

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Humán Tudományi Szekció

ÖSSZEFOGLALÓK

2013. április 3–5.

HUMÁN TUDOMÁNYI
SZEKCIÓ

• DE BTK •

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Debrecen, 2013

XXXI. ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA
HUMÁN TUDOMÁNYI SZEKCIÓ

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Humán Tudományi Szekció

ÖSSZEFOGLALÓK

2013. április 3–5.

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Debrecen, 2013

Szerkesztő:
Pete László

A szerkesztő munkatársai:
László Enikő
Tóth Valéria

Kiadó:
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Felelős kiadó:
Papp Klára dékán

ISBN 978-963-318-316-8

Nyomdai munkálatok:
Printart-Press Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
Dráma és színház	9
Magyar irodalom	
Régi magyar irodalom I.	21
Régi magyar irodalom II.	31
Klasszikus magyar irodalom	41
Modern magyar irodalom I.	53
Modern magyar irodalom II.	62
Kortárs magyar irodalom I.	77
Kortárs magyar irodalom II.	89
Modern nyelvek irodalma	
Angol nyelvű irodalom és kultúra I.	105
Angol nyelvű irodalom és kultúra II.	115
Angol nyelvű irodalom és kultúra III.	127
Francia irodalom	139
Német nyelvű irodalmak	147
Olasz és spanyol irodalom	159
Szláv irodalom és kultúra	173
Művészettörténet	181
Néprajz	
Folklor	197
Anyagi kultúra, társadalom	207
Nyelvtudomány	
Nyelvtörténet, névtan, finnugrisztika	217

Szemantika, pragmatika, diskurzuselemzés, kognitív nyelvészet	231
Szociolingvisztika, nyelvpolitika, kontaktusvizsgálat	243
Pszicholingvisztika	259
Szintaxis, generatív nyelvészet	269
Szövegten, stilisztika, alkalmazott nyelvészet	279
Angol nyelvészet	293
Német nyelvészet	299
Ókortudomány	309
Orientalisztika	323
Összehasonlító irodalomtudomány	337
Régészet	351
Történettudomány	
Középkori egyetemes történelem	365
Középkori magyar történelem	377
Koraújkor és újkor egyetemes történelem	389
Koraújkor magyar történelem	403
Magyar történelem 1790–1867	415
Gondolkodás, emlékezet és kultúra a dualizmus korában	425
Gazdaság- és társadalomtörténet a dualizmus korában	435
20. századi egyetemes történelem	445
Két világháború közötti magyar történelem I. (Politikatörténet)	455
Két világháború közötti magyar történelem II. (Társadalom- és eszmetörténet)	465
1945 utáni magyar történelem	473
Vizuális kultúra	489

ELŐSZÓ

Kötetünk a XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Humán Tudományi Szekciójának ülésén, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán 2013 áprilisában bemutatott pályamunkák tartalmi összefoglalóit tárja az érdeklődő szakmai nyilvánosság elé.

A szekcióba 518 nevezés érkezett, jelen kötet azonban csak azoknak a pályamunkáknak a rövid tartalmi összefoglalóját tartalmazza, amelyek az írásbeli bírálatok alapján jogosultságot szereztek a szóbeli bemutatásra.

A tartalmi összefoglalókat tagozatonként, illetve altagozonként csoportosítottuk, ezen belül a szerzők betűrendben szerepelnek. A kötet a hallgatók által az OTDT online adatbázisába feltöltött adatokat és szövegeket tartalmazza, ezeken tartalmi változtatást – a nyilvánvaló gépelési és helyesírási hibák javításán túl – nem végeztünk.

Kötetünket abban a reményben bocsátjuk útjára, hogy az itt egybegyűjtött tartalmi összefoglalók nem csak a konferencia résztvevőinek tájékozódását segítik, hanem felhívják a figyelmet számos ifjú tehetség kutatómunkájának eredményére is.

A szerkesztő

BAJZÁK ANNA MANUÉLA

Magyar, BA, 5. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mészáros Márton

egyetemi tanársegéd, KRE BTK

A dráma multimedialitásának szerepe az irodalmi kanonizációban

A dolgozat a dráma azon egyedülálló multimedialis tulajdonságait vizsgálja, melyek következtében a drámaszöveg elválaszthatatlanná vált a színháztól. Egy rövid drámatörténeti, színházelméleti áttekintés után az irodalomelmélet perspektívájából a mediális transzformációkra mutatunk rá. Célunk, hogy a fordításelmélet már ismert transzformáció- és intertextualitás szemléletének segítségével a drámát mint szöveget tudjuk vizsgálni. A dolgozat az intramedialis transzformációk közül Esterházy Péter *Én vagyok a Te* című drámaszövegének két kiadását választotta. A színházi adaptáció következtében a két textus között ugyanis alapvető eltéréseket fedezhetünk fel. A két drámaszöveg összehasonlító elemzése nem csupán a szöveg szintjén, hanem a tartalom szintjén is megjelenő különbségekre mutat rá, Esterházy Péter drámája ugyanis többek között a szerző, a szöveg és a színház viszonyáról szól. A dolgozat ennek kapcsán vizsgálja a szerző pozíciójának kérdését, az adaptáció fokozatait, illetve a multimedialis transzformációk hatását a drámaszövegek irodalmi kanonizálódására.

BÁRTFAI CSABA

Finnugrisztika, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kozmács István
egyetemi adjunktus, SZTE BTK

**Leea Klemola Kakkola című drámájának interpretációs lehetőségei
nem finn olvasók számára**

Leea Klemola Kakkolája az egyik legjobb példája a kortárs finn drámának. Mari Teittinen szavaival élve tudnám legjobban összefoglalni a Kakkola lényegét: „A Kakkola egy közösséget mutat be. Egy világot, melyben megtalálható az önálzás, a személyszállítás, az alkohol és a testvérek közötti reménytelen plátói szerelem. A Kakkola egy fejtelten és abszurd alkotás, melyben saját örültségünk nevével és gondolkodtat el minket.”

Leea Klemola azt nyilatkozta drámájáról, hogy elsősorban finn közönségnek készült, így megértési problémákba ütközhetnek, akik nem finnek. Ezt az állítást kívánom megcáfolni. Dolgozatomban elsősorban az intertextuális elemek segítségével bizonyítom azt a tézisemet, mely szerint a Kakkola nem finn olvasóközönség számára is könnyen interpretálható mű. Állításomat alátámasztja az a tény is, hogy a Kakkolát lefordították már angol, cseh, észt, magyar, német és orosz nyelvre, valamint Finnországban kívül előadták már Csehországban, Észtországban és az Amerikai Egyesült Államokban is.

Részletesen foglalkozom dolgozatomban a Kakkola referencialitásával, a mű vallási vonatkozásával, az orosz és a német irodalmi elemekkel, valamint a modern technikai eszközök előfordulásával. Munkám végére egyértelműen kiderül, hogy miért kétséges Leea Klemola kijelentése, miszerint a Kakkola csak finnek számára értelmezhető kellően. Bár jelenleg Magyarországon nem sokan foglalkoznak kortárs finn irodalommal, remélem, dolgozatom rámutat arra, hogy méltánytalanul elhanyagolva nyelv-
konaink irodalma a nyugati kortárs irodalmakhoz képest.

DOMA PETRA

Színháztudomány, MA, 3. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Prof. Dr. Duró Győző
megh. előadó, MKE

Dr. habil. Kiss Gabriella
egyetemi docens, KRE BTK

**Az Idegen vonzásában. Sadayakko és Sumako színésznői (ön)definíciója
a nyugati és a japán színházművészetben**

Dolgozatomban két olyan színésznő (ön)definícióját vizsgálom, akik, bár kortársak voltak, teljesen másképp gondolkodtak mind a japán színházról, mind a nők társadalmi helyzetéről és szerepéről. A tradicionális Japán értékeit képviselő Kawakami Sadayakko pályájának csúcán is gésaként tekintett önmagára, s csak akkor nevezte magát színésznőnek, amikor megteremtette a japán színésznőképzés keretfeltételeit. Matsui Sumako ellenben fiatal korától kezdve tudatosan készült erre a pályára, s a „modern” japán nő mintájaként nyugati típusú, hivatásos színésznőként definiálta magát.

Kérdésfeltevéseim a Meiji-restaurációt (1868) követő japán és a történeti avantgárd jegyében szerveződő európai színházi kultúrát meghatározó Idegennek és Sajátnak a viszonyára irányulnak. Ezért a két színésznői önkép vizsgálata során egyaránt figyelembe veszem a színészi test és a megtestesített szerep kapcsolatát, az adott kulturális diskurzus szubjektum modelljeit és a színészi önértelmezést meghatározó normákat. Tézisem szerint e két öndefiníció révén az eurocentrikus („nyugati”) és a hagyományos (japán) tekintetek keresztüztüében ismerhetjük meg azt az épp átalakulóban lévő, kelet-ázsiai színházat, amely a színészi test szemiotizálhatóságának felmutatása révén szembesítette a nyugati színház dramatikusan logocentrikus vonásaival.

Ehhez elengedhetetlen a Kawakami-társulat azon előadásainak elemzése, amelyek egyrészt erős vizuális hatásmechanizmusai, másrészt a kabuki-hagyománynak az európai dramaturgia szerinti átalakítása révén kezdtek párbeszédet a Nyugattal. Így a színházi avantgárd olyan alakjaira, mint Edward G. Craig, Isadora Duncan vagy Loie Fuller, azok az interkulturális előadások gyakoroltak hatást, melyek nem a tradíció idegenségével akartak szembesíteni, hanem a japán színjátszás nyugati „kolonializálhatóságának” kereteit teremtették meg.

Vizsgálatomnak ezért képezik tárgyát azon előadások (pl. A világ körül), melyek rekonstrukciója során megfigyelhető a társulatnak a Nyugathoz fűződő ambivalens viszonya. Ráadásul A gésa és a lovag, illetve a Babaszoba című előadások főszerepével azonosított Sadayakko és Matsui Sumako alakításainak elemzése révén láthatóvá válik az az út, melyen haladva Nyugat és Kelet egymás projekciós felületévé vált, s mindkét kultúrkör a saját színházi eszményeit vetítette bele a másikba és annak színésznőibe.

GÁVAI ANITA

Magyartanár-inkluzív nevelés tanára, MA, 7. félév
Nyíregyházi Főiskola, Pedagógusképző Kar

Témavezető:

Dr. Karádi Zsolt PhD
főiskolai tanár, NYF BTMK

Kritika és gyakorlat között. Adalékok Bárdos Artúr kritikusi arcképéhez

Bárdos Artúr, a rendkívül sokoldalú, költőként, drámaíróként, színházkritikusként, rendezőként, illetve színházigazgatóként is számottevő eredményeket felmutató alkotót méltatlanul felejtette el az utókor. Gajdó Tamás 2002-ben megjelent monográfiája főleg direktorként és rendezőként vizsgálja munkásságát, kiemelkedő kritikusi, írói tevékenysége azonban még felfedezésre vár. A dolgozat foglalkozik a két világháború közötti impresszionista kritikával, valamint Bárdos kritikai tevékenységével, ugyanakkor nem téveszti szem elől az alkotó színházteremtő gesztusait. A színház gyakorlati kérdéseiben felmerült impresszióit szedi csokorba, vizsgálva a rendező, a színész és színházigazgató jellemzőit a kor színházkulturájában.

HUTVÁGNER ÉVA

Színháztudomány, MA, 3. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. habil. Kékesi Kun Árpád
egyetemi docens, KRE BTK

Blattner Géza bábművészete

Dolgozatomban Blattner Géza részben feltáratlan munkásságát vizsgáltam. Életművét annak klasszikus bábművészetéhez, a bábjáték hagyományos formáihoz való viszonyában kívántam elemezni – megcáfolva a vonatkozó szakirodalom egy részét, mely az első avantgárd bábszínház megalapítójaként tartja számon az alkotót. Életművének folytonosságát kimutatandó a korai, magyarországi színházi formációktól kezdve vizsgáltam a fennmaradt anyagot a franciaországi Arc-en-Ciel Színház működéséig. Blattner munkásságának novuma kutatásaim alapján nem annak avangárd képzőművészeti kötődéseiben lelhetőek fel, hanem abban, hogy előadásában kimozdította a bábjátékot a báb típusok homogenitásának elvéből, mely mindaddig a bábszínházak sajátossága volt. Dolgozatom három részre tagoldóik. Az elsőben Blattner Géza életművét és hagyomány-szemléletének alakulását tárgyalom. Második részben a korabeli bábművészet tágabb színháztörténeti kontextusát vizsgálom; továbbá Blattner Géza színházainak a klasszikus bábszínházzal és az avantgárd izmusokkal való kapcsolatát. Dolgozatom harmadik, záró részében az Arc-en-Ciel Színház 1937-es Párizsi világkiállításon aranyérmert nyert Az ember tragédiája bábéledését elemzem az előbbieken alapján és az életműbe való beilleszthetőség szempontjából.

KOLLÁR ZSUZSANNA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szilágyi Márton

egyetemi docens, ELTE BTK

**Találkozási pontok. Ifjabb gróf Teleki József drámabírálatai
a Tudományos Gyűjteményben**

A 19. század elsőévtizedeinek kibontakozó recenziótípusa, a drámabírálat, egy meglehetősen perifériára szorult része a magyar drámatörténetnek. Pedig csak a Tudományos Gyűjteményben több, mint egy tucat drámakritika lelhető fel. A század eleji irodalmi nyilvánosság meghatározó műfaja, a kritika nem csupán ráirányította az ekkoriban kialakulófélben lévő közfigyelmet a formálódó drámai hagyományra, de befolyásolhatta is e hagyomány alakulását, miközben német esztétikák drámakoncepcióját ismerteti meg az 1810–1820-as évek szélesebb értelemben vett olvasóközönségével. A kritika mint műfaj tehát egyfajta csatornaként működött az ilyen gondolatok továbbítására – ily módon lépnek párbeszédbe egymással drámák és metaszövegek. Dolgozatomban két Teleki-recenzió alapján jellemzem a későbbi MTA elnök dramaturgiai nézeteit, tragikumkoncepcióját, igyekszem rámutatni a mellőzött műfaj jellemző vonásaira, arra, milyen viszonyrendszerben képzelte el Teleki a drámai szöveg és színi előadás viszonyát, hogyan érvényesít európai olvasási hagyományokat kritikáiban. Ezek a kritikák a Tudományos Gyűjteményben való egyszeri megjelenésük miatt ma már nehezen elérhetőek, holott még a bírált alkotások recepciótörténete szempontjából sem elhanyagolandók. Jogos-e ezen szövegek átértékelése, feltárása? Erre a kérdésre azt felelem, igen. Hogy miért – erre adok választ dolgozatomban.

MUNTAG VINCE

Magyar, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Jákfalvi Magdolna

egyetemi tanár, KRE BTK

Molnár Ferenc mint saját hagyomány

A dolgozat Várkonyi Zoltán A testőr-rendezését kísérli meg rekonstruálni, melyet 1966-ban mutattak be és öt évvel később felújítottak. A rendező ekkor a Vígszínház főrendezője, később igazgatója. A műsorra tűzés ténye és az előadás formanyelvi tapasztalata ily módon egyetlen stratégia kétféle manifesztumaként tárul elénk. Ezt a stratégiát úgy lehet összegezni, hogy a Molnárhoz köthető színházi hagyomány a polgári tradícióértékes és folytatandó részeként jelenítetik meg. A színház kulturális kontextusból ezt a műfaji környezet bizonyítja: a Vígszínház ekkor Scribe, Schisgal, Neil Simon műveiből óriási szériákat produkál. A forrásanyag formanyelvi szempontú analízise pedig a dramaturgiai kód nagyon aprólékos, erősen konvencionális színházi kibontását mutatta meg. A játéknyelv itt a ritmusalapú szerveződéssel, a poénra játszás technikáival és a kultuszképzés századfordulón kialakult módozataival az induló Vígszínház hagyományrendjébe helyezi a produkciót. A tárgyválasztás előzetes esetlegességét tehát talán feledtetni az a felismerés, hogy mindebből láthatóan egy ma újra izgalmas kulturális regiszter jellegzetes megnyilvánulását azonosíthatjuk ebben az előadásban.

NÁDLER ANDRÁS

Anglisztika, MA, 1. félév

Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Bús Éva

egyetemi docens, PE MFTK

Prospero's unsuccessful quest: An alchemist's struggle for perfection

Számos elmélet született A Viharral kapcsolatban, s bár vitathatatlan, hogy a mű a drámai műnemhez tartozik, műfaját tekintve több megközelítés is létezik. Fletcher nyomán tekinthetjük tragi-komédiának (1608), vagy dramatizált románcnak is Dowden nyomán (1877). Ha tragi-komédia, akkor Prospero olyan dráma hőisének tekinthető, aki először súlyos veszteségeket szenved (lefelé tendáló tragikus sorsfordulat), majd egy második esélyt kapva visszanyeri, amit elvesztett (a főszereplők és a komédia világának felfelé ívelő sorsfordulata az újkomédiában). Ha románc, akkor Prospero egy romantikus hős, akinek az élete egy utazással egybekötött keresés (quest), melyet sikeresen végrehajt. Bár Prosperót varázslóként tartják számon, kapcsolata az alkímiával kevésbé tárgyalt. Az alkímiával kapcsolatos újabb kutatások szerint az alkímista végső célja a Bölcsek Kövének elkészítése és a szellemi tisztaság elérése. Ez a két cél együtt jelent meg a reneszánszban; akkor számos kísérletet tettek e célok elérésére – sikertelenül. Az alkímia szempontjából megközelítve Prospero sikeressége kétségessé válik. A számok, geometriai alakzatok és alkímia fogalmak segítségével ez a dolgozat kétségeket fogalmaz meg Prospero utazásának sikerességével kapcsolatban. Mivel Prospero neve magában hordozza a siker jelentést is, felmerül a kérdés, hogy vajon Prospero alakján keresztül Shakespeare élhet-e kritikával a korabeli alkímiával szemben.

PUSKÁS DÁNIEL

Magyar nyelv és irodalom, MA, 1. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Prof. Dr. Fried István

professor emeritus, SZTE BTK

Akárki és Kárpáti Péter feldolgozása

Aldolgozatomban az angol Akárki dráma kapcsolatát és párhuzamait vizsgálom Kárpáti Péter azonos című feldolgozásával, mely először 1993-ban jelent meg. Először kitérek a moralitásjátékok kialakulására és az eredeti dráma korának rövid jellemzésére, hogy egy vázlatos képet fessek erről a világról, ahol az emberek napi szinten szembesültek a halállal, hogy könnyebb legyen megérteni, miért volt ennyire gyakori a halál és a mulandóság témája a korszak irodalmában. Nem utolsósorban, Kárpáti ebből a hagyományból is merít, hisz helyenként visszanyúl a halál diadala festmények és a haláltáncok ábrázolásaihoz. A korszak bemutatását a moralitásjátékok kialakulása követi: hogyan alakult ki az ellentétes fogalmak vitájából az ember(iség) és a halál konfliktusa. A következő fejezetben az Akárki eredetével kapcsolatos vita vázlatos ismertetése kap helyet, az angol Everyman és a holland Elckerlijc egymáshoz való viszonyának tárgyalása érintve a vita különbözőálláspontjait az eredeti vagy fordítás viszony kérdésében. A vita ismertetése után rátérek a dráma problémafelvetésére: az ember és halál konfliktusának visszatérő témájához, az élet végességére és a számadás gondolatára, melynek gondolata mind az ókori irodalomban megjelent, mind az Akárki utáni irodalom visszatérő eleme. Az ezután következő fejezetben pedig rátérnék dolgozatomban legfontosabb egységére, az angol szöveg és Kárpáti Péter Akárki című drámájának összehasonlító elemzésére, a párhuzamokra és az újításokra a szereplők, a történet és az ábrázolás szintjén. Emellett kitérek az 1993-as Színház folyóirat drámamellékletében megjelent változat és az 1999-es Világvevő kötetben kiadott szöveg közti különbségre, ugyanis a szerző az utóbbi változatban a zárójelenetet teljesen átírta. Az elemzés során kitérek arra, hogy Kárpáti Péter hogyan nyúl vissza a középkori hagyományhoz: átértelmezi és helyenként ki is egészíti azt, létrehozva belőle egy olyan világot, ahol keveredik a mai és a középkori, mely a szereplőkön keresztül a szöveg szintjéig megjelenik a visszatérő Akárki-idézetekkel.

TÓBIÁS LILLA

Színháztudomány, MA, 4. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Schuller Gabriella
egyetemi adjunktus, KRE BTK

**A Nemzeti a társadalomban, társadalom a színházban.
Az Alföldi Róbert vezette Nemzeti Színház**

Dolgozatomban Alföldi Róbert nemzeti színházbeli igazgatói és rendezői munkáját vizsgálom a 2008 és 2012 közötti időszakban. A kutatás célkitűzése, hogy feltárja és elemezze, mennyiben újította meg Alföldi Róbert a Nemzeti Színház hagyományát, tevékenysége miképpen lépett dialógusba a történelmi örökséggel. A dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy a színházszociológia elméleti perspektívájában megmutassam a Nemzeti Színház megváltozott jellegét, és a művész-, a szórakoztatási és a politikai színházi kategóriák mentén értelmezem a létrejött előadásokat.

A pályamunka első felében Alföldi Róbert színházpolitikáját elemzem, melyet a társulat, a repertoár és a közönségformálás hármassága határoz meg. A társulat fiatalítása megújította a klasszikus darabok játékhagyományát, a zenés műfajú és a kortárs darabok bemutatói pedig kiszélesítették a repertoárt. Egyúttal a színházat multifunkcionális intézményként értelmezve Alföldi bővítette a Nemzeti Színház művészeti és társadalmi tevékenységének körét.

A Nemzeti Színház nézőinek felméréseiből és a jegyeladási adatokból kiderül, hogy a széles közönség-réteget megcélzó koncepció sikeres. A produkciók művészi színvonaláról leginkább a díjak és a külföldi szereplések tanúszkodnak. Alföldi Róbert igazgatói tevékenységének összegzéseként elmondható, hogy a Nemzeti Színház repertoárját a színházvezetés társadalmi elköteleződése szervezi, melyet leginkább a műsorkínálat szélessége és a bemutatott előadások tematikája fejez ki.

A dolgozat második részében Alföldi Róbert három reprezentatív tartott rendezését (Oresztész, Magyar ünnep és Az ember tragédiája) elemezve arra a kérdésre keresem a választ, hogy az igazgató mise-en-scène-jei mennyiben tekinthetők színházpolitikájának művészeti továbbgondolásaként. A kutatás rámutat, hogy a darabválasztást elsősorban az aktualizálás igénye, a színházi formanyelvet pedig olyan imagista teatralitás határozza meg, mely a fiatalok által könnyen kódolható sztereotípiákkal operál. A Nemzeti Színház mindenkor története arra enged következtetni, hogy az intézmény fundamentuma a felülírhatalatlan politikai meghatározottság, mely ugyanakkor inspirálja és motiválja Alföldi Róbert művészi munkáját. A nemzeti jelleg a népszínházi struktúrában és a társadalmi orientáltságban érhető tetten, ezáltal lesz Alföldi reprezentatív színháza nemzeti.

TÖRÖK ÉVA

Magyar, BA, 5. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kusper Judit
főiskolai docens, EKF BTK

„Hisz nem is én vagyok csak magam” (A szubjektum manifesztálódásának lehetőségei a Szent István-dramák tükrében [Katona József: István, a magyarok első királya, Boldizsár Miklós: Ezredforduló, Sik Sándor: István király, Szász Károly: István vezér, Ratkó József: Segítsd a királyt!])

TDK-dolgozatomban a szubjektum manifesztálódásának lehetőségeit kutatom a Szent István-dramák tükrében, az alábbi művekre koncentrálni: Katona József: István, a magyarok első királya, Boldizsár Miklós: Ezredforduló, Sik Sándor: István király, Szász Károly: István vezér, Ratkó József: Segítsd a királyt! Dolgozatomban első nagy egysége tartalmazza a téma indoklását, illetve egy elméleti háttérrel, melyben Kant és Foucault szubjektumfelfogását vizsgáltam meg.

Ezek után következik az István, a magyarok első királyának elemzése, mely a dolgozatomban fő egységét képezi, hiszen elvégzem e dráma szoros szövegolvasását is. Korábban, a Bánk bán kapcsán már valamelyest megismerkedtem Katona szubjektumfelfogásával, azonban míg a Bánk bánról elmondható, hogy egy túlkanonizált mű, addig Katona egyéb drámái kiesnek irodalmi kánonunkból. Ezért munkám során igyekeztem azt bebizonyítani, hogy Katona József nem csak egyműves szerző. Ahhoz, hogy jobban megismerjem Katona József munkásságát, elsősorban Bíró Ferenc nagymonográfiáját és Waldapfel József Katona József című könyvét használtam fel. Az István, a magyarok első királyában fontos szerepe van a vallásnak és az igazságnak. A hit kapcsán főleg Jung nézeteit hívtam segítségül, az igazságok kérdésénél pedig Thomas S. Kuhn A tudományos forradalmak szerkezete című művét használtam fel. Végül megvizsgáltam még a műben megjelenő szimbólumokat is, melyek később támaszt adtak számomra az intertextuális kapcsolatok vizsgálatához.

Dolgozatomban további részében elemzem a többi Szent István-dramát. Ahhoz azonban, hogy elvégezzem az István, a magyarok első királyának szoros szövegolvasását, szükségem volt az intertextualitás elméleti háttérére. Ehhez Genette Transztextualitás című tanulmányát és Kulcsár–Szabó Zoltán Intertextualitás: létmód és/vagy funkció? című munkáját használtam fel. Kulcsár–Szabó azt mondja, a műalkotások témaanyag, motívum- vagy jelképtörténet révén is kapcsolatba kerülhetnek egymással. Ez lesz igazán fontos a Szent István-dramáknál, hiszen a műveknek nagyon hasonló a témája; számos közös jelkép is megjelenik. Ami azonban a legrelevánsabb összekötő elem, az István szubjektuma, és az, hogy mindegyik drámában vajtként és Istvánként is létezik, majd végül mindig István lesz az, aki felülkerekedik benne. Úgy vélem, a Szent István-dramák kutatása irodalmunkban máig feltáratlan terület. Remélem, munkám során sikerült azt is bizonyítanom, hogy Katona József nem csak a Bánk bán szerzője, és szubjektumfelfogása ma is időszerű.

UJVÁRI NÓRA

Magyar Nyelv és Irodalom, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Kulcsár Szabó Ernő
egyetemi tanár, ELTE BTK

Eisemann György
egyetemi tanár, ELTE BTK

A „setét ködből” vond ki magad - Bánk tragikumja

Katona József Bánk bán drámájával kapcsolatban elmondható, hogy könyvtárnyi szakirodalom áll a vizsgálódó szemek rendelkezésére. A művel foglalkozó szerzők elméleteiben – melyek helyenként kapcsolódnak vagy ütköznek – szubjektív véleményük is megtalálható, ami nem csak a recepciótörténet anyagának növekedését vonzza magával, hanem rámutat arra is, hogy koronként változik a dráma megítélése, így szükséges a folytonos újraértelmezése.

Dolgozatomban az arisztotelészi hagyományokon nyugvó klasszicista megközelítést helyezem előtérbe, ami az esztétikai, etikai normákat is magába foglalja. Bánk tragikumának újraértelmezésére tesztek kísérletet az arisztotelészi etika talaján. A Bánk bán értelmezések középpontja már a 19. századtól kezdve a tragikum kérdése köré csoportosul. Fontosnak tartottam felvázolni a klasszikus és modern koncepciókat a saját megközelítem kijelölése szempontjából; amelyben a klasszikus magyarázatokkal egyetértésben az egyetemes rendet feltételezem, így a tragikai vétség szükségszerűségét vallom. A fogalmat megtartva – s egyben a főhős hübriszében megjelölve –, azt az első felvonás végi nagy monológban kívánom kimutatni, s így az értelmezésnek új távlatokat nyitni.

Bánkra, mint a mű főhősére összpontosítottam, aki a történet tragédiájának középpontjában áll és elbukik a cselekmények tobzódása közben. A dráma belső világának az alapja a harmonikus, megbontatlan rend, ami magába foglalja a természeti és társadalmi törvényeket az egyetemesség által, így áthágása – ami Bánk esetében a vétség elkövetése – a hős bukását eredményezi.

Bánk a gyilkossággal vétséget követ el, így bukása elkerülhetetlen, ami a valóság ráeszmélésében realizálódik. Értelmezésemben a gyilkos tettét jogtalannak vélem, ugyanakkor nem a cselekedet mi-benlétére szeretnék fókuszálni, hanem arra, hogy bár a főhős jogtalanságot követ el – így majd jogosan bűnhődik – ezért nem terheli felelősség erkölcsi értelemben. Ahogyan Arisztotelész etikájában kifejti, a jogtalan cselekedet is –épp úgy, mint a jogos – tudatosságot és előre megfontolt szándékot feltételez az egyén részéről. Azonban Bánk tudatlansága okán nem tekinthető önként cselekvőnek, így bűne miatt nem vonható felelősségre. Értékfelismerése akkor következik be, mikor szembesítik tettének módjával, tragikumja így válik teljessé.

DÓBÉK ÁGNES

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hargittay Emil
egyetemi tanár, PPKÉ BTK

„Szerzőkém, te csak ne üzengess nekünk!” Pázmány műveinek intertextualitása a 20. századi szépirodalomban

Pázmány Péter műveinek halhatatlanságáról a Nyugat 1920. október 15-i számában, Pázmány születésének 250. évfordulóján emlékezett meg Kosztolányi Dezső. Pázmány egyedülálló stílusművészetét, lelki alkatát állította írása középpontjába, amelyek a magyar próza atyjává emelték. A Nyugat vonzókörzetében Kosztolányin kívül bizonyára többen is gyakran olvasták a nagy elődöt. A szakirodalom azonban a mai napig nem foglalkozott azokkal a fikciós elemekkel is tartalmazó szépirodalmi művekkel, amelyek Pázmány alakját hitelesen, történelmi keretbe ágyazva keltették életre, eddig még nem azonosították ezeknek a műveknek a forrásait.

Dolgozatomban az intertextualitás és a kompiláció fogalmainak segítségével három olyan művet mutatok be, ahol Pázmány fellépése és szerepe nem csupán a XX. századi írói fantázia szülötte, hanem alakját és szavait eredeti forrásokból építik fel. Mórícz Zsigmond Erdély-trilógiájának második részében, A nagy fejedelemben, Sumonyi Zoltán Pázmány című drámájában és Dippold Pál Pázmány Péter köpönyege című novellájában azonosítom a Pázmány-művekből átvett részeket az eredeti forrásokkal, felvázolva a művek történelmi hátterét is.

Pázmány szövegeinek alapos vizsgálata tette lehetővé a megállapítást, hogy a Mórícz által idézett sorok az Isteni igazságra vezető Kalauz Elöljáró leveléből és III. könyvének első részéből származnak, míg Sumonyi Zoltán a Feleletet, az Imádságos könyvet, Pázmány prédikációit és leveleit is felhasználta drámája megírásához, Dippold Pál az Imádságos könyvből és egy prédikációból idézett. Az átvételek adatait táblázatokban rögzítettem, pontosan jelölve ezzel a kompilált szövegrész helyét és mértékét, majd részletesen elemeztem az írók kompilációs szövegalkotási technikáit.

A dolgozatban vizsgált példák bemutatják, hogyan jelenik meg és ágyazódik be egy korábbi kor irodalmi alkotása és annak számos értéke egy több száz évvel később írt műbe. Az intertextualitás eszközei jóval összetettebb formában vannak jelen, minthogy könnyen besorolhatók lennének egy-egy típusba. Genette kategóriái közül az idézet és a plágium közé tartozhatnak a fenti szerzők szövegalkotási technikái, azonban a nyelv segítségével ki is lépnek ezekből a kategóriákból, hogy saját és Pázmány nyelvét összemosva, a kettőből újat teremtve tegyék élővé a XX. században Pázmány Péter alakját.

ETLINGER MIHÁLY

Magyar, BA, 6. félév

SZATMÁRI ÁRON

BA, 6. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

GÁL EMŐKE

Magyar nyelv és irodalom, BA, 6. félév

VARGA RÉKA

Magyar, BA, 6. félév

Témavezető:

Dr. Pap Balázs

egyetemi tanársegéd, PTE BTK

Előtanulmány egy életműkiadáshoz. Bogáti Fazakas Miklós zsolnárfordításai

Kétség kívül a magyar irodalomtörténet egyik legnagyobb hiányossága, hogy Bogáti Fazakas Miklós műveit eddig nem adták ki. Az általunk ismert első teljes, magyar nyelvű, verses zsolnárfordítás felolvasásához nem a felelősségérzet vezényelt minket. A munka még kezdő fázisában van, de már így is kialakultak azok az irányok, amerre a kutatásunknak haladnia kell. Dolgozatunk ezeket az irányokat vonultatja fel, bemutatva azt a sokféle hagyományt, amelyben a Psalterium továbbhagyományozódott.

Hét kéziratról feltételezhetjük, hogy teljes egészében tartalmazta a zsolnárkönyvet, dolgozatunk első része ezek viszonyát tárja föl. Sajnos a kéziratokról igen kevés információ lelhető fel, így beláttuk, hogy a vizsgálódás alapját csakis a szövegek összehasonlítása adhatja. Mikrofilológiai módszerekkel fel tudunk állítani egy olyan szemtmát, amely képet ad a kéziratok egymáshoz való viszonyáról. A szövegek alapos összehasonlítása arra is rámutatott, hogy nem elegendő cél egy kritikai szöveg létrehozása, ugyanis a kéziratokban található „szövegromlások” igen gyakran tendenciózusnak mutatkoznak, az adott kéziratra jellemzőek. Kutatásunk így kétfelágazik. Létre kell hoznunk egy kritikai szöveget, amely bemutatja Bogáti eredeti sokszínűségét, és bonyolultságát. Ezen felül pedig készítenénk egy szövegbázist, amely a zsolnárok későbbi szövegváltozatait tartalmazza, így képet ad azokról a szöveghagyományokról, ahol a szöveget használták.

Ez utóbbihoz kapcsolódik a dolgozat második része. A nyomtatott protestáns gyülekezeti énekhagyományba is beszűrődik néhány Bogáti-zsolnárfordítás. Azonban ezek a szövegek jelentős változáson estek át, idomultak az addigra kanonikus gyülekezeti énekhagyományhoz szokásaihoz. Azt, hogy ez a hagyomány mennyire élesen elkülönül a teljes psalteriumoktól, néhány egyértelmű példával támasztjuk alá. Mátéfi János kódexe szintén azt szemlélteti, hogy a másoló hogyan teszi saját ortodox szombatgyülekezete számára énekelhetővé, használhatóvá a szövegeket.

Dolgozatunk egyrészt egy hézgapótló munka alapozó fázisáról ad tanúbizonyságot, másrészt, bemutatja azt, hogy igenis érdemes az egyes szövegváltozatokat egymás mellé tenni, mert csakis így kaphatunk képet a szövegek használatáról, és az őket használó befogadói közegekről.

HEIZINGER ANITA

Magyar, BA, 3. félév

Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Ladányi István

egyetemi docens, PE MFTK

A komikum megjelenési módozatai és a szimbólumok szerepe Semptei Névtelen Az Béla királyról valóés Bankó leányáról széphistória című művében

A dolgozat részletesen elemzi a Semptei Névtelen Az Béla királyról valóés Bankó leányáról széphistória című művében a komikum különböző megjelenési formáit, az ezzel kapcsolatban felmerülő nemvárt problémáit, illetve mindezek viszonylatában a műben megjelenő szimbólumok szerepét.

Először azt a történelmi kort ismerteti a dolgozat, amelyben a mű helyet foglal, felhasználva Toldy Ferenc felosztását, illetve tisztázza a széphistória műfaját. Foglalkozik a középkori orális költészet és a széphistóriák közötti kapcsolattal, illetve a művet tartalmazó Széll Farkas-kódexszel. Részletesen ismerteti a női szerep megjelenését a műben, illetve általánosan a széphistóriákban, továbbá a szakirodalom alapján összefoglalja a hasonló témájú Mokska és Az öreg Dancia király című széphistóriákkal felismerhető hasonlóságokat és különbségeket.

A TDK-dolgozat fő témája a komikum megjelenése, elsősorban Henri Bergson A nevetés, tanulmány a komikum jelentéséről és négy lélektani értekezés című könyve alapján, illetve Vladimir Propp A mese morfológiája, valamint On the Comic and Laughter című művei, valamint Jung Károlynak a műről szóló tanulmányai felhasználásával. Propp kategóriarendszerét érvényesítve vizsgálja a komikum megjelenési formáit és működését. A szakirodalom eredményeinek felhasználásával kitér a nevetés szerepére a Manduka leányzó című széphistóriában.

A befejező rész a széphistóriában megjelenő szimbólumokkal és a számok jelentőségével foglalkozik, felhasználva a Szimbólumlexikon, a Szimbólumtár, a Jelképtár és más mitológiai, bibliai szimbólumokkal, illetve a számmissztika jelentőségével foglalkozó szakirodalom eredményeit.

MARKÓ ANITA

Magyar, BA, 7. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Várnai Dorota

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Heltai Gáspár és Biernat z Lublina állatmeséinek összehasonlító tanulmányozása

Dolgozatom témája Heltai Gáspár és a lengyel Biernat z Lublina állatmeséinek összehasonlító tanulmányozása.

A tanulmány egyik legfontosabb karaktere az ógörög Ezoposz, akinek neve összeköti a két író. Ehhez a személyhez köthetjük az állatmesék kialakulását, az ő tanmeséi alapján készült el a magyar Száz fabula és a lengyel Żywot Ezopa Fryga.

Ezoposz életrajzának rövid áttekintése, valamint a mese és a fabula fogalmának tisztázása után néhány szóban összefoglalom a korszakot; mivel mind a ketten a reneszánsz kor alkotói.

Az írók életrajzának és művének ismertetése után pedig néhány példán keresztül mutatom be a külföldi és az itthoni szerző munkái közötti hasonlóságokat és különbségeket.

Hasonlóságok adódnak abból, hogy közös korban éltek és közös műfajban alkottak, ugyanazon személy meséi alapján, de mégis két különböző országban éltek, két külön személyiséggel rendelkeztek, ami rengeteg különbséget eredményez.

Azonban minden különbségtől eltekintve a mesék tartételei, azok lényege mindkét szerző esetében ugyanazok, mindketten ugyanazokat az általános érvényű igazságokat vonták le az egyes történetek tanulságaként, melyek útmutatást nyújtottak a régi és mai emberek számára egyaránt.

MARÓTHY SZILVIA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Horváth Iván

egyetemi tanár, ELTE BTK

Gróf Balassa Bálint költészete a lussoni ritmuselmélet felől

Dolgozomban a Pierre Lusson nevéhez köthető ritmuselméletet elevenítem fel: röviden ismertetem annak kiindulását, lényegét, ill. magyarországi recepcióját. Értelmezve az elméletet fölállítom azokat az alapvető szabályokat, melyek a vizsgálatom során érvényesek lesznek. A ritmuselmélet szerint a ritmus, legyen az bárminek is tulajdonsága (értsd: vers, zenemű, de akár a járásban a lépések egymásra következése, stb.), leírható diszkrétizált elemek egymásutániságaként, kizárólag az elemek egymástól való elkülönbődését véve figyelembe. Az elemek csoportokba rendeződnek, melyek sorozatokat alkotnak. Ezek a diszkrétizált, hierarchizált sorozatok mutatják fel (esetünkben) az egyes versek ritmikai vázát, mely nem más, mint egy tartalomtól erősen elvonatkoztatott logikai struktúra.

Ezt az elméletet próbálom ki a gyakorlatban, egy viszonylag kis és könnyen kezelhető 17. századi korpuszon, gróf Balassa Bálint (1626-1684) költészetén. A versek metrikai elemzéséhez annak legteljesebb kritikái kiadását veszem alapul (Régi Magyar Költők Tára XVII/12.), de figyelemmel kísérem minden más kiadását és a kéziratok forrásokat is. A versek adta sorozatok táblázatos ismertetésén túl a módszer által felszínre hozott jelenségeket elemzem hosszabban. Részint az irodalomtörténetben már feltárt jelenségeket igazolom, árnyalom (ilyen az izo- és a +1-szabály, ill. a 16-17. század tipográfiai sajátosságai), részint új, az elmélet kínálta felismerésekre jutok (ütemek és sorok kapcsolata, a Balassi-sorok értelmezése).

Végül a tanulságok összegzésével az elmélet működése mellett érvelek, ill. felvetem annak lehetőségét, hogy az általam leírt jelenségek egy nagyobb korpuszra is érvényesek lehetnek; hogy a lussoni ritmuselmélet felől pontosabb képet kaphatunk a 16-17. századi magyar költészetben végbemenő metrikai változásokról.

POSTA ANNA

Magyar-latin tanár, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Imre Mihály

egyetemi tanár, DE BTK

Az 1565-ös kolozsvári Bonfini-kiadás latin nyelvű kísérő versciklusa

Antonio Bonfini *Rerum Hungaricarum Decades* című történeti művének a Hunyadiak koráról szóló része elsőként 1565-ben Magyarországon, Kolozsvárott jelent meg. A kiadványt Heltai Gáspár rendezte sajtó alá, a munkálatokban Szikszai Fabricius Balázs segédkezett, aki elkészítette az előszót és kolozsvári diákjaival üdvözlőverseket íratott a kötethez. Kutatásaimat elsősorban a kiadvány latin nyelvű versciklusára összpontosítottam. Dolgozatom célja egyértelműen kimutatni, hogy a költeményekben a Mátyás királyról és a magyar népről kialakult kép milyen szemléletmódot mutat. Az itáliai körében a XV. században alakult ki a Mátyás-mítosz, amelynek elemeit a tárgyalt Bonfini-kiadás verseiben fedezhetjük fel. A latin nyelvű költeményekben kirajzolódó Mátyás-portréről szól tehát dolgozatom első fele. Írásom második részében a versekben rejlő kettős eredetmítoszt tárgyalom, miszerint a magyarok a hunoktól és a görög paeonoktól egyaránt származhatnak. A dolgozat lezárásában az elemzett versekről egyértelműen megállapítom, hogy azok a nyugat-európaiak szemléletét mutatják a Mátyásról és a magyarságról kialakított kép tekintetében.

SCHELHAMMER ZSÓFIA

Magyar szak, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pap Balázs

egyetemi tanársegéd, PTE BTK

**„Egy szép dologról én emléközném, ha meghallgatnátok” -
Adalékok Szilágyi Mihály és Hajmási László históriájához**

Dolgozatom fő témájának a régi magyar irodalom talán egyik legproblematisabb szövegét, Szilágyi Mihály és Hajmási László XVI. századi históriáját választottam. A vizsgálat főként a szöveghagyományra, a históriát tartalmazó források közötti különbségekre, közelebbről 17 kallódó strófa és a kolofon-strófa szövegének érdekes kérdéseire irányul, különös tekintettel a „veszteg ülés” kifejezésre, amelyek az eddig a verssel foglalkozó tanulmányokban a mű kevésbé körüljárt területeinek bizonyultak.

SÖRÖS ERZSÉBET BORBÁLA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Kasza Péter
adjunktus, SZTE BTK

**Egy köpönyegforgató portréja - Adalékok Batthyány Orbán életéhez
egy ismeretlen Verancsics-kézirat alapján**

A dolgozat középpontjában Batthyány Orbán (magyar nemes, énekszerző, ?-1548) áll az Elogium Urbani Bathianihoz kapcsolódva, amely egy eddig ismeretlen Verancsics-autográf (1504?-1573), s amelyet Verancsics Antal valószínűleg közvetlen Batthyány halála után írt. A szöveget 2011-ben Nemes Gábor fedezte fel újra a Győri Egyházmegyei Levéltárban, a dolgozat függelékében a szöveg transcriptióját és fordítását publikálom, amely nagyban megváltoztatja eddigi Batthyány-képünket.

Verancsicsra általában mint történetíróra gondolunk, de az Elogium inkább irodalmi szöveg, egy szatirikus támadás, melyben valószínűleg Fráter György (Utissenius, 1482-1551) vezette Verancsics tollát. Az interpretációk az erdélyi reformáció konfliktusaira és más politikai tényezőkre épülnek. A szöveg legérdekesebb momentumai, hogy alig tartalmaz bármiféle kézzelfogható információt Batthyány életéről, ám amikor mégis, az halálával kapcsolatos. Verancsics Batthyányt jelleme miatt kárhóztatja, nem pedig tettei miatt (annak ellenére, hogy számos ballépése volt), és ez a karaktert érintő bűnlajstrom egy ebből szinte levezethető sírgyalázásba torkollik: kiássák sírjából és a városon kívüli szemétdombra hurcolják Batthyányt (mindez Gyulafehérvárott játszódik). A legtöbb történeti szövegben Fráter György tűnik fel mint elkövető, Verancsics Elogiumában azonban Fortuna volt a sírgyalázó: a felelősség-elhárítás további értelmezései utakat nyit meg.

A szöveg másik érdekes újdonsága Batthyány halálának pontos dátuma: 1548. október 20, amelyről korábban úgy tartottuk, 1547 lehetett, Batthyány egyik költeményét alapul véve. Kezünkben van tehát Verancsics egy szatirikus irodalmi szövege, amely új adalékokkal szolgál Batthyány életéhez - aki egyébként Verancsics barátja volt, s ez még inkább bonyolítja a feltételezhető szerzői szándékot -, dolgozatomban pedig megpróbálom kontextusában elhelyezni az új adatokat, amely finomítja és formálja a korábban kialakított Batthyány-képet.

TORNAI KATINKA

Magyar-pedagógia tanári, MA, 2. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Pap Balázs
egyetemi adjunktus, PTE BTK

Két adalék a Hozzászólás hagyományához

A magyar irodalom egyik legnagyobb vallásos költőjének tekintett Balassi Bálint műveinek vizsgálata az elmúlt évek, évtizedek irodalomtörténeti kutatásaiban kitüntetett helyett kapott, melynek eredményeképp a szövegek kritikai kiadása (több változatban is) elkészült. A költő istenes énekei a vallásos líra felettébb értékes alkotásai, melyek kifejezik az ember – Balassi – viszonyát Istenhez. Vallásos témáikhoz mindig társul személyes tartalom, szövegeinek hangja egyedülálló: könyörgő, bűnbánó, olykor Istennel perlekedő.

Munkásságában a helyes szöveg meghatározására tett kísérletek mind-mind nagy nehézségekbe ütköztek, a szöveghagyomány meglehetősen nehezen térképezhető fel, hiszen a kéziratokból és nyomtatott kiadásokból felhasznált versváltozatok születési körülményeit alapjaiban határozta meg a XVI. századi történelem, annak európai és nemzeti eseményei – gondolok itt többek között a reformáció hatására, a humanizmus szellemi életére.

Érdemes közelről végigtekinteni a Bocsásd meg Úristen és az Adj már csendességet kezdetű istenes versek változatait és azokat a dolgozatokat, melyek e szöveg továbböröklődéséből következtetnek a vélhető eredetire, hiszen a szerző szándékának leginkább megfelelő szövegváltozat rekonstruálása tud csak (közel) valós képet mutatni a Balassi – Isten kötelékről.

Megállapítható, hogy a releváns, de nem kétséget kizáróan szerzői variánsok, tágas interpretációs teret nyitnak. Azon szövegváltozatok, amelyekről nem állíthatjuk bizonyosan, hogy szerzői alakok, sok esetben a szöveghagyomány olyan pontjain szerepelnek, melyek meghatározói lettek egy-egy esetenként eltérő hagyományozódási, értelmezési ágaknak.

Előadásomban többek között e szövegvariánsok vizsgálatával igyekszem belátni azt, hogy a változatok korántsem magától értetődően szerzői alakítások, sokkal inkább egy szerzőtől már független hagyomány részei, valamint azt, hogy a szövegváltozatok eltéréseit figyelembe véve mennyiben változik a Bocsásd meg Úristen és az Adj már csendességet kezdetű istenes énekek értelmezése.

DÉKÁNY VANDA

Magyar, BA, 3. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bogár Judit

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

Héber nyelvű bejegyzések a XVI-XVIII. századi album amicorumokban

Dolgozatomban a XVI–XVIII. századi magyarországi peregrinusok héber nyelvű bejegyzéseit elemzem. Mivel katolikus albumokban nem találtam héber inscriptiót, így az összegyűjtött 437 album-bejegyzés csak protestáns tulajdonosokhoz, illetve bejegyzőkhöz köthető. Ezeknek a személyeknek az élettörténetét végignézve kiválasztottam, kik azok, akik valóban foglalkoztak a héber nyelvvel, hányan voltak esetleg héber nyelvtanárok. Az összesített adatok alapján, habár hosszútávon nem lettek sokan a tulajdonosok közül hebraisták, kiderült, hogy az egyetemi képzésben résztvevők elég magas szintű nyelvoktatásban részesültek, és a bejegyzések nagy száma miatt egyértelművé vált, hogy a héber nyelv egyfajta divatnak is örvendett a protestánsok körében. Azon túl, hogy a dolgozat a hazai hebraisztika tudománytörténetéhez egy eddig ismeretlen adalék, az itt felfejtett külföldi kapcsolatok megvilágítják a peregrináció működését és hatásait hazánk művelődéstörténetére. A dolgozatról kiderül, mik voltak a legkedveltebb idézetek, kik jegyezték be héberül az emlékkönyvekbe, illetve mely egyetemeken és milyen arányban fordulnak elő ezek az idézetek. A kutatás eredményei felhasználhatóak egy-egy peregrinus élettörténetének vizsgálatakor, de a kora újkori magyar-külföldi kapcsolatok vizsgálatához is hasznos információkat nyújthatnak.

DÓBÉK ÁGNES

Magyar nyelv és irodalom, BA, 6. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Nagy László

egyetemi tanár, PPKE BTK

Barkóczy Ferencet köszöntő versek, beszédek és színjátékok az Országos Széchényi Könyvtár és az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár gyűjteményében

Dolgozatomban Barkóczy Ferenc egri püspök, majd esztergomi érsek reprezentációjának kellei között az irodalmi alkotásokat, az ünnepi köszöntő verseket, beszédeket, színjátékokat mutatom be. Egri püspökségének évtől, 1745-től kezdve egészen haláláig, 1765-ig igen sok művet címeztek neki, amelyek különbözőünnepi alkalmakkor, beiktatási ünnepségeken, körútjai és az oktatási intézményekben tett látogatásai alkalmával hangzottak el. A Barkóczyval foglalkozó szakirodalom már közöttük ezek közül néhányat, azonban az alkalmi költemények, beszédek számbavételével és bemutatásával még adós maradt. Csak azok az alkotások váltak ismertté az utókor számára, amelyeknek szerzője már egyéb munkájával elismerésre tett szert.

A dolgozathoz mellékelt katalógusban Barkóczy Ferenc reprezentációs irodalmát, orációkat, köszöntő verseket, ajánlásokat, előadásokat, színjátékokat gyűjtöttem össze a Petrik-bibliográfiából és az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár és Érseki Levéltár azonos vonatkozású anyagából. A Pertik-bibliográfiában található adatok közül azokat ellenőriztem, amelyeket az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteménye őriz, a fennmaradt, különböző könyvtárakban és levéltárakban található Barkóczy-anyag további kutatási feladatot jelent.

A dolgozatban nincs lehetőség arra, hogy mindegyik, a mellékelt katalógusban megtalálható és fellelt művet bemutassam, így azoknak az alkalmi műveknek a részletesebb bemutatására szorítkozom, amelyek valamilyen oknál fogva – a szerzőt, vagy tartalmi illetve külső formát tekintve – különösen fontosak voltak a püspök, majd az érsek reprezentációjának szempontjából, és a szakirodalom sem mutatta be őket részletesen. A művek bemutatásával párhuzamosan rekonstruálom azokat az ünnepi alkalmakat, és – amennyiben lehetséges – azoknak résztvevőit, amelyeken ezek a művek elhangzottak.

A dolgozatban a mellékelt katalógus alapján – időrendben, ezen belül az ünnepi alkalmak szerint – követem végig Barkóczy reprezentációját püspöki beiktatásától egészen haláláig.

GESZTELYI HERMINA ÁGNES

Magyar Nyelv és Irodalom, MA, 7. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fazakas Gergely Tamás

egyetemi adjunktus, DE BTK

Bethlen Kata önmegjelenítései az egyn és a közösség reprezentációs kontextusaiban

Bethlen Katával kapcsolatban elmondható, hogy sokan sokféle megközelítésben vizsgálták már szövegeit, fonalas munkáit, könyvtárát, gyógyító tevékenységét, patrónai minőségét, és ennek megfelelően módosult a Bethlen Kata-kép is, ami tehát szinte folyamatos mozgásban van. A felsorolt területekből én eddig két jelentős tevékenységet –írás és templomi adományok készítése – emeltem ki, és ezeket vizsgálva igyekszem jelen dolgozatban is rávilágítani bizonyos meghatározottságokra, kulturális minták működésére, amelyek mindkét esetben befolyásolták a létrehozás folyamatát. A szövegek és templomi adományok közös vizsgálatának aspektusa – ahogy a kutatás további fázisaiban az összes felsorolt tevékenység együttes értelmezése – pedig tovább árnyalhatja a Bethlen Kata-képet, érdekes adalékokkal szolgálhat a református patrónát illetően.

A hozzá köthetően fennmaradt templomi adományok és írások közös értelmezését azért tartom indokoltnak, mert meglátásom szerint ezek mind a tanítást és a példamutatást szolgálják, együtt pedig még transzparensabbé teszik ezen határozott szándékot. Az eltérő közegben megjelenő, más befogadói helyzethez köthető, de hasonló célból létrejött munkák értelmezései támogatják egymást a reprezentációösszefüggésében. De az ön- és közösségi reprezentáció csak az egyik összetevője annak a tágabb kontextusnak, amelyben vizsgálom a szövegeket és a templomi adományokat. Fontosnak tartom megvilágítani a történeti és családi meghatározottságokat, feltárni azokat a mintákat, amelyek akár közvetve, akár közvetlenül hatottak Bethlen Katára, és rámutatni arra, hogy ennek a konstrukciónak a létrehozásában közvetlen környezetének (leginkább udvari papjainak) is szerepe volt.

Kutatásom újdonságát az a megközelítés jelenti, hogy a szövegekből és a templomi adományokból kibontakozó példázatoságot megkísérlem együtt értelmezni, elsősorban a felekezeti reprezentáció felől vizsgálva. Ehhez segítséget nyújt a jelzett hagyományok feltárása, illetve a szövegek elemzése, a közös motívumok vizsgálata, az adományok esetében a mintavilág és a feliratok tanulmányozása. Mindezek együttes értelmezéséhez a hévizi eklézsia ad igazán jó alkalmat, hiszen itt kiemelten érvényesül a példázatoság és annak minden eddig említett aspektusa, és itt van döntő felekezeti tétje ezeknek a jelenségeknek.

HENCZ ENIKŐ

Magyar nyelv és irodalom, osztatlan, 13. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Nagy László

egyetemi tanár, PPKE BTK

Dobay Székely Sámuel /1704-1779/ kéziratjai

Dolgozatomban Dobai Székely Sámuel kéziratgyűjteményét vizsgálom. A témát azért tartom fontosnak, mert Dobai Székely művelődéstörténeti jelentőségét egyedülálló könyvtárára hivatkozva gyakran említi a szakirodalom. Az vizsgált levelezésekben, könyvjegyzékekben lejegyzett kéziratok mutatják, mennyire szerteágazó témájú gyűjteményről van szó. Dobai Székely Sámuel olyan nagy jelentőségű kéziratokat birtokolt, amelyek számos esetben kortársak történeti munkáihoz szolgáltak segítségül. A tulajdonában volt kéziratokat feltérképezése még várat magára. A témában értékes eredményekre bukkanhatunk Dobai Székely a kortársakkal folytatott levelezéseiben, valamint a többfelé szétszóródott hagyaték alapján.

Dobai Székely Sámuel számos 18. századi tudóssal folytatott levelezést. Dolgozatomban Dobai Székely Sámuel Koller Józseffel, Kaprinai Istvánnal, Cornides Dániellel folytatott levelezését ismertetem fő témám szempontjából.

IVANCSÓ MÁRIA

Magyar, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fazakas Gergely Tamás

egyetemi adjunktus, DE BTK

„Kicsoda az ember a' ki él, és a' halált nem láttya?” – 18. századi katolikus halotti prédikációk egy kolligátumban

A 18. századi halotti prédikációk vizsgálata – mind a református, mind a katolikus beszédekkel illetően – eddig nem volt túl jelentős. A legújabb kutatások közül elsősorban V. László Zsófia tanulmányait, valamint doktori értekezését érdemes megemlíteni, mely 1711 és 1825 közötti protestáns halotti beszédekben vizsgálja a női szerepek változását. Megközelítésmódja tehát leegyszerűsítve a következő: egy mentalitástörténeti kutatási szemponthoz protestáns prédikációkat rendel. A 18. századi katolikus halotti prédikációk hasonló vagy más szempontú feldolgozása egyelőre hiányzik.

Dolgozatom vizsgálati módszere hasonló is a V. László Zsófiához, de el is tér ettől, mivel az általam elsősorban vizsgált halotti prédikációk egy 18. századi kolligátumban egybekötve találhatók. Tehát nem egy vagy több, már ismert, illetve előre kijelölt téma szerint kerestem beszédeket a 18. századi katolikus halotti prédikációk korpuszából, hanem éppen a kolligátum kínált fel olyan, egymással összefüggő kutatási szempontokat, amelyek nem biztos, hogy felismerhetők lettek volna, ha a beszédek nincsenek egybekötve.

A kolligátum egyes tételeinek együttolvasása során kirajzolódó szempontok alapján az is felvetődött, hogy a prédikációk között kapcsolódási pontokat feltérképezve próbáljak valamiféle tudatosságot, esetleg koncepciót találni a beszédek egybekötését illetően.

A vizsgált kolligátum gerincén ez a cím szerepel: *Conciones Variae*, 1698 és 1769 között kinyomtatott magyar és latin nyelvű halotti, illetve egyéb alkalmakra készült magyar nyelvű prédikációkat tartalmaz, melyek egy részét az alábbi szempontok szerint vizsgálom: 1. A beszédek egybekötésének tematikussága/esetlegessége. 2. A névből vett érv használata a 18. katolikus halotti prédikációk argumentációjában. 3. A hallgatóság meggyőzése a jó halál fontosságáról a katolikus egyház elvárásai (mise, böjtök, gyónás) alapján.

JUHÁSZ SZANDRA

Magyar nyelv- és irodalom, MA, 11. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bogár Judit

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

Héber nyelvű bejegyzések a XVI-XVIII. századi album amicorumokbank

Dolgozatomban a XVI–XVIII. századi magyarországi peregrinusok héber nyelvű bejegyzéseit elemzem. Mivel katolikus albumokban nem találtam héber inscriptiót, így az összegyűjtött 437 album-bejegyzés csak protestáns tulajdonosokhoz, illetve bejegyzőkhöz köthető. Ezeknek a személyeknek az élettörténetét végignézve kiválasztottam, kik azok, akik valóban foglalkoztak a héber nyelvvel, hányan voltak esetleg héber nyelvtanárok. Az összesített adatok alapján, habár hosszútávon nem lettek sokan a tulajdonosok közül hebraisták, kiderült, hogy az egyetemi képzésben résztvevők elég magas szintű nyelvtanulásban részesültek, és a bejegyzések nagy száma miatt egyértelművé vált, hogy a héber nyelv egyfajta divatnak is örvendett a protestánsok körében. Azon túl, hogy a dolgozat a hazai hebraisztika tudománytörténetéhez egy eddig ismeretlen adalék, az itt felfejtett külföldi kapcsolatok megvilágítják a peregrináció működését és hatásait hazánk művelődéstörténetére. A dolgozathoz kiderül, mik voltak a legkedveltebb idézetek, kik jegyezték be héberül az emlékkönyvekbe, illetve mely egyetemeken és milyen arányban fordulnak elő ezek az idézetek. A kutatás eredményei felhasználhatóak egy-egy peregrinus élettörténetének vizsgálatához, de a kora újkori magyar-külföldi kapcsolatok vizsgálatához is hasznos információkat nyújthatnak.

KAPOSI KRISZTINA

Magyar nyelv és irodalom, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kiss Farkas Gábor

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Zrínyi-paratextusok

A kora újkori szövegek paratextusai a szerzői énmórázás és önreprezentáció egyik legfontosabb megnyilvánulási terepeként funkcionáltak. A barokk művek két leggyakoribb és egyben legjelentősebb paratextus-típusának a dedikációs és az előlíró beszéd tekinthető, amelyek állandó elemként vezették be a szövegeket, alapvető részét képezve a kiadandó műveknek. Tanulmányomban Zrínyi Miklós paratextusaival foglalkozom, méghozzá elsősorban abból a szempontból, hogy Zrínyi a különböző dedikációs-szövegprezentációs mechanizmusok működtetése során milyen imázsformálási és önreprezentációs eljárásokat használ szövegeiben. A paratextusok ugyanis alapvetően retorikus természetű szövegek: a szerző számára az első–és lehet, hogy az egyetlen – lehetőséget kínálják a szövegtörzshez, hogy közvetlenül az olvasóhoz, és azok közül is a legfontosabbhoz, a mecénáshoz szóljanak. E retorizáltság sok más tényező mellett abban is megmutatkozik, hogy a kor paratextusainak jó része irodalmi igényességgel megírt szöveg, ahol a literátus szerző a leggazdagabb retorikai-irodalmi példatárból merítve építi fel saját énjét az olvasó számára. Ennélfogva vizsgálatuk során is az irodalmi szövegeknél használt módszereket kell alkalmaznunk: feltárni intertextusait, szövegközi utalásait, és alapos tartalomelemzéssel kibontakoztatni a bennük implikált önreprezentációs stratégiákat. Zrínyi paratextusainak különös érdekességét az adja, hogy nem törekednek a szerző-patronsus közti hierarchikus viszony rögzítésére, hiszen a szerzőnek, Zrínyinek, mint horvát bánnak, főnemesnek erre nincs szüksége. Ehelyett sokkal nagyobb fontossága van szövegeiben a retorikus megformáltságnak, a szöveg műfaji párhuzamai és szerzői szerepei kijelölésének, valamint a szerzői önreprezentációnak. Ezek a sajátosságok lehetőséget adnak arra, hogy Zrínyi paratextusait önálló témaként tanulmányozzuk. Az eddigi szakirodalom erre eddig még nem tett kísérletet, tanulmányom ezért részben azzal a szándékkal íródott, hogy ezt a hiányt pótoljam: Vizsgálódásaim fő vonalát a két kiterjedt paratextussal rendelkező Zrínyi-szövegegység, a *Syrena*-kötet és a *Bónis-kódex*dedikációinak és olvasónak szóló előszavainak részletes tanulmányozása képezi, melynek során három fontos, eddig még feltáratlan „paratextuális” forrásra (Zsámboky János Bonfini-kiadásának előszava, Morus Tamás *Utópiaja*, John Johnston király-epigrammái) is rámutatok.

PÁLFY ESZTER

Magyar-esztétika, MA, 2. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Jankovits László

egyetemi docens, PTE BTK

Az ovidiusi irónia szerepe Gyöngyösi István Murány-eposzában

Gyöngyösi Istvánt, a 17. századi barokk szerzőt gyakran emlegetik „magyar Ovidius”-ként, s a párhuzam jogos is; Gyöngyösi költészetére nagy hatással volt az ovidiusi életmű. Dolgozatom kiindulópontja ez, ám célom nem Gyöngyösi „magyar Ovidius” voltának vizsgálata, hanem annak kimutatása, hogy – noha a Gyöngyösi-szakirodalomban ez a szempont csak elvétve jelenik meg – a Márssal társalkodó Murányi Vénus ironikus mű, melynek iróniája hasonló költői eljárások eredményeképp jön létre, mint amilyenek alapján az Ovidius-kutatás régóta meghatározónak tartja a szerző ironikusságát. Dolgozatomban az ovidiusi megközelítésen túl egyéb érveket is sorakoztatok amellet, hogy Gyöngyösi művében benne rejlik az ironikus olvasat lehetősége: erre enged következtetni Gyöngyösi általában vett hagyománykezelési eljárása vagy az elbeszélésben alkalmazott mesterséges következetlensége. Részletesen tárgyalom továbbá a dolgozatban a szintén iróniát eredményező ’színlelés’ fogalmát, annak szövegbeli előfordulásait és értelmezési lehetőségeit.

SEBESTYÉN ÁDÁM

Magyar szak, BA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kiss Farkas Gábor

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A barokk metafora - Gyöngyösi István és a XVII. század retorikai kultúrája

A dolgozat témája a barokk metafora elméleti megközelítéseinek a vizsgálata, illetve a magyarországi barokk kiemelkedő költőjének, Gyöngyösi Istvánnak a viszonya a kor retorikai és poétikai ismereteihez. Az elemzés az itáliai teoretikus, Emanuele Tesoro Il Cannocchiale Aristotelico (Arisztotelészi messzelátó) c. művén alapul. Tesoro a három emberi lélekrésznek (érzéki, érzelmi, értelmi) a retorikai kifejezések három nagy csoportját (harmonikus, patetikus, elmés – szellemes kifejezések) felelteti meg, ezzel sokkal szorosabb kapcsolatot feltételez a lélek és az alakzatok között. Műve központi témája az elmésség mibenléte és ennek leghatásosabb kifejezőeszköze, a metafora, mely „minden szellemes mondás hatalmas szülőanyja” („Gran Madre d’ogni ingegnoso concetto”). Tesoro az egyszerű metafora nyolc fajtáját különbözteti meg. Ezek mindegyikének meghatározza a lényegét, és példákkal szemlélteti az adott névátvitel stiláris különlegességét, a benne rejlő elmésséget. Ezeknek az elméleti meghatározásoknak a segítségével vizsgáltam Gyöngyösi Csalárd Cupidójában szereplő metaforákat, melyek definiálhatók a tesaurói osztályozás kritériumaival.

ASZTALOS EMESE

Magyar nyelv és irodalom, MA, 11. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Tarjányi Eszter

egyetemi docens, PPKE BTK

**Verses regény - műfajtörténeti kiegészítések
(Egy terminus technicus kialakulása a XIX. században)**

A dolgozat a magyar 'verses regény' terminus technicus kialakulását vizsgálja a 19. század folyamán, amely fogalmat a műfaj- és recepciótörténet eddig magától értetődő, problémamentes szakkifejezésnek tekintett. E műfajmegjelölés története valójában komplikált szerzői és befogadói reflexiók, hosszas oszcillációs folyamat eredménye, jelen kutatás így az 1830-as évektől kíséri figyelemmel az új művészi forma nevének születését, majd elterjedését, kanonizálódását, intézményesülését a magyar irodalomtörténetben. A tanulmány alapvető filológiai feltárásokkal szolgál, közli a 'verses regény' szintagma első megjelenését, de olyan elfeledett kritikai megjegyzéseket is napvilágra hoz, mint Petrichevich Horváth Lázáré az 1840-es évekből. A műfaj első, általános érvényű definíciói szempontjából is alapvető, azonban eddig nem hangsúlyozott forrásokat mutat fel.

A tanulmány emellett a textuális elemzések számára is fontos adalékokat nyújthat, a különböző korábbi műfajnevezések mint transztextuális jelzések kitértetett szerepet kaphatnak a kortárs magyar verses regények szempontjából, és az egyes művek szövegcentrikus elemzése felől is. A dolgozat a műfajiség általános kérdéseit is érinti, konklúzióként a műfaji olvasás kontextuális és textuális elemzéseket ötvöző, épp ezért innovatív technikáját hangsúlyozza. A 'verses regény' kifejezés látszólag antagonisztikusan elváló műfajokat egyesít, e vizsgálódás során tehát tetten érhető a hagyományos irodalmi műfajokat folyton felülíró, az irodalmi határterületeket felmutató diskurzus.

DOMONKOS DÓRA

Magyar-német tanár, MA, 3. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szűcs Tibor

egyetemi docens, PTE BTK

„Merengés” egy Vörösmarty-költemény öt német fordításán

Az irodalmi fordítás megkérdőjelezhetetlenül fontos tevékenység, hiszen hozzájárul az egyes nemzeti irodalmak kulturális párbeszédéhez, s jól megragadható mutatója a fogadtatás kapcsolattörténeti jelentőségének. Ezáltal a műfordítói teljesítmény tétje is nagy, hiszen ezen áll vagy bukik e folyamatok sikere, illetve megítélése. A fordítások milyenségének elemző-értékelő vizsgálatával – az alkalmazott fordítástudomány gyakorlatában – a fordításkritika foglalkozik, amelynek viszonylag új keletű kutatási terepén határtudományként érintkezik, illetve metszéspontot alkot az irodalom- és a nyelvtudomány (stilisztikai és hungarológiai szempontokkal is kiegészülve). Dolgozatomban Vörösmarty Mihály A merengőhöz című versének öt német fordításán keresztül elemzem, értelmezem újra a költeményt, szeretném bemutatni, hogy nem csupán a tartalom és a forma művészileg motivált egységének jegyében elvárt szöveghűség lényeges a fordítások megítélésében, hanem az is, hogy miként illeszkedik a lefordított szöveg az adott befogadó nyelvi-kulturális közegbe, egy másik irodalmi hagyományrendszernek megfelelően. Ezáltal természetesen kitekintek romantikus költőnk német nyelvű recepciójára is.

FARKAS EVELIN

Magyar, BA, 7. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bényei Péter

egyetemi adjunktus, DE BTK

Vizualitás Jókai Mór A lőcsei fehér asszony című művében

Az interdiszciplináris jellegű kutatások egy jelentős területként határozható meg a vizualitás é irodalom kapcsolódásának vizsgálata, melynek felismerései és összefüggései új utat nyithatnak meg olyan klasszikus újraértelmezésében is, mint Jókai Mór írásművészetében.

A lőcsei fehér asszony értelmezését a Jókai-recepció rövid áttekintésével nyitom meg, amelyben elsősorban a vizualitáshoz kötődő értelmezések, megjegyzések nyomait keresem, majd a regényre fókuszálva próbálok feltérképezni a karakterek verbális képeknek nevezhető leírásait.

Először a történelmi regény mint meghatározó műfaji kontextus tükrében mutatom be, hogyan kötődnek ezek a leírások a referencializálhatóság kérdéséhez, hiszen a regény nyitófejezetében a múltba vonódás három, a főszereplőt ábrázoló kép és Serédy Zsófia halott testének leírása által történik meg. Ám ezeknek a leírásoknak nemcsak a múlt reprezentációja szempontjából lesz jelentősége, hanem a jellemteremtési stratégiákban is szerepet kapnak. Ennek feltárása érdekében a bevezető képleírások poétikáját, kódjait, illetve ekphraszisz-technikáját értelmezem, majd ezeket az ábrázolt karakterek cselekményben betöltött szerepével állítom párhuzamba. A vizsgálat következtetéseként megállapítható, hogy miközben ezek a kezdő verbális képek egy határozott narrátori nézőpontot reprezentálnak, a bennük fellelhető ellentétes tendenciákat mutatóösszetevők révén lehetőség nyílik az ettől eltérő látásmódra. Tehát miközben az elbeszélői pozícióítéletet mond a karakterről, látszólag behatárolja a jellem attribútumait, ezek alapján mégsem épül ki szilárd olvasói elvárás a szereplők történetbeli viselkedését illetően.

A nyitófejezet verbális képeinek értelmezése után ezeket a belátásokat a regény más szereplőinek karakterleírásaira fókuszálva is igyekszem érvényesíteni, több szereplő esetében feltárva a karakterleírások összetett struktúráját, azok funkcióit.

Értelmezésemet a főszereplő sors történetének feltárásával zárom, melyben elsősorban azt próbálok bizonyítani, hogy a regény vizuális alapokra építő jellemteremtési stratégiája hogyan képes árnyalt, sokrétű karakterek megalkotására.

GYIMESI EMESE

Irodalom és kultúratudomány MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szilágyi Márton

egyetemi docens, ELTE BTK

**„Mama meséit kiadják”. A nyilvános és a privát szféra összjátéka
Szendrey Júlia irodalmi pályájában**

Szendrey Júlia (1828 – 1868) irodalmi pályája során a nyilvános és a privát szféra állandó kölcsönhatása figyelhető meg. Első publikációinak, 1847-es – Petőfi és Jókai szerkesztői manővereivel kísért – naplókiadásának körülményeit alapvetően meghatározta, hogy az üzleti alapokon működő sajtóélet és az irodalmi piac kialakulásának kellős közepén történt. Jókai olyan gesztusok sorozatával vette körül a Szendrey Juliától kiadandó szövegeket, amelyek nyilvánvalóan a közönségsikert célozták. Épp ezt a fajta szerkesztői gyakorlatot kifogásolta Gyulai Pál tíz évvel később *Írónőink* című tanulmányában, amelyben a női érzések profanizálásával vádolta a divatlapokat. A közegváltás – melynek során egy privát írásgyakorlatként, magánhasználatra, önanalízis céljából írott szöveget újságcikként, több részletben, különböző folyóiratokban publikáltak – alapvetően megváltoztatta a naplók interpretációs lehetőségeit.

Szendrey Júlia rendszeres publikációinak sora 1857 szeptemberében indult meg a három gyermekéről szóló *Három rózsabimbóval*, amely a Vahot Imrétől szerkesztett *Napkelet* című folyóiratban jelent meg. A korabeli médiában elért sikerei mögött a családi „önmegmutatás” stratégiája húzódik meg: ez az 1847-es, az intim és a nyilvános közötti érzékeny határmezsgyét átlépő naplópublikációkra, a tíz évvel későbbi, az anyaszerepet hatékonyan kiaknázó versekre, valamint a Zoltán, Attila és Árpád fiának ajánlott Andersen-fordításra egyaránt igaz. Szendrey Júlia karrierjének meghatározó sikerei arra épültek, hogy a privát szférát beemelte a nyilvános irodalom sajtóközegébe. Ez a viszonyrendszer fordítva is működött: a korabeli média nagyon komolyan meghatározta azokat a „saját használatra” készülő privát írásgyakorlatokat is, amelyek a Horvát család hagyatékában fennmaradtak.

Dolgozatom első részében Szendrey Júlia írói pályáját a korabeli médiában betöltött szerepe, sajtóban megjelent publikációi alapján közelítem meg, miközben jelzem azokat a problémákat, amelyek az 1858-as Gyulai-féle nővita kérdéseivel kapcsolódnak. A második részben egy olyan kiadatlan, az OSZK Kézirattárban őrzött iratanyagot mutatok be, amelyet Szendrey Júlia két fiúgyermeke, Horvát Attila és ifj. Horvát Árpád „családi használatra” készített. A *Tarka Művek* címet viselő, hét darabból álló sorozat folyóiratot imitált, így kiváló lehetőséget nyújt a korabeli sajtós és a család privát írásgyakorlata között megfigyelhető kölcsönhatás vizsgálatához.

JAKSA CSABA

Magyar-filozófia, BA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Milbacher Róbert

egyetemi docens, PTE BTK

A történeti ballada kritikája

Dolgozatomban azt kívánom bizonyítani, hogy az irodalomtörténeti elbeszélések alapján a balladák műfajába tartozó műalkotásoknak rendelkezniük kell a közösségi aspektuson túl egy individuális drámai léthelyzet narratívájával is, amennyiben a „kanonikus”, általános balladadefiníciót vesszük alapul. A szereplők léthelyzetének kérdése persze igen összetett és akár értelmezésenként változhat egy műnek a kategória alá való besorolása. Arra szeretnék történeti és elméleti vizsgálódással rávilágítani, hogy a különbözőértelmezői eljárásokkal milyen többlet lehet jutni a balladák esetében. Ezt Greguss Ágost munkásságától indulva - mint első kanonikus és meghatározó elméletírója a ballada műfajának - nagyobb léptékű diskurzuselemzéssel napjainkig tekintem át, amely az irodalomtörténet centrumában levő olvasatokkal olykor szembemenőértelmezésekhez jut. Ez a „fordulat” jó okot szolgáltat a perspektíva elmozdítására a ballada műfaji definícióját illetően, vagyis a műfaji meghatározás és a művek kapcsolatának átértelmezésére.

KAPUSI ANGÉLA

Magyartanár, MA, 9. félév
Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Darab Ágnes

egyetemi docens, ME BTK

Henszlmann Imre és a XIX. századi magyarországi esztétikai gondolkodás

Henszlmann Imre a magyar művészettörténet-írás és irodalomkritika úttörője, a Magyar Tudós Társaság és a Kisfaludy Társaság tagja volt. Ő tette ismertté Magyarországon német kulturális eszméket, és közvetítette Lessing, Goethe, Herder, Hegel és A. W. Schlegel esztétikáját. Henszlmann tudományos tevékenységének s főleg irodalomkritikai munkásságának a jelentőségével nem áll arányban későbbi recepciója. Noha számos tudományos munkát publikált, mégis tevékenységének a tudományos igényű elemzése és elhelyezése a honi művészetkritika folyamatában méltatlanul elhanyagolt maradt.

Vizsgálatom tárgya Henszlmann Imre 300 oldalas összegző munkájának, A hellen tragoedia tekintettel a keresztény drámára irodalomkritikai, esztétikatörténeti és kultúratudományos szempontú elemzése és értelmezése. Tekintettel arra, hogy ennek a műnek modern kiadása nincs, és mind a mai napig hiányzik alapos elemzése, vizsgálom mint tudományos szakszöveget is: struktúráját, retorikai eszköztárát. Henszlmann a magyar irodalomkritika történetében elsőként alkalmazza a komparatív módszert: összeveti az antikvitás és a kereszténység művészetét. Vizsgálattal rámutatok az értekezésnek arra a sajátosságára, hogy az összehasonlítás Henszlmann-nál nem pusztán módszer, hanem látásmód. Ennek alapja pedig az a széleskörű tudás, amely magában foglalta az egyetemes irodalom- és képzőművészet-, valamint Arisztotelésztől Schlegelig a műfaj- és esztétikatörténet tökéletes ismeretét. Mindezt a tudást, irodalomkritikai tevékenységét kora nemzetépítő programjának a szolgálatába állította. Így A hellén tragoedia fő kérdése és célja is annak a meghatározása, hogy miben áll a tragédia műfajának a sajátosan nemzeti jellege. Hogyan viszonyuljunk a műfaji előzményekhez, elsősorban a normatív értékkel bíró ógörög tragédiaköltészethez, illetve az antikvitás utáni századok példáihoz, elsősorban a keresztény tragédia tetőpontját jelentő Shakespeare drámaköltészetéhez?

Henszlmann tehát a saját és az idegen problematikáját járja körbe monumentális elméleti munkájában. Azzal, hogy radikálisan elutasítja az ő korában is még igen erőteljesen jelen levő klasszicizálást, utat nyit egy új értelmezési horizont, egy új paradigma felé.

KERPICS JUDIT

Magyar-történelem, MA, 7. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Gere Zsolt

egyetemi tanársegéd, SZTE BTK

„Az élet prózája” - Jósika Júlia munkássága

„Az élet prózája” című dolgozatom Jósika Júlia munkásságával foglalkozik. Az 1849-ben férjével, Jósika Miklóssal együtt emigrált írónőéletművéről átfogó szakirodalom még nem íródott, ezért részben a portré műfajára emlékeztető módon igyekeztem összegyűjteni és rendszerezni a szerzőhöz kapcsolódó anyagot. A dolgozat elsősorban a kötetben vagy folyóiratokban publikált szövegekre épít, de felhasználja a Kolozsvári Állami Levéltárban található, Jósika Júliától származó kéziratos anyagot is. Ennek köszönhetően, úgy gondolom, sikerült viszonylag átfogó képet alkotni a szerző munkásságáról. A kutatás jelen fázisában leginkább azt láttam indokoltnak, hogy lehetőség szerint egészében lássuk az író műalkotásait. Dolgozatom fejezetei műfajok szerint különítik el a szerzőéletművét. Jósika Júlia jelentős mennyiségű publicisztikai szöveget hagyott hátra, tevékenykedett regényíróként, novellistaként, műfordítóként, és írt nőnevelési könyvet is. Az életműben nincs nyoma belső hierarchiának, ezért is nehéz volna egy adott szerepkört kitétni, mint a legjellemzőbbet.

Van azonban egy szempont, amely dominánsan megjelenik a különböző műfajok darabjaiban, s ezáltal össze is fűzi őket: a hasznosság elve. Jósika Júlia műveinek többsége gyakorlatias elvek alapján épül fel. Ez a gyakorlatiasság megközelíthető életrajzi adatok alapján a szerző felől, és a szövegek tartalma alapján az olvasók felől. A szerző szempontjából nem elhanyagolható az irodalom és a pénz viszonya. Habár nem az írás volt az egyetlen megélhetési forrása, de az emigráció utáni új társadalmi szerepben és megváltozott vagyoni helyzetben fontos motivációs tényező lehetett számára a szellemi munka, mint pénzkereseti lehetőség. Az olvasók szempontjából ez a gyakorlatiasság a szövegek használhatóságában fogható meg. Jósika Júlia művei túlnyomórészt a mindennapi életben való eligazodást szolgálták. Erős bennük a tanító és nevelő jelleg, illetve konkrét vagy burkolt módon olyan tanácsokat tartalmaznak, amelyek a korabeli olvasó (nő) számára közvetlenül, a mindennapi életben is hasznosíthatóak lehetnek. Erre utal a dolgozatom címe is. „Az élet prózája” kifejezést Jósika Júlia metaforikusan használja a Pályavezető című nőnevelési művében a mindennapi valósághoz való alkalmazkodásra utalva, s úgy gondolom, ezzel lehet leginkább jellemezni az életművét is.

KOVÁCS GYÖRGYI

Magyar, informatikus könyvtáros, BA, 7. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szilágyi Márton

egyetemi docens, ELTE BTK

**A Murányi Vénusz a 19. században. Arany János: Murányi ostroma,
Petőfi Sándor: Szécsi Mária, Tompa Mihály: Szécsi Mária**

Dolgozatomban az esküszegés problematikáját szeretném megvizsgálni Arany János Murányi ostroma című művében, összehasonlítva a téma megjelenésével Petőfi Sándor Szécsi Mária és Tompa Mihály Szécsi Mária műveiben. Mindhárom költemény újraírása a Murányi Vénusz motívumának; a legelső feldolgozás, a Márssal társolkodó Murányi Vénusz Gyöngyösi István nevéhez fűződik, őt számtalan író és költő követte. A dolgozat keretei között sajnos nem tudok minden egyes feldolgozást megvizsgálni, ezért szűkítettem le a három költőre, elsősorban Arany Jánosra, mivel úgy vélem, nála jelenik meg a legösszetettebben ez a kérdés.

SZABÓ EVELIN

Magyar, BA, 5. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kusper Judit

főiskolai docens, EKF BTK

A szubjektum allegorikus és szimbolikus értelmezési lehetőségei Czöbel Minka prózájában (Két arany hajsza, Pókháló)

A kutatásom anyagát három nagy egységre lehet osztani: 1) A témaválasztásom indoklása, illetve a szecesszió elméleti háttere. 2) A Két arany hajsza című mű feldolgozása. 3) A Pókháló című novella elemzése. A továbbiakban ezeket a részeket szeretném részletesebben bemutatni! Korábbi tanulmányaimnak köszönhetően ismerkedtem meg Czöbel Minka életével és Pókháló című novellájával, s már ekkor megfogott benne a titokteljessége. Másfelől szót kell ejtenem arról az elképzelésről, miszerint a szerzőnő volt a magyar szecesszió egyik előfutára. Ennek bizonyítására felidézem a stílus jellemzőit, illetve felhasználom Szabó Zoltán „Arany — alapra arannyal” és a Mercs István által összeállított In memoriam Czöbel Minka című tanulmányköteteket is. Továbbá a Két arany hajsza felvetette a műfajiség kérdését. Dolgozatomban a mágikus realizmus megnevezést használom, amihez Bényei Tamás: Apokrif iratok című kötetét hívtam segítségül. Emellett Boldizsár Ildikós Antaljai Márta meseelemzéseit, illetve C.G. Jung lélekanalízisét is alapul vettem. Ennek köszönhetően „felfedeztem” egy kislány bőrébe bújtatott daliát, Dobos lovagot, akit a Nagy Anya archetípusa, Amália tett a rabjává. A férfinak azonban vannak segítői is, mint minden mesében: ő Aramea, az „Örök Nő”, illetve Markulcsek Iván, aki több szubjektumban is megjelenik előttünk. Ezek mellett a szövegben fellelhető allegóriákat és szimbólumokat is felsorakoztatom és feloldásukat is elvégzem Paul de Man A temporalitás retorikája című tanulmányának segítségével. A Pókháló ezzel szemben elhagyja a mesei formákat és a mélylélektan felé veszi az irányt, melyhez Bori Imre A magyar irodalom modern irányai II., Margócsy Klára, valamint Kusper Judit írásait használtam fel. A dolgozatomban három különböző női sorsot jártam körbe. Annuska a passzivitásba és a döntésképtelenségbe menekült, de a mű végén „szentté magasztosul”. Paula eközben a saját életét éli anélkül, hogy törődne a lánya sorsával, s csak az foglalkoztatja, hogy a társadalmi életben megőrizze a helyét. A harmadik szálat Klára alkotja, aki a kor szokásainak híven korán megházasodik és éli a polgári asszonyok szürke életét, elfelejtve a korábbi leányos álmodozások korát. Dolgozatommal megpróbáltam bemutatni azt, hogy Czöbel Minka lírája mellett a prózája is éppúgy érdekes, izgalmas a befogadó számára és rendkívül sokrétű, aprólékosan kidolgozott.

SZABOLCSI GERGELY

Irodalom- és Kultúratudomány MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az ideológiák mentén való olvasás lehetőségei - férfi és női szerepek, nézőpontok a Csongor és Tündében valamint a János Vitézben

Jacques Derrida egy interjúban beszél az irodalom kritikai funkciójáról illetve arról, hogy helyese-e egyáltalán az irodalmat politikai ideológiák és célok mentén értelmezni. Derrida nem meglepő módon ezt a lehetőséget elveti, azonban látnunk kell, hogy a modern irodalomtudomány és a különböző politikai mozgalmak története sokszor összekapcsolódik.

Szövegem egyik feladatául ezért éppen azt tettem meg, hogy megvizsgáljam, lehetséges-e az alapvetően politikai és ideológia mozgalomként jelentkező feminizmus és a gender studies felőli szövegolvadás. Adhatnak-e ezek az iskolák teljes értékűértelmezést vagy pedig menthetetlenül félreértelmezésbe vezetnek az olvasót?

A két választott (Csongor és Tünde, János vitéz) sajátossága nem csak az, hogy mára már klasszikusként tekintünk rájuk és így a kánonban elfoglalt helyükből kifolyólag ellenállnak az átértelmezésnek, hanem az is, hogy mindkettő a varázsmesék hagyományából indul ki, azt értelmezi és alakítja át. A szövegemben alapvetően azt vizsgálom, hogy a két szöveg szereplőinek attribútumai, cselekedetei és a köztük fennálló viszonyok mennyiben felelnek meg a sztereotipizált férfi és női szerepeknek.

VÁMOS VIOLETTA

Magyar, BA, 5. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Ajkay Alinka

egyetemi adjunktus, PPK BTK

Vörösmarty Mihály bukolikus költészete

A magyar irodalomban újra és újra feltűnő bukolikus törekvés szerzőnként más és más jelentéstartalommal dúsította az eredetileg antik műfajt. Mást jelent a bukolika Zrínyinél, mást Faludinál és mást Radnótinál. Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy felderítsem nagy romantikus szerzőnk, Vörösmarty Mihály fiatalkori költészetében ennek a műfajnak az előfordulását-megvalósulását.

Vörösmartynek 15 bukolikusnak tekinthető verse van. Dolgozatomban igyekszem ezekről a versekről kideríteni, mely szempontok alapján tekinthetőek bukolikusnak, illetve hogy a költőérett költészetében hogyan térnek vissza az ifjúkori pásztorverseiben használt motívumok.

Vörösmarty két korstílus határán élt, diákkorában a deákos klasszicista stílust sajátította el, azonban az érett költő művészete már túlmutat ezen. Vörösmarty poétikájának és prózájának köszönhetően indult meg a magyar irodalomban a romantikus stílus valódi művelése, a költőt nevezzük az első valódi magyar romantikusnak. Célom többek között az, hogy a deákos klasszicizmuson nevelődött költő romantikus törekvéseit kimutassam fiatalkori zsengeiből, amelyek bár a deákos klasszicizmus törekvései miatt születtek meg, megvalósításukban már a romantika stílusa dominált. Továbbá célom a dolgozatomban, hogy bemutassam a bukolikus költészet rendkívüli attraktivitását, mellyel képes minden korban és minden nemzet irodalmában újszerű és hiteles maradni.

VEISZ BETTINA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 10. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Borbély Szilárd
egyetemi docens, DE BTK

Falbaire Gályarab drámájának kontextusai és magyar recepciója

1767-ben Párizsban került színpadra Charles Georges Fenouillot de Falbaire de Quingey L'Honnête Criminel ou l'Innocence reconnue című drámája. A darabot a cenzúra hamarosan indexre helyezte. A dráma szövegét azonban még ebben az évben megjelentették Yverdonban. Majd 1768-ban ismételen napvilágot látott Amszterdamban, de már átdolgozott, bővített formában, feltehetően a színpadra állítás tapasztalatain okulva. Bár a darab és szerzője francia földön kevéssé, külföldön azonban nagy népszerűsége telt szerzőre. Rövid idő alatt meghódította többek között a belga, a holland, a német és osztrák színpadokat, valamint hazánkban is közismert lett. A dolgozat első központi témaként főként arra a kérdéskörre törekszik válaszlehetőségeket adni, hogy mi állhatott Falbaire Gályarab drámájának Európa szerte aratott gyors sikere mögött, valamint mi lehetett az oka annak, hogy a megjelenést követően nagyon hamar három magyar nyelvű fordítása is keletkezett. A témának külön érdekességét adta, hogy Falbaire a források alapján hazánkban nem tartozott a közismert drámaírók köréhez, recepciója alig kimutatható. A három magyar fordító, Wesselényi Zsuzsanna, Aranka György és Ráday II. Gedeon személyéről szólva, mindannyian protestánsok és közülük kettő főrangú, ami a hazai recepció sajátos társadalmi beágyazottságára utalhat, mint azt a későbbiek során látni is fogjuk. Érdemes megvizsgálunk a Gályarab kapcsán, hogy milyen erkölcsi, morális, illetve gyönyörködtetve nevelő, nagymértékben tanító céllal szólíthatta meg korának olvasóit és a teátrumok nézőit. Kérdésünkre választ kaphatunk a dráma által színre vitt problémák tanulmányozásával, melyek többek között a példázatként is felmerülő gyermek és szülő közötti viszony, a gályarabság motívuma, továbbá a vallás, a szerelem, a házasság tematikája. A dolgozat másik központi témájában kiemelt figyelmet kíván fordítani a három magyar nyelvű fordítás filológiai kontextusainak vizsgálatára.

BALOGH GERGŐ

Magyar, BA, 3. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bednancs Gábor
egyetemi adjunktus, SZTE BTK

**A lét értelmezhetőségének lehetőségei a halál perspektívájából
Kosztolányi Dezső Számadás c. kötetében**

A Számadást a költő-író egyik legismertebb prózai alkotása felől közelítettem meg, az 1933-ban kiadott, tizenhét fejezetből álló Esti Kornél és a vele összefüggésbe hozható, címszereplőjüket tekintve azonos Kosztolányi-szövegek felől.

Az Esti Kornél és a Számadás is a költő utolsó művei közé tartozik, bennük az életmű tekintetében is egyedülálló poétikai és narratológiai megoldások ötvöződnek, amelyek egyik központi szervezőelemként a halált, a lét elvesztését és így a hozzá fűződő bizonytalanságot szokás megnevezni. Ez az értelmezési lehetőség azonban a szövegek tanulmányozása során mindinkább háttérbe szorulni látszott – differenciáltabb, árnyaltabb és koncentráltabb figyelmű elemzésnek éreztem szükségét.

Az etikai dimenzióban mozgó olvasat számára a szövegek –és főként az Esti Kornél – számos aspektusból hozzáférhető maradtak volna, így másfajta megközelítés vált indokolttá. A Kosztolányi-életmű egyik kardinális kérdésköre a nyelviség és a költő nyelviséghez való hozzáállása, az arról alkotott gondolatai, melyek szépirodalmi munkássága mellett publicisztikai jellegű szövegeiben is előtérbe kerülnek, elég csupán az Esti Kornélban szerepeltetett bolgár kalauz történetére vagy a költő a korabeli folyóiratokban folyamatosan megjelenő nyelv művelőirásaira gondolni. Esti Kornél alakja nyelviségben való reflektáltsága okán természetes módon illeszkedik bele koncepciómba, a fikció szintjén megjelenített nyelvi rétegzettség által szétördelt szubjektum pedig – majdhogynem – ideális alanyt, médiumot szolgáltatott a költészet és így tágabb értelemben véve az irodalom működési módozatainak vizsgálatához. Az Esti Kornél éneke a Számadás egy olyan verse, amely nem csak címszereplője révén hozzátartozhat a Kosztolányi prózai művével, de mind a benne megjelenített szubjektum és modalitás, mind pedig az ezek viszonyában megképzett nyelvi attitűd szempontjából kapcsolódik hozzá. A vers elemzése során a prózai Esti Kornélhoz elsősorban modálisan köthető elemeket tartottam szem előtt és azokat az intertextuális olvasat távlatából kapcsoltam hozzá a költemény jelentésrétegeihez, majd megállapításaim igyekeztem a lehető legtágabb értelmezési mezőt lefedő konstitúciók formájában közreadni, amelyek természetesen még így is csupán a tárgykör egy csekély részét fedhetik le.

BALOGH GYULA

Magyar - történelem, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. habil. Kelemen Zoltán
egyetemi adjunktus, SZTE BTK

Ferenc József, mint Krúdy szecessziós iróniájának célpontja a Boldogult úrfikoromban című regényben

(„Kampec. Bolond mindenki, aki túlélte Ferenc Józsefet.”)

A dolgozatban kiemelt szövegrészek segítségével azt vizsgálom, hogyan járul hozzá Krúdy szecessziós nyelvhasználata a Boldogult úrfikoromban című regény Ferenc Józsefen csattanó iróniájához. Ferenc József a Boldogult úrfikoromban allegorikus térdejében a monarchia, a regény szereplői által visszaímodott idők jelölője. Krúdy részint még a brochi vákuum korában, azt megidézve, fest portrét a magyar dekadencia sztereotípiáiról. A korképet ugyanakkor átítatja a Krúdyra oly jellemző irónia, mely a császár allegóriáján keresztül - az egész ábrázolt világtól eltávolítva - leplezi le a regény álságos nosztalgiját.

Az idézett szövegrészek iróniáját nemcsak a másodlagos jelentéstartalmak lelepleződései, olykor a beszédmód abszurditása is adja: a néhol a maga túlírtóságában már jelentésképző szecessziós nyelvezet. A halmazokkal, ismétlésekkel, a narrátori pozíciók változtatásával, a szólások egymásba fonásával terhelt szövegek, nem pusztán öncélú esztétikai bravúrok, a beszélők szavahihetőségébe vetett hit elbizonytalanítását is szolgálják.

Az elemzésekben a szecessziós szövegek mondatindáinak stilisztikai sajátosságait emelem ki, arra nézve, hogy azok hogyan járulnak hozzá a narrátor Ferenc Józsefen csattanó iróniájához.

BANCSI ÁRPÁD ISTVÁN

Történelem-magyar, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Takács Miklós
egyetemi adjunktus, DE BTK

Dr. Baranyai Norbert
egyetemi tanársegéd, DE BTK

NYilas Mihály tanulóévei? – A Bildungsroman mint értelmezési kontextus Móríc Zsigmond Forr a bor című regényének olvasatában

A kilencvenes évek óta számos Móríc mű vált az (újra)olvasás tárgyává, ezáltal számos ponton változott és árnyalódott a Móríc-ről kialakított kép.

Célom, hogy Móríc Zsigmond Forr a bor című regényét a Bildungsroman értelmezési kontextusa felől olvassam. Erre nemcsak az kínál lehetőséget, hogy a magyar irodalomértésben is gyakorta megjelenő elemzési szempont a Bildungsroman a regények olvasatában, hanem az is, hogy magában a Móríc-recepcióban sem számít idegennek ez a fajta megközelítésmód.

Dolgozatom gerincét a regény egyes szöveghelyeinek a Bildungsroman kontextusa felőli értelmezése adja. Mivel azonban ezidáig nem született jelentősebb a Forr a borral kiemelten foglalkozó tanulmány, fontosnak tartom, hogy részletesebben szóljak a dolgozatban a Forr a borral kapcsolatos filológiai- és textológiai kérdésekről, valamint a regény recepciótörténetéről, és a Móríc-életművön belül helyzetéről.

GOROVE ESZTER

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kulcsár-Szabó Zoltán

egyetemi docens, ELTE BTK

Önéletrajzi líra, a líra mint önéletrajz. Szabó Lőrinc: Tücsökzene

A Tücsökzene az egyik leginkább elemzett kötete Szabó Lőrincnek. Dolgozatom éppen ezért olyan szempontok mentén kívánja értelmezni a művet, amelyek a korábbi szakirodalomból hiányoznak, vagy kevésbé állnak az elemzések középpontjában. Hangsúlyt fektetek többek közt a lírában véghezvitt önéletrajz műfaji lehetőségeire, figyelmet szentelek a szerzői szándéknak, illetve feltárom, milyen önéletrajz-elméletek húzódnak meg a kötet mögött. Munkám előbb felvázol olyan önéletrajz-elméleteket, amelyekhez Szabó Lőrinc elképzelése és kötete kapcsolható, valamint amelyekkel szemben állhat. A következőkben elemzi a Tücsökzenét, néhány kiemelt szempontot figyelembe véve, mint az időés az emlékezés problémaköre. Az utolsó fejezetben részletesen tárgyalom azon megállapításomat, miszerint Szabó Lőrinc esztétikájában az élet és a költészet közt elmosódik a határ és kötetében felfedezni vélek olyan intenciót, amely védőbeszédnek is szánta a verssorozatot. Erre a következtetésre többek közt a *Bírákhoz és barátokhoz* című védőbeszéd és két vers (*Sírfelirat*, *Magam ügyében*) összehasonlítása kapcsán jutok, melyeket a Tücsökzenével is összeköthetőnek vélek. Hangsúlyos szerepet kapnak ugyanakkor Szabó Lőrinc interjúrészletei, valamint a Tücsökzenében szereplő versparafrázisok is. Fő tézisémm, hogy Szabó Lőrinc jelzett szövegeiben az élet és a költészet olykor felcserélhetőnek tűnik, valamint, hogy a szerzőönéletrajz koncepciója kitérhető az egész életműre. Ezt részben egyes versparafrázisok és a korábbi kötetek bevonása a Tücsökzene terébe igazolhatják. Dolgozatom tehát olyan szempontokat részesít előnyben, amelyekre eddig kevesebb hangsúlyt fektettek a kötet elemzői, ezért munkám érdeklődésre tarthat számot a témában érdeklődők részére.

INZSÖL KATA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 11. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Schein Gábor

egyetemi docens, ELTE BTK

**Urbanizáció, asszimiláció, idegenség - Kóbor Tamás *Ki a gettóból*
c. regényének tükrében**

Kóbor Tamás a századfordulón saját korának egyik legismertebb publicistája és regényírója volt, azonban később nem vált integráns részévé egyetlen irodalomtörténeti elbeszélésnek sem. Ha létezne magyar zsidó irodalomtörténet, annak minden bizonnyal részét képezhetné. Mi definiálhatná azonban a zsidóíró és zsidó könyvet? Ahelyett, hogy megválaszolnám a kérdést, Kóbor Tamás 1911-ben megjelent két kötetes, önéletrajzi, regényét, a *Ki a gettóból* és a *Hamupipőke* öngyűgát elemzem a zsidóéletmód, a család szerepe, a kultúra és mindenekelőtt az asszimiláció szempontjából. A narratív identitás kiépítését egyrészt a város reprezentációja felől, másrészt az interperszonális viszonyok természetének tükrében vizsgálom. Amellett érvelek, hogy az elbeszélő identitása nem válik egységessé, és az valódi értelmét a jövőben, lánya generációjában nyeri el.

NAGY BEÁTA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Eisemann György
egyetemi tanár, ELTE BTK

Kovács Gábor
adjunktus, PE MFTK

Hangoltság és prózanyelv. Lovik Károly: A préda

Lovik Károly 1910-es évekbeli regényei (különösen A préda és az Egy barátságos ház története) lényegi sajátosságát mutatnak hangoltság és prózanyelv viszonyának tekintetében. A dolgozatban egy szövegértelmezés keretében arra kérdezek rá, hogy a szóés a szöveg szintjén hogyan válik szervezőerővé a hangoltság: milyen diszkurzív eljárások képesek egy-egy hangulati aspektust átalakítani és kiterjeszteni egy mindent bevilágító szövegszervező elemmé.

A gondolatmenet elméleti megalapozottságát Heidegger interpretációja szolgáltatja, amely nemcsak a terminológia pontosítását, hanem diszpozíció, hangoltság és hangulat összefüggésének koncepcióját is meghatározza. Ennek alapján azonban pontos megkülönböztetés is szükséges, mert bár egyazon fenomén árnyalatairól van szó, annak mégis eltérő dimenzióját jelölik. A diszpozíció előzetes megértésként áll elős a világ felől érkező látásmódot ragadja meg. A hangoltság a világra való ráirányulás módjaként definiálható - egyfajta világ felé fordulásként. A hangulatot pedig a megélés módjában kell keresnünk - egyfajta olyan uralhatatlan pszichofiziológiai állapotként adódik, amely megértésre vár, sőt szimbolikus kifejeződésével provokálja az interpretációt. Ebben a hármas meghatározásban használom a kijelölt fogalmakat.

A dolgozat célja voltaképpen az, hogy a Lovik-recepciótól eltérő módon közelítse meg a prózanyelv különböző szövegeit és a bennük/általuk megnyilvánuló hangoltság mibenlétét. Hiszen Lovik kései kisregényének (A préda) nyelvi teljesítményét alapvetően három fogás uralja, amely lehetőséget nyújt a vázolt elméleti diszkurzus bemutatására. 1. Az elbeszélő két eltérő, önálló diszpozíciót és világlátást megszólaltató szöveget dolgoz ki: a férfi főszereplő, Péter beszédmódja a beszéd és a diszpozíció mint olyan felszámolására épül; a női főszereplő, Hanna szövege ezzel szemben a hangoltság folytonos verbális feltárásában és kimondásában ismerhető fel. 2. A narráció legfőbb téje, hogy ezt a két nyelvet és értékrendet állandó feszültségbe állítsa: azokat a kényszerhelyzeteket keresi és állítja egymás mellé, amelyekben a két világlátás egymást felszámolva ütközik össze. 3. A regény ennek a feszültségnek a kiegyezéséért az elbeszélő nyelvi horizontjára vetíti ki a férfi főszereplő beszédmódját, s így a diszpozíciók nyelvi konfliktusának feloldhatatlanságát emeli ki.

RÓTH JUDIT

Magyar, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bengi László
adjunktus, ELTE BTK

„Szerzőkém, te csak ne üzengess nekünk!” Pázmány műveinek intertextualitása a 20. századi szépirodalomban

Pázmány Péter műveinek halhatatlanságáról a Nyugat 1920. október 15-i számában, Pázmány születésének 250. évfordulóján emlékezett meg Kosztolányi Dezső. Pázmány egyedülálló stílusművészetét, lelki alkatát állította írása középpontjába, amelyek a magyar próza atyjává emelték. A Nyugat vonzókörzetében Kosztolányin kívül bizonyára többen is gyakran olvasták a nagy elődöt. A szakirodalom azonban a mai napig nem foglalkozott azokkal a fikciós elemekkel is tartalmazó szépirodalmi művekkel, amelyek Pázmány alakját hitelesen, történelmi keretbe ágyazva keltették életre, eddig még nem azonosították ezeknek a műveknek a forrásait.

Dolgozatomban az intertextualitás és a kompiláció fogalmainak segítségével három olyan művet mutatok be, ahol Pázmány fellépése és szerepe nem csupán a XX. századi írói fantázia szülötte, hanem alakját és szavait eredeti forrásokból építik fel. Móríc Zsigmond Erdély-trilógiájának második részében, A nagy fejedelemben, Sumonyi Zoltán Pázmány című drámájában és Dippold Pál Pázmány Péter köpönyege című novellájában azonosítom a Pázmány-művekből átvett részeket az eredeti forrásokkal, felvázolva a művek történelmi hátterét is.

Pázmány szövegeinek alapos vizsgálata tette lehetővé a megállapítást, hogy a Móríc által idézett sorok az Isteni igazságra vezető Kalauz Elöljáró leveléből és III. könyvének első részéből származnak, míg Sumonyi Zoltán a Feleletet, az Imádságos könyvet, Pázmány prédikációit és leveleit is felhasználta drámája megírásához, Dippold Pál az Imádságos könyvből és egy prédikációból idézett. Az átvételek adatait táblázatokban rögzítettem, pontosan jelölve ezzel a kompilált szövegrész helyét és mértékét, majd részletesen elemeztem az írók kompilációs szövegalkotási technikáit.

A dolgozatban vizsgált példák bemutatják, hogyan jelenik meg és ágyazódik be egy korábbi kor irodalmi alkotása és annak számos értéke egy több száz évvel később írt műbe. Az intertextualitás eszközei jóval összetettebb formában vannak jelen, minthogy könnyen besorolhatók lennének egy-egy típusba. Genette kategóriái közül az idézet és a plágium közé tartozhatnak a fenti szerzők szövegalkotási technikái, azonban a nyelv segítségével ki is lépnek ezekből a kategóriákból, hogy saját és Pázmány nyelvét összemosva, a kettőből újat teremtve tegyék élővé a XX. században Pázmány Péter alakját.

SURÁNYI BEÁTA

Történelem-magyar, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem. Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Takács Miklós
egyetemi adjunktus, DE BTK

Dr. Baranyai Norbert
egyetemi tanársegéd, DE BTK

Médiumok összjátéka az identitásképzés dialogicitásában. Emlékezés mint olvasás és olvasás mint emlékezés Vajda János és Szabó Lőrinc költészetében

A pályamunka középpontjában Vajda János lírája áll. A dolgozat kiinduló kérdése: hogyan olvashatjuk Vajda és Szabó Lőrinc műveit együtt, felszámolva ezzel Vajdának azt a hid szerepét, amely líráját átmenetként olvasta a romantikából a szimbolizmus felé? A kérdés megválaszolhatósága az emlékezetet és annak medialitását érinti: hogyan teszi ismétléses-jellegű működésmódja az olvasással összekapcsolhatóvá. Mivel az emlékezet is értelmezhető médiumként, a dolgozat kitér más médiumokkal való összjátékára is. Az emlékezetnek Vajda és Szabó Lőrinc költészetében nagy szerep jut: nem csak az emlékezés tárgyára, hanem az emlékezés működésmódjára is ráirányul a figyelem. A dolgozat együtt értelmezi a szövegeket, legfontosabb szempontnak azt tartva, hogy egy szubjektum teremt meg az emléket, vagy a szubjektum léte is az emlékezéstől függ? Mennyire monologikusan kívánja énképét a vers alanya létrehozni? Ezen kérdések a kiindulópontjai az interpretációknak, melyek a hasonlóságokat tárják fel a két költő poétikai eljárásában. Továbbá a különbségekre is kitér a dolgozat, különös tekintettel Vajda költészetének jellemzőjére: az idő „befagyottságára”. Ezzel összefüggésben megállapítható, hogy a szubjektum hasonlóan dialogikus módon, a „te” másságával szemben határozza meg magát. Azonban a jelenben is a múlt idegenségtapasztalatát kívánja ismételtlen átélni, amivel való találkozásban már egyszer meghatározhatta magát. Ugyanazt az idegenséget keresi s kívánja megszólítani, de épp az idegenség visszatérésének a múlthoz képest történő elkülönződését, elidegenedését nem veszi figyelembe, így már csak az ismerőset találja benne. A múlt dialogikus önértelmezése így válik megkérdőjelezetté, felmerül monologikusságának lehetősége. A másik fől számolódája azonban az „én” megszűnéséhez is vezet. A kutatás alapján megállapítható, hogy a romantikus emlékezés hagyományos (teremtőértelemben vett) olvasata, mely az emlékezetet a monologikus önlétesítés eszközének tartja, Vajda lírájára vonatkoztatva nem állja meg a helyét, mivel a vizsgált szövegekben az emlékezés inkább egy szubjektum létesítésének kudarcaként olvasható.

TARDY ANNA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szilágyi Zsófia
tudományos munkatárs, ELTE BTK

Közelítések a Tükörhöz: Móricz Zsigmond kéziratos Tükör-kötetei

Az elmúlt évtizedben felélénkült Móricz-kutatás egyik legígéretesebb fordulata, az író kéziratos hagyatékának felfedezése, feldolgozása és az életművet érintő diskurzusokba való beemelés, integrálása. A közelmúltban megjelentetett Napló-szövegek mellett a hagyatékban megtalálható úgynevezett Tükör-kötetek részleteibe is bepillantott az olvasó. A hagyatéki szövegek olyan sajátos karakterű halmaza ez, amely egyrészt elválasztható, elválasztandó más hagyaték részekétől, másrészt számos különböző aspektusú vizsgálatra ad lehetőséget, amelyek által máshonnan nem hozzáférhető információkkal bővíthetjük Móricz Zsigmond írói gyakorlatáról való tudásunkat.

Dolgozatomban a kéziratsorozat általános jellemzése és bemutatása mellett az eddigiekben született megközelítési módok számba vételével és saját kutatási eredményeim tapasztalatából kiindulva olyan olvasási javaslatok felvázolására töreksem amely által a szövegeket alapvetően jellemző formai és tematikus heterogenitás, illetve dinamizmus feltárulhat.

Ennek megfelelően a tárgyalt hagyaték részt mind az életművön belül, mind az írói életrajz felől is megközelítve, illetve a szélesebb kontextusba helyezve, az irodalom hagyományos fogalmi keretein belül is vizsgálom.

A Tükör által nemcsak Móricz írói műhelyébe nyerhetünk bepillantást, nemcsak szövegalakító gyakorlatáról tudhatunk meg többet, de magáról az alkotóról kialakult képet is más megvilágításba helyezhetjük, ezáltal a szövegegyüttes mindenképpen nélkülözhetetlen eleme korunk Móricz-kutatásának.

TEPERICS JÓZSEF

Magyar nyelv és irodalom, MA, 11. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:
Dr. Osztrólczyk Sarolta
óraadó oktató, PPKE BTK

Félrefordulás és félrefordítás (Kosztolányi Dezső: Péter)

Pályamunkánkban Kosztolányi Dezső 1932-ben írt, Péter című novellájának értelmezésére teszünk kísérletet. Dolgozatunk első részében röviden érintjük a Tengersizem-kötet recepcióját; szó esik a novellák esztétikai értékének korábbi megítéléséről (kanonizáció) és interpretatív megközelítési lehetőségeiről. A dolgozat második, elemző részében a cselekményszöveget, a karakterek megformáltságát, az elbeszélés-technikát és szövegmetaforika kiépítésében ugyancsak szerepet játszó motívumhálót és mitologikus utalásrendszert tesszük vizsgálat tárgyává; valamint egy új, keresztény interpretációs lehetőségre is felhívjuk a figyelmet.

TÓTH ANIKÓ

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Tarján Tamás
egyetemi docens, ELTE BTK

A „szabálytalan kritika”. Áttekintés Illés Endre Nyugat-beli kritikáiról

Jelen pályamű Illés Endre Nyugat-beli kritikáival foglalkozik. A benne foglaltak részét képezik azoknak az eredményeknek, amelyekre a szerző Illés Endre korabeli kritikai munkásságáról szóló kutatása során jutott.

A dolgozat célja a kritikus Illés Endre 1927-től 1941-ig tartó pályaszakaszának áttekintő ismertetése, elsősorban a kritikák stílusára, jellegzetességeire koncentrálni. Ebből következően nem elemzi részletesen az egyes bírálatokat. Ehelyett a szövegek közös vonásait vázolja fel, s kitér arra is, hogy Illés Endre miként gondolkodott általánosságban az irodalmi kritikáról és önmagáról mint kritikusról.

Kiindulópont az életmű műfaji sokféleségének dacára is megfigyelhető egysége, illetve ennek folyamánként a művészi kritika meghatározása szolgál. A dolgozat ezzel foglalkozó szakasza elsősorban Lukács György Levél a kísérletről című esszéjében olvasható okfejtésére támaszkodik, továbbá Poszler Györgynek az esszéista nemzedékről kifejtett nézeteit is számba veszi, érvelve Illés Endrének a nemzedéktől való különállása mellett.

Ezt követően a dolgozat feleleveníti Illés Endre indulását a Nyugaton, majd vázolja a folyóiratnál folytatott kritikai munkásságának és a lap arculatának, elveinek kapcsolódási pontjait. Említést tesz arról is, hogy miként befolyásolta a fiatal Illés Endre pályáját Osvát Ernő és Babits Mihály szerkesztői attitűdje. A szerző Illés Endre korabeli kritikáinak fő szervezőerőiként a képviséget, az orvosi regiszter megjelenését, illetve a kritikai diagnózis módszerét, az életteliség követelményét, valamint az iróniát és a humort jelöli meg. Az egyes szövegrészek megállapításait rendszerint a primer szövegekből vett részletek illusztrálják.

Illés Endre kritikai önmeghatározását és az irodalomkritikáról alkotott véleményét illetően a leg részletesebb elemzést a Vallomások a kritikáról című fejezet adja. A pályamű e szakasza vázolja Illés Endre nézeteit a „tisztá”, pártatlan kritikáról, a politikamentes alkotásról, és a bírálatok vizsgálatához felhasználja Illés esszékötetjeinek visszaemlékezőírásait is.

Végezetül szó esik a kritikus Illés Endre általános megítéléséről és a kutatás további kilátásairól is.

BOBOK ANNA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fogarasi György

egyetemi docens, SZTE BTK

**Rokon kételyek? Nyelv és megismerés Nemes Nagy Ágnes esszéiben
- nietzschei szemszögből**

Nemes Nagy Ágnes kiválasztott esszéiben vizsgálom a szerző megismerésről és a nyelvről alkotott nézeteit. Az elemzés a szövegek összehasonlításán alapul Nietzsche A nem-morálisan fölfogott igazságról és hazugságról címűírásával. Mindkét szerző foglalkozik az emberi megismerés kérdéseivel, a nyelv kialakulásával, a nyelv működésével, a kommunikáció lehetőségességével és a művészi nyelvhasználat szerepével egyaránt.

Nemes Nagy és Nietzsche eltérő ismeretelméleti megközelítése ellenére fejtegetéseikben található közös pontok. Az emberi megismerésen Nietzsche az objektív valóság megismerését kéri számon, míg Nemes Nagy az ember által érzékelt világ nyelvi megragadásának lehetőségeit kutatja. Azonban mindkét szerző alapvetőnek tartja a művészi, vagyis metaforikus nyelvhasználatot a nyelv működése szempontjából, továbbá a fordítás elvének megjelenését a nyelvi jel létrejöttékor és a kommunikáció során. A két szerző hasonló metaforikát használ az ismeretlen és meg nem nevezett entitások jellemzése során. A dolgozat célját a hasonlóságok és eltérések feltérképezésével valósítja meg.

BOZSOKI PETRA

Magyar-filozófia, BA, 5. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Bókay Antal

egyetemi tanár, PTE BTK

Dr. Orbán Jolán

egyetemi tanár, PTE BTK

Ecsetre komponált sorok Weöres Sándor költészetében

A képiség és a zene folyamatos játéka, a különböző médiumok egymásra vetítése Weöres Sándor költészetének egyik markáns és egyedi vonása. A Weöres-recepcióban nagy hangsúlyt kap a versek zeneiségének, hangzóságának értelmezése akár a ritmuskombinációk és a verstechnika, akár a zenei struktúrákkal való játék szempontjából. A képiség, a szövegei által teremtett képek, a kép mint másik médium költészetbe emelése és a mediális mozgások megjelenítése azonban – néhány kivételtől eltekintve – méltatlanul kevés figyelmet kap az elemzésekben.

Dolgozatomban Weöres Sándor azon verseiben vizsgálom a kép – szöveg – zene viszonyát, amelyek a festészeti ihletettség mellett referenciálisan egy-egy képzőművészre utalnak. Elsősorban a Dalok NaConxypan-ból című versét értelmezem, amely a Gulácsy Lajos festőáltal megteremtett Na'Conxypan-világot idézi. A dolgozat második felében a Csontváry-vásznak című (huszonegy versből álló) versciklusra (azon belül két szövegre, a Fughettára és A megállt időre) térek ki, amely Csontváry-Kosztka Tivadar festészetére utal.

Fő kérdésem egyrészt, hogy e szövegekben milyen poétikai hozadéka van a képzőművészet megidézésének, a festészeti ihletettség hogyan válik a képalkotási stratégia, a poétikai technika alapjává. Másrészt arra szeretnék rámutatni, hogy a zeneiség milyen módon kap az eddigiektől eltérő megvilágítást a festészeti témájú verseiben. E Weöres-versek a zeneiséggel, a líra hangzóságára való rájátszással többletjelentést adnak kép és szöveg kapcsolatának, a festészet és a költészet találkozásának. Emellett a weöresi líra zeneiségének is másfajta nézőpontot kínálnak fel azáltal, hogy e versekben kifejezetten a zene a felelet a megidézett festészetre: a hangzás és a zenei struktúra itt úgy válik eszközzé, hogy a szövegek nemcsak a nyelvről és a líráról, de a képekről is a zene segítségével beszélnek. A képzőművészet költészeti tárggyá tétele közös poétikai technikát eredményez: e versekkel olyan szövegek jönnek létre, amelyek megjelenítés módjukban hangsúlyosság és reflektáltság teszik a líra alapvetően heterogén, egyszerre nyelvi, képi és zenei jellegűt. Együtt olvasásuk azért különösen érdekes, mert a heterogén jellegét éppen ellentétes módon és más-más hangsúlyokkal fejezik ki.

BRANCZEIZ ANNA

Magyar, BA, 3. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Bókay Antal

egyetemi tanár, PTE BTK

Dr. Szolláth Dávid

egyetemi tanársegéd, PTE BTK

A vallomásosság poétikai eszközei Radnóti költészetében

A Radnóti-értelmezéseket hosszú időn át meghatározták az olyan olvasati módok, amelyek a Tajtékos ég tragikus sorsú mártír-költőjét állították a középpontba. Ezzel szemben születtek olyan megközelítések is, amelyek az életmű egysége mellett foglaltak állást. Ennek kapcsán érdekesek többek között azok az értelmezések, amelyek Radnóti költészetét élete sorseseeményeinek tükrében tárgyalják.

Az alapján, hogy a versekben fontos szerep jut az identitás kérdésének, párhuzam állítható Radnóti és a vallomásos költők között, amit Ferenc Győző vet fel monográfiájában. Ennek a felvetésnek, azért lehet relevanciája, mert Radnóti recepciója angol nyelvterületen igen kiterjedt: nemcsak ő tekinthető a legtöbbet angolra fordított magyar költőnek, de három monográfia, illetve antológiák, tanulmányok is születtek róla.

Az angol nyelvű recepció jelentősége, valamint Ferenc analógiája Radnóti költészetének vallomásos jellegéről együttesen kínálják a lehetőséget, hogy egy magyar költőt az angol líra felől értelmezzünk. Bár Ferenc többször is utal vallomásos költők neveire, monográfiájában nem mutatja meg a tényleges kapcsolódási pontokat, amire ez a dolgozat vállalkozik. Komparatív szempontokat is érvényre juttatva a célja az, hogy pontról pontra haladva bemutassa néhány Radnóti-vers vallomásos poétikai eszközeit. Radnóti versei olyan vallomásos költők alkotásaival kerülnek egybevetésre, mint John Berryman vagy Sylvia Plath, ezzel is hozzájárulva a hazai megközelítések új irányához. A dolgozat emellett kitér még a magyar recepciótörténet kérdéseire is, valamint foglalkozik az (amerikai) vallomásos költészet terminusával is. Kérdés továbbá, milyen irodalomelméleti és -történeti tanulságokkal szolgálhat mindez.

HALMI ANNAMÁRIA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bartal Mária

tanársegéd, ELTE BTK

**„Boldogtalan erejű kép. . .” - A kép és a képszerűség szerepe
Pilinszky János költészetében**

Dolgozatomban arra tettem kísérletet, hogy bemutassam, Pilinszky János szövegeiben mennyire jelentős szerepet játszik a vizualitás, a képszerűség, illetve hogy ezek a szövegek hogyan teremtik meg adott esetben a képi dimenziót.

Az általános áttekintés keretében, valamint az egyes versek elemzésekor is főként két képtípust helyeztem gondolatmenetem középpontjába, ezek a fotográfia és az ikon műfajai, amelyeket egyaránt fontosnak tartok a teljes szerzői életmű szempontjából is. Az elemzésre került szövegek legnagyobb-részt az 1970-es Nagyvárosi ikonok kötetből kerültek ki, illetve néhány az ezt követő időszakból, pályájának utolsó szakaszából. Annak az újabb poétikai tendenciának, amely a Nagyvárosi ikonoktól kezdődően bontakozik ki, egyik lényeges eleme éppen az általam tárgyalt jelenség: a képiség előtérbe kerülése, eluralkodása. Jóllehet, már Pilinszky első két kötetében is erőteljes hangsúlyt kap a vizualitás, ekkor azonban még sokkal inkább a víziószerűsége, a látomásosságra illetve a mozgóképszerűsége apellálnak a szövegek, nem a fotóra és az ikonra jellemző állóképszerűsége.

Pilinszky ezen verseinek egy része pedig döntően a fotó, egy másik csoportja pedig az ikon kategóriáját helyezi előtérbe - a két kategória összevetésekor sok hasonlóságot tapasztalhatunk, mindazonáltal alapvető eltéréseket is; ez a két irány azonban nem minden esetben határolható el egymástól egyértelműen. A dolgozat legnagyobb egységét adó szövegelemzések ezeket a törekvéseket igyekeznek kimutatni és alátámasztani, amellet természetesen, hogy a képszerűség felőli megközelítésmód létjogosultságát is igazolni hivatottak.

JUHÁSZ BARBARA

Tolmács és fordító, BA, 5. félév
Bél Mátyás Egyetem, Humán Tudományok Kara

Témavezető:

Doc. Németh Zoltán, PhD.

docens, HT

Női karakterek Márai Sándor A gyertyák csonkig égnek című regényében

Dolgozatomban Márai Sándor A gyertyák csonkig égnek című regényében szereplő női karaktereket elemeztem. Elsőként Krisztina helyzete és regénybeli megjelenése került elemzésre. Krisztina a főhős felesége és valószínűleg a férje legjobb barátjának szeretője is. Hangsúlyozom, a szövegből nem derül fény ennek a konfliktushelyzetnek az igazságalapjára. Krisztina már nem él a cselekmény idején, csupán a férjének elbeszéléséből ismerjük meg őt. Ebben a diszkurzusban elhallgattatásra ítéltetett a nő. A naplóját, amely tanúskodhatna az igazságról, olvasatlanul veti tűzre a férj, Henrik. Az elemzésből az is kiderül, hogy az író egy sztereotípiát kelt életre, egy femme fatale-t. Röviden kitértem Henrik és Konrad viszonyára is, amelyek homoerotikus elemeket és kijelentéseket tartalmaz. Nini, aki egész életével urát szolgálja, „varázslatos” képességeket kap jutalmul az atemporális szférában való megragadásért. Dolgozatom végén a maláj nők textuálisan elfoglalt helyével foglalkoztam. Ez a hely a háziállatok helyével megegyező. Ezek az egzotikus nők azonban felforgatják a patriarchális normákat. Elmondható tehát, hogy ezeket a szereplőket Márai alávetette a maskulin kódoknak és gondolkodásmódnak.

JUHÁSZ TAMÁS

Magyar, BA, 8. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szász László

egyetemi docens, KRE BTK

A valóság szimbolizált elemei Márai Sándor egyik regénytípusában

Márai Sándor életművének recepciótörténete számos megközelítést kínál az olvasó számára, mégis fel kell tennünk a kérdést, vajon mi lehet az oka, hogy a – mára már világhírű–író évtizedekig a közönség viszontagságos megítélésére kárhóztatta?

A gyertyák csonkig égnek című regény bizonyos aspektusai nincsenek mélyrehatóan feltárva, ezért érdemes arra vállalkoznunk, hogy újravizsgáljuk a regényt, és egy másféle, az eddigiekhez képest újszerű olvasattal próbálkozunk, melynek során egészen új értelmezések tárulhatnak fel.

Az olvasat legmeghatározóbb komponense hipotetikus: a regény egyik főszereplőjének, Konrádnak érzelmi világából és kapcsolatrendszeréből következő nemi identitása más. Ezt a másféleségét kíséreljük meg igazolni, ha a Henrikkel való kapcsolatát alaposabban megvizsgáljuk, és az éjszakai párbeszédüket összehasonlítjuk más, témájában és elbeszélésmódjában hasonló dialógusokkal, mint, ugyancsak az író tollából született Válás Budán-ban, valamint Tolsztoj Kreutzer szonátájában található.

A dolgozat a teljesség igénye nélkül vállalkozik rá, hogy az adott témában fellelhető szakszövegeket az új olvasattal összevesse, ennek eredményét a filozófia, a pszichoanalízis, az irodalomelmélet és az általános társadalmi, és etikai sík tükrében is röviden elemezze, ezáltal Márai Sándor írásait idézve, a korábbi megközelítésektől eltérő kiindulópontot keressen a mű befogadásához.

KAPPELLER RITA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 8. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Horváth Kornélia

egyetemi docens, PPKE BTK

Poétika és keleti bölcsélet Weröres sándor lírájában

A keleti kultúrához való vonzódás Weöres esetében már-már közhelyként említhető, ennek ellenére nem született a Weöres-szakirodalomban olyan szöveg, mely e kapcsolatra koncentrálna igyekezve feltárni annak sajátosságait. A dolgozat struktúráját tekintve két nagyobb tematikus egységre oszlik, melynek első részében igyekszünk kiemelni azokat az általunk fontosabbnak ítélt kapcsolódási pontokat a weöresi líra és a keleti bölcsélet között, melyeket annak második, konkrét versek elemzésével foglalkozó részében jelentősnek találtunk. Ilyen kapcsolódási pont lenne egyebek mellett az időfelfogás, a személyiség felfogás, az ürességfelfogás, mely hiányvonatkozás helyett sokkal inkább a lét lehetőségét rejti magában, valamint ezzel szoros összefüggésben a csend témája, ami a kimondás, létrejövés lehetőségeként válik elgondolhatóvá a weöresi életműben. A dolgozat címében megjelöltek szerint az egyes szövegek nyelvi-poétikai-kompozicionális és hangzásbeli szerveződésének elemzése során igyekszünk vizsgálni azt a hipotézist, mely szerint tehát ezekben a szövegekben is kiépülni látszik valamiféle szemantikai jelentés, méghozzá oly módon, hogy a szóés hang mint teremtő erő, alkotóenergeia értelemben lép működésbe. Ezen a ponton pedig számos összefüggést vélünk kimutathatónak a keleti védikus vallás szóhoz való viszonyulásával kapcsolatban.

KOVAI ANNA FRUZZINA

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Schein Gábor

egyetemi docens, ELTE BTK

A Holokauszt mint ikon Pilinszky János Nagyvárosi ikonok című gyűjteményes kötetében

Dolgozatomban Pilinszky János Holokauszt-képét elemezem. Vizsgálatom célja az, hogy a Nagyvárosi ikonok gyűjteményes kötet, illetve a szerző esszéi alapján megállapítsam, hogy a belőlük kirajzolódó Holokauszt-értelmezés miben és mennyiben problematikus, vagy válhat problematikusá egy mai olvasó számára.

Pilinszky Holokauszt-képe a Holokauszt témájú versek ikonszerű működéséből, illetve a teoretikus esszéiből rajzolódik ki, ezért elemzésem tárgyát a versek és az esszék együtt alkotják. Ezekből az esztétikai írásaiból kiderül, hogy tanúságtevő művészetének célja a jóvátehetetlen esemény jóvátétele olyan módon, hogy újratermíti, s ez által „tényét”, „realitássá” téve, a keresztény ontológia üdvtörténeti síkján kegyelemben részesíti. Hogy ez a folyamat egy-egy alkotásban végbemehessen, ahhoz a versek ikonszerű működésére van szükség.

Az ikonműködés lényege az, hogy nem reprezentálja, hanem jelenvalóvá teszi tárgyát. S jelenvalóvalóvá tenni valamit Pilinszky szerint csak egy imádsághoz hasonló művészet segítségével lehet. Ez a művészet, mivel el akarja kerülni, hogy mimetikus legyen, az általa alkotott képből eltávolítja a dokumentumjellegét, majd ennek az eltávolított reprezentatív funkciónak a helyét szakrális tartalommal tölti föl. Ez a szakrális tartalom az az univerzálisnak tekintett lényeg, amivel Pilinszky a Holokauszt eseményét azonosítja: a passió analógiájára elképzelt emberi szenvedés. Ezt a tartalmat ráadásul egy olyan zárt szimbólumrendszer működő versnyelv közveftti, amely már csak ikonszerűsége révén is kizárja annak a lehetőségét, hogy dokumentatív lehessen. Ez két okból történhet így. Egyrészt Pilinszky az eseményt mint jelentést – amelyre utal – a szimbólumrendszer szakralizáló jellege következtében nem reprezentálja, hanem jelenvalóvá teszi, s jelenvalóvá tenni valamit csak az ima segítségével lehet, ami – egy másik gondolati síkra helyezkedve –, eloldja tárgyát a történelmi és politikai kontextusától. Másrészt magát a jelentést már azelőtt szakrálisnak tekinti, mielőtt e szimbólumrendszeren keresztül nyelvbe öntené, méghozzá azon esztétikai program alapján, amely szerint a verseit teoretikus módjára megalkotta.

Pilinszky, azáltal, hogy a Holokausztot ikonná alakítja, „univerzális lényegére” csupaszítja. Ez lehetővé teszi, hogy beleilleszkedjen a történelem, az emberi szenvedéstörténet folytonosságába e benne is megismétlődő esszencia által. Ám azt eredményezi, hogy az eseményt megfosztja konkrétságától és egyedülállóságától.

NYIKOS MÓNIKA

Magyar, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Takács Miklós

egyetemi adjunktus, DE BTK

Az ismeretlen vonzása – A kulturális idegenség és a szerelem antropológiája Déry Tibor G. A. úr X.-ben című regényében

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy miként érhető újra az idegenségtapasztalat kontextusában egy mára már kevésbé olvasottnak számító regény. A G. A. úr X.-ben kapcsán ugyanis legtöbbször olyan tendenciózus értelmezések születtek, amelyek leginkább politikai jellegű allegorizációk épültek, ezen belül pedig a szocializmus vált a leghangúlyosabbá. Déry regénye azonban ennél jóval több elemzési lehetőséget kínál.

A regény szerkezete ellentétpárokra épül. Ezért elsőként azokra az a különbségekre térek ki, amelyek X. és az általunk ismert világ között vannak. Majd ezután azt mutatom be, hogy a regény főhőse hogyan tesz kísérletet az ismeretlen –és ennek révén önmaga – megértésére. Ez a megismerés azonban csak úgy jöhet létre, ha az egyén közeledik az idegenhez és sajátját teszi a másikat. Itt ez a szerelemben valósul meg, így Erzsébet és G. A. kapcsolatát kiemelt helyen kell kezelni, hiszen ez fogja némileg felülírni az idegen iránt érzett szorongást. Továbbá e téma kapcsán merülhet fel a nemek idegensége is, amely érintőlegesen gender-szemponatok használatát is megkívánja. Elemzésemmel arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a G. A. úr X.-ben jelenbeli távlatból is megszólaltatható, hiszen az idegen és saját olyan dinamikája jelenik meg benne, amely a saját megismerését teszi lehetővé egyéni illetve kollektív szinten egyaránt.

PAPP BOGLÁRKA

Magyar, BA, 6. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kulcsár Szabó Ágnes

egyetemi docens, KRE BTK

Az otthonlét elbeszélhetősége Márai Sándornál

A dolgozat egy Márai Sándor számára fontos –így feltehetően több helyen is felbukkanó– motívumon, az otthonlétben keresztül vizsgálja meg, hogy a regény fikcionalitása felülírja-e a valóság reprezentációját. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy az irodalmi alkotás folyamatában milyen módon jelenik meg a szerző, illetve mennyire a szerző az, akinek a hangján megszólal a szöveg. Márai életművéből két szöveget választottam ki elemzésre. Mindkettő 1952-ben íródott, még mielőtt Márai elhagyta volna Európát, vagyis még az amerikai emigráció előtt. Ez a két mű nem elsősorban az országgal, mint földrajzilag behatárolható hazával történő kapcsolat megszakításként olvasható, hanem egy új világrend kialakulásának hajnalán, a régi idők visszaidézése és az újhoz való viszonyulás meghatározásaként. A két szöveg közül az egyik a mitikus európai hagyományok világába visszavezetve, a másik a közelmúlt eseményeire reflektálva teszi ezt meg. Ez a két regény a Béke Ithakában és a Föld, föld!...

A dolgozat célja bizonyítani azt, hogy Márai elemzett szövegei feltárhatják előttünk az írójuk otthonról és hazáról alkotott képét, ám ezek értelmezése a szövegekhez társított olvasásmódok függvényében alakulhat. Míg a Föld, föld!... egy önéletrajzi olvasatot implikál, a Béke Ithakában sokkal inkább a fikcionális (regényszerű) olvasatot vonja maga után, így ez utóbbiban csak az értelmezés során találhatunk a valóságra utaló tartalmakat. A térbeliségként, topográfiai, földrajzilag lokalizálható egységként értelmezett „haza” fogalommal szakít Márai, amikor a hazát a nyelvben határozza meg, vagyis a haza „helye” már nem a topográfiai, objektív térbeliség, hanem az ember, aki a nyelv hordozója, aki a nyelvben lakozik.

PINTÉR VIKTÓRIA

Magyar nyelv és irodalom MA, Modern magyar szakirány, MA, 5. félév

Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Szávai Dorottya

egyetemi docens, PE MFTK

**Az önmeghaladás kényszere. Tanúság, ikon, aszkézis
Pilinszky János költészetében**

Dolgozatom célja, hogy az aposztrophé alakzatán keresztül egy olyan retorikai-ontológiai hármast pozícionáltságot mutasson meg a Pilinszky-lírában, amely a tanúság, az ikon valamint az aszkézis és extázis fogalomkörein keresztül lefedi az egész életművet. Olyan problematikák köré szervezve így a dolgozat szövegét, mint a tárgyiaság beszédmódját létrehívóan-felszámoló törekvések: kezdve az önmegszólítás alakzatának vizsgálatával a korai versszövegekben, eljutva egészen az aszkézis extázisaként meghatározott öntudatlan beszédartikulációént kivető aktusáig.

A teremtményi helyzetből beszélő lírai én vállalt tanú-státusza átformalja a teremtő művész fogalmát, s az eredendő és igaz megelőzöttség közvetítő szerepébe utalja magát. A közvetítés központi helyzetét nemcsak a tanúként értett poéta mutatja, hanem az ikonná formált versszövegek is, melyek transzgresszivitása alapvető fontosságúvá lesz ebben a lírában. Így válik Pilinszky költészetének meghatározó és kikerülhetetlen ars poétikájává az engagment immobile, az a költő által önreflexív módon mozdulatlan elkötelezettségként definiált és vállalt versnyelvi magatartás, amely a versek középpontjába a hit abszurditásáig eljuttató paradoxonokat állítja.

A dolgozatban igyekszem tehát olyan fogalmakat megtenni az értelmezés irányadóinak, amelyek felől az egész Pilinszky-életmű befogadhatóvá válik.

TÓTH LILLA

Fordító-tolmács (magyar-szlovák), MA, 10. félév
Bél Mátyás Egyetem, Besztercebánya, Humán Tudományok Kara

Témavezető:
Nagy Csilla, PhD
egyetemi tanár, HT

Értékpozíciók és retorizáltság Nagy László költészetében

A dolgozat az értékpozíciókat, magatartásformákat és retorizáltságot vizsgálja Nagy László költészetében. Az elemzés az 1965-ös Himnusz minden időben című gyűjteményes kötetre és az azt követő kötetekre koncentrálnak.

A dolgozat célja, hogy Nagy László költészete a fent említett szempontok alapján új fényt kapjon, amely kiemeli lényeges helyét a magyar irodalomban. A dolgozat bemutatja azokat a véleményeket, reakciókat, amelyek a költőéletművét jellemzik, részletezik. A dolgozat célja egy összefoglalóértékelés Nagy László költői magatartásformájáról, ezért tartalmaz összehasonlítást Ady Endre, Juhász Ferenc és a kortárs költészet képviselőjével, Kemény Istvánnal, vagyis mint az előd, pályatárs és a mai közéleti líra képviselőjével.

Elsősorban a költő mai megítélésre koncentrálnak, ezért a kiválasztott verseken keresztül részletezi költészetének fontosabb vonásait, ezen belül az értékpozíciókat és a retorizáltságot. Első az értékpozíciók vizsgálata Nagy László költészetében, főként azokat az erkölcsi értékeket, amelyek egyedülállóvá teszik Nagy Lászlóéletművének képviselői jellegét. A második szempont a retorizáltság, amely a stilsztika és a retorika felől vizsgálja a választott verseket.

Nagy Lászlóra is több tényező hatott, munkásságát lehetetlen egy szempontból vizsgálni, ezért is szükséges újragondolni költészetét több mint fél évszázad után. A teoretikus bevezetőt egy gyakorlatibb második rész követi, amely a választott versek elemzésére koncentrálnak, pontosabban a morális értékek milyen hatást válthatnak ki az olvasóból, illetve milyen retorikai eszközökkel éri ezt el.

HOVANEK ZOLTÁN

Magyar-filozófia, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Böhm Gábor
egyetemi adjunktus, PTE BTK

Az önelbeszélés módozatai Nadas Péter Egy családregegy vége című regényében

Tanulmányomban Nadas Péter Egy családregegy vége című művét olvasom újra egy oppozíció mentén, amely az elsődleges elbeszélő (Simon Péter) és az ő szolamán belül megjelenő nagypapa elbeszélésmódja között áll fenn. Mindkét elbeszélésmódot önelbeszélésként értelmezem, a narratív identitás elméleteinek azon tételére alapozva, miszerint élettörténetünk elbeszélései szoros összefüggésben állnak identitásunkkal. Amíg a nagypapa történetei (élettörténetének részletei, és a családtróneti mítosz) egy jól kidolgozott, látszólag egységes és stabil identitás képét vázolják, azzal szemben a Simon Péterhez fűződő szövegrészek egy kialakulatlan, zavart identitás lenyomataiként vannak jelen a regényben. Az újraolvasás során annak megválaszolására is kísérletet teszek, mi az, ami ellehetetleníti és destruálja a nagypapa identitásmodelljét, illetve Simon Péter esetében az identitás kialakulásának akadályát képezi.

JÁNOSA ESZTER

Összehasonlító irodalom- és kultúratudomány, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Bengi László
adjunktus, ELTE BTK

Tarján Tamás
egyetemi docens, ELTE BTK

**Duchamp-öröknapok. Személyesség és személytelenség
Tandori Dezső „élet-művében”**

Tandori Dezső Duchamp-mal kapcsolatos rajzverseiben a személyesség és személytelenség fogalmával játszik, a személyes és személytelen költészet határait bontogatja. Már a Töredék Hamletnek című kötetben megjelenik ez a kérdéskör. Az első kötet szövegei arra mutatnak rá, hogy a személy, a tér és az idő sajátosan nyelvhez kötött fogalmak, amelyek csak egymás viszonylatában léteznek. Az életmű későbbi szakaszában a Duchamp-mal való találkozás hozza magával a tudatos reflexiókat a személytelenség kérdésével kapcsolatban. A nyolcvanas évektől kezdve kialakul Tandori Duchamp jegyében álló „élet-műve”, amely felveti az önéletrajziség problémáját.

A Feltételes megálló Duchamp-öröknap című képversében részek és egész, személyes és személytelen egysége jelenik meg kép és szöveg belső ellentmondása által. Dolgozatomban a Duchamp-öröknap és a hozzá kötődő rajzvers-sorozat kapcsán foglalkozom a személytelenség témájával Tandori költészetében. Részletesebben elemzek néhány, a versekhez kapcsolódó Duchamp-művet is: Lépcsőn lemenő akt II., a Szűz átváltozása férjesszasszonnyá, Szűz, Menyasszony. A Duchamp-öröknaphoz kapcsolódó rajzvers-sorozat alapmotívuma a kör, amely Duchamp több művére is utalhat. Duchamp-t érdekelte a körmozgás és szimbolikája, a '20-as évektől kezdve számos forgó képet alkotott (Anémic Cinema, Rotoreliefiek). Antiretinális műveket akart létrehozni, amelyek lényege, hogy a műalkotás nem maga a kép, amelyet a befogadó lát, hanem a befogadás folyamata során jön létre, a befogadó aktív részvételével. A cél a látás dezorientációja, az érzékek összezavarása volt, amelynek következtében a befogadónak újra kell értékelnie a látottakat.

Tandori szövegei Duchamp műveihez hasonlóan, összezavarják a befogadó által megszokott válaszokat, újraértelmezésre készítetnek. Tandori egész életművére érvényes, hogy a befogadónak is részt kell vennie az alkotás folyamatában. Az általam elemzett versekben Tandori a személyesség és a személytelenség határainak bontogatásával játszik, majd Duchamp-hoz kapcsolódva fel is oldja ezeket a kategóriákat. A személytelen költészet ugyanúgy megvalósíthatatlannak bizonyul, mint a személyes líra, mert a személyesség — és épp ezért a személytelenség is — eredendően összekapcsolódik a költészetrel.

KISS KRISTÓF

Anglisztika, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Timár Andrea
tanársegéd, ELTE BTK

Jobb volna élni

Esszémben Hajnóczy Péter, „A halál kilovagolt Perzsiából” c. kisregényét vizsgálom. Elemzésemet függőség-, és irodalomelméleti szövegek segítségével végzem. A műben fellelhető paradoxonokat (írás, alkohol, cigaretta) Jacques Derrida pharmakon elméletével kívánom feloldani. Központi motívumként a narrátor igazság-, és identitáskeresését tekintem, melyet Nietzsche apollói-dionüszoszi analógiájával közelítek meg. Az apollói mint a külső kontrollért felelős, a dionüszoszi mint a mámorért felelős reprezentáció jelenik meg.

Férfi és fiú síkon külön haladva vizsgálom az én reprezentációjának kontextusát, melyhez Gerda Reith függőségelméleti esszéit használom segítségül. Mindkét síkon hangsúlyos szerepet kapnak az adott síkon megjelenő nők utáni (be nem teljesült) vágyak, illetve a kontroll, a szabadság (illúziójának) megléte a függőség tekintetében. A függőség, a függő személyiség kialakulását Michel Foucault nyomán mutatom be röviden. A szabadság — függőség kapcsolatát Reith mellett Gadamer játékelméletén keresztül is megközelítem.

A két sík külön elemzése után a férfi és fiú sík átfedéseit, a rémképeket vizsgálom, különös hangsúlyt fektetve a címbe is szereplő perzsa város látomására, melyet mint az identitáskeresés határát értelmezek Martin Heidegger nyomán, mely látomásban az én feloldódásra talál.

Végezetül, az értelmezés további árnyalásához Percy B. Shelley Óda a nyugati szélhez c. versét állítom párhuzamba a kisregénnyel.

MOLNÁR ZSÓFIA

Magyar-német, BA, 2. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészkar

Témavezető:
dr. Berszán István
docens, BBTE

**Összenyitott tér-időben. Tájékoztató kísérletek Nádas Péter
Párhuzamos történetek és Ottlik Géza Iskola a határon című regényében**

Kutatásom a két regény összehasonlító elemzését tűzte ki célul, különös tekintettel az egyetlen viszonyrendszerbe nem illeszthető történetek közötti lehetséges kapcsolatokra. Dolgozatomban a gyakorlás- és hálózat kutatás, valamint a káoszelmélet segítségével veszek számba néhány tájékoztató kísérletet, olykor a társművészetekre is reflektálva. Az idevágó szakirodalom tanulmányozása mellett a két mű sajátos tér-idejének feltérképezésekor új, kísérleti szempontokat is fontosnak tartottam alkalmazni, hiszen különösen a közelmúltban megjelent Nádas-mű még sok megoldatlan kérdést vet fel: Mi tart össze egy olyan regényt, amely célzatosan bontja meg önnön kompozícióját? Vajon az egyetlen vonatkoztatási rendszer kimozdítása megengedi-e a történetek közötti társadalomtörténelmi viszonylétesítést? A kapcsolatteremtés milyen esélyeit kínálja fel a radikálisan párhuzamos történetek? A teljesség, illetve a végső válaszok igénye nélkül ezekben a dilemmákban próbálok eligazodni, és az eredményekről beszámolni.

PÁL SÁNDOR ATTILA

Történelem-magyar, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Virág Zoltán
egyetemi docens, SZTE BTK

**„De így is, úgy is ebbe a korba zárva” Vázlat a Szép versek
történetéhez 1964-1991**

A dolgozat a Szép versek kortárs líraantológia történetét és arculatváltásait tekinti át 1963-tól napjainkig. A válogatás évente jelent meg végig a Magvető Kiadó gondozásában. Kérdés, hogy mennyiben bizonyult 1990 előtti története során kánonalakító tényezőnek a magyar irodalomban. A kérdéskör többrétű, szerepet játszik benne a cenzúra, a kultúrpolitika, a kiadáspolitika, az egyes szerkesztők (Z. Szalai Sándor, Mátyás Ferenc, Bata Imre, Ilia Mihály és Alföldy Jenő), valamint a kiadóigazgató és adott esetekben (társ)szerkesztő Kardos György. Az antológia kezdetben, megjelenésének első két évében bibliofil kiadványnak készült egy bizonyos Versbarátok Köre számára, majd 1965-től lett országos terjesztésű, „könyvesbolti forgalomba” hozott. Az első időszakban és a stagnáló csúcsponton (Mátyás - Z. Szalai, majd Bata-korszak) százezres nagyságrendű példányszámokat ért el, recenziók tömkelege számolt be az egyes antológiákról, de valódi kánonalakító szerepe inkább csak az általa kialakított saját arculatán, a Szép versekén belül volt. A kortárs magyar líra kánonját sokkal inkább követte, mint formálta, bár Ilia Mihály szerkesztésében nóvum volt a szerzők közti kiegyenlítő arányosság és a határon túliak első beemelése. Később Alföldy Jenő válogatásakor a politika új szeleinek hatása is érződött, az egyre nagyobb számú határokon túli (beleértve a nyugati emigránsokat is) és politikailag korábban inkorrekt szerzőket is. Az elemzés e folyamatok rögzítésére és a hangsúlyos korszakváltások áttekintésére vállalkozik.

PORCZIÓ VERONIKA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Oláh Szabolcs

egyetemi docens, DE BTK

„Voltam, vagy mégse voltam –éltem itt én?” – A szerepversek arcadási lehetőségei (Psyché, Lázár René Sándor)

A szerepverset a lírai én kimondása felől közelítjük meg, ennek a versnyelvi összetettségét vizsgáljuk. Amikor a lírai versekben „én” áll, akkor ez egyszerűsített grammatikai alany, pragmatikai viszony (pl. én—te), retorikai figura (pl. megszólítás, arcadás), továbbá szemlélethez kapcsolódó képzet egy beszédhelyzetben (pl. egy lány zongoraleckét vesz a Psyché egyik darabjában). Ezek a lírai költemény rendszerében eltérő síkokon helyezkednek el, de az olvasást a kölcsönhatásaik irányítják. E különművészi kölcsönható verbális rendszerek nem egységesíthetőek a szerep fogalmában.

Két korpuszt vizsgálunk. Az első Weöres Sándor Psyché. Egy hajdani költőnőírásai című kötete, melynél a szakirodalom veti föl a szerepvers műfaját. A kötet cím alá rendelt versekben föltételeznek egy lehetséges, ám soha meg nem valósult, fiktív női alakot. Ez a fogalmi megközelítés leegyszerűsíti a valóság, fikció, fikcionális, imaginárius fogalmak közötti viszonyt. A másik korpuszban hasonló megoldásokra lehetünk figyelmesek: Kovács András Ferenc Lázár René Sándor-versei a Psyché egyes darabjainak újra-olvasására ösztönöznek.

A Klavier studium, Epistola ennen magamhoz, Eufrosina igaz tüköre, Őnarckép, visszfény Párizsból olvasása közben azt a kérdést tesszük föl, hogyan ismerjük föl, hogy szerepről van szó. A kérdés megválaszolásához a szemiotikai olvasást irányító jelekre, hermeneutikai olvasást irányító értelemmozgásokra, az olvasás performatív műveleteit irányító versnyelvi stratégiákra összpontosítunk.

Ugyan számot vetünk a szerepvers fogalmaival, de nem új definíciót kívánunk adni, hanem a kialakult értésmódok határait vizsgáljuk. A szerepet nem pozitív nagyságrendként: a szerepet olvasási alakzatként ismerjük fel. A szerep alá rendezett versekben a megalkotott költői név nem fiktív alakként van jelen, hanem egy jelölősor utalásrendszerében. Nem egy külső vonatkozási mező reprodukciójára épül. A név jelentése a jelölőkre való utaláson alapul, tisztán verbális úton éri el hatását; úgy mutatkozik meg, ahogyan a szavak szemszögéből látszik, a különböző verbális rendszerek és más szemiotikai rendszerek (írás-kép, hangeffektus, képi imagináció) kölcsönhatásai szempontjából. Szükségszerűen eljutunk a prosopopeia fogalmához. Kutatói kérdésünk, hogy egy költemény olvasása közben tartós rámasztékként használható-e a szerepvers fogalma, mikor az olvasás performatív műveleteire figyelve a verbális rendszerek feszültségét érzékelhetjük. Azt vizsgáljuk, hogy ebben mi a szerepe a prosopopeiának.

SIMON ATTILA

Magyar és filozófia szakos tanár, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Thomka Beáta

egyetemi tanár, PTE BTK

Mészöly Miklós Filmjéről

Lefőbb állításom, hogy a Filmben a 'horizonttal rendelkezés' tulajdonsága alapján különböző beszéd-módokat lehet elkülöníteni. Ezek közül az egyik a leírás, melyhez egy horizont nélküli leíró kapcsolódik. Ezen kívül két elbeszélő beszédmódot különítek el, melyben a beszélő horizonttal rendelkezik, tehát elbeszélőnek is nevezhetjük: a) a tájékoztatások/heccék és b) a rendező-operatőr értelmezési kísérletei. A nyomozás, a szemmel tartás folytonos kényszere végül tevékenysége értelmetlenségével szembesíti a rendező-operatőrt és a befogadó(ka)t is. A regény mégis ennek az értelmetlenségnek a vállalását kínálja fel. Ez a messze nem szimbolikus út, az Öregember és az Öregasszony útja, kultúránk legalapvetőbb problémáival szembesít minket: múlt és jelen viszonyával, a tényszerűség és elfogulatlanság lehetőségeivel, a percepció és a megismerés bizonytalanságával. Radikálisan kérdőjelezi meg a történelmi/történelmi megismerés lehetőségét.

A nyomozás állandó, szinte mániás kényszere azt sulykolja, hogy szembe lehet nézni ezekkel a kérdésekkel, „ha az ember nem szarik be.”

SZABÓ MARIETTA

Magyar nyelv és irodalom-angol nyelv és irodalom tanárszak, MA, 8. félév
Konstantin Filozófus Egyetem Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara

Témavezető:

Mgr. Petres Csizmadia Gabriella, PhD.

adjunktus, HT

Az énkép megkonstruálása Polcz Alaine Asszony a fronton c. művében

Asszony a fronton. A háborús emlékek leírása nem tipikusan női téma, ezért a TDK-dolgozat célja megfigyelni, hogyan képes egy nő az olvasó elé tárni személyes tapasztalatait, és milyen módon konstruálódik meg a háborús élményeket feldolgozó szubjektum ebben a műben.

A dolgozat első felében röviden bemutatásra kerülnek a női önéletírás és az önéletírásban megszólaló női szubjektum sajátosságai. A munka elsősorban azt fejtegeti, miként képes az „én” nyelvileg megjeleníteni önmagát, milyen hatások érik a szubjektumot és önértését, illetve hogyan deformálja a trauma az énképet. Az ön-megfogalmazást követően a trauma feldolgozási technikái kerülnek fókuszba, pontosabban az emlékezés-felejtés problematikája.

Az elméleti fejezeteket követően a szöveg elemzésére kerül sor. Az elemzés fő vezérszála a szubjektum változásának megfigyelése, illetve a szövegben megkonstruálódó „én” megszólalásmódjának a vizsgálata, valamint az, hogy a szubjektum a traumatikus emlékezet hatására miként fogalmazza meg önmagát. A trauma hatása kimutatható a szöveg szintjén is, ilyen például a felejtés, elhallgatás, dokumentumszerű, objektív, szentelen modalitás, fedőemlékek alkalmazása, tehát az elméleti részben tárgyalt elhárító mechanizmus-ok megfigyelhetők az önéletírásban. A dolgozat a kiemelt szempontok mellett figyelembe veszi a feminista kritika szempontjait is, hogy felülvizsgálhassa a férfi-feleség viszonyt, a nő viszonyát saját testéhez, a papsághoz, a háborúhoz és a halálhoz.

A dolgozat záró része megállapítja, hogy a szubjektum nem képes egy koherens személyiséget felépíteni önmagából, mivel a háborús házasság folyamán megélt traumatikus élmények miatt folyamatosan változó, képlékeny identitásokból, töredezett énfoszványokból tevődik össze a szubjektum.

TAKÁCS DÓRA ILDIKÓ

Magyar, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Lénárt Tamás

tanársegéd, ELTE BTK

Ez (m)ilyen. A homoszexualitás ábrázolása Nádas Péter Emlékiratok könyvében

Az Emlékiratok könyve 1986-ban a megjelenés után közvetlenül a prózafordulat hatalmas jelentőségű alkotásává vált. A kritika rögtön kegyeibe fogadta, két évvel később már tanulmánykötet jelent a regénnyel kapcsolatban. A regény egyik központi témájáról, a nyíltan tematizált (homo)szexualitásról viszont keveset esett szó. A kritika sokszor mintegy mellékesen csak annyit jegyzett meg ezzel kapcsolatban: van benne valami ilyesmi. Ahogyan a regényben Melchior is ezzel rövid mondattal jellemzi a homoszexuális kapcsolatokat: „Ez ilyen”. Mit akar ez jelenteni? Mégis- milyen?

Dolgozatom első részében megkísérlem összefoglalni a recepció eddigi kommentárait a regény homoszexualitás-ábrázolásáról, rendszerváltás előtt és után egyaránt. A kritika jellemzően úgy nyilatkozik ezzel a szövegréteggel kapcsolatban, hogy mindössze motívumként, szimbólumként definiálja a regény homoszexualitását az apologetizálás szándékával. Ez azonban semlegesíti és transzferálja a témát a politikai olvasat felé. Ez a rendszerváltás előtti és körüli történelmi kontextusban érthető, hiszen így a könyv homoszexualitásának esetleges elítélését kiküszöbölheti, és figyelmet a regény elismertetésére fordíthatja, azonban ez alapvetően nem segíti a szöveg ezen rétegének tényleges interpretálását. Ezek az elemzések kétségkívül egy releváns módjai az olvasatnak (és nem mellékesen politikailag is fenntarthatók), azonban megfosztanak egy másfajta (szintén releváns) interpretáció lehetőségétől. Ezért dolgozatom célja egy olyan olvasat megvalósítása, amely a szexuális tematizációt nem kívánja allegorizálni, önálló tartalomként kezeli, ugyanakkor termékenyen beleilleszhető az eddigi diskurzusba. Ehhez pedig felhasználom a gender studies és a queer-elmélet egyes elméleti szövegeinek a szexualitásról és vágyról megfogalmazott állításait, bevonva ezeket a regényről szóló diskurzusba.

TINKÓ MÁTÉ

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Fráter Zoltán

egyetemi docens, ELTE BTK

**Egy életmű törvényes állomásán elidőzni. Megjegyzések Galgóczi Erzsébet
Törvényen belül című művének újragondolásához**

Galgóczi Erzsébet két kisregényből álló kötete 1980-ban jelent meg a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában. A munka közvetlen recepciója és az azóta eltelt bő harminc év irodalomtörténeti eseményei, a szerző körüli mérsékelt figyelem egyre inkább a feledésbe merülést involválja, homály borul a Galgóczi-életműre. Mi sem jellemzőbb erre a tendenciára, minthogy az 1999-es évben ismét kiadott, cselekményében a MAORT-pert feldolgozó Vidra Vas a Babits Kiadó Korjellemző Magyar Próza kiadványában kapott helyet, ezzel is erősen determinálva befogadásának, értelmezésének lehetőségeit. Ami viszont kétségtelen tény: amennyiben elfogadjuk, hogy a szerző realizmusigényében az adott kor politikai és morális kérdéseire kívánt reflektálni, magyarázatokat, válaszlehetőségeket találni (legyen szó a munkák akár szociografikus, akár belletrisztikai módjáról), úgy számolnunk kell, aktualitás hiányában, a megképződő történeti távolság révén az életmű devalválódásával (ahogy ez számos, a szocializmus keretein belül elhelyezhető szerző esetében fölmerülhet). Dolgozatomban szándéka szerzője: a kötet második kisregényének, a Törvényen belülnek elemzésével nemcsak utólagos értékmentést szeretnék végrehajtani a szerzői életmű e darabján, hanem rámutatni olyan politikai és esztétikai aspektusokra is, amelyek mentén személyes irodalmi elképzelésem legitimmé válik, tehát hogy ezen kategóriák egymás relációjában vizsgálhatóak, és tévedés volna azt hinnünk, hogy a referenciális olvasat lehetősége kizárólagosságára, egyben szükségszerűönérték-vesztésre kárthatná a diegetikus világban foglaltakat. Érintőlegesen reagálni szeretnék majd a dolgozat koncepciójának összetettségére, amelynek így a hermeneutikai hagyomány kritikájával is számolnia kell, amennyiben elméletének implikációit maradéktalanul nem fogadhatja el. Már eleve a kisregényre adott első válaszok, a folyóiratokban megjelent recenziók kerülgetik ezt a konfliktust, anélkül, hogy bármiféle mélyebb teoretikus keretet adnának a vitának. Persze egyéb tájékozódási útvonalak is mutatkoznak a munka kapcsán, gondolok itt például a feminista irodalomkritikára, amellyel zárójelbe téve, hogy ismeretünk lehet arról, Galgóczi mint szerzős magánember, nyíltan elutasította az efelé tájékozódóértelmezéseket – óvatosan, de éppúgy számot kell vetnünk.

TÓTH TÜNDE

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bíró-Balogh Tamás

tudományos segédmunkatárs, SZTE BTK

Megjegyzések a Füveskerthez

Dolgozatomban a Füveskert 1954-1995 c. antológiával foglalkozom. Szerzői 1956-ig raboskodnak különböző büntetés-végrehajtási intézetekben, ez idő alatt körülbelül tíz füzet készül el. Közülük az ő- Füveskert, valamint a Püskösdi Füveskert ezenfelül három, fordításokat tartalmazó összeállítás marad fenn. Ezek összesített gyűjteménye a Füveskert 1954-1995 antológia, amely a ma is olvasható füzetekbe be nem válogatott, de különböző büntetés-végrehajtási intézetekben általuk írt verseket, valamint jegyzeteket, esszéket, tanulmányokat is tartalmaz. A megközelítésből adódó problémákat igyekszem összetettségében, több szempontból szemléltetni, ezek egyrészt a kötet elsődleges kontextusban való elhelyezhetőségére, másrészt a börtönköltészeti olvasatára vonatkoznak. A témakör áttekintése mellett igyekeztem egy lehetséges értelmezési módszert körüljárni, melynek középpontjában a hatalom hatásmechanizmusa áll.

VÁSÁRHELYI ZSÓFIA

Német nemzetiségi szakirány, BA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanító- és Óvóképző Kar

Témavezető:

Dr. Dobossi Gyula

főiskolai tanár, ELTE TÓK

A léte megjelenítő szövegalkotás posztmodern vonásai Tandori Dezső „Miért élnél örökké?” c. művében

Tandori művészetével először a középiskolában találkoztam. Főként a sakkversei keltették fel a figyelmemet. Epikai jellegű művei közül a „Miért élnél örökké?”-t olvastam elsőként. Az értelmező számára első olvasásra meglehetősen szokatlannak tűnhet ez a fajta próza. Létkérdéseket, kommunikációs viszonyokat, alkotói és befogadói folyamatokat vizsgál. Azért is kezdtem ezzel a művel foglalkozni, mert érdekelt, hogyan illeszkedhet az olvasó ezekbe az író-alkotó diskurzusokba.

A dolgozatom fő része három nagy fejezetre tagolódik: az első két fejezetben a „Miért élnél örökké?” művilágának értelmezési kérdéseivel foglalkozom. A posztmodern vonások vizsgálata azért lényeges momentum, mert a prózai mű műfaja és stílusa által alkotott keret befolyással lehet a művilág tartalmára is.

A posztmodern szövegalkotási sajátosságokról írott rész inkább szemelvényt tartalmaz. Kiemelném a Tandori-művekben az önintertextualitás jelenségét: az életmű részeként elemzett „Miért élnél örökké?” a határtalan öninterpretációs tár elhatárolt formája, mozzanata.

A Tandori-próza nyelvi eleme legpontosabban a gondolati, művészeti, kulturális háttér ismeretében válik létezővé. A gondolatok a kifejezéstől függetlenné válhatnak, a két fogalom két különböző létalkotó. A kifejezés determinált. Ez is azon tulajdonságok közé tartozik, amelyek elkülönítik a „Miért élnél örökké?”-t a hasonló stílusú regényektől. Ezek azon tulajdonságok, amelyek már nem kizárólag a posztmodern jelenség- és stíluskörébe tartoznak, hanem túlmutatnak azon. Ezért is érdemes a Tandori-művilág helyét és pozícióját újraértelmezni.

A létformákkal kapcsolatban a következő kérdéseket tettem fel. Hogyan viszonyul az alkotás a létezéshez? Melyek az önreflexív létezés meghatározó tényezői? Az önreflexív lét ugyanis a narrációs teremtésen keresztül formálódik a szöveglét alappillérévé. A narrációs teremtés eredménytárgyai a végtelen tér elhatárolt objektumai és fiktív kombinációi, többek között Tandori mackói. Az alkotás-létezés preformált kontextusába helyezhetjük az epikus karakterinterpretációt.

Kevés kérdést tettem fel, ezekre kerestem minél pontosabb választ. A kérdésekből újabb kérdések ágaztak, ezért bővítettem a felhasznált irodalmat is. Problémafelvetéseim akkor gyümölcsözőek, ha lényeges értelmezési pontokat világítanak meg, és ebből következően a válaszok nyomán új kérdések sarjadnak.

BALOGH ZSUZSA

Középiskolai hallgató
Nagy Mózes Elméleti Líceum

FILEP BÍBORKA

Középiskolai hallgató
Nagy Mózes Elméleti Líceum

Témavezető:

Deák Ferenc

középiskolai tanár, Nagy Mózes Elméleti Líceum

A test angyala, avagy a szingli paródiája az irodalomban

Dolgozatunkban Parti Nagy Lajos, Sárbogárdi Jolán: A test angyala című művét dolgozzuk fel több szempont szerint:

- megvizsgáljuk a női szerepköröket, nőtípusokat, ezen belül a szingli nőt (Margittay Edina) és a környezete közötti viszonyt, feltérképezzük a viszonyrendszereket, szereplőmátrixot készítünk
- a regény cselekményét Edina beavatás története szempontjából mutatjuk be, tanulmányozzuk a „szingli” helyzetét ebben a folyamatban
- párhuzamot vonunk más modern szingli témájú művekkel magas és populáris irodalomból (pl.: Party Nagy Lajos: Ibusár, az ún. szerelmes füzetek, ...)
- kutatjuk az elbeszélői és szereplői nézőpontokat (a „Szingli”, mint posztmodern marginális nézőpont, férfiíró női álnév alatt (Sárbogárdi Jolán): írói szerepjáték, férfi/női elbeszélő megjelenése a szövegben, a „habszódia”, műfajok keverése (magas és populáris irodalom keveredése)
- a giccs tudatos használata, mint az irónia alapja
- a nyelv használata (a profán nyelv használata, a nyelv változatai, posztmodern intertextualitás, mint a paródia eszköze)
- a nagyváros, mint a szingli élet tere, (az urbanizáció, a modern kor, amely megteremti a szingli lét feltételeit: a szingli lét sztereotípiái, életfilozófia vagy átmeneti állapot)

BARANYI GERGELY

Magyar, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Takács Miklós
egyetemi adjunktus, DE BTK

A kortárs fiatal líra mediális és kritikai kontextusa – a Telep csoport példája

A 2005-ben létrehozott Telep-blog körül csoportosuló költők tekinthetők a legsikeresebbnek a kortárs fiatal líra képviselői között. Szerzői az internetes nyilvánosság körében érték el elsőáttörő sikereiket, amit a szövegeiket méltató, pozitív kritikai visszhang tovább erősített. Négyéves fennállásuk egyik jelentős állomásaként tartható számon a Kalligram 2007 novemberében megjelent „Telep Csoport” című tematikus száma, ami azért is fontos, mert a Telep tagjai első alkalommal publikáltak egy kiadványban úgy, mint összetartozó csoport. A lapszám ezt követően egy éles vita tárgya lett, amelyet a Könyvesblog nevű internetes portál az azt bíráló pamfletjével gerjesztett.

Az írás, valamint hozzászólásai mai távlatból nézve már marginális jellegűek, de számomra azért lényeges eseménysor ez, mert az internet megjelenésével bekövetkezett médiumváltás, valamint az irodalmi nyilvánosság pozícióváltásának jelensége áll a háttérben. Ezek egyre erősebben jelentkező tényezők a kortárs irodalomban, hiszen az online felületek széleskörűvé válásával szembe kerültek egymással az internet medialitása és a papír alapú irodalommal kapcsolatban támasztott szakmai elvárások. Ezzel a webes felületeket érintő kritikátörténeti, és (jelen esetben) a Telep költészetét érintő líraesztétikai kontextusok is megkerülhetetlenné válnak a vita szempontjából.

Kutatásaimmal pedig azt a megállapítást szeretném bizonyítani, hogy a Telep Csoport működése – gondolok itt a kritikai fogadatra, folyóiratoktól való felkérésekre –épp ennek az interferenciának a redukálására tesz kísérletet a blog mint médium gyakorlatias céljain túl.

BESSENYEI BALÁZS

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 1. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mészáros Márton
egyetemi tanársegéd, KRE BTK

Költőiség és hangzóság Kovács András Ferenc József Attila haja lángol! című költeményében

Forma (hangzás) és jelentés (értelem) speciális viszonya örök kérdése a költészet struktúrájára irányuló kutatásoknak. Válasz reményében a dolgozat a költészet hangzó aspektusainak vizsgálatára kísérletet, alapul véve Roman Jakobson jól ismert nyelvi – azon belül is elsősorban a poétikai funkcióra koncentráció – modelljét. Az elmélet a verbális művészet esszenciáját kívánja megragadni, miközben kimondja, hogy mindez az egyenértékű nyelvi egységek visszatérése, vagyis az ismétlődés révén valósulhat meg. Jelen kutatás szándéka annak hangsúlyozása, hogy a költői alakzatok (mint a rím, az alliteráció, a paronomázia stb.) az azokat felépítő (fonémákból, morfémákból stb. álló) egységek akusztikai karakterének hasonlóságai által valósulnak meg. Feltételezzük, hogy e hangalakzatok egybecsengése az a tulajdonság, mely a költészet autonómiáját biztosítja, és éppen ez az oka annak is, hogy egyértelműen definiálnunk kell a hangzóság fogalmát. Továbbá feladatunk, hogy elkülönítsük azt – egyebek mellett – az olyan rokon értelmű, de korántsem azonos jelentésű kifejezésektől, mint a zeneiség, az oralitás, vagy a szonoritás.

A dolgozat második szakaszában a poétikai funkció hangzó aspektusainak működését kívánjuk bemutatni Kovács András Ferenc József Attila haja lángol! című versének nyelvi struktúráján keresztül. Lezárásként pedig a költészet hangzó létmódjával kapcsolatos vizsgálataink kiterjesztését kíséreljük meg, összevetve megállapításainkat Walter J. Ong szóbeliség és írásbeliség kutatásában elért eredményeivel.

FERENCZY NIKOLETT

Magyar, BA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Mekis D. János
egyetemi docens, PTE BTK

Az én narratívája. Szubjektumkérdések Lengyel Péter Macskakő című regényében

Dolgozatomban Lengyel Péter Macskakő című regényét vetem elemzés alá. A regény narrációja és irodalomtörténeti besorolása vita tárgyát képezi, ezért is lehet releváns a kettőt mintegy egybehangolva a regény elbeszélését a nyelvi megelőzöttség felől vizsgálni. A szöveg több narratív rendszer fogalmi kereteiben való vizsgálata is arra enged következtetni, hogy a regény extradiegetikus narrátora a szöveg előrehaladásával csupán funkcionális elemmé válik, megjelenését mindössze az elbeszéltség elvárása teszi szükségsszerűvé: a világ létezői önmagukban nem, csak történetté formálva képesek a jelentés közvetítésére, így szükséges az elbeszélő színrelépése. Az elbeszélő mégis kibontható a szövegből, létezését a nyelv model for tevékenysége teszi lehetővé, s alakját is ez létforma határozza meg. Így beszélhetünk a regény kapcsán a nyelvi megelőzöttség jelenségéről, amely a posztmodernhez sorolásának kulcsa lehet.

FÜZI PÉTER

Magyar, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Lénárt Tamás
tanársegéd, ELTE BTK

Felismerni önmagunkat - Az önazonosság megnyilvánulása az intermedialitáson keresztül Nadas Péter Saját halál című művében

Nadas Péter Saját halál című elbeszélése elsőként az Élet és Irodalom 2001-es karácsonyi számában jelent meg, majd kötetként magyar nyelven 2004-ben, fényképekkel kiegészülve.

A könyv lapjain tehát két médium alkot egyfajta kollázt, a szöveg és egy vadkörtefáról készített fényképek. A szakirodalom általában egyetért abban, hogy a képek a szöveg egyfajta interpretációjaként vannak jelen, ezt elsősorban a főszereplős a fényképeken szereplő fa állapotának összhangjával támasztják alá. Azonban a fényképek technikai sajátosságait is figyelembe véve az is megállapítható, hogy formai megoldásaikban ezzel szemben az elbeszélő nézőpontját érvényesítik. Tehát a fényképekben is megtalálható a szövegnek az a kettősége, hogy bár a főszereplős az elbeszélő egyazon személynek tűnik fel, ahogy ez igaz is, ám a két állapotot egy elementáris erejű élmény, a címben is jelölt saját halál, egy szívinfarktust követő 3 és fél perces klinikai halál választja el egymástól. Ugyanakkor a fényképek és a szöveg viszonya ezen túl is számos kérdést felvet, mint például, hogyan tagolják a képek a szöveget. Bár Nagy Ferenc idevágó tanulmányában bemutatja, hogyan bomlik szét a szöveg a tematikus szerveződések szerint három nagyobb egységbe, fejezetbe, ugyanakkor a szöveg szünetei, melyek során a képek veszik át a helyet, sokkal inkább a mesélés hagyományát idézik fel szemben a regényével, igaz, ezzel a szünetet magát és nem a szünetek által közrefogott egységet tudjuk leírni.

A fejezetek és a szünetek egy részleteiben rendkívül törekeny, ám összességében összetartó tükörszerkezetre irányítják rá a figyelmünket, mely a fentebb leírt elbeszélő-főszereplő oppozíciótól elindulva a fényképek és a szöveg, valamint az egyes fejezetek egymáshoz való viszonyát is jellemzi. Ám ezt a viszonyt a halál élménye rendszerint elcsúsztatja, megtöri.

Ugyanígy kérdésként merül fel a képek szükségessége, a képek funkciója mind az elbeszélő, mind pedig az olvasó felől. A képek a halálélmény révén megbomlott általánosan elfogadott testképet hivatottak helyettesíteni, az elbeszélő részéről az egyetlen lehetséges fogódzóként, míg az olvasó felől egy közös értelmzési pontként.

GONDOS MÁRIA-MAGDOLNA

Magyar-finn, BA, 4. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészkar

Témavezető:
dr. Selyem Zsuzsa
egyetemi adjunktus, BBTE

„Hol vagytok, hol, ti pompás szépfiúk?” Férfiszerelem a kortárs magyar lírában

A kortárs magyar költészetben van egy eléggé új - legalábbis nem kellőképpen értelmezett – jelenség: a homoerotika. Gerevich András, Rosmer János és Nádasdy Ádám verseinek olvasásához jó kiindulópont lehet a queer-elmélet.

Emellett azonban egy irodalmi kérdésekre összpontosító interpretációs kísérlet tűnik a leghatékonyabb módszernek arra, hogy körvonalazzunk a fontosabb témákat és problémaköröket. A versek beszélője hogyan konstruálja „világhelyzetét”? Ez milyen nyelvvvel mondható el? Milyen hagyományokhoz és hogyan kapcsolódik a homoszexualitás kortárs irodalmi reprezentációja?

A kortárs művészet új kérdéseket vet fel számunkra, amelyekben az előítéletek és sztereotípiák már nem érvényesek. Hiány és vágy dichotómiája, a konvenciók és a kulturális referenciák között ezekben a versekben az én szabadságának alternatíváival szembesülünk. Ez nem a Szabadság, mely a társadalmon kívülről, a perifériáról ordít, hanem az önreflexió és az önirónia halk szabadsága. Persze, néhol hangosnak kell lenniük, mert ezek a versek a váltakozó ritmusokról szólnak, a sokszínűségről, a másképpeni egyenrangúságról.

HUSZÁR TAMARA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Török Ervin
egyetemi adjunktus, SZTE BTK

Trauma és traumatizálás Szvoren Edina elbeszéléseiben

Dolgozatomban Szvoren Edina Pertu című kötetének egyes elbeszéléseit elemzem a traumaelmélethez felől. Értelmezéseim azon a feltevésen alapulnak, hogy a novellák traumatikus eseményeket dolgoznak fel. Szvoren szövegei nem tekinthetők valódi, életrajzi kontextusban olvasható traumaszövegeknek, hiszen a Pertuban különböző neműs életkorú elbeszélők váltják egymást. Biografikus megközelítés helyett a szövegeket vizsgálom: hogyan jelenik meg a trauma a novellák történetének szintjén, és milyen narratív technikák biztosítják, hogy a trauma a befogadás aktusát se hagyja érintetlenül. A kutatásom Shoshana Felman azon elgondolására épül, amely szerint a traumaszövegek képesek a traumatikus élmények közvetítésére. A traumaszövegek olvasása tehát az olvasót is egyfajta traumahelyzetbe sodorja, amely nemcsak a történet, hanem a trauma hatására kialakuló új nyelv traumatizáló erejének tulajdonítható. Fő célom azoknak a narratív, szerkezeti és retorikai eszközöknek a feltárása, amelyek nemcsak irányítják az olvasás menetét, de elérik, hogy az olvasó aktív résztvevővé, érzelmileg érintetté váljon.

JAKAB VILLŐ-HANGA

Magyar-országi, BA, 4. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészkar

Témavezető:

dr. Selyem Zsuzsa
egyetemi adjunktus, BBTE

Borbély Szilárd A Testhez. Ódák és legendák

Borbély Szilárd kötetében a test két hiposztázisban jelenik meg: mint hús, burok, anyag, alak vagy forma, ami tartalmat feltételez vagy ígér (személytelenként), és Testként, ami önmagán kívül valami mást is hordoz, az előbbi ígéretének egyfajta megvalósítása (személyesség). A kötetben születés és halál, szenvedés és túlélés képi-hangulati benyomásai nyitják meg azokat az asszociációs kapcsolatokat, amelyek valamilyen módon mind testhez kötöttek. A test-képek közötti párhuzamok, és ellentétek a rációon innen és túlmutatva láttatják azt a Testet, amely legendák tárgya, ódák megszólítottja lehet. Dolgozatomban a test Testé válásának két különböző útját különítem el, hangsúlyozva, hogy ennek az elkülönítésnek éppen a test és a lélek egységének láthatóvá tétele a célja. Mindkét esetben a lélek epifániáján keresztül valósul meg a földi test transzcendensbe való átélése. Első esetben a születés aktusában, a születés és halál összeérésében valósul meg az epifánia, a másodikban pedig a test hordozta nyelv által.

KISS ERNŐ CSONGOR

Magyar-angol, BA, 6. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészkar

Témavezető:

dr. Selyem Zsuzsa
egyetemi adjunktus, BBTE

Megtalált helyek. A tér összefüggései Bodor Ádám Verhovina madarai című regényében

Verhovina egy egyre inkább bezáródó, felszámoló hely. A végnapok végességet sugárzó jelentése szakadást idéz elő, a természet és ember együttlétezésében e végesség a jelek szerint az utóbbira vonatkozik. Az idő és tér sajátos verhovinai megtapasztalása az eltűnés dinamikáját és poétikáját teremti meg. A regény olyan határhelyzetek/-történetek struktúrája, ami alapvetően a térhez és időhöz való viszonyában tételődik: az örök határon levés a határ térbeliségét és annak idődimenzióit kiemeli és történetesíti. A fizikai határ(vidék) a regényszereplők történeteinek a kint – bent között kitáguló, történeté fejlődő térideje, mely a köztér térbeliessége mellett társadalmi-szociális határlét perifériakusságaként árnyalódik tovább. Bodor Ádám a Verhovina madaraiban úgy szakít a természet ábrázolhatóságának és teljes megismerhetőségének illúziójával, hogy az ember, a józan ítélő elsőbbségét megszüntetve a teret, a terek viszonyegyetését emeli rendező elvvé és erővé.

MOHÁCSI BALÁZS

Magyar nyelv és irodalom, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Mekis D. János
egyetemi docens, PTE BTK

„Mint egy tárgy”. A Telep-csoport poétikájáról és Krusovszky Dénes pontosságázményéről

Dolgozatomban a fiatal magyar költészet legismertebb csoportosulását, a 2005 és 2009 között aktív Telep-csoportot mutatom be. A rövid áttekintés után a csoport egyik eminens tagjának, Krusovszky Dénesnek a líráját veszem górcső alá. Előbbinek vizsgálata során igyekszem általános érvényű megállapításokat tenni, Krusovszky verseit elemezve pedig alaposabban szemléltetni a korábban tett megállapításokat, valamint azokból kiindulva bemutatni Krusovszky lírájának sajátosságait.

Bemutatom a Telep jelenség-voltát, vizsgálom, mely hagyományhoz kapcsolódnak a telepések. Röviden reflektálok jelenlegi recepciójukra, s annak bizonyos diszkurzív fogalmaira. Megkísérlem a csoporttagok költészeteinek elhelyezését (azok „legnagyobb közös osztói” alapján) poétikai észrevételekre támaszkodva.

Krusovszky Dénes verseinek szoros olvasása által igyekszem tovább árnyalni a Telep kapcsán tett megállapításaimat, ugyanakkor rámutatni Krusovszky költészetének sajátosságaira is. A dolgozat első és második része együtt ad (remélhetőleg) kimerítő választ a Telep-csoport kapcsán felmerülő kérdésekre.

PÁPAY SZANDRA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 5. félév
Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Szávai Dorottya
egyetemi docens, PE MFTK

Az irónia mint a tárgyias lírahagyomány újraértelmezhetőségének lehetősége a posztmodernben (Parti Nagy Lajos: grafitnesz)

A magyar posztmodern irodalom sajátos szövegkezelési technikáival és a nyelv radikális transzformációjával egy olyan újszerű paradigmát teremtett, mely éles váltás a modernség irodalmához képest. Azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a poétikai törekvést, mely az intertextualitás jelenségének hangsúlyozásával mindig az aktuális szöveg előzményeire reflektál. A posztmodern irodalom ezáltal rendre életre hívja és mozgásban tartja azt a hagyományt, melyről látszólag drasztikusan különbözik. A dolgozat célja feltárni azokat a kapcsolódási pontokat, mely által a modern és a posztmodern kettős irányultsága egy egységesebb paradigmában határozódhat meg. Parti Nagy Lajos költészetének tükrében próbáljuk felfedni a lírayelv azon sajátosságait, melyek egy korábbi hagyományhoz köthetik a szövegeket.

A tárgyias líra törekvése – ahol a szubjektum dialógusban, a tárggyal való interakcióban válik megfoghatóvá – párhuzamot mutat a posztmodern irónia én-megosztó eljárásaival. A Parti Nagy-féle költészet az intertextualitás ironikus reflexiói által éppen ezt a problémát helyezi középpontba. A szubjektumlétesítés lehetőségének kétarcúságára fókuszál, mely egyszerre teremt és távolít, az intertextualitás szövegre –és nem az énré – irányuló reflexiójának következtében. Azonban a közelség és távolság játéktérének megteremtése – a heideggeri hermeneutika alapján – a mindenkor (ön)megértés feltétele lesz.

A posztmodern szöveg az irónia alakzatával autopoétikus módon reflektál saját határhelyzetének viszonylagosságára. Éppen ezért kerülhet a posztmodernben egy olyan meghatározottságában előtérbe, ami a korábbi hagyományt saját értelmezőhorizontjának dialógusába integrálja. Az ironikus szubjektum a hagyományértés paradoxonjára hívja fel a figyelmet: távol van attól, amivel azonosulni próbál, s amitől elhatárolódna, annak tagadhatatlanul a részese.

PATAKI VIKTOR

Irodalom-és kultúratudomány, MA, 1. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Hansági Ágnes

egyetemi docens, KRE BTK

A próza és a líra határán

Dolgozatom témája Oravecz Imre Halászóember című kötete. Pontosabban, ebben a kötetben az ekphraszisz technikáit, lehetőségeit és megjelenési formáit vizsgálom. Egyfelől azért választottam ezt a témát, mert a Halászóembert a kortárs magyar irodalom egyik legizgalmasabb művének tartom. Másfelől Oravecz Imrét, művein keresztül olyan írónak/költőnek ismertem meg, akinek a szövegei egy új, eddig nem létező irányt képviselnek a magyar irodalomban egészében. Oravecz már első, Hég című verseskötetében és később Halászóember című kötetében sem „megszokott”, „hagyományos” lírai alkotásokat találhatunk. Narratív sémájuk, formai- és poétikai jegyeik egyaránt „más” megítélést hivatottak biztosítani a szövegeknek. A művek recepciója, a szakirodalom is tükrözi, hogy izgalmas vállalkozás a Halászóember című kötet vizsgálata. Azt gondolom, hogy e változatossága miatt is érdemes feltérképezni ezt a minden tekintetben új szövegvilágot.

Az ekphraszisz vagy – magyar nyelven – képleírás és annak szerepe az ikonikus fordulat után újra felértékelődött szinte mindegyik művészeti kánonban, így az irodalomban is. Hozzátenném még, hogy ez mind a kortárs magyar irodalmi művekben, mind az Oravecz-recepcióban egy kiaknázatlan forrás lehet. Érdemes megemlíteni, hogy a Halászóember-értelmezések szinte kivétel nélkül az emlékezés technikáját és az elbeszélői pozíciókat vizsgálják a szövegekben. Így e műben a képleírásnak vagy egyáltalán a képi médiumok egy részének a kérdései még érintetlenek, megfejtésre várnak. Dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy az Oravecz szövegvilágot ezúttal a képleírás szempontjából vizsgáljam. Ezen kívül az ekphraszisz szövegszervező elvként való működtetésére szeretném irányítani a figyelmet. Kísérletet teszek még, ezen kívül arra, hogy az ekphraszisz XIX. századi esztétikai, művészetelméleti jelentőségét, nyelvi kapcsolataival mutatott szorosságát értelmezsem, a XXI. századi (jelen esetben) Oravecz-lírában is kimutassam. Azért tartom érdekesnek még ezt a szövegvilágot, mert itt azért néhány szövegben megváltozni látszik az ekphraszisz ismert jellege, ami arra késztet, hogy új formáját bemutassam.

SZÉKELY ÖRS

Magyar-német, BA, 2. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Selyem Zsuzsa

egyetemi docens, BBTE

Átjárások zenéből testbe Cseh Zoltán Homokviharában

A Homokvihar keményen feladja a leckét azoknak, akik nem figyeltek a római történelem vagy a kortárs zene órákon. A kötetet a kezdő versben előforduló mágikus négyyszög alapján mutatom be a szeriális zene módszereivel, teret engedve a benne foglalt mindenfajta tükrözésnek és egymásraolvasásnak.

Kénytelenek, vagy képtelenek leszünk-e a kapcsolódási pontokat megkeresni? A könyv fejtetőre fordított világa ugyancsak disszonánsnak és kaotikusnak tűnik a beavatatlan befogadó számára. Gondoljunk csak Heliogabalus császárra, a szövegbeli portréregényrom hősére s ennek kísérleteire, melyekből kiderül többek között az is, hogy szavakkal bárkit meg lehet erőszakolni. Nem is kell más hozzá, csak egy, magát a „történefirás farkának” nevező rabszolga.

Pedig a műalkotás létrejöttéhez lyukra, hiányra, balesetre van szükség – ilyenkor csordul ki Assisi Ferenc madarainak csőrén a bar és fordul meg végzetesen valami a szóban – hogy mielőtt még beállna a történet teljes elsivatagosodása, a mágikus négyzet helyét átvehesse egy kitarított, finoman hangolt, esetleges orgonapont.

SZÉP SZILVIA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bódi Katalin

egyetemi adjunktus, DE BTK

Vigyázz, hol a tárcád! – A közegváltás jelentésképző szerepe Tóth Krisztina tárcanovelláinak szövegváltozataiban

A szépirodalom és a sajtó műfajai között kialakult mára egy olyan hierarchikus viszonyrendszer, amelynek eredményeként teljesen háttérbe szorultak és leértékelődtek a szépirodalmi szövegek folyóiratokban, napilapokban megjelent szövegváltozatai, illetve eleve a periodikumokhoz kötődő műfajok, nevezetesen a tárcanovellák. A dolgozat pontosan erre a konvencionális, az irodalmi kánont erőteljesen meghatározó attitűdre kíván rámutatni, mégpedig úgy, hogy Tóth Krisztina Pixel című tárcanovellás kötetét az egyes szövegek korábbi, különféle sajtóorgánumokban megjelent szövegváltozataival együtt vizsgálja.

A dolgozat tárgyát így Tóth Krisztinának a 2009-es és 2010-es Nők Lapjában, illetve a Népszabadság Hétvége mellékletében megjelent tárcanovellái és az ezekből építkező Pixel című kötet, illetve a 2010-ben megjelent Expander című tárcanovellás gyűjtemény Tóth Krisztina novelláit tartalmazó fejezete képezi. A dolgozat célja, hogy a szövegváltozatok összehasonlítása által következtetéseket vonjon le a szövegfordozókról, a kontextusokról, a bennük uralkodó diskurzusokról. Azt feltételezem ugyanis, hogy kontextusfüggős és médiumfüggő jelentés kapcsolódik a közlésekhez, ami meghatározza a szövegek alakítását, befogadását, kijelöli a befogadókat, és értelmezési keretet nyújt számukra. Ebből kifolyólag pedig az általam vizsgált szövegváltozatokat nem időbeli, hanem kontextusfüggő változatoknak tekintem. A műfaji kontextus áttekintése után a tárcák négy megjelenési közegét vizsgálom meg, majd a tárcák szövegváltozatainak összehasonlításával a közegek tárcaszerkesztési módszereit tárom fel. Ezeket olyan diskurzusoknak tekintem, amelyek feltárhatóvá teszik a szövegösszefüggések szabálygyűjtéseinek működését. Kitérek arra is, hogy miként nyernek új funkciót a kötetekben és a periodikumokban megjelent tárcanovellák, és bemutatam, hogy milyen következményekkel jár azoknak az írói, szerkesztési gyakorlatoknak való megfelelés, amelyek a szövegek előállítására, ellenőrzésére, ritkítására, illetve a hozzáférés szabályozására irányulnak. Munkámmal azt szeretném alátámasztani, hogy Tóth Krisztina tárcanovelláinak olvasásakor, vizsgálatakor figyelembe kell vennünk megjelenési közegük jelentésképző szerepét, illetve számot kell vetni a szépirodalom és a sajtó olvasásformáló erejével.

SZILVAY MÁTÉ

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Rapper a kávéházban - Térey János kétféle hagyománya

Dolgozatomban Térey János korai, '90-es évekbeli költészetét vizsgálom az 1991-es Szétszóratás című kötettől az 1998-as Térerőig. Célom annak bemutatása, hogy a versekben megképződő arrogáns személyiség, amely – lévén döntően szereplíráló van szó – számtalan különböző alakban jelenik meg az egyes költeményekben, kétféle, látszólag egymással éles ellentétben álló hagyomány metszéspontjában áll. Az egyik hagyomány a századforduló Budapestjének „egy valódi nagyvárosi lét irodalmi eszményeire” (Bodor Béla) törekvő irányzata, amelyet Térey számára elsősorban Szomory Dezső képvisel, és amelynek eszményi kifejeződése, zsánere a kávéházi költő polgári figurája. A dolgozat első felében a konkrét Szomory-hatás mellett ezt a zsánert rekonstruálom, majd azt mutatom be, miként deformálódik a kávéházi költő polgári eszménye Térey verseiben a baudelaire-i modernség dekadens művészképévé azáltal, hogy a verseket egy olyan korba és térbe, a rendszerváltás utáni évtized Budapestjére helyezi, amelyben az eszmény valamikori valóság mivoltára már legfeljebb csak romok, eszmei tartalmukat elveszített kulisszák emlékeztetnek.

A dolgozat ezt követően egy ezzel látszólag nehezen összeegyeztethető másik „hagyományt” kutat: Térey verseinek popkulturális ihletettségét. Úgy gondolom, a '90-es évek elejének könnyűzenei miliője, elsősorban a rap-szcéna önképe alapvető befolyással volt Térey világnézetére. Miközben a magaskultúrából, a költészetből szinte teljesen eltűntek a saját személyüket a középönba állító, erős egóval bíró költők (mint amilyen Ady Endre volt), ez a személyiség-típus a kultúra egy másik szegmensében újra felbukkant: a rapben. A rapper, bár annyiban hasonlít a költőre, hogy a társadalom szemében egy senki, mégis különbözik tőle: mivel nem a többségi, hanem egy szub-kultúra jellegzetes alakja, saját közegében valódi hatalomra tehet szert, „valakivé” válhat. Dolgozatom második felében kimutatom, hogy a rapper zsánérének minden lényeges vonása része a Térey-versek „természetesen arrogáns” énjének, majd arra adok egy lehetséges választ, a szubkulturális ihletettség ellenére miért és hogyan válnak Térey versei magasművészté.

Úgy gondolom tehát, hogy a Térey-versek „erős lírai énje” a fentebb vázolt kétféle hagyomány metszéspontjában áll, és a szövegek mély megértéséhez elengedhetetlen mindkettőt teljes komolysággal számba venni. Bízom abban, hogy a dolgozatomban ezt az állítást meggyőző érvekkel támasztja alá.

ACZÉL GABRIELLA

Amerikanisztika, MA, 4. félév

Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Tarnóc András

egyetemi docens, EKF BTK

A Kolumbusz Mítosz Értelmezése

Értekezésem fő célkitűzése a Kolumbusz mítosz értelmezése multidiszciplináris szempontok alapján. A cél elérése érdekében kutatásom a következő apparátuson alapszik: Virágos Zsolt: *Jim Crow örökösei: mítosz és sztereotípa az amerikai társadalmi tudatban és kultúrában* (2002) és Vincent B. Leitch: *Amerikai irodalomelmélet és irodalomkritika: a harmincas évektől a nyolcvanas évekig* (1988). A tanulmány első részében a kutatási téma összetettsége ellenére, megkíséreltem egy önálló hipotézissel elemezni a Kolumbusz mítoszt. Ehhez Giambattista Vico olasz filozófus álláspontját vettem alapul mely szerint „Mítosz nélkül az ember absztrakt, otthontalan, önjönőélőlényvé válik.” Habár jelen kontextusban ez a felfogás kifejezetten célravezető, a mítoszi poliszémia, illetve a mítosz értékei és hiányosságai érzékeltetésére Virágos Zsolt hármasság tagolódású mítoszelméletét alkalmaztam. A Kolumbusz mítosz értelmezése szempontjából kulcsfontosságú szerephez jutott az M1-es mítosz kulturális folyamatosságot fenntartó szerepe, melyet bibliai utalások, továbbá Harry Slochower szavai igazolnak. „Az egyén nem születik, hanem a létezés részévé válik”. A második részben a Kolumbusz mítosz, mint M2-es mítosz elemeit tartalmazó konfigurációt vettem górcső alá. Jelen esetben a Kolumbusz mítosz az M2-es mítoszzal való találkozás hatására kettősségen, „Mi kontra Ők” dichotómián alapszik, melynek alappillérei: a máság degradálása által megvalósult önigazolás.

Végül az utolsó mítoszi kategóriával, az M3-as, kreatív mítoszzal szemléltettem a Kolumbusz mítoszt. Az M3-as mítosz legfőbb ismertetője a társadalmi tudatba való behatolás, melyet a véletlenszerű felfedezés hirdetése igazolni látszik. Emellett a Kolumbusz, mint M3-as mítosz megjelenése az irodalomban hasonlóan jól példázza ezen mítoszi kategória társadalmi tudatra való hatását. Erre Paul Claudel két Kolumbusz alakja, a földi és a szimbolikus kettőssége a legmegfelelőbb példa, mivel Kolumbusz II bibliai utalással igazolja Kolumbusz I előjogát, hogy kitörhessen a korlátokkal teli Európából egy Új Világ felé. Végül a dolgozat a következő konzekvenciát vonja le. A Kolumbusz mítosz értelmezése szubjektív, részben a mítosz sokfélesége miatt, mely lehetetlenné teszi, hogy egy mítoszfajta alapján értelmezzük, részben pedig az egyén és a lét viszonya folytán, mely biztosítja számunkra az egyéni értelmezés lehetőségét, mely kultúránként eltérő lehet.

BAGI ZITA

Anglisztika, MA, 2. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Hartvig Gabriella
egyetemi docens, PTE BTK

The Relationship between Adults, Children, and the Divine in William Blake's Songs of Innocence and of Experience

Dolgozatomban két-két verset vizsgálok meg William Blake (1757-1827) Az ártatlanság dalai (1789) és A tapasztalás dalai (1794) című versesköteteiből. Az ártatlanság dalaiban található „A kéményseprő” vers egy isteni kinyilatkoztatásról szól. A tapasztalás dalaiban lévő azonos című mű a társadalmi egyenlőtlenségeket hangsúlyozza. Az első kötetnek „A néger kislány” versében a gyermek a nap isteni természetéről tanul. A második részhez tartozó „A kis csibész” főszereplője az ártatlanság állapotára vágyik. Blake négy verse a gyermekek, felnőttek és a transzcendentális világ kölcsönhatását mutatja, mely különböző változásokat idéz elő, ezeket pedig szöveg és kép együttesen meséli el.

BALOGH ESZTER EDIT

Anglisztika, MA, 7. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bényei Tamás
egyetemi tanár, DE BTK

A férfitest ábrázolása az első világháború művészetében

Az első világháború a huszadik századi történelem egyik legfontosabb eseményének tekinthető. A köréépült mítosz magába foglalja a tradicionális háborúpárti hozzáállást és heroikus reprezentációkat szorgalmazó értelmezéseket, valamint azokat, amelyeket a világháború tapasztalata teremtett, és sokkal inkább az irónia és illúzióvesztés jellemez. Bár ez a mítosz rengeteg diskurzust és értelmezési stratégiát foglal magába, ahhoz talán nem férhet kétség, hogy az ábrázolás egyik központi eleme maga a katona. Dolgozatomban a modern katona első világháború által megteremtett mítoszát vizsgálom. Azt elemzem, hogyan változtak meg a férfiideál tradicionális elemei a háború hatására, illetve hogy ezek milyen hatással voltak a maskulinitás diskurzusára valamint a férfitest ábrázolására a különböző művészeti ágakban a háborús költészetől a memoáriradalmon át a képzőművészet egyes alkotásaiig. Az emelkedett hangnemű, a katonák hősiességét dicsőítő hazafias, lelkesítő versek ellenpontjaként megszólalt egy ironikusabb, kiábrándult hang a háborús tapasztalatok megjelenítésére, míg a vizuális művészetben a klasszikus, akadémiai stílus mellett új ábrázolási módok jelentkeztek: a férfitestek gyakran elvesztették individualitásukat vagy egyenesen geometriai formákká egyszerűsödtek, ahogy beolvadtak a háború szörnyű gépezetébe vagy a csatatér ember alkotta pokoli tájába. Mindezek ellenére nem minden háború előtti mítosszal számoltak le teljesen: a maskulinitás ábrázolásának pontosan azok a legérdekesebb vonásai, ahol az új reprezentációk és elképzelések keveredtek a tradicionális mítoszokkal – például a férfias bajtársiasság és szolidaritás eszméiben, melyek mindvégig meghatározóak maradtak.

Az első világháború tapasztalata radikális változásokat hozott az idealizált maskulinitást meghatározó tradicionális diskurzusba – a maskulin identitás válságba került, és a tizenkilencedik századi ideálok újraértelmezésre szorultak a háború tükrében, különösen az angol kultúrában, ahol a merev viktoriánus és edwardiánus szabályok irták elő a tökéletes férfiasság kritériumait. Az első ipari háború megközelítőleg kilencmillió ember halálát okozta, s míg a tradicionális férfiideál lerombolása párhuzamosan zajlott a férfitestek és idegrendszerek háborúbeli pusztításával, a katonák tradicionális reprezentációjának hegemoniája helyett egyre innovatívabb stratégiák hódítottak teret a költészetben és a festészetben, mindörökké megváltoztatva a maskulinitás ábrázolását.

BERZE ANDRÁS

Anglisztika, MA, 9. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kiss Attila

tszv. docens, SZTE BTK

The Melancholy of the Letter

A dolgozat célja az irodalom elméleti értelemben vett szerzőség kérdésének megvitatása. Az érvelés a szerzőség kérdésével foglalkozó posztstrukturalista hagyományra összpontosít, az említett hagyományon belül maradvá igyekszik annak erősségeit és gyengékeit felfedni. A dolgozat témája Edgar Allan Poe A Holló című verse és annak az egy évvel később, Poe által elvégzett elemzése A műalkotás filozófiája című esszéjében. A két szöveg olvasata interdiszciplináris, olyan irányzatokra támaszkodik mint a freudi és lacani pszichoanalízis, a derridai dekonstrukció illetve a Foucault féle ideológiakritika. Két főbb kérdés igyekszik megtárgyalni a dolgozat. Az első a (derridai értelemben vett) iterabilitás szerepe az ideológiák működésében a freudi ismétlési kényszerrel kapcsolatba hozva. A második pedig a szerző szerepe a szemiotikai folyamatban, ami nem más mint új jelölési lehetőségek megnyitása egy adott jelölő számára. A két kérdést a színháziasság fogalma köti össze, amelynek kontextusában a szerző mint rendező mutatkozik meg.

BONÁ CZ ÁGNES

Anglisztika, BA, 5. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Péti Miklós

adjunktus, KRE BTK

Dr. Vassányi Miklós

docens, dékánhelyettes, KRE BTK

„Hitvány földi lom”? – Lélek és idő Shakespeare és Milton műveiben

A jelen dolgozatomban tárgyalt versek számos közös aspektusban osztoznak. Bár írjuk jól ismert, maguk a versek nem tekinthetők az életmű tükrében fontos, központi műveknek. Mindegyik szövegben olvashatunk az idő fogalmáról, különböző filozófiai horizontokról, bibliai és mitológiai utalásokról. Kettő a versek közül (Shakespeare „XIX. szonettje” és Milton „Idő” című verse) hasonló hosszúságú és közös szavakat is észrevehetünk szövegükben. Bár a fentiek fontos nézőpontnak számítanak, jelen dolgozatom fő fókusza az a kétfajta mód (egy „mennyei” és egy „földi”), ahogyan a két költői én viszonyul az időhöz, mint tudatos létezőhöz, mindezt vegyítve egy késő antik újplatonikus nézőponttal. A versek filozofikus hangvétele jól kivehető, főleg a versek fő témájához (idő) kapcsolódó koncepciók tükrében. Ezek a koncepciók kutatásom központi témái. Először a platonizáló filozófiák általános alapjait és fő jellemzőit térképezem fel, majd azok lehetséges hatását a két költőre, illetve korukra és a kor kulturális közegére. Ezek után a versek fényében kifejtem a platonizmus alakíthatóságát azáltal, hogy megvizsgálom egypár hagyományt, ami az idők során az eredeti platonikus közegbe ágyazódott. További korai példákkal demonstrálom, hogy Plótinosz filozófiája fontos szerepet játszott a költők és költői énjük világképének formálásában. A harmadik fejezetben bemutatom a késő antik újplatonizmus paradox problémáit a két vers összevetése által. A negyedik szekcióban a két költői én túlvilágképe kerül összehasonlításra. A konklúzióban pedig azzal érvelek, hogy mindezen nézőpontok hozzájárulnak a Shakespeare- és Milton-költemények által felvetett filozófiai természetű problémák komplex megértéséhez.

KERÉKGYÁRTÓ ZSOLT TAMÁS

Anglisztika, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Varró Gabriella
egyetemi docens, DE BTK

A tiszta művész kiemelkedése: Újfajta klasszifikációja Hawthorne novelláinak

Nathaniel Hawthorne sok nagyszerű novellát írt mielőtt megírta volna a legismertebb regényét, A skarlát betűt. Viszont a kritikai diskurzus évtizedekig figyelembe sem vette ezeket a novellákat és az általános olvasói érdeklődés Hawthorne munkáiban hanyatlani kezdett a 20. Század fordulóján, több újjáélesztési hullámmal a jelenkorig. Jó néhány elismert irodalmár, mint Millicent Bell, R. K. Gupta vagy Magyarországról Sarbu Aladár és Kállay Katalin megteremtették a Hawthorne munkák kritikáinak korpuszát, elemezve a legtöbb Hawthorne novellát és regényt. Az én szándékom az, hogy egy újfajta besorolást hozzak létre Hawthorne novelláinak, úgy, hogy három különböző művészkisét állítok fel. Ezekben a csoportokban, két novellával minden csoportban, kihangsúlyoznám az alapvető művészi attribútumait a főszereplőknek. Az összes művész attribútumra szükség van ahhoz, hogy eljussunk Owen Warland alakjához, aki a tiszta és tökéletes művészt foglalja össze magában. Az ő karakterében, az összes eddigi ilyen attribútum megtalálható. Ezzel a rendszerrel az a célom, hogy egy új perspektívából közelítsem meg Hawthorne novelláinak művészalakjait, valamint, hogy egy jobb megértést biztosítsak az olvasóknak az író későbbi románcainak művészeihez.

NÁDASDI NÓRA

Anglisztika, BA, 5. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Fabiny Tibor
egyetemi tanár, KRE BTK

Egymás hálójában - Barabás és Shylock távolítandó rokonsága

Shakespeare és Marlowe egymásra gyakorolt hatása régóta a tudományos gondolkodás tárgya. Jelentős azoknak az irodalmi feltevéseknek a súlya, amelyek kettejük műveit szoros összefüggésekben szemlélik, de ezek gyakorta nem a tisztánlátást segítik, hanem egy sűrűn szőtt érvrendszer hálójába való gabalyodást erősítik. A máltai zsidós A velencei kalmár mint azóta is hatást gyakorló művek esetében a két mű alapvető különbségeinek feltárása a dolgozat annak a bizonyítására törekszik, hogy ezen két mű egymástól való eltávolításában mutatkozik meg azok egyéni jelentősége.

Samuel Blumenfeld írja a Marlowe-Shakespeare Connection című könyvében, hogy Barabás és Shylock karaktere egy elme szikrája: Marlowe-é. Ahogy Charles Edelman is rámutat a „Which is the Jew That Shakespeare Knew?” című tanulmányában, kézenfekvő, de tévutakat nyitó feltételezés azt az irodalmi hagyományt követni, melyben Shylock irodalmi előzményét kutatják, gyakorta művek egymásnak való megfeleltetésével.

Bár mindkét dráma történetvezetése a pénzt tematizálja, ritkán érvényesítik azt a szempontot, mely szerint a korai modern politikai és gazdasági berendezkedés alapján vizsgálják a két műben megjelenő problémafelvetéseket. Márpedig ennek a nézőpontnak a figyelmen kívül hagyásával elveszne egy olyan szempont, mellyel a két főhős távoli rokonságát bizonyíthatnánk.. Barabás kereskedő, aki az egyén etikai cselekedeteitől egészen a politika működési mechanizmusainak megvilágításáig tágitja az uzora kontextusát, árnyaltan bemutatva az állam, a kereskedelem és a vallás viszonyát. Shylock azt az érzékeny viszonyrendszert tárja elénk egy uzorás szemszögéből, melyben a velencei államban kereskedelmi katalizátorként működő, mégis megvetett zsidóság jogok igénylésével is szeretné megalapozni társadalmi pozícióit. Főhőse formálásakor Shakespeare bizonyosan észrevette azt a hatékony feszültségkeltő kettőséget, ahogyan Barabás idegenként van jelen egy meghatározóan keresztény közösségben. Marlowe és Shakespeare egyaránt él annak az eszközzel, hogy sem a zsidókat, sem a keresztényeket nem ábrázolja fehéren-feketén.

A két mű egymásnak való megfeleltetése helyett a dolgozat azt az utat szeretné követni, amely feltételezi, hogy eltérő a Marlowe-féle és a Shakespeare-féle drámai ösvény; nem érhető tetten A velencei kalmárban a Marlowe által indukált hatásoknak A máltai zsidóból való kreatív alkotói munka nélküli átvétele, ezért nem is egyértelműsíthetők ezek a marlowe-i hatások.

RUSVAI MÓNIKA

Anglisztika, MA, 3. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Limpár Ildikó

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

Mérhetetlen kincsek őrzői: A Fehérlófia és a Beowulf sárkányai

A sárkány alakját több kultúrkör használta természeti jelenségek magyarázatára: gyakran kapcsolták össze viharral vagy jégesővel, de rendszerint a világvégét is valamely kígyószerűállat őrizte. E mítikus lény máig ható kulturális szerepe azonban ennél sokkal szerteágazóbb. A sárkány ugyanis egyfajta kulturális jelölőként működik: egyrészt specifikus adatokat közöl arról a kultúráról, amelynek produktuma; másrészt jelentésének mélyebb rétegein keresztül képes kapcsolatot teremteni különböző kultúrák között. A dolgozat célja a sárkány e kettős szerepének bemutatása két időben és térben egymástól távol eső szöveg, a Fehérlófia és a Beowulf segítségével.

A dolgozat első fontosabb tézise, hogy a sárkány képes a különböző szövegekben palimpszesztként működni. Sohasem csak egyetlen szűk közösség jelölője, hanem egy tágabb kulturális kontextusé, melyben az adatok egymásra íródtak. Palimpszesztként értelmezem azt is, hogy a két, pogány gyökerű történetet a kereszténység úgy írja újra, hogy az ősbibliai hagyomány elemei több helyen felfejthetőek maradnak. A továbbiakban arra mutatok rá, hogy a sárkány alakja mindkét esetben emberi és állati elemek keveredéséből jön létre, s a kétféle sárkányábrázolás különbségei csupán az arányok különbözőségéből adódnak. Mindkét esetben igaz azonban, hogy a kulturális kategorizáláshoz hasonlóan a fizikai besorolás is lehetetlen. Mindez azt jelenti, hogy a felhasznált szövegek sárkányai között az egyetlen kapcsolat a definiálhatatlanság.

Dolgozatomban végül arra a következtetésre jutok, hogy létezik ennél szorosabb összeköttetés is a Fehérlófia és a Beowulf sárkányai között, mégpedig kincsőrző szerepükön keresztül. Igaz, hogy az óangol sárkány aranyat, magyar társai pedig királylányokat őriznek, de mindkét esetben a kincs által kerülnek kapcsolatba az emberi világgal, és csak így tudják betölteni szerepüket a hős küldetésében. Hiszen a sárkány funkciója mindkét történetben azonos: ő az emberfölötti képességekkel megáldott hős méltó ellenfele.

ZUBOR ATTILA

Anglisztika, BA, 6. félév

Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Reichmann Angelika

főiskolai docens, EK FTK

Sir Walter Scott: Ivanhoe - Nemzetek ellentéte

Dolgozatomban Sir Walter Scott Ivanhoe című regényét elemzem a szerző korában fennálló angol-skót kapcsolatok metaforájaként. Ezt, miután reagáltam az őt ért kritikákra, két nagy pólusra bontva teszem meg. A dolgozat első felében a regényben jelenlévő normann-szász kapcsolatokkal, a két nép között fennálló antagonizmussal, kulturális különbségekkel; a másodikban pedig a zsidóság megjelenítésével, angolai történelmével, angol nyelvű irodalomban való megjelenítésével foglalkozom, értelmezve ezeket a metaforának megfelelően. Először megpróbálok választ keresni a Scottot ért kritikákra hiányos történelmi hűségével kapcsolatban, figyelembe véve a regény műfaji hovatartozását, forrásait. Felvázolom, hogy a műben található ellentmondások miként értelmezhetők a szerző saját korában uralkodó hangulat természetes velejáróiként, ismertette az akkori skót körülményeket. Ezután összehasonlítom a regényben talált normann-szász kapcsolatokat az 1707 utáni angol-skót kapcsolatokkal, külön figyelve a történelmi események, ruházat, szokások és a nyelv szerepére. Eme kép teljességéhez hozzájárulva prezentálom, hogyan ábrázolja Scott Richárd királyt és a boszorkánytárgyalást a regényben, feltárva az ábrázolások és valós események közötti analógiákat. Ezt követően részletezem azt, hogyan értelmezhetjük az eddig tárgyaltakat a kolonizáció, mint erőszaktevés metaforájaként. Utána áttérek a regényben történő zsidóságábrázolás bemutatására. Szemléltetem azt, hogyan használták fel a történelem során a zsidó nép mítoszát, mint Isten választott népének történetét öngazolás-ként. Ezek után ismertetem az angolai zsidóság történelmének fontosabb, releváns részeit. Végezetül ábrázolom, hogyan teljesedik ki a könyvben a zsidók helyzete, mint a kolonizáció, erőszaktevés metaforája és hogyan kínál megoldást Rebecca, a könyv főhősnője.

BAGYINA ESZTER

Anglisztika, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Friedrich Judit

tanszékvezető, egyetemi docens, ELTE BTK

Szexualitás és nőellenesség D. H. Lawrence *Lady Chatterley Szeretőjében*

ASzexualitás és nőellenesség D. H. Lawrence *Lady Chatterley Szeretőjében* c. esszéjé mellett érvel, hogy a regény részletes leírást ad a Lawrence által elképzelt ideális társadalmi szerepekről egy patriarchális társadalomban. A modernista tradícióknak megfelelően változatos irodalmi és nyelvi eszközökkel jelenít meg kétértelmű üzeneteket a nőkről, melyek közül az elemzés során több is vagy nőellenesnek bizonyul vagy legjobb esetben is férfi-centrikusnak.

Az esszé fő részéből áll: rövid bevezetés után egy sztilisztikai elemzés következik, mely a Lawrence által leggyakrabban használt sztilisztikai eszközöket vizsgálja. Végül a következő három fejezet a legfontosabb férfi mellékszereplőket, a férfi főszereplőt illetve a legfontosabb női szereplőket vizsgálja.

Az esszé egyik fő pontja, hogy a regény két fő részre bontja le a nők liberalizációs mozgalmát: a társadalmi, szociális oldalra és a privát, szexuálisra. A társadalmi problémákkal kapcsolatban a regény például az oktatás hiányosságára hívja fel a figyelmet, ezzel támogatva a nők mozgalmát. Emellett a három vizsgálat alá vett férfi mellékszereplő - Clifford, Michaelis és Tommy - negatív példaként jelenik meg a regényben, legfőképp azért, mert vagy intellektuális vagy szexuális szempontból érdektelenül viszonyulnak a nőkhöz.

A nők szexuális liberalizációjával kapcsolatban, ahogy azt a férfi karakterek elemzése mutatja, a regény következetesen, ha nem is egészen ellenségesnek, de minimum férfi-központúnak bizonyul annak ellenére is, hogy sok kritikus az ellenkezőjét állítja. Lawrence a regényében amellel érvel, hogy bár mind a nőknek mind a férfiaknak élveznie kellene az intim együttlétet, a nőknek ezt úgy kellene elérniük, hogy alávetik magukat a férfiak akarátának. Ezt az elképzelést több módon is alátámasztotta: nyelvi eszközökkel, a férfi főszereplő eszméin, illetve a női főszereplő karakterfejlődésén keresztül is. Mellors karakterével ellentétben Hildát, akinek a vágyai lényegében megegyeznek Mellors vágyaival, megtévedt női karakterként ábrázolja, akinek szexuális elképzelései természetellenesek. A szövegközelítő olvasás nyomán az is kiderül, hogy a könyv férfi-központúságának egyik oka az lehet, hogy néhány kortárs szexológiai eszmének megfelelően Lawrence elképzelhetetlennek tartotta, hogy a pár szexuális kielégülése ne kizárólagosan a férfi feladata legyen. Habár egyéb forrásokból az is kiderül, hogy Lawrence egyes kortársai szerint nem ez volt az általánosan elfogadott vélemény.

BALÁZS TAMÁS

Anglisztika, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szalay Krisztina

egyetemi docens, ELTE BTK

Személyiségzavarok megjelenítése Virginia Woolf műveiben

A mai napig vita tárgyát képezi, hogy vajon maga Virginia Woolf szenvedett-e bármiféle személyiségzavarban. A dolgozat magyarázatot keres arra, hogy irodalmárok és pszichológusok miért jutottak eltérő következtetésre Woolf mentális állapotát illetően. Először Woolf életének néhány fordulatóját és az író magyarországi kritikai fogadtatását mutatom be, majd részletesen foglalkozom a módszer létjogosultságával, azaz, hogy fikatív karakterekre alkalmazható-e egyáltalán pszichológiai elemzés. A kutatás célul tűzi ki azt is, hogy bemutassa, miként és mennyiben kapcsolódik össze az írólete a műveiben megjelenített szereplőkkel. A dolgozat első felében vizsgált probléma tulajdonképpen maga a kérdésfelvetés, mármint hogy az adott irodalmi mű tekinthető-e írója projekciójának és/vagy szublimációjának. A kutatás újszerűsége módszerében ragadható meg, vagyis a fikatív karakterek lélektani elemzésében, melynek jogosultságához a szövegelemzés biztosítja a keretet. Amennyiben feltételezzük, hogy Woolf életének történései regényeibe tünetként kivételnek, szükséges ezekre az életrajzi elemekre rávilágítanunk. A dolgozat az Amerikai Pszichológiai Társaság által kidolgozott, úgynevezett DSM-IV nozológiát veszi alapul. A releváns és szükséges definíciók után a pszichológiai elemzés középpontjába két szereplő kerül, Rhoda a Hullámok című regényből és Clarissa Dalloway a Mrs. Dalloway című regényből. A dolgozat második része tulajdonképpen két módszer párbeszéde: az irodalmi és a pszichológiai elemzésé. Míg az előbbi, a könyvből vett idézetek segítségével a szereplők tulajdonságaira kíván rávilágítani, addig az utóbbi módszer arra hivatott, hogy pszichológiai kontextusba helyezze ezeket a tulajdonságokat. Az elemezett karakterek kiválasztásában semmilyen speciális kritérium nem játszott szerepet; számukat csupán a dolgozat terjedelme határozta meg. A dolgozat utolsó része a szövegelemzés eredményeit állítja párhuzamba Woolf életével, majd ennek alapján kívánja megválaszolni az alapkérdést, mármint hogy egyes Woolf szakértők vajon miért jutottak eltérő következtetésre az író mentális állapotát illetően. Végzőként pedig a dolgozat a módszer felhasználásának további lehetőségeit kínálja fel.

FAGYAL JÓZSEF SZABOLCS

Anglisztika, MA, 7. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bényei Tamás

egyetemi tanár, DE BTK

A narráció etikai vetülete Füst Milán A feleségem története és Ford Madox Ford A jó katona című regényeiben

Dolgozatom elsődleges célja két modernista regény (Ford Madox Ford: *The Good Soldier*, és Füst Milán: *A feleségem története*) összehasonlító elemzése, különös figyelemmel a narráció során felmerülő technikai és etikai nehézségekre. Mindkét történet egy megcsalt férj visszaemlékezésén alapul, aki autodiegetikus narrátorként próbálja retrospektív módon újragondolni és elrendezni élete múltbéli eseményeit általa, hogy elmeséli történetét egy „néma hallgatónak,” avagy Wolfgang Iser-i fogalommal, az odaértett olvasónak. Szimpátiát és tetteik igazolását remélve, a narrátorok rendszeresen megszólítják a hallgatót egy nagyon sajátos hangon, melyet mindkettejük esetében – Mihail Bahtyin fogalmával – skaz jellemez. Ezáltal nyelvhasználatuk velejárója a performativitás – mindkét regény esetében elmondható, hogy a szerkezetet elsősorban nem a cselekmény határozza meg, hanem sokkal inkább az elbeszélői hang dominál a szövegekben. *Narrative Ethics* című könyvében Adam Zachary Newton azt állítja, hogy ha egyes szám első személyű elbeszélő formálja a regény cselekményét, minden átfogóértelmezésnek a reprezentáció módjára kell elsősorban irányulnia.

A skaz jellemzőit vizsgálva egy másik aspektusa, mégpedig a hallgatóhoz való odafordulás pillanata is szembeötlő. A narrátorok nyelvhasználatának e feltűnő vonása maga után vonja a hallgatót, az elbeszélőés más karakterek szoros kapcsolatát. Másképp fogalmazva, a skaz kétértelműsége egy olyan háromszöget hoz létre a narrátor, a hallgató és más szereplők között, amely lényegénél fogva elválaszthatatlan a pszichoanalitikus értelemben vett áttételtől és az eticitástól, mivel az áttételesség mindvégig jelen van a szövegekben és az interszubjektivitás egyik mélyégesen etikai vetületét hangsúlyozza.

A narráció egyéb jellemzői tovább gazdagítják ezt a háromszögletű etikai szerkezetet: a konfessziós felhang mindkét regényben elvitathatatlan; a főszereplők reményében a hallgató (Lacan-i fogalommal élve) a *suppose savoir* szerepét tölti be; illetve mindkét történet tartalmaz a történetmesélés problematikáit összesűrítő *mise-en-abyme* jellegű epizódokat. Mindezek együttes vizsgálata rávilágít arra, hogy halott feleségeik és más szereplők ábrázolásakor a narrátorok megpróbálják kivonni magukat az etikai felelősség terhe alól – sikertelenül. Ehelyett a regények végére sokkal fontosabbá válik az, hogy az elmesélt történet miként igazodik a valósághoz, illetve hogyan változtatja meg a narrátorok kötődését az egykori feleségeikhez.

IVÁNCICS BERNÁT

Amerikanisztika, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bollobás Enikő

egyetemi tanár, ELTE BTK

The Rapture of Reading in Nabokov's Pale Fire—Dominant Narratives and the Assassination of the Story

Dolgozatomban Vladimir Nabokov Gyér világ c. regényét elemzem az olvasás (mint alkotói folyamat) tematikája felől. Vizsgálatom egyesíti a posztmodern irodalomelmélet Brian McHale-től származó domináns narratívájának koncepcióját és a narratológiai metalepszis-fogalmat Gérard Genette értelmezésében. A regényen belül két szereplőre térek ki: a narrátor Charles Kinbote-ra, valamint Gradusre, akinek fikcionalitása Kinbote narratíváján belül az ott elfoglalt diegetikus pozíciójának átlépése következtében mindvégig határozatlan marad. A regényben előforduló tükör-metaforát annak érdekében használom fel, hogy bemutassam a párhuzamot Kinbote-nak a „Gyér világ” c. versre irányuló olvasati magatartása és az irodalmi elemzőknek a Gyér világ c. Nabokov-regényt elemző eljárásai között. Ezután a Gradus által képviselt merénylet-motívumot a különböző (retorikai) szinteket elfoglaló diskurzusok között a metaleptikus ugrás okozta következmények és implikációk megfogalmazása érdekében alkalmazom. Következtetésemben a (kritikai) olvasat episztemológiai és retorikai problémáit emelem ki és a saját „narratívájukat” mint retorikai konstrukciót tudatosan megfogalmazó és kiemelő diskurzusok pozitív következményeit hangsúlyozom. A regényre vonatkozó elemzésem kritikai megközelítése szerkezetében éppen annak az olvasói-alkotói folyamatnak a belátásait szeretné inherens módon tükrözni, amelyek tanulságaira a regény vizsgálata során szert tett.

KROMJÁK LAURA

Anglisztika, MA, 2. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kurdi Mária

tanszékvezető egyetemi tanár, PTE BTK

„Feminin evangéliumok”: A női pozícionáltság de/rekonstruktív és szubverzív poétikája Carol Ann Duffy költészetében

A dolgozat az első skót és első női babérkoszorús költő, Carol Ann Duffy néhány ikonikus versének elemzésén keresztül, a társadalmi nem problematikáját és a nőkre vonatkozó elégtelenségeit járja körbe. Az újgenerációs skót költőnők, akiknek mélyreható munkásságát Duffy szubverzív női alakjain keresztül erősíti és több tekintetben is új meglátásba helyezi azt, feladatuknak érezték, hogy a mélyen megosztott, többszörösen diffúz és dezintegrált skót nemzetidentitás mellett a hasonlóan skizofrén körképet mutató társadalmi nem problematikáját is napirendjükre tűzzék. Duffy költészetét kétségtelven áthatja a női társak iránt tanúsított empátia, mivel verseiben a lírai én bátran emel hangot az eredendően femininként kódoltság, a hagyományos társadalmi szerepfelosztások, a gender-kategóriák aszimmetrikusságának, a nők kényszerű tárgyi pozícionáltságának, és az ezekből sarjadó szubjektumépítés és én/öndefiníció kríziseinek feloldásaiért. Érzésem szerint a költő nő verseiben, a társadalmi nem fogalmát felülvizsgálva törekszik a szubverzív– a „felforgatás”– különféle poétikai eszközeivel újradefiniálni a nőiesség, valamint a női mibenlét konvencionális és elnyűtt kereteit. A versekben bemutatott női alakok azt hivatottak demonstrálni, hogy Duffy költészetében a nők nem homogén szubjektumsorvadványok, hanem beszélő cselekvő alanyok, akik teremtő-alkotó, a butleri elméleti térben performatív, folyamatokban igyeksenek konstruálni társadalmi nemük. Női karaktereinek lázadó és beletörődést nem ismerő szellemültsége korunk női társadalmainak rejtett vágyát tükrözik.

MÁRTON ÁGOTA

Ír tanulmányok, MA, 2. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészkar

Témavezető:
dr. Berce Sanda
professzor, BBTE

A Másik realitásának megírása Virginia Woolf Mrs. Dalloway és Ian McEwan Atonement című regényében

A dolgozat az „én és a Másik” kapcsolati dinamikáján keresztül elemzi a huszonegyedik századi regény értelmezési gesztusának mintázatait, azt, ahogyan Virginia Woolf Mrs. Dalloway-je többszörösen átíródik Ian McEwan Atonement című művében. Az átírás szintjei kiterjednek a modern és a posztmodern, illetve kortárs olyan dialógusára, melyben ugyanazon kérdéskörök, mindamellett, hogy különböző megválaszolási lehetőséget rejtenek, képesek visszamenőleg is szétfűzni az elsődleges feltevések alapjait. Azaz az újírás a konvencionális olvasatok érvényességét is megkérdőjelezi azzal, hogy a regénybeli realitás elemeit igyekszik kilendíteni azok szövegkeretei közül. Így a Másik valóságának megkonstruálása többszörösen érvényessé válik, az intra- és intertextuális kapcsolatban egyaránt. Ezen újraolvasás pedig az írás, átírás terében, teremtett világokban, az önteremtődés és önmeghatározás útvesztőiben és a másikra vetített, elképzelt valóságokban testesül meg. Mindez a folyamati aspektust hangsúlyozza, azt, ahogyan az írás folyamatában valósulnak meg mindazon kimozdulások (például az önnön egzisztencia statikus központjának változó tere), melyek a huszadik és huszonegyedik század közötti fénytöréseket hozzák létre. Tehát a szövegvilágok interferenciájában, a fikcióátminősült/áthelyezett elemei különbözőképpen rezonálnak „új környezetükben”: Clarissa hatalmas francia ablakai és vadvirágai az Atonement-ben, a váltakozó perspektívák és felülírt értelmezések, félreértések Briony fikciójában, a jelenbe ültetett múltbeli tapasztalatok az én–te viszonylatában, a mássággal körülhatárolt én (és én-korlátozta másság) világában, illetve az egysíkúértelmezés bizonytalanságában. De Ian McEwan nem csupán „újraolvassa” a modern regényt, hanem többszörösen összetett asszociációs hálót teremt, ahol a Másik–én korreláció törésein keresztül villan fel a jelentés relativitása, kiegyensúlyozhatatlansága. Az írás, átírás kaleidoszkópja tehát újragondolja a modern művet, mintegy más realitást, avagy a Másik realitását teremtve meg.

PUSKÁS BETTINA

Anglisztika, MA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Gellért Marcel
egyetemi docens, ELTE BTK

Ambiguitás és a múlt talányainak vizsgálata Harold Pinter drámáiban

Harold Pinter, prominens modern drámaíró meghatározó szerepet játszott annak a 20. századbeli modern színházi tradíció kialakulásában, amelyet Martin Esslin elnevezése után abszurd színházként emlegetnek. Jelen dolgozat fő célja ismertetni, hogy Pinter miként kezeli az ambiguitást, kétértelműséget két főbb drámájában, az 1972-ben írt Old Times-ban és az 1978-as Betrayal című művében. A korábbi színpadi produkció, az Old Times bizonyos tekintetben hűen tükrözi azokat az általános jellemzőket, amelyek az abszurd színház ismérvei: egy zárt tér lakói és az őket fenyegető külső betolakodók múltja, valós szándéka a mű végig rejtve maradnak, így a néző teljes mértékben a saját képzelőerejére szorul, hogy saját maga válaszolja meg a nyitott kérdéseket. Az efféle színpadi ábrázolás és a fenyegetettség, feszültség érzést fokozó híres Pinteri szünetek az író védjegyének tekinthetőek, bár későbbi darabjai, ahogy az Old Times és a Betrayal, ettől a költői képtől oly értelemben távolodnak, hogy emberi kapcsolatokat és a köztük vívott hatalmi harcokat helyezik vizsgálat alá. Mindkét műben az is bizonyossá válik, hogy a szereplőknek egyéni elképzeléseik és emlékeik vannak egy adott múltbeli élményről, ezáltal maguknak a színpadi hősöknek és a nézőnek is szembe kell néznie azokkal a nehezen megfeythető helyzetekkel, amelyeket valamennyien a való mindennapi életben ténylegesen átélünk.

RUBÓCZKI BABETT

Anglisztika, BA, 5. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Kárai Attila
 tanársegéd, DE BTK

**Az amerikai értékek deflációja: autómobil szbolizmus
 F. Scott Fitzgerald A Nagy Gatsby című művében**

A dolgozat az autó, mint a 20-as évek Amerikájának egyik legmeghatározóbb technológiai eszkö-zének szimbólumkénti alkalmazását vizsgálja F. Scott Fitzgerald A nagy Gatsby című művében. A kutatás célja, hogy bemutassa, hogy az amerikai értékek, mint szabadság, társadalmi mobilitás, esélyegyenlőség, fejlődés melyek a jellegzetesen nemzeti karakter és nemzeti tudat alapelemei hogyan tükröződtek az autóban, illetve az autó hogyan szimbolizálja ezeknek az értékeknek a deflációját a regényben. A dolgozat törekszik átfogóan és sokoldalúan bemutatni Fitzgerald autószimbolikáját, ezért sok aspektusból elemzi azt. Megvilágítva a regény autószimbolizmusának társadalmi, kulturális, gazdasági és filozófiai dimenzióit a dolgozat vizsgálja, hogy a 20-as évek modern Amerikájában kialakult változások tükrében az autó miként hatott az amerikai tudatra és ezekre az értékekre. Így például elemzi hogyan tükrözik a megkérdőjelezett értékek az autó hatását az átalakult tér-időérzékelésre, a kapitalista piacgazdaságra, a megváltozott társadalmi és emberi viszonyokra és a 20-as évek faji politikára. Fitzgerald narratívbeli autószimbolizmusa jelzi, hogy az autómobilitás ellentmondásosan hatott az amerikaiak tudatára, mint a modernitás szimbóluma megtestesítette ugyanakkor alá is ásta ezeket az értékeket.

SÁRKÖZY GERGELY

Amerikanisztika, MA, 9. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Glant Tibor
 docens, DE BTK

A ballonkabát alatt: Raymond Chandler Philip Marlowe-jának alakja

A dolgozat középpontjában Raymond Chandler amerikai krimiíró Philip Marlowe nevű karaktere áll. Marlowe-n keresztül vizsgálom az amerikai „kemény” krimi klasszikus karaktere, a magánnyomozó jellemét és sajátosságait. A vizsgálat alapjául Chandler eredeti regényei és ezek egyes filmadaptációi szolgálnak.

A felvázolt jellem kétosztatú: a fizikai, szexuális oldal mellé párba áll a szigorú erkölcsi szabályrendszer, mely gyakran felülbírája az előbbit. Az elemzés alapjául szolgáló filmek egyike a mára hollywoodi klasszikusként emlegetett 1946-os A hosszúúalom (The Big Sleep), mely az ún. film noir mérföldköve is, illetve Robert Altman 1973-as A hosszú búcsú (The Long Goodbye) című filmje. A filmek ebben a sorrendben megfeleltethetőek a már említett jellembeli kettősségnek: míg Humphrey Bogart 1946-os Marlowe-ja egy erőteljesen maszkulin ikonként jelenik meg előttünk egy már-már pozitív – ezáltal a regénytől eltérő – felhangú filmben, addig 1973-ban Elliot Gould alakításán érződik az amerikai át-lagember a Vietnámi Háború nyomán érzett tehetetlensége, melyen a karakter a regényekből ismert moralitásával igyekszik felülemelkedni – sikertelenül. Altman a figura dekonstruálásával megalkotta a „végső” Marlowe-filmet, melynek segítségével jelen dolgozatban remekül vizsgálható a magánnyo-mozó erkölcsi/érzelmi oldala. Minthogy mindkét alkotás bizonyos pontokon eltér az alapjaikul szolgáló Chandler-regényektől, a dolgozat választ keres arra is, hogy a forgatókönyvírók mennyire követték a könyvek cselekményét, miért tértek el azokról, ezek a változtatások milyen eredménnyel jártak, és a két film közül melyik áll közelebb az író által elképzelt magán-detektív képéhez.

A dolgozat első feléhez tartozik még a karakterrel kapcsolatos homoszexualitás kérdéskörének vizsgálata is. Egy határozott, férfias főhős esetében adja magát a gondolat, mely megkérdőjelezi a figura sze-xuális beállítottságát. Figyelembe véve Chandler első két regényének utalásait, az 1946-ban fénykorát élő hollywoodi cenzori szabályzatot (az ún. „Production Code”-ot), a Bogart-féle filmben a szabályozás ellenére elrejtett burkolt utalásokat, illetve a Marlowe homoszexualitása mellett hozott irodalomkritikai érveket, a dolgozat elemzi a kérdéskört és érvel a homoszociális környezet mellett, ám Marlowe tény-leges homoszexualitása ellen is.

SZILÁGYI GUSZTÁV

Anglisztika, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bényei Tamás

egyetemi tanár, DE BTK

**Fénykor és hanyatlás: imperialista és nacionalista ideológiák
J. G. Farrell Birodalom trilógiájában**

Dolgozatomban J.G. Farrell Birodalom trilógiáját veszem nagyító alá, pontosabban azt, hogy Farrellnek a Brit Birodalom idejében domináns ideológiákról alkotott véleménye hogyan tükröződik a regényeiben.

A Birodalom trilógiát alkotó regények a gyarmatbirodalom bukásához vezető történelmi eseményeket dolgoznak fel (az első kötet az 1919-21-es zavaros ír helyzetet írja le, a második az 1857-es indiai szípojlázadás alatt elhíresült Lucknow város ostromának történetére épül, míg az utolsó rész az egyik legfontosabb távol-keleti gyarmat, Szingapúr második világháború alatti japán kézre való kerülését dramatizálja), a trilógia alapján azonban nem csak a Birodalom hanyatlását, hanem annak a regények keletkezésének idejében megjelenő következményeit is vizsgálni lehet.

Jelen dolgozatban arra keresek választ, hogy Farrell milyen lehetséges megoldásokat vázol fel műveiben a Brit Birodalom szétesése utáni egyik legnagyobb problémára, a brit és az angol nemzeti identitások válságára.

SZŐKE DÁVID SÁNDOR

Magyar-angol, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kérchy Anna

adjunktus, SZTE BTK

History and Identity in V. Sackville West's *Pepita* and Virginia Woolf's *Orlando*

Virginia Woolf és Vita Sackville-West kapcsolata mindig is izgatta a kulturális képzeletet. A kivételes kötetlék eredménye e két különleges asszony között az *Orlando*, a huszadik század egyik legjobb regénye, amely magas irodalmi szinten tartotta a „gender” témáját, és új dimenziókat adott a társadalmi szerepek tárgyalásának.

„A nők és a regény” című esszéjében Woolf megállapítja, hogy amíg a férfiak élete és a férfiak korszaka mindig aprólékos részletességgel bírt az irodalom lapjain, addig a nők története és a női életrajzok terén hiány érzékelhető. Ezért Woolf a történelem egy olyan új perspektíváját javasolja, amely vagy a női szerepeket ragadja ki, vagy női szemszögből bontakozik ki. Ennek megfelelően dolgozatomban célja a modernista kísérleti irodalom lehetőségeivel és korlátaival kívánok foglalkozni, amely a történelem, történetírás és család-történet/életrajz fogalmait női szemszögből gondolta újra, az életrajz két típusát használva eszközként - az *Orlandót*, Woolf Vita Sackville-Westről alkotott fikatív életrajzát, valamint a *Pepitát*, az *Orlando* egyik méltatlanul a perifériára szoruló testvérszövegét, Vita Sackville-West család-történetének emlékrájzát. Vizsgálatomban e két művet a matriarchális örökség, a leszbikus vágy és a „gender fluidity” tükrében kívánom összevetni egymással. Mind Virginia Woolf, mind pedig Vita Sackville-West művészetüket a vágnak rendelték alá, amely egyúttal a társadalmi kötöttségtől megszabadulni vágyó női vágyként is általánosítható, valamint annak a meggyőződésnek, miszerint mindannyian elsődlegesen emberi lények vagyunk, és csak azután tartozunk egyik vagy másik nemhez. Ebben az értelemben, mondja Woolf, az identitás kérdése teljesen elkülönül a szex kérdésétől. De a nemek közötti választás szabadsága csupán a társadalommal szembehelezkedve valósulhat meg. Következtetésül, munkámban a *Pepita* és az *Orlando* tükrében az életrajz műfaját az identitás (és identifikáció), különösen a női identitás (és identifikáció) problematikájába kívánom bevonni.

BÉRI BALÁZS

Anglisztika, BA, 6. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Somló Ágnes

adjunktus, PPKE BTK

Dambudzo Marechera száműzetésben: egy felforgató költő szerelmes éneke

Dolgozatomban Dambudzo Marechera rodéziai/zimbabwei költő „Hooked A-Gallop” c. versét elemzem, és azon kérdésekre keresek lehetséges válaszokat, hogy az intellektuális anarchizmus és a költészet mint írott szóés kiejtett szó közti liminális tér miért, miként, és hogyan alkalmas médium a szerző számára a faji, etnikai, családi, nemzeti, és irodalmi konvenciók felorgatására. Elsődleges forrásként/mottóként T. S. Eliot személyét és „J. Alfred Prufrock szerelmes éneke” c. versét veszem alapul mint kulturális/irodalmi ikonok, melyeket Marechera megszólít versében. Kettős elméleti megközelítést alkalmazok elemzésemben: rövid életrajzi áttekintéssel elegyítve Franz Fanon és Stewart Crehan koloniális/poszt-koloniális szemléletéhez rendelem Michel Foucault, Roland Barthes és Harold Bloom szerzőkultusz-elméletét, mely kettősséget Julia Kristeva nyelv-etikájának implementálásával oldok fel.

BOZSÓ GEORGINA

Anglisztika, MA, 7. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Séllei Nóra
docens, DE BTK

Az örült nő a padláson: gender és örület Iain Banks A darázsgyár című regényében

Dolgozatomban a kortárs skót író, Iain Banks első regényét elemzem, különös tekintettel a gender, az örület és a térbeliség kapcsolatára. Mind a regény narrátora, a tizenhat éves Frank Cauldhame, mind bátyja, Eric Cauldhame gender és biológiai értelemben vett nemi konstrukciója problematikus. Frank lánynak született, viszont fiúként nevelték, ami következményében egy radikálisan maszkulin identitást alakít ki magának; Eric pedig egy feminin tulajdonságokkal rendelkező fiú. Az első fejezet vizsgálódásának tárgya a két testvér gender konstrukciója, a környezet melyben felnőttek, és egymással való kapcsolatuk; célja pedig megmutatni, hogy kezdetben a biológiai nem és a gender fix, állandó kategóriaként jelenik meg, de fokozatosan előtűnik a meghatározhatatlanságuk, ami Frank identitáskriziséhez és Eric örületéhez vezet.

A két „fiú,” Frank és Eric testvéri viszonya összekapcsolja a gender és az örület tárgyát. Adott egy lány aki próbálja helyreállítani soha nem is létező férfiasságát, illetve egy fiú aki alapvetően feminin tulajdonságokkal rendelkezik, de elfojtja őket és emiatt megőrül. A második fejezet az örület témáját vizsgálja Eric saját esete, illetve elmezavara okai kapcsán; hangsúlyozva, hogy egy férfi miként kényszeredhet az érzelmevilága elnyomására a patriarchális társadalomban.

A dolgozat harmadik fejezete a Franket és Ericet együtt felvonultató zárójelenetekhez kínál egy közeli olvasatot; illetve néhány térbeli elem jelentőségét is vizsgálja, különös figyelemmel a kint és a bent kategóriájára. A zárójelenetek közeli olvasása illusztrálja azt a viszonylag rövid folyamatot, amelynek során Frank ráébred, hogy a túlídealizált és heroikus maszkulinitás amelyre törekedett, elérhetetlen marad mindörökké. A látszólag szilárdan rögzített gender identitás kialakításának folyamatát vizsgálja a regény, de ugyanakkor le is bontja azt; nem pusztán vizsgálódása tárgyává teszi, hanem rámutat a heteronormativitás ki nem mondott fenyegető voltára is.

CSÍKI ÁGNES

Anglisztika, MA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Bényei Tamás
egyetemi tanár, tanszékvezető, DE BTK

Nő, anya, vámpír: A változó társadalmi szorongások rezidens démona

Dolgozatomban a vámpírnőörökké megújuló figuráját vizsgálom, mely egy azon sztereotíp nőábrázolások közül, melyek végigkísérték (vagy inkább kísértették) az emberiséget az ősi civilizációk megjelenésétől. Barbara Creed szerint „[t]örténelmi szempontból a sztereotípiák célja az volt, hogy a női szexualitást szörnyűségeknak, irtózatosságnak mutassa be, ezzel indokolva a nők elnyomását”. Így a 19. század során, a vámpírirodalom megjelenésekor, a női vámpír alakja egy kétségbeesett próbálkozás volt a férfi írók és a férfi társadalom részéről, hogy felvegyék a harcot egy még veszélyesebb és fenyegetőbb nőtípussal, a 'Modern Nővel'. Mivel jelen kultúránkban a szexualitás nem számít többé tabunak (sőt inkább az ellenkezője igaz), a vámpírnők megszűntek olyan nyugtalanítóknak és fenyegetőnek lenni, mint a 19. században voltak. Azt feltételezhetnénk, hogy manapság a női vámpíralakok többsége nem jelképez mást, csupán a tökéletes női testet és a kielégíthetetlen szexuális étvágyat. Azonban ahelyett, hogy elvesztette volna minden társadalmi-politikai jelentőségét, a vámpírnő alakja adaptálódott a 20. században végbement kulturális változásokhoz és immár új problémás aspektusaira reflektál a női tapasztalatnak. A gender tudományok megjelenése pedig csak még hangsúlyosabbá tette a vámpírnő irodalmi és kulturális szerepét.

Dolgozatom célja az volt, hogy fényt derítsek a vámpírnő alakjának eredetére, valamint, hogy Bram Stoker Drakulájának segítségével megvizsgáljam, milyen társadalmi szorongások hívták „életre” a 19. században, majd az eredményt összehasonlítsam azokkal a kényes társadalmi kérdésekkel, melyre Anne Rice 20. századi nőalakjai reflektálnak a Vámpírkronikák első három kötetében (Interjú a vámpírral; Lestat a vámpír; A kárhozottak királynője).

JÁSZAY DOROTTYA

Anglisztika, MA, 4. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Timár Andrea

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Felismerni a szörnyet önmagunkban - Addikciókutatás Doug Wright „De Sade Pennája” című drámájában

Esszémben azt vizsgálom, milyen módon jelenik meg az addikció a kortárs amerikai drámaíró, Doug Wright „Quills” (De Sade pennája) című drámájában. Elemzésemben kísérletet teszek arra, hogy bebizonyítsam, az addikció jelensége nem egyszerűen megjelenik a darabban, hanem áthatja azt a legapróbb részletekig, formailag és tartalmilag egyaránt. Az esszében az írás és az olvasás aktusát elsődlegesen addiktív cselekvésnek tekintem, mely szimbiotikusan összekapcsolja az író és az olvasó figuráját. Írásomban kitérek arra is, hogy Sade Márki írási szokásai, illetve maguk az írások mit helyettesítenek, az írás a szövegek olvasóinak esetében. Mindezek mellett, az esszében jelentős részt szentelek annak kifejtésére, hogy Sade hogyan viszonyul a transzgresszióhoz (és ezen keresztül a „normalitáshoz”) Wright szövegében. Lényegesnek tartom továbbá az esszében olyan fogalmak bevezetését és részletes tárgyalását, mint a „fétis” vagy a „pharmakon,” mivel e fogalmak elengedhetetlenül fontosak az addikciós diskurzusban. Végül szót ejtek arról is, hogy a perverzitás és a „szadizmus” hogyan kapcsolódik univerzális módon az emberi lélekhez és hogy ez a jelenség, az írás segítségével, hogyan vezet a függőség egészen különös fajtájának kialakulásához.

Elemzésemben főként Foucault, Barthes és Derrida szövegeire támaszkodom, ám szintén nagy hangsúlyt fektetek olyan gondolkodók munkáinak tanulmányozására, mint Eve Kosofsky Sedgwick vagy Gerda Reith, hiszen írásaik elengedhetetlenül fontos alapszövegek az addikciós jelenség elméleti vizsgálatakor.

JÓZSA ÉVA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szávai János

professor emeritus, ELTE BTK

Az égbe igyekvő ember – A repülés motívumának vizsgálata Toni Morrison Salamon-ének című regényében

Dolgozatomban Toni Morrison Salamon-ének című regényében vizsgálom a repülő ember motívumát, mely a szöveg központi alakzata. A személy, aki beíródik a repülő történetébe Tejes, ő a regény legnagyobb részében egy töredezett identitás, mind mások, mind a maga szemében. A történet az ő személyiségkeresését meséli el, melyben kulcsfontosságú a repülés iránti vágy, emiatt az ő alakja köré csoportosul a legtöbb repüléssel kapcsolatos motívum a szövegben. A célom az volt, hogy lépésről lépésre haladva vizsgáljam meg a repülés metaforáját, választ keresve arra, miképpen valósulhat meg ebben a motívumhálóban a személyiség elnyerése. Továbbá arra próbáltam választ találni, hogy mennyiben szavahihető a szöveg, azaz mennyiben beszélhetünk a Salamon-ének kapcsán valódi repüléstörténetről. Az elemzésem során segítségemre volt a mítoszi hagyomány, melynek jelentékeny részében fedezhetünk fel repülő emberekről szóló történeteket.

RUSKA MÁRTON

Anglisztika, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Prof. Kállay Géza

habil., egyetemi tanár, ELTE BTK

A szexualitás és az Egyház Craig Thompson Blankets című képregényében

Bár a képregények legalább annyi lehetőséget rejtnek magukban, mint a regények, mégsem becsülök meg ezt a műfajt. Emiatt lett Craig Thompson Blankets című munkája a dolgozatom témája. Főszereplője egy fiú, Craig, aki buzgó keresztény szüleivel és testvérével él szegénységben. Az élete teljesen megváltozik miután találkozik egy Raina nevű lánnyal. Szerelmes lesz, és az új érzései ellentmondásba kerülnek az Egyház tanításaival, így egy személyes válságon megy keresztül. Nem tudja, hogy a szerelmét kövesse vagy inkább az évek alatt belenevelt tanokra hallgasson. Dolgozatom nem csak a szexualitás és a vallás megjelenését mutatja be a mai képregényekben, de elemzi, hogy ezek miként jelennek meg Craig Thomphon munkájában, illetve elemzi, hogy Craig hogyan dolgozza fel őket, miközben felhasználja a képregények, mint műfaj narratív különlegességeit is.

Az elemzés négy alfejezetből áll. Az első Jézus Krisztust megjelenését elemzi, illetve, hogy ez miként viszonyul Craig világképéhez. A második a címmel, vagyis a „takaró” szóval foglalkozik: miért pont ez a képregény címe illetve milyen szexuális utalásokat tartalmaz. A harmadik alfejezet a különböző vallásos jelképekkel és szimbolizmussal foglalkozik, mint például a Tudás Fája vagy a Tiltott Gyümölcs. A negyedik és egyben utolsó alfejezet összefoglalja, hogy Craig személyisége miként is változott a Rainával töltött idő alatt, majd a lezárásban ötleteket vetek fel további kutatáshoz.

SALLAI BOGLÁRKA JUDIT

Amerikanisztika, MA, 13. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kovács Ágnes Zsófia

docens, SZTE BTK

Hybridity, the Subaltern and Femininity in Kingston's The Woman Warrior

Ennek a dolgozatnak a fő célja az, hogy választ találjon a kérdésre, vajon alkalmazható-e a posztkoloniális tanulmányok ún. „subaltern” elmélete, melyet kifejezetten posztkoloniális társadalmakat figyelembe véve alkottak meg, olyan társadalmakra és ezek irodalmára, amelyek a poszt-koloniális kereten kívül állnak, mint például az Egyesült Államokban letelepedett kínai emigránsok csoportja. Az elmélet alkalmazhatóságát Maxine Hong Kingston The Woman Warrior c. művén keresztül mutatom be. A kérdést elsősorban a nyelv és a társadalmi nem szempontjából közelítem meg. A dolgozat első felében a főbb fogalmak kerülnek tisztázásra, úgy mint: mi a hibriditás, és milyen szerepet játszik a hibrid női identitás definiálásában; mit foglal magában a subaltern elmélet és hogyan járult hozzá Gayatri Spivak az elmélet kiterjesztéséhez, valamint milyen szerepet játszik a subaltern és a nyelv az identitás formálásában. A dolgozat második felében a subaltern elméletet alkalmazom Kingston The Woman Warrior c. művén. A szöveget a hibriditás kulturális és nemi aspektusán keresztül, valamint az identitásformálás nyelvi aspektusán keresztül közelítem meg. Végül bizonyítom Kingston művén keresztül, hogy a subaltern elmélet alkalmazható a posztkoloniális kereten kívül álló társadalmak irodalmára azáltal, hogy elemzem a tradicionális kínai történetmondás, az ún. „talking-story” szerepét a szövegben.

SEIFERT PÉTER

Anglisztika, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Bényei Tamás
egyetemi tanár, DE BTK

Alasdair Gray anatómiája. Művészet és orvostudomány a Poor Things c. regényben

A Alasdair Gray Poor Things című regényében a tudomány és a művészetek diskurzusait ütközteti egymással ez úton demonstrálva, hogy mindkettő a fikció alapanyagából építi fel konzisztens és koherens tudásanyagát. A könyvben illusztrációként használt tizenkilencedik századi anatómia ábrák az összekötő narratíva szükségességét demonstrálják. Az anatómiai ábrázolás történetének vizsgálata azt is megmutatja, hogy a testtel kapcsolatos fiktív narratívák sokáig nagyobb hangsúlyt kaptak, mint a valós test megfigyelése, s csak később jutott szerephez a boncolás által feltárt és az anatómia könyvekben rögzített tudás. Ugyanakkor e fordulat ellenére is az anatómia nem birtokosa objektív tudásnak, sajátos jelrendszere egy önkényesen kiválasztott ábrázolási mód, amely ráadásul a személyiséget jelölő jegyek, testek közötti eltérések kizárása miatt, a személyiség felismerésére és elhelyezésére alkalmatlan. Az identitás és szubjektivitás meghatározásának feladata így a hagyományosan is fiktívnek tekintett művészetek, mind vizuális, mind textuális művekre hárul. Gray bemutatja, az irodalom által felállított viselkedés- és személyiségmodellek működését saját karakterein és azok vizuális megjelenítésein keresztül. Mindeközben a háttérben meghúzódóállandó dilemma, hogy vajon mit és miért tekinthet az olvasó valóságnak illetve fiktívnek. A mű rámutat arra a posztmodern gondolatra, hogy a tudományoknak hagyományosan tulajdonított objektivitás valójában nem létezik, s így azok autoritása a valós és valótlant megkülönböztetésére nem magasabb rendű, mint a művészeteké. A könyvben megnyilvánuló narrátorok, az orvos, a művész és a történész egyformán alkalmatlanok a valóság meghatározására, párbeszédük pedig eredménytelenül zárul le, a mű konklúziója pedig nem más, mint ennek a vitának az értelmetlensége, a végső válasz megtalálásának képtelensége. Alasdair Gray újítása abban rejlik, hogy e gondolatokat nem csak a szöveg, hanem a képek szintjén is jól demonstrálja; mint író, és mint illusztrátor e két médium igazán egyedi és értékes kompozícióját alkotja meg.

SEPRENYI VIKTÓRIA

Anglisztika, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Németh Lenke
docens, DE BTK

Átmenetek a nők reprezentációjában Sandra Cisneros The House on Mango Street és Caramelo című műveiben

A dolgozatomban Sandra Cisneros, mexikói-amerikai származású írónő The House on Mango Street (1984) és Caramelo (2002) című önéletrajzi ihletésű regényeit vizsgálom, amelyekben az általam kiválasztott mexikói és mexikói-amerikai női karakterek ábrázolását tanulmányozom. Célkitűzésem a karakterek kulturális identitása közötti átmenetek feltárása, amelynek érdekében azt vizsgálom, hogy a kiválasztott karakterek rendelkeznek-e „cross-cultural,” azaz „kultúrák közötti” identitással, vagyis milyen mértékben képesek elfogadni, illetve az identitásuk részévé tenni a mexikói és az amerikai kultúrát.

A jellemeket három csoportra osztom aszerint, hogy a „kultúrák közötti” identitásukban milyen stációt foglalnak el. Az első csoport a „zarándokokat”, Cisneros kevert etnikumú szereplőit foglalja magába. A második csoport tagjai a „turisták”, az öshonos mexikói női karakterek. A harmadik csoportban a két mű fiatal, kevert etnikumú főszereplői szerepelnek, akiket „mestizáknak” nevezek. A zarándok és a turista csoport elemzéséhez Zygmunt Bauman „From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity” (1996) című tanulmányát használom, a mestiza karakterek elméleti háttérét Gloria Anzaldúa Borderlands/ La Frontera (2007) című könyvére építem.

Az egyes csoportokban szereplő karakterek ugyanolyan stációban állnak a „kultúrák közötti” identitás elsajátításában, viszont a csoportok reprezentációja között átmenetek fedezhetőek fel. A karakterek nemcsak generációs különbségekkel rendelkeznek, de a mexikói és az amerikai kultúrához is más a hozzáállásuk, ezért az identitásukban lezajló folyamatok különböző viszonyokat hoznak létre a két kultúrával. A dolgozatomban bemutatom, hogy amíg a zarándok és a turista karakterek a két kultúra alárendeltjeivé válnak, a mestiza karakterek képesek a „kultúrák közötti” identitás elsajátítására és a patriarchális Chicano kultúra által felállított korlátok ledöntésére.

SÜTŐ FANNI

Anglisztika, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Timár Andrea

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Opium as an intertextual force: Philip Pullman's *The Ruby in the Smoke*

A Viktoriánus- kor jópár évtizeddel ezelőtt népszerű témává vált mind az írók, mind a kritikusok körében, és ez a helyzet a mai napig fennáll. Talán a legismertebb neoviktoriánus mű, John Fawles *A francia hadnagy szeretője* c. regénye (1963), de korántsem ez az egyetlen, hisz ott van A. S. Byatt *Mindenem c. műve*, mely 1990-ben született. A szépirodalom mellett az irodalomkritika is felfedezte magának a Viktoriánus – kort, így a neoviktoriánus tanulmányok egy lelkesen kutatott tudományterületté vált. Azonban nem csak az irodalomtudomány és a szépirodalmi írók találtak rá erre a témára, hanem ifjúsági irodalom írók is, mint például Philip Pullman, aki jelen értekezés központjában áll. Az ifjúsági irodalommal kapcsolatban megvizsgálunk két aktuális jelenséget: az egyik a klasszikus –és ifjúsági irodalom kölcsönhatása, a másik a „crossreading”, a felnőttek egyre növekvő érdeklődése az ifjúsági irodalom iránt. A szépirodalom és a lektűr kapcsolatával is foglalkozunk, alapul véve Bárány Tibor a *Holmi*-ban megjelent cikkét, mely arra biztat, hogy az irodalomtudomány nyisson a mellőzött, hagyományosan másodrangúnak tartott szórakoztató irodalom felé is.

A dolgozat témája Philip Pullman *Rubin és Füst* című regénye, ami eddig viszonylag kevés kritikai figyelmet kapott, így interdiszciplináris eszközökhöz kellett folyamodomnom, hogy az állításaim alá tudjam támasztani. Felhasználtam többek között a dekonstrukció, a posztkolonializmus és az addikció kutatás elméleteit. Mindezek ellenére a legfontosabb értelmezési módszer, amit használtam, magának a szövegnek alapos elemzése volt, és az abban található intertextuális hálónak, melyet Pullman romantikus és viktoriánus angol művekre való utalásokból szőtt. Ezek a művek többek között Coleridge *Kubla Khanja*, Wilkie Collins *A holdgyémánt* című regénye és de Quincey hírhedt könyve *Egy angol ópiumevő vallomásai*, de szót ejtünk még az angol detektívregény hagyományáról is. Érdekes módon az összes mű, amire Pullman könyvében utalás található kapcsolatba hozható az ópiummal, mely a *Rubin és Füst*-ben is fontos szerepet játszik, innen a „füst” a címben. A dolgozatban megvizsgálom az ópium szerepét az intertextuális kapcsolatrendszer kialakításában, és azt hogy ezáltal hogyan hozza közelebb Pullman a regényét a kanonizált művekhez. Ezzel egy időben, szeretném bizonyítani, hogy Bárány érvelése a nem „szépirodalmi” művek kritikai figyelmbe való beemeléseért megfontolandó, hisz új lehetőségeket tárhat fel az irodalomtudomány számára.

SZURKOS ANITA

Anglisztika, MA, 9. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bényei Tamás

egyetemi tanár, DE BTK

Ruritánia ma: A Balkán reprezentációi a kortárs brit és amerikai irodalomban

Dolgozatomban a Balkán és Kelet-Európa reprezentációit vizsgálom a kortárs brit és amerikai irodalomban és sajtóban. Azt a jelenséget veszem górcső alá, mely szerint a Kelethez/Ázsiához való közelsége és befolyásoltsága miatt Nyugat-Európa megkérdőjelezi a térség európaiságát, megkísérli szimbolikus kirekesztését. Kelet-Európa és a Balkán mitologizálása része és folytatása annak a képzeletbeli, intellektuális gyarmatosító folyamatnak, ami a Kelet mítoszát is megalkotta. Ennek során az aktív gyarmatosító más-ként, különbözőként definiálja a gyarmatosított felet, rákényszerítve ezt a definíciót, és egyben megtagadva a saját önkifejezést. Jellemző módon ez magába foglalja az 'én' által elutasított és/vagy elfojtott jellemvonások kivetítését a gyarmatosított félre, úgy, mint testiség és szexualitás, erőszak, intellektuális elmaradottság egy egyszerre csábító és fenyegető elegyet alkotva. A Balkán diskurzusa azonban néhány sarkalatos pontban eltér az Orient mítosztól. Míg az Orient egy kezelhető, biztonságosabb távolban húzódik meg, addig a Balkán fenyegetően közel helyezkedik el mind földrajzi, mind pszichológiai értelemben. Mivel Európa részét képezi, az 'én' számára sokkal problematikusabbá válik az elidegenítés, a más-ként való definiálás. Mi több, ahogy azt az elterjedt elnevezés — Európa löporos hordója — is sugallja, a Balkán aktív, fizikai fenyegetésként jelenik meg a köztudatban, ami képes arra, hogy bevonja a nyugati országokat a saját háborúiba. Célok ennek a Kelet-Európát és a Balkánt a köztudatban meghatározó beszédmódnak a vizsgálata az 1980-as, '90-es évek és napjaink brit (és amerikai) irodalmára fektetve a hangsúlyt.

ARATÓ ANNA

Fordító, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kiss Sándor

egyetemi docens, DE BTK

A narrátor szerepe és funkciói Philippe de Rémi La Manekine című művében

A középkori francia regényirodalom egyik legemblematikusabb alkotása Philippe de Rémi La Manekine című regénye, amely a XIII. század első felére datálható. Az egyetlen kézirat formájában fennmaradt művel 1884–85-ös publikálása óta csupán a XX. század '80-as éveiben kezdett el behatóbban foglalkozni a tudomány, az eddig róla megjelent, sok esetben igen alapos tanulmányok azonban elsősorban a mű néprajzi és irodalomtörténeti vonatkozásait taglalták. Dolgozatomban a regény elemzését narratológiai szempontból végzem el: a La Manekine Philippe de Rémi életművében és a tágabb, európai irodalmi kontextusban való elhelyezését követően foglalkozom a mű szerkezetének, valamint a narrátor regénybeli funkcióinak bemutatásával. Célom, hogy a kiválasztott elemzési szempontok mentén rámutathassak a La Manekine európai irodalmi hagyományra gyakorolt közvetlen és közvetett hatásaira, és új megvilágításba helyezhessem a francia irodalom egyik meghatározó jelentőségű, ám mindmáig számos esetben egyoldalúan bemutatott alkotását.

GYURIS KATA

Anglisztika, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Maár Judit

hab. egyetemi tanár, ELTE BTK

Hogyan beszélünk az elmondhatatlanról? A Holokauszt irodalmi reprezentációja

Jelen dolgozat elsősorban a Holokauszt-irodalomban kezdetektől fogva jelenlévő paradoxont, azaz az elmondás égető szükségességét és ennek egyidejű lehetetlenségét kívánja vizsgálni. A dolgozat első része a Holokausztot, mint a 20. század egyik legmeghatározóbb történelmi eseményét, s a posztmodern kor elindítóját mutatja be számos elméleti szövegen keresztül, melyek szintén számolnak a fent említett paradoxonnal. A második rész azt elemzi, hogy a Holokauszt igen bonyolult filozófiai-etikai hátterében mennyiben lehetséges, illetve éppenséggel lehetetlen olyanoknak átadni ezeket az élményeket, akik maguk nem élték át őket. Lévinas etikai megközelítését segítségül hívva a dolgozat három olyan művet elemez, melyek keletkezésük idejét és szerzőiket tekintve is nagyon távol állnak egymástól. Charlotte Delbo 1967-es színdarabja (mely érdekes módon 2011-ig kiadatlan maradt), *Ceux qui avaient choisi* [Akik választottak] egy olyan írónő tollából született, aki bár maga nem volt zsidó, mégis Auschwitzba deportálták a francia kommunista ellenállásban végzett tevékenysége miatt. A három mű közül talán Georges Perec 1975-ös *W* vagy a gyerekkor emlékezete című regénye a legismertebb, mely a zsidó származású Perec egyetlen önéletrajzi regénye. Végül Philippe Grimbert 2004-es *Titok* című regénye kerül elemzésre, mely egy olyan fiú történetét meséli el, aki egészen tizenöt éves koráig mit sem sejtett családjá zsidó származásáról. A dolgozat három, a Holokauszt-irodalomban nagyon gyakran előforduló motívum alapján elemzi e műveket: az ágenség, a hallgatás, s végül a hiány motívuma, mely összeköti az előző kettőt. A művek önálló elemzésén keresztül a dolgozat az ezen motívumok használata által létrejövő nehézségeket vagy éppen lehetőségeket vizsgálja, s arra a következtetésre jut, hogy lévinasi szempontból a Holokauszt valódi befogadásának lehetősége talán az olvasó szerepében rejtőzhet.

HERING NOÉMI

Romanisztika-francia szakirány, BA, 6. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Albert Sándor

hab. egyetemi docens, SZTE BTK

Nyelvjátékok Jean Cocteau: *Vásott kölykök* c. művében

Dolgozatomban Jean Cocteau *Vásott kölykök* c. regényét elemzem. A bevezetésben röviden felvázolom Jean Cocteau ars poeticáját – kiemelve a nyelv, a kép, valamint a tisztaság fogalmát –, majd meghatározom a dolgozat célkitűzését. Eszerint a *Vásott kölykök* c. regény nyelvhasználatát, azon belül is a szereplők által használt nyelvet vizsgálom meg, Ludwig Wittgenstein nyelvfilozófiájának segítségével.

Ezután a regény keletkezésének történetét, kritikai fogadtatását és az olvasóközönségre gyakorolt hatását ismertetem néhány mondatban.

Ezt követően bemutatom, hogy az ars poetica egyik fontos tényezője – az alkotóban keresendő művészi tisztaság – miként befolyásolja a regényt mint műfajt, hogyan teszi markánsabbá, határozott vonásokat adva neki a drámából, illetve a film formanyelvéből kölcsönzött eszközök segítségével.

Egy újabb fejezetben rátérek a szereplők által játszott nyelvjátékokra, melyet a wittgenstein-i nyelvfilozófia alapján jellemez. Rávilágítok arra, hogyan mutatkozik meg három különböző aspektusból ugyanaz a nyelvjáték, s ez hogyan képez a szereplők számára egy zárt, külön világot, amely semmilyen kapcsolatban nem áll a külvilággal. Ezután részleteiben is feltárom a nyelvjáték főbb jellemzőit, működését, valamint az egyes – meghatározott szereplőkhöz tartozó – szövegeket.

Végül pedig feltárom azt a folyamatot, s ennek két fő okát – a főszereplők ellenállása a változással szemben, valamint világuk teljes elszigeteltsége –, amely a nyelvjátéknak és a mögötte húzóóéletformának az összeomlásához vezetett.

A befejezésben összefoglalom, a nyelvjátékok elemzése során miként igazolódott be Wittgenstein megfigyelése, hogy a nyelvjáték tulajdonképpen azonos az életformával, a mögötte húzóó valóssággal, melyben jelentést kap.

KUN JÁNOS

Francia nyelv, irodalom és kultúra, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Tóth Réka

főiskolai docens, ELTE BTK

Az ideológia születése és az örület az ideológusok szemszögéből

A dolgozat célja a 18. század végi filozófus, Antoine Destutt de Tracy fizioiógiai ideológiájának vagy percepció-elméletének (Projet d'éléments d'idéologie à l'usage des écoles centrales de la République française) módszeres elemzése és filozófiatörténeti jelentőségének feltárása. Az ideológia tudománya eredetileg arra keresi a választ, hogy az ember mint érzékelő lény milyen folyamatok során jut hozzá ismereteihez, az ideákhoz, és hogy ebben milyen szerepet töltenek be az ember fizioiógiai és értelmi képességei (az érzékelés, a mozgás, az akarat és az ítélőerő). A szerző— kortársaihoz hasonlóan — minden észlelés kiindulási alapjának az érzetet tekinti, és egy olyan új filozófiát hoz létre, mely jelentős mértékben különbözik elődeiétől.

A fizioiógiai ideológia — jellegéből és célkitűzéséből fakadóan — nem metafizikai, hanem pragmatikusnak tekinthető filozófiai rendszer, amelyben az ember mint antropológiai szempontból megfigyelt társadalmi létező jelenik meg.

Az elemzés figyelembe veszi a filozófus kortársainak kritikáját, illetve azokat az angol empirista előzményeket (Bacon, Hobbes), amelyekre az ideológia támaszkodik. Így Destutt de Tracy művét Pierre Cabanis és Pierre Maine de Biran munkáival együtt értelmezi avégett, hogy felfedje az új percepció-elmélet(ek) sajátosságait, a közös elemeket és a különbözőségeket. A percepció-elmélet újszerűségét többet között az adja, hogy a szerzők elképzeléseiket a gyakorlatba is át kívánták ültetni: elsősorban az örület kérdése és társadalmi-orvosi kezelése foglalkoztatta őket. Mivel az ismeret vagy idea előállítás az érzetek révén az ember univerzális tulajdonsága, az örületek esetében e folyamatok során olyan mértékű anomáliák léphetnek fel, amelyek teljes mértékben ellehetetlenítik az absztrakt ideák létrehozását. Az örület talán ezért kerülhet előtérbe az érzéki tapasztalatot középpontba helyező filozófiák, így a fizioiógiai ideológia esetében is. Munkánkban tehát arra is keressük a választ, hogy az ideológusok vizsgált csoportja hogyan viszonyult ehhez a sajátos fizioiógiai és pszichikai diszpozícióhoz, milyen megoldásokat találtak értelmezésére, esetleg megszüntetésére, valamint hogy valójában milyen okból és célból választották éppen ezt a csoportot, ami már a történelmi kontextus (a francia Forradalom) szempontjából is igen érdekes kérdés, hiszen ahogy látni fogjuk, az örületek kategóriája nem csak sajátos fizioiógiai és így ideológiai, hanem politikai anomáliákra is rávilágít.

MOLNÁR LUCA

Angoltanár-franciatanár, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kovács Katalin

egyetemi docens, SZTE BTK

De La Roque aux Goncourt: l'art de Watteau à la lumière de sa réception littéraire

Dolgozatunk célja, hogy végigkövesse a francia rokokó egyik legnagyobb festője és a „gáláns ünnepek” műfajának megteremtője, Antoine Watteau fogadtatásának változásait. Három korszak (a XVIII. század elején Watteau kortársai, a század közepén Denis Diderot és a XIX. század közepén a Goncourt-fivérek) autentikus szövegeinek tanulmányozása során feltárjuk, hogy a különböző korok milyen értékeket becsültek a művészetében, ilyenek például a kellem, a természetesség vagy a képzelőerő. E fogalmak jelentésének változásait végigkövetve próbálunk fényt deríteni a Watteau művészetében feltárható ellentétekre. Ezek közül a legjelentősebb Diderot és a másik két említett korszak véleményei között húzódik, hiszen amíg Diderot elutasítja (és mesterkéltnek itéli) Watteau művészetét, addig a festő kortárs életrajzíróinak, majd egy évszázaddal később a Goncourt-fivéreknek a véleménye ezzel gyökeresen ellentétes. Pusztán a művészeletrajzokra és a művészetkritikai szövegekre támaszkodva ugyan nem találjuk meg az ízlés változásának okait, azonban e szövegek segítségünkre vannak abban, hogy — Watteau művészetének különbözőértékeléseit összehasonlítva — jobban megértsük az ízlésváltozáshoz vezető folyamatot.

ORBÁZI MELINDA

Francia nyelv irodalom és kultúra, MA, 4. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
prof. dr. Pálffy Miklós
egyetemi tanár, SZTE BTK

A kaland mint strukturáló egység Chrétien de Troyes Lancelot című regényében, illetve annak prózaváltozatában

Dolgozatunk célkitűzése a kaland mint strukturáló egység vizsgálata Chrétien de Troyes Lancelot című regényében, illetve annak prózaváltozatában. Kiindulópontunk R. Bezzola gondolatán alapul, aki három kaland-típust különböztetett meg: az elszenvedett kalandot, az elfogadott kalandot, végül a keresett kalandot. Ennek alapján két kaland-tipológiát állítottunk fel, amelyek árnyaltabban alkalmazhatóak a két regényre. Mindehhez statisztikai módszert társítottunk: a kalandok elhelyezkedését és számbeli megoszlását vizsgáltuk az elbeszélés különböző fázisaiban.

A Lancelot esetében azt tartottuk szem előtt, hogy a kaland mennyiben segíti a küldetés beteljesedését. Így fényt derült arra, hogy pozitív, illetve negatív kalandok uralják a cselekményt. Olyan kalandok jelenlétére is felfigyeltünk, melyek láthatóan arra szolgálnak, hogy betöltsék a cselekményben keletkezett esetleges űrt, s egyfajta viszonyítási pontként funkcionáljanak a többi kaland között. Ezek a sejtető, valamint az összetett kalandok. Ezen utóbbiak több fázisból állnak, míg ezen előbbieket mindig párban jelennek meg. A statisztikai módszer segítségével kimutattuk, hogy az elbeszélés második és harmadik fázisát többnyire hiány-kalandok alkotják. A kaland eszméje így a küldetésből a keresésbe hajlik át.

A prózaváltozat elemzése során egy másik tipológiát alkalmaztunk, amely a kalandok lehetőségként való megjelenésére teszi a hangsúlyt. Úgy véljük tehát, hogy egy olyan jelenségről van szó, amely biztosítja a kalandok állandó jelenlétét az elbeszélésben. Ennek bizonyítéka az, hogy a visszatekintős az előremutató kalandok uralják a cselekményt. Annál is inkább, mivel azon kalandok, amelyek kapcsolatban vannak a szokással, mindig előremutató vagy visszatekintő kalandként jelennek meg, így akár mikor lehetséges kalanddá válhatnak. Végül úgy gondoltuk, hogy a Pünkösöd-jelenet részletesebb elemzése rávilágít a kaland egy újabb aspektus-változására, mégpedig arra, hogy az ugyanazon kalandon belüli ismétlődő cselekvések feltételezik a konkrét cél nélküli események későbbi megjelenését. Mindez tehát magában foglalja a hős bolyongását.

SÁRDI KRISZTINA

Francia nyelv, irodalom és kultúra, MA, 3. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:
Martonyi Éva
prof. emerita, PPKE BTK

« Une génération perdue à Paris » Littérature expatriée américaine et géographie littéraire dans les années vingt

„Ha szerencséd volt, és ifjan Párizsban élhettél, bárhova vetődj életed során, Párizs veled marad, mindig, mert Párizs vándorünnep.”

Ernest Hemingway fogalmazott így egy barátjának írt levelében, 1950-ben. A dolgozatunk kiindulópontjává szolgáló idézetet olvasva felmerül a kérdés: vajon mi váltotta ki a XX. század egyik legnagyobb írójából ezt a vallomást? Mit jelentett neki valójában Párizs? Mit keresett a francia fővárosban?

Erre keresünk választ „Egy Párizsban elveszett nemzedék - A húszas évek amerikai emigráns irodalma geokritikai tükrében” című tanulmányunkban; az ún. „elveszett nemzedék” íróinak Párizsról alkotott képét geokritikai szempontból elemezzük. Három fő szövegben vizsgáljuk Párizs „arcinak” változását a húszas évek folyamán: Hemingway Vándorünnep (1971) című regényes visszaemlékezésében, F. Scott Fitzgerald Újra Babilonban (1962) című novellájában és Gertrude Stein Alice B. Toklas önéletrajza című írásában.

A geokritika, mint irodalomkritikai és -elméleti irányzat igencsak fiatalnak mondható, de a 2000-es évek elejétől egyre népszerűbb francia, illetve angolszász nyelvterületen - az elmúlt években Magyarországon is felfigyeltek rá, bár még mindig kevés a magyar nyelvű szakirodalom. Fő teoretikusa Bertrand Westphal, aki a Gilles Deleuze és Félix Guattari által megalkotott deterritorializációból, valamint Gaston Bachelard helypoétikájából és Jean-Marc Moura posztkoloniális elméletéből kiindulva fogalmazta meg a módszer lényegét. A földrajzi és irodalmi helyek kölcsönhatásait vizsgáló geokritikai megközelítés alapelvei közé tartozik a multifokális perspektíva, a poliszenzorialitás (az érzékszervek hely-észlelésben való szerepe), a referencialitás és az intertextualitás.

Elemzésünkben ezen eszközök segítségével próbáljuk megrajzolni Párizs arcvonásait, igyekszünk lebontani néhány berögződött sztereotípiát: meg kívánjuk mutatni, hogy az időközben közhelyessé vált amerikai Párizs-kép milyen változásokon ment keresztül a húszas években, illetve azt, mit jelentettek a jelenleg pusztán frázissá alacsonyodott „Párizs a fény, a művészet, a szerelem, a divat városa”-jelszavak. Mindezek mellett ejtünk néhány szót a kor történelmi-társadalmi háttérééről, a könyvkiadás és a kultúra virágzásáról is. Összegzésként kitérünk a kulturális emigráció akkoriban kialakuló intellektuális sokszínűségére, és a húszas években jellemző „Párizs, Európa kulturális fővárosa”-jelenségre, valamint az „elveszett nemzedék” íróinak napjainkban megfigyelhető reneszánszára.

SZATMÁRI ZSÓFIA

Romanisztika alapszak, Francia szakirány, BA, 7. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Horváth Ágnes

hab. főiskolai docens, ELTE BTK

Quand Beckett se traduit

Samuel Beckett ír származású író, drámaíró, költő angol és francia nyelven is alkotott. Irodalmi műveinek nagyrészt – az egyik nyelven történő megírás után – maga fordította le a másikra. Ezalatt viszont sokszor változtatott is rajtuk, így akkor is, amikor az angol *Happy Days* (1961) c. drámáját *Oh les beaux jours* (1963) címmel átültette franciára. A két darab közti különbségek ezúttal nem egyszerű átírásról árulkodnak, hanem a szöveg francia kulturális közegbe való nagyon tudatos áthelyezéséről. A dolgozat egyrészt azt vizsgálja, hogy az önfordítás alkalmával Beckett miképp illeszti új kontextusba az eredeti történetet, hogyan teszi azt a konnotációk szintjén is franciává, másrészt a szövegek közti különbségek tükrében elemzi a művet.

Kietlen, sivatagos tájon járunk, a színen egy idősödő pár. Egyikük sem tud helyet változtatni: a nő, Winnie, derékig be van ásva egy dombba, mely mögött Willie, a férfi hol fekvő, hol négykézláb jelenik meg, valamint időről időre, kínlódva behúzódik egy lyukba. Mivel nem mozognak, a darabban nagy szerepet kap a beszéd, viszont szinte kizárólag Winnie-t halljuk. Reggeli toalettijét végezve a táskájában kutat és ezzel párhuzamosan visszaemlékezik a boldog múltra, bizakodik a jelenben. A tipikus reggeli elfoglaltságok közben a táskából előkerülő tárgyakról csacsog. Monológjában a hétköznapi dolgok, mint például a kifogyó fogkrém problémája, hálaimával és verstördelékekkel váltják egymást. Sokszor fordul Willie-hez, aki tömönatokban válaszol neki. Kérdezi, hogy van, a férfi gondját viseli, például, hogy ne éjjen le. Winnie számára a férje nagyon fontos: ő ad értelmet annak, hogy beszél, akár érti, amit mond, akár nem. Így szeretné monológját dialógussá alakítani, hogy elhagyatottságukban létüknek mégis legyen értelme. Winnie beszéddel tölti ki pangóéletükben az űrt, leplezi reménnyel a kilátástalanságot, mely vele együtt mindannyiunké is.

BÓDI RAMÓNA

Germanisztika-német szakirány, BA, 5. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Ritz Szilvia

docens, KRE BTK

„A demiurgosz kettős lény”

A dolgozat Alfred Kubin osztrák grafikus, illusztrátor egyetlen A másik oldal című regényével foglalkozik. A dolgozat hipotézise, miszerint a teremtő erő, a demiurgosz kettős lény, a mű egyik kulcsfigurájához Claus Paterához vezethető vissza, akinek rejtélyes alakjával kapcsolatos kérdések máig megválaszolatlanok. Patera egy saját maga által létrehozott állam, Álomszág uralkodója, aki transzcendens hatalmával alattvalóit, az álmodárokat igézet alatt tartja. Ennek ellenére az álmodárok tisztelik urukat, e titokzatos figurát, aki az álmodárok számára elérhetetlennek tűnik, jelenléte mégis mindenütt érezhető. Patera rendkívül összetett lény, hisz teremtő szerepétől eltekintve, démoni tulajdonságokkal is rendelkezik. A dolgozat e kettősséget hivatott feltárni, szem előtt tartva és elemezve Patera, és ellenlábasa, Herkules Bell viszonyát. Patera és Bell viszonya a századforduló irodalmának toposzával jellemezhető, miszerint az élet és a halál egyszerre, egymást kiegészítve vannak jelen. A szakirodalom álláspontja szerint, e két alak két elvont elv, Thanatosz és Erósz megtestesítői, egyenrangú felekként állnak egymás mellett. Azonban a dolgozat rávilágít arra, hogy ez a két alak inkább egymásból következő princípiumok mintsem egyenrangú felek. Patera ugyanis egy isteni lény, emberi tulajdonságokkal, míg Bell egy emberi alak, isteni vonásokkal, amelyre neve, Herkules is utal. A művet a századforduló gondolati rendszerébe ágyazva megállapíthatjuk, hogy Patera alakja hasonlóságot mutat a századforduló irodalmában gyakran felbukkanó dekadens Krisztus-alakokkal. Ezzel szemben Bell, aki ebben a hasonlatrendszerben egy félisteni, hőszi vonásokkal felruházott, új ember típus az emberfeletti ember megtestesítője. Végül a kutatás eredményeként megállapítottuk, hogy a szerző világlátása szerint Patera, mint képzőművész, az ellentétek forrása jelenik meg. Ezért Patera egy isteni hatalommal rendelkező, magasabb dimenziót képviselő lény, mint Herkules Bell, mivel Patera minden létező és elgondolható ellentétet egyszerre foglal magába.

GRUNDA MARCELL

Német nyelv, irodalom és kultúra, MA, 10. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Horváth Andrea
egyetemi adjunktus, DE BTK

Alteritáskonstrukciók Max Zweig „Medea in Prag” című művében

Dolgozatom célja, hogy kulturtudományi elméletek alapján az idegenség konstrukcióját és jelenségét Max Zweig művén keresztül mutassam be. A Medea in Prag című dráma tökéletesen megfelel ennek a célnak, hisz a történet középpontjában Leila, a fekete bőrű berber asszony és annak a csehekkel szembeni idegensége áll. Ez a mű tehát fikcionalitása ellenére megteremti számunkra azt a lehetőséget, hogy kulturális jelenségeket mutassunk be és elemezzünk. A drámában a szereplők interakcióján keresztül kommunikációs hibák és elcsúszások fordulnak elő, melyekből további alteritás- és identitáskonstrukciókra következtethetünk. Max Zweig kritikát kívánt állítani a totalitárius társadalmakkal és azok idegenről alkotott képével szemben. Az író azonban nem csupán a totalitárius rezsimet – mint pl. a kommunizmus vagy nemzetszocializmus – problematikájával foglalkozik hitelesen és részletesen, hanem – és a dolgozatban inkább erre kívánok fókuszálni – az idegenség és idegengyűlölet megjelenését is vizsgálja. Max Zweig az „idegent” (das Fremde) mint zsidót, távol-keletit, illetve cigányt tematizálja, akik a „civilizált” emberek szemében mind egy egységgé forrnak össze. A művet tehát nemcsak a diktatórikus államrendszerek, hanem tulajdonképpen az összes „modern” állam és azok állampolgárai kritikájaként lehet olvasni.

Leilát és gyermekeit környezete a kezdetektől fogva barbárokként kezeli. A gyerekeket az utcán zsidónak és cigánynak csúfolják, Leilának pedig olyan megaláztatásokat kell elszenvednie, mint a cigányként, törökként vagy bantu törzs tagjaként való folytonos megbélyegzés, valamint a dráma végén még lopással is megvádolják.

Hogyan lehet felfedni irodalmi, esztétikai technikák segítségével az identitást és alteritást mint performatív konstrukciókat, hogy aztán valamilyen más módon, dinamikusan és egyfajta hibrid formában a nyelvi besorolás és önbesorolás feszültségterében újraalkossuk azokat? Hogyan jelennek meg a szociális, etnikai és kulturális kisebbségek szereplői mint önmagukat meghatározó, cselekvőképes szubjektumok?

A dolgozatban ezekre a kérdésekre kerestem a választ Sigmund Freud pszichoanalitikus performativitás koncepciójának segítségével, kiegészítve Bernhard Waldenfels idegenségelméletével és Homi K. Bhabha a hibriditásról szóló posztkoloniális diskurzusával.

HORVÁTH JUDIT

Germanisztika, BA, 5. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Klemm László
docens, KRE BTK

Mythisches und Biblisches in Kafkas „Das Urteil”

Franz Kafka a korai 20. század egyik legjelentősebb írója volt. Ennek ellenére élete során csupán kevés műve jelent meg, írásainak nagy része a halála után került nyilvánosságra. „Az ítélet” azonban a kivételek közé tartozik, hiszen ez az elbeszélés már 1913-ban megjelent. Kafka ezt a történetet egyetlen éjszaka alatt írta és az egyik legjobb művének tartotta.

Valószínűleg ezért is tartozik „Az ítélet” a legtöbbet elemzett Kafka-művek közé: számtalan értelmezés született erről a műről - a legkülönbözőbb szempontokból. Ez a nézőpont azonban, amelyből dolgozatom megközelíti a művet („Mitikus és bibliai vonatkozások Kafka 'Az ítélet' c. művében”) a többivel szemben a háttérbe szorul. Habár Kafka sokat foglalkozott a Bibliával és a legtöbb írása rengeteg bibliai motívumot tartalmaz, „Az ítélet”-et mégis csak ritkán vizsgálják ebből a szempontból. Véleményem szerint azonban lehetséges egy ilyen irányú elemzés, ezért választottam ezt a témát a TDK-dolgozatomhoz.

Munkám kiindulópontja egy Oliver Jahraus és Stefan Neuhaus által kiadott könyv („Kafkas 'Urteil' und die Literaturtheorie. Zehn Modellanalysen”), amelyben Kafka elbeszéléséről 10 különböző szempontú elemzés található. Ezekben az értelmezésekben szintén alig található utalás arra, hogy a művet bibliai vagy mitikus aspektusból is meg lehetne közelíteni.

Ennek ellenére vannak bibliai utalások az elbeszélésben, pl.: a történet vasárnap délelőtt játszódik; a pap, aki az orosz forradalomban egy véres keresztet metszett a tenyerébe; a szolgáló „Jézus!”-felkiáltása; stb. Munkámban ezeket az utalásokat vizsgáltam meg és fejtettem ki. Céлом az volt, hogy az elbeszélést egy más, hermeneutikai irányultságú szempontból világsítsam meg.

JENEI DÁVID

Germanisztika-német szakirány, BA, 6. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Czeglédy Anita

egyetemi docens, KRE BTK

Az asztal mint találkozási hely

Dolgozatom témája egy magyar származású, német nyelvű író regénye. A regény, amiért több irodalmi díjat is kapott, a „Galambok röppennek fel” címet viseli. A dolgozat egy elméleti bevezetővel kezdődik, amely a későbbi részekben a szerző gondolatainak alátámasztásául szolgál. Ebben az elméleti bevezetőben olyan fogalmak tisztázására kerül sor, mint például ’otthon’, ’otthonalanság’, ’individuum’, ’identitás’. Az elméleti bevezetés után jön, a tulajdonképpeni elemzés, amely a száerző által kiválasztott szempontok alapján megy végbe. Az elemzés alapjául egy motívum szolgál, amely a cselekmény folyamán mindig megjelenik. Ez a motívum az „asztalmotívum” megnevezést kapja, ami a különböző részeit a regénynek egymással összeköti, az összefüggéseket megvilágítja és ezáltal a cselekménynek egy keretet ad. A regény azon jeleneteit elemzi a szerző, amelyekben az asztalmotívum megjelenik, amely alapján az egész mű elemzésére sor kerül.

KASKO NATÁLIA

Német nyelv, irodalom és kultúra, MA, 10. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kricsfalusi Beatrix

egyetemi adjunktus, DE BTK

Szerzőség és metafikció Thomas Glavinic „Hiszen ez én vagyok” és Daniel Kehlmann „Hírnév” című regényében

Daniel Kehlmann „Ezek a nagyon komoly tréfák” című kötetében „állandóan megkérdezetteknek” nevezi az mai írókat: a folyamatos interjúk és felolvasások, a minden médiumra kiterjedő folyamatos jelenlét és az olvasók fokozott érdeklődése a szerzők személyisége és magánélete iránt egy olyan helyzetet teremt, melyben a szerzők az érdeklődés középpontjába kerülnek és ún. „sztárokká” válnak. Egy társadalmi kényszer ez tulajdonképpen, melynek következtében a szerzőknek úgymond „színtre kell vinniük önmagukat”.

A kortárs világirodalomban – mintegy reakcióként erre a helyzetre – olyan regények jelennek meg, amelyek metafikatív módon az irodalomra, ill. a szerzősége reflektálnak, vagy kifejezetten a szerzőéletrajzával, a valós elemek fikcióba ágyazásával manipulálnak. A legismertebb regények közül Bret Easton Ellis „Holdpark”, vagy Michel Houellebecq „A térkép és a táj” című művét hozhatnánk fel példának. De ebbe a kategóriába sorolható az a két kortárs, német nyelvű regény is, melyeket dolgozatomban az irodalmi önreflexió szempontjából elemzek. Daniel Kehlmann: „Hírnév. Regény kilenc történetben” és Thomas Glavinic „Hiszen ez én vagyok” című regényében a metafikcionalitás és a szerzőség problematikája szorosan összefügg. Először is azért nevezhetjük ezeket metafikciós műveknek, mert explicit vagy implicit módon önmagukra, illetve az irodalomra és az írói létre reflektálnak. Másodszor pedig magát a mű jelentése és az írói életraaj közötti viszonyt problematizálják.

Thomas Glavinic „Hiszen ez én vagyok” című regénye egy nagyon ironikus önábrázolás: a szerző saját regényének főszereplőjévé válik, miközben a mellékszereplők a német és osztrák irodalmi közeg ismert nevei, valamint világhírűírók. A „Hírnév” című másik regényben a metafikció különböző formái jelennek meg. Az explicit metafikció jelei a metalepsziseken kívül a szereplők konstruált, vagyis narratív identitásának érzékeltetése, valamint a magára a regényre vonatkozó reflexió. Az implicit metafikció az irodalom tematizálásán túl bizonyos szerzőtípusok ironikus ábrázolásában jelenik meg.

„Mi a szerző?” - kérdezi Michel Foucault. A dolgozatomban két példán keresztül mutatom be, hogyan jelennek meg a szerzői koncepciók a kortárs német nyelvű irodalomban, valamint hogy hogyan ábrázolják ezek a művek a szerzőség, a szerzői szerep és az élet és a műösszefüggéseinek problematikáját.

KIRÁLYFY LILLA

Német-francia tanári mesterképzés, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hammer Erika

egyetemi adjunktus, PTE BTK

Spiel mit der Wirklichkeit in Daniel Kehlmanns Prosa

Dolgozatomban a mágikus realista író, Daniel Kehlmann három választott regényét (Beerholm illúzió, A világ felmérése, Hírnév. Regény kilenc történetben) elemzem az irónia, a tudomány és a művészet szerepe ill. a tér és idő dimenziók aspektusai szerint, hogy megtaláljam hol és milyen módszerekkel töri meg a szerző a valóságot.

Először definiálom az irónia fogalmát, majd tárgyalom annak Kehlmann művészetében megjelenő két fajtáját, a szókratészi és a romantikus iróniát, melyekre példákat adok a fenti regényekből.

Ezután rátérek a kehlmanni irónia két fő tárgyára, a tudományra és a művészetre; reflektálok a tudós és a művész figurájára ill. az általuk képviselt tudomány- és művészeti ágakra.

A három diszciplína, az empirikus természettudományok, a matematika (azon belül a geometria) és a teológia három különböző világképet is jelentenek az irracionalitáshoz való viszonyukat és a világ megismeréséhez használt módszereiket tekintve.

A művészeti ágak ellenben nem a valóság megismerésére törekuszenek, hanem annak megváltoztatására ill. a semmiből való megteremtésére. A valóság megváltoztatását a szimuláción keresztül mutatom be, mely a színművészetben és a bűvészszerűkben jelenik meg, annak megteremtését pedig a mágian és az irodalmon keresztül. Utóbbi kettőnél kitérek a művészi alkotás isteni természetére.

Mindezeket kívül reflektálok a már említett tér és idő szerepére. Előbbi annak a regényekben megjelenő kategóriái – földrajzi (melyhez az utazás, a földmérés és a térképészet is hozzátartoznak), virtuális és társas terek – alapján elemzem, utóbbit pedig az emlékek, traumák és (rém)álmok összefüggéseiben.

Összegezve a valóság relativizálásának ill. megtörésének eszközei a mágikus realizmus, az irónia és a perspektíva, melyek leginkább a tudományok és a művészetek megközelítésén keresztül fedezhetők fel.

PAÁL BALÁZS

Magyar-német, MA, 3. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szendi Zoltán

egyetemi tanár, PTE BTK

Megfigyelni és megfigyelve lenni

A kilencvenes évek elején Christa Wolf ellen egy sajtóhadjárat, egy hecckampány folyt. Ennek folyamán azonban nem csak irodalmi és szakmai kérdések jöttek szóba, hanem sértő és vádló kijelentések, melyek az író nő privátszféráját sem kímélték. Christa Wolf 1990-ben jelentette meg már 1979-ben megírt *Was bleibt* című művét, melyben a megfigyelt áldozat perspektívájából önéletrajzi elemekkel gazdagon megtűzdelve írja le az NDK-béli mindennapokat. A megjelentetési időpont körül kirobbant vita épp kezdett volna elcsitulni, mikor is az író nő (és újságírók) rábukkantak az ún. „IM”-aktákra, ami nem kevesebbet jelentett, mint hogy az „áldozat” egykor maga is megfigyelő volt. Valóban így volt? Ennek megy utána a dolgozat, és keresi a válaszokat.

TÁLAS ANIKÓ

Germanisztika-német szakirány, BA, 8. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Jan Urbich

Tudományos munkatárs,
Friedrich Schiller Egyetem, Jéna

Dr. Orosz Magdolna

egyetemi tanár, ELTE BTK

Ideák mint árnyképek? A feloldatlan disszonancia Friedrich Hölderlin Hyperion című művében

Friedrich Hölderlin Hyperion című regénye minden bizonnyal az irodalomtörténet egy kimeríthetetlen forrása. 200 évvel a mű keletkezése után is iránymutatóként jelenik meg előttünk, különösképp a mai egyre sürgetőbb, ez idáig meg nem valósult egységes Európa kérdésében. Diszharmonia a valós Európában, uralkodó disszonancia a műben. Az Ön előtt álló munka – Ideák mint árnyképek? A feloldatlan disszonancia Friedrich Hölderlin Hyperion című művében – választ keres a regényben bemutatott, mindent átfogó diszharmonia rendeltetésére és felépítésére. Hölderlin ugyan alkalmazza a harmonikus ideákat mint eszményképeket, az idealizmus egységről alkotott gondolatai a mű végéig nem valósulnak meg és ezzel együtt árnyképek maradnak.

Hölderlin a resignált, önreflektáló elbeszélői hang jelenlétével az embert, mint önmagával nem egységben álló, az értelem és érzület dualizmusa nyomán bensőjében szétesett lényt adja meg a diszharmonia alapilléréként. Miként az ember önmagával nem képes egységet alkotni, úgy az emberközi kapcsolatokban sem valósulhat meg az egység. A harmonia elvesztése Hyperion és Diotima szerelmi kapcsolatában később monumentálisan kiterjed. Hyperion búcsúja kedvesétől egyben az összetartó szeretettől való elfordulás is jelenti. Az emberi közösség, egy élő és fejlődő személy költői képében, ezen összetartó erő híján halálra ítéltetett. Hölderlin az ember harmóniáját a világ terében a Föld Anya képével fejezi ki, amely a természet- és a kultúrtér összefonódásaként és egyben a transzcendenssel való kapcsolat szükséges tereként is megjelenik. Hyperion világból való elvetettsége ezzel a misztikus-transzcendentális térrel való egység nélküliségben tetőzik.

Hölderlin a diszharmoniót tehát az egyéntől egészen a transzcendentálisig építi fel, ez által minden világban lévő átfogva. Hyperion már a fejlődésének útján felismeri, hogy egyedül a transzcendentális szeretet képes az univerzális harmóniát megalkotni. A mű végéig tartó feloldatlan disszonancia arról tanúskodik, hogy az ember ugyan felismeri a szeretet, ő maga azonban még képtelen általa a harmóniát, az egységet létrehozni.

VARGA KENDE LŐRINC

Német nyelv, irodalom és kultúra, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Balogh F. András

egyetemi docens, ELTE

Költészet és realitás az „Aktionsgruppe Banat” műveiben

Tanulmányom központi témája a 20. századi határon túli németajkú irodalom, melyben kiemelkedő szerepet játszik a bánági régió költészete. Vizsgálódásaim legfontosabb alanya egy az 1970-es években létrejött irodalmi csoportosulás, az ún. „Aktionsgruppe Banat” (bánági mozgalmi csoport). A csoport elnevezése sokaknak hangzhat talán idegenül, ám ha szemügyre vesszük tagjait, megállapítható, hogy ebben az irodalmi csoportban a romániai német irodalom több prominens képviselőjét és az akkor szocialista kor „irodalmi szabadságharcosát” üdvözölhetjük. Ide tartozott mindenekelőtt Richard Wagner, Anton Sterbling vagy a Nobel-díjas Herta Müller, aki szintén sokat köszönhet ennek a csoportosulásnak. Munkám elsődleges célja egyrészt e csoport bemutatása mindenekelőtt a kulturális és társadalmi kontextust szem előtt tartva, másrészt pedig a szocialista realizmus hatása a szerzők modern költészetére.

Az első rész ennek megfelelően a szerzőcsoport idő- és térbeli elhelyezése, mivel ez szorosan összefügg a versek tartalmi mondanivalójával. Ebben a részben bővebben foglalkozom a szerzők kulturális és társadalmi helyzetével, valamint azokkal a folyamatokkal, amelyek nagyobb hatást gyakorolhattak a csoport munkásságára. Ezeket két részre osztottam, és csoporton kívüli és belüli folyamatokként vizsgáltam szerepüket.

Ezt a tartalmi egységet különböző szövegértelmezések követik, amelyekben az Aktionsgruppe Banat irodalmi technikái kerülnek előtérbe. Olyan versekről van itt szó, amelyekben a szocialista realitás és az irodalmi, mint olyan, a modern romániai-német költészetben egymás elengedhetetlen kiegészítői.

Következtetésként levonható, hogy az Aktionsgruppe Banat költészete a valóságra alapozó költészet, amit több, egymás mellett álló politikai és kulturális történet befolyásol. Ennek következtében elmondható, hogy a modern irodalom nyelvezetéből semmiképpen sem hiányozhat a politikai vonatkozás. éppen ellenkezőleg: a szocialista miliő képezi ebben az esetben a '60-as, '70-es évek romániai avantgárd költészetének lényegét.

VASS MIRA

Német-történelem tanári, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hammer Erika
egyetemi adjunktus, PTE BTK

**Das Labyrinth bei Friedrich Dürrenmatt. Untersuchungen im „Minotaurus“
und in „Der Stadt“**

Adolgozatomban Friedrich Dürrenmattal foglalkozom, aki az egész világot egy labirintusként értelmezte. Célom, hogy bemutassam miként értelmezte a svájci szerző a labirintus motívumát, mi jellemezte teóriáját. A tanulmány első része a labirintus, mint motívum elméleti hátterét, a szó etimológiai jellemzőit valamint jelentéstartalmait igyekszik feltárni. A tradicionális és a modern labirintus-elképzelést hasonlítom össze arra is fókuszálva, hogy a labirintus nemcsak, mint építmény, hanem mint kultúrtörténeti gondolkodásmód is fontos szerepet játszik az antikvitástól egészen napjainkig. Friedrich Dürrenmatt műveinek középpontjában az egyén elveszettsége, orientálódási nehézségei állnak. Az egyén nemcsak a világban veszett el, hanem ezzel párhuzamosan a saját identitását sem találja. Dürrenmatt a labirintus-motívumának különböző típusait hívja segítségül, elméletének kifejezésére. A svájci szerző két művét választottam ki elemzésem tárgyául, a Minotaurus című balladáját, valamint a Die Stadt című elbeszélését. Mindkettőben megjelenik a labirintus, de más- más formában, eltérő jelentésekkel. Ezen két irodalmi alkotáson keresztül vizsgálom a labirintus modern változatát, valamint próbálok feltárni a két szöveg közötti hasonlóságokat és eltéréseket.

ZÁMBÓ KRISZTINA MÁRIA

Germanisztika, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Böhme, Dorothea
DAAD-lektor, SZTE BTK

Dr. Katona Tünde
egy. docens, SZTE BTK

A vámpírirodalom megjelenési formái a 18. századi német irodalomban

Dolgozatomban a vámpírirodalom megjelenési formáit mutatom be a 18. századi német irodalomban, ezen belül is Gottfried August Bürger Lenore című balladáját vetem össze Johann Wolfgang Goethe Die Braut von Korinth című balladájával. A munkám során bemutatom Johann Flückinger beszámolóját Arnold Paole, a szerb hajdú esetéről, mivel ez az 1732-ben nyilvánosságra hozott beszámoló indította el a vámpírhisztériát, mely a 18. századi írókat megihlette, többek között Bürgert is. Ezután röviden elemzem Heinrich August Ossenfelder Der Vampir című versét, majd bemutatom Bürger és Goethe balladáinak keletkezését, tartalmilag elemzem a szövegeket. Az általam kiválasztott két mű hasonló alaphelyzetet dramatizál, három szereplőt vonultat fel, egy anyát, a lányát, aki menyasszony is egyben, és egy vőlegényt. Összehasonlításom középpontjában éppen ezért a balladákban szereplő alakok állnak, valamint a balladákban megjelenő vámpírisztikus motívumok, amelyek értelmezése rávilágít arra, hogy miért Goethe művét tekintik az első vámpír versnek („vampirisches Gedicht“).

BÁDER PETRA

Spanyol nyelv, irodalom és kultúra, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Menczel Gabriella

habil. adjunktus, ELTE BTK

El lector como voyeur. Sexualidad y perversión en el futuro no es nuestro

Szexualitás és perverzió: A jövő nem a miénk című novelláskötet kulcsszavai. Az antológia olvasása közben felmerül egy olyan probléma, amely alapvetően befolyásolja az interpretációt: hogyan állapíthatjuk meg, hogy hol húzódik a határ erotikus irodalom és pornográfia között? A válaszadáshoz első lépésként elengedhetetlen, hogy a novellákban megjelenő szexualitás különböző fajtái és jellemzőit csoportosítsuk, illetve hogy ezzel párhuzamosan megvizsgáljuk, hogy a legfiatalabb latin-amerikai írók műveiben milyen célt szolgál a szexualitás és a perverziók irodalmi eszközként való alkalmazása. A dolgozat szövegelemzést követő záró fejezete esztétikai megközelítéssel egészen ki: milyen szerephez jut(hat) az olvasó pornográf művek értelmezése során? Az irodalmi művek által ábrázolt valóság vizsgálata közben mikor és hogyan alakul át voyeurré?

BÁLINT ZSUZSA

Spanyol nyelv, irodalom és kultúra, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Santosné Dr. Blastik Margit

adjunktus, ELTE BTK

Lydia Cabrera y el archivo de los cuentos yorubas

Dolgozatomban Lydia Cabrera *Cuentos negros de Cuba* (1936) című kötetből választott Taita Hicotea y Taita Tigre című mesén, mint az irodalmi hermeneutikai elemzés tárgyát képező fő korpuszon keresztül szeretném bemutatni a yoruba mesék egyik kulcsfigurájának számító teknőc archetipikus karakterét, és a fizikai lényéhez kapcsolódó sokféle attribútumaiból fakadó, legkülönbözőbb tetteiben megnyilvánuló bűn és bűnösség motívumát. A meseértelmezésem hitelességét és árnyaltságát azáltal szeretném növelni, hogy segítségül hívom az összehasonlító irodalmi elemzést, vagyis az alapszöveg mellett további meséket veszek górcső alá, többek közt: a Yoruba Trickster Tales kötetből az *Ájápá and Elédé the Pig*, *Ájápá and Adán the Bat*, *Ájápá and the Blind Spirits* és *Ájápá and the Roasted-Peanut Seller* című meséket, valamint magyarul *A tollas kígyó fiai* címen napvilágot látott kötetből: *A sakatnyúk*, *a teknősbéka és a jaguár*, *A teknős és a jaguár* és *A teknőc és az óriás* című meséket. Az egyes mesékben azáltal változik a teknőc karaktere, hogy az egyes életvalóságokban az „állatközösség” melyik tagjával találkozik, milyen konfliktusba kerül, és milyen képességeit kell mozgósítania, hogy megszabaduljon a veszélytől vagy „újíjazülethessen”. (Oyekan Owomoyela a Yoruba Trickster Tales szerzője kötetében a teknőc egzisztencia-karakterei szerint csoportosítja a meséket.) A Cabrera-mese, mint a tudatos mesei kontamináció példája, egyben példa a *ricoeur*-i konfigurációs műveletre is: szerkezetének és szereplőinek gazdagsága a többi mesével összevetve tűnik elénk.

Irodalom hermeneutikai (és nyelv fenomenológiai) szövegelemzésem előtt fontosnak vélek tisztázni egyes fogalmakat (pl. archívum, archiválás, identitás), melyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy megérthessük Lydia Cabrera példaadó munkásságát és az orális yoruba tradíció alapuló saját „mese-átíróit”, melyek meseszövevésükben és hangvétellükben eltérnek az eredeti narratíváktól. Bemutatom azt a három intellektuális szerepet, melyet a kubai író nő betöltött: az antropológus-író, a különböző kultúrák és nyelvek közötti közvetítőt és a mese-átíró. Tanulmányom elméleti bevezetőjében ez az utolsó szerep kap nagyobb hangsúlyt és vezet át minket a konkrét szövegelemzéshez.

BIBOK ÁGNES

Romanisztika, olasz szakirány, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Vigh Éva

egyetemi tanár, SZTE BTK

Labirinti nel Secretum (Labirintusok a Secretumban)

Dolgozatomban Francesco Petrarca *Secretum* c. dialógusának labirintisztikus megközelítési lehetőségével foglalkozom, a különféle értelmezéseknek megfelelő labirintustípusok és kivezető utak, valamint az ezekben megnyilvánuló szabadság bemutatásán keresztül. Megközelítésem létjogosultságát két tényező indokolja: egyrészt az útkeresés fogalomköréből származó kifejezések folyamatos használata, hisz Franciscus célja újból rátalálni a helyes útra, másrészt konkrét szöveg helyen történő utalás is sugallja ezt az elemzési módot.

A labirintusok kialakulásához vezető konfliktus két szempontból határozható meg. A vallásos olvasat labirintusának spirituális konfliktusa annak következménye, hogy Franciscus letért az Istenhez vezetőútról. Bűnei börtönéből csak az Augustinus által képviselt isteni kegyelem segítségével szabadulhat meg. A humanista olvasat konfliktusa intellektuális jellegű: a születő humanizmust képviselő tudós a régi, dogmatikus gondolkodásmódot igyekszik összeegyeztetni az új tanokkal.

A további labirintustípusok a mű olvasata helyett a dialógus különbözőértelmezési lehetőségeit szemlélítetik. Az interpretációs labirintus esetében a *Secretum* e kérdéssel foglalkozó sorai válnak fontossá: ha ugyanis magára a *Secretumra* is alkalmazzuk ezeket, Petrarca mint elsőértelmező nyomán egy állandóan mozgásban levő interpretációs labirintus tárul föl. Ha az olvasó felfedezi a szövegben a számos, konkrét idézetek vagy szimbólumok formájában megjelenő intertextuális utalást, az interpretációs labirintus még tovább bővül. Az antik és keresztény szerzőktől átvett gondolatok egyrészt útmutatóul szolgálnak Franciscus és az olvasóéletében, másrészt újraértelmezésük századokon átívelő kulturális párbeszédet indít el. A labirintus a térbeli kiterjedés mellett időbeli aspektusokkal is rendelkezik, s a *Secretum* időlabirintusában számos időfelfogás egyesül. Közülük talán a legjelentősebb a lineáris és a körkörös szál találkozása, melynek eredményeképpen a lineáris idő a körkörös idők folyamatos ismétlődéseként határozható meg.

A labirintusokban való tévelygés szükségszerűen magával hozza a szabadság gondolatkörét, hisz a szabadság keresése egyszerre jelenti a labirintusok kialakulásának okát és célját. Labirintisztikus elemzésem előnye abban áll, hogy nem kíván hierarchiát felállítani a különböző olvasatok és értelmezési szempontok között, hanem ugyanazon kép különböző elemeiként kezeli őket, amelyek együtt alkotnak egészet.

CSŐKE ANNAMÁRIA

Anglisztika, BA, 6. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Czigányik Zsolt

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Filozófiai trendek és alteregók Umberto Eco A rózsza neve című regényében

Umberto Eco A rózsza neve című regénye többféle módon interpretálható. Jelen esszé történelmi regényként kezeli, mely rekonstruálja a reneszánsz hajnalán kibontakozott ellentétet vallási dogmák és tudományos gondolkodás közt.

Először a történelemírás és a történelmi regény közti különbségeket szükséges tisztázni, illetve meghatározni milyen kritériumok alapján tekinthető hitelesnek egy forrás. Ezzel a problémával kapcsolatban Hayden White elmélete lesz releváns, aki a két műfaj hasonló narratív formájára fókuszál, hangsúlyozza hátrányait és sürgeti ezek ellensúlyozását, hogy a narratívák a megörökített események hiteles forrásává válhassanak. A legfőbb kritériumoknak White a történelmi tényeknek való megfelelést, az alapos kutatómunkát és a hasonlatosságra való törekvést tartja. Továbbá, hogy érthetőbbé váljon a reneszánsz gondolkodás miért utasította el oly intenzíven a középkor értékeit, megvizsgálom mely periódus miként integrálta, illetve használta fel az ókori görög tudást.

Áttérve a regény karaktereire, számos példa utal rá, hogy Eco detektívje, Vilmos, hasonlít a nominalista gondolkodó Ockham Vilmosra. Olyannyira, hogy nyomozása során a barát az Ockham borotvájaként elhíresült elméletet használja fel a gyilkos kilétének felfedésére. A másik egyértelmű, mégis különleges módon megformált karakter a középkori értékrendet képviseli. Ez a vak könyvtáros, Burgoszi Jorge, akinek karakterén keresztül Eco valószínűleg a kortárs argentin íróra, Jorge Luis Borges-re utal. E két szereplő szellemi párharca vezet el a harmadik példához: Ludwig Wittgenstein egy közismert idézetéhez. Jelentősége, hogy Wittgenstein az első gondolkodó, aki műveiben szakít az arisztotelészi hagyományokkal melyek filozófiai szempontból bizonyos módon összekötik a reneszánszt és a középkort.

Az esszé célja nem pusztán az, hogy konkrét példákon keresztül bemutassa mely filozófiai irányzat képviselteti magát az egyes szereplődön keresztül, illetve kikkel azonosíthatjuk e szereplőket; hanem egyúttal előkészíteni a különleges, paradox befejezés rövid elemzését. Az irányzatok közti látszólagos ellentétet nagyszerűen feloldja az idézet, mely attól a gondolkodótól származik aki először szakít a két irányzatot összekötő hagyománnyal. Hasonlóképpen az idézetben szereplő létrához, a történelmi regény is egyfajta eszköz a látszólagos temporális ellentétének feloldására, és A rózsza neve ezt számos módon bebizonyítja.

FALU RÉKA

Romanisztika-olasz, BA, 8. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Puskás István

egyetemi adjunktus, DE BTK

Il teatro dei pupi in Sicilia: tradizione, declino, innovazione

Dolgozatomban a szicíliai, azon belül a cataniai bábhagyományokat és azok továbbélését mutatom be. Annak ellenére, hogy a szicíliai bábszínházat 2001-ben az UNESCO az emberiség színhagyományozó szellemi örökségének nyilvánította, sajnos Magyarországon igen kevesek ismerik a pupi tradíciót. Ezért munkám célja ezen kulturális szempontból rendkívüli értékű bábhagyományok bemutatása és megismertetése az olvasóval.

Idős helyzetükben nincs lehetőségem a jelenség minden egyes elemét kellő részletességgel bemutatni, így csak a leglényegesebb pontokat hangsúlyozom ki a dolgozatban.

Munkám első felében a bábhagyományok születését, a repertoárt és a színházi előadás elemeit részletezem, majd a dolgozat második felében a tradíció hanyatlását (mely az 1950-es évek végén következett be) és jelenlegi helyzetét ismertetem szociális, történelmi és tudományos szempontok figyelembevételével, valamint néhány javaslatot teszek arra, hogy véleményem szerint miként lehetne eme kulturális örökség helyzetét és társadalmi megítélését jobbá tenni.

A dolgozat függelékében az olvasó a témához szorosan kapcsolódó, ám tudományos szempontból kevésbé releváns részleteket ismerhet meg, melyek nagymértékben hozzájárulnak a bábhagyományok alaposabb megismeréséhez.

Kutatómunkám legnagyobb részét Catania városában végeztem el, mely során számos forrást igénybe vettem és elemeztem. Interjúkat készítettem a még ma is élő és aktív bábkészítőkkel és mesterekkel, a téma kutatóival, illetve a ma működő legismertebb bábtársulattal is kapcsolatba léptem. Minderről videókat és képeket is készítettem. Látogatást tettem egy, a cataniai bábhagyományokat bemutató múzeumban is. Ezen kívül több, a témához kapcsolódó könyvet is elolvastam (melyek listája a dolgozat végén található bibliográfiában olvasható), és a megszerzett tudást beépítettem a dolgozatomba.

KERBER BALÁZS

Klasszika-filológia-olasz, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fried Ilona

főiskolai tanár, ELTE BTK

**A félelem rejtett elemei Trimalchio lakomáján - Federico Fellini és Szentkuthy
Miklós Róma-értelmezése a Satyricon egy jelenetén keresztül**

Dolgozatomban a „Satyricon” című római regény egy jelenetének, illetve motívumának huszadik századi átértelmezésével foglalkozom, két huszadik századi művet vizsgálva: Federico Fellini „Fellini-Satyricon” című 1969-ben készült filmjét és Szentkuthy Miklós „Cicero vándorévei” című 1945-ben íródott regényét. Fontos, hogy míg előbbi Petronius művének szabad adaptációja, addig utóbbi nem közvetlenül kötődik a „Satyricon”-hoz; a hasonló gondolatosság, motívumrendszer továbbéléséről beszélhetünk. Azt igyekszem bemutatni, hogy két művész a huszadik század két különbözőévtizedében meglepően hasonló szemmel látta Rómát, s hasonló félelmeket, problémákat, szorongásokat vetített bele saját jelenkorából, s főképp a félelem és a rettegés maga válik fontossá. Ez a látásmódbeli hasonlóság nem csupán gondolati, hanem optikai is; Szentkuthy asszociatív, képi narrációja hasonló vizuális élmények láttatására, kifejezésére törekszik, mint Fellini filmje. Dolgozatom következtetése, hogy ez a szemléletbeli közösség egyrészt sokat segíthet a huszadik század általános életérzésének, kultúrájának jobb megértésében, másrészt felhívja figyelmünket olyan jellegzetességekre, egyezésekre, melyek az ókori Rómát összekötik kortárs történelmünkkel. Először Fellini és Szentkuthy motivációját, koncepcióját vizsgálom; milyen tervekkel, érzelmekkel kezdték a munkához, hogyan tekintettek művükre. Ezután szemléletmódjukból következő Róma-képüket, Róma-víziójukat vetem össze. Később elemzem a „Satyricon” lakoma-jelenetének („Cena Trimalchionis”) azon részét, melyben a vendégek beszélgetnek, mivel ennek a kulcsjelenetnek tükrében vizsgálom a továbbiakban a két modern művet (Faludy György fordítását hasonlítom össze a latin szövegből készített saját nyersfordítással, illetve a Fellini-film olasz szövegével). Petronius háttérben kúsó félelmeinek, halálmotívumainak kiterjedését, megsokszorozódását, megerősödését követem nyomon a két huszadik századi interpretációban, azt a folyamatot, ahogy Petronius rejtett félelmei egyre nyíltabbá, nyilvánvalóbbakká válnak.

KÜRTHY ÁDÁM ANDRÁS

Spanyol nyelv, irodalom és kultúra, MA, 11. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Menczel Gabriella

habil. adjunktus, ELTE BTK

Algunos apuntes sobre El acoso y Concierto barroco de Alejo Carpentier

Alejo Carpentier két kisregénye, az *El acoso* (1956; magyarul: *Embervadászat*) és a *Concierto barroco* (1974; magyarul: *Barokk zene*) igen nagy figyelmet kapott az irodalomkritikában. Ennek ellenére együttes elemzésük lehetősége még nem vetődött fel. Jelen dolgozat – mivel egy hosszabb elemzés része – a két mű együttlátása által feltáruló panoráma néhány részletére kíván rámutatni. Ezek közé tartozik a szereplők és funkcióik szerepe, a két mű számos közös motívuma és a két műben foglalt nézőpontok, azoknak az olvasókra vonatkozó következményeivel együtt.

MAROSI-KISS MELINDA

Romanisztika-olasz szakirány, BA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dávid Kinga

egyetemi tanársegéd, SZTE BTK

All'incrociarsi delle vie d'anime... Conversione e storia nel romanzo di Alessandro Manzoni
Lelkek útjainak találkozása... (Megtérés és történet Alessandro Manzoni regényében)

A dolgozat kiindulópontjában az a meglátás áll, mely szerint Manzoni történelmi regényében a műfaji meghatározásként szolgáló történelem terminus nemcsak egy nép meghatározott időszakban leírt történetét, hanem a regénybeli szereplők életútját, azaz emberi történeteket is jelenthet. Dolgozatomban az előbbi a regény történelmi, az utóbbi történeti aspektusának nevezem.

A történelmi aspektus Manzoni reális és hiteles ábrázolás, illetve az ezek alapjában álló igaz bemutatása iránti elkötelezettségét emeli ki. Az író egy adott közösség valós történelmi eseményeibe ágyazza szereplőinek személyes élettörténeteit, amelyek költői invencióra épülnek. Valóság és fikció eme ötvözésének köszönhetően sikerül Manzoninak a történelmi igazság mellett egy magasabb szintű, általánosabb igazság ható jelenlétére is rámutatni: az isteni igazság (szolgáltatás)ra, a Gondviselés mindennapi életünkben való jelenlétére. Ez utóbbi különös erővel mutatkozik meg az ún. megtéréstörténetekben. Ahhoz, hogy Manzoni igazhoz és történelemhez való viszonyát bemutathassam, elsőként azokat a filozófiai és irodalmi hatásokat vizsgáltam, amelyeknek meghatározó szerepük volt az író gondolati formálódásában, s amelyeknek köszönhetően történelmi regénye az (isteni és történelmi) igazság közvetítőjeként értelmezhető. Ezt követően tértem rá annak elemzésére, miként jelenik meg ez az író számára oly fontos igazság a regényben.

Manzoni történelem-felfogásának alapja a társadalom alsó, kiszolgáltatott helyzetben lévő néprétegei történelemformáló erőként való értelmezése. Ebben a megvilágításban Renzo és Lucia története kettős viszonyt létesít a fikcióval. Egyrészt azon belül sorsuk valóságos történelemformáló erőként jelenik meg, másrészt a regényfikció alakulására is meghatározóan hat: sorsfordítóvá, a regényt előremozdító és annak végső kimenetelét nagyban befolyásoló eseménnyé válik. A legfontosabb történetformáló csomópontokban a velük való találkozások állnak. Ezek közül kettő elemzésére térek ki részletesebben: a regény két megtéréstörténetének főszereplőivel való találkozásukra. Ahogyan Cristoforo atya és a Névtelen megtérése más-más utat jár be, úgy Renzo és Lucia velük való találkozásának is eltérő regényszerző funkciója és üzenete van. Ám mindkét szereplővel kapcsolatban elmondható, hogy akár az isteni Gondviselés eszközeként, akár annak tárgyaként jelennek meg, közvetlen hatással vannak a főszereplők sorsára.

SZAKÁL KATALIN

Magyar nyelv és irodalom, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kisantal Tamás

egyetemi adjunktus, PTE BTK

A mágikus realista írásmód elemei
Alessandro Baricco Novecento című regényében

Dolgozatom Alessandro Baricco Novecento című regényének mágikus realista olvasatára tesz kísérletet.

Az eddigi szakirodalmak nagy része a Baricco-műveket különböző motívumok felől közelítették meg, általában külön-külön. A Novecentóban ezeket a motívumokat a mágikus realizmus felől vizsgálom meg, hogy azok hogyan váltják ki a szövegben a mágikus realista hatást, illetve hogy a szöveg egésze mennyiben értelmezhető másként a mágikus realista olvasat által.

A regényben sorra veszem ezen írásmód elemeit – mint tér- és időkezelés, mágia és realitás kapcsolata, illetve az apokrif jelleg – ezeket összekötve a szerző kedvelt motívumaival, mint a tenger, az utazás, illetve a zene. A mágikus realista elemek vizsgálatokor főként Bényei Tamás Apokrif iratok című könyvére támaszkodom.

A dolgozat fő célja Baricco művében vizsgálat tárgyává tenni, hogy a motívumok, hogyan viszonyulnak a mágikus realizmus jegyeihez, illetve a szöveg egészének értelmezését hogyan befolyásolja ez az eddig még nem alkalmazott szempont.

SZŐKE ESZTER

Szlavisztika (lengyel szakirány), MA, 11. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Puskás István

egyetemi adjunktus, DE BTK

Az antik világ emlékezete az itáliai reneszánsz színházban

Az itáliai reneszánsz színház jelentősége, hogy összekötő kapocs az antik és a modern színházi kultúra között. Dolgozatom témája az ókori Róma megjelenítése az itáliai reneszánsz színházi kultúrában, azon belül azt vizsgálom, milyen használati lehetőségei mutatkoztak a Róma-toposznak a reneszánsz drámaszövegekben.

A reneszánsz egyik legfontosabb törekvése az antikvitás kulturális, műveltségi modelljének követése volt. A színház fontos eleme volt az antik civilizációnak, így a reneszánsz korában az antikvitás újjáélesztéséhez a színház újjáépítésére is nagy hangsúlyt fektettek, újjáépítették, újragondolták mind a színházi teret (teatro), mind a színház intézményét. Továbbáújraolvasták a klasszikus műveket, színpadra vitték őket, folytatták a tradíciót azzal, hogy azokat imitálva készítették el új dráma-szövegeiket.

Dolgozatomban három művet elemzek, melyek nem részei a mai olasz irodalmi kánonnak, azonban a reneszánsz korában kiemelkedő jelentőségük volt és nagy népszerűségnek örvendtek. Azért ezeket a szövegeket választottam vizsgálatom tárgyának, mert példaként szolgálnak a Róma-toposz különböző megjelenési formáira. Gasparo Visconti Pasitea című komédiája, melyet a milánói előd, Caecilius Statius ihletett a római komédiák hagyományát viszi tovább mind a mű struktúrájában, mind a karakterek osztályozásában. Giangiorgio Trissino Sofonisba címmel megjelent tragédiája a Római Birodalmat, mint megszálló, hódító hatalmat mutatja be, ezáltal reflektálva aktuálpolitikai eseményekre. Pietro Aretino La Orazia című tragédiájában az ókori Róma erkölcsi mintaként jelenik meg, vizsgálható a Római Birodalomról alkotott kép, a római nép élete, értékrendje.

VÁGÓ NOÉMI LUJZA

Spanyol nyelv, irodalom és kultúra, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Menczel Gabriella

habil. adjunktus, ELTE BTK

**La presencia de Neruda en Ardiente paciencia de Antonio Skármeta
– Análisis intertextual**

Egy irodalmi mű szövegközi idézeteit tanulmányozva lehet felfedezni egy szöveg rejtett szintjeit. Antonio Skármeta *Ardiente paciencia* (Neruda postása) c. művében Pablo Neruda művei igen nagy számban vannak jelen, Neruda költészete gyakorlatilag előszövegként jelenik meg a regényben. A tanulmány kiinduló pontja az, hogy Neruda versei a cselekmény részeként jelennek meg, így a regény részeként szükséges elemezni őket. A tanulmány a regény fő témáinak elemzésével indul, így nagy hangsúlyt kap a szerelmi szál, a nerudai önreflexió, a költészet mindennapi használata és a költészet kiemelt szerepe a műben, ill. fontos szempont a főszereplő költővé válása. Az intertextusok funkciói, a cselekmény, Neruda életének és művészetének szintjei összefonódnak, és ezek valósítják meg magát a regényt.

VARJU KATA

Spanyol nyelv és irodalom műfordítás súlypontú, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Scholz László

habil. egyetemi tanár, ELTE BTK

Fordított kapcsolatok: az ekphraszisz és a detektív séma Roberto Bolano Estrella distante című kisregényében.

Dolgozatom célja, hogy Roberto Bolaño kisregényében, az eddig tanulmányokat és a mű kontextusát figyelembe véve, megpróbáljam felfejteni az alapvető narratív eljárásokat. A kiindulópont a Kertész Imre által megfogalmazott elképzelés, mely szerint a fikció egyik lehetséges szerepe az, hogy részt vegyen a történelmi események értelmezésében. A kisregény töredezett szerkezete ugyanakkor nem mutat semmilyen egységes narratíva felé. A regény során adott hivatkozásokat, kijelentéseket a narrátor rögtön törli is, lehetetlenné téve akár csak egyetlen történet befejezését, egységességét is. Megvizsgálva a megjelenő fotókat, a valós referenciákat, a detektív sémát és a titokképzés mindent behálózó eljárását minden jel arra mutat, hogy a lényeg a narrátorban keresendő. Ily módon az interpretáció aktusa az, még akkor is ha megoldás nélkül marad, ami a lényegi tengelyt alkotja.

ZOMBORY GABRIELLA

Spanyol nyelv, irodalom és kultúra, MA, 6. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Scholz László

habil. egyetemi tanár, ELTE BTK

Técnicas de ficcionalización en la narrativa latinoamericana del siglo XX. La función de las heterotopías en La tía Julia y el escritor de Mario Vargas Llosa

Michel Foucault, "Eltérő terek" című tanulmányában bevezeti a heterotópiák fogalmát: terek melyek bár fizikailag lokalizálhatóak, mégis minden lehetséges szempontból eltérnek a többi valós tértől. Véleményünk szerint e helyek létezése nagy szerepet játszik abban, hogy a fikció megszülessen az emberi gondolatvilágban, mivel ellentétben állnak a rajtuk kívülálló világgal, így rákényszerítik „lakosaikat”, hogy szembenézzenek félelmeikkel és vágyaikkal, ami, az esetek nagy részében, menekülésre és egy fiktív valóság létrehozására készíti őket. Tanulmányunk célkitűzése a fenti elmélet irodalmi síkon való bebizonyítása, a heterotópiák Mario Vargas Llosa Julia néni és a tollnok regényének főszereplőjére, Pedro Camachóra, gyakorolt hatásának megfigyelése alapján.

BÓKA BALÁZS

Szlavisztika, BA, 5. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. habil. Jankovics Mária
főiskolai tanár, NYME BTK

Orosz reáliák magyarra „fordítása” A.C. Пушкин Евгений Онегин című műve alapján

Jelen dolgozat témája egy fordítástudományi probléma, az úgynevezett reáliák (vagy más néven kultúrshavak) átadásának kérdése. Azt vizsgáljuk, hogy a fordítók milyen módon adják át a forrásnyelvi szöveg reáliáit a célnyelvi olvasó számára, érthetővé téve számukra a speciálisan a forrásnyelvi kultúrára jellemző elemeket.

A dolgozat első részében a kultúrshavak átadásának elméleti kérdéseit tárgyaljuk, meghatározva helyüket a fordítástudomány kutatási területei között. Felsoroljuk átadásuk lehetséges módjait, csoportosítjuk lehetőségeit a témával foglalkozó kutatók munkáira támaszkodva.

A második részben a reáliák „fordításának” gyakorlatával foglalkozunk. Ebben a dolgozatban a reáliák kérdését orosz – magyar vonatkozásban vizsgáljuk, egy 19. századi irodalmi alkotás, A. C. ПушкинЕвгенийОнегин című műve alapján. A választás oka, hogy a szóban forgó műalkotás széles körben ismert Magyarországon, népszerűsége töretlen, ezt az is bizonyítja, hogy az idők során több teljes magyar fordítása is elkészült. Ezek közül három Anyegin- fordítást, Bérczy Károly (1866), Áprily Lajos (1953) és Galgóczy Árpád (1992) munkáit fogjuk vizsgálni.

Célunk, hogy némiképp átfogó képet kapjunk a fordítói megoldások alkalmazásáról a különböző korokban, illetve ezáltal a fordítói norma változására is utaljunk. A harmadik részben összefoglaljuk a vizsgálódás eredményeit.

Egy mű alapján természetesen még nem vonhatunk le messzemenő következtetéseket a tekintetben, mit tesznek ilyen esetben a gyakorló fordítók általában, de kutatásunk mindenképpen kiindulópontként szolgálhat a további vizsgálódáshoz.

EÖRY-TÓTH BORBÁLA

Szlavisztika, MA, 3. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szabó Tünde PhD
egyetemi docens, NYME BTK

Az ornamentum szimbolizáló szerepe A.M. Remizov Testvérek a keresztben című művében

Remizov egyik leghíresebb műve, a Testvérek a keresztben, a pétervári szövegek sorába illeszkedik, azok XX. századi továbbgondolása. Főhőse, Marakulin – egy munkáját frissen elvesztő kishivatalnok – a XIX. századi orosz irodalmi hagyomány által megteremtett „kisember-hősök” közé sorolható. A hős mitologikus és önéletrajzi vonásokat hordozó jellemét áthatja az a szubkulturális tér, amelyben létezik. A társadalom ábrázolása mellett ugyanakkor Remizov regénye az ornamentális próza egyik reprezentatív darabjának tekinthető. Az ornamentális próza jellemzőit vizsgáló elméleti munkák, bár más és más vonásokra (zeneiség, mitologikusság, térbeliség) helyezik a hangsúlyt, abban egyetértenek, hogy az ornamentális próza alapját az ismétlődések jelentik.

A dolgozat azt mutatja be, hogy Remizov Testvérek a keresztben című kisregényében a különböző szintű és típusú ismétlődések révén létrejövő ornamentum részben strukturáló, részben szimbolizáló funkcióval bír. A műben található pogány és egyházi ünnepekhez kapcsolódó időmegjelölések például nem csupán a cselekményt tagolják, hanem a szüzsé egészét szimbolikus jelentésekkel ruházzák fel, egyúttal a mitikus gondolkodáshoz közelítik azt. Ugyanez vonatkozik a mű címében is megjelenő kereszt-motívumra, mely nem csupán a jelen- és múlt idejű sikokat kapcsolja össze, hanem a főhős anyjának szenvedéstörténetén keresztül Marakulin sorsának szimbolikus kiindulópontját is jelenti.

MOLNÁR JULIANNA LUCA

Magyar, BA, 7. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Radvánszky Anikó
egyetemi adjunktus, PPKE BTK

„A szó lehet, hogy ajkak íve nélkül éled...” A test narratívája Ljudmilla Ulickaja Kukockij esetei című művében

Ljudmilla Ulickaja a kortárs orosz irodalom egyik legérdekesebb alakja. A Kukockij esetei című regényében a tudományos kérdések (és eszmefuttatások) mellett az álmok és látomások transzcendentális síkjára is helyet kap. A testnek és az érzékelésnek a műben betöltött szerepe miatt a regény érdekesen olvasható a 20. században több tudományos diszciplínában is megjelenő testelméletek felől, melyekben a test már nem csak mint *res extensa*, vagyis térbeli kiterjedés jelenik meg. A testet több tudományterület mint az identitást alapvetően meghatározó tényezőt kezdte vizsgálni, és később a test az irodalomtudományban is kutatások tárgyává vált. A narratológiában a test és szöveg komplex kapcsolatáról számos elmélet született, azonban az ún. korporeális narratológia – mely a testtudományok értelmezési tartományait megpróbálja saját elméleti alapvetései közé beépíteni – megítélése nem egyértelmű. Részben azért, mert a narratívában megjelenő testeket sokféleképpen vizsgálták, az egységes módszertan megléte nélkül. Az elbeszélésben megjelenő test (a szereplőé vagy akár az íróé) elemzése gyakran más tudományok módszertanának részleges átvételén keresztül történik. Mivel az érzékelés a regényben nagy szerepet játszik, az elemzés során a tapasztalat keletkezésének elemi folyamatát kutató Maurice Merleau-Ponty munkásságából indultam ki. A testnek a francia filozófus munkásságában világkonstruáló szerepe van, az észlelő test szervezi a teret és időt. A regényben megjelenő naplórészletekben, valamint a regény második részét képező „fiktív térben” a test és környezete viszonyát és egymásra hatását vizsgáltam Merleau-Ponty gondolatainak felhasználásával. Mivel a mű két főszereplője csodás képességek birtokosai - „titoklátók” - ezért a vizualitás hangsúlyos szerepet játszik a regényben. Ennek okán a szereplők és egymáshoz fűződő viszonyukat a francia filozófus utolsó műve, A láthatóság és a láthatatlanban szereplő két fogalom alapján elemeztem. A Merleau-Ponty által megfogalmazott láthatatlan: a látható világban megidézett mélység, melyre csak az érzékelhető dolgokon keresztül következtethetünk. Az elemzők a szereplőknek ehhez a láthatatlanhoz „fűződő” viszonyát is vizsgáltam. A dolgozat összefoglalásaként a már említett „fiktív térnek” a regény szerkezetében és a narratívában betöltött szerepéről írtam, valamint összevetettem szerepét a korábban bevezetett láthatatlan fogalmával, így vonva párhuzamot a dolgozathoz használt szakirodalom és a mű között.

NAGY TÜNDE

Orosz, MA, 4. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Goreity József
egyetemi docens, DE BTK

Az impresszionista prózáírás egy orosz példája - Iván Bunyin: Arszenyev élete

A XX. század izgalmas művészeti stílusirányzatok bölcsője volt, amelyek nemcsak a vásznon, festményeken jelentek meg, hanem az irodalomban is. A szimbolizmus, szecesszió, expresszionizmus mellett az impresszionizmus nyomait fedezhetjük fel az orosz századfordulón a költészetben, azonban fellelhető-e az utóbbi a prózában?

Ivan Bunyin Arszenyev élete c. regénye arról tanúskodik, hogy az impresszionista próza létezett a századforduló orosz irodalmában. Munkám során az önéletírás műfaji problémáinak tisztázása után próbálok választ találni arra a kérdésre: milyen műfajhoz tartozik a regény? A műben olyan benyomásokkal, leírásokkal találkozunk, amelyekben nemcsak az egykori én, hanem a jelenkori is megszólal, ez igen izgalmas elbeszélői módhoz vezet.

Hogyan jelenik meg az impresszionizmus az irodalmi alkotásokban? A regényt természeti leírások, tájképek, különféle színek, árnyalatok sokasága színesíti. Az elbeszélő képeket tár elénk, amelyek bennünk, olvasóban egy képként realizálódnak a történelem folyamán. Bunyin nagy figyelmet fordít arra, hogy a befogadó ugyanazt lássa, hallja, ugyanazokat az ízeket, szagokat, illatokat, tapintásokat érezze, amelyeket hősei, ezáltal az összes érzékszervre kihat.

Dolgozatom gerincét a nők szerepének tárgyalása alkotja, amelyet a különféle társas kapcsolatok bonyolult rendszerében vizsgállok. Arszenyev próbál mindenkit kizárni a saját világából, állandóan önmagát állítja a középpontba, így képtelen harmonikus kapcsolatokat létrehozni és fenntartani. Mindezt a Likával való kapcsolatának elemzésével szeretném megvilágítani. Érdekes megemlíteni, hogy a regény egy fiatalember fejlődését mutatja be, annak fizikai és pszichikai velejáróival, ez nem csupán az emberi kapcsolatokban jelenik meg (a családhoz, rokonokhoz, nőkhöz vagy hétköznapi emberekhez fűződő viszonyban), hanem a leírásokban is.

Munkám során a fentebb felsorolt témaköröket elemeztem, ezek alapján a dolgozat alappilléret a következő három problematika jelenti: a műfaji kérdés, az impresszionizmus megjelenési formái és a hős nőkhöz való viszonya az Arszenyev életében.

SZABÓ TÜNDE

Szlavisztika-orosz, BA, 5. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szabó Tünde PhD
egyetemi docens, NYME BTK

Osztrovszkij „Vihar” (Гроза) című drámája a vihar pogány-szláv mitikus koncepciójának tükrében

Dolgozatomban mitopoétikai szempontok alapján vizsgálom A. N. Osztrovszkij, XIX. századi orosz drámaíró „Vihar” c. darabját. Ezt a fajta megközelítést a vihar-motívumnak a mű több szövegszintjén is megfigyelhető hangsúlyos megjelenése teszi indokolttá. Meglátásom szerint a motívum összefüggésbe hozható mind a szüzsé alakulásával, mind pedig a szereplői rendszer kiépülésével.

Kutatásom első részében a szereplőknek a viharhoz való viszonyát tárgyalom. Ez a vizsgálat lehetővé teszi a drámában megjelenő különféle ideológiai modellek tanulmányozását, valamint ráirányítja a figyelmet Katyerina alakjának egyedi, poétikai kapcsolatára a viharral.

Munkám során elsődlegesen a 19. századi népmese gyűjtés és folklorista, A. N. Afanaszjev néprajzi gyűjtésére támaszkodom, amikor is bevonom kutatásomba a vihar pogány-szláv mitikus képzeteit. Ezt követően a *воля* fogalomkörének tükrében vizsgálom tovább a mitológemára jellemző bináris oppozíciók megjelenését a szereplők közötti szerveződésében.

A vihar-mitológemára jellemző tüzes-vizes, illetve segítő-ártó minőséget hordozó elemek megjelenését elsősorban az alapkonfliktusban résztvevő két nőalak (Katyerina és Kabanova) esetében vizsgálom. Mivel bizonyos „viharos” jegyek a darab más alakjainál is kimutathatóak, ezért a motivikus vizsgálatnak ezt a szakaszát az Osztrovszkij-dráma teljes szereplői rendszerére ki lehet terjeszteni, segítségével pedig feltárhatóak a kétféle, a mitikus és a realista dráma szüzséjének különbségei és ezek okai.

VERESS LUCA

Szlavisztika, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Lukács István

egyetemi tanár, ELTE BTK

A szimfonizáció jelensége a századelő horvát lírájában

A „szimfonizáció” kérdése a horvát irodalomban, a lírai szimfónia megjelenése, valamint annak összefüggései, közös jegyei a zenei szimfóniákkal számos érdekes kérdést vetnek fel, melyekkel átfogóan még nem, vagy csak elvétve foglalkoztak. Éppen ezért fontos, hogy minél több figyelem irányuljon a még tisztázatlan kérdések megválaszolására, vizsgálatára.

Dolgozatom témája és egyben célja is a fent említett szimfónia-típusok közös jegyeinek feltárása, párhuzamba állítása, valamint annak bizonyítása, hogy a zenei szimfóniák milyent hatással voltak az irodalomban valamivel később kialakuló lírai szimfóniákra. Ezen kérdéskör vizsgálatára, valamint a felvetett kérdés bizonyítása érdekében választottam a horvát irodalom egyik legkiemelkedőbb alakja, Miroslav Krleža hat szimfóniáját (Sodovski bakanal, Ulica u jesenje jutro, Podnevna simfonija, Pan, Suton, Nokturno), melyekből négy mű különös jelentőséggel bír. Ez a négy mű egymás között szoros egységet alkot, így alapjául szolgált annak a feltevésnek, miszerint ezek egyenként megfeleltethetők a zenei szimfóniát alkotó négy tételnek. Ennek igazolására egyesével elemeztem a Krleža-féle szimfóniákat, majd külön-külön azokat a zenei szimfónia egyes tételeinek megfelelően feltártam a bennük rejlő közös vonásokat, melyek mind tartalmilag, mind zeneileg, mind pedig a szerkesztettség szempontjából megfigyelhetők.

VESELÉNYI FLÓRA PANNA

Bolgár nyelv és irodalom, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Katus Elvira

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A bolgár ortodox egyház Magyarországon

A bolgárok magyarországi jelenléte több évszázadra nyúlik vissza, a legjelentősebb mégis a bolgárkertészek betelepődése volt a XIX-XX. század fordulóján. Nagy hatással volt a bolgárok szellemi életére a kertészcsoportok szezonális kétlakisága, mivel a munkájuk Magyarországhoz kötötte őket, de a családjuk Bulgáriában élt. Emiatt a naptári évet két szakaszra bontották, az egyik szakasz a tavasztól ősziig tartó időszak, amikor a földeken dolgoztak. A másik pedig a tél, amikor hazatértek a fizetésükkel a családjukhoz. A letelepedéssel megváltozott a vándormunkások anyagi helyzete és életkörülményei is. Egy idő után már családjaikkal tértek vissza Magyarországra, és itt telepedtek le. A bolgár kertészréteg képviselője a magyarországi bolgár közösség képviselőjévé vált, így alakult ki a bevándorló kertészársadalomból a mai bolgár kisebbség. 1914. július 27-én megalapították a Magyarországi Bolgárok Egyesületét. 1916-ban létrehozták az első bolgár egyházközséget a kilencedik kerületi Lónyai utcában. 1918-ban megnyitják az első bolgár általános iskolát Budapesten, majd 1923-ban Miskolcon. Péccsett 1932-től működik bolgár ortodox kápolna. 1932-ben elkészül a budapesti Szent Cirill és Szent Metód templom.

A Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház két egyházközségből áll: a budapesti Szt. Cirill és Metód Egyházközségből és a pécsi Rilai Szent Iván Egyházközségből. Alapszabályának megfelelően a Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház fő célja: a bolgár ortodox hit terjesztése és megőrzése, a bolgár kisebbség identitás megőrzésének elősegítése, és a hívők vallásgyakorlási igényeinek teljes körű kielégítése a hatályos ortodoxvallási kánonok szerint.

Budapesten 1931-ben kezdtek hozzá a Vágóhid utcai templom építéséhez, amely egy év múlva el is készült. Az egyházi szertartásokon és az ünnepeken, az esküvőkön, a keresztelekőn és a temetéseken való megjelenés, az egyház életében való részvétel mellett egyidejűleg a bolgár közösség tagjai számára gyakori és rendszeres kapcsolattartást, anyanyelvi kommunikációt tett lehetővé. 1945 előtt nagyon sok magyarországi bolgár vett részt az istentiszteleteken, a hétköznapi emberek mellett jelentősebb politikai személyek is gyakran megfordultak a templomban. A negyvenes-ötvenes évek fordulóján, a politikai változások következtében az egyház elvesztette a társadalmi életben korábban betöltött szerepét. A rendszerváltás után, a 90-es évek elején újra nagyobb lett a templomba járók száma.

VOJTKÓ TIMEA

Szlavisztika, BA, 6. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szabó Tünde PhD
egyetemi docens, NYME BTK

A mese műfaji kódja Puskin Ruszlán és Ljudmila című poémájában

Dolgozatomban Puskin Ruszlán és Ludmila című poémájával foglalkozom, amely megjelenésekor nagy sikert aratott újszerűségével. Ennek az újszerűségnek a titka elsősorban a mű sokszínűségében rejlik, hiszen egyszerre hősi és komikus, lírai és ironikus, mesés és történelmi. Elemzésem a poémában legerősebben érvényesülő mesei jellegre koncentrál, alapvetően V. J. Propp két elméleti munkája alapján. Először A mese morfológiájában leírtak szerint a poéma szűzségének felépítését vizsgálom. Mivel a cselekmény több szálon fut, az egyes szereplők funkciósorait külön-külön azonosítom, majd diagramokkal ábrázolom. Ezután A varázsmese történeti gyökerei segítségével a poémában található tipikus varázsmesei attribútumokat veszem számba. Mindezek alapján foglalom össze a poéma mesei jegyeit, valamint javaslatot teszek arra, hogy a műmesék mely – Boldizsár Ildikó által meghatározott – csoportjába sorolható a mű. Dolgozatom zárásaként felsorakoztatom a poéma legfontosabb nem mesei elemeit, melyek alapján a poéma Puskinnál megjelenő műfaji változatát próbálom meg azonosítani.

BALDAVÁRI ESZTER

Művészettörténet, MA, 12. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Rozsnyai József
egyetemi tanársegéd, PPKE BTK

Analógiák és stíluskapcsolatok Körössy Albert Kálmán építőművészetében

Napjaink művészettörténeti kutatásában is problémás pontot jelent a századfordulás építészet pontos meghatározása. A magyarországi szecessziós építészet nemcsak a Lechner Ödön által tervezett népies stílusú épületeit jelenti, hanem a belga és francia területekről származó art nouveau és a Németországban elterjedt Jugendstil is népszerű volt hazánkban.

Körössy Albert Kálmán, aki tanulmányait Münchenben és Berlinben végezte, hazatérése után főként Budapesten tervezett épületeket. Építészetének stílusára elsősorban a Jugendstil gyakorolt hatást. Műveinek sokszínűsége miatt szükséges néhány előképpel világosabbá tenni törekvéseit.

Az első fejezetekben az építész pályájának rövid bemutatását olvasható, majd pedig München városának szerepe a Jugendstil kialakulásában.

Ez után Körössy Albert Kálmán néhány budapesti épülete kerül bemutatásra, rávilágítva német Jugendstil épületekkel való stíluskapcsolatára. A Körössy-villa, a Walkó-ház, a Sonnenberg-ház és a Philanthia virágüzlet után további két épület elemzése is sorra kerül, melyeknél már nem a Jugendstil és az art nouveau, hanem a Kós Károly és köre, a „Fiatalok” által elindított új törekvés, a magyar szecesszió formáit fedezhetjük fel, valamint a bécsi szecesszió egyik legfőbb alakját, Otto Wagner, hatását, illetve az art déco előszelét is.

Említést érdemel végül a dolgozatban kiemelt szerepet kapó világhiállítások fontossága is, mind a párizsi, mind a turini jelentős hatást gyakorolt Körössy Albert Kálmán építészeti stílusának alakításában.

BRUNNER ATTILA

Művészettörténet, MA, 10. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Keserü Katalin

egyetemi tanár, ELTE BTK

Historizmus és mezőváros. A historizálóépítészet megközelítésének néhány kérdése Kiskunfélegyháza épített örökségének példáján

A 19. század vége, 20. század elsőévtizedeinek építésze neorealizmus pontja építészettörténet-írásunknak. Csak körülbelül az elmúlt harminc-negyven év óta foglalkoznak intenzívebben a historizmusmal, amely nagyjából annak a korszaknak a művészetét jellemzi, amely Magyarország gazdasági és kulturális virágkora volt (1967–1918). A művészet történetének századokra osztásával, a 19. századi művészet fogalmával operálva elveszik az egyre sűrűbben gyűrűző jelenségek együttes megfigyelésének, egymásra vonatkoztatásának lehetősége. Azaz, éppen a modernitás legalapvetőbb vonása esik ki a látókörből. A historizmust ugyanis az utóbbi időkben kezdik modernnek elismerni. Korábban ez nem így volt. A 20. század eleji magyar építészettörténet és kritika egyértelműen elítélte és zárójelbe tette a historizálóépítészetet, megtagadva saját szülőatyját. A historizmus megítélése napjainkban változóban van, új és új szempontok merülnek fel benne. Jelen dolgozat mellett érvel, hogy egy ilyen új szempont lehet a művészettörténeti kutatásban eddig figyelmen kívül hagyott várostörténet. Arra ugyanis nem kérdeztek még rá településtörténeti szempontból, a historizmus hogyan jelentkezett vidéki, mezővárosi vagy falusi környezetben. Fokozottan fontos ezért a tárgyalt épületek vizsgálatához választott módszer, s ebben Fülep Lajos és Németh Lajos szellemi hagyatékát kell mérlegelnünk.

Kiskunfélegyháza épített örökségét abból a szempontból vizsgáljuk, hogyan jelent meg testében a historizmus, hogyan alakult ki a mai városkép közvetlen előzménye, s ebben milyen társadalmi, gazdasági tényezők játszottak szerepet. Figyelemmel kísérjük, hogyan alakult a város önreprezentációja. A középületek azonban sokkal kisebb szerepet játszottak a városiasodásban, mint a magánépítkezések, ezért a dolgozat elsősorban a magánházakat vizsgálja. Fontos azonban e házakról beszélni, mert azok nemcsak egy város építészetét körvonalazzák, hanem egy sajátos, mezővárosi háztípust is, amely reprezentációs eszközként, a historizmus népszerűvé válásának emlékeként, illetve regionális (alföldi) jelenségként határozható meg. A historizálóépítészet történetének megírását sürgeti, hogy egy város örökségéről összefüggő képet kapjunk. Számos emléket ugyanis már csak képeslapokról, fotókról ismerünk, van, amelyikről ennyi sem maradt az utókorra.

DOBOS EMESE

Művészettörténet, MA, 9. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Kopócsy Annamária

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

Ferenczy Béni estéje. Sors, csoda, mítosz a művész 56' utáni alkotókorszakában

Dolgozatom témája Ferenczy Béni szobrászművész életének és művészetének utolsó korszaka, mely az 1956 és 1967 közötti időszakot foglalja magába. 1956 novemberében a művészt agyembólia érte, melynek következtében jobb oldalára lebénult, s elvesztette beszédképességét. Bár a tragikus esemény következményei végigkísérték hátralevő életét, nem jelentették művészi pályájának végét. Ferenczy Béni a rajzolás-, festés-, mintázás-készségét bal kezére átörököltve folytatta az alkotást. Több száz grafika és jó néhány szobormű maradt fenn, mely művészetének regenerálódását tanúsítja. A kezdeti próbálkozások esetén műveit, olyan korábbi művekkel egyenértékű grafikák, vízfestmények, szobrok követték, melyek szerves részét képezik az oeuvre-nek.

Ferenczy művészetének győzedelme a betegség fölött a kortárs irodalom számos képviselőjét megihlette. Az 1956-os eseményeket megélt, meggyötört, válságba került írók, költők számára ugyanis az agyembólia után újra alkotó Ferenczy Béni példaként volt jelen. A művész tragédiája a nemzet tragédiájával közel egy időben esett meg, így nem csoda, hogy a kortárs alkotók a művész személyes sorsában nemzetük sorsának kivetülését látták, s a szobrász magatehetetlenség állapotából való visszakapaszkodását, hosszas erőfeszítések árán elért újraalkotását tisztelettel csodálták. Ferenczy Béni esete Könyey István neuropatológust is komolyan foglalkoztatta, aki akadémiai székfoglalóját az afáziában szenvedő szobrász patográfiájából tartotta. A témában született publikációja révén fontos esettanulmányként került be abba a nemzetközi neurobiológiai szakirodalomba, mely festők, szobrászok művészetének stroke következtében történő megváltozásával foglalkozik.

Ferenczy „balkezes korszakának” bemutatását széleskörű ismeretsége ellenére a művészettörténet-írás ez idáig mellőzte. Néhány pár mondatos említést leszámítva komolyabb elemzés nem született a témában. Dolgozatom célja tehát ennek az adósságnak a törlesztése, a művész utolsó alkotókorszakának életműbe illesztése. A fennmaradt források alapján rekonstruálom az 1956 és 1967 közé eső időszakot, bemutatom az újraalkotás fázisait, majd az utolsó korszakban létrejött plasztikákat elemzem a művész korábbi szobrászati alkotásainak tükrében.

FEKETE IZABELLA

Művészettörténet, MA, 4. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Kovács Imre

egyetemi docens, PPKE BTK

Részvét és megváltás: karthauzi cellafestmények a XIV. és XV. századi Németalföldön

Noha Charles Sterling már 1959-ben megalapozta a karthauzi cellafestmények önálló műfaját, műfaji sajátosságai mentén a művészettörténeti kutatás mégsem tárgyalta ezt a képtípust. E hiányosság pótlására kínál lehetőséget egy tizennegyedik és tizenötödik századi, a burgundi udvarban és a korabeli geopolitikai viszonyok mentén hozzá tartozó Németalföldön készült festményekből álló csoport. A képek a Kálvária dombon megfeszített Krisztust ábrázolják a Szűzanya, Evangélista Szent János és egy karthauzi szerzetes társaságában, és remek lehetőséget kínálnak a képtípus stilisztikai vizsgálatára és a cellaképeknek a karthauzi magánéletről betöltött szerepének kutatására.

A festményeken megjelenített alakok jellemvonásainak és a kép használatának elemzése rávilágít azokra a sajátos módozatokra, ahogyan a karthauzi rend tagjai átélték Krisztus passióját, azonosultak fájdalmaival és részesültek a Szűzanya szenvedéseiben.

Az első fejezet a karthauzi kolostori élet két aspektusát vizsgálja, a rend szokásait I. Karthauzi Guigo tizenkettedik századi rendszabályzata alapján, valamint a festményeket befogadó szerzetesi cellákat. Ez utóbbiakról elsősorban a Dijon-ban fellelhető, a champmoli rendház építésére és működésére vonatkozó archív könyvelés feljegyzései tanúskodnak.

A második fejezet a cellafestmények kompozíciós jellemvonásait vizsgálja és a kompozíció elemeinek a kor meditatív írásaival való összefüggéseit kutatja, elsősorban Ludolphus de Saxonia tizennegyedik században írott *De Vita Christi* című munkája alapján.

Végkövetkeztetésként a dolgozat megerősíti, hogy a karthauzi rend tizenegy és tizenötödik századi magánéletről szerzett elsősorban Krisztus passiójára és a szerzeteseknek a passióban való minél valóságosabb részvételre vonatkoztak. Továbbá bizonyítja, hogy a Szűzanya, a passiójában való osztozása által, társ-megváltóként szerepel a karthauziak magánéletről való gyakorlatában és magánéletről való ábrázolásikon egyaránt.

GULYÁS DOROTTYA

Művészettörténet, MA, 9. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Kopócsy Annamária

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

Ferenczy Béni estéje. Sors, csoda, mítosz a művész 56' utáni alkotókorszakában

Dolgozatom témája Ferenczy Béni szobrászművész életének és művészetének utolsó korszaka, mely az 1956 és 1967 közötti időszakot foglalja magába. 1956 novemberében a művészt agyembólia érte, melynek következtében jobb oldalára lebénult, s elvesztette beszédképességét. Bár a tragikus esemény következményei végigkísérték hátralevő életét, nem jelentették művészi pályájának végét. Ferenczy Béni a rajzolás-, festés-, mintázás-készségét bal kezére átörököltve folytatta az alkotást. Több száz grafika és jó néhány szobormű maradt fenn, mely művészetének regenerálódását tanúsítja. A kezdeti próbálkozások esetén műveit, olyan korábbi művekkel egyenértékű grafikák, vízfestmények, szobrok követték, melyek szerves részét képezik az oeuvre-nek.

Ferenczy művészetének győzedelme a betegség fölött a kortárs irodalom számos képviselőjét megihlette. Az 1956-os eseményeket megélt, meggyötört, válságba került írók, költők számára ugyanis az agyembólia után újra alkotó Ferenczy Béni példaként volt jelen. A művész tragédiája a nemzet tragédiájával közel egy időben esett meg, így nem csoda, hogy a kortárs alkotók a művész személyes sorsában nemzetük sorsának kivételését látták, s a szobrász magatehetetlenség állapotából való visszakapaszkodását, hosszas erőfeszítések árán elért újraalkotását tisztelettel csodálták. Ferenczy Béni esete Könyey István neuropatológust is komolyan foglalkoztatta, aki akadémiai székfoglalóját az afáziában szenvedő szobrász patográfiájából tartotta. A témában született publikációja révén fontos esettanulmányként került be abba a nemzetközi neurobiológiai szakirodalomba, mely festők, szobrászok művészetének stroke következtében történő megváltozásával foglalkozik.

Ferenczy „balkezes korszakának” bemutatását széleskörű ismeretése ellenére a művészettörténet-írás ez idáig mellőzte. Néhány pár mondatos említést leszámítva komolyabb elemzés nem született a témában. Dolgozatom célja tehát ennek az adósságnak a törlesztése, a művész utolsó alkotókorszakának életműbe illesztése. A fennmaradt források alapján rekonstruálom az 1956 és 1967 közé eső időszakot, bemutatom az újraalkotás fázisait, majd az utolsó korszakban létrejött plasztikákat elemzem a művész korábbi szobrászati alkotásainak tükrében.

ILKÓ KRISZTINA

Művészettörténet, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Klaniczay Gábor

címzetes egyetemi tanár, ELTE BTK

Szent Zoerard-András hagiográfiája nyugati és keleti források tükrében

Az 1083-ban, I. (Szent) László király által kezdeményezett kanonizáció során - ünnepnapja alapján - elsőként Zoerard-András vétetett fel a szentek közé Magyarországon. Egyben ő a főszereplője Boldog Mór (1000 k.-1070 k.) pécsi püspök 1064-1070 körül írt vitájának, amely a hazai hagiográfia első fennmaradt darabja. E két megállapítás alapján körvonalazható a zaborhegyi remete, Szent Zoerard-András kiemelt szerepe a magyar történetírásban.

Kutatásom során válaszokat próbáltam találni a zaborhegyi remete szokatlan önsanyargatási módjaira, illetve feltárni azok eredetét elsősorban görög és latin nyelvű szövegek vizsgálatával. Zoerard-András rendkívül szigorúan böjtölt, mindössze negyven diót evett a Szent Negyvennap idején. A diókat apátjától, Fülöptől kapta, ahogyan hasonló gyakorlatot említ Mór vitája az Egyiptomi Mária biosából ismert palesztin Zosimas abba esetében is. Zoerard-András más önsanyargatási módokat is kitalált: egy fából készült abróncsot rakott a fejére, amelyre oldalról köveket függesztett fel és éles nádszálak közéült, így ha elbóbiskolna a virrasztás közben a kövek a fejét megütik, a nádszálak a testét megszúrják. Számos hasonló palesztin és szír módszer ismert, így Pachomios és Nagy Euthymios, ám talán az egyik leginkább Bessarión abba gyakorlata releváns, aki elmondása szerint tüskék közt állt a sivatagban negyven napon keresztül, de nem aludt el, és negyven éven keresztül sosem aludt az oldalán fekvő Bessarión ugyanis nem csak éberségét próbálta feléleszteni, hanem önmagát fizikai fájdalommal büntette, hogy prancsoljon a testének. Zoerard-András a stylitákhoz is hasonlít, az oldalába pedig belenőtt ciliciuma, ahogyan Stylita Szent Simonnak. Úgy gondolom, jóval több keleti előkép található aszkézisének gyakorláshoz, mint azt az eddigi kutatás feltételezte. Egyben kísérletet tettem a cseh, szlovák, lengyel és magyar szakirodalom összefoglalására és felülvizsgálatára is, amelyek gyakran figyelembe se veszik az övékkel párhuzamosan futó kutatások megállapításait.

KISGYÖRGY TAMÁS

Kulturális örökség tanulmányok, MA, 4. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar

Témavezető:

Dr. Tóvári Judit

főiskolai tanár, EKF TKTK

A vajai Vay-várkastély történetének áttekintése. A műemlék- és örökségvédelem specifikus vonásai

Dolgozatom központi témája a vajai Vay-várkastély. A tartalomkifejtés döntően történeti vonal mentén zajlik, amit kiegészítetek a műemlék- és a kulturális örökség védelem idevágó nézőpontjaival. A szövegtörzs három nagy fejezetre tagolódik, mindegyikben más-más összefüggésben járom körül a témát, ugyanakkor szükségszerűátfedések is előfordulnak.

A történeti vonal az első fejezetben a leghangúlyosabb: fogalmi kérdésekről vitázom (várkastély, avagy „csak” kastély), majd a 16. századtól egészen a 20. század elejéig vázolom az építés- és többszöri átalakítás történetét, illetve a szakirodalomban szereplő oly sok vitás kérdésre igyekszem kielégítő válaszokat adni.

A második fejezetben a kastély bemutatása (mint műemlék és kulturális örökségünk) és védelme köré csoportosított fejezetrészek a hangsúlyosak. A fejezet elején a várkastély államosításával járó következményeket veszem sorra, amit nem tekintek mellékágnak. Az itt szereplő megállapítások ugyanis szorosan kapcsolódnak a következőkben tárgyalt szellemi-, táji-, illetve az épített örökséggel kapcsolatos részekhez. 1938-ban és 1947-ben felvett inventáriumokat vetek össze, adalékokkal szolgálak a korabeli kastélykönyvtárról (20. század eleje), és az építményt egykor körülvevő díszpark rekonstrukciójára is vállalkozom, levéltári források alapján.

A harmadik fejezetben a 20. század második felében és az ezredforduló táján, a kastélyon végzett rekonstrukció műemlékvédelmi sajátosságait emelem ki, összpontosítva az északi torony és a főtömb műemléki helyreállítására, illetve a belső terek megújulására. Törekedtem arra, hogy az elvégzett beavatkozások árnyoldalairól is szóljak.

KRAKKÓ ESZTER

Művészettörténet, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Szőke Annamária
docens, ELTE BTK

Tájkép - táj nélkül. A tenger, sivatag és égbolt ábrázolása Vija Celmins képein

A Vija Celmins 1938-ban született lett származású amerikai alkotó képein jelenlévő tájbrázolás különbözik a hagyományosan megszokott természeti képektől, ugyanis a tájképfestészet nyugati művészetben fellelhető hagyományának ellentmondva ezek a művek nem növényi, állati vagy emberi alakokat ábrázolnak, és a horizont vonala sem ad orientációs pontot a szemlélő számára a perspektivikus, vagyis a hagyományos nézőpont fölveteléhez. Mégis azzal érvelek, hogy a tengert, sivatagot és égboltot ábrázoló képek egyszerűsége, a monokróm festmények, rézkarcok és litográfiák hatalmas, gyakran végtelen teret bemutató esztétikája a tájképek előtér-háttér kettősségének a fölbontásával egy olyan absztrakt univerzumot hoz létre, amely joggal nevezhető a fenséges kategóriáját kimerítő tájnak. Ezekkel a képekkel párhuzamosan vizsgálom Vija Celmins azon pókhálót és pókfonalakat ábrázoló műveit, amelyek éppolyan finoman és érzékenyen ragadják meg a végtelen és a miniatűr közötti léptékváltást, mint a fodrozódó hullámok, vagy a homokszemcsék és a galaxisok. Jóllehet ezek az aprólékos technikával, szinte kizárólag fényképek alapján készített monokróm és viszonylag kisméretű képek – kevés hossza vagy szélessége haladja meg a fél métert – hasonlóknak tűnnek, az alkotói szándéknak megfelelő hosszabb kontempláció során feltűnik egyediségük és megismételhetetlenségük. A többrétegű felszín mögött pedig föltárul a képek belső tere, amelynek finom esztétikája a fenséges univerzumot miniatürizálva jeleníti meg, ezáltal a szép esztétikai hagyományába tartozó térnek láttatja. Az elemzés során Hans Ulrich Gumbrecht a jelenlétről szóló elméletét, Immanuel Kant a fenséges és a szép kategóriájának elemzését, valamint ennek posztfeminista, vagyis ökofeminista (újra)írását használok fel az alkotói folyamat illusztrálására és a művész alkotásainak tájképekként valóértelmezéséhez.

LADÓ ÁGOTA

Művészettörténet, BA, 6. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar

Témavezető:
dr. Kovács Zsolt
adjunktus, BBTE

Csik vármegye új székháza

Dolgozatomban az elmúlt évek Csik vármegye új székházával kapcsolatos kutatásának eredményeit mutatom be, melyek elsősorban levéltári forrásokra és a századforduló korabeli sajtóanyagra támaszkodnak. Kutatásaim során a rendelkezésemre álló forrásanyag és a témához kapcsolódó szakirodalom alapján igyekeztem egy átfogó képet alkotni a vizsgált épületről és tágabb építészet- és stílustörténeti összefüggésekbe helyezni ezt.

Az építkezés közvetlen előzményének tekinthető telekcseré története mellett sikerült rekonstruálni Csik vármegye új székházának részletes építéstörténetét, mely magában foglalja többek között a tervek időközben szükségessé vált változtatásának okait, az építkezés anyagi körülményeit és a tulajdonképeni építkezés menetét. A kutatás egyik legjelentősebb eredménye talán az új székház építésére, Hám Ignácra vonatkozó információk összegyűjtése, melyek alapján egy olyan Nyugat-Magyarországról érkezett építész alakja körvonalazódott, akinek jelentős szerepe volt abban, hogy az új vármegyeháza mind a kivitelezés minőségében, mind megjelenésében egy igen színvonalas épület lehetett. Hám Ignác esetében a Magyar tiszti cím- és névtárak alapos áttanulmányozása alapján derült fény pályafutására, mely során Magyarország számos vármegyéjében megfordult, és jelen volt például a csikszeredai vármegyeházával párhuzamosan épített nagybecskereki vármegyeháza építésének befejezésénél is. A kutatás egy másik jelentős eredménye, hogy Csik vármegye új székházát sikerült besorolni a magyarországi vármegyeház-építészet harmadik nagy korszakába. Az új székház építésének körülményei, ideje, az ebben a korban épült vármegyeházák általános és közös jellemzői alapján sikerült tehát a csikszeredai megyeházát is tágabb kontextusba helyezni, ezzel pedig – remélhetően – kiegészíteni a századforduló magyarországi építészetéről eddig kialakult és ismert képet.

MEZEI EMESE

Művészettörténet, MA, 1. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Szakács Béla Zsolt

egyetemi docens, PPKE BTK

Az Ebner-csempék. Egy késő középkori kályháról

A késő középkori besztercebányai ún. Bothár-műhely, mely kiterjedt megrendelői körrel rendelkezett, olyan összetett képi rendszert, motívumvilágot alkalmazott kályhacsempéi esetén, melyek joggal vetik fel az ikonográfiai koncepció létének kérdését egy kályha esetén.

A műhely produktumainak előfordulási helyeinek listája impozáns: Pozsonytól Fülekig számtalan felvidéki vár ásatásánál előkerültek. Az ábrázolások témáit áttekintve széles skála mutatkozik meg előttünk: a szentek egyszerűbb, néhol szinte frontális megjelenítésétől kezdve a világi, sőt obszcén jelenetek mozgalmas kompozícióig. Mindezek az ún. Ebner-csempék között is megjelennek, melyek valaha a műhely által felállított kályha részeként, egy besztercebányai polgári házban álltak.

A viseletek, a címerek az 1480-1510-es évek közé teszik a műhely működését, de a kirajzolódó előképek is ugyanezek az alkotásokon érhetőek tetten. Az anyagban a szakrális tematikájú, cselekménynélküli csempék mellett megjelennek olyan világi ábrázolások, melyek a feje tetejére állított világ toposzába tartoznak, ennek legismertebb motívuma az Arisztotelész és Phyllis, ill. a Vergilius a kosárban történet is. A férfin fufangjával, a nadrágért folyó harcban győzedelmeskedő nő alakja igen kedvelt téma volt a világi művészetek terén, így találkozunk vele aquamaniléken, szőtteken, és kályhacsempéken is.

A 15. század végén jelenik meg a kilenc hősnőábrázolása, és az ők mintegy görbetükörben megszülető párjaik ezek az asszonyok. A téma megjelenik Israhel van Meckenem, a Hausbuchmeister, és E.S. mester művein is, s kiteljesedését id. Lucas Cranach művészetében érjük tetten, ahol már Salome és Judit is mint öntudatos, kérkedő, incselkedő nő van jelen, aki kedvét leli a férfi igába hajtásában. Az ő előképük a csempéken is megjelenő Éva, aki mintegy archetípusa ennek, de találunk a görög mitológiában (Omphale) is ide sorolható alakokat. A csempék kapcsán felhozható jellemzők mind előfordulnak a farsangi, karneváli világ részeként, a rendetlen tréfás-vétkes színjátékokban, alakoskodásban, asszonycsúfolókban, de a lovagi költészet obszcenitást sem nélkülöző szabad szerlemlétfelfogásában is. Ezek megjelenése nem moralizáló-didaktikus tartalmakkal telítődik meg a kályhacsempék esetén, - bár lehetséges az intellektuális olvasata is a szakrális témák közegeiből nézve -, a polgári közeg, a század és a műfaj is melyben megjelenik a az érzelmi-érzelmi jellegű olvasatot erősíti, melyből a szatirikus töltet sem hiányzik.

NAGY KRISTÓF

Szabadbölcsészlet-művészettörténet, BA, 7. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szöke Annamária

docens, ELTE BTK

A Soros Alapítvány hatása a '80-as évek magyar művészetére

Dolgozatomban a Soros Alapítványnak a '80-as években a magyar művészeti gyakorolt hatását vizsgálom. A Soros Alapítvány 1984-ben jelent meg Magyarországon, és egészen a 2000-es évek közepén történő kivonulásáig jelentős szerepet játszott a hazai civil szféra támogatásában. Dolgozatomban csak az 1984 és 1989 közötti képzőművészeti tevékenységre koncentrálok. Ennek oka egyrészt a kutatási téma szűkítése, másrészt az, hogy az Alapítvány képzőművészeti tevékenysége 1989 után jelentősen átalakult.

A Soros Alapítvány 1985-től működtette a Műcsarnokkal együttműködésben a Képzőművészeti Dokumentációs Központot, mely a korszakban az Alapítvány egyik legnagyobb tevékenysége volt. Ez az intézmény addig kanonizálatlan kortárs magyar képzőművészek életművét dolgozta fel, és tette kutathatóvá. A korabeli tevékenység feltárását egyrészt személyes interjúkon, másrészt pedig a számos, különböző helyen (OSA, MTA, Műcsarnok...) fennmaradt levéltári források felkutatásán és feltárásán keresztül végzem el.

Dolgozatomban megvizsgálom, hogy a Soros Alapítvány aktivitása milyen relációban állt a korabeli hazai képzőművészeti élettel, továbbá azt, hogy milyen hatással bírt a magyar képzőművészet nemzetközi kapcsolatainak az alakulására. Ez kiemelten fontos kérdés, mivel 1985 és 1988 között egy neves külföldi művészettörténészekből is álló Nemzetközi Tanácsadó Testület is működött a Dokumentációs Központ mellett. Vizsgálni fogom azt, hogy a '80-as évekbeli támogatásoknak milyen szerepük és jelentőségük volt a későkádári kulturális rezsim leváltásában, és egy új kulturális hegemonia és egy új képzőművészeti kánon létrehozásában. Ennek az új hegemoniának fontos eleme a művészet piacépítése, és ezek a gondolatok már a '80-as években is többször megfogalmazódnak.

Felvetem annak a lehetőségét, hogy a Soros Alapítvány tevékenysége egyfajta kulturális kolonizációval is járt. Így a képzőművészet terén is olyan új paradigmák honosodtak meg a hazai elit közreműködésével, melyben általában kimondatlanul magukban hordozták a magyar és a közép-európai térség alárendeltségét és úfüggő csatlakozását a nyugati művészeti világhoz. Mindezeket a feltevéseket korabeli forrásokkal és vonatkozó szakirodalommal is alátámasztom.

PORTIK BLÉNESSY ÁGOTA

Művészettörténet, MA, 8. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia

Témavezető:

drd. Kovács Zsolt
egyetemi tanársegéd, BBTE

Vass Tamás – egy elfelejtett marosvásárhelyi grafikusról

Dolgozatom tárgyául – amint már a cím is előrevetíti – Vass Tamás marosvásárhelyi grafikus munkásságának ismertetését és elemzését választottam. Neve legtöbb – nem csupán külföldi, de erdélyi, sőt marosvásárhelyi – olvasó számára egyaránt ismeretlenül cseng. De minek is tudható be ez a tény? Miért került neve oly hamar a feledés leple alá?

Vass Tamás (1942–1988) a marosvásárhelyi Zenei és Képzőművészeti Líceum, majd a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola diákja volt, Barabás István, Nagy Pál, illetve Feszt László tanítványa. Önemestítőéletmódja és korai halála ellenére gazdag életművet hagyott hátra: tusrajzok, linómet-szetek, könyvmatok, réz- és cinkkarcok, illetve ezek rokentechnikáival készült művek. Alkotásaiban a modern ember elmagányosodása, a hatalommal szembeni ellenállása és harca fogalmazódik meg, de ugyanakkor jelen vannak a líraibb hangvételű csendéletek és aktok is egyaránt. Életművét leginkább a sokalakos, látomászerű drámai kompozíciók jellemzik, melyek magas színvonalú kiképzése a 20. századi erdélyi grafika egyik legjelesebb képviselőjévé emelik.

A Vass Tamás-munkák nagy része már a művész életében különböző tulajdonosokra talált és gyorsan szétszóródott. E tény jelentősen megnehezítette és lelassította a kutatás menetét. Számos grafika (főként a nagyobb lélegzetvételű alkotások) a művész barátainak, ismerőseinek tulajdonát képezi. Ezek mellett segítségül szolgált a munkák összegyűjtésében a Maros Megyei Múzeum Képtára is. Itt viszont csak a kommunista kánon előírásainak megfelelő műveket találtam, melyek állami megrendelésre készülhettek és a túlélést biztosították a művész számára a szocializmus évtizedeiben. Ezekből viszont – amint a grafikákon is olvashatjuk – nagyon kevés (1-3) példányszám készült. Ennél jóval több levonatot ismerünk a művész igazán nagy lélegzetvételű alkotásairól. A nyomtatott grafikákon kívül Vass Tamás tusrajzaival, vázlataival is találkozunk.

A grafikák mellett kutatásom másik alappilléreként a művész kéziratban fennmaradt naplójának töredéke szolgált forrásul. Ezek az 1981. május 15. és 1986. március 18. közötti a bejegyzések nem napi rendszerességgel történtek. Ám, ennek ellenére sok hasznos információt, utalást találunk Vass művészi tevékenységére, az alkotás folyamatára, a felmerülő nehézségekre. E személyes – mondhatni legszemélyesebb – írás szolgált alapul a művész személyiségének, gondolkodásmódjának és világnézetének megismerésében.

SALAMON GÁSPÁR

Művészettörténet, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Gosztonyi Ferenc
adjunktus, ELTE BTK

Papp Gábor György
tudományos munkatárs,
MTA, Bölcsészettudományi Kutatóintézet

A Schulek-tanszék (1903-1912)

Schulek Frigyes építész, a műemlékvédelem meghatározó alakja, 1903-ban pályatársa, Steindl Imre halálát követően a m. kir. József Műegyetemre, a Középkori Építési Tanszék élére került. Schulek Frigyes műveltségét, művészetét tekintve a XIX. század tudományosságának és gondolkodásának örököse. A XX. század hajnalán a Műegyetem falai között folyóépítészképzést számos kortárs mellett az utókor is a historizmus szellemiségét megcsontosító, a valós társadalmi igényekkel ellentmondó tevékenységnek tartotta, azonban a mélyfúrás merőben eltérő képet mutat. Schulek Frigyes tanszékén a szigorú, historizáló oktatási koncepció kiteljesítésével párhuzamosan egy stílári kérdésekben toleráns milieű jött létre. Így történhetett, hogy a historizmus fellegvárában alakult ki a XX. század első felének egyik legmeghatározóbb haladó szellemű csoportosulása, a Fialatok. Dolgozatom célja a tanszéki oktatási módszertan és struktúra deskriptív bemutatása mellett az elméleti képzés esetében a tudománytörténeti háttér, a gyakorlati metodikával kapcsolatban pedig a műemlékvédelemhez kötődő szálak vizsgálata. Az ízlésformáláshoz kapcsolódó fejtegetéseimmel pedig néhány óvatos szempontot nyújtok a – főként a Fialatok kapcsán – felmerülő kérdésre: volt-e, illetve miben állt Schulek Frigyes hatása a keze alatt felnövekvőépítésznevezédekre?

VERESS DÁNIEL

Történelem-művészettörténet, BA, 11. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Gosztonyi Ferenc
adjunktus, ELTE BTK

Fülep Lajos és Lechner Ödön. A Magyar építészet meg nem írt lábjegyzeteiről

Fülep Lajos Magyar építészet című esszéje (1916, nyomtatásban: 1918) Lechner Ödön építészeteinek első elmélyült, filozófiai megalapozottságúértékelése, melyet szerzője a magyar kortársainak nagy többségétől függetlenül vetett papírra. Historizmuskritikája kidolgozásában ugyan támaszkodhatott az általa hivatkozott Karl Scheffler elképzeléseire, a monumentális nemzeti architektúrában kulminálóépítészeti ideája biztosan nem a német teoretikuséból táplálkozik. A Fülep-kutatás homlokterébe egyelőre nem került más korabeli szakirodalom, amelyről gyanítható, hogy a Magyar építészet forrásaként szolgált. A Magyar művészet vonatkozó fejezete mégsem tekinthető Fülep hermetikus gondolatkonstrukciójának, mivel számos megállapítása érintkezik Lechner saját szövegeivel (nemzeti építészet, forma, monumentalitás, primitív és naiv művészet). Ezen összefüggések kibontása után világos, hogy Fülep Lechner cikkeinek hatása alatt dolgozta ki az építésről, sőt a 19. századi magyarországi építészet egészéről megvont mérlegét. A fogalmi apparátus egyező pontjainak többsége azonban már évekkel a Magyar művészet megírása előtt Fülep művészeteóriájának princípiumaivá szilárdult. Így kézenfekvőbbnek tűnik számomra annak feltételezése, hogy Lechner építészeten felül a – Fülep számára ismerős és fontos gondolatokat tartalmazó – eszméje miatt is válhatott Izsó Miklós mellett a „magyar művészet” egyetlen valódi képviselőjévé.

SIDÓ ANNA

Művészettörténet, MA, 10. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:
Somorjai Sélysette
megbízott előadó, PPKE BTK

Füstbe ment terv? Az integrált örökségvédelem még fennálló lehetőségei az Óbudai Gázgyár területén

Vizsgálódásom tárgya az Óbudai Gázgyár területén még létre jöhető integrált örökségvédelem. A téma kapcsán arra szeretnék választ találni, hogy mit jelent a mai műemlékvédelmi gyakorlatban az integrált örökségvédelem fogalma, s hogy ennek milyen megvalósítási lehetőségei vannak a Gázgyár területén. Feltevésem az, hogy az integrált örökségvédelem normáit az alap kutatások eredményeiből leszűrt értékek mentén kell kijelölni. Arra szeretnék rávilágítani, hogy az alap kutatások módszertani, szemléletbeli és tematikai sokfélesége, valamint azoknak a terület eredeti funkciójának összefüggésrendszerében történő elhelyezése már önmagában is indokolja az integrált örökségvédelmi szemlélet alkalmazásának jogosságát. Céлом ezzel az, hogy ezt a magyarországi szakirodalomban is gyakran emlegetett, de kevésbé pontosított új szempontot érvényesítve, megvizsgáljam a már műemléknek nyilvánított épületegyüttes kortárs (2004-től számított) történetét. Az integrált műemlékvédelmi szemlélet alkalmazhatóságának vizsgálata még akkor is indokolt, ha tudjuk, hogy a Gázgyár területének hasznosítása már elkezdődött. A terület jelentős részén a Graphisoft Park Kft. tulajdonában lévő területen infotechnológiai vállalatok működnek. A terület azon részének a hasznosításáról, mely az Óbudai Önkormányzat tulajdonában van még nem született döntés. A hasznosításról és a lehetséges funkcióiról szóló parttalan és koncepciótlannak tűnő „vita” 2004-óta húzódik, s az idő növekedésével fordított arányosságban csökken a köztulajdonban lévő terület nagysága.

Dolgozatomnak nem célja, s elméleti/tudományos munkaként nem is lehet célja egy konkrét hasznosítási javaslat kidolgozása, inkább csak az integrált örökségvédelem szemléletét követő hasznosítási irányelveket kívánok megfogalmazni. Olyanokat, melyek megtartják a 19. századi ipari társadalom e nemzetközi szinten is egyedülálló emlékének építészeti integrációját.

VISKY MÁRIA

Művészettörténet, BA, 4. félév

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Történelem és Filozófia Kar

Témavezetők:

Lichner Magdolna PhDművészettörténész, Iparművészeti
Múzeum, Adattár**Pandur Ildikó PhD**művészettörténész, főmuzeológus
Iparművészeti Múzeum,
Ötvös Főosztály**Bánffy Miklós újabb arca – két serleg tükrében**

Bánffy Miklós gróf, a Lasonczi Bánffyak grófi ágának utolsó egyenes ágon leszármazott férfitagja a művészet több területén alkotott, az irodalmi munkássága, díszlet- és jelmeztervezői tevékenysége jól ismert és többször méltatott. Tanulmányom e személyiség újabb, kevésbé ismert tevékenységi körére igyekszik rávilágítani, melyben a két világháború közötti magyar iparművészet kiemelkedő műveit, két Bánffy-tervezésű, Pál Lajos budapesti ötvösművész által kivitelezett ötvöstárgyat ismertetek.

Egyik aranyozott ezüst serleg a budapesti Iparművészeti Múzeum gyűjteményének darabjaként a 2012-ben megszervezett „Art deco és modernizmus - Lakásművészet Magyarországon, 1920 – 1940” című tárlaton szerepelt, párját pedig, az ikonográfiájában vallásos témájú kelyhet az adományozó gróf kívánságára továbbra is használják konfirmációünnepén a kolozsvári Farkas utcai református templomban. A stilisztikai szempontból az art deco irányzatába illeszkedő serlegek formavilágukban és kivitelezésükben egyaránt hasonlóak, és kivételesen gondos technikájú mesterről tanúskodnak. Pál Lajos, az Iparművészeti Iskola egykori tanárának és rövid ideig megbízott igazgatójának fel nem dolgozott munkásságát tekintve e két ötvöstárgy biztos kiindulópontot is jelentett az ötvösművész pályájának felderítésében. Az 1931-ben készült művek szerkezeti megoldásaiban a mester a manierista ötvösség szerelhetőség-elvének hagyományos technikáját éleszti újra, ugyanakkor jellemző rájuk a két világháború közötti iparművészet dekorativitása, természeti formák felhasználása, valamint a geometrikus stilizálás alkalmazása. Bánffy Miklós számtalan művészeti ágra kiterjedő életművének e darabjai ma-gukon hordozzák a tervező gróf műveltségéből származó tárgyi kultúrájának, az egyház és természet iránti elkötelezettségének jelét. A színvonalas és alapos kivitelezésű, a Wiener Werkstätte stílusát, a korai újkor ötvösség gyakorlatát, valamint a természetkedvelő gróf kultúráját tükröző műtárgyak jelentősége abban rejlik, hogy mindkét alkotó művészetének legfontosabb jellemzőit magában foglalja. Pál Lajos stílusának gyökereire vezetnek rá, s egyúttal Bánffy alkotói sokoldalúságának újabb bizonyítékai, melyek jó példái az erdélyi és magyarországi művészi tudatosságnak.

BAKOS ÁRON

Vallástudomány, MA, 9. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Báráth Dániel

habil. egyetemi docens, ELTE BTK

Dr. Sarnyai Csaba Máté

egyetemi docens, KRE BTK

Népi költészet és vallásosság

Dolgozatomban egy beregújfalusi parasztasszony kéziratos verses füzeteinek tartalmát elemzem. Szövegkorpusza átmeneti folklórműfajként írható le, a szóbeliség és írásbeliség határterületén áll. A szövegek szerzőségét háttérbe szorítva, azok létmódjára fókuszáló megközelítéssel igyekszem elhelyezni, értelmezni a gyűjteményt. Ennek során két megközelítési módot alkalmazok. Az első, az egyénre, az életútra, mély vallásosságára, szociokulturális beágyazottságra, mint kontextusra tekint és azt mint értelmezési keretet kezeli. Segítségével megérthetjük, hogyan helyezkednek el a szövegek az életútban, miként hatnak ki az életesemények, személyes preferenciák, élmények, élethelyzetek a válogatásra, az alkotásra, az áthagyományozódásra. A második kiindulópontot maguk a szövegek jelentik, a műfajszerveződés elveit próbálom nyomon követni és kibontani.

Értelmezésem kiindulópontja, hogy a versek tartalmukban számos, a liminális helyzetre jellemző vonást mutatnak. A művészi megformáltságukban, szerzőségük szempontjából széles skálán elhelyezkedő alkotásokat összekapcsolja közösségi szemléletük. A szóbeli elhangzások ünnepi alkalmi ugyanúgy felfoghatók határhelyzetként, ahogy az írásbeli terjedés számos más formája is (emlékverses füzetek, katonakönyvek, levelezések, emlékkersek). A versek közösségi élményt, értékeket énekelnek meg. A fenti két megközelítésmód érvényesítésével igazolhatjuk azt az koncepciót, hogy nem szöveggyűjteményről, hanem gyűjteményről beszélhetünk. Az egyéni preferenciák és a tágra értelmezett műfaj közös gondolatisága a szövegek egymásmellettsége helyett azok összetartozását rajzolja ki. Az átmeneti népi költészet folklórműfaj ebben az értelemben pedig egyfajta sajátos világszemlélettel rendelkezik, csaknem a klasszikus műfajokhoz hasonlóan.

ILLÉS ANNA

Néprajz, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bárh Dániel

habil. egyetemi docens, ELTE BTK

A magyar neosámánizmus mitológiai (re)konstrukciós modelljei

Dolgozatomban az újpogányság irányzataihoz tartozó magyar neosámánizmus két alakját – Fehérholló-Ösküés Sályomfi Nagy Zoltán – vizsgáltam. Kiinduló hipotézisem, hogy hitviláguk nem véletlenszerű elemekből áll, hanem modellszerű rendszert alkot. Főként arra kerestem a választ, hogy a két személy világnézete miként konstruálódik meg, milyen rétegek alkotják, s hogyan rajzolható meg a neosámánizmus mitológiai (re)konstrukciós modellje.

Dolgozatom első részében szükségesnek tartottam az alapvető fogalmak (Új Vallási Mozgalmak, újpogányság, neosámánizmus) tisztázását a nemzetközi és a magyar szakirodalom alapján. A második fejezetben saját kutatásomat tárgyaltam, melynek eredményei a résztvevő megfigyelés, interjúk és internetes oldalak elemzéséből származnak.

Vizsgálataim szerint Fehérhollóés Sályomfi hitvilága három rétegre bontható: I. archaikus; II. keleties; és III. általános újpogány réteg. A rétegek nem válnak el egymástól élesen, folyamatos kölcsönhatás van közöttük. Ezeket világnézeti elemzése alapján különítettem el, a legjellemzőbb elemeket hangsúlyozva. Mind Fehérholló, mind Sályomfi hitvilágában jól megfigyelhető az újpogányságra alapvetően jellemző szinkretizmus, a brikolázs jelleg.

A közelmúltban és napjainkban is problémáik megoldására egyre többen keresik a választ kultúránk gyökereinek. Ehhez elengedhetetlen a rekonstrukció, megalkotva ezzel az első réteget. Azonban a hagyományok, hitvilág rekonstrukciója teljességében nem lehetséges, ezért egyéni konstrukciók is szükségesek, amelyek kitöltik a fehér foltokat, összekötik az önmagukban némileg kontextus nélküli elemeket. Emellett a felmerülő modern igények kielégítésére további nézetek bevonása szükséges, amire legalkalmasabbnak a keleti tanításokból átvett gondolatok bizonyultak. A második réteg azokra a kérdésekre ad választ, melyekre az első réteg nem tud, egymást kiegészítő rendszert alkotva. Az általános újpogány réteg mintegy keretet ad ennek, mindkét réteghez igazodik, szervesen be tud épülni ezek közé tag keretei miatt. Habár az általam felrajzolt modell egy kutatói konstrukció, segítheti a tisztánlátást a szerteágazó problémakörben. A vázolt rétegek kritériumai lehetnek annak, mely irányzatokat nevezhetjük újpogánynak, s a modell keretet adhat összehasonlító vizsgálatoknak. A rétegek segíthetnek elhatárolni az újpogányságot más, hasonló jelenségektől is, de akár egy új definíció megalkotására is alapot adhat ez a felosztás.

LEICHTER LILLA

Néprajz, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Smid Mária Bernadett

tanársegéd, ELTE BTK

Egy naiv művész kortárs recepciói. Győri Elek alakja az elit és a tiszaladányiak felfogásában

Győri Elek (1905. Tiszaladány – 1957, Tiszalök) egyike volt a harmincas évek legismertebb naiv művészeinek. Festményei – a hozzá hasonlókéval együtt – kiállításokon szerepeltek, az alkotókról újságok cikkeztek és mindenkit foglalkoztatott a kérdés, hogy tulajdonképpen kik is ők? Minek tekinthető a sok fiatal, faluról jött tehetség? Nagyon fontos kérdéssé vált, hogy mégis hogyan viszonyuljon hozzájuk a társadalmi elit – de ugyanennyire érdekes az is, hogy a szűkebb pátriájuk, a falu mit gondolt rólok.

A XX. század első felében az eltérő vélekedések a közvéleményben más-más módon kezelték az úgy nevezett „őstehetségeket.” Munkámban a hivatalos neokonzervatív kultúrpolitika, a szabadelvű ellenzék és a népi mozgalom vitáinak keresztüztüében lévő naiv művészek recepcióival foglalkozom. Azt vizsgálom, hogy a különböző szellemi irányzatok milyen lehetséges alternatívát kínálhattak a paraszti származású művészek megítélésében.

Ezeket, a szakirodalom és a korabeli források segítségével megismerhetőálláspontokat egészítettem ki a saját gyűjtéseim eredményeivel. Tiszaladányban, Győri Elek szülőfalujában végzett munkám már második éve tart és nem érzem azt, hogy már a végére értem volna. Olyanokat szólaltattam meg, akik személyesen ismerték a festőt. A szövegek segítségével rekonstruálni lehet, hogy a közéleti vitákkal párhuzamosan milyen véleményt fogalmazott meg a falu Győri Elekről, a hagyományos paraszti életmódot elvető művészeiről. Megdöbbentő eltéréseket fedezhetünk fel a korabeli hozzáállás és a napjainkból visszatekintő, megszépítő emlékezet között. A jellemző narratívák segítségével jól megérthetjük ezt a homogén közösségi tudatot és meggyőződhetünk róla, hogy Győri Elek egy tehetséges, jó humorú, központi figurája volt a falunak – legalábbis ma már a legtöbben így emlékeznek rá. Ennek a képnek kialakulása pedig összefügg a harmincas évek vitáival.

A naiv művészeket eddig így vagy úgy, de szinte mindig egyoldalúan vizsgálták, csak „fölülről” vagy csak „alulról.” Valódi helyzetüket a társadalmi diskurzusban azonban úgy érthetjük meg, ha több irányból közelítünk, és annak tekintjük őket, amik mindig is voltak: két világ közt lebegő lidércfények.

NAGY RAMÓNA

Néprajz, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Küllös Imola

címetes egy. tan., ELTE BTK

„Mert kénköves esső az égből le tsordul...”

A dolgozat célja, hogy egy szövegen keresztül bemutassa, hogy a folklorizáció folyamata milyen síkokon érvényesülhet. Ennek szemléltetésére komplex módon közelítettem a témához, több forráscsoportot (kéziratot és nyomtatott) anyagokat, valamint a vonatkozó szakirodalmat is bevonva.

A szöveg, amiből kiindultam egy, a XVIII. század során született vers, mely a világvége, az utolsóítélet témáját dolgozza fel. A dolgozatban rávilágítok a szöveg lehetséges forrásaira és stílusalakító tényezőire. Összehasonlító szövegfilológiai módszerrel összevetem a verset egyes variánsait, melyek ponyvanyomatványként és kézirat énekeskönyvekben is felbukkantak. A legkésőbbi variánsát a szövegnek egy vak koldus előadásából ismerjük, így a dolgozat végén külön fejezetet kap a szóbeliség, mint a folklorizáció utolsóállomása.

A téma nagysága miatt kénytelen voltam a magyar nyelvű szöveghagyományra szűkíteni a vizsgált anyagot. Még így is meglehetősen nagy szövegtörzssel dolgozhattam.

A dolgozat felveti a kérdést, hogy hol kezdetünk el a hagyományba való beágyazódásról beszélni. Lehet-e azt mondani, hogy csak az a folklór, ami a szóbeliségben él, mikor már a ponyvák jelentős átalakuláson megy keresztül a szöveg?

Első pillantásra talán túl tágnak tűnik az időkeret, amivel a dolgozatban számolok, azonban a szövegfolytonosság megköveteli, hogy a XVI. századtól egészen a XX. századig nyomon kövessük a változás folyamatát.

A dolgozat végén található összegzésben nem foglaltam össze minden részeredményt, hanem igyekeztem egy olyan paradigmát felállítani, mely alkalmas lehet más kutatásokkal való összevetésre.

ORSZÁG DÓRA

Néprajz, MA, 3. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Lajos Veronika

tudományos munkatárs, DE BTK

„Szerényen kell élni” Narratívák egy nyáregyházi római katolikus pap szolgálatáról

A dolgozat egyén és lokális társadalom viszonyát vizsgálja az etnográfiai terepmunka módszerével egy pest megyei településen, Nyáregyházán. A kutatás központi alakja a római katolikus Pál atya, akinek élettörténetét és a községben végzett negyven éves (1971-2011) szolgálatát a saját és a helyi lakosok narratíváin keresztül elemzem. Az értelmezésben eszközként használok fel a Pál atyával készített többlépcsős életútinterjút, valamint a helyi lakosokkal készített félig strukturált interjúkat.

A dolgozat célkitűzése megérteni és elemezni Pál atya helyzetét a lokális társadalomban, illetve megvizsgálni azt, hogy milyen történeteken keresztül rögződik az ő lelkipásztori tevékenysége a helyi lakosok emlékezetében. Továbbá, hogy ő hogyan értelmezi saját egyházi pályáját.

A dolgozat fő részében Pál atya szolgálatát két dimenzióra bontva (közösségteremtés és vallási tevékenység) elemzem. Összefoglalóan elmondható, hogy a megkérdezett lakosok Pál atya szerepét a lokális társadalomban különbözőképpen értékelik, vagyis egyszerre közösségteremtő és a helyi társadalmat megosztó személyiségről van szó.

A kutatás eredményei azt a feltételezést támasztják alá, hogy a vallásgyakorlás milyensége nemcsak a pap személyiségével áll összefüggésben a lokális társadalomban. Egyrészt a pap és a hívek dialógusából alakulnak ki a különböző vallásgyakorlási formák, hiszen csak azok lehetnek sikeresek, melyeket az adott gyülekezet is magáénak érez.

Másrészt a társadalmi és történeti kontextus figyelembevétele is elengedhetetlenül fontos. Számos tényező befolyásolja a vallásos gyakorlatok természetét, például a munkavégzés jellege, a faluból való kilépés, az adott politikai rendszer, a különböző régiók országon belüli elhelyezkedése stb.

PORTIK GABRIELLA

Néprajz, BA, 6. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
dr. Keszeg Vilmos
professzor, BBTE

**Etnográfiai leírás vagy szépirodalom? Az etnográfiai leírás mint modell
Gyarmathy Zsigmondné Hóry Etelka szépirodalmi műveiben**

A 19. század közepétől kiemelt helyzetbe kerül a társadalmi és irodalmi gondolkodásban a nép, a parasztság, a régió, a lokalitás. Ezt alapul véve fogalmazható meg az a kérdésselvetés, hogy a szépirodalom nép- és régióábrázolásai milyen viszonyban állnak az etnográfiai leírásokkal. Dolgozatomban ezt a kérdést Gyarmathy Zsigmondné Hóry Etelka szépirodalmi művei kapcsán teszem fel, akinek műveit a következőképpen jellemzik: „megkapó hűséggel festi a népszokásokat”. Etnográfia és irodalom kapcsolata és kölcsönhatása nem újszerű tény, azonban meg kell vizsgálnunk – dolgozatomban erre teszek próbát –, hogy szépirodalmi művek, leírások értelmezhetőek-e etnográfiai leírásaként, és milyen szempontok érvényesítése engedi meg ezt az azonosítást, ha egyáltalán megengedi.

SZABÓOVÁ TÜNDE

Néprajz, MA, 1. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Bartha Elek
tanszékvezető egyetemi tanár, DE BTK

Az almagyi (Gemersky Jablonec) római katolikus templom festett kazettás mennyezete és archaikus népi imák közötti párhuzam

Dolgozatomban egy román kori erődtemplom, ma római katolikus templom festett kazettás mennyezetével foglalkozom, a mai Szlovákia területén lévő, egykor Gömör megyéhez tartozó Almagy (Gemerský Jablonec) római katolikus templomával, és mennyezetének festett kazettáival. Célom valójában a vallási szimbólumok egyik sarkalatos problematikájának fessegetése: értelmezés. Egy adott szakrális emlék, képi ábrázolásainak értelmezése, melynek fonákját szövegek és ábrázolások egybevonása képezi. A szövegek oly specifikus műfaját használom fel, mint az archaikus népi imádságok. A szöveges és tárgyi emlékek olyan tradicionális jelképrendszereiről van szó, melyek a keresztény középkorban közérthetőek voltak. Ahogyan a kazettás mennyezetek a késő középkor virágzó szakrális festészetének elemeit őrizték meg, úgy az adott paraliturgikus, szájról-szájra hagyományozódott imádságok is a középkor vallásos megnyilatkozásaihoz, kora világértelmezéséhez vezetnek vissza. A bennük fellelhető motívumok, eredetükben, összetettségükben rokonságot mutatnak, ezért is gondolom, hogy az imákban rögzített hitelmények katalizátorként hathatnak a szakrális szimbólumok értelmezésének folyamatában. A mennyezet kazetták képeit, archaikus imádságokon keresztül az archetipikus szimbolizáció törvényszerűségei felől közelítem meg, így a hordozott tartalmakat az archetipális mítoszkritika módszerének alkalmazásával értelmezem, melynek lényege, hogy nem a jelelölők, hanem a jelölt képzettartományok felől közelít az anyaghoz, ezáltal próbálva a képzelet archetipikus struktúráit összefüggő rendszerbe illeszteni. Bevezetéseként rövid áttekintés olvasható a templom építéstörténetéről, az elemzésre kerülő anyagról, majd részletesebben vizsgálom a mennyezetkazettákat, az azokon megjelenő katolikus (jezsuita) vallási és figurális ábrázolásokat. Írásom jelentős részét a mennyezetkazettákon megjelenő Krisztusi szenvedéstörténet archaikus népi imák mentén valóértelmezése teszi ki, mely, mint egy Kálvária jelenik meg a templom mennyezetén, felvonultatva az Újszövetség szereplőit, elemeit: Júdás, Péter, a Krisztus mellett keresztre feszített két gonosztevő, a kakas, mely Máriát ébresztette, illetve az angyalok, akik Krisztus lehulló vérért szedték. Ezek az egyértelműen keresztény tudafformájú, eredetű mozzanatképek. E mellett természetesen megjelennek a profán ábrázolások is, naturalisztikus madár- és növényminták, de a mennyezet értelmezése során főként a figurális ábrázolások kapnak hangsúlyt.

SZÜCS BRIGITTA

Néprajz, MA, 4. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Barna Gábor

tanszékvezető, SZTE BTK

Zöldág állítása Csíkszentgyörgyön és Csíkbánkfalván

Jelen dolgozatom két Hargita megyei falu népszokását tárgyalja, melynek során különböző jeles ünnepeken a falu népe fiatal fenyő, vagy nyírfát, azaz zöldágot állít fel meghatározott helyekre. Csíkszentgyörgy és Csíkbánkfalva székely népségű magyar falvak. Az alsíki medence keleti oldalán található, összenőtt belterületük van, amely a Csíki havasok lábánál fekszik. A két település tehát havasok, erdők közelében terül el, ennek köszönhetően bővelkedik fenyőfában és nyírfában egyaránt, így nem okoz gondot, ha például egy lakodalomra akár tizennégy fenyőfát vágnak ki, lakodalmi zöldágnak. Lakodalmon kívül számos más alkalomra is állítanak fiatal fákat, többek között templombúcsú, pünkösöd, bérnálás, úrnapi, papszentelés, fiatalkorú temetése, ballagás, 30-40-50 éves kortársalálkozó, és olykor-olykor a szüret ünnepein is.

Tanulmányom azon kívül, hogy az utóbb leírt alkalmakon való zöldág-állítást leírja, egyben megkísérelti értelmezni és elemezni a zöldág-állítási szokásait eme két székely faluban. A dolgozatban, ennek keretében kap hangsúlyos szerepet a zöldág-állítási, és magának a zöldág funkcióinak a vizsgálata, továbbá mindezeknek a változása napjainkban. Ezeknek a kutatási szempontok figyelembevételével jutottam azokra a megállapításokra, amelyek azt feltételezik, hogy a zöldág egy olyan archetipikus kép, amely szorosan kapcsolódik az átmeneti rítusokhoz és több funkciója létezik. Ennek értelmében a zöldág egyszerre birtokol mágikus-szakrális, művészi és nemzeti identitást kifejező szerepet. Továbbá, kijelenthető az, hogy napjainkra főként az utóbbi funkciók dominálnak, vagyis az esztétikai és a székely nemzeti azonosságtudatot kifejező szerepek.

A zöldághoz kötődő szokások leírásán és elemzésén túl, gazdag képanyag is kapcsolódik a dolgozathoz, amelyek főleg az 1950-es évektől napjainkig kívánja illusztrálni a zöldágakat a csíkszentgyörgyi és csíkbánkfalvi ünnepeken.

TOMPOS KRISZTINA

Néprajz, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bárth Dániel

habil. egyetemi docens, ELTE BTK

Néprajztudomány és ideológia az 1950-es években. A Kálmány-vita elemzése

Dolgozatomban a 1950-es évek magyar néprajzára nehezedő kommunista ideológiai behatás dokumentumaival foglalkozom. A kérdés tudományszakunk egy meglehetősen elhanyagolt területét képezi, holott a különféle eszmerendszerek hatása az egyik legfontosabb alakító tényezője egy tudomány történetének.

Vizsgálatom kiindulópontját a Kálmány Lajos gyűjtése alapján, utólagos szerkesztéssel készült kötet és az ennek bírálatából kibontakozó vita képezi. Az elemzett szövegek keletkezésének ideje (1952 és 1953) különösen fontos információ, mivel a magyarországi kommunizmus kiépülésének kezdeti időszakához tartoznak, amikor a fő cél a hatalom megszilárdítása volt és mindennek – még a tudományos életnek is – ezt kellett szolgálnia. Fő célkitűzésem volt, hogy kézzelfogható források segítségével bemutassam: az 1950-es években mennyire szorosan kapcsolódott egymáshoz a hatalom és a néprajztudomány és ennek következtében milyen mélyen hatotta át az ideológia a szövegeket

Az elemzés során a kötet tartalmi, formai jegyeivel és a Banó István kritikája nyomán kialakuló vita részleteivel foglalkozom. Teljes képet természetesen nem vázolhatok fel írott dokumentumok alapján, de ezek biztos alapot nyújtanak megállapításaimhoz, hiszen a források jelen esetben nem utólagos interpretáció eredményei, hanem adott történelmi helyzetben, adott hatalmi-ideológiai nyomás alatt születtek, így hiteles dokumentumai, kimerevített pillanatai egy rendszernek. A szövegek értelmezésekor arra próbálok rávilágítani, miként jelenik meg az ideológia egy tudomány életében és ez hogyan csapódik le a nyelvi eszköztár szintjén. A kommunista (marxista-leninista) retorikával íródott szövegek utólagos értelmezése különösen izgalmas, ugyanakkor nehéz feladat is, mivel a jelentések különböző szintjei között kell eligazodni és felfedezni a mélyebb tartalmakat. A Kálmány-kötet kapcsán kialakuló vita esetében a marxista retorika nem csak a tudományos tartalmat fedi el, hanem a szakmai és személyes ellentétek is a sorok mögött bújnak meg. Ezek meglétét azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül, mert az ideológia mellett ezek is befolyásolják a tudományszakunk korpuszát jelentő szövegeket.

TÖRÖK ESZTER

Tanító, BA, 8. félév

Nyugat-magyarországi Egyetem, Apáczai Csere János Kar

Témavezető:

Dr. Lanczendorfer Zsuzsanna

egyetemi docens, NYME AK

Ismerik-e a rátótiadát Rátóton?

Dolgozatom első felében bemutatom szülőfalum, Gyulafirátót természeti adottságait, történetét. Ismertetem a településsel kapcsolatos több nevezetességet, illetve azokat a személyeket, akik a falu történelmében fontos szerepet játszottak.

Általánosan beszélek a rátótiadáról, és ismertetem a szakirodalom alapján a definíciót.

A következőkben kitérek arra, hogy a Magyar Népmesekatalógus Gyulafirátót jelöli meg, mint a rátótiadák névadója. Ebben a katalógusban típus szerint kategorizálta a szerkesztő a magyar falucsúfolókat. Ebből a kötetből kigyűjtöttem azokat, amelyek Gyulafirátóhoz kötődnek. Ezeket a történethez tartozó katalógusszámmal jelöltem.

A rátótiada műfaja más irodalmi és művészeti alkotásokra is hatással volt. Ezek közül megemlítem Schwajda György által írt könyvet; A rátóti legényanyát, emellett ennek a könyvnek a megfilmesített változatát; A legényanya című filmet, majd a magyar kultúrához tartozó Magyar népmesék rajzfilmsorozatába is bekerült A rátóti csikótojás című történetet.

A fő részben kutatási módszerként választottam az interjút illetve a kérdőívet, annak feltárására, hogy lakhelyemen, Gyulafirátóton mennyire ismertek ezek a történetek, illetve maga a rátótiada fogalma. Az interjút a helyi önkormányzati képviselőjével, a római katolikus plébánossal, és a református lelki pásztorral készítettem.

Ezt követően a Gyulaffy László Általános Iskola felső tagozatában töltöttem ki a kérdőívemet, mely tíz kérdésből áll. Ezeket osztályokra és kérdésekre lebontva elemzem. Ezután megvizsgáltam a helyi tantervet, hogy fény derüljön arra, hogy az iskola fontosnak tartja-e ezt a népmesetípust megismertetni a diákokkal.

DEBNÁR LILLA DÓRA

Néprajz, MA, 3. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Lajos Veronika

tudományos munkatárs, DE BTK

„Itthon vagyok otthon, de otthonra megyek haza” Tárgyhasználat és az otthonosság összefüggései egy debreceni egyetemi kollégiumban

„Itthon vagyok otthon, de otthonra megyek haza.” Tárgyhasználat és otthonosság összefüggései egy debreceni egyetemi kollégiumban
Kutatásomat 2012 áprilisa és 2012 októbere között végeztem. A dolgozat alapjául 15 egyetemista lánnyal készült interjú szolgál. Mindannyian a Debreceni Egyetem hallgatói, és a Kossuth Lajos Kollégium III. épületének lakói.

Dolgozatomban kollégista lányok tárgyakhoz való viszonyulásán keresztül szeretném szemléltetni, hogy a fogyasztói társadalom nem arctalan fogyasztókból épül fel. Napjainkban a minket körülvevő tárgyak száma folyamatosan gyarapszik, de ugyanakkor mindenkinek lehetőséget biztosít saját tárgyi világ létrehozására, és egyéni attitűd kialakítására a tárgyakhoz való viszonyulásban. A fogyasztói társadalom belül van ugyan egy minden egyénre jellemző domináns viszony a tárgyakhoz, de ezen belül többféle viszonyulás lehetséges. Minden egyén számára más jelentéseket hordozhat magában egy-egy tárgy.

A tárgyakhoz való hozzáállásban előfordul különbségek érzékeltetésének céljából a kollégista lányokat négy nagy csoportba osztottam. Az interjúalanyok tárgyak iránt tanúsított viselkedése, a saját tárgyaikról való beszédmod a rendszerezés alapja. A vizsgálat során a tárgyaktól nem távolítottam el a kontextust, figyelembe vettem, hogy a kollégista lányok hogyan értelmezik saját tárgyaik jelentését.

Az embert körülvevő tárgyak kulturális jelentéseket hordoznak magukban. A saját tárgyakkal a kollégisták saját világának egy darabja kerül a kollégistával a kollégiumi szobába. Így a tárgyak kontextusa megváltozik, de a rendező elv változatlan marad. A diákok kollégiumba hozott tárgyain keresztül betekintést nyerhetünk tulajdonosaik világképére és életmódjára.

Az otthonosság érzete sok esetben összefügg a személyes tárgyak jelenlétével vagy hiányával. A tárgyak mennyiségére hatással lehet a kollégista lakhelye és a kollégium közötti távolság, de az otthonosság kérdésében nem a tárgyak mennyisége a döntő. A kollégiumi szobában jelenlévő tárgyak mennyiségét a kollégista lányok tárgyakhoz való viszonyulása határozza meg. A kollégiumi szobákban lévő tárgyakhoz ugyanakkor erős érzelmi kötődés mellett gyakran transzcendens érték is kapcsolódhat.

FEKETE BÁLINT

Néprajz, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mohay Tamás

habil. doc., ELTE BTK

Tanári életpálya a XX. század második felében, Vitnyéden

A dolgozat egy rábaközi település tanárnőjének, Énekes Lenkének részletes életpályáját és a faluban elvégzett társadalmi tevékenységét mutatja be. A pályázat rávilágít a Diderot által is megfogalmazott közéleti erényekre és a magánéleti gyengeségekre. A demográfiai változások tükrében ismerteti meg minket egy olyan - hátsó támogatás hiányában élő - a fiatalság által nagyra becsült, közkedvelt tanárnővel, aki gyakran saját pénzén finanszírozott utazásokat, zenekarokat az általa vezetett néptáncscsoport számára. A szerző egyszerre használja az „oral history”, és az írott források adatfeltáró módszerét. A rendelkezésünkre álló képi források Énekes Lenke fiatal korából kerültek csak elő. Énekes Lenke gazdag és sokszínű gyűjtési anyagából kevés maradt fenn, mivel sajnálatos módon halála után nagy része megsemmisítésre került. A dolgozat szerzője család-és társadalomtörténeti kontextusban kívánja bemutatni Énekes Lenke személyét. A településen fennmaradt emlékezete, melynek ápolására nagy gondot fektetnek a helyiek. Énekes Lenke a közösségi emlékezetben barátságos, szerény, segítőkész, emberszerető személyiségként maradt fenn.

A dolgozat célja nem csak egy életpálya bemutatása volt, hanem annak elhelyezése több, a környékbeli településeken szintén neves tanárok sorában.

A dolgozat több típusú forrásanyag értelmezés-konstrukcióban kívánja Énekes Lenke, napjainkig fennmaradt alakját bemutatni.

KIS GYÖNGYVÉR JUDIT

Alkalmazott közgazdaságtan, BSc, 2. félév

Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pozsgai Péter

egyetemi docens (BCE - Európai Gazdaságtörténeti és Gazdaságfejlesztési Kutatóközpont), BCE KTK

Céhes vállalkozók és piaci alkalmazkodás A mezőtúri fazekasság a 18–19. században

Dolgozatom témája az országszerte híres mezőtúri fazekascéh történetének bemutatása. Kutatásaim során szembesültem azzal a látszólagos ellentmondással, hogy habár a céhet végig feudális jellegű szervezetnek tekinthetjük, amely ragaszkodott előjogaihoz, az idők során mégis jelentős változásokon ment keresztül. Az alkalmazkodási kényszer főleg a 19. századtól kezdve vált jelentőssé, amikor a korábbi, évszázadokig szinte változatlan mázatlan feketekerámiákat olyan edények váltották fel, melyekhez új színeket, mintákat, technikákat és nyersanyagokat használtak. Az új stílus kialakításában jelentős szerepet játszott a fő vásárlóközönséggé váló parasztság ízlésvilágához való alkalmazkodás is, mely főleg a felhasznált népművészeti motívumok, valamint a szín-és formavilág változásain keresztül figyelhető meg.

A dolgozatban kitérek azokra az egyéb külső hatásokra is, melyek jelentősen befolyásolták a mezőtúri fazekasság fejlődését. Ilyen volt például a török hatás, illetve a környező fazekasközpontok közül a hódmezővásárhelyi fazekascéh befolyása, mely különösen a mázas edényeknél volt jelentős. Azonban fontos megemlíteni, hogy nem csak a mezőtúri korszécéhet érték külső hatások, hanem a túri fazekások is befolyásolták más települések fazekasságát, hiszen a mezőtúri edények olyan népszerűvé váltak országszerte, hogy számos helyen utánózták őket.

Ahhoz, hogy teljes képet kapjunk a mezőtúri korszécéh átalakulásáról, fontosnak tartottam bemutatni, hogy milyen volt az élet a korszécéhben. A céh szervezetén belül jelentős változások mentek végbe a vizsgált korszakban, különös tekintettel az inasok, legények és mesterek viszonyára. Vizsgáltam azokat a kedvező adottságokat is, amelyek a mezőtúri fazekascéh létrejöttét lehetővé tették. A jó földrajzi adottságokon, a kiváló minőségű agyagon, a kedvező fekvésen kívül az országos jelentőségű mezőtúri vásárok fontos szerepét ismerttettem dolgozatomban. A céhrendszer felszámolása után, a 19. század végén és a 20. század elején több kísérlet is történt a korszécéh más formában történő működtetésére. A kollektív (ipartestület, fazekastanfolyamok) és az individuális stratégiák (Badár Balázs művészi irányzata) bemutatása után röviden kitérek a mezőtúri fazekasság válságára, s felszámolására az ötvenes években.

KISS NÓRA

Néprajz, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Bali János

adjunktus, ELTE BTK

Mohay Tamás

habil. doc., ELTE BTK

„...mint egy kis Svájc”. A kőolajipar Bázakerettyén (1937–1949)

Munkámban arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a Bázakerettye környezetében a leghagyományosabb falusi közeg közepette megszületett magyar olajipari munkásság kialakulása, életkörülményei és annak változásai néprajzi eszközökkel és módszertannal is számos tanulságot hozva vizsgálható.

A 20. század elsőévtizedeiben Magyarország nagy részén, így Bázakerettye környékén is jellemző volt a kiterjedt agrárszegénység. A földművelés és állattartás nehézségeit tovább fokozta a nagymértékű munkanélküliség. A falusiak jövőre való kilátásai nem voltak fényesek: földreform vagy radikális változások nélkül sorsuk jobbra fordulására alig volt esély. Az 1930-as évek második felében a kőolajipar ebben a nehéz helyzetben bontakozott ki ezen a környéken, s kínált megoldást sokak megélhetési problémáira.

Az új munkarend – a 8 órás munkaidővel, magas fizetésekkel, fizetett szabadsággal és a vasárnapi munkaszünettel – biztos megélhetést jelentett, és egy új, a korábbi hagyományos parasztitól eltérő életvezetési stílust honosított meg. A környék fejlődése és életszínvonalának ilyen mértékű emelkedése a kőolajipar megjelenése nélkül elképzelhetetlen lett volna. A munkalehetőségek, valamint a vele járó magas és biztos fizetések megteremtették a dolgozók számára a létbiztonságot. Ugyanakkor a közeli falvakban élő, paraszti származású munkások kötődése a földműveléshez továbbra is nagyon szoros és meghatározó maradt.

A kőolajipar fejlődésével és a növekvő termeléssel a vidék bekapcsolódott az ország gazdasági vérkeringésébe is. Az új munkarend és az iparosodás elindította az önellátó paraszti földművelő, állattartó életmód bomlását, átmenetet képezve az ipari munkáslét felé. Az olajipar társadalomtudományi kutatása – az ipartörténeti előzmények után – csak a legutóbbi években, a 20. századi életmód-változás-kutatások kapcsán került a felszínre, elsősorban a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum muzeológusainak köszönhetően. A magyar kőolajipar bölcsőjében, Bázakerettyén nem került még sor e nagy jelentőségű átalakulás hatásainak vizsgálatára. Az ipari hagyományokkal nem rendelkező, a városoktól távol lévő és viszonylag későn kialakult zalai kőolajipari munkásság kevésbé ismert terület a néprajzban, s ez szükségessé teszi a kőolajipar önálló néprajzi vizsgálatát.

MOLNÁR CSENGE

Néprajz, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mohay Tamás

habil. doc., ELTE BTK

Újjáépített felsőzsolcai parasztházak. Értékmentési kísérlet két példán keresztül

Egy Felsőzsolcán tett séta során szembetűnően sok új építésű, de mégis parasztház jellegű lakóépülettel találkozhatunk. Ennek oka a 2010-ben pusztító árvíz, ami hatására a település 20. század elején épült vályogházai összedöletek. Az újjáépítések során olyan lakóházakat emeltek helyükre, amik hordozzák a település építészeti stílusának jellegzetes vonásait. Az új házak karaktere egy fajta kontinuitást képez az elődeikkel, ami a bennük lakóknak segít újra otthonossá tenni a környezetüket. A dolgozat két család példáján keresztül vizsgálja mindezt. A tervezők elképzelései, a házak jellegével üzenni kívánt értékrend és a lakók igényei kerülnek bemutatásra remélve, hogy kirajzolódik az a folyamat, ami során összetalálkozik a hagyományörzés szándéka és az arra való igény.

A terep és az árvíz utáni körülmények vázolását követően elemzésre kerül a két vályogház a katasztrófa előtti állapotok szerint, továbbá az építészeti szemléletmódján keresztül az új épületek is. Ebből kiderül, hogy az összedőlt házak nem őrizték már a teljesen eredeti formát, mert az évek során végeztek rajtuk modernizáló átalakításokat. Az új otthonok által képviselt szemléletmód a házakon keresztül egy fajta világképet és életszemléletet közvetít, ami három pontban foglalható össze: családi egység, hagyományörzés és a természettel alkotott harmónia. A lakókkal készült interjúk mutatják be, mit jelentenek számukra a régi otthonaik és hogyan viszonyulnak a jelenlegi épületekhez. Itt válik láthatóvá, hogy számukra elsősorban a korábbi épületek karakterének viszontlátása, az így megnyilvánuló hagyományörzés az ami segít az otthonosság újra kialakításában. Kitekintésként igyekeztem összehasonlítani az árvíz utáni újjáépítéseket az elmúlt évtized más hasonló példáival, úgy mint a 2001-es beregi árvíz és a 2010-es kolontár- devecseri katasztrófa. Ebből kérdésessé válik, hogy minden esetben van-e akkora jelentősége a népies épületeknek, mint Felsőzsolcán. A dolgozat szemléletmódjának alapja a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum új gyűjtési koncepciója, ami szükségesnek látja az elmúlt évtizedek lakáskultúrájának dokumentálását. Reményeim szerint a munkával sikerült megragadni egy érdekes jelenséget, ami bemutatja, milyen hatással bír, ha egy katasztrófa után összekötik a múltat a jelennek.

NAGY BALÁZS

Néprajz-valláskutatás, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Klamár Zoltán

etnográfus-muzeológus, Váci Székesegyházi Kincstár és Egyházmegyei Gyűjtemény
– Egyházmegyei Múzeum

A gyulai térhasználat hagyományos és gyakorlati elemei

2012-ben végeztem kutatást Gyulán a helyi térhasználatra vonatkozóan. Célom volt meghatározni a helyi térhasználatban leggyakrabban használt elemeket, a városrészek szerepét, feltárni a hozzájuk kapcsolódó különféle helyi ismereteket. A vizsgálatba adatközlőként elsősorban gimnazistákat és egyetemistákat sikerült bevonjak, mely következtében az adatközlők zöme 14-25 év közötti volt. A húszas éveik elején járókkal interjúk készítésére, mentális térképek rajzoltatására volt lehetőségem, míg egy hatosztályos gyulai gimnázium tanulóival kérdőívet tölttettem ki. Mindkét csoportnál nagy hangsúlyt kaptak az említett mentális térképek, az ezeken megjelenő jelölések. Az így beérkezett adatokat helytörténeti ismereteimmel, megfigyeléseimmel kiegészítve jutottam az alábbi következtetésekre:

A gyulai térhasználók körében tájékozódásukban fontos szerepet töltenek be mind a vizuális elemek, mind a közterületi elnevezések, melyek egy része szakrális, etnikai töltettel, másrésztük profán és/vagy szubjektív vonatkozásokkal rendelkezik. A térhasználat elemein belül sikerült elkülönítenem olyan határhelyeket, csomópontokat és jelképesé vált épületeket, melyeket a lakosok alkalmaznak mentális térképeik kialakítása során. A térhasználatban különösen nagy jelentősége van a különböző közintézményeknek, és az üzleteknek/szolgáltatásoknak.

A gyulai térhasználatban fontos szerepet játszanak az egyes városrészek, melyekhez gazdagon társulnak különféle helyi sztereotípiák. Ezeknek mind etnikai mind gazdasági vonatkozásairól sikerült adatokat gyűjtsék. Az egyes személyek az adott városrészhez kötődő sztereotíp nézeteit befolyásolják az illető városrészsel való viszonya és ismeretei is. Elmondható, hogy az adatközlők zöme a saját városrészét pozitívabban látja, mint más városrészeket, a rá vonatkozó ismeretei gazdagabbak.

A kutatás során beérkező adatok lehetőséget adtak a hivatalostól eltérő helyi elnevezések feltárására. Ezek többsége a helyi emlékezetben gyökerezik és egy részük a rendszerváltás előtti időkhöz kötődik. Az elnevezéseket általánosan használja az a fiatal korosztály is, mely már a rendszerváltás után született. Az elnevezések ez esetekben a helyi közösségi emlékezet tanújelei, a hozzájuk kapcsolódó mesterkelt magyarázatok ugyanakkor az emlékezet „átalakulásáról” és halványodásáról tanúskodnak.

NAGYILLÉS ANIKÓ

Néprajz, MA, 4. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Glässer Norbert

egyetemi tanársegéd, SZTE BTK

„Harccal virraszták bölcsőnk álmait”

Dolgozatom témája a két világháború közötti hősök ünnepének bemutatása egy konkrét ünnepség, az 1938-ban, Szentesen megtartott hősök emlékünnepé alapján. 1938 egyrészt Szent István év volt, másrészt ebben az évben tartották Budapesten az Eucharisztikus Világkongresszust. Mindezek eredményeként a szentesi megemlékezés is a korábnál nagyobb szabású volt.

A dolgozatom értelmezési kerete a kulturális emlékezet, a nemzetvallás és a komparatív szimbológia. Forrásaim elsősorban a Szentesi Naplóban 1938-ban megjelent cikkek, illetve viszonyításként felhasználtam Csongrádmegyei Hírlap, a Délmagyarország című folyóirat egyes számait, illetve az Új Idők pünkösdi számát.

Úgy vélem, hogy az ünnepség liturgia parafrázisként is értelmezhető, amelynek célja a közösség összetartozásának, a „mi” tudatának megerősítése. Emellett fontos volt az egyéni emlékezet kollektív emlékezetbe való behelyezése, s ezáltal a nemzetvallás mitologizált szekuláris történeti tudatának kiépítése. Ezzel kapcsolatban a megemlékezéseknek fontos szerepük volt a szocializációban is, hiszen „az emlékezet a szocializálódás folyamán tapad az emberhez. Bár mindig az egyén az, aki emlékezetet „rendelkezik”, mégis az emlékezőképesség kollektív produktum.”—írja Maurice Halbwachs.

Noha a Hősök Emlékünnepét törvény írta elő, egyaránt volt felülről és alulról jövő kezdeményezés. Mindez a két világháború között meghatározó irredenta gondolkodásba illeszkedett.

A Hősök Emlékünnepé 2001 óta újra létezőünnep, Hősök Emléknapja néven. Éppen ezért úgy gondolom, hogy a téma aktuális, hiszen a 21. századi megemlékezés nem értelmezhető a 20. századi (és esetenként a 19. századi) előzményeinek ismerete nélkül.

PULSZTER ZSUZSANNA

Néprajz, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Máté Gábor
egyetemi tanársegéd, PTE BTK

Gazdasági stratégiák és értékpreferenciák egy ormánsági kistelepülésen

Dolgozatom egy ormánsági falu, Szaporca gazdasági viszonyait mutatja be a gazdasági döntések, értékrendek tükrében. A vizsgálat elsődleges keretét a Szociális Földprogram, egy központilag finanszírozott, ún. produktív szociálpolitikai projekt adta, amely a rurális térségek munkanélküliségének és a vele járó szociális problémák enyhítése érdekében az önfoglalkoztató, önellátásra termelő mezőgazdasági tevékenységeket igyekszik természetbeni támogatással segíteni – implicit módon egy olyan életmód jelenik meg a projekt elvárásaként, amely az érintett településeknek valamikor sajátja volt. Ehhez kapcsolódóan levéltári dokumentumokat és statisztikai sorokat is felhasználva az 1930-as évek gazdasági mutatóit használtam egyfajta referenciapontként, recens kutatási adatokat pedig olyan családok/háztartások gazdasági attitűdjeit és értékrendjét vizsgálva kaptam, akiknek a megélhetési stratégiájában megjelenik az önellátás, az önellátásra való termelés, a háztáji gazdálkodás, a saját célra végzett mezőgazdasági munka, s arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen tényezők határozzák meg napjainkban a gazdálkodást.

VÁMOS GABRIELLA

Néprajz, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Bárth Dániel
habil. doc., ELTE BTK

Életreformer irányzatok és egészségügyi felvilágosítás (1820–1910)

Egy-egy korszak orvostudományára, tudására vonatkozó adatokat vizsgálva a társadalomra vonatkozó adatokkal gazdagodhatunk. Az orvostudomány fejlődése nem választható el a szocio-kulturális változásoktól. Kérdésfelvetésként jelentkezik, hogy ezek a folyamatok hogyan ragadható meg a 19. században, a 20. század első felében megjelenő, az egészségügyi felvilágosítás körébe sorolható munkákban. Az ismertetett kötetek szerzői az egészség-betegség oldaláról közelítik meg koruk társadalmát. Látszik a szerzők foglalkozása, hatott rájuk saját koruk eszmei áramlata, de bőven tanulták és alkalmazták az elődeik által közvetített ismereteket. Olyan orvosokkal találkozhatunk, akik tapasztaltak az egészségügy terén, de a hiányosságok, társadalmi, politikai nehézségek közepette nem képesek a betegeket kellően ellátni. Tapasztalják az orvosi fejlődés megtorpanását, a betegségek, a járványok, a rossz higiéniai viszonyok nyomán kialakult nehézségeket. A változások érdekében a nyomtatott irodalom műfaját választják az egészségügyi felvilágosítás eszközeként. Azáltal, hogy az egyéni felelősségvállalásra helyezik a hangsúlyt a betegségek megelőzése érdekében, új típusú gyógykezelés mellett teszik le voksukat. Ezért indokolt ezeknek az eljárásoknak a megnevezésére az alternatív gyógyászat terminológia, mely nélkülöz mindenféle pejoratívítást, és olyan gyógyító eljárások összefoglaló megnevezéseként használatos, melyben keverednek a népi gyógyászat és az egyetemi keretek között oktatott eljárások elemei. A közölt munkák jól tükrözik az emberi testhez való új típusú hozzáállást, hiszen az a gyógyítás folyamatától elválaszthatatlan. A test elnyomása helyett az arról való gondoskodás formája követhető nyomon. A 19. század végén, 20. század elején a modern testideál kialakulásának lehetünk tanúi. A test feletti kontroll, a testi fegyelmezés az orvostudomány fejlődésével, a közegészségügyi, higiéniai változásokkal áll párhuzamban, melyek az egészséges életmód jelszavával új testideált teremtettek. Az ember saját testéhez való viszonyulást nem választhatjuk szét az egészségre-betegségre vonatkozó szemléletmódoktól, melyekre történelmi és társadalmi változások is hatnak. A jövőben további vizsgálandó területként jelentkezik, hogy a felvilágosító törekvések milyen intenzitású egészségügyi változást eredményeztek, mely társadalmi rétegek váltak követőivé, s vajon elérték-e céljukat a vállalt törekvések.

BÁTORI ISTVÁN

Magyar, MA, 1. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Tóth Valéria

docens, DE BTK

Erdélyi vármegyék Árpád-kori településneveinek vizsgálata

Dolgozatomban az Árpád-kori Kolozs, Doboka és Erdélyi Fehér vármegyék településneveinek összehasonlító névrendszertani vizsgálatát végzem el. A vizsgálat alapjául GYÖRFFY GYÖRGY „Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza” című monográfiájának névanyaga szolgál. Célom, hogy a helynevek elemzésekor a nyelvi jellemzők mellett azokra a nyelven kívüli tényezőkre is reflektáljak, amelyek valamilyen módon nyomot hagytak a helynévrendszeren.

A névállomány nyelvi elemzését HOFFMANN ISTVÁN helynévelemzési modellje alapján végzem el, s a neveket leíró és történeti szempontból is értékelem. A leíró szempontú vizsgálat során a nevek elemzése két szinten valósítható meg: funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai szinten. A funkcionális-szemantikai elemzés célja az, hogy a helynevekben meghúzódó névadási motivációt felderítse. Ennek segítségével arról is képet kaphatunk, hogy az adott korban élt ember a környezetéből milyen dolgoknak tulajdonított kiemelkedő szerepet, vagy milyen jellemzőik alapján alkotta meg és használta a számára fontos helyek elnevezését. A lexikális-morfológiai elemzés segítségével pedig az deríthető fel, hogy az adott elnevezést milyen módon, milyen nyelvi elemrendszert és nyelvi eszközöket felhasználva hozza létre a névadó közösség. A két szint eredményeinek összevetésével feltárhatóak a vizsgált korpusz belsőösszefüggései, meghatározó mintázatai. A szerkezeti vizsgálat két szintje mellett a keletkezés- és változástörténeti vizsgálat arra szolgál, hogy a helyneveket történeti szempontból értékeljük. Ebben a vizsgálatban nem csupán az egyes konkrét településnevek keletkezése, illetve változása kerül középpontba, hanem egyidejűleg a névrendszer mozgása is. Az tudniillik, hogy mely korszakokban milyen típusú nevek alakultak, milyen névadási sajátosságokkal, illetve milyen változástípusok jellemzik a névrendszer egészének átstrukturálódását.

A névanyag rendszertani jellemzőinek feltárása során az összehasonlító vizsgálat lehetőségeit is igyekszem kiaknázni: részben a három vármegye névadási sajátosságaiban megmutatkozó eltérésekre hívom fel a figyelmet, részben pedig szélesebb összefüggésben, azaz a Kárpát-medencei helynévrendszer kontextusában is érvényesítem ezt a szempontot.

BC. SZERDIOVÁ ILONA

Magyar nyelv és irodalom-német nyelv és irodalom, MA, 10. félév
Selye János Egyetem, Tanárképző Kar

Témavezető:

Paed Dr. Török Tamás, PhD.
egyetemi tanár, SJE

Frazémák a Felső-Bodrogból és Ung-vidékről

Ha nyelvészeti vizsgálódásba kezdünk, a nyelvi rendszer széles tárházával találjuk szembe magunkat, melyből kedvünkre szemezgethetünk. E dolgozat anyaga szintén hasonlóképpen szemezgetésnek az eredménye. Kutatási körének a magyar nyelv szókészletének frazeológiai oldalát tekintti, mindezt leszűkítve egy kisebb tájegységre.

A dolgozat fő része a témakör elméleti megközelítéséből, a múlt korok kutatási ismereteinek összegzéséből és a saját kutatásom eredményének ismertetéséből áll. A kutatásom célja, hogy feltárja a Felső-Bodrogból és az Ung-vidék helyi frazémanyagát. Mindebben a két tájegység 50 év feletti lakosai nyújtottak nekem segítséget. Az összegyűjtött szólás- és közmondásanyagra strukturálatlan interjú segítségével tettem szert, melyet munkámban gyűjteményes formában közlök.

A gyűjtés során kiderült, hogy a két tájegység szólásanyaga leginkább a szóláshasonlatokban gazdag, melyek gyökerei nagyjából a helyi adomákban találhatók. Kiemelkedők közülük azok, amelyek Kisgéres településhez kötődnek.

Kutatómunkámmal azok körébe szeretnék besorakozni, akik a Felső-Bodrogból és az Ung-vidék térségét kívánják minél alaposabban feltárni, és akik szívügyüknek érzik a hagyományápolást, hisz a szólások és közmondások értékeket közvetítenek.

BENYEDA IVETT

Digitális bölcsészet, MA, 3. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Cser András
habilitált egyetemi docens, PPKE BTK

Egy folyamatban lévő nyelvi változásról: A légy szíves szerkezetéről

Kutatásomban a légy szíves szerkezeten történt nyelvi változásokat vizsgálom. Amellett érvelek, hogy a nyelvi változások során az eredetileg két önálló szóból álló szerkezet egyetlen diskurzuspartikulává vált egy grammatikalizációs folyamat során. Így lehetséges a következő szerkesztési módok létezése: egyeztetést nem kívánó szerkezet. Pl.: Légy szíves, hozzatok nekem egy kávét!, nem ágentív alanyt vonzó igékkel való szerkesztés: Pl.: Légy szíves, ne ess le!, illetve a légszi és lécci formák megjelenése is ezzel magyarázható.

A változások kiindulási oka valószínűleg a szíves alak produktívitasának csökkenésével, illetve a szerkezet variabilitásának csökkenésével magyarázható. Ezt követően szintaktikai újraelemzés történt, mely kiválthatta az alsóbb nyelvi szinteken történt változásokat. A szerkezet használatának időbeli változásait korpuszadatokkal szemléltetem. Kutatásomban megállapítom, hogy a szerkezetben minden nyelvi szinten változás következett be. A szintaktikai újraelemzés kiterjesztéshez vezetett. Az újraelemzés morfológiai változásokat indított be. A két elem összeolvadt, majd megrövidült, így jött létre a légszi alak. Ez az összeolvadás pedig beindította a fonológiai változásokat, így jöhetett létre a lécci alak. A szerkezetben mindezen változások során szemantikai módosulás is bekövetkezett. Az eredeti jelentés általánosult. A szerkezeten történt változásokat a Magyar Történelmi Korpuszból és a Magyar Nemzeti Szövegtárból vett adatok segítségével, a szerkezet különböző időszakokban való használatának összehasonlításával mutatom be.

A nyelvi változásokra jellemző, hogy a régebbi és az innovatív formák hosszú időn át együtt léteznek a nyelvben. Véleményem szerint pont így van ez a légy szíves szerkezet esetén is. Egy kérdőíves vizsgálat során bemutatom, hogy a beszélők többsége elfogadja és használja az innovatív formákat. A kutatás eredményei jelentőséggel bírhatnak a nyelvi változások kutatásában, illetve a lexikalizációs vizsgálatokban. Emellett lényeges lehet a nyelvhelyességi és nyelvhasználati kutatásokban.

BÚDI REGINA

Finnugrisztika, MA, 4. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Maticsák Sándor
 docens, DE BTK

A XVI–XVII. századi finn Miatyánk-fordítások elemzése

Dolgozatomban XVI. és XVII. századi finn Miatyánk-fordítások elemzését tűztem ki célul. Mivel fontosnak tartom a szövegek kulturális hátterének bemutatását, a dolgozat elején a vizsgált szövegek koráról (1540-es évektől az 1690-es évekig terjedő időintervallum) történelmi, művelődéstörténeti háttéréről írok. Kitérek a finn egyház és a Svéd Birodalom viszonyára az 1500-as és 1600-as években, mivel Finnország alárendelt helyzete kihatott minden finnországi folyamatra. Kitérek továbbá a reformáció hatásaira, mivel ezek indukálták az oktatás és a nyomdák fejlődését, amelyek együttesen vezettek a most vizsgált szövegek létrejöttéhez.

A dolgozat harmadik részében áttekintem a finn nyelvű– vallásos – irodalom megszületésének főbb állomásait. A kor meghatározó alakjának, Agricolának munkásságáról illetve egyéb fontos művekről is szót ejtek.

A negyedik részben bemutatásra kerül a korabeli finn helyesírás fejlődése. Mivel a helyesírás kialakulása (és a nyomdatechnika fejlődése) lassú folyamat volt, külön két részre osztva beszélek először az agricolai, majd az azt követő kor helyesírási sajátosságairól.

Végül az utolsó, ötödik részben a kor hét (a mai változattal együtt nyolc) Miatyánk-fordítását mutatom be és elemzem, ortográfiai, hang- és alaktani szempontok alapján. A párhuzamos szöveghelyek vizsgálata révén sikerül meghatározni, mely szövegek szolgálták a későbbi fordítások mintájául, s melyek bizonyultak rövid életű kísérletezéseknek.

KISPÁL ENIKŐ DIÁNA

Magyar, BA, 3. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Tóth Valéria
 docens, DE BTK

A bakonybéli apátság 1086. évi oklevele mint helynévtörténeti forrás

A hazai névtörténeti és nyelvtörténeti kutatások kiemelt figyelemben elsősorban azoknak az okleveleknek az anyagát részesítik, amelyek hitelessége kapcsán nem merül fel kétség. Az 1086-os bakonybéli oklevél több szempontú elemzésével azt igyekszem igazolni, hogy a kétes hitelű oklevelek – kellőóvatosság és sajátos módszertani elvek alkalmazása mellett – megbízható forrástanyagot biztosíthatnak a nyelvtörténet és a névtörténet számára, ami különösen nagy jelentőséggel bírhat a magyarországi írásbeliség forrásszegény korai évszázadaiban.

Dolgozatomban – egy rövid, az oklevelezési gyakorlatra vonatkozó tudománytörténeti áttekintést követően – két fő szempontot mérlegelve mutatom be az általam választott interpolált (azaz utólagos betoldásokkal meghamisított) oklevél sajátosságait. Elsőként arra vagyok figyelemmel, hogy az oklevél latin nyelvű alapszövegébe milyen eljárásokkal illesztik be a szkriptorok a magyar nyelvi helyneveket. E vizsgálat során arra is igyekszem felhívni a figyelmet, hogy milyen eltérések jelentkeznek ebben a tekintetben az oklevél eredeti szövegrészlete és a másodlagosan betoldott részek megoldásai között. Munkám másik fontos fejezetét az oklevél helyneveinek névrendszertani vizsgálata adja. Ennek során azt mutatom be, hogy a helynévi szórványok milyen szerkezeti és történeti jellemzőkkel bírnak, milyen eltérések figyelhetők meg ebből az aspektusból a természeti nevek és a településnevek között, és –összevetve az itt tapasztaltakat a szintén 11. századi Tihanyi alapítólevél helyneveinek rendszertani jellemzőivel – milyen következtetéseket vonhatunk le mindebből az Árpád-kori helynévadásunkra vonatkozóan.

KOCSIS RÉKA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Juhász Dezső

tszv. egyetemi tanár, ELTE BTK

A nyelvjárástörténet néhány elméleti-módszertani kérdése, különös tekintettel a Münchener kódexre

A dolgozat mind tematikáját, mind szerkezetét tekintve két egységből épül fel: egyrészt a nyelvjárástörténeti kutatással kapcsolatos néhány kérdést jár körbe, más részről a Münchener kódex szövegével kapcsolatos szövizsgálatokat tartalmaz. Az első rész vázlatosan áttekinti a magyar nyelvjárástörténeti kutatások megszületését és alakulását, bemutatja a 19. században gyakori, a nyelvemlékeknek hangtani alapon történő lokalizációs kísérleteinek alapvetését, és szövegekben előforduló tájszavak esetleges, a lokalizációban betölthető helyét. Kitér az egyes szavak bibliafordításokban való hagyományozódásának kérdéskörére, problémáira, és a fejezet lezárásaként sorra veszi azokat a forrásokat, gyűjteményeket, kiadványokat, amelyek a mai nyelvjárástörténettel foglalkozó nyelvész segítségére lehetnek. Ez nem csupán öncélú felsorolás, hiszen ezen munkák nagy része bár már rég megjelent, a feldolgozottságuk még nem mindenre kiterjedő. A második rész tartalmazza a Münchener kódexszel kapcsolatos kutatások főbb irányait, megállapításait, ezzel biztosítva háttérrel a kódex lokalizációjáról szóló diskurzus ismertetésének. Az elemző rész öt keleti kötődésű, székelyes szót (farcok, akcsa, csorda, mart, pisen) mutat be a kódex anyagából, térképekkel illusztrálva. Arról, hogy a kódex ilyen jellegű szóanyag tartalmaz, már a 19. század végétől tudásunk van, de ezekről lista, módszeres vizsgálat még nem készült. A teljességre nem törekedve, ezen szavakból mutat be párat a dolgozat, annak reményében, hogy ez a részlet is hozzátesz ahhoz a sok kis részismeretből összeálló képhez, amely a Münchener kódexről való tudásunkat jelenti.

MARTON DÓRA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 1. félév
Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Bagladi Orsolya

egyetemi tanársegéd, PE MFTK

Az első helyesírási szabályzat és Fromm János levelezésének helyesírástörténeti vizsgálata

Dolgozatomban az első magyar helyesírási szabályzat korának helyesírási bemutatására vállalkoztam, kiemelve az időszakból magát a szabályzatot, valamint Fromm János veszprémi ügyvéd levelezését. Tehát munkám alapvetően helyesírástörténeti elemzés, de érintőlegesen fonetika-fonológiai és alaktani kérdéseket is tárgyalok.

Kiindulópontként áttekintem az akadémiai helyesírás előzményeit, valamint a későbbi szabályzatok szerepét, kialakulásának történetét is ismertetem. Az áttekintés választ ad arra, miért is van a szabályzat létrejöttének rendkívüli szerepe helyesírásunk történetében.

A szabályzat részletes bemutatásához hozzátartozik, hogy nem csak a szabályzatban leírtakat veszem sorra, hanem a szabályzat szövegezésében is keresek példákat, valamint ellenpéldákat a megfogalmazott tételekre. A XIX. századi helyesírás elemzéséhez segítségül hívom a ma érvényben lévő helyesírási szabályzatot, annak pontjai alapján keresem ki az olyan jelenségeket, amelyekre az 1832-es változat konkrét formában nem tér ki.

A Magyar helyesírás-és szóragasztás' főbb szabályai hatását vizsgálom Fromm János levelezésének egy részén is. Az öt levelet ugyanazzal a módszerrel elemzem, mint a szabályzatot, ugyanakkor regionális, dialektológiai jellemzőket is vizsgálok, mivel ez a megközelítés elengedhetetlen ahhoz, hogy megállapítsuk az alkalmazott betűjelölési és helyesírási alapelveket.

Célom kimutatni, hogy a szabályzat befolyásolta-e a Veszprém megyei emberek helyesírását az 1830–40-es években. A dolgozat kiindulópontja lehet a XIX. századot érintő további helyesírástörténeti kutatásoknak, mivel a hivatalos szabályozás mellett hétköznapi emberek nyelvhasználatát is bemutatja öt levél betűhív átiratával.

MOLNÁR ZSUZSANNA

Magyar nyelv és irodalom, Osztatlan, 10. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Csúcs Sándor
egyetemi tanár, PPKE BTK

Dr. Zaicz Gábor
egyetemi docens, PPKE BTK

A mordvin nyelv speciális összetett szavai

A dolgozatom témája a mordvin nyelv speciális összetett szavai. Ebbe a kategóriába soroltam azokat a szavakat, amelyek összefoglaló jelentéssel rendelkeznek. Ezek közül a névszói és az igei összetételeket vizsgáltam meg abból a szempontból, hogy milyen morfológiai, illetve jelentéstani jelenségek figyelhetők meg benne. A valódi összefoglaló jelentésű szavak mellett megkülönböztetek az igék esetében egy segédigei utótagú csoportot is, amelyek onomatopoeitikus vagy képzett előtaggal rendelkeznek. A névszói összefoglalóösszetételek mellett kitérek a két komponens jelentését tartalmazó szavakra, az azonos jelentésű szavakat magába foglaló kategóriára és az ikerszó jelenlétére is. Az összefoglalóösszetett szavak a névszók esetében két konkrét jelentésből alkotnak egy harmadik, absztrakt jelentésű szót, ami a kommunikáció fejlődését is tükrözi.

A vizsgálat során arra a következtetésre jutottam, hogy az összefoglalóösszetételek jelenléte már az ősi időkben is jellemző volt, hiszen a rokon nyelvekben is megtalálhatók hasonló példák. A mordvin nyelv szókincse gazdag ezeknek a szavaknak az előfordulását tekintve

NAGY MÁTÉ ANDRÁS

Magyar, MA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Tóth Valéria
docens, DE BTK

A Bodrogköz helyneveinek nyelvészeti vizsgálata

Dolgozatomban többféle célkitűzést igyekszem megvalósítani. A munka elsődleges célja egy tájegység, a magyarországi Bodrogköz 22 településének helynévrendszertani feldolgozása. A vizsgálatom forrásául az 1994-ben megjelent A magyarországi Bodrogköz földrajzi nevei című kötet helynévanyaga, közel 3000 mikrotoponima szolgál.

Dolgozatomban elsőként a névanyag digitális közzétételének lehetőségeiről, a Magyar Digitális Helynévtár című programról szólok, s ennek működését, felhasználási lehetőségeit mutatom be a bodrogközi névanyagban keresztül.

A névrendszertani elemzés keretén belül elsőként a „hely – helynév – névhasználó” kapcsolatrendszerével foglalkozom, elsősorban a helynévsűrűség kérdésére koncentrálni. Ezt követően a helynevek szerkezeti, azaz funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai leírását végzem el. A dolgozatom zárásaként pedig három olyan esettanulmányt közlök, melyek a térség helynévhasználatában jellegzetes morfológiai és lexikális jelenségeket tárgyalják. A morfológiai jelenségek köréből a -ka/-ke képző problematikáját, helynevekben betöltött szerepét mutatom be (felülvizsgálva az e téren a szakirodalomban olvasható megállapításokat); lexikális szinten pedig szólok egyrészt a járó lexéma helynevekben megfigyelhető kétarcú viselkedéséről, valamint a gorond, gerind, gorc lexémáknak – mint a térség nyelvjárási szókézlete sajátos elemeinek – a szótörténeti bemutatását végzem el.

NÉMETH DÁNIEL

Magyar nyelv és kultúra, BA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Székely Gábor
egyetemi docens, PTE BTK

Dr. Fancsaly Éva
egyetemi docens, PTE BTK

„Ezt szerzették Pestnek városában [...] ezer öt száz és nyolc esztendőben”

A tanulmányban az első olyan népénekünket elemzem nyelvtörténeti és művelődés-történeti szempontok alapján, amelynek a szerzőjén kívül a keletkezés helyét és idejét is tudjuk. A ferences rendi szerzetes, Vásárhelyi András a szöveg első lejegyzője, változatának szóhasználata és írásképe ellentmond az abból megismert keletkezési körülményeknek. A szöveg második változata jelentős különbségeket mutat, a későbbi példányok egymástól kevésbé térnek el. A kedvelt népének keletkezési információi félrevezetnek, ha a szöveg eredetét kutatjuk. Az elemzésben az első két változatot hasonlítom össze, nagy szerepet kapnak a művekben található tévesztések. Nem kívánom elvitatni Vásárhelyi Andrástól a mű szerzésének jogát, viszont valószínű, hogy egy régebbi változatot szerkesztett újra.

NÉMETH LUCA ANNA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Farkas Tamás
egyetemi adjunktus, ELTE BTK

**Személynévadás, kulturális kongruencia és a névváltoztatások megjelenése
a Borsszem Jankó zsidó figurákra vonatkozó névanyagában
a 20. század első felében**

A 19. század második felében létrejött élclopok tartalmát az aktuális történelmi és társadalmi helyzetekre reflektáló, anekdotikus történetek és tipizált figurák határoztak meg. Az új sajtótípus olvasóközönségét tekintve közös szociokulturális ismeretekre alapozhatott, amelyek többek között az élclopbeli szövegekben megmutatózó névadási gyakorlatot is meghatározták: egy-egy személynév etnikai szimbólumként vagy társadalmi identitást jelezve egyúttal a nevet viselő—és többnyire karakterisztikus társadalmi csoportot reprezentáló—figura csoporttagságát is jelölte, elsősorban a fiktív nevek (látszólagos) információtartalmának és konnotatív értékének felhasználásával.

Dolgozatomban a korszak leghosszabb ideig fennálló magyar élclopjában, a Borsszem Jankóban feltűnő zsidó figurák személynévanyagát elemzem, különös tekintettel a névmagyarosítás megjelenésére és a név-elemek közti kulturális kongruenciára. Munkám során 6 évfolyam (1901, 1910, 1920, 1929, 1933, 1937) zsidó szereplőinek neveit, összesen 868 adatot dolgoztam fel. A korpusz kialakítása során az évfolyamok tízévenkénti vizsgálatára törekedtem, a válogatást azonban kiadástörténeti szempontok is meghatározták. A vizsgálatban összegzem a névanyag egyén- és családnéveit érintő legfontosabb jellemzőket és a névadás alakulásában tapasztalható tendenciákat, továbbá foglalkozom a fiktív család- és egyénnevek identitás-jegyként, illetve csoportrajzoló névként való értelmezhetőségével, az élclopi és a korabeli zsidó névhasználat közti összefüggésekkel és eltérésekkel, valamint a nevek asszociációs értékével, különös tekintettel a magyarosított családnévekre. Bemutatom a családnév-változtatás élclopbeli megjelenését és recepcióját, valamint — az élclopi névanyag tanulmányozásába bevont új szempontként — vizsgálom a teljes személynév két tagja közti kulturális kongruenciát is, amely a nevek általi humorteremtés fontos eszközének bizonyul. Az elemzésből kiderül, hogy a zsidó figurákra vonatkozó névanyagot a korpusz által átfogott, több időszakra bontható, hosszú periódusban jelentkező politikai és szociokulturális változások, valamint az élclop asszimiláns zsidóságot támogató, a zsidók idegen kultúrájú, nagypolgári rétegét azonban támadó profílija is meghatározza. Az elsősorban történeti onomasztikai, ugyanakkor interdiszciplináris jellegű vizsgálat a korszak sajtó- és társadalomtörténeti vonatkozásait személynév-kutatási szempontokkal egészíti ki, és a sztereotípiakutatáshoz is hasznos adatokkal szolgál.

PÁL ANGELIKA

Magyar nyelv és irodalom, angol nyelv és irodalom tanárképző, BA, 6. félév
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara

Témavezető:

Paed D. Bauko János, PhD

egyetemi adjunktus, HT

Ragadványnevek vizsgálata Tajtin

A munkámban a ragadványnevekkel foglalkozom falumban, Tajtin. A munkám célja, hogy az összegyűjtött névanyagot rendezve átfogó képet nyújtsak a falumban található nevek eredetéről és jelentéséről. Foglalkozom külön a ragadványnév fogalmával, kutatásával a vonatkozó szakirodalom alapján. A ragadványnevek rendszerezését a névadás indítéka szerint csoportosítottam, követve Bauko János rendszerezését. Munkám során külön kitérek a kutatópontomra, a gyűjtés módszerére, foglalkozom továbbá a ragadványnevek szociolingvisztikai vizsgálatával, azon belül a kétnyelvűséggel, a név iránti attitűddel, a nem, életkor és ragadványnév-használattal. Érintem továbbá a nevek dialektológiai vizsgálatának témáját is, részletezve a palóc nyelvírást, a hangtani jelenségeket és a valódi tájszavakat. Munkám végén megemlítem az öröklődés témáját is.

SÁRI ORSOLYA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 11. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hegedűs Attila

egyetemi docens, PPKE BTK

Névutók és névutó-melléknevek Jász-Nagykun-Szolnok megye helyneveiben

Pályamunkámban Jász-Nagykun-Szolnok megye földrajzi neveinek eddig megjelent két kötetét vizsgálom a névutós és névutó-mellékneves helynevek szempontjából. Az effajta alakulatok a laza szerkezetű földrajzi nevekhez sorolandók. A dolgozatban megfogalmazott kérdések miatt nélkülözhetetlen ezek részletesebb ismertetése. A laza szerkezetű földrajzi nevek vizsgálata után a névutók és a névutó-melléknevek általános jellemzőivel foglalkozom, mivel ezen szófaji csoportok számos kérdést vetnek fel. Pályamunkám negyedik fejezetében szólok a névutós és névutó-mellékneves helynevekről, ezek keletkezéstörténetéről, illetve az olyan tanulmányokról, melyek elsőként foglalkoztak az effajta helynevek összegyűjtésével is. Dolgozatom utolsó részeiben válaszokat keresek a vizsgálatom alapját képező célokra és kérdésekre. A vizsgálódásom célja és a felmerülő kérdések a következők: (1) Pontos képet adni arról, hogy a névutók és a névutó-melléknevek többször fordulnak-e elő a történeti adatokban, mint az élőnyelvekben. (2) Ezek a nevek rövidültek vagy hosszabbá váltak-e az évek során? (3) A hivatalos vagy a közösségi nevek sorába tartoznak-e? (4) Földrajzi neveknek tekinthetők-e vagy körülírások/ terület-meghatározások? Ezekre a felmerülő kérdésekre keresem a válaszokat Jász-Nagykun-Szolnok megye két megjelent kötetének tanulmányozásával, az azokban előforduló névutós és névutó-mellékneves helynevek részletesebb ismertetésével.

SZILÁGYI NORBERT

Finnugrisztika, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Sipőcz Katalin PhD
egyetemi docens, SZTE BTK

A tárgyjelölés a tadvai vogulban

A finnugrisztikában megjelent új szempontok, elméletek megkövetelik, hogy felülvizsgáljuk a tárgyjelölés jelenségét. Napjainkban mindegyik nagy manysi nyelvjárás csoport jelenleg is kutatott jelensége a tárgyjelölés. A keleti dialektusok tárgyjelölését Susanna Virtanen (2010-2012) kutatja, az északi manysi mondatok, és tárgy szerkezetek pragmatikai és szintaktikai elemzésével Elena Skribnik (2001) foglalkozik, míg a ditranzitív szerkezeteket Sipőcz Katalin (2008, 2011) vizsgálja. Rajtuk kívül megemlíthető Ulla-Maija Kulonen (Forsberg) és É. Kiss Katalin összegző tanulmányai a tárgy körében. A 20. században kihalt déli (azaz tadvai) nyelvjárás csoport tárgyjelölését elemezve: a déli manysi igen kivételes nyelvi állapotot tükröz, mivel szinte az összes nyelvjárásra jellemző tárgy-aszerkesztési forma megtalálható nyelvi eszköztárában. Az ugor nyelvekre jellemző a szintaktikailag jelölt tárgy, ekkor nincs tárgyra utaló elem, maga a tárgy alakilag egybeesik az alannyal: akkuzatív-nominatív tárgy szerkezetet eredményez. Másrészt jellemző még a morfológiailag jelölt tárgy megléte, ami azt jelenti, hogy az alanytól eltérően a tárgy már fölvesz tárgyra utaló elemet, ugor nyelvek esetében egy –m tárgyragot. A harmadik tárgy szerkezet, az eszköz-társhatározó raggal ellátott logikai tárgy, mely ekvivalens párja az akkuzatív szerkezeteknek. Ez a ditranzitív szerkezet olyan szintaktikai mozgatóst eredményez, ami során az –m tárgyragos szerkezet alanya változatlanul megmarad, de a tárgy –l instrumentális ragozást vesz fel, és logikai tárggyá minősül át, míg a részshatározóval ellátott címzett felveszi a tényleges tárgyragot. A sorrend és esetragcsere lehetővé teszi, hogy az esethierarchiában alacsonyabb szinten álló címzett feljebb kategóriába kerüljön, tehát topikalizálódhasson, míg a tárgy eggyel lejjebb lépjen, így fókuszpozícióba kerülhessen. Ezzel a két tárgy szerkezet, az akkuzatívus-esteragos tárgy-aszerkesztés és instrumentális-esteragos logikai tárgy szerkezet elemeinek helyét megváltoztatva datív-mozgatóst figyelhető meg. A tárgy és az ige determináltságát az élő-életlen hierarchián, szemantikai és szintaktikai szempontok alapján kategorizálom a teljes tadvai korpuszt morfológiailag és szintaktikailag elemezve.

BUDAI TÍMEA

Magyar nyelv és irodalom, MSc, 1. félév
Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta
egyetemi docens, ME BTK

A „jó” és a „rossz” lexémák jelentései különböző kontextusokban

A magyar nyelv szóképzési rendszerében található jóés rossz szavunk a gyakran használt szavak közé tartoznak. Minden magyarul beszélő ember tisztában van e lexikai egységek jelentésével, ennek ellenére kevesen figyelnek fel arra, hogy különböző kontextusokban eltérő módon viselkednek, többféle jelentéssel bírnak és hogy más lexikai egységekhez kapcsolódva (pl. igék) kifejezhetnek fokozást, minőségi jelentéstartalmat is.

Jelen dolgozat elsődleges célja annak bemutatása, hogy a különböző kontextusokban milyen jelentéssel ruhazzák fel a jóés a rossz szavakat és hogy példákon keresztül szemléltesse azokat. Célja továbbá, hogy választ keressen: e lexémák milyen körülmények között tölthetnek be fokozást az adott kontextusban, illetve minden esetben megfigyelhető-e a fokozhatóság a szövegben.

Kutatásom egy elméleti és egy empirikus részből áll. Az elméleti keretet Székely Gábor fokozásról szóló tanulmányai, munkái alapján állítottam össze. Az elemzés során összesen 503 példát gyűjtöttem Jókai Mór Az arany ember című regényéből a jóés a rossz lexémák előfordulására, amely példákat a szemantikai és a morfológiai-szintaktikai szinteknek megfelelő szempontok alapján csoportosítottam.

A kvantitatív elemzés azt bizonyítja, hogy a dolgozat középpontjában álló jóés rossz szavaink eltérő jelentésben jelennek meg a különböző kontextusokban. A fokozás kifejezését illetően pedig kimutatja, hogy csupán a jó lexéma töltheti be a fokozóértelmű szókapcsolatban a fokozó elem szerepét, amellyel nemcsak a fokozás, de a minőségi jelentéstartalom meglétének tényét is mutatja.

Jelen kutatás következtetései elsősorban a szavak aktuális és lexikális jelentése közötti viszonyt tájékoztatják fel, emellett további célokot is kijelölnek. Mindenképpen meg kell említenünk, hogy ez a kutatás a fordítástudomány, a fordítóés a fordítandó szöveg szempontjából elengedhetetlen. Egy, a fordítástudomány számára is jelentős későbbi kutatás ugyanis választ adhat a következő kérdésekre: A fordító milyen kontextusban, szöveggörnyezetben használta az adott szavak magyar megfelelőit? Van-e egyezés ebből a szempontból az eredeti, magyar nyelvű változat és annak fordítása között?

FALYUNA NÓRA

Magyar, BA, 5. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bölcskei Andrea

egyetemi docens, KRE BTK

Szerelem a 21. században. A szerelem szó jelentésének vizsgálata funkcionális kognitív keretben

Dolgozatom témája a szerelem szó 21. századi jelentésének meghatározása. Mindenekelőtt arra a kérdésre kerestem választ, hogy mit tárolnak az emberek elméjükben a szerelemmel kapcsolatban: hogyan vélekednek a szerelemtől, milyen „kulcsszavakat” használnak elképzeléseik megfogalmazásához. Célom a szerelem szó 21. századi definíciójának megadása volt. Munkámat két részre osztottam: elsőként különböző korok szótárainak szerelemtől írt szócikkeit vizsgáltam, illetve a szoros összetartozás miatt a szeretet szó szócikkeit is. Ezek alapján vontam le következtetéseket a szó jelentésének alakulásával kapcsolatban: (1) az idő múlásával egyre dominánsabb jelentésszervező lett a 'libidó' és a 'közösülés' a szerelem szó definíciójában, (2) a régebbi szótárak sokkal magasabbban, költőibben adják meg a szerelem szó jelentését, míg az elmúlt száz évet tekintve egyre tudományosabb, tényyszerűbb lett a definíció; (3) régebben a nyelvhasználat elhatárolta egymástól a szeretetet és a szerelmet, napjainkban egyre inkább sorolja ugyanabba a kategóriába őket; illetve (4) a szeretet szó sokkal korábban jelentett nemi vonzalmat, mint a szerelmet. A vizsgálat második felében a jelenkor embereit kérdeztem a szerelemtől. A gyűjtésben nők és férfiak egyaránt részt vettek, az átlag korosztály a 20 – 25 éveseké volt. Kérdőívemet 60 fiatal töltötte ki, irányított beszélgetést 15 emberrel folytattam, valamint kötetlen beszélgetések során résztvevő megfigyelést végeztem. A gyűjtött adatok alapján a legfontosabb megállapítások: (1) a 'szex' és a 'vonzalom' a legfőbb jelentésszervezője a szerelemnek; (2) az, hogy a szerelemnek és a barátságunk több közös eleme van, nagy hatással van a szerelmeim mai megítélésére; (3) a mai ember számára a szerelme sokkal inkább jelenti magát a párkapcsolatot, mint a kapcsolat elején meglévő „rózsaszín ködöt”; (4) napjainkban a hűség kevésbé domináns a szerelemben; (5) a szerelmeim mai ember számára az élet alapvető része, nem pedig „költői” fogalom. Hipotéziseimet a kutatás alátámasztotta: a mai ember számára 1) a szerelme meghatározásakor nagy hangsúly esik annak biológiai voltára; 2) a szerelmeim nem egyenlő a „rózsaszín köddel”, inkább jelenti magát a párkapcsolatot; 3) a meghatározásokban nem hangsúlyos a hűség. Dolgozatom végén a prototípuselméletet alapul véve igyekeztem a szerelmeim 21. századi tipikalitási feltételeit, ezeken keresztül a prototipikus szerelmeim meghatározni, majd eredményeimet figyelembe véve megadni a szó mai általános definícióját.

GARAMVÖLGYI LUCA

Magyartanár, MA, 1. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Schirm Anita PhD

egyetemi adjunktus, SZTE BTK

A Facebookos társalgások elemzése

A diskurzuselemzés feladata a szekvenciális felépítés és a beszélőváltások elemzése mellett a társalgási zavarok, így a beszéd folyamatát megtörő szünetek, elakadások, és ezek javításának vizsgálata. Az internetes kommunikációra vonatkozó magyar szakirodalom az e-mail és a cset felületének jellegzetességeit tanulmányozta. Ezt az elemzési hálót szakdolgozatomban az MSN-es kommunikációra terjesztettem ki, tudományos diákköri dolgozatomban pedig a Facebook közösségi oldal csetes magánbeszélgetéseit elemeztem a fenti szempontok alapján.

Hipotézisem szerint a felületen több kommunikációs műfaj egyszerre van jelen, amely hatást gyakorolhat a beszélgetések szerkezetére. Az MSN-es vizsgálatokból kiindulva feltételeztem, hogy az internetes közeg a szóbeli diskurzushoz hasonlóan, de attól nagyban el is térve alakítja a társalgásokat. A többi csetes felülettel való összehasonlítás által alátámasztottam hipotézisem, miszerint az eltérő közegek másféle kommunikációs megoldásokat alkalmaznak. A társalgási szabályok közül Grice együttműködési alapelvének érvényességét vizsgáltam, amely várakozásaimat igazolva segíti a beszélgetések szerveződését. A dolgozat elején összefoglaltam az elemzésekből leszűrt tapasztalataimat, majd a legkifejezőbb példákkal szemléltettem az elméleti anyagot.

Az eredmények igazolták hipotéziseimet, a Facebook az MSN-es kommunikációhoz hasonlít, azonban számos pontban el is tér tőle. A vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy a csetes társalgások sajátossága a témák, szekvenciák eltolódása és a párbeszédben keletkező átfedések, amelyek a kommunikáció gyorságából és a folyamatos visszaigazolásból adódnak. A váltási pontra sokszor csak a szintaktikailag lezárt megnyilatkozásból következtethet a befogadó. A szünetek sokkal gyakoribbak, mint a többi csetes felületen, a beszélgetők véget nem érő periódusokban társalognak, amely gyakran befolyással van a társalgási formulákra is. A nem preferált válaszok gyakorisága mellett jellemző a vonakodásjelölők hiánya is. Az internet normaromboló hatása miatt a partnerek többször szegik meg a javítás preferenciahierarchiáját. Az elemzéseim rámutattak, hogy a Facebook cset a többihez hasonlóan írásos és képi eszközökkel igyekszik kiküszöbölni a metakommunikáció hiányát. Dolgozatomba fontosnak tartottam beemelni a mobiltelefonok alkalmazásából adódó jellemzőket, a vizsgált korpusz igazolta a csetes felület SMS-sel való hasonlóságát és a technikai akadályozottságot is.

GOMBOS ERIKA

Magyar irodalmi és nyelvi tanulmányok, MA, 4. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Szilágyi N. Sándor
egyetemi professzor, BBTE

A magyar mozgásigék átvitt jelentésének kognitív szemantikai vizsgálata

A mesteri dolgozatom az államvizsga dolgozatom folytatása. Míg az államvizsga dolgozatomban a magyar mozgásigék konkrét jelentését vizsgáltam, addig ebben a mozgásigék átvitt jelentését veszem szemügyre. A bevezető részben a metaforaképződésről és a metaforikus jelentésváltozásról ejtek néhány szót, majd a mozgás alapelemeinek és a mozgást meghatározó külső tényezőknél a bemutatása következik, illetve, hogy Talmy szerint a nyelvek alapvetően három csoportba sorolhatóak aszerint, hogy a mozgás mely alapelemét kódolják jellegzetesen mozgásigéikben.

A mesteri dolgozatom célja megnézni, hogy a mozgásigékben egyszerre kódolt jelentéskomponensek száma mennyire befolyásolja egy ige metaforikus kiterjesztését. Feltételezéseim szerint minél kevesebb jelentés-összetevő van lexikalizálva egy igében, annál könnyebben alakulnak ki metaforikus jelentései. Továbbá a mozgásigék vonzatszerkezetét is szeretném megnézni, ugyanis attól is érezzük átvittnak egy ige jelentését, hogy mi található a vonzatszerkezetében. A kutatás elvégzéséhez néhány, 15-20 alapvető mozgásige (pl. megy, jön, fut, rak, tesz, ugrik, esik stb.) jelentésszerkezetét vizsgálom meg, olyanokét, amelyek a többi mozgásige jelentésének meghatározásában is szerepelnek.

PÁSZTOR DIÁNA

Történelem, magyar jelnyelv, BA, 7. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kissné Bartha Csilla
egyetemi docens, ELTE BTK

A siketség mint konstrukció a magyarországi diskurzusokban

A nyelv a bourdieui szimbolikus hatalom gyakorlásának egyik eszközeként részt vesz az érzékelhető entitások reprezentációjában, formatív cselekvőkészsége birtokában nem csupán leírja, de alakítja is azt. Nem független, absztrakt létezőként működik a világban, hanem elválaszthatatlanul kapcsolódik használóihoz, gondolataikhoz, elméleti kereteikhez. Kölcsönhatásban van környezetével, melyben megszületik, és amelyet megteremt.

Mindennapi nyelvhasználatunkban számos fogalmat használunk reflektálatlanul annak jeleként, hogy a nyelvi elemek szemantikai tartalmát meghatározó diskurzusok saját értelmezéseiket képesek észrevétlenül kiterjeszteni a résztvevőkre. Ez a folyamat jól megfigyelhető a fogyatékoság definiálásának hagyományában. A biológiai, orvosi beszédmód alternatíváját kereső szerzők társadalmi, antropológiai, kulturális szempontból is újraértelmezték a kérdést, létrehozva ezzel egy, a patológiáival párhuzamosan működtetett, azzal folyamatos párbeszédet folytató paradigmát. A kisebbség szintén konstrukciónak tekinthető, s ennek használatát is automatikusság jellemzi.

A siketek esetében mindkét fogalom használata részévé vált a tudományos irodalomnak, hallássérült páciensként és nyelvi kisebbség tagjaként egyaránt kezelik a világ siket népességéhez tartozó embereket. A diskurzusok szóhasználatukkal, fogalmi tartományaikkal juttatják legerősebben kifejezésre az általuk képviselt elméleti kiindulópontot. A kognitív nyelvészet rámutat arra, hogy elvontabb tapasztalatainkat elsődlegesen a testhez kötve próbáljuk feldolgozhatóvá tenni, és az entitások kategorizálásakor prototípusok megalkotására törekszünk, mely szükségszerűen maga után vonja az egyszerűsítés folyamatát. A biológiai alapú diskurzust így nem csupán saját regisztere, de a hangzó nyelvi társadalom ismeretelméleti sajátosságai is támogatják.

A dolgozat a közelmúlt nemzetközi szakirodalmával összhangban, annak eredményeit integrált keretben alkalmazva mutatja be a siketség konstruálásának magyarországi módszereit, a hazánkban élő siket közösség belső diskurzusához sorolható szövegek empirikus vizsgálatán keresztül. A mechanizmusok bemutatásán túl arra a kérdésre is próbál választ adni, hogy mennyiben tekinthető a patológiáitól különálló paradigmának a nyelvi-kulturális nézőpont.

PETYKÓ MÁRTON

Magyar nyelv és irodalom, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Tátrai Szilárd

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Az internetes troll mint identitás kialakítása politikai blogok diskurzusaiban

Az internetes troll a számítógép közvetítette kommunikáció (CMC) egyik jellegzetes identitása. A troll a számítógép közvetítette diskurzusok azon résztvevője, akinek igazi célja a diskurzus, valamint a közösség bomlasztása és/vagy egy konfliktus előidézése, illetve elmélyítése a saját szórakoztatására. A troll ugyanakkor tudatosan megkísérel létrehozni egy fiktív identitást, amely szerint őszintén a kérdéses csoport tagjává szeretne válni, és ezt a valójában hamis szándékát közli is. A trollok nyelvi tevékenysége tehát megtévesztésen alapuló identitásmanipuláció.

A dolgozat az internetes troll mint az aktuális diskurzusban dinamikusan létrejövő identitás a kognitív pragmatika és a gyakorlatelmélet keretében ágyazott korpuszalapú vizsgálatával foglalkozik. A kvalitatív és kvantitatív szempontokat egyaránt érvényesítő kutatás céljai a következők: 1. azoknak a pozitív identitásgyakorlatoknak a meghatározása, amelyek alapján egyes résztvevők trollként azonosítanak más résztvevőket; 2. azoknak a negatív identitásgyakorlatoknak az azonosítása, amelyek segítségével a résztvevők jelzik, hogy nem trollként vesznek részt a diskurzusban; 3. az egyes identitásgyakorlatok típusgyakorlásának megállapítása.

A dolgozat az identitás kialakítását olyan dinamikus körfolyamatnak tekinti amelyben fontos szerepet játszik a diskurzusközösség tagjainak az adott identitásra vonatkozó tudása. A kutatás korpuszát 40 magyar nyelvű politikai blog 200 olyan diskurzusa alkotja, amelyeknek legalább egy résztvevője trollnak nevez legalább egy másik résztvevőt.

A diskurzusok kvalitatív elemzése alapján a trollok 42 pozitív identitásgyakorlata különíthető el, amelyek közül 28 beszédaktus. A számos pozitív identitásgyakorlat mellett ugyanakkor a legtöbb identitástól eltérően a trollnak nincsenek negatív identitásgyakorlatai, vagyis a résztvevők nem tudják egyértelműen jelezni egymás számára, hogy nem trollok. Látható tehát, hogy a trollként azonosított résztvevők nyelvi tevékenysége mint megtévesztésen alapuló identitásmanipuláció nem csupán közvetlenül, pozitív identitásgyakorlataik révén bomlasztja a diskurzust és a gyakorlatközösséget, hanem közvetett módon, negatív identitásgyakorlataik hiányán keresztül is. A kvantitatív elemzés azt mutatta, hogy a trollok pozitív identitásgyakorlatai viszonylag ritkák, mivel csupán a vizsgált diskurzusok kisebbik részében jelennek meg, azonban a legtöbb diskurzusban több identitásgyakorlat is adatható.

SZILÁGYI VARGA ZSUZSA

Magyar nyelvészeti és irodalomtudományi tanulmányok, MA, 8. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

dr. Kádár Edit

egyetemi adjunktus, BBTE

dr. Szilágyi N. Sándor

egyetemi professzor, BBTE

A magyar fosztó- és tagadóképzők morfoszemantikai problémái, különös tekintettel az antonimitásra

Kutatásom elsődleges célja a magyar nyelv fosztó- és tagadóképzőinek morfológiai és szemantikai vizsgálata volt. Ez annak a kutatásnak a folytatása, amit 2008 tavaszán kezdtem el, és aminek A magyar fosztó- és tagadóképzők morfo-szemantikai elemzése című államvizsga-dolgozatom lett az eredménye.

Míg a szakdolgozatomban a szinonimitás kérdése kapta a főszerepet, ebben a munkában egy másik szemantikai problémára összpontosítottam.

Tanulmányom megírása során arra törekedtem, hogy átfogó képet nyújtsak a magyar privatív képző alaktani és jelentéstani viselkedéséről, valamint a vele antonim viszonyban álló származékoknak, kifejezéseknek a hozzá fűződő kapcsolatáról. Tehát a magyar privatív képző vizsgálata mellett a fő téma, amit ebben a dolgozatban tárgyaltam az antonimitás kérdése volt.

A munkafolyamat első fázisában egy adatbázist állítottam össze a magyar nyelvben leggyakrabban előforduló fosztóképzős szavakról és a velük ellentétes viszonyban álló kifejezésekről. A következtetéseimet erre alapozva vontam le.

SZÖLLÖSSY DÁNIEL

Történelem, BA, 6. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Sólyom Réka

egyetemi tanársegéd, KRE BTK

A sportnyelv használata során megjelenő metonimiák és metaforák

Dolgozatom A sportnyelv használata során megjelenő metonimiák és metaforák címet viseli, célja, hogy bemutassa egy sportközvetítés során előforduló metonimiákat és metaforákat, de kitérek egyéb szóképekre, alakzatokra is. A sportnyelv egy széles körben elterjedt csoportnyelv, amelynek művelői saját szóképeket, alakzatokat és nyelvi fordulatokat alkottak nagyjából az elmúlt 100 év során. Ezek nagy számban jelennek meg egy-egy közvetítés alkalmával is, hiszen a riporterek nemcsak használják ezeket, hanem sok esetben újakat is kitalálnak.

Dolgozatom bevezetésében bővebben összefoglalom a dolgozat tartalmát, illetve írok a sportnyelv történetéről, a XX. század első felében történt sportnyelvújítás folyamatáról, annak szereplőiről. Ez a dolgozat szempontjából azért fontos, mert sok új kifejezést, szót köszönhetünk ennek, amelyek jelentős része valamilyen leképezésen alapul. Ezután, dolgozatom első felében, be szándékozom mutatni, hogy a kognitív nyelvészet mai állása szerint mit is értünk metonimián, illetve metaforán.

A második fejezet a metonimiával foglalkozik, bemutatom annak főbb típusait, illetve azok altípusait is. Ugyanez mondható el a harmadik fejezetről, amely során a metaforát ismertetem, annak típusait, természetét, funkcióit is tekintve. A negyedik fejezet a két szókép összehasonlításából, a főbb különbségek felsorolásából áll. Mind a három fejezethez több szakirodalmat használtam, így elsősorban Kövecses–Benczes (2010), Kövecses (2006), Tolcsvai Nagy (2010), Lakoff–Johnson (1980) vagy Geeraerts–Cuyckens (2007) munkáit. Az ötödik, záró fejezet az esettanulmány. Egy mérközést kiválasztva indultam el, azt megvizsgáltam, hogy milyen metonimiák és metaforák hangoznak el a közvetítés során, azokat kiemeltem és elemzem a dolgozatomban. Ezt mérközést 2011. november 25-én, szerda este játszotta az angol Manchester United a portugál Benfica ellen a Bajnokok Ligája keretén belül. Felsorolom és elemzem a főbb metonímia- és metaforacsoportokat, de kitérek néhány egyéb szóalkotási módra is, illetve hozok példát egyéni szerkezetalkotásra is.

A dolgozat célja tehát, hogy egy konkrét mérközés alapján elemezze egy konkrét csoportnyelv használata során létrejövő kognitív nyelvészeti jelenségeket. Azért választottam ezt a témát, mert tudomásom szerint ez egy kevésbé vizsgált terület, a sportnyelv, mint csoportnyelv kutatásán alapul.

TAKÁCS BORÓKA

Romanisztika-francia, BA, 5. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Csüry István

egyetemi docens, DE BTK

Forgatókönyvek leírása és ontológia-fejlesztés francia irodalmi szövegek alapján

XX. századi vagy épp kortárs irodalmi szövegeket olvasva gyakran találkozhatunk a nem értés, a nem érthetőség jelenségével. A XX. századtól fogva az irodalmi szövegek már nem értelmezhetők csupán a megszokott elbeszélés-olvasási technikák segítségével, az olvasónak új módszert (vagy módszereket) kell keresnie, új „kapaszzkodókat”, melyek révén érthetővé válnak az irodalmi szövegek. Fontos hangsúlyozni, hogy ez a jelenség nem csupán esztétikai kérdés, hanem - mindenekelőtt - a kommunikáció és a nyelv problémaköréhez tartozik.

Dolgozatomban francia irodalmi szövegeket - Marguerite Duras *L'amour és L'amante anglaise* című műveit - elemezve, illetve összehasonlítva vizsgálom a nyelvi szinten kódolt megértéshez szükséges támpontok meglétét vagy épp hiányát, melyek fogalmi sémákat és forgatókönyveket hívnak elő. (Schanck – Abelson 1977.)

Az általunk ismert fogalmi sémáknak és forgatókönyveknek köszönhetően vagyunk képesek a megértéshez szükséges következtetéseket levonni, előreveríteni egy esemény lezajlásának menetét és felvázolni az interakciók tipikus, szokásos, „normál” megvalósulásait.

A szókészletük kulcselemei révén aktiválódó fogalmi sémákat és a forgatókönyveket alkalmazva válunk képessé az interakciók primer értelmezésére és megértésére az említett irodalmi szövegek esetében is. Ennek az ellenkezője is igaz: a megélt vagy megismert beszédhelyzetek, interakciók új dolgokat tanítanak nekünk, melyekkel kiegészülnek a fogalmi sémáink. Ezeket az ismereteket kibontva és szintetizálva hozzájárulhatunk nemcsak a nyelv leírásához (például a lexikológia/lexikográfia szintjén), hanem az olyan sajátos kommunikációs folyamatok jobb megértéséhez is, mint az irodalmi szövegek befogadása, s ezen túl az (új vagy már meglévő) ontológiák fejlesztéséhez, ami a kognitív tudomány és a mesterséges intelligencia kérdéskörébe tartozik.

Dolgozatom célja egyrészt a fogalmi sémák és a forgatókönyvek szerepének és működésének vizsgálata francia nyelvű irodalmi szövegek értelmezésében és megértésében. Másrészt – a szöveg könnyen vagy nehezen érthető voltáról a fogalmi sémákkal és a forgatókönyvekkel összefüggésben tett megfigyelésekből kiindulva – azt vizsgálom, hogyan lehet a narratív irodalmi szövegeket felhasználni az összefoglalóan ontológia-fejlesztésnek nevezhető kutatásban.

TÖRÖK ENIKŐ

Magyar, BA, 6. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fóris Ágota

egyetemi docens, KRE BTK

Nyelvünk hierarchikus viszonyai

Dolgozatom célja a hierarchikus viszonyok vizsgálata, konkrétan a lép és a mocsár szavak szemantikai hálójának leírása. A vizsgálat előzménye az úgynevezett „dunakeszi lép-ügy”. A dunakeszi lép területét az egyik ismert áruházlánc le kívánta csapoltatni azért, hogy parkolót létesíthessenek a helyén. A lép védelméért neves szervezetek emeltek szót.

Dolgozatom elején meghatározom munkám kiindulópontját, célját és összefoglalom a tartalmát. A következő rész a szakirodalmi áttekintés, melyben a hierarchikus viszonyokkal, ezek közül főként a szinonimiával, a hiperonimiával hiponimiával és kohiponimiával, a legfontosabb magyar szinonimaszótárakkal és a Magyar WordNettel foglalkozom.

A leglényegesebb elméleti tudnivalók után következik munkám igazi kiindulópontja és elindítója, a lép és mocsár szemantikai mezőjének megvizsgálása. Kutatásom két részből áll, egyrészt a nyelvészeti, köznyelvi szótárak adatait gyűjtöttem össze, másrészt a szakszótárakból tájékozódtam. A gyakorlati kutatás fő célja azonban nem csupán a szótári adatok összegyűjtése és bemutatása, hanem az összegyűjtött, adott jelentéshálóba tartozó fogalmak hierarchikus elhelyezése. Kutatásaim eredményeit az általam készített táblázatokkal és ágrajzokkal szemléltettem.

A dolgozat végén történik az összegyűjtött anyag értékelése, a hipotézisek megerősítése vagy elvetése, a következtetések levonása. Megállapítottam, hogy a dunakeszi, vízképződmény – a szakirodalmi meghatározások vizsgálata alapján – nem lép, hanem valójában mocsár.

TAKÁCS EDIT

Magyar nyelv és irodalom, MA, 11. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kugler Nóra

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Az események ábrázolásának lehetőségei a tárgyjal összefüggésben

A dolgozat funkcionális nyelvészeti kiindulópontból vizsgálja néhány kiválasztott magyar ige, illetve igeecsoport által jelölt események megvalósulási és kidolgozási lehetőségeit a magyarban. Hipotézisem szerint az ige mint a megnyilatkozás propozicionális tartalmának sematikus hordozója meghatározza a megnyilatkozások kidolgozási és értelmezési lehetőségeinek fő sajátosságait. A világról szerzett tudásunk alapján absztrahált eseményséma a cselekvés vagy történés jellegzetes lezajlási módján túl sematikus megszabja a lehetséges részvevőket, a szereplők egymás közötti viszonyát, valamint funkciójukat a jelenetben. A megnyilatkozásokban ezeknek a tényezőknek a kidolgozottsága, valamint a jelenet ábrázolásának nézőpontja ikonikusan a nyelvi formákban is megjelenik. A dolgozat többek között rávilágít a tárgyi vonzat kitérített szerepére a jelenetek megkonstruálásában, ugyanakkor a tranzitivitást skalárisan kezelve csak fokozati különbséget feltételez a különböző esetek között, amely a vonzatstruktúrán belüli viszonylagos rugalmasságot is magyaríthatja az esetragok váltakozásában. A dolgozat célja, hogy rámutasson néhány olyan összefüggésre a különböző események fogalmi és szerkezeti megkonstruálásával kapcsolatban, amelyek a későbbi kutatások kiindulópontjaként szolgálhatnak.

BALOGH ANDREA

Magyartanár, nyelv- és beszédfejlesztő tanár, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Veszelszki Ágnes

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Egy számítógépes játék nyelvi környezetének vizsgálata

A számítógépes játékok kutatásával magyar nyelven eddig főleg a pszichológia és a szociológia foglalkozott, nyelvészeti szempontból csak a névtan kutatta az online játékokat (főként a névadást, névválasztást). Dolgozatomban egy számítógépes játék (a Defense of the Ancients – DotA – ‘az Ősök védelme’) nyelvi környezetét vizsgálom elsősorban lexikai szinten a hivatalos honlap (www.playdota.com) és egy magyar nyelvű szerver csetszövegeinek elemzésével. Ezen kívül egy kérdőíves kutatásban azt vizsgálom, hogy azoknak, akik nem foglalkoznak számítógépes játékokkal, mennyire érthető ez a játéknyelv.

A kutatáshoz feltétlenül szükséges magának a(z online) játéknak sajátos kommunikációs helyzetként és kontextusként való definiálása, továbbá az internetet felhasználó szociolingvisztikai kutatások egyedi helyzetének vázolása. A szövegtörzs segítségével bizonyítom, hogy a számítógépes játékokhoz kötődik sajátos, csak rájuk jellemző nyelvváltozat. Ennek kapcsán foglalkozom a játékokhoz kötődő nyelvváltozat meghatározásával (szaknyelv, játéknyelv, hobbinyelv) és a számítógépes játékokhoz kötődő angol nyelv dominanciájával.

HAJZER GERGŐ

Romanisztika-spanyol szakirány, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Berta Tibor

egyetemi docens, SZTE BTK

Anglicizmusok a spanyol nyelvtanban

Anglicizmus, ez a fogalom nem csak az angol eredetű szavak alkalmazására utal, de kiterjed bizonyos nyelvtanban végbemenő változásokra is. A nyelvek kölcsönhatása könnyen megfigyelhető az adott nyelvek szóincsbeli változásának vizsgálatával, mindazonáltal a nyelvtanra gyakorolt hatások témája egy kevésbé kutatott jelenség. Munkámban három különböző spanyol nyelvteni anglicizmust mutatok be, melyeket spanyol internetes sajtótermékekben vizsgáltam. Azonban munkámban szerepelnek latin-amerikai internetes sajtótermékek is, melyek bizonyítják a jelenségek létezését az új kontinensen is.

HUBER MÁTÉ IMRE

Anglisztika, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Fenyvesi Anna

tszv. docens, SZTE BTK

**Intergenerational transmission of Hungarian as a heritage language in Canada:
The macrosociolinguistics of the Hungarian community in Hamilton, Ontario**

Jelen tanulmány 37 interjún alapul, melyek egy kérdőív segítségével készültek a kanadai, Ontario tartománybeli Hamiltonban élő magyarokkal. A magyar nyelv generációk közötti továbbadását – csakúgy, mint a közösség makroszociolingvisztikai helyzetét – kettős megközelítésből vizsgálom, igyekezve összehangolni a nyelvkontaktus-elemzést, valamint az örökségnyelv perspektíváját. Megfigyelhető egy általános – bár nem abszolút – tendencia a háromgenerációs nyelvcsere irányába. Emellett a legfontosabb megállapítások a magán-, ill. a közösségi szférában történő örökségnyelv-használatra vonatkoznak, melyek közül előbbi a magyar nyelv gyakoribb használatával jellemezhető, míg utóbbi esetében a háromgenerációs nyelvcsere jelei egyértelműbbek, mivel a magyar nyelv használata itt sokkal kevésbé gyakori. Más megállapításokból fény derül arra, hogy a vallás és az egyház – csakúgy, mint az örökségnyelvi iskola – kulcsfontosságú szerepet játszik a nemzetiségi hovatartozás és a kultúra megtartásában a hamiltoni magyarok körében, valamint, hogy a magyar nyelv ma már kétségkívül jelen van a szóban forgó közösség életében a telekommunikációs és a multimédia területein is. A magyar nyelv elsajátításával kapcsolatos adatok szintén elemzésre kerülnek. Az elsőgenerációs bevándorlóktól, ill. a másodikgenerációs adatközlőktől származó adatok elkülönülnek egymástól, ahol ennek jelentősége van – elsősorban a közösségben zajló nyelvcsere fokozatosságát illusztrálandó.

JÁNK ISTVÁN

Magyartanár, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Sinkovics Balázs PhD
egyetemi tanársegéd, SZTE BTK

Nyelvi ideológiák internetes fórumokon

A nyelvi ideológiák kutatása külföldön már jó néhány évtizede igen jelentékeny területnek számít. Magyarországon az utóbbi pár évben kezdett egyre nagyobb hangsúlyt kapni, leginkább Lanstyák István munkássága révén. Jelen dolgozatomban az ő kutatásaihoz kíván csatlakozni azzal, hogy azt vizsgálja, az átlagos nyelvhasználóknak a nyelvhelyesség kapcsán kifejtett véleményeiben milyen nyelvi ideológiák mutathatóak ki.

A nyelvi ideológiák megjelenését az interneten található hozzászólásokon keresztül, az általam létrehozott csoportosítás mentén vizsgáltam, alapvetően kétféle nyelvi ideológiát különítve el: a nyelv egészére vonatkozó, illetve a nyelv kisebb egységét érintő nyelvi ideológiákat. Az előbbieket főideológiáknak neveztem el, az utóbbiakat pedig segédideológiáknak, mivel az esetek túlnyomó részében a főideológiák mellett, azokat kísérve jelennek meg. Ezután a főideológiákon belül négy nagyobb típust különböztettem meg, méghozzá az egy nyelvet idealizáló, ezáltal a nyelvi egységet előtérbe helyező, a nyelvi sokféleséget támogató, illetve a nyelvi kérdésekben semlegességre törekvő nyelvi ideológiákat, valamint a nyelvi nacionalizmust. Ezeket később tovább bontottam aszerint, hogy az említett típusok fő elképzeléseit miként valósítják meg. Dolgozatomban a nyelvi ideológiák csoportosítása mellett jelentős szerepet kapott azok jellegzetes összefonódása. Olyan példákat igyekeztem hozni a különféle típusokra, amelyek jól szemléltetik, hogy egy-egy főideológiának lehet ugyan tipikus segédideológiája, amellyel az esetek többségében együtt jár, de a segédideológiák bármelyik főideológiához tartozhatnak.

A nyelvi ideológiák állandó kísérői a nyelvhasználók nyelvi kérdésekkel kapcsolatos vélekedéseinek. Véleményem szerint azonban az anyanyelvi nevelés, nyelvi ismeretterjesztés és tanácsadás, valamint a nyelvhasználati segédeszközök mégis nagy hatással vannak a szemléletformálásra ebben a témakörben. Éppen ezért tartom szükségesnek a nyelvi ideológiák meglétének tudatosítását, illetve a tudományos alapot nélkülöző ideológiák cáfolatát, ezáltal pedig egy tudatosabb és differenciáltabb szemléletmód érvényesítését, amely lehetővé teszi olyan tudatos nyelvhasználók nevelését, akik számára a nyelvhelyesség nem a saját nyelvvaltozatukhoz való igazodást jelenti, hanem a közléshelyzetnek megfelelő, az adott nyelvi közösségben elfogadott formák használatát.

JUHÁSZ DÁVID

Anglisztika, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Holló Dorottya
habilitált egyetemi docens, ELTE BTK

Deculturation of language in the speech of Hungarian truck drivers. A pilot study.

Számos olyan munka, illetve hivatás van, melynek során elkerülhetetlen az idegen nyelven történő kommunikáció, ilyen pl. a légi utaskísérő, a felszolgáló, stb. Jelen dolgozat egy ilyen hivatás - a kamionsofőrök - interkulturális kompetenciáját vizsgálja empirikus módon.

A kutatás 2012 nyarán zajlott, 12 magyar anyanyelvű férfi kamionsofőr bevonásával (N=12). Bár a dolgozat részben tartalmaz nyelvészeti megközelítéseket is, főként azt vizsgálja, hogy az adott nyelvtudás, amivel a kamionsofőrök rendelkeznek vajon befolyásolja-e a kulturális ismereteiket, illetve a sofőrök nyelvi megnyilatkozásait miképpen befolyásolják a kulturális ismeretek.

A dolgozat megvizsgálja a nyelvi kompetencia több szintjét és arra keresi a választ, hogy a kultúra, illetve a kulturális ismeretek milyen szerepet töltenek be a kommunikáció során, azaz egy példával élve, vajon hogyan is kérne segítséget pl. defekt esetén. A nyelvi kompetencia szintjeinek megértését angol, illetve német nyelvű példák segítik, a teljesség igénye nélkül.

A kutatás eredményeinek felhasználásával (pl. hogy a fuvarozás nyelve a legtöbb szakmával szemben a német és nem az angol!) több kommunikációs csatorna is fejleszthető, illetve eddig nem feltárt nyelvoktatási területek is feltérképezhetőek.

KOVÁCS ZSUSZANNA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

SÜMEGI MARIANN

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév

Témavezető:

Bodó Csanád

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Konyhai farkasok és kasszatori pillangók

Tanulmányunkban egy magyarországi gyorsétterem-hálózat dolgozóinak nyelvhasználatát mutatjuk be genderközpontú szemlélet alkalmazásával. Választott nézőpontunk és az általunk vizsgált alkalmazottak interakciós stílusainak egymásra vetítése nyelvészeti szempontból rendkívül komplex problémakörhöz vezetett el minket, melynek kifejtését kétféle, társadalmi nem szempontjából meghatározott verbális ellenállási stratégia köréépítettük fel.

A dolgozók egyéni beszédstílusát egy tágabb és egy szűkebb kontextusban is szemügyre vettük. Elsőként a kasszatori dolgozók stilisztikai döntéshozatalait meghatározó külső kényszer, a cég által előírt sztenderd nyelvhasználat jellemzőit kutattuk, amelynek elmélete mellett gyakorlati megvalósulását is megvizsgáltuk több budapesti étteremben. Megfigyeléseink arra mutattak rá, hogy a kiszolgáló térben megkövetelt sztenderd alkalmazása számos ponton problematikus a munkavállalók számára: a vállalati norma által közvetített nőkép és értékrendszer, a megszabott stílusideál verbális és metanyelvi elemei, és a követelmények ellenőrzésének a módja egyaránt asszertív ellenállási stratégiák létrehozására kényszeríti mindkét nem képviselőit egyéni homlokzatuk védelme érdekében.

Emellett a központi szabályozás mellett egy kisebb gyakorlatközösséget kiválasztva megvizsgáltuk egy lokális üzletpolitikai döntés nyelvi következményeit is. E korlátozás miatt a férfiak nagyrésze pusztán biológiai meghatározottságából kifolyólag kizorul a magasabb munkahelyi presztízzsel rendelkező pozíciókból és egy a női dolgozókhoz képest alárendelt helyzetben kénytelen érvényesülni. Ez a döntés egy olyan sajátos, belső ellenállási stratégiát generál a férfiak részéről, melyek során meghatározott diskurzusok segítségével igyekeznek irányítani a csoport privát beszédaktusait, és újrapozicionálni magukat az adott gyakorlatközösség hierarchiájában.

A két érintett, szorosan egymásra fonódó problémakör kutatása során többek között olyan társadalmi kérdések nyelvi vonatkozásait vizsgáltuk meg az adott munkahely kontextusában, mint például a nemi alapon történő diszkrimináció, a hagyományos genderszemponitú alá-fölérendeltségi viszonyok átrendeződése, vagy a fiatalok mássághoz való viszonyulása.

MARTON DÓRA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 1. félév

Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Hári Gyula

egyetemi docens, PE MFTK

Helyesírással kapcsolatos attitűdök vizsgálata Veszprémben és Várpalotán

Kutatásom kiindulópontja az AkH. tervezett 12. kiadása volt. Nem elhanyagolható tény, hogy felmerült az *ly* betű elfőrlésének lehetősége is, valamint az, hogy a nyelvészek szerint is rengeteg tisztázatlan helyesírású alakulat van nyelvünkben, mint például az internetes portálok elnevezései.

A szakirodalmi áttekintéssel szeretném bemutatni helyesírásunk helyzetét szinkron és diakrón tekintetben, ez segít bemutatni, milyen vitás kérdések merültek fel a szabályzatainkkal kapcsolatban. A helyesírás történetét figyelembe véve kiderült az is, hogy az *ly* helyzete nem egyedi, a *cz* betűkapcsolat is hasonló változáson ment keresztül. Kiemelt szerepe van az oktatásnak is az attitűd kialakulásában, tehát a helyesírás-tanítással kapcsolatos nézetek is szerepet kapnak dolgozatomban.

Célom volt, hogy megtudjam, hogyan vélekednek különböző csoportok a helyesírásunk időszzerű kérdéseiről, például a hagyományos írásmód elvetésének lehetőségéről. Kutatásom során próbagyűjtés végeztem egy várpalotai iskolában 10–14 és 15–20 éves korú diákok között. A vizsgálat eredménye azt mutatja, hogyha a fiatalok nem is rendelkeznek túl jó helyesírási készséggel, a kultúra szerves részének tekintik a helyesírást, főként a hagyományos írásmódot. A következő gyűjtést Veszprémben készítettem, itt 10–60 év közöttiek attitűdjét és helyesírási tudását mértem fel több korcsoportban. Kutatásom harmadik szakaszában a veszprémi Pannon Egyetem magyar alapszakos hallgatóit kérdeztem meg. Az utolsó felmérést azért tartom fontosnak, mert olyanok nyilatkoznak erről a területről, akik más szempontból ítélik meg ezt a kérdést, mint az addigi válaszadók. Az életkor, a nem és az iskolai végzettség szerinti megoszlás alapján a veszprémi gyűjtésből leszűrhető, hogy ezek a szociolingvisztikai tényezők is befolyásolhatják a válaszadók attitűdjét. A hagyományos írásmódról a veszprémiek is hasonlóképpen nyilatkoztak, mint a várpalotai diákok, tehát megállapítható, hogy a nyelvet használó közösség számára ez meghatározó eleme helyesírásunknak. A kérdőív végén egy helyesírási feladatsort töltöttek ki a válaszadók; ennek eredményei megmutatták, hogy az attitűd nem mutat párhuzamot a tudással. Hiába tartják fontosnak helyesírásunkat, de ismereteik még nem támasztják alá ezt a képet.

A dolgozat alapján megállapítható, hogy az attitűd nem az elsajátítás sikerességén múlik, hanem azon, milyennek ítélik meg saját magunk a készségeinket, képességeinket.

NÉMETH LUCA ANNA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Veszelszki Ágnes

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Problémák és lehetőségek a kisebbségi és/vagy hátrányos helyzetű társadalmi csoportok megnevezésének szociokulturális vizsgálatában

„A nyelv leginkább megterhelt szavai közé tartoznak azok a szavak, amelyek kapcsolatba hozhatók azzal, ahogy a társadalom önmagáról beszél, különösen igaz ez a hátrányos helyzetűnek vagy elnyomottnak tartott csoportokra vonatkozó kifejezések esetében” (Crystal, David 2004. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. University Press. Cambridge. 177).

Ez a megterheltség is hozzájárul ahhoz, hogy a valamilyen – etnikai, szexuális, egészségügyi vagy egyéb – szempontból kisebbségben és/vagy hátrányos helyzetben lévő társadalmi csoportok megnevezése kapcsán zavar és bizonytalanság uralkodik napjaink nyelvhasználatában, különösen formális beszédhelyzetekben. Munkámban ezt a komplex nyelvhasználati jelenséget kvalitatív módszerrel, nyelvhasználati interjúkkal vizsgálom, meghatározott szociális csoportok – színes bőrűek, melegek, cigányok, fogyatékos-sággal élők – megnevezésének szociokulturális vonatkozásaira és az érintettek véleményére, tapasztalataira helyezve a hangsúlyt. Bemutatom a kérdéskör szociálpszichológiai, szociolingvisztikai és pragmatikai megközelítését, és foglalkozom a vizsgált társadalmi csoportok megnevezéséhez kapcsolódó időszzerűsített vitatott jelenséggel, az úgynevezett „politikai korrektség”-gel is. Összefoglalom e társadalmi csoportok megnevezésének jellemző problémáit, így például a néger használatának kultúraspecifikusságát vagy a cigány ~ roma kapcsán felmerülő kérdéseket. A munka alapját képező kutatás az elemzett jelenség módszertani szempontból újszerű megközelítését adja. A vizsgálat során 13, a kiemelt társadalmi csoportokhoz valamilyen szempontból – csoporttagként és/vagy aktivistaként, érdekvédőként – kötődő adatközlővel készítettem nyelvhasználati interjút. Az irányított beszélgetések elemzése során fény derült a vizsgált jelenség számos csoportspecifikus, illetve általános jellemzőjére. A kutatás fontos tanulságai között említhető, hogy a különböző megnevezések értékelésében és megítélésében az ingroup (saját csoport) és az outgroup (idegen csoport) helyzet mellett a befogadói tevékenység is meghatározó. Kiemelendő továbbá a kulturális kompetencia (például a néger esetében), a pragmatikai szabályok (résztevők közti viszony, kontextus, téma) és a szupraszegmentumok, amelyek szintén befolyásolják egy-egy megnevezés érintettek általi megítélését. A negatív konnotációjúnak tartott megnevezéseknél az interjúkban bizonyos csoportok (melegek és cigányok) esetében egyfajta ameliorációs stratégia is kirajzolódott.

PAJTI ANDREA

Olasz nyelv, irodalom és kultúra, MA, 10. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Zentainé dr. Kollár Andrea

egyetemi docens, SZTE BTK

Nyelv és identitás Szardíniá-ban. Egy szociolingvisztikai kutatás első eredményei (I-dentita' linguistica e culturale di alcuni adolescenti sardi. Primi risultati di n'indagine sociolinguistica)

Az Európai Unió folyamatos bővülésével párhuzamosan a kulturális és az európai identitás kérdése egyre vitatottabb témává válik mind politikai mind tudományos körökben. Az identitás biztosítja az egyének számára a csoporthoz tartozás érzését, amelynek vizsgálata a kisebbségek esetében a többségétől meglehetősen eltérő lehet. Jelen dolgozat célja Olaszország legnagyobb lélekszámú kisebbsége nyelvi és kulturális identitásának vizsgálata. A szárdok helyzete többek között azért is különleges, mert nyelvük nem rendelkezik úgynevezett tető-nyelvvvel. A problémakör analizéséhez kérdőíves kutatást végeztem, melynek során 122 Cagliari középiskolást interjúvoltam meg. Célom az volt, hogy feltérképezem a szárd fiatalok egy szűk csoportjának nyelvi preferenciáit és kulturális identitásának rétegeit. A kutatás elején három előzetes hipotézis fogalmazódott meg: 1. A szárd identitás valamilyen formában manifesztálódni fog annak ellenére, hogy a városi környezet elsősorban a sztenderd nyelv használatának kedvez. 2. A szárd nyelv egyfajta beavató szerepet tölt be a fiatal fiúk körében. 3. A nyelvpolitikában bekövetkezett változások hatására feltételezhető, hogy az iskolai szárd nyelvoktatásra is születnek kezdeményezések.

Az eredmények alapján a három hipotézisből kettő nem igazolódott be. A fiatal fiúk nem használják gyakrabban a szárdot a lányoknál, még barátaik körében is szinte csak olaszul beszélnek. Az iskola sem tűnik hatékony eszköznek a szárd nyelv megmentésében. A diákoknak nincsenek szárd nyelvi óráik, noha immár a törvényi támogatás is rendelkezésre állna ahhoz, hogy az iskolák speciális nyelvi programokat vezessenek be. A hipotézisek egyike viszont beigazolódott a válaszok alapján, azaz a megkérdezett diákok többségének van valamilyen szárd identitása, annak ellenére, hogy nyelvtudásuk korlátozott illetve inkább passzív, mint aktív. Ebből látható, hogy a megkérdezettek körében a szárd identitás megléte nem feltételezi a nyelvtudást. Szárd identitásuk válaszaikban egyértelműen megmutatkozik, noha általában elvont fogalmakhoz kötik azt, mintsem konkrét személyekhez, helyekhez.

PECZNYIK KRISZTINA

Lengyel nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pátrovics Péter

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A varsói nagyvárosi zsargon, avagy a gwara warszawska

Dolgozatom témája a varsói nagyvárosi zsargon, avagy a „gwara warszawska”. Ennek keretében munkámban a szleng fogalmát, társadalmi elhelyezkedését és használatát, a varsói nagyvárosi zsargon bázisnyelvjárást, a mazóviai nyelvjárást, valamint magát a varsói szlenget igyekeztem bemutatni.

Először is a társadalom és a nyelvhasználat egymáshoz való viszonyát szemléltettem röviden, a szociolingvisztika segítségével. Igyekeztem hangsúlyozni, hogy a nyelv milyen mértékben határozza meg az életünket, illetve elhelyezkedésünket a társadalmi ranglétrán. Vizsgáltam a nyelvhasználatot a kor és nem, valamint társadalmi elhelyezkedés tükrében. Próbáltam rávilágítani a köznyelv és a szleng közötti különbségekre.

A szleng című fejezetben a szleng nehezen meghatározható definícióját, eredetét és jellemzőit ábrázoltam. Kiemeltem, a szleng konspiratív jellegét, bemutattam, hogy milyen céllal használhatjuk ezt a nyelvváltozatot, ill. leírtam az esetleges használóit is. Mivel a szleng kisebb csoportokból női ki magát „közszlengé”, ezért a kisebb csoportok, mint pl. a zsargon és az argo jelentését, fogalmát is ismertettem. A szleng kialakulási formáit és létezésének fontosságát egyaránt belevettem dolgozatomba.

A varsói nagyvárosi zsargon bázisnyelvjárást, a mazóviai dialektust, kialakulását, jellemzőit és elterjedését tekintve mutattam be. Legfontosabb és legjellegzetesebb sajátosságait részletesen, példákkal illusztrálva írtam le. Ezek után a „gwara warszawska” kialakulását, történetét, használatát és karakteres tulajdonságait mutattam be. Kitértem régi és mai jellegére, felsoroltam és ismertettem Varsó városrészeit. Az ezekre a kerületekre jellemző zsargonhasználatot pedig példákkal érzékeltettem.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a varsói nagyvárosi zsargon korabeli használatát igyekeztem illusztrálni. Dolgozatomat az alapoktól építettem fel, bemutatva a szleng társadalmi elhelyezkedését, definícióját, a mazóviai nyelvjárást, majd a varsói zsargonhasználatot. Kiemeltem a szleng fontosságát, sok éves múltját és aktualitását is.

ROSTÁS ÉDUA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 3. félév
Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Gréczy-Zsoldos Enikő

egyetemi adjunktus, ME BTK

Nyelvhasználat a virtuális környezetben

A dolgozat egy virtuális környezet, a világháló nyelvhasználatának vizsgálati lehetőségeit mutatja be egy mikroblogrendszer, a Twitter elemzésének segítségével. Mivel a vizsgált rendszer közösségi hálózatot alkot, ahol egyszerre van lehetőség az azonnali (chatszerű) és a késleltetett (blog- és fórum-szerű) interakcióra, így alkalmas az információterjedés hálózat- és kommunikációelméleti modelljének felvázolására. A kutatás kiterjed többek között a mikroblogok műfaji jellemzőire, az online audiovizuális anyagok szociolingvisztikai és dialektológiai vizsgálati lehetőségeire, valamint foglalkozik a virtuális környezetben megfigyelhető nyelvhasználati szintekkel és információterjedési sajátosságokkal. Az eredmények azt mutatják, hogy a bejegyzések korlátozott hossza és a világháló globális, multilingvális, multimediális környezete hatással van a sebességre és a nyelvhasználatra is. Az információterjedés felgyorsul, a nyelvhasználatban pedig megnő a rövidítések, az idegen nyelvi átvételek, nyelvi kontaktusjelenségek száma. Szociolingvisztikai hálózatkutatásokkal igazolható, hogy az információterjedés sebességét és az interakció mértékét nagyban befolyásolják a csoportok, valamint az ezeket alkotó személyek közötti kapcsolatok. A Twitteren kialakult sajátos viselkedési forma egyedinek számít a webkettes közösségek között abból a szempontból, hogy a kulturális és nyelvi sokszínűség a várhatóval ellentétben nem izolált csoportok kialakulását eredményezi, hanem egy interkulturális szabályrendszeren alapuló multilingvális felhasználói hálózatot. Az egyik cél a minél kiterjedtebb kapcsolatrendszer kiépítése, ahol a csoportok kialakulását az ismeretségi viszonyok mellett a közös érdeklődési körök is meghatározzák. A csoportokon belüli hierarchia elindíthat alulról és felülről jövő nyelvi változást, aminek az eredménye lehet új lexikai elemek vagy grammatikai kölcsönzések megjelenése. Ezek a Twitteren megjelenő aktualitások, nagy hírértékű információk információterjedési hullámokat válthatnak ki.

SZIVÁK JÚLIA

Keleti nyelvek és kultúrák, indológia szakirány, BA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Négyesi Mária

tanszékvezető, docens, ELTE BTK

Indiai nyelvpolitika. Nyelvi tervezés a 20. században

Dolgozatomban elsősorban a 20. századi indiai nyelvpolitikát vizsgálom, de rövidebb terjedelemben a helyzet megértéséhez szükséges történeti, politikai, társadalmi hátteret is bemutatom. Dolgozatom középpontjában elsősorban a függetlenné válást megelőző korszak nyelvpolitikai tervei és áramlatai, majd pedig ezek függetlenséget követő megvalósulásai illetve változásai állnak. Két fő területre összpontosítok: a tagállamközi kommunikáció nyelvét meghatározó államnyelvvél kapcsolatos vitákra, és a szubnacionális szintű igazgatást meghatározó nyelvi államok kialakulására.

VARJASI SZABOLCS

Alkalmazott nyelvészet, MA, 2. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bartha Csilla

habil. egyetemi docens, ELTE BTK

Jogtudatosság, attitűdök, nyelvválasztás: a Szlovákiai nyelvi szabályozás hatásainak empirikus vizsgálata alapján

A nyelvi jogok a nyelvpolitika egyik prosperáló területét jelenti a XXI. századi szociolingvisztikában, ATDK pályamunkámat a nyelvi jogok érvényesülésének, a magyar alkalmazott nyelvészetben még kevésbé kutatott témának szenteltem. A – kisebbségi helyzetben lévő – magyar nyelvre vonatkozóan eddig nem valósult meg annak az interdiszciplináris keretben való vizsgálata, hogy a nyelvek törvényi szabályozása (makro-szint) milyen módon hat a nyelvválasztásra (mikro-szint).

Kutatásomban egy felvidéki község, Szímő lakosainak nyelvtörvényekkel kapcsolatos jogtudatosságát mértem fel. A vizsgálat során Szímő felnőtt lakosságára nézve reprezentatív, 120 fős mintával dolgoztam, amely rétegzett volt a nem és az életkor változója szerint. A jelen dolgozatban azok az eredmények kerülnek bemutatásra, amelyek adatait 2012 februárjában, terepmunka során, kérdőíves adatfelvétellel gyűjtöttem; ugyanakkor a vizsgálatban kettős módszert alkalmaztam, mélyebb elemzésre is alkalmas, kvalitatív adatokat szolgáltató interjúk rögzítésére is sor került.

Alapvető feltételezésem szerint az adatközlők tudatában vannak a nyelvi szabályozás létezésének, mindazonáltal úgy vélem, hogy a szabályozásban foglaltakról nem helytállóak az ismeretek. Dolgozatomban a mellett érvelek, miszerint az adatközlők jogtudatossága, törvényekről alkotott elképzelése összefüggést mutat a nyelvválasztással, így közvetett módon alátámasztja a kutatás alaphipotézisét: a nyelvi szabályozás, adott körülmények között, befolyásolhatja a nyelvhasználatot.

VÉGH ROLAND

Hebraisztika, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Koltai Kornélia
adjunktus, ELTE BTK

A palesztinai arab dialektusban előforduló modern izraeli héber lexémák vizsgálata

Dolgozatomban az Avoda Aravit című izraeli kétnyelvű tv-sorozat arab nyelvű párbeszédei alapján vizsgáltam a palesztinai arab dialektusban előforduló modern izraeli héber lexémák megjelenését. Kutatásom során a sorozat arab nyelvű dialógusaiban előforduló héber kifejezéseket gyűjtöttem össze, majd azokat Muhammad Hasan Amara, izraeli palesztin kutató korábbi vizsgálati módszerei alapján rendszereztem. A rendszerezés során figyelembe vettem a kutatása óta eltelt huszonöt év technikai és társadalmi változásait, valamint az általam vizsgált sorozat szereplőinek kutatásának alanyaitól különböző társadalmi helyzetét.

Kutatásom célja az, hogy bemutassam az elmúlt száz év közel-keleti politika-társadalmi változásainak egy nyelvészeti aspektusát. Az izraeli palesztin közösség nyelvhasználatának vizsgálatával az izraeli-palesztin együttélés nyelvben megnyilvánuló következményére igyekeztem rávilágítani. Az utóbbi húsz évben több izraeli és palesztin kutató is igyekezett megfogalmazni a választ arra a kérdésre, hogy milyen nyelvváltozaton is beszélnek az izraeli palesztin közösség tagjai. Míg egyesek már egy újonnan kialakult dialektusról, izraeli arabról beszélnek, mások óvatossággal fogalmazznak és csak a héber lexémák egyes társadalmi csoportokban megnyilvánuló nagyarányú használatáról írnak. Kutatásomban nem a kérdés eldöntésére vállalkoztam, hanem arra, hogy a sorozat szereplőinek arab dialektusában használt héber kifejezések összegyűjtésével az izraeli palesztinok által használt dialektusban jelenlévő szókölcsönzés jelenségét bemutassam. A dolgozat elején ismertetem az izraeli palesztinok társadalmi helyzetének megértéséhez szükséges legfontosabb tudnivalókat. A héber és arab nyelv közötti kölcsönhatás okainak megértéséhez bemutatom az izraeli arab nyelvhasználattal kapcsolatos jogi szabályozást, illetve annak gyakorlatban történő megvalósítását, majd rátérek az izraeli palesztinok nyelvi repertoárjának ismertetésére. A sorozat alapján végzett kutatás eredményeinek bemutatása előtt még ismertetem Muhammad Hasan Amara és Jozsef Dana témábavágó kutatásainak eredményeit. A dolgozat végén a sorozat arab nyelvű párbeszédeinek héber eredetű lexémáit fogalomkörök, illetve grammatikai szerepük alapján csoportosítom és felsorolom. A héber szavak mellett, a kifejezések általam javasolt magyar jelentése is olvasható.

ZSIGMOND ANITA

Alkalmazott nyelvészet, MA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Bartha Csilla
egyetemi docens, ELTE BTK

A Magyarországon élő menekültek integrációs esélyei és nyelvtanulási lehetőségei

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) több mint 16 millióra becsüli a menekülni kényszerülők számát világszerte. A menekültekkel szemben alkalmazott méltánytalan bánásmód egész Európában problémát jelent. Bár Magyarországra csak töredékük jut el, a társadalom mégsem befogadó velük szemben. Legutóbb az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának képviselője marasztalta el Magyarországot a kérdésben. Kutatásomban kvalitatív és kvantitatív módszereket is felhasználva vizsgáltam a menekültek integrációs lehetőségeit, ezen belül kiemelten a nyelv fontosságát. Ismerve az iskola szocializációs szerepét, egy magát befogadó iskolának nyilvánítását fiatal menekülteket tanító középszintű oktatási intézményben interjúkkal és résztvevői megfigyeléssel végeztem a terepmunkát. Ezenkívül kérdőíves módszerrel felmérést végeztem a menekültek magyarországi tartózkodása és a magyarnyelv-tudás fontosságának kapcsolatáról a budapesti lakosság körében. Az eredmények alapján megállapítható, hogy mind az oktatási gyakorlat, mind a megkérdezettek véleménye a magyarnyelv-tudás prioritását támogatja. A korábbi felmérések és a saját kutatásom alapján szükségesnek tartom a következőket:

- a) a menekültekkel foglalkozó pedagógusok és szociális munkások továbbképzését;
- b) a társadalomban a menekültekről folytatott diskurzus hatékonyságának és informáló funkciójának növelését;
- c) a szociális ellátórendszer újragondolását.

BAGI ANITA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hoffmann Ildikó PhD
egyetemi docens, SZTE BTK

A skizofrénia nyelvi aspektusáról – a végrehajtó funkciók vizsgálata

Jelen dolgozat a skizofrénia és nyelv kapcsolatát vizsgálja a nyelvészet diszciplínája felől. A skizofrénia elmezavar igen jellegzetes beszédprodukciónbeli jelenségeket és deficiteket mutat az egészséges populáció tagjaihoz képest. E hiányoknak és eltéréseknek a klinikai diagnosztikában is fontos szerepet tulajdonítanak.

A skizofrénia és a nyelv kapcsolatának vizsgálata különböző módszerekkel és célokkal mehet végbe, attól függően, hogy a nyelv melyik szintjét, és a nyelvprodukción mely aspektusát hivatott az adott kutatás vizsgálni. E dolgozat a végrehajtó funkciók oldaláról fordul kérdésekkel a kór és a nyelv összefüggései felé. A tanulmány a betegség általános ismertetésétől, a nyelvre vonatkoztatott részleteken át, a munkamemóriáig eljutva vázol képet a téma eddigi kutatási eredményeiről.

A dolgozat ugyanakkor új kutatási eredményeket is közöl egy esettanulmányon keresztül, amelyet egy 25 éves vizsgálati személy és egy 25 éves kontroll személy részvételével készített el a dolgozat szerzője. A paranoid skizofréniaival diagnosztizált vizsgálati személlyel és a kontroll személlyel elvégzett tesztek a következők voltak: Mini-Mental Teszt, hallási mondatterjedelem teszt, visszafelé számterjedelem teszt, fonemikus fluencia teszt, szemantikus fluencia teszt, igemegnevezési fluencia teszt, tudatelméleti tesztek (verbális és nonverbális), valamint gondolatelnymással foglalkozó tesztek.

A dolgozat hipotézisei az egészséges és a betegségben szenvedő vizsgálati személy teszteredményeinek eltéréseire vonatkoztak, amelyeket a tesztek elvégzése után kapott eredmények igazoltak is. A végrehajtó funkciók vizsgálata a skizofrénia és a nyelv kutatásának kevésbé vizsgált területe, csak úgy, mint a skizofrénia és a nyelv kapcsolatának egészében vett, nyelvészeti szempontú kutatása is. A pszichiátria, a pszichológia vagy a neurológia tudományágai felől számos cikket találhat az érdeklődő, ám a magyarországi nyelvészet oldaláról elenyésző az ezzel foglalkozó kutatások száma.

A dolgozat e hiány pótlásának egyik lehetőségeként íródott, megalapozva egy szélesebb körben elvégzett kutatás kiindulási pontjait. A dolgozat hosszú távú céljai közé tartozik egy alapvetően a nyelvi megértésre épülő diagnosztikai teszt kidolgozása vagy a meglévő diagnosztikai protokoll nyelvészeti szempontú kiegészítése.

KECSKEMÉTI JUDIT

Magyar-földrajz, BSc, 7. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hoffmann Ildikó PhD

egyetemi docens, SZTE BTK

Olvasási, szövegértési képességek és a munkamemória komponenseinek összefüggései 9-12 éves gyermekeknél

Kutatásom célja az volt, hogy olyan tanulási zavarral élő gyermekek nyelvi és kognitív képességeit felmérjem, akiknek eredményeit összehasonlítottam azonos biológiai korú (9-10-12 évesek) tipikus nyelvi fejlődésű gyermekek teljesítményeivel, valamint egy évvel későbbi saját fejlődés-mutatóikkal is. A vizsgálatok ezen felül olvasási és szövegértési, valamint feldolgozási és morfoszintaktikai képességeiket is felmérték.

A verbális munkamemória és a szófelismerést vizsgáló eljárások számítógépes program segítségével (iLab, Lukács és mtsai 2010), míg a globális olvasási teljesítményhez (iLab, Lukács és mtsai, 2010) és a mondatisméltéshez (MAMUT, Lukács, Kas, 2006) köthető feladatok papíron és hanganyagokon lettek rögzítve.

A vizsgálatok előtt feltételeztem a két csoport között munkamemória-kapacitásbeli, mentális lexikon és feldolgozási szintek közötti különbséget. Az eredmények igazolták, hogy az első vizsgálatot illetően minden feladatban a tipikus nyelvi fejlődésű gyermekek értek el kedvezőbb eredményt. Az egy évvel későbbi második vizsgálatban, melyben csak a tanulási zavarral élő gyermekek fejlődését vizsgáltam, javulás figyelhető meg korábbi teljesítményükhöz képest. A mentális lexikon aktivitása viszont kimagaslóan javult.

Megállapítható, hogy a kognitív képességek fejlettsége alapján befolyásolja a lexikon, a feldolgozás, az olvasási és a szövegértési teljesítményt is. Megfigyelhető, a fonológiai hurok lezárulásának „kritikus szakaszában” (főképp a 10 évesek) lévő korosztály tagjai gyengébben teljesítenek a vizsgálati eljárások mindegyik szintjén, a fejletlen ismétlési mechanizmusuknak köszönhetően.

Kutatásom foglalkozik elsőként egy kísérleti fázisban lévő felnőtt diszlexia-teszt gyermekekre adaptált változatával, mely egyszerre mér nyelvi és kognitív képességeket, valamint globális olvasási teljesítményt, melynek segítségével a dekódolási és szövegértési képességek is feltérképezhetők.

KEMPF ANDREA

Nyelv- és beszédfejlesztő tanár, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Témavezető:

Gaal Zsuzsanna

adjunktus, SZTE JGYPK

Mit mutat a szövegértés, ha halmozottan hátrányos helyzetű a gyermek?

*„A műveltség jó sorsban ékesség, balsorsban menedék.”
(Arisztotelész)*

A szövegértés képességének készség szintű elsajátítása egy olyan alapnak tekinthető, melynek alkalmazása kilépve az alsó tagozatból és iskolából, a mindennapi élet során elkerülhetetlen, és a további boldogulást nagyban befolyásoló tényező. Dolgozatomban egy általános iskola tanulóinak szövegértési teljesítményét vizsgáltam 2. osztálytól egészen 4. osztály év elejéig. A bernsteini gondolatokból kiindulva, arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók családi körülményei, milyen hatással vannak szövegértési teljesítményükre, illetve, hogy alsó tagozatos tanulásaik során képesek-e olyan szövegértési képességek elsajátítására, melyek segítik őket későbbi tanulásaikban. Mivel társaik közül ők bizonyítottan anyagi hátrányokkal küzdenek, így a legveszélyeztetettebbek a tekintetben, hogy a szegénységben/mélyszegettségben élők számát, tanulási kitérés hiányában tovább növeljék.

Maga a szegénység, rossz szociális háttér nem eredményez törvényszerűen gyenge teljesítményt az iskolában, de a jó képességű, szegény szociokulturális háttérrel rendelkező gyerekek odafigyelés hiányában elkallódhatnak. Ennek megakadályozása, manapság a köznevelés fontos feladatává kell, hogy váljon. Saját esetem is, úgy gondolom, hogy ékes példája annak, hogy nincs következetesség, felelősségvállalás, átláthatóság és egységesség e téren a köznevelésben. Arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy mindegy, hogy pályázatok, az állam, vagy bármely más szervezet segítségével, de egy olyan egységes rendszer kidolgozására lenne szükség, mely az egész alsó tagozatot átfogóan egyenletes és folyamatos segítségnyújtást biztosít minden iskola halmozottan hátrányos helyzetű gyerekei számára anélkül, hogy emiatt szegregálná őket.

LABANCZ LINDA

Alkalmazott nyelvészet, MA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bartha Csilla

habil. egyetemi docens, ELTE BTK

Kétnyelvűség és demencia

A növekvőátlagéletkor, az előregedő társadalom egyik következménye a demenciás betegek számának növekedése, amely számos kognitív és nyelvi zavart von maga után. A jelen kutatásban 74 fő 60 év feletti egy-és kétnyelvű adatközlőt vizsgáltam. A kutatás célja az volt, hogy igazolja azt a hipotézist, amely szerint a kétnyelvűség 4-5 év előnyt jelent a demenciák megjelenésével szemben, illetve, hogy a kétnyelvű demenciás betegek jobb általános és mentális állapotban vannak, mint a hasonló körülmények között élő egynyelvűek. A kutatásban 3 módszerrel dolgoztam: kérdőívvel, inerjúval és 2 neuropszichológiai teszttel (Addenbrook kognitív teszt, Rey-Osterrieth összetett ábrák). Megállapítható, hogy a hipotéziseknek megfelelően a kétnyelvűség a leghatékonyabb védelem a demenciával szemben, illetve, hogy a már diagnosztizáltakat frissebb mentális állapot jellemzi, mint az egynyelvűeket. A dolgozat célja, hogy a jelen kutatásra alapozva egy kognitív, nyelvi és speciális vizuális terápia kidolgozását kezdeményezze, illetve, hogy felhívja a figyelmet 1. a kétnyelvűség előnyeire, 2. a dementiaprevalencia növekedésére és a prevenció fontosságára. További kutatásra érdemes téma az egyes dementiátípusok és a nyelv kapcsolatának szisztematikus vizsgálata.

LÁDI ZSUZSA

Finnugrisztika, MA, 1. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Fehér Krisztina

tanársegéd, DE BTK

**Óvodás és kisiskolás korú gyermekek szegmentálási képességei
(Egy kísérleti módszer és eredményei)**

A pszicholingvisztikai kutatásoknak fontos részterülete a beszédpercepció alapegységeinek vizsgálata, azonban még ma is több egymástól eltérő szemlélet él egymás mellett azzal kapcsolatban, hogy a fonémák vagy a szótagok tekinthetők-e a percepció alapegységnek.

Saját vizsgálataim során a percepció alapegységét illető szótag–fonéma dilemmát kíséreltem megoldani saját komplex méréseim statisztikai vizsgálatával és a legfontosabb eredmények bemutatásával. Kutatásom célja az volt, hogy további érvekkel támasszam alá azt az elméletet, hogy a fonéma tanult nyelvi egység, mely szorosan összefügg az olvasástanulás folyamatával, míg a szótag természetes egység.

Ez a szótag–fonéma dilemma úgy tesztelhető, ha felmérjük és összevetjük a nagycsoportos és a kisiskoláskorú gyermekek szegmentálási képességét, hiszen az alapvetően fonémaközpontú olvasástanítás nagy hatással lehet a gyermekek beszédészlelésére.

Dolgozatomban röviden foglalkozok a gyerekek beszédpercepciójával kapcsolatos korábbi kutatásokkal, majd a kísérleteim során alapul vett tesztek módszertanát figyelembe véve ismertetem saját vizsgálati módszeremet. Sorban bemutatom komplex vizsgálatom részeit, a szülői és a pedagógusi attitűdfelméréseket, a beszédhanghalásteztet és saját szegmentálási kísérleteimet. Ezt követően részletesen bemutatom a vizsgált adatok közötti összefüggéseket, kiemelt figyelmet fordítva azokra, amelyek a szótagolási és fonémákra bontási kísérletek, valamint a korábban említett attitűdfelmérések legfontosabb adatai és a beszédhanghallástezt eredményei között figyelhetők meg.

LIGETI-NAGY NOÉMI

Digitális bölcsészet, MA, 3. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

É. Kiss Katalin

egyetemi tanár, PPKE BTK

Kulturális különbségek a mentális lexikonban

Dolgozatomban a magyar anyanyelvű beszélők mentális lexikonában lévő, az 'arany' szót tartalmazóátfedő, azaz közös pontokat tartalmazó csoportosulásokat (klasztereket) hasonlítottam össze az amerikaiakon végzett vizsgálatok eredményével, szóasszociációs teszt és két klaszterező algoritmus segítségével, a kulturális különbségek jelenlétére koncentrálna.

Palla Gergely et al. (2005) a hálózatokban jelen lévőátfedő klaszterek kimutatására szolgáló CFinder algoritmusuk működését illusztrálták a South Florida Free Association Norms (Nelson et al. 1998) anyagán. Kovács László (2011) hívta fel a figyelmet arra, hogy a tanulmányukban megjelent képen látható, a 'gold' körüli klaszterekben szereplő szavak magyarra fordításával valószínűleg nem helyesen modellezzük az 'arany' körüli jelentésmezőket, noha egy magyar cikkben így jelent meg az említett ábra (Derényi et al. 2006). Kutatásom célja Kovács (2011) feltételezésének az alátámasztása volt két különböző klaszterező algoritmus, a hierarchikus élklaszterezés (Ahn et al. 2010) és a fent említett CFinder segítségével. Vizsgálatomban egy 81 szóból álló tesztet töltettem ki 100 résztvevővel. Az egyszavas, szabad asszociációs módszert alkalmaztam. A 81 hívószó közül 41 a 'gold' körüli klaszterek szavainak magyar fordítása, 39 random kiválasztott "töltelékszó", illetve szerepelt még a listán a 'János'.

Nem csupán a klaszterek méretében és számában találtam eltérést, de már az asszociációk is különböznek a South Florida Free Association Norms adatbázisában találhatóaktól. Az 'arany'-ra és a 'gold'-ra adott válaszokat tekintve megállapítható, hogy azoknak körülbelül a fele van jelen mind a két vizsgálatban (például az 'érem' és a 'medál'). A különbségeknek egyrészt szemantikai okai vannak (például az 'arany' – 'rúd' asszociáció angol megfelelőjének ('gold' – 'bar') megjelenését az angol 'bar' szó elsődleges jelentése gátolhatja). Három szó van a magyar vizsgálatban ('János', 'bulla' és 'alma'), amelyeknek angol párja egyértelmű kulturális okból nincs jelen az amerikai vizsgálatban. Ami a CFinder által detektált klasztereket illeti, a Palla et al. (2005) által használt paraméterek mellett egyiket sem találjuk a magyar adatokon. Ez az 'arany' szó körüli hálózat nagy sűrűségével magyarázható. A két klaszterező algoritmus eredményei között is jelentős különbségek vannak, ezek a két módszer eltérő működési mechanizmusának tudhatók be.

SZABÓ ÁGNES

Magyartanár, Nyelv- és beszédfejlesztő tanár, MA, 11. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Gósy Mária

tszv. egyetemi tanár, ELTE BTK

A mentális lexikon jellemzői óvodáskorban

Dolgozatomban óvodás gyermekek mentális lexikonát vizsgálom. A leggyakoribb szókincsvizsgálati módszerek, amikor a gyermekeknek képeket kell felismerniük, és megnevezniük, illetve különböző kérdésekre kell választ adniuk. Ezen kívül alkalmazhatók a különböző asszociációs tesztek is, a gyermek szókincsének vizsgálatára. Korábbi kutatásaim és egyetemi tanulmányaim során lehetőségem volt meg tapasztalni, hogy a használatban lévő szókincsvizsgálati tesztek nem mindig adnak objektív eredményeket. Gyakori például, hogy a képmegnevezés során az igéket jelölőábrát is főnév segítségével nevezik meg a vizsgálati személyek. Problémát jelenthet a tesztek elvégzése során, hogy a gyermek csak egy szóval nevezheti meg az adott képet. Ilyenkor nem biztos, hogy a szót nem ismeri, gyakori, hogy csupán a kép alapján nem jött rá, vajon melyik szóra is gondoltak a teszt készítői. Jelen kutatásban a Meixner-féle szókincsvizsgálati teszt és LAPP teszt elvégzése mellett a vizsgálatban részt vevő gyermekek egy képleírási feladatot is kaptak, melynek eredményét digitálisan rögzítettem. A Meixner-féle szókincsvizsgálati tesztrel a 4-8 éves gyermekek aktív szókincse, szótanulása vizsgálható. A vizsgálati eszközhöz négy nehézségi fokozatú képanyag tartozik, négy korcsoport vizsgálatához kidolgozva. A LAPP 3-8 eljárással szintén az aktív szókincs vizsgálható. A teszt 96 képet tartalmaz, melyeket segítség nélkül kell felismerniük a vizsgált személyeknek. A teszt 22 igét és 74 főnevet jelölő képet tartalmaz. A LAPP információt nyújt a főnevek és igék ismertségéről különböző életkorokban. A képleírás során vizsgáltam a gyermek által mondott leírás hosszát, illetve az előforduló szavakat (a szavak számát, szófaját, változatosságát). A két eredmény összevetésével pontosabb képet kaptam a gyermekek mentális lexikonáról.

TÓTH ANDREA

Magyartanár, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Beke András

PhD-hallgató, ELTE BTK

Gyermekek nemének és életkorának meghatározása a beszédük alapján

Köznapi tapasztalataink és kutatások (pl. Lass–Davis 1976; Amir et al. 2012) is igazolják, hogy a beszélő neme, életkora, pszichikai és érzelmi állapota, illetve testalkata a beszéde alapján korlátozottan megbecsülhető. A felismerésben meghatározó akusztikai jellemző például az alaphangmagasság, a magánhangzó-formánsok, a beszédtempó, stb. Kutatásomban 5 és 10 éves gyermekek nemének és életkorának meghatározásával foglalkoztam a beszédük alapján. Mivel a gyermekeknél a beszédképző szervek (gége, toldalécső) méretében életkorukból adódóan nincs különbség, felmerül a kérdés, hogy akusztikailag elkülöníthető-e a beszédük, és ha igen, mely jellemzők alapján. 14 óvodás és 14 iskolás gyermek beszédét elemeztem az alaphangmagasság és a magánhangzó-formánsok tekintetében, egy percepciók teszt segítségével. Az eredmények rámutattak, hogy 1. a gyermekek neme (átlagosan 77%-ban) és életkora (átlagosan 88%-ban) a beszéd alapján meghatározható; 2. az alaphangmagasság csak iskoláskorban válik dominánssá a nem meghatározásában; 3. a magánhangzó-formánsok az alsó és legelső nyelvállású hangok esetében a nem meghatározásában mindkét korcsoportban szerepet játszhatnak; 4. az életkor esetében az f0 alapvető fontosságú az észlelésben. A jelenlegi eredmények a beszélői profilalkotás területén szolgálhatnak adalékokkal, hozzájárulnak a nemek közötti különbségek beszédbeli megjelenésének megismeréséhez, ezáltal a beszéd- és beszélőfelismerő rendszerek fejlesztéséhez.

Irodalom:

Lass, Norman J.–Davis, Margaret 1976. An investigation of speaker height and weight identification. *Journal of the Acoustical Society of America* 60/3. 700–703.

Amir, Ofer–Engel, Merav–Shabtai, Esther–Amir, Noam 2012. Identification of children's gender and age by listeners. *Journal of Voice* 26/3. 313–321.

ZSURA FRUZZINA

Elméleti nyelvész, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hoffmann Ildikó PhD

egyetemi docens, SZTE BTK

Spontán beszéd, szókeresés és agrammatizmus anomikus afáziában

Az afázia a szerzett nyelvi diszfunkciók egy típusa. Jelen dolgozat az afáziás jelenségekről kíván átfogó képet nyújtani. Az afázia klasszifikációját számtalan kritika érte, egyelőre nem jött létre olyan afázia tipológia, amely pontosan nyomon tudná követni a lokalizációt és a csoportosítást egyaránt. Vizsgálataimat olyan személyekkel folytattam, akik az amnesztikus/anómikus afázia csoportjába tartoznak.

A hagyományos szakirodalom az amnesztikus afázia tünetei közül a szókeresést jelöli meg vezető tünetként. Ezzel szemben a szókeresés mellett megjelenő, nyelvi tesztekkel és a spontán beszéd során kimutatható agrammatizmus is jelentős megfontolásra ad okot. Dolgozatom elején hipotetikusan felvettem, hogy az agrammatizmus megfigyelhető lesz a vizsgálati személyeknél.

A nyelvi képességek felmérésére négy tesztet végeztem el: spontán beszéd felmérését, grammatikalitási döntés tesztet, mondatisméltési tesztet és a Boston Megnevezési Tesztet. A Boston megnevezési teszt eredményei kimutatták, hogy a vizsgálati személyek lexikai aktivációja milyen mértékben akadályozott. A spontán beszéd elemzése során a szókeresés megjelenik a megakadásjelenségekben, a néma szünetekben és a hezitációkban, emellett az agrammatizmus jelei is megmutatkoznak. A grammatikalitási döntési teszt igazolta, hogy az amnesztikus afáziás személyek esetében különböző mértékben sérült az a belső nyelvi intuíció, amely alapján döntéseket tudnak hozni a nyelvtani architektúrát tekintve. A mondatisméltési teszt mondatprodukción szintén megmutatták, hogy egyaránt akadályozó tényező a szókeresés és az agrammatizmus is.

Az eredmények lehetővé teszik, hogy az amnesztikus afáziás személyeket nyelvi teljesítményük alapján az afáziás spektrum különböző szintjein tudjuk elhelyezni. Dolgozatomban elsőként mutatom be, hogy a szókeresés mellett az agrammatizmus és a memóriakapacitás korlátozódása is szerepet játszik az amnesztikus afázia nyelvi teljesítményében. Ennek a megfigyelésnek a gyakorlati hasznossága, hogy adalékol szolgálhat a nyelvi terápia további fejlesztéséhez.

BENYEDA IVETT

Digitális bölcsészet, MA, 3. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

É. Kiss Katalin

egyetemi tanár, PPKE BTK

A magyar személyes névmások állása a névmási ciklusban

Tanulmányomban a magyar személyes névmások osztályának heterogenitását egy univerzális nyelvi jelenséggel, a névmási ciklussal magyarázom. A magyar személyes névmások három csoportját különböztetem meg: a fókusz/kontrasztív topik, illetve topik pozícióban állókat és az ige utáni pozíciót elfoglalókat. E három csoportot nyelvi viselkedésük alapján Cardinaletti & Starke (1994) névmási típusaiba (erős típus, az ennél már jobban legyengült, úgynevezett gyenge típus, illetve a szinte maximális mértékben legyengült klitikum típus – ezek sok esetben rejtett névmásként jelennek meg) sorolom be. Az általuk használt klitikum kifejezés nem egyezik meg a morfológiából ismert klitikum fogalmával. Itt csupán annyit tesz, hogy ez a leginkább redukált típus. Sok esetben rejtett névmás. E névmási típusok a névmási ciklus lépcsőfokait képviselik elméletemben.

A magyar személyes névmások típusba sorolása után elhelyezem a személyes névmások három csoportját a névmási ciklusban. Megállapítom, hogy a fókusz/kontrasztív topik pozícióban álló névmások a névmási ciklus kezdeti fázisában, az erős fázisban találhatók, a topik pozícióban álló személyes névmási csoport az erős és a gyenge fázis között helyezkedik el, majdnem elérve a gyenge fázist. Az ige utáni pozícióban álló személyes névmásokat pedig a gyenge és a klitikum fázis közé helyezem.

A kutatás hasznos eredménnyel szolgálhat a névmások kutatásában. A tanulmányban megállapítottam, hogy a három névmási gyengülési típus a magyar nyelvben is megtalálható. Ez az eredmény jelentőséggel bírhat a névmási típusok univerzalitásának kérdésében. Cardinaletti & Starke (1994) megállapították ugyanis, hogy a három típus létezése több nyelvben is megtalálható, univerzalitásának kérdését azonban nyitva hagyják. A tanulmány különösen fontos lehet a magyar személyes névmások heterogenitásának megértésében és a névmási ciklus jelenségének tanulmányozásában. A kutatás generatív elméleti keretben, reprezentatív példamondatok alapján zajlott.

GÓG ZSUZSANNA

Anglisztika, MA, 3. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

É. Kiss Katalin

egyetemi tanár, PPKE BTK

Az argumentum-struktúra átrendeződése műveltető szerkezetekben

Kutatásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy az úgynevezett faktitív műveltető szerkezet elsősorban tárgyas alapigéjének ágense megmarad-e a patiensnél prominensebb argumentumnak (1a), vagy szabad határozóvá lesz (1b).

(1) Alapszerkezet: agens>patiens

Művetetés: a. tétető>agens>patiens

b. tétető>patiens>(agensi) szabad határozó

A műveltetés során ugyanis a tárgyas ige argumentum-szerkezete átalakul: egy külső argumentummal bővül a vonzatkeret, amelyben az alapige alanya –vEl ragos bővítmenyként fejeződik ki (Koslósy 2000). Az eredeti agens pozícióját illetően Bartos (2011) amellett érvel, hogy az alapige alanya a Voice projekciójában található, amelyre a tétetőt tartalmazó CauseP épül. Ezzel szemben Bene (2008) azt feltételezi, hogy a tétető az eredeti ágens pozícióját foglalja el, így az alapige alanya szabad határozóvá fokozódik le.

A vonzatok hierarchiáját először az A kötéselv segítségével állapítom meg. Az A kötéselvből az következik, hogy az antecedens csak egy magánál kevésbé prominens anaforát köthet, amelyet így vezérelni képes (2).

(2) a. Megveretem őket_i egymással_j.b. Megveretem velük_i egymást_j.

Egy másik eszköz az argumentum-hierarchia megállapítására a névmásiváltozó-kötés, amelyet a következő módon alkalmazok (3):

(3) a. Megkerestettem mindenkit_i a pro_i anyjával.b. Megkerestettem mindenkivel_i a pro_i anyját.

Larson (1988) hipotézise szerint a szabad határozók alacsonyabb pozíciót foglalnak el a szerkezetben, mint a kötelező argumentumok. Ebből kiindulva, amennyiben a (2b) és (3b) mondatok nem elfogadhatók, feltételezem, hogy a kötés nem tud létre jönni, mivel az eredeti ágens szabad határozói pozíciót foglal el. Továbbá az eredeti ágens szabad határozói mivolta mellett szólhat az is, hogy ez a –vEl ragos bővítmeny a passzív szerkezet alanyához hasonlóan elhagyható.

HORVÁTH KATALIN ÉVA

Magyar, MA, 9. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kleiber Judit

egyetemi adjunktus, PTE BTK

A többes szám vizsgálata optimalitáselméleti keretben

Az Optimalitáselmélet (OT) egy, a generatív nyelvészetben belüli alternatív irányzat, amely egyrészt a jelöltek halmazából, másrészt a megszorításokból épül fel. Az elmélet segítségével azt a folyamatot próbálják bemutatni a nyelvészek, ami a fejünkben lejátszódik a grammatikus nyelvi egységek kialakításakor. Különböző fonológiai és mondattani vizsgálatokat végeztek már az Optimalitáselmélet segítségével, viszont a morfológiai elemzések száma csekély. Munkámban kísérletet teszek egy morfológiai jelenség bemutatására, vagyis megvizsgálom a magyar többes szám létrehozásának lehetőségét optimalitáselméleti keretben. A nyelvünkben jelen lévő számos kivétel miatt ez érdekes feladat, hiszen a szabályos és szabálytalan töltípusú főnevek kezelése valószínűleg eltérő módon történik.

Ahhoz, hogy a rendhagyó és szabályos alakok esetében mindig megkapjuk a helyes, optimális alakot, többféle megszorításra van szükségünk. Egy szabályos forma és egy kivételes forma azonos módon történő generálása lehetetlennek tűnik, így fontos megemlíteni, hogy az OT rendszerébe belefér a megszorítások átrendezése, azaz az átrangsorolás lehetősége is. Ezzel a módszerrel tudjuk a kivételeket kezelni, így lesz lehetőségünk ugyanazon megszorításokkal megkapni minden esetben a helyes alakot, legyen szó szabályos, vagy szabálytalan töről.

A főnevek hét különböző töltípusát vizsgáltam, melyek a következők: alsó magánhangzóra végződő, mássalhangzóra végződés nem alsó magánhangzóra végződő tövek; valamint a hangkivető, rövidülő, v-betoldós nyitótövek. Az elemzés során kilenc megszorítást használtam fel, melyek relevánsak a magyar nyelv többes számát tekintve. Célom az volt, hogy mindegyik alaknál ugyanazokat a megszorításokat (korlátokat) alkalmazzam, és azok segítségével állítsam elő a helyes alakokat. Ezzel érvelve amellett, hogy az OT segítségével univerzális, vagyis minden emberi nyelvre jellemző szabályokkal lehet vizsgálni a nyelvet. A korlátokat minden esetben próbáltam ugyanabban a sorrendben felvenni, viszont a szabálytalan alakok esetében ez nem volt lehetséges. A rendhagyó tövek vizsgálatakor valóban szükség volt a korlátok átrangsorolásra, így ezzel a módszerrel sikerült kiválasztani minden esetben a grammatikus, helyes alakokat. Mindezeket figyelembe véve, vizsgálatom során arra a következtetésre jutottam, hogy az OT segítségével leírható a magyar főnevek többes számának létrehozása.

JURTH RÉKA KLÁRA

Anglisztika, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Rákosi György

adjunktus, DE BTK

A rezultatív szerkezetek és az igekötők eloszlása a magyar nyelvben

A dolgozat témája a rezultatív kifejezések eloszlása a magyar nyelvben. A rezultatív kifejezés egy eredményt, illetve egy a cselekvés eredményeképp létrejött új állapotot fejez ki. A magyar nyelvben ezt névszói rezultatívok vagy igekötők segítségével jelölhetjük. A tárgyias és tárgyatlan igékkel egyaránt megjelennek az igekötős és a névszói rezultatívok és általában komplementer (kiegészítő) eloszlást mutatnak, tehát vagy csak a névszói vagy csak az igekötős rezultatív jelenik meg, a kettő együtt nem fordul elő egy szerkezeten belül. Azonban vannak olyan adatok, amik azt mutatják, hogy ez a komplementer eloszlás nem minden esetben jellemző.

A témával foglalkozó szakirodalom nem vélekedik egységesen erről a nyelvi jelenségről. A különböző szerzők gyakran nagyon hasonló adatokat eltérően ítélnék meg, és nem minden esetben adnak részletes elemzést arról, hogy melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják az igekötős és a névszói rezultatív egyszerre történő előfordulását. Vannak, akik úgy elemzik ezt a jelenséget, hogy az igekötős és a névszói rezultatív ugyanazt a funkciót töltik be és ezért zárják ki egymást egy szerkezetből. Azonban nem feltétlen világos, mi is pontosan ez az azonos szerep. A dolgozat és a kutatás ezen kérdések köréösszpontosul.

A kutatás során a Magyar Nemzeti Szövegtár korpuszából gyűjtök olyan példákat, amelyekben a névszói és az igekötős rezultatív egyszerre fordulnak elő. Majd a példák vizsgálata alapján a szerkezetet befolyásoló engedélyező tényezőket igyekszek megállapítani. Az adatok alapján látható lesz, hogy az igekötős és a névszói rezultatív pozíciója, a névszói rezultatív szemantikája, az igei predikátum szintaktikai típusa, továbbá az igekötő típusa egyaránt nagyban meghatározzák a szerkezet elfogadhatóságát. A kutatásból kiderül, hogy az igekötők és a névszói rezultatívok nem állnak teljesen komplementer eloszlásban egymással, a két különböző rezultatív kifejezés együttes jelenléte lehetséges. A szerkezet létezése azzal magyarázható, hogy az igekötős és a névszói rezultatív együttes jelenlétkor nem ugyanazt a szerepet töltik be, különböző szerkezeti pozíciókat foglalnak el.

KALLA VIKTÓRIA

Magyar, BA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Schirm Anita PhD

egyetemi adjunktus, SZTE BTK

Az el igekötő jelentésváltozásai

A dolgozattal arra a kérdésre keresem a választ, hogy mikor tekinthető egy el igekötővel képzett ige egyértelműen perfektiivnek. Ezzel egyben a grammatikalizációs folyamat megmagyarázására is vállalkozom. Mindezt a kognitív nyelvészetből ismert témetafelizációs vizsgálatok és az igeik szintaktikai tulajdonságainak bevonásával valósítom meg. A dolgozat előzményeinek Szili Katalin igekötőkről írt tanulmányai (ki, be, fel, le) tekinthetők, melyekben ugyanezen szempontok alapján tárta fel az összefüggést a térbeli viszonyok és a grammatikalizáció között. A tanulmányok sorából az el-ről szóló munka hiányzik, ezt a hiányt hivatott a dolgozat pótolni. A vizsgálat nyelvi korpuszát a magyar nyelv értelmező szótárának el igekötős igei adatai (kb. 1100 db). A vizsgálat elején három fő hipotézist fogalmaztam meg: azon túl, hogy feltételeztem Szili Katalin tanulmányai nyomán, hogy az el esetében is van összefüggés a téri viszonyok és a grammatikalizáció folyamata között, J. Soltész Katalin megállapításának jártam utána, aki szerint a perfekció az ún. nem-láthatóság körébe kerülés mozzanatából származik. A harmadik hipotézis alapja Szili Katalin a ki igekötőről írt munkájához köthető, amely szerint a perfektiiv igeik kötött argumentumszerkezettel rendelkeznek. Ennek alapján fogalmaztam meg a harmadik állítást, miszerint ha a perfektiiválódott el igekötő is kötött vonzatszerkezettel rendelkezik, akkor a nem-láthatóság körébe tartozó igéknek és a többi perfektiiv alaknak is kötött az argumentumszerkezete. A vizsgálat során három fő ige csoportot különítettem el, amelyeknek további alkategóriái vannak: a térbeli mozgásra utaló az ÚT séma jellemzői alapján további alcsoportba tartozó szóalakokat, az állapotbeli változásra utaló igéket, valamint a befejezettséghez képest másféle aspektust kifejezőket. A dolgozat igazolta, hogy van összefüggés az el igekötő esetében is a téri viszonyok és a perfektiivitás között. A grammatikalizáció megfigyelhető a térbeli változás – állapotváltozás közti egymásba kapcsolódó változások láncolatában. Fontos megjegyezni azonban, hogy a perfekció kialakulásának folyamata megfigyelhető a térbeli változást kifejező ige csoportján belül is. A második hipotézisem is igaznak bizonyult, a harmadik pedig annyiban szorul módosításra, hogy bár az állapotváltozást kifejező szóalakok teljes mértékben perfektiivnek tekinthetők, de nem mindig beszélhetünk szigorúan vett kötött vonzatszerkezetéről.

KONDACS FLÓRA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Schirm Anita PhD
egyetemi adjunktus, SZTE BTK

A kémia tankönyvek mondatszerkesztési sajátosságai

Tudományos dolgozatomban a 7-8. osztályos diákoknak írt kémia tankönyvek szövegeinek mondat-szerkesztési sajátosságait vizsgálom az aktuális mondattagolás és bizonyos esetekben a klasszikus mondatelemzés segítségével.

Elsőként az aktuális tagolás definíciójáról, történeti áttekintéséről, majd a tagolás két elkülöníthető elemének, a témának és a rémának a felismerési technikáiról, sorrendjéről írok. Ezt követi a tematikus progresszió bemutatása példák segítségével. Ezután az általam kiválasztott tankönyvek szövegeinek elemzése, illetőleg egy-egy problémás szöveg javasolt átírása következik. A folytatásban az általam bemutatott és vizsgált tankönyvek szövegeiről ismerhetjük meg a véleményét két kémia szakos tanárnőnek. Végül a tanulságok levonása, és a kialakult problémára született megoldások bemutatása következik. Dolgozatomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a kémia tankönyvek milyen mondatszerkesztési sajátosságokat hordoznak magukban, és ezek mennyire befolyásolják a tankönyvi szövegek megértését. Elemzéseimhez négy tankönyv szövegeit használtam fel. Ezek a Nemzeti Tankönyvkiadó, a Mozaik Tankönyvkiadó, a Konsept Kiadó és a Műszaki Kiadó könyvének szövegrészletei. A kutató anyagban az egyszerűbb kémiai definícióktól (atom, elem, vegyület, keverék) haladtam a bonyolultabbakig (fémek oxidációja, redukciója). Kutatásom során azt tapasztaltam, hogy sokszor már a téma és réma pontos megállapítása is problémát okoz, nem hogy egy-egy szövegrészletnek az egybefüggő téma-réma szerkezeti felírása. Ilyen esetekben vontam be mondattani elemzéseket a pontosabb meghatározáshoz, de sokszor egy-egy szövegmondat értelmezésében a nem pontos megfogalmazásból adódóan már a szintagma szinten is problémákba ütköztem. Az elemzések után megállapítottam, hogy a kémia tankönyvek szöveg-szerkesztési módja nehezen érthető, mivel nemcsak a daneši ötféle típus jelenik meg, hanem az ötféle típusban egyáltalán nem szereplő változatok is. Ez ahhoz vezet, hogy a kémiában nem jártas személyek a szövegszerkesztés körülményessége miatt hibás definícióértelmezéseket és megértésbeli problémákat mutatnak majd. Megoldásként javaslom a problémás szövegrészletek átfogalmazását. Továbbá a tankönyvek mellé a bonyolultabb kísérletekről készített videók csatolását, illetve olyan munkafüzetek további kiadását, melyben a diákok szövegértési képességeit mérik fel a tankönyvírók. Ez azért is fontos, mert a szövegek érthetőségéről is visszaigazolást kaphatnak a kiadók.

KÖCSKY RÉKA

Anglisztika, BA, 5. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

É. Kiss Katalin
egyetemi tanár, PPK BTK

A magyar infinitívuszi igét vonzó predikátumok típusai

Dolgozatomban a magyar infinitívuszi igét vonzó predikátumok típusait vizsgáltam meg. A szerkezeti csoportosításkor a következő szempontokat vettem figyelembe: a predikátum argumentumainak száma, a tematikus szerepek kiosztása és az esetelmélet. Használtam még az alanyi idióma tesztet is, amely azon az elméleten alapszik, miszerint az idiomatikus kifejezések összetett mondatban csak akkor tartják meg az idiomatikus olvasatukat, ha minden összetevőjük egy tagmondatból származik. A kötelező argumentumok megállapításához a véges mondat alakítást használtam. A következő szerkezeti típusokat állapítottam meg: kontroll szerkezet (alanyi, tárgyi, datívuszi és ablatívuszi), emelés (esetvezérelt NP mozgatás), különleges esetadás (accusativus cum infinitivo), és javasoltam egy új szerkezeti megoldást is, a dativus cum infinitivo-t.

KUCSERA MÁRTON

Anglisztika, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Hordós Marianna

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Bővítmények a magyar befejezett melléknévi igenevek mellett

Előadásomban a magyar befejezett melléknévi igenevek szerkezetét vizsgálom. Ezek aktív használata a kutatásom témája, bár gyakran passzív szerkezetként említik őket. Először az irodalomban fellelhető korábbi leírásokat vizsgálom meg rámutatva azok problémáira: ezek a leírások vagy nem magyarázzák meg a lehetséges szerkezetek egy részét, vagy agrammatikus szerkezeteket is megjósolnak. Ezért a kutatásom fő kérdése, hogy az aktív befejezett melléknévi igenevek szintaktikai szerkezete mennyiben befolyásolja a mellettük lehetségesen megjelenő komplementumok körét. A kutatás két fő részből áll. Először egy kérdőívet mutatok be, melynek célja annak vizsgálata volt, hogy az anyanyelvi beszélők mennyire tartanak elfogadhatónak egyes kérdéses szerkezeteket. Ezután a kapott eredmények elemzésével próbálom meg felvázolni, hogy az adott szerkezetek hogyan vizsgálhatók elméleti szempontból. Bemutatom, melyek azok a legfontosabb tényezők, amelyek a kérdéses szerkezetek elfogadhatóságát befolyásolják; ebben kulcsfontosságú egy hierarchikus tematikus keret feltételezése. Végül felvázolom, hogy ezek az eredmények milyen irányba terelik a további kutatást.

SZABÓ ILDIKÓ EMESE

Anglisztika, BA, 7. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Törkenczy Miklós

egyetemi docens, ELTE BTK

Rebrus Pétertudományos főmunkatárs,
Magyar Tudományos Akadémia
Nyelvtudományi Intézet**Nyílt magánhangzók „nyúlása” a magyarban**

A dolgozat a szóvégi zárt magánhangzók nyúlását (ZMNY) vizsgálja a magyarban. Számba vesz és bemutat több elemzést, majd végül a szerző saját elméletemet is bemutatja. Az 1. pont a magyar magánhangzókészletet mutatja be és lerögzít olyan általános állításokat, amelyekkel a dolgozat során minden elemzésben alapfeltevésként szolgálnak. A 2. pont röviden leírja a jelenséget magát, és meghatároz három olyan kérdést, amire egy elméletnek valamiféle válasszal kell szolgálnia, ezek pedig: (I.) az [a]-ra and [e]-re végződő kivételiszavak számában való nagyságrendi eltérés, (II.) az olyan toldalékok esete, amelyek nem váltják ki a nyúlást, viszont mutatják a magánhangzó harmóniát és (III.) alkalmazható-e az elmélet kevés módosítással a nyitótövek esetére is.

A 3. pont két fő csoportra osztja az elméleteket - nyúlásokra és rövidülésekre. Rövidülő megközelítésként (3.1) Abondolo (1988) és Rebrus (2000) elmélete kerül említésre. Előbbi nem említi a (II.) problémát, és az (I.) probléma megoldására mögöttesen új hangot vezet be illetve érdekes redukciós szabályai érdekes kérdéseket vetnek fel a jövevényszavakkal kapcsolatban. Utóbbi ugyan úgy lett kialakítva, hogy az összes magyar magánhangzó disztribúcióját számításba vegye (ezáltal általánosabb), viszont nyílt hangokból kizárólag a mély párral foglalkozik, így például a szóvégi [a]-[e]aszimmetria nem is kerül említésre. A 3.2-ben nyúló megközelítések kerülnek elő. Az első a Siptár-Törkenczy-féle, amely habár említi (II.) problémát, de magyarázattal nem szolgál, és az (I.) problémával kapcsolatban sem ad választ. Végül egy saját elmélet kerül bemutatásra a 3.2.2-ben, amelyben a jelenséget kiváltó toldalékok azért váltják ki a nyúlást, mert üres V-pozícióval kezdődnek, ahova a szóvégi zárt magánhangzó terjedni tud. A 3.2.2 alpontjaiban az (I.), (II.) és (III.) kérdései kerülnek megvitatásra. A dolgozat során megfogalmazott következtetéseket, érveket a 4. pont foglalja össze, rámutat további kutatási irányokra is (például, hogy Rebrus hipotézise szerint az egyszótagú jövevényszavak nem mutatják a nyúlást, ez még kísérleti igazolásra vár, illetve a saját elméletnél is érdekes lehet, hogy a teljes magánhangzókészletre való kiterjesztése milyen eredményekhez vezethet). Végül, általános konklúzióként említhető, hogy mind a nyújtó mind a rövidítő elméletek mellett vannak érvek, ezáltal egyik sem zárható ki tökéletesen, bármelyik alapfeltevésekből kiindulva fel lehet kompetens elméletet építeni.

SZILÁGYI SZANDRA

Magyar, BA, 3. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

É. Kiss Katalin

egyetemi tanár, PPKE BTK

A „nehogy” mondattani viselkedése

A dolgozat a „nehogy” mondattani viselkedését vizsgálja. Olyan leírást kíván adni a kifejezésről, mely a generatív mondattan keretein belül számot ad annak szerepéről, szórendi helyéről illetve hatásáról a kvantorok megjelenésére – melyek különbözőképpen fordulnak elő pozitív, negatív és non-veridikális környezetben. Továbbá elemzi a „nehogy” értelmezését az anyanyelvi beszélők nyelvhasználatában. A dolgozat először általános leírást ad a magyar tagadás mondattanáról, a kvantorok szerepéről és helyéről a negációban, majd részletezi, hogy ehhez képest mi és hogyan változik a „nehogy”-os szerkezetek megjelenésekor. A megfigyelt különbségek a következők: az első a „nehogy” helye a mondatszerkezetben. Ezt követi az igekötő helyének megváltozása, az egyeztetés kérdése, és a „hogy nehogy”-gyal kapcsolatban felmerülő problémák. A javasolt elemzések között szerepel az összes feltételezett megoldási lehetőség, beleértve azokat is, melyeket időközben elvetett a dolgozat. A javasolt megoldás a „nehogy” esetében a „ne-” CP-specifikálóság és a „–hogy” CP fejpozíciójában való elhelyezése. A „hogy nehogy” esetében a feltételezett megoldás szerint a „hogy” a CP fejpozíciójában található, míg a „nehogy” negatív adverbiumként adjungálódik a mondat megfelelő szintjére. A vizsgált adatok között tárgyalta diakrón és szinkron vizsgálatok rámutatnak, hogy mennyire új jelenség nyelvünkben a „hogy nehogy” használata, illetve hogy miért feltételezhető a „nehogy” tagadószerkezetként való grammatikalizálódása.

ARADI CSENGE ESZTER

Angoltanár-franciatanár, MA, 1. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Balázs Péter

egyetem adjunktus, SZTE BTK

Diskurzusok a 17. századi nőről és házasságról -- Molière és Wycherley vígjátékainak összehasonlító elemzése alapján

Az alábbi tanulmányban a 17. századi angol dzsentri és a francia polgári réteg házasság- és nőképét hasonlítom össze Molière Férjek iskolája (1661), Nők iskolája (1662) és William Wycherley Falusi feleség (1675) című vígjátékainak kontrasztív szövegelemzésén keresztül. A tematikus hasonlóság ellenére nyelvi szinten szembeszökő és minden bizonnyal jelentéssel bíró különbségek figyelhetők meg a két francia és az angol vígjáték között, melyek három fő területet érintenek: (1) a komikum eszköze az angol drámában a wit, míg Molière a commedia dell'arte-hez és a farce-hoz nyúlik vissza a nevetségesség kiváltásához, (2) a Falusi feleség szabadossága és erős metaforikussága éles kontrasztot képez Molière két vígjátékának visszafogottságával, (3) az angol drámában megjelenik a feleség-feleség dialógus. A kutatói kérdés arra irányult, hogy lehetséges-e a szöveg szinten megjelenő eltérésekből a két korabeli társadalmi réteg a házassággal, a nő, a feleség helyzetével szembeni eltérő attitűdjére és az ezeket meghatározó ideológiai különbségekre következtetni. Az elemzés módszertani alapját Claude Duchet (1971) szociokritikai megközelítése adta, mely a társadalmi struktúrák szövegszintű megnyilvánulásait keresi. Konklúzióként elmondható, hogy a nevezett társadalmi körökben a férj megcsalása általános jelenség, de eltérő a két kultúra hozzáállása: míg a francia férj egyértelműen elítéli felszarvazását, addig az angol sokkal pragmatikusabb, tisztában van vele, hogy felesége társadalmi pozíciójának megtartásához elengedhetetlen egy fiatal szerető. A megcsalás tehát elvárás, de semmiképpen sem esik pozitív társadalmi megítélés alá. Ez a viselkedés legitimizálja az egyéni és társadalmi hipokrizist. Emellett megállapítható, hogy az angol feleség bizonyos mértékű függetlenedése ellenére férje ugyanúgy tulajdonként tekint rá, mint ahogyan az Molière vígjátékainak negatív férfi szereplőire is jellemző: a diskurzus továbbra is a férfi hangján szólal meg. Végezetül ki kell emelni a wit szerepét az angol dzsentri réteg életében: a szellemesség - nemtől függetlenül - nem csak kívánatos jellemvonás, hanem a népszerűség előfeltétele is. A két vizsgált Molière-dráma alapján ez gyakorlatilag teljesen hiányzik a francia felfogásból.

CSERNACH JÚLIA

Romanisztika-francia, BA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Nagy Andrea

egyetemi adjunktus, DE BTK

Problèmes d'équivalence dans la traduction hongroise d'un roman français contemporain – étude linguistique assistée par ordinateur

Dolgozatomban Anna Gavalda *La Consolante* című művének Tótfalusi Ágnes által készített Vigaszág című fordítását elemeztem. A hagyományosnak tekinthető összehasonlító, elemző olvasást megelőzte egy számítógéppel támogatott statisztikai elemzés, amelynek eredményeit felhasználva végeztem el a fordítás elemzését.

A számítógépes statisztikai elemzés alapjául az eredeti és a fordított szövegekben az újonnan bevezetett szavak megjelenését leíró *graphede la richesse lexicale* szolgált. A függvényen található lokális maximumok közül leginkább azok elemzésével foglalkoztam, amelyek legalább elérték vagy meghaladták az előre beállított szignifikancia szintet.

A számítógép által felállított eredményekből, az általam kiválasztott szövegrészekben alaposabb, mélyebb vizsgálatot végeztem. Hosszabb illetve rövidebb részeket is választottam ki, hogy még szemléletesebbek legyenek észrevételeim, fordítás kritikai eredményeim. Mindegyik részt ugyanazon szempontok alapján elemeztem: lexikológia, szintaktika, stilisztika, de nagyon sok esetben egyéb speciális szempontok is adódtak még az előzőekhez.

A program előnye, hogy rámutat azokra a helyekre a szövegben, amelyeket az író gazdagabb szókészlettel töltött fel, mint a szöveg más részeit. Mindezt figyelembe véve, már a fordítás megkezdése előtt érdemes lenne a fordító számára elérhetővé tenni a program eredményeit, így a fordító ismerné a szövegnek azokat a szegmenseit, amelyekre az író több figyelmet fordított. Hasonló módon, a fordítás kritikusok munkáját is megkönnyíthetné a két szöveg *graphe de la richesse lexicale* ismerete.

ERDEI EMESE

Magyar, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Veszelszki Ágnes

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Te mondd, én írom - avagy hogyan születik a beszédből írás napjaink sajtójában?

A dolgozat a beszélt és az írott nyelv kapcsolatát elemzi egy empirikus vizsgálat keretében. Újságírói interjúk eredeti, beszélt nyelvi és stilizált, írott szövege alapján azt vizsgálja, mi jellemzi az írott és a beszélt nyelvet. Többek között kiderül, hogy egy szöveg e kétfajta megjelenési közegében milyen különbségek lépnek fel, milyen változtatások során kapjuk meg a hangzó szöveg anyagát grafikus-átírt formában. Ez arra is rávilágít, hogy egy beszélt nyelvi szöveg írásos megjelenítésével szemben milyen elvárásaink vannak, milyen transzformációs folyamatok szükségesek ahhoz, hogy egy, a beszélt nyelvből származó írott szöveg létrejöhesse (jelen esetben: a sajtón belül). A korpuszon megfigyelésre került, elsődlegesen mely nyelvi szinteken jelentkezik eltérés a szöveg két megjelenési formája között. Minderre a kiválasztott kutatási közeg – napjaink újságírói gyakorlata – rendkívül alkalmas. Az interjú olyan szempontból különleges műfaj, hogy míg a kiindulási médiuma fonikus, addig a produktumé grafikus. Ez a váltás anélkül zajlik le, hogy a szöveg témája, a közlés célja, a beszélgetőpartnerek stb. megváltoznának. A modifikáció mindezek más-más úton történő nyelvi kifejezésében, megformálásában fedezhető fel.

EVELLEI KATA

Magyar nyelv és irodalom, MA, 6. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Tátrai Szilárd

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Narratíva és nézőpontszerkezet Az arany ember szövegváltozataiban

A klasszikus irodalmi művek fiatal közönség számára történő átírása széles körben elterjedt jelenség, amelynek azonban megvannak a maga buktatói. 2008-ban a PetePite Kiadó több irodalmi klasszikkal együtt közölte Jókai Mór *Az arany ember* c. regényének rövidített, újraírt változatát. Tekintve, hogy az eredeti szöveg számos középiskolában kötelező olvasmány, a modernizált változatot úgy hirdették, mint amely képes közel hozni a tizenéves közönséghez a klasszikus irodalmat, anélkül hogy annak lényegét megváltoztatná. Ennek nyomán fölmerülhet a kérdés, hogy mely vonások teszik az irodalmi művet azzá, ami, és mikor mondhatjuk még, hogy egy szövegváltozat lényegét tekintve azonos az eredetivel – ahogyan ezt *Az arany ember* állítja magáról.

A dolgozat nyelvészeti szemszögből vizsgálja ezt a problémát. A kognitív pragmatika nézőpontjából minden közléshez tartozik egy beszélő, aki a közlést és így az általa ábrázolt világmodellt a befogadó számára hozzáférhetővé teszi. A beszélő tehát nélkülözhetetlen szerepet tölt be a nyelvi produktum létrehozásában. Ennek megfelelően két kezdő hipotézissel dolgozom: a) egy szöveg leegyszerűsítése komoly változásokat okoz annak elbeszélési struktúrájában; b) az eredeti Jókai-szövegben egy erősen szubjektívizált, szemi-homodiegetikus, szemi-omnipotens elbeszélő szerepel, ami a perspektívaáthelyezések gazdag skáláját teszi lehetővé. Az új változatban egyik jellegzetesség sem szerepel. A dolgozat a két szöveg narratív eltéréseit elemzi, különös figyelmet fordítva az igeidőkre, az idézett, függőés szabad függő beszédre, valamint a narrátor és a szereplők kapcsolatára. Ezeknek a tulajdonságoknak a vizsgálatával olyan jellemző irodalmi jegyeket tárhatunk föl, mint a diegézis szerkezete vagy az irónia, és meghatározhatjuk a két szöveg közt fennálló hasonlóságokat és különbségeket.

Amint várható volt, az állítólagos könnyebb olvashatóság érdekében az átírt számos ponton eltér az eredetitől, többek közt a) a jelen és elbeszélő múlt helyett mindenhol egyszerű múlt időt alkalmaz; b) a szabad függőés függő beszéd helyett többnyire idézett beszéd áll; c) a narrátor omnisciens és deszubjektívizált, és d) a perspektívizáció teljességgel hiányzik. Ha figyelembe vesszük ezeket az eredményeket, kijelenthetjük, hogy az új változat számos kulcsfontosságú jellemzőt hagy figyelmen kívül, tehát semmilyen szempontból nem tekinthető azonos értékűnek az eredeti Jókai-szöveggel.

HORVÁTH KRISZTINA

Terminológia, MA, 9. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fóris Ágota

egyetemi docens, KRE BTK

A nyelvújítás terminusalkotási elveinek megvalósulása a modern terminológiában

A kutatásom témája a terminusalkotás elveinek és azoknak a modern terminológiai munkákban való megvalósulásának a vizsgálata. Dolgozatom lényegében arra keresi a választ, hogy a közel fél évszázaddal ezelőtt leírt elvek mennyiben állják meg a helyüket a mai modern terminológiában.

Ennek érdekében dolgozatom első felében a magyar terminológia nyelvújítás-korabeli elveit dolgoztam fel a legfontosabb megjelent szakirodalom alapján, majd az 1950-es évek műszaki nyelvújításában alkalmazott alapelveket tárgyaltam, a következő fejezetben a nyelvművelő kézikönyvek terminusalkotással kapcsolatos ajánlásaival foglalkoztam. A nyelvújítás idején a terminusalkotás volt a leglényegesebb kérdés. Közel fél évszázaddal korábban a terminusnak a nyelvi megnyilatkozásban való értelmét módosító tényezőket még nem vették figyelembe. Nem foglalkoztak a pragmatikai komponens jelenlétével. Kizárólag a nyelvészeti és a fogalmi komponenset vizsgálták. Mégis, a nyelvújítás során lefektetett elvek számos tekintetben még ma is megállják a helyüket, és a mai terminológiai munka alapját képezik.

Dolgozatom befejező részében a modern terminológiai elveket és módszereket elemzem. A globalizációnak is köszönhetően egyre több gazdasági, kereskedelmi, ipari, kulturális kapcsolat jön létre különböző népek és országok között, egyre több új fogalom jelenik meg, és egyre több új terminus (ezek között természetes módon egyre több idegen szó) és köznyelvi szó. Nem csak a nyelvi folyamatok változtak meg viszonylag rövid idő alatt, de jelentősen megnőtt a terminológia gazdasági szerepe is, és ezzel együtt módosulnak a terminológia alapelvei is. Az új kritériumok, mint a pragmatikai és kommunikációs szempontok figyelembevétele, vagy a szinonimák és ekvivalencia szintek jelölése megjelennek a modern terminológiai munkákban.

A kutatás módszere ennek megfelelően adatgyűjtésen, a szakirodalom kritikai feldolgozáson alapult, leíró jellegű, melynek során törekedtem új kapcsolatok feltárására és az eredmények összegzésére.

HUSZTHY BÁLINT

Magyar-olasz, MA, 9. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Domokos György

tanszékvezető, hab. egy. docens, PPKE BTK

Magyarok kiejtési hibái olasz nyelvtanulás során

Dolgozatomban akcentuskutatással foglalkozom: céloom a magyar anyanyelvűek jellegzetes olasz kiejtését meghatározó tényezők összegyűjtése és vizsgálata. Korpuszomat irányított és spontán hangfelvételek jelentik, melyeket nyelvórák és interjúk folyamán végeztem. Az olaszul tanuló magyarok kiejtési hibáit három szempont szerint csoportosítom: az első, fonetikai szempont L1 és L2 hangkészletbeli különbségeit tárja fel, a második, szegmentális-fonológiai szempont a hangkészletet érintő fonológiai szabályokat ismerteti, míg a harmadik, szintén fonológiai szempont L1 és L2 szótagszerkezetét veti össze. Az akcentuselemzés legkézenfekvőbb módja a fonetikai összehasonlítás. A magyar nyelvtanulók fő nehézségeit ezúgyben az olasz nyílt-középállású magánhangzók okozzák: egyrészt a nyílt /ɔ/ hiánya, másrészt /ɛ e:/ hosszúsági ellentéte miatt. Pl.: magyar beszélők számára az /e:/ mindig hosszú, az /ɛ/ mindig rövid, ezért pl. az ol. erede 'örökös' szó magyar ejtése tendenciálisan [ɛ're:de] lesz, az olasz [e're:de] helyett. A hangkészlet elemeinek eloszlását fonológiai szabályok vezérlik, melyek a két nyelvben eltérhetnek: A magyar nyelv CjCk mássalhangzó-torlódás esetén degeminációt alkalmaz, pl.: jobbra [jobra]. Bár az olaszban nincs ilyen szabály, vö.: lebbroso 'leprás' [leb:ro:zo], a magyarok önkéntelenül alkalmazzák a degeminációt olasz beszédükben is, vö.: magy. [lebro:zo]. A zöngésségi hasonlóságot az olasz nyelvben zengőhangok is kiváltják, pl.: smog [zmoɡ], slalom [zla:lom] stb. Magyarok ellenben zengőhangok előtt nem zöngésítenek, vö.: szmog, szlalom stb., ami befolyással lehet olasz beszédükre. Az elemzés harmadik szempontja L1 és L2 szótagszerkezeti különbségeit érinti. Az olasz kiejtés legfontosabb jellegzetessége a szótagsúly-érzékenységhez kötődik: hangsúlyos nyílt szótagban az olaszok mindig hosszú magánhangzót ejtenek. L1 és L2 számára azonban nem egyeznek a „nyílt szótag” kritériumai, mert a magyarban tilos az összetett szótagkezdet: /VCCCV/>[VCC.CV], míg az olaszban tilos az összetett szótagzárlat: /VCCCV/>[VC.CCV]. Magyar nyelvtanulók ezért rövid magánhangzót ejthetnek ott, ahol az olaszok hosszút ejtenek, vö.: litro 'liter' ol. [ˈli:tro] - magy. [ˈli:tro]; sopra 'fent' ol. [ˈso:pra] - magy. [ˈsop.ra]. Az elemzés egyik konklúziója, hogy a magyarok számára nem feltétlenül jelent előnyt olasz-tanuláskor anyanyelvük hangkészletének és fonológiai szabályrendszerének gazdagsága: a fonéma- és szabálytöbblet ugyanolyan nehézségeket okozhat idegennyelv-tanulás esetén, mint az esetleges hiányok: hisz meglévő elemek működését átformalni legalább annyira nehéz, mint újakat elsajátítani.

KOVÁCS EMESE

Magyar, BA, 3. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Fehér Krisztina

tanársegéd, DE BTK

Lapis József

tanársegéd, DE BTK

Rapból a nyelvről, nyelvből az emberről (Versek és rapszövegek összehasonlító elemzésének nyelvi tanulságai)

Dolgozatom azon a felvetésen alapszik, hogy a mai magyar alsó- és középszintű irodalom- és nyelv-tanoktatás olyan nehézségekkel küzd, melyek miatt a biztos nyelvi alapok helyett bizonytalanság lép fel a nyelvvvel kapcsolatban. Ennek véleményem szerint az, az oka, hogy a kultúra és az oktatás egyaránt túlzott mértékben koncentrálnak az írott nyelvre. Ezért vizsgálatomhoz két olyan szövegtípust választottam, melyekkel a beszélt nyelvre irányíthatom a figyelmet, sajátosságainak érzékeltetésével. Ezt az első látásra távolinak tűnő kanonizált líra és a hazai szubkultúra rapszövegeinek rokonításával teszem. Teszem mindezt arra alapozva, hogy a szövegek hasonlósági jegyei a nyelv kezdetben kialakult, hangzós formájában gyökereznek, melyek pedig végső soron az embert magát tükrözik. Ehhez először a versek és rapszövegek élőszóbeliséggel való kapcsolatát mutatom be, ami elvezet a nyelv kapcsolatépítő jellegéhez. Ezt követően gazdag példaanyagot keresztlül ezt a mechanizmust tárom fel, melyet az emberi természetre vezetek vissza, és amely kirajzolja azt az ellentétek kettősségéből születő egységet, mely az életben megfigyelhető folyamatos változást és változatosságot jelenti. E megállapítást felhasználva a dolgozat záró egységében megpróbálom értelmezni azokat a problémákat, amelyek a nyelvtanítást jellemzik. Majd olyan megoldásokat, módszereket kínálok föl, melyek eredményesebbé tehetik a nyelvvvel kapcsolatos ismeretek átadását. Egyrészt az anyanyelvtanítás, másrészt az idegen nyelvtanítás területén, továbbá a határon túli magyar, illetve kétnyelvű kisebbség nyelvi helyzetének javítására felhasználható javaslatokat teszek. Ezek mellett egy olyan általános elképzelést is megjelenítek, mely a nyelvről való gondolkodáshoz és ennek közvetítéséhez tehet hozzá. Végső soron munkámmal azt szeretném elérni, hogy egy olyan nyelvkoncepció bontakozzon ki, mely az emberek számára elérhetővé teszi nyelvüket. Olyan oldalról igyekszem bemutatni a nyelvet, mely hozzáférhetővé teszi azt a kapcsolatteremtő funkciót, mely elsődleges a nyelvben, és ezáltal segítheti az embereket az életben való könnyebb boldogulásban.

MAGASHÁZI VIRÁG

Magyar, BA, 5. félév

Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Navracsics Judit

egyetemi docens, PE MFTK

A japán mint idegen nyelv: formalitás és informális a japán média nyelvhasználatában, és ennek jelentősége a nyelvsajátításban

J pop és japán kultúra – egyre többen kezdenek el érdeklődni a Felkelő Nap Országa iránt, amely a különleges sziget különleges nyelvének megtanulását is maga után vonja. Nemcsak társadalmukat, hanem nyelvüket, nyelvhasználatukat is szigorú szabályok határozzák meg, amelyek sokszor még egyszerű megnyilatkozásaikat is befolyásolják.

A dolgozatban a japán nyelv formális és informális használatát mutatom be elméleti síkon, majd egy kérdőíves felmérés eredményeivel a gyakorlati megvalósulását is szemléltetem. A téma és a kérdőív is leginkább a média nyelvhasználatára jellemzőinek vizsgálatára törekszik, de emellett a hétköznapi megvalósuló informális és formalitás is terítékre kerül. A dolgozatban a nyelvtanulók szempontját is érvényesítem, hiszen jómagam is tanulom a japán nyelvet, és fontosnak tartom minden idegen nyelv esetében, hogy az adott nép kulturális, kommunikációs és nyelvhasználati szokásait ismerje a tanuló. Ehhez pedig nem mindig van segítségünk a tankönyv, amelyből sokszor a való életben használható nyelvi megnyilatkozásokat sajátítunk el. A média pedig itt fog fontos szerepet kapni, amelynek szerepéről szintén szót ejtek.

NAGY ILONA ERZSÉBET

Magyar, BA, 6. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fóris Ágota

egyetemi docens, KRE BTK

A magyar szótárkritika az 1990-es rendszerváltozás után

Munkámban a lexikográfia területén belül a magyar szótárkritikai helyzetét vizsgáltam 1990 és 2010 között. Az ismert lexikográfus, Magay Tamás álláspontjából indultam ki, fő célomnak azt tekintettem, hogy a megfelelő adatok összegyűjtését követően magam is állást tudjak foglalni az elmúlt 20 év szótárkritikai helyzetét illetően. A módszerem az volt, hogy tíz hazai, szakmai-tudományos folyóirat alapján sorra vettem az elmúlt húsz évben Magyarországon megjelent szótárkritikákat és recenziókat, majd a vizsgált adatok tükrében összeállítottam egy részletes szótárkritikai bibliográfiát a megjelent recenziók könyvészeti adataiból. Munkám elkészítésével elsődlegesen arra törekedtem, hogy az összegyűjtött könyvészeti adatok segítségével a megjelent recenziók visszakereshetők legyenek; másodsorban pedig, hogy áttekinthető összefoglalást nyújtsak – a lexikográfiai szempontból fontos – szótárkritikákról. Kutatásom során elméleti alapokra is támaszkodtam: szakirodalmi előzmények alapján sorra vettem a téma szempontjából fontos fogalmakat, mint például a kritika és recenzió műfaja, a lexikográfia tudományának bemutatása, ennek keretén belül a szótárkritika fontossága, valamint a szótárak műfaji és tipológiai jellemzői. A gyűjtés azt mutatja, hogy Magyarországon, 1990 és 2010 között minden évben jelentek meg szótárkritikák, a vizsgált folyóiratokban 20 év alatt összesen 327. Az adatgyűjtés és elemzés végkövetkeztetéseként megcáfoltam Magay Tamás állítását, hiszen vizsgálatom eredménye alapján egyértelműen az látszik, hogy hazánkban a szótárkritika ismert és elterjedt műfaj.

NAGY TAMÁS

Magyar, BA, 4. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szűcs Tibor

egyetemi docens, PTE BTK

A nyelv, aminek hatalma van - A mágikus realizmus nyelvi megjelenése Lázár Ervin korai kisprózájában

Dolgozatomban a mágikus realizmus néven ismert írásmódot teszem vizsgálat tárgyává Lázár Ervin novelláinak a nyelvészet keretein belül (stilisztika, retorika, kognitív nyelvészet) történő elemzésével. A mágikus realizmust a szakirodalom egyrészt a nagyepikához köti, másrészt territorializálja. Mindkét nézet ellen érvelek, a mágikus realizmusnak és Lázár Ervin korai kisprózájának (Buddha szomorú, 1973) kapcsolatára építve megállapításaimat.

Annak bizonyítására keresek tehát érveket, hogy a mágikus realizmus megjelenik Lázár Ervin (irodalmi) nyelvhasználatában, azaz a szövegek nyelvi formájában, amely vizsgálható a nyelvészet tudományterületeinek segítségével, egy multidiszciplináris megközelítésben. Három novellát választottam ki a Buddha szomorú című kötetből (Stregovác, Szerelmes történet, Társasjáték) a mágikus realizmus egy-egy markáns jellemzőjének bemutatására. Állításaim igazolására funkcionális-pragmatikai vizsgálatot végzek e szövegek nyelvi megformáltságát illetően.

NÉMETH RÉKA

Romanisztika-francia, BA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Csüry István

tanársegéd, DE BTK

Képszerű kifejezőmód a francia köznyelvben: tendenciák az adatok tükrében

Dolgozatomban az informális, hétköznapi francia nyelvhasználat bizonyos lexikai és grammatikai jellemzőit tanulmányozom.

A kutatás tárgya a képszerű kifejezőmód, közelebből a képszerű kifejezések kulcsszerepének vizsgálata a nyelvi kommunikációban. Célom a rendelkezésre álló források és azok korlátainak tanulmányozása az aktuális nyelvhasználat megismerése terén. A képszerű kifejezőmód tanulmányozása során a hétköznapi, bizalmas/familiáris nyelvhasználattal és az argóval foglalkozom.

Legfontosabb kérdéseim, melyekre a kutatás során választ akartam kapni, a következők: A rendelkezésre álló források – nevezetesen a szótárak és a szakirodalom – mennyire tükrözik valóságban a valódi nyelvhasználatot? Azok a kifejezések, melyeket a szótárakból ismerhetünk, valóban használatosak-e minden esetben, illetve ismertek-e egyáltalán a franciát anyanyelvként beszélők számára? Azaz használhatjuk-e ezeket minden fenntartás nélkül? Annak ellenére, hogy a szóban forgó nyelvváltozatok nagyon dinamikus fejlődnek, használhatjuk-e továbbra is a régóta feljegyzett kifejezéseket?

Elsődleges forrásként a nyomtatott szótárak, kézikönyvek és az Internet szolgált. Az utóbbin belül különösen fontosak voltak a különféle fórumok, blogok, melyeken spontán felhasználói megnyilatkozások olvashatók.

A kutatás módszere: a képszerű kifejezések egy meghatározott körének vizsgálata a nyelvészeti szakirodalom és a tényleges nyelvhasználat tükrében. Az empirikus kutatás alapját a számítógépes korpuszvizsgálat és az internetes keresőprogramok speciális használata adja. Az eredményeket szisztematikusan, a felállított szempontrendszer alapján lejegyeztem, hozzárendelve az internetes találatokat. Egy összegző táblázatot is készítettem, amely a kifejezések egymáshoz viszonyított gyakoriságát szemlélteti. A relatív gyakoriságot különböző módszerekkel mértem.

A konklúzió egyik része egyfajta szótárkritikának tekinthető, amely az általam megismert szótárak hiányosságait fogalmazza meg. A másik része pedig a dolgozat elején feltett kérdésekre reflektál a nyelv dinamikájának és több irányú változásainak tükrében. A dolgozat végén tett javaslataim is a szótárszerkesztéssel állnak kapcsolatban, valamint a nyelvoktatással, azon belül is az informális és nonsztenderd nyelvváltozatok tanításának szerepével és lehetőségeivel.

SCHEURING FLÓRA

Magyar-földrajz tanári, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Antalné dr. Szabó Ágnes
egyetemi docens, ELTE BTK

A tanári beszédfordulók és a szóátadások vizsgálata

A tanári beszédnek fontos nevelő hatása van az iskolai nevelésben. A modern oktatási eszközök ellenére még mindig olyan eszköz, amellyel a pedagógusok képesek hatni a diákok személyiségének fejlődésére és tanulási eredményeire. A dolgozat témája a tanári kommunikáció két fontos jellemzőjének, a beszédfordulóknak és a szóátadásoknak az osztálytermi elemzése elsősorban diskurzuselemzési és pragmatikai keretben. A kutatás célja feltárni a tanári beszédkultúra sajátosságait. A kutatás módszere videós tanórák digitális és lejegyzett változatainak elemzése. A kommunikáció kódolása a BUSZI (= Budapesti Szociolingvisztikai Interjú) kódrendszerére épült, a szignifikanciák megállapítását a Mann–Whitney-féle U-teszt (Statistica 9) szolgálta. A kutatás korpusza 16 magyar nyelvi és irodalmi tanóra digitális felvétele. A vizsgálat rétegzett mintavétellel történt, a kiválasztás az iskola helyére, a pedagógus szakmai tapasztalatára, illetve a tanított korosztályra vonatkozott. A kutatás hipotézisei: a) A tanári beszédfordulók hosszabb terjedelműek, mint a diákok beszédfordulói. b) A tanári fordulók átlagos hosszúsága egyénenként eltérő. c) A szóátadások nyelvi és nem nyelvi jelölői általában együtt jelölik a szóátadását. d) A szóátadás különböző módjai egyénenként eltérőek, és típusokba sorolhatók.

A dolgozat az osztálytermi kommunikáció főbb sajátosságainak elméleti áttekintése után részletesen bemutatja a kutatás eredményeit, elemzi a tanulságokat, majd a végén következtetéseket fogalmaz meg. A kutatás eredményei azt igazolták, hogy a vizsgált 16 óra kommunikációját a tanárközpontúság jellemzi. A tanórai verbális szóátadási módok a legtöbb esetben nem verbális jelekkel együtt jelentek meg. A tanórákon előforduló szóátadási formák 16 típusba sorolhatók. Az egyes tanórákon különféle szóátadási stratégiákat alkalmaztak a pedagógusok, és megfigyelhető volt egy-egy pedagógus egyéni szóátadási módszere. A kutatás eredményei hozzájárulhatnak az osztálytermi kommunikáció sajátosságainak és a tanári beszéd hatékonyságának a további elemzéséhez.

TALA NÓRA

Anglisztika, BA, 6. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Tamási Gergely
főiskolai adjunktus, mb. előadó, ELTE BTK

Confundo linguam

Dolgozatom célja egy olyan taxonómia felállítása, amely a nem létező jelenségekre utaló szavak fordításához megfelelő. Ehhez J. K. Rowling Harry Potter könyvsorozatának magyar verzióját vizsgálom Tóth Tamás Boldizsár fordításában, s azokra a szavakra fókuszálok, amelyek a célnyelvben lexikai hiányt alkotnak – legyen az kitalált vagy már létező szó az angolban. A taxonómia alapját elsősorban Vinay és Darbelnet, illetve Garcés csoportosításai adják, ezenfelül megkülönböztetem a kölcsönvételen belül azt a módszert, amikor az eredeti helyesírást megtartja a fordító, illetve amikor a kiejtéshez ragszkódva megváltoztatja azt. Továbbá a főneveket is kisebb csoportokra bontom, amit indokol, hogy ezek esetében a különböző fordítási stratégiák eltérő mértékben fordulnak elő. Megmutatom, hogy a tulajdonnevek esetében a fordítási műveletek szélesebb spektruma van jelen, mint a közneveknél, és az is kiderül, hogy a kitalált szavak nagy része lehetőséget ad a fordítónak az adaptációs műveletek alkalmazására. Dolgozatomban azonban nem alkalmazok korpusz alapú elemzést, ez még további kutatás alapjául szolgálhat.

BECSKE MELINDA

Anglisztika, MA, 2. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Koczogh Helga Vanda
egyetemi tanársegéd, DE BTK

**Gender differences in negative politeness strategies
in the American Adult Cartoon: The Simpsons**

A kutatás célja, hogy feltárja, mennyire igaz az adott sorozatra az az állítás, hogy a nők nyelvhasználatára pragmatikai szempontból gyengébb, mint a férfiaké. A dolgozat két részre oszlik. Az első részben udvariassági kifejezések használatát vizsgálom a sorozat szereplőinél. A második részben a következő diskurzusjelölők használati különbségeit ismertetem: well, you know, you see, I think, I mean, I guess, kind of. Az elemzett udvariassági kifejezések és diskurzusjelölők megjelenéseinek kvantitatív és kvalitatív szempontú vizsgálata egyaránt elengedhetetlen, hiszen több funkciójuk ismeretes. A kutatás során a *The Simpsons* (Simpson család) című rajzfilmsorozat 15 epizódját illetve ezek (eredeti nyelvű) transzkriptjét használom. A diskurzusjelölők, bár nincsenek hatással a megnyilatkozás igazságfeltételeire, sajátosságos emocionális, expresszív funkcióval bírnak, mely funkciók feltérképezésében a kontextusra és a prosódiai sajátosságokra kell hagyatkozni (Schirm 2009). A fenti diskurzusjelölők ugyanis nem minden esetben gyengítik a megnyilatkozás pragmatikai erejét, gyakran akár erősíthetik is azt, a vizsgált udvariassági kifejezések (thank you/thanks, please, sorry, excuse me, pardon me) pedig nemcsak egyenes értelemben használatosak, hanem többek közt iróniát is kifejezhetnek. Munkám során hipotéziseim jobbra megerősítést nyertek, habár az eredmények fényében elmondható, hogy a különbségek sokkal inkább kvalitatív mint kvantitatív jellegűek. Az elemzett udvariassági formák ugyanis csak a férfi szereplők nyelvhasználatában fordulnak elő az elsődlegestől eltérő jelentéssel. A felsorolt diskurzusjelölők gyakrabban jelennek meg a női szereplők nyelvhasználatában tompítóként, tehát gyakrabban fejeznek ki bizonytalanságot, mint a férfi szereplők nyelvhasználatában. Ugyanakkor három, tipikusan a női beszélőknek tulajdonított diskurzusjelölőt (you see, I mean, kind of) csak a férfi szereplőknel találtam.

FEKETE TAMÁS

Anglisztika, MA, 10. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Hegedűs Irén

egyetemi docens, PTE BTK

**The Influence of Old Norse on English Inflectional Morphology and Syncretism:
A contrastive investigation supported by a corpus based analysis**

A dolgozatomban célja kontrasztív módon megvizsgálni az óangol és óészaki nyelvek között a 9-11. században fennállt nyelvi kontaktust, különös tekintettel a morfológiára és inflexiós morfológiára. A dolgozat középpontjában a morfológia áll, ugyanakkor a fonológia szintje és a hangtörvények is kiemelt fontossággal bírnak, így tehát a nyelvi leírás ezen szintje is a vizsgálat tárgyát képezi. Ezenfelül pedig a dolgozatot kiegészíti egy korpuszos elemzés, ami annak vizsgálatára irányul, hogy az egyes főnévi és igei osztályok milyen gyakorisággal szerepelnek az óangol és óészaki nyelvben.

GÓG ZSUZSANNA

Anglisztika, MA, 3. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

É. Kiss Katalin

egyetemi tanár, PPKE BTK

Alternatív felszíni alanyi pozíciók az angolban

Dolgozatomban amellel érvelek, hogy a specifikus és nem specifikus alanyok nem foglalnak el azonos pozíciót az angol mondat felszíni szerkezetében. Diesing (1988, 1992a,b) és Kratzer (1989) feltételezik, hogy alternatív alanyi pozíciók érhetők el a többes számú puszta főnévi kifejezések részére nem kötött szórendű nyelvek, mint például a német, felszíni struktúrájának szintjén. Ugyanakkor az angolról azt állítják, hogy ezen kifejezések csak a logikai forma szintjén (LF) foglalhatnak el különböző pozíciót. Ezzel ellentétben É. Kiss (1996) amellel érvel, hogy az angol know (tud, ismer) ige alanya, amely kötelezően specifikus, és a be born (születik) ige alanya, amely kötelezően nem specifikus, eltérő pozícióban állhat már a felszíni szerkezetben is.

É. Kiss (1996) tanulmányát követve, a specifikus alanyokat az IP és CP között elhelyezkedő Referenciális frázis (RefP), vagy Topiknak (TopP) is nevezhető projekció specifikáló pozíciójába emeljük, míg a nem specifikus alanyok állhatnak az IP specifikáló pozíciójában.

A kérdés, amelyre a jelen dolgozat választ keres, az az, hogy vajon a két alternatív alanyi pozíció elérhető-e más ige csoportok esetében is. A vizsgálat során unergatív, unakkuzatív és passzív igeeket vizsgálók É. Kissnek (1996) a know és be born igeen végrehajtott tesztjei segítségével. A tesztek a következő tényeken alapulnak: (a) a mondatatórózók a nem specifikus alanyt megelőzik, míg a specifikust követik; (b) csak nem specifikus alany enged PP és CP extrapozíciót; (c) a nem specifikus alany nem előzheti meg a tagadószót, míg a specifikus igen; (d) nem specifikus alany nem enged VP-törlést, illetve utókérdést; (e) abban az esetben, ha az alany nem specifikus, az only, even vagy also vonatkozhat az egész tagmondatra.

Azon predikátumtípusokat vizsgálva, amelyek megengednek specifikus és nem specifikus alanyt egyaránt, azt találtam, hogy a belső alanyi pozíció ([Spec, IP]) elérhető az alany nem specifikus értelmezése esetén, más esetben az alany a külső alanyi pozícióban ([Spec, TopP]) helyezkedik el. Emellett azon tulajdonság, hogy az unergatív ige alanya külső argumentumi pozícióból, míg az unakkuzatív és passzív ige alanya belső argumentumi pozícióból indul ki, befolyásolhatja az alany felszíni pozícióját.

JÁNOSY MÁRTON

Anglisztika, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Nádasdy Ádám

egyetemi tanár, ELTE BTK

Pre-L Breaking in English: Dark-L Influence on the Preceding Vowel

Dolgozatom témája a sötét L előtti törés az angolban. Ez azt jelenti, hogy olyan szavakban, mint a *feel* és a *file*, megjelenik egy betoldott schwa hang. Célom megvizsgálni és összehasonlítani a rendelkezésre álló szerzők forrásait a jelenséghez köthető különböző problémák és bizonytalan kérdések tekintetében (így például a mechanizmus működésének pontos környezetével, a magánhangzó szótagolásával, stb. kapcsolatban), valamint áttekintést adni az L előtti törés jelenlegi helyzetéről. Hangot adok továbbá annak a meggyőződésnek, hogy a szóban forgó L előtti schwa-betoldás megjelenése és terjedése magában hordozza az angol fonémarendszer átrendeződésének lehetőségét. Elsőként a sötét L előfordulásának szabályait (és szabálytalanságait) taglalom, hiszen ez teremti meg az L előtti törés környezetét. Ezt követően áttekintést adok más angol nyelvjárások témához tartozó fonetikai jelenségeiről. Bemutatom, hogy hogyan reprezentálja az L előtti törést a Longman Pronunciation Dictionary, mely (jelenleg még) az egyetlen szótár ami figyelembe veszi azt a bejegyzések átírásában. Két címszó alatt foglalkozom a kérdéssel, hogy fonológiai elemzésüket és szótagolásukat tekintve van-e különbség olyan szópárok között, mint a *real* és a *reel*. Végül soron az R előtti törés nagyjából ötszáz évvel ezelőtti kialakulását és elterjedését hasonlítom össze az L előtti törés jelenlegi fejlődésével. Ez alapján összegyűjtöm a lehetséges következményeket, és megpróbálok előrejelzést tenni e napról napra egyre jelentékenyebb és elterjedtebb jelenség jövőjéről.

SZALAY TÜNDE

Anglisztika, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Törkenczy Miklós

egyetemi tanár, ELTE BTK

The Status of Vocalised L in Three English Dialects

Az L-Vokalizáció az a hangtani folyamat, ami során a sötét [ɫ] hangból [o] vagy [ɜ] magánhangzó lesz. Ez a dolgot az L-Vokalizáció okait, következményeit és a vokalizált L státuszát vizsgálja három angol nyelvváltozatban: a londoni, a cambridge-i és a pennsylvaniai angolban, mert ezekben a változatokban az L-Vokalizáció három különböző foka figyelhető meg.

Az L-Vokalizáció előfeltétele a Sötét L megjelenése. A sötét L az /l/ fonéma velarizált allofónja, ami a szótag rímében jelenik meg. Az L-Vokalizáció során a sötét L-ből lesz magánhangzó, így a vokalizált L hang megjelenése is csak a rímbe várható, a szótagkezdetben továbbra is világos [l] lehet. Tehát ha az /l/ hang után mássalhangzó áll még ugyanabban a morfémban, akkor az /l/ nem visszakereshető (unrecoverable) (mint például az /l/ a *milks* szóban). Ezzel szemben a morféma végén álló /l/ hang kiejtése lehet Világos L (*feel unhappy*) vagy sötét vagy vokalizált L (*feel sad*). Azonban a morféma végén a vokalizált L fosszilizálódik bizonyos dialektusokban, így már akkor is megjelenik, ha a következő morféma magánhangzóval kezdődik. Így a mögöttes /l/ már nem visszavezethető, és a tiszta L valamint a Sötét vagy Vokalizált L már nem állnak komplementáris disztribúcióban. Így a Vokalizált L-t már lehet fonémaként értelmezni, és megjelenhet Kötő L és Intruzív L is.

A három dialektus három különböző fázisát mutatja be annak a folyamatnak amely során a vokalizált L fonémává válik. A londoni nyelvváltozat beszélői (mind az Estuary angolé, mind a Cockney angolé) gyakran használják a vokalizált L hangot, de a morféma végén a tiszta L váltakozik a Sötét illetve a Vokalizált L-lel, tehát a Vokalizált L nem fosszilizálódott. A cambridge-i nyelvváltozatban ez a Vokalizált L fosszilizálódott néhány beszélő számára, így az L Vokalizáció szabálya számukra már lexikális, és nem poszt-lexikális. Így ha megjelenik egy tiszta L a morféma végén (például a *feel unhappy* szókapcsolatban), akkor azt Kötő L-ként is lehet elemezni. A pennsylvaniai angolban a Kötő L kiterjedt azokra a szavakra is, amik eddig olyan magánhangzóban végződtek, ami hasonlít a Vokalizált L-re, így ezeknek a morféma végén Sandhi L jelenik meg. Így a *drawing* szóban is megjelenik a laterális mássalhangzó, és a szó ejtése [dɹɔ:lɪŋ]. Ezekből az adatokból az a következtetés vonható le, hogy a Vokalizált L fosszilizálódása Londonban a legkevésbé előrehaladott, és Pennsylvániában a leginkább előrehaladott.

TÖRÖK GABRIELLA

Anglisztika, BA, 5. félév
Kodolányi János Főiskola

Témavezető:
Dr. Sárdi Csilla
főiskolai tanár, KJF

Expressing feelings on the Internet: An analysis of linguistic and non-linguistic elements of teenagers' Facebook posts

A dolgozat a média azon szegmensének nyelvhasználatával foglalkozik, mely egyre nagyobb jelentőséggel bír napjainkban. Ez pedig nem más, mint az internet. A nyelvészeti elemzés színtere a Facebook, az egyik legnépszerűbb közösségi oldal. Szereplői pedig a közösségi oldal legaktívabb felhasználói, a tinédzserek.

Hipotézisem szerint a Facebook posztokban szereplő nyelvészeti és nem nyelvészeti elemek használata a szóbeli kommunikációra jellemző paranyelvi elemeket (gesztusok, testbeszéd, arckifejezés), illetve a prozódiai elemeket is (intonáció, ritmus, hangerő) képesek helyettesíteni.

A szövegelemzés folyamán a következő kérdésekre kerestem a választ: Vajon képesek-e a tinédzserek betölteni a személyes interakciók és számítógép közvetítette kommunikáció közötti űrt? Milyen hasonlóságok és különbségek észlelhetők a magyar és az angol tinédzserek érzelm kifejezésében? Milyen jellemzőkkel bír az általuk használt szimbólum rendszer?

Az eredmények nagyon érdekes rávilágítást adnak arról, hogyan kompenzálják ezek a fiatalok a személyes beszélgetés és a számítógép közvetítette kommunikáció közötti különbségeket.

ÁRPÁS TÍMEA

Germanisztika, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Kappel Péter
egyetemi tanársegéd, SZTE BTK

A gender-t (= társadalmi nemi szerepeket) figyelembe vevő kifejezések vizsgálata a német nyelvben

Dolgozatomnak fő témája azon kifejezések vizsgálata a nyelvhasználatban, melyek egyidejűleg férfiakra és nőkre is utalnak. Az egyes nyelvek különböznek egymástól abban, hogy mennyire fejezik ki a megszólított nemét. A német nyelvben a legtöbb esetben jelen vannak mind a férfiakra, mind a nőkre utaló főnevek. Ennek következtében, ha egy olyan csoportra szeretnénk utalni, melynek tagjai egyaránt férfiak és nők is, akkor kötelesek vagyunk mindkét nemet kifejezni. Dolgozatom elején áttekintést nyújtok a téma szakirodalmáról, valamint itt vezetem le a vizsgálatba bevont típusokat. A német nyelvben több olyan lehetőség van, mellyel mindkét nemre tudunk utalni. Elsősorban a Duden 9 (2011) Richtiges und gutes Deutschban szereplő variációkat szeretném felsorolni: kettős megnevezés, ferdevonal, zárójel, nagy i betűes helyettesítő formák. Azt a kérdést, hogy e formák közül melyek a legelterjedtebbek a szakirodalomban még nem választották meg. Ezért vizsgálom dolgozatomban e variációk előfordulási arányát egy korpuszon belül. A vizsgálatot az IDS Mannheim korpuszában végeztem el. A vizsgálat során tíz általam kiválasztott főnévvel foglalkoztam. A következő kérdéskörökre fektettem a hangsúlyt. Először is azt néztem meg, mely variációk fordulnak elő a korpuszban, és mint kiderült, léteznek olyan formák, melyet a szakirodalom nem említ. Az egyes formák meghatározása és példákkal való illusztrálása után rátértem az előfordulási arányuk vizsgálatára. Az előfordulási arányukat több szempontból elemeztem. Elsősorban megnéztem, mely formák milyen gyakran fordulnak elő általánosságban véve. Ezután foglalkoztam egyrészt a különböző formák országokénti eloszlásával (Németország, Ausztria és Svájc). Másrészt pedig azzal, hogy megfigyelhető-e szövegtípushoz való kötődés. Mivel az IDS korpusz túlnyomórészt publicisztikai szövegfajtákból áll, ezért alkalmasnak bizonyult arra, hogy megvizsgáljam a különböző formák előfordulási arányát a publicisztikai szövegekben. Az eredményeket pedig egy korábbi, hasonló jellegű kutatás eredményeivel össze tudtam hasonlítani. Dolgozatom végén kitértem még a főnevesített melléknévi igenevekre. Ezek olyan formák, melyek a többi, fent említett variációkat képesek helyettesíteni, s mint a vizsgálat során kiderült, e forma előfordulási aránya a többihez képest sokkal nagyobb. A vizsgálatok során kapott eredmények egyfajta tájékoztatást adhatnak a németet idegen nyelvként tanulóknak arról, mely formákat érdemes használni.

BURKUS BETTINA

Német nyelv, irodalom és kultúra, MA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

V. Rada Roberta

egyetemi docens, ELTE BTK

**Az „öröm” fogalmi tartományának német és magyar frazémái
kognitív nyelvészeti szemszögből**

A frazémák hagyományos megközelítése mellett a legújabb kutatási irányzatok egyike a kognitív nyelvészet eszközeivel való vizsgálatuk. Ezen belül leginkább a metaforák és metonimiák kognitív nyelvészeti megközelítésének alkalmazhatósága a kutatások tárgya. A frazémák fontos részét képezik mentális szótárunknak. A hagyományos felfogás szerint kizárólag egymástól független, nyelvi jelenségek, ugyanakkor egy kognitív nyelvészeti, szemantikai megközelítés során fény derülhet motivációjukra, a gyakori forrás- és céltartományokra, valamint az esetleges képi elemekre, mindez pedig előtérbe helyezné a kognitív metaforaelmélet elméleti és alkalmazott nyelvészeti hasznát. Az alábbi elemzés azonos szemantikai területről, az „öröm” fogalmi tartományából származó német és magyar frazémák kontrasztív vizsgálatán keresztül igyekszik megmutatni, mennyiben alkalmazható a frazeológiában a kognitív nyelvészeti megközelítés, illetve miben nyújthat esetleg újat a hagyományos kontrasztív elemzések mellett. A kognitív nyelvészeti kutatások alapfogalmaival és eredményeinek segítségével alakít ki egy saját elemzési modellt, mely próbája a frazémák egy újabb lehetséges megközelítésének.

DARÓCZI ILDIKÓ

Német nyelv, irodalom és kultúra, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Brdarné Szabó Rita

egyetemi docens, ELTE BTK

**Az egyszeri szóalkotások jellemzői és funkciói kontrasztív megközelítésből:
empirikus kutatás egy televíziós sorozat alapján**

A dolgozat az egyszeri szóalkotások jellemzőit és funkciót vizsgálja. A szakirodalomban az egyszeri szóalkotás szinte kizárólag az új szavak keletkezésének egy lehetséges módjaként szerepel. A kreatív szóképzéseket a reklámyelvre jellemző szóalkotási módnak tartják. A dolgozat korpusza azonban nem a reklámyelv, hanem egy amerikai televíziós sorozat, az Így jártam anyáttal. Ezért érdekes megvizsgálni, hogy ebben a műfajban is előfordulnak-e az egyszeri szóalkotások, és milyen jellemzőik és funkcióik vannak.

A szakirodalom szerint az egyszeri szóalkotások legfontosabb jellemzője az, hogy jelentésük a kontextustól függ, nem lexikalizálódhatnak, spontán jönnek létre, egyszer fordulnak elő, vagy csak kis ideig vannak a köztudatban, és morfológiailag vagy más nyelvi szinten eltérnek a lexikális szavaktól. A korpusz vizsgálata során bebizonyosodott, hogy nem minden példánál figyelhető meg az egyszeri szóalkotások összes jellemzője, például nem lehet egy konstruált dialógusban szereplő egyszeri szóalkotásról azt állítani, hogy spontán, az adott szituációban jött létre.

A korpuszban szereplő példák elemzése alapján megállapítást nyert, hogy az egyes okkaszionalizmusokat nem mindig lehet egyetlen funkcióhoz rendelni, ezért a statisztikai vizsgálatnál az egyszeri szóalkotások másodlagos – esetleg harmadlagos funkciói is figyelembe lettek véve. A korpuszban szereplő 846 okkaszionalizmus közül 448-nál egy megnevezési és egy humorfunkció is megfigyelhető. Ezenkívül az egyszeri szóalkotásoknak gyakran egy szövegfunkciójuk is van, ami azt jelenti, hogy deiktikus okkaszionalizmusok is előfordulnak a korpuszban. 10 olyan egyszeri szóalkotás fordul elő a sorozatban, amelyek egyik kategóriának sem felelnek meg teljes mértékben, ezek ad-hoc-szleng-kifejezések, és tabuszavak kiváltására használt ad-hoc euphemizmusok. Mivel ez egy kontrasztív dolgozat, ezért az okkaszionalizmusoknál, amelyeknél egy fordításbeli eltérés figyelhető meg, ott a német okkaszionalizmus mellett az angol eredeti és a magyar fordítás is fel van tüntetve a dolgozatban. A kontrasztív kutatásban az a kérdés a hangsúlyos, hogy mi lehet az oka annak, hogy egy egyszeri szóalkotás nem kerül lefordításra, és milyen módszerekkel lehet lefordítani egy okkaszionalizmust.

KISS ILDIKÓ

Germanisztika, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Gaál Zsuzsanna

főisk. adjunktus, SZTE JGYPK

**Második nyelv elsajátítása vendégmunkás szülők gyermekei körében.
Weidenbachi esettanulmány**

Adolgozat egy bajorországi településen, Weidenbachban végzett empirikus kutatás eredményeire épül. A kutatás célja orosz anyanyelvű migráns gyermekek második nyelvsajátításának (német) feltérképezése az anyanyelv-elsajátítás fázisaival összevetve. A kutatás legfontosabb módszerét a 15 immáron kétnyelvű gyermekkel végzett interjú jelentette, amelyet egy, a szülőkkel készített kérdőíves felmérés előzött meg. Ezzel a gyermekek nyelvi hátterét és a szülők nyelvhasználatát ismerhettem meg.

A dolgozat a második nyelv elsajátításának fázisait mutatja be az anyanyelv-elsajátítás fázisaival összevetve.

Az eredmények rámutatnak arra, hogy a német mint második nyelv elsajátítása hasonló fázisokban megy végbe a kutatásban résztvevő migráns gyermekeknél, mint az anyanyelv elsajátítása, de ezen fázisokra hat a már kialakult anyanyelv (orosz), illetve ezen nyelvsajátítás keveredik az idegennyelvtanulás lépéseivel is. A vizsgált gyermekek esetében kijelenthetjük, hogy köztes nyelvről van szó, hiszen a német nyelvet nem formális keretek között sajátították el.

NAGY LAJOS

Német nyelv, irodalom és kultúra, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Brdarné Szabó Rita

egyetemi docens, ELTE BTK

Az igemód és az igeidő funkciói feltételes wenn-mondatokban

Az igeidő és az igemód nyelvtani kategóriái az egyes nyelvtanokban legtöbbször elkülönítve és szemantikai hasonlóságukat figyelmen kívül hagyva jelennek meg, ez pedig megnehezíti a mondatban betöltött közös szerepük vizsgálatát. Ebben a dolgozatban megkísérlem az igemód és az igeidő funkcióit közös nevezőre hozni, mivel alapvetően ugyanazt a szerepet töltik be. Ezt a funkciót Langacker kognitív nyelvtanában lehorgonyzásnak nevezik. A lehorgonyzás által, amely minden ragozott ige esetében végbemegy, az adott megnyilatkozás elhelyezhető a beszélő valóságáról alkotott elképzelésének megfelelően. Ebben a rendszerben az igeidő és igemód morfémai a tagmondat lehorgonyzó elemeiként funkcionálnak. Ennek az elméletnek megfelelően a igemód és az igeidő látszólag problematikus viszonya könnyen megmagyarázható.

Az elméleti fejtegetéseket követően az igemód és az igeidő morfémainak használata a feltételes wenn-mondatok példáján kerül elemzésre. A korpuszt különbözőújságcikkek teszik ki, vagyis írott nyelvi szövegek. Mivel az igeidő és az igemód mint lehorgonyzó elemek képesek jelölni az episztemikus távolságot a beszélő „itt és most”-jától, lehetővé teszik az elemzett mondatok alapján egy modalizációs skála felállítását. Itt fontos megjegyezni, hogy az egyes megnyilatkozások elhelyezése a beszélő mentális világában a lehorgonyzó elemek mellett nagyban függ más kontextuális tényezőktől is. A korpuszelemzés eredményei tehát nem csak az igemód és az igeidő közös funkciójára mutatnak rá, hanem a kontextus jelentősége is jól megfigyelhető.

PACAL CSILLA

Germanisztika-német szakirány, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Drahota-Szabó Erzsébet

főisk. tanár, SZTE JGYPK

Közmondásismeret mint anyanyelvi transzfer (?)

Dolgozatomat a frazeologizmusok témában írtam. A frazeologizmusok, leegyszerűsítve, olyan állandósult szókapcsolatok, amelyek legalább két szóból állnak. A tudományt, mely ezekkel az állandósult szókapcsolatokkal foglalkozik, nevezzük frazeológiának. Mivel azonban ez a témakör túl tág és átfogó lett volna számomra, így a frazeológián belül a közmondásokkal foglalkoztam. A tudományág, amely a közmondásokkal foglalkozik, a parömiológia.

Munkám két fő részből áll: egy elméleti részből és egy korpuszelemzésből, amely a gyakorlati részt képezi. Az első, elméleti részben a legfontosabb szakkifejezések, felosztások és a már véghezvitt kutatások eredményei sorakoznak fel. Az elméleti részt a korpuszelemzés követi. Elsőéves magyar illetve szerb egyetemisták körében végeztem egy kisebb kutatást. Két célcsoportom volt, akiket teszteltem. Mindkét csoportot olyan elsős egyetemisták alkották, akiknek a szakja a germanisztika volt, azon belül is a német nyelv. A kutatásomban arra voltam kíváncsi, hogy a tesztszemélyeim mennyire ismerik a német közmondásokat. Illetve, hogy mennyire ismerik fel őket, ha azoknak csak az első felét adom meg, és így mennyire tudják őket helyesen kiegészíteni. Kutatásom alapjául a német nyelv parömiológiai minimumát vettem, amely egy 1991-es kutatás eredményeképp a 77 legismertebb német közmondásokat foglalja magába.

Hipotézisem az volt, hogy a hallgatók német nyelvű közmondásismerete nagy hiányosságokat mutat, továbbá kíváncsi voltam rá, hogy egy anyanyelvi ekvivalencia jelenléte hozzásegít-e a német közmondások jó megfogalmazásában vagy pont fordítva: az anyanyelvi megfelelő hatására helytelenül fogalmazódik-e meg a német közmondás. A kutatásommal ezeket a hipotéziseket szerettem volna megvizsgálni, és egy kiválasztott, már meglévő kutatás eredményeivel összehasonlítani a saját eredményeimet.

PÁPISTA ZSOLT

Germanisztika, BA, 3. félév
Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bogner István

egyetemi tanár, ÚE

A módbeli segédigék kontrasztív elemzése német-magyar viszonylatban

A munkának témája a módbeli segédigék kontrasztív elemzése német-magyar viszonylatban. Célja, hogy összehasonlító módszer által feltárja, miként viselkednek, illetve milyen formákba alakulnak át a német segédigék a magyarra való fordítás folyamán. Ez a téma kimondottan érdekes, mivel a magyar és a német két genetikailag nem roknítható nyelv, azaz teljesen más morfoszintaktikai szabályok jellemzőek mindkettőre. A grammatikai modell, amelyre a munka támaszkodik Gerhard Helbig és Joachim Buscha „Leitfaden der deutschen Grammatik” című nyelvtana.

A munka először általános bevezetést nyújt a módbeli segédigékről, majd áttér a kidolgozásra. A kidolgozás strukturája a következő: Korpusként szolgál Thomas Mann „Der Zauberberg” című műve az eredeti német nyelvű változatában és ugyanennek a műnek a magyar fordítása, amit Szöllösy Klára fordított le. Az eredeti változatnak első 75 oldalából kikerestem azokat a mondatokat, melyekben módbeli segédige szerepel, majd párhuzamosan ezzel kikerestem a magyar fordításból ezeknek a mondatoknak a megfelelőit. A párosított mondatokat felosztottam az adott segédige igealakjai és jelentéskörei szerint, hogy kivizsgáljam, milyen módon hatnak ki (illetve kihatnak-e) ezek az adott segédigének a magyar fordításban megjelenő formájára. A kiválasztott korpuszban nem lehetett minden segédigének minden igealakjára és jelentéskörére példát találni. Ezeket a következőképpen jelöltem: „(A korpuszban nem volt rá példa.)” Minden segédigénél a korpuszban szereplő példák után a megfigyeléseimet feltüntettem. Ezek a megfigyelések nem általános érvényű szabályszerűségeket képviselnek, csupán a korpuszban meglévő példákból megfigyelés alapján levont következtetéseket.

A levont következtetések rendszerezése és azok összevetése a német módbeli segédigék rendszerével kimutatja, hogy miben azonos és miben eltérő a két nyelvben a módbeli segédigék használata.

A német módbeli segédigék nagyon sok esetben helyettesíthetőek nekik megfelelő magyar módbeli segédigeszerű szavakkal, amennyiben az nem ütközik a magyar nyelv szellemével. Viszont egyes esetekben, ahol ez nem lehetséges, a módbeli segédige szerepét a magyarban gyakran átvehetik más morfológiai formák. Továbbá a megfigyelések azt is mutatják, hogy az objektív és szubjektív modalitások, valamint az igealak is némi kihatást gyakorolhatnak a fordítási lehetőségekre.

PERGE GABRIELLA

Tanári MA (némettanár, magyar mint idegen nyelv tanára), MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Feldné dr. Knapp Ilona
egyetemi docens, ELTE BTK

Nyelvi eszközök funkciójának vizsgálata idegen nyelvű szövegek olvasásának és feldolgozásának folyamatában

A jelen dolgozat különböző nyelvekben végbemenő szövegértelmezési folyamatokkal foglalkozik. Azt vizsgálja, hogy a szöveg felszínén realizált nyelvi eszközök, és az olvasás közben aktivált kognitív stratégiák a szövegértés során hogyan ragadhatók meg, és az értés folyamatában milyen szerepet töltenek be.

A dolgozat célja, rámutatni az intézményes nyelvoktatás keretein belül a receptív többnyelvűség fejlesztési lehetőségeire, és utat mutatni a fejlesztéshez a magyar anyanyelvű nyelvtanulók számára.

A dolgozatban a kulcskérdést az képezi, hogy milyen módon transzferálhatók az olvasási stratégiák a magyarból, mint anyanyelvből, további germán nyelvekbe.

Abból a tézistől kiindulva, hogy az idegen nyelvű olvasás nem az anyanyelvi olvasás redukált formája, be kell mutatni annak specifikus jegyeit, sajátosságait az anyanyelvi olvasással szemben.

Az empirikus kutatás két területet ölel fel. Egyrészt a tudósítás szövegtípusához tartozó szövegek szövegnyelvészeti elemzését, másrészt a szövegértésnél aktiválódó kognitív stratégiák funkciójának vizsgálatát. Az elemzés célja, a receptív többnyelvűség fejlesztésének érdekében kimutatni, hogy milyen módon tehető transzparenssé a szövegkohézió a szöveg felszínén, és mely indikátorok aktiválják a kognitív folyamatokat az olvasásnál.

Az elemzés elvégzése után megállapíthatók a szövegértés szempontjából fontos témaszavak, amelyek a szövegösszefüggést biztosítják. Ezen kívül négy nyelven (magyar, német, angol, holland) leírható az értési folyamat egy konkrét kognitív stratégia (lényeges információk elválasztása a lényegtelenről) példáján. Az elemzés lehetővé tette a kognitív stratégiákat kiváltó indikátorok kimutatását. Az is bizonyosodott, hogy a megvizsgált olvasási stratégia átvihető magyar anyanyelvről további nyelvekre.

Az elvégzett kutatás betekintést nyújt az olvasási stratégiák transzferálásába magyar anyanyelvűek esetében. A többnyelvűség didaktikájának megvalósítása a magyar intézményes nyelvoktatásban még további kutatásokat igényel. Több szövegtípus, és több olvasási stratégia vizsgálata szükséges ahhoz, hogy az értési folyamatokat még nagyobb mélységben lehessen modellálni.

RÁCZ ANITA

Némettanár, spanyoltanár, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Scheibl György
egyetemi docens, SZTE BTK

Mit rejtenek a spanyol terpeszkedő kifejezések? A funkcióiágés szerkezetek német-spanyol kontrasztív vizsgálata

A dolgozat német alapokból kiindulva tesz kísérletet a spanyol nyelv kevésbé kutatott és sokat vitatott funkcióiágés szerkezetek definíciójára, azonosítására valamint kiválasztott szempontok szerint történő vizsgálatára.

Elsőként a funkcióiágés szerkezetek jelenlegi, német és spanyol nyelvű nyelvtankönyvek által képviselt definíciói kerülnek részletes bemutatásra. Az 5 német és 3 spanyol leíró nyelvtankönyv által tárgyalt ismérvek egy olyan átfogó ún. kritériumrendszer alapját képezik, mely segítségével lehetőségünk nyílik a német és a spanyol nyelv funkcióiágés szerkezetek azonosítására valamint más nyelvi egységektől történő elkülönítésére.

Ezen kritériumrendszer spanyol nyelvre történő empirikus alkalmazásával hoztuk létre a spanyol egyik első, tudományos alapokon nyugvó funkcióiágés szerkezetek listáját. A gyűjtemény statisztikai elemzése valamint néhány kiválasztott aspektus szerint történő vizsgálata e két nyelv között szembetűnő hasonlóságokra ill. különbségekre mutatott rá. Másrészt a spanyol igei szemlélet, az igei vonzatok valamint néhány igenemet érintő kérdés vizsgálata azt a további célkitűzést tette szükségessé, hogy a spanyol funkcióiágés szerkezetek képzésének bizonyos szabályszerűségeit is vizsgáljuk. A dolgozat tehát nem csak a cselekvő-szenvedő szerkezetek közötti regularitások felismerésére, leírására törekszik, hanem olyan produktív törvényszerűségek azonosítására is kísérletet tesz, melyek a spanyol funkcióiágés szerkezetek főigékből történő képzését is magyarázzák.

A tárgyalt törvényszerűségek ugyanakkor a már használatban lévő funkcióiágés szerkezetek leírásán túl további lehetséges alakok produktív képzésére is felhasználhatóak. Ezzel a dolgozat interdiszciplináris jellegűt ölt: a spanyol nyelvű funkcióiágés listák számítógépes táplálásával meggyőződésünk szerint tökéletesíthető lenne a számítógépes fordítás, miközben a törvényszerűségek prognosztizáló jellege lehetőséget biztosít arra, hogy a gépi fordítás lépést tarthasson az „új”, azaz már előrevetített szerkezetek nyelvhasználatban való elterjedésével.

BANCSINÉ KARDOS ZSUZSA

Történelem, MA, 8. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Nemes Zoltán
egyetemi docens, DE BTK

A ruha és ami mögötte van - öltözködés és viselet a Kr.e. 5-4. századi Attikában

Dolgozatomban a klasszikus kori attikai ruhaviseletet vizsgálom, melyhez Aristophanés, Menandros komédiái, illetve fennmaradt tárgyi emlékek (vázák, sírsztélék) szolgálnak elsődleges forrásként. A viseletet úgy kívánom bemutatni, hogy az egyes ruhadarabok pusztán felsorolásán túl az azt viselő ember is megjelenjen a maga hétköznapi, problémáival együtt. Aristophanés és Menandros komédiái a korabeli attikai valóságot mutatják be, ezért gondolom, hogy munkáik megfelelő forrásként szolgálnak vizsgálataimhoz.

Az athéni ember mindennapi életének elválaszthatatlan részét képező öltözködés azon témái közé tartozik az ókortörténeti kutatásoknak, melyek kevésbé feldolgozottak a magyar szakirodalomban. Bár számos magyar nyelven megjelent divattörténeti, művelődéstörténeti munkában olvashatunk a görög viseletről, de ezen munkák közös jellegzetessége egyrészt az, hogy az egyes ruhadarabok felsorolása, ismertetése által egységesnek mutatja be a „görög viseletet”, nem téve különbséget (vagy nem hangsúlyozva eléggé) például az attikai és spártai polgárok, a vidéki és városi lakosok, vagy a szabadok és a rabszolgák viselete között. Ezen szempontok beemelésével a kutatásba szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy az attikai viseletről eddig kialakított képünket kiegészítsem, és új ismeretekkel gazdagítsam.

BENEDEK ZSOLT

Esztétika, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Bolonyai Gábor
docens, ELTE BTK

**„És mindez Zeusz keze műve” - avagy az egységesség problémája
Szophoklész Trakhiszi nők című darabjában**

A Trakhiszi nőkkel kapcsolatos filológiai viták jelentős része a darab egységességének problémájával foglalkozik, s ebből fakadóan azzal, hogy ki is a tragédia valódi főszereplője.

Azok az értelmezések, amelyek a drámát kizárólag Déianeira vagy Héraklész szempontjai szerint vizsgálják, nem tudnak elszámolni vagy a mű végével vagy az elejével (lévén, hogy a két szereplő soha nincs egyszerre a színpadon). Éppen ezért az utóbbi évtizedek értelmezői azt a megoldást választották, hogy itt két szélsőséges pont (hol altruizmus és egoizmus, hol pedig férfi és nő) ellentétéről van szó. Ezekben az értelmezésekben tehát az egységesség a különbségből jön létre.

Előadásomban és dolgozatomban az előbbi álláspontokkal részben vitatkozva, részben pedig rájuk támaszkodva emellett szeretnék érvelni, hogy a darab egységességének forrása nem magától értetődően Déianeira és Héraklész személyében keresendő, hanem két, kevésbé hangsúlyozott, de épp hiányuk által jelenlévő szereplő, Zeusz és Hüllosz megnyilvánulásaiban.

Azt persze nem állítanám, hogy a tragédia egységes értelmezésének egyedül Zeusz lenne a kulcsa, sem pedig hogy a főszereplő Hüllosz lenne, hanem sokkal inkább azt szeretném bebizonyítani, hogy a dráma nem kizárólag Déianeira vagy Héraklész sorsának, s még csak nem is a nemek problémájának a tragédiája, hanem egy egész családé, amelyben legalább három generáció képviselteti magát.

FERENCZI ROLAND

Történelem, MA, 1. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Grüll Tibor
egyetemi docens, PTE BTK

„Szúrós szemű jávanák őrzik tigrislánc ékítette tágas épületét”. Jávana kereskedők Dél-Indiában a maduraittamizs szangam antológiáinak szemével

Kutatásaim az indo-mediterrán kereskedelem egy részterületével, a dél-indiai Maduraittamizs Szangam antológiái (sándrór porul) által a nyugati (jávana) kereskedőkről alkotott képpel foglalkoznak, mely a magyar, illetve nemzetközi tudományosságban ez idáig kevés hangsúlyt kapott, többnyire nagyobb kutatások érintőleges részegységének tekintették. A római világkereskedelmi rendszer kutatása napjainkban fellendülőben van, köszönhetően többek között a – mind szárazföldi, mind víz alatti – régészeti tevékenységek egyre növekvő mértékének és egyre javuló minőségének. A primer forrásokat egymással és a régészeti leletekkel ütköztetve rámutathatunk a jávana kereskedők jelenlétének időszakaira, életmódjuk sajátos elemeire. Az ótamil források vizsgálata kutatásaimban egy új történettudományos perspektíva kialakításához vezetett, melynél a Szangam irodalom forrásait nem a görög-latin szövegek által felvázolható adatháló kiegészítésére használtam fel, ezt épp megfordítva: kutatásaimban mindvégig a tamil forrásokra helyeződött a hangsúly, adalékai és a tamilföldi nézőpont a dolgozat egészének origójában helyezhető el. Munkám Dél-Indiát az indo-mediterrán kereskedelem fókuszpontjába állítva megállapítja, hogy az Arab-tenger az ókorban, mint második Mediterraneum, a tamil királyságok területei pedig, mint az említett kereskedelem stratégiai centrumterületei jeleníthetők meg. Dolgozatom összességében rámutat a dravido-mediterrán kereskedelem virágkorának (indo-római kereskedelem) sajátos jelenségeire, par excellence a jávanák dél-indiai megtelepedésére, amely a Kr.u. 2. századtól kezdve gyakorlatilag megalapozta a Malabár-part történelmének néhány sajátos vonását, így a különböző vallású és etnikumú népek megtelepedésének áradatát.

GUBA ÁGOSTON

Latin-filozófia tanári, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bene László

habil. Docens, ELTE BTK

Plótinus érzékelésemélete - a sympatheia szerepe a látásnál (Enn. IV.5)

Plótinus szélsőségesen dualista (más oldalról kizárólagosan monista) filozófiájának az egyik legjelentősebb kérdése az érzékelés, mellyel több fontosabb részlet és egy egybefüggő műve (IV.5.) is foglalkozik. Ez utóbbinak szinte egyedüli témája, hogy választ találjon arra a kérdésre, hogy miképpen magyarázható a látás, vagy pontosabban megfogalmazva az, hogy miként szenved el a szem hatást egy a tárgytól, amellyel nincsen közvetlen kontaktusa. Az értekezés folyamán úgy látszik, hogy két párhuzamos törekvés összekapcsolódik. Egyfelől hosszan érvel Plótinus amellett, hogy a tárgy és a szem közötti közegnek, amely folytonos, nincsen semmilyen szerepe a látás folyamán; másrészt a látást a sympatheiaival („együtt-érzés”) kívánja magyarázni, vagyis hogy a látás alanya (a szem) és a tárgya (a színnel rendelkező test) a kozmosz mint organizmus részeinek tekinthetők. Ha megnézzük az egyed szintjén, hogy a sympatheiait mivel magyarázza Plótinus, világosabbá válhat mi áll ennek a kettős törekvésnek a háttérében: az egyes élőlénynél a folytonossággal rendelkező test nem képes biztosítani a sympatheiait, csak a lélek, amely a test minden részében oszthatatlanul van jelen – vagyis a sympatheia alapja a lélek. Ha megnézzük más szöveghelyeken a kozmikus sympatheiait, hasonló tapasztalunk, mint az egyedek szintjén: a phytikon, a mindent átható alsórendű lélekrész felelős azért, hogy a hasonló természetű, de térben távollévő dolgok képesek egymásra hatást kifejteni. Mindezt ha a látás szempontjából nézzük, arra a következtetésre juthatunk, hogy a szemre a színnel rendelkező test bár fizikai hatást fejt ki, de ennek a folyamatnak pszichikus oka van.

KOMJÁTI ÁDÁM

Történelem, BA, 7. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Csapláros Andrea

tanár, NYME BTK

A római kori fűtésrendszerek

A dolgozatomban a Pannoniában fellelhető római kori fűtések rendszerének elemzéséről írom. Téma érdekessége, hogy részletes építészeti szempontból történő vizsgálata nem született ebben a témában. A közfürdőkben és a vidéki villák fűtési rendszereinek vizsgálata során számos hasonlóság és különbség érzékelhető a számok tükrében. A téma fontossága, a rómaiak életéről elsősorban a polgárok hétköznapijaiba kapunk egy bepillantást. A hypocaustumok, fűtőcsatornák bonyolultságuk és összetettségük miatt különleges építészeti megoldásokat találtak megoldva az épületen belül a megfelelő hőmérsékletet. Különböző technikákkal és anyagokkal hidalták át a padló fűtés problémáit, melyeket bemutatok a dolgozatban. A fűtésrendszerek működése a fűtőhelységtől a falakon át egészen a füst szabadba való távozásig a rendszer legkisebb részleteit vizsgálom, így kapva egy teljes képet a fűtésrendszer hatékonyságáról. A helységek funkciói, közfürdők és a villák típusai szintén fontos, hogy megértsük a fűtésrendszer struktúráját. A fűtési rendszerek hatékonyságának a változásai szintén fontos kérdés lesz a dolgozatban a fűtések vizsgálatánál.

KOVÁCS ERZSÉBET

Ógörög, latin, MA, 7. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Az ókori római konyha - Apicius és a szépírók tükrében

Az ókori Róma étkezési szokásait és ételeit rekonstruálni bár nehéz, de nem lehetetlen feladat. A ránk maradt latin nyelvű szakácskönyv („Apicius”), a szakírók szövegei és a szépírók evéssel, lakomákkal kapcsolatos szövegrészelei révén arra a megállapításra juthatunk, hogy nagy volt a szakadék a valóság és a moralizáló ideálképek között.

MOLNÁR RÓBERT

Régészet, MA, 1. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Fazekas Ferenc

egyetemi tanársegéd, PTE BTK

Pannoniai stukkóművészet

A Kr.u. I. évszázadban Pannonia provincia a Római Birodalom része lett. A térségben megjelenő rómaiak addig soha nem látott fejlődést hoztak magukkal az élet minden területén. Ez a fejlődés az építészetben is megmutatkozott. A középületek, illetve a provinciálistársadalom gazdag rétegeinek lakhelyei olyan technikával, kiképzéssel készültek, melyet a római uralom előtt a térségben élő népeknél nem tapasztalunk. Ezen építmények kutatása során számos esetben találtak impozáns díszítéssel – falfestményekkel, mozaikpadlókkal, vagy stukkóelemekkel - ellátott belső helyiségeket. Dolgozatomban az utóbbi dekorációs csoportkör pannoniai kutatásának eddigi eredményeit mutatom be.

NAGY ANNA

Régészet, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Borhy László

egyetemi tanár, ELTE BTK

Hárshegyi Piroska

régész, muzeológus, Aquincumi Múzeum, Budapest

Dr. Bezeckzy Tamás

régész, Institut für Kulturgeschichte der Antike der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Bécs

Amphoraforgalom Savariában

Az amphorák olyan az ókori rómaiak által használt tárolóedények voltak, melyekben bort, olívaolajat, különböző halmártásokat és egzotikus gyümölcsöket szállítottak a Római Birodalom minden tartományába. Az amphorák formája, anyaga, a rajtuk található feliratok és bélyegek rengeteg információval szolgálnak arról, hogy hol készítették, honnan szállították őket. A most bemutatott 266 darab, az ókori Szombathelyen talált töredék alapján következtetéseket lehet levonni a lakosság étkezési szokásaira vonatkozóan. Miután Claudius császár Kr.u. 50 körül megalapította Savaria városát, megindult az amphora kereskedelem. A legio XV Apollinaris letelepített veteránjai és a nyomukban érkező itáliai lakosság betelepülések pillanatától kezdve igényelte a hazájukban már megszokott bort, olajat, halmártásokat és gyümölcsöket, melyeket amphorákban szállítottak Savariába. Az amphorák gyártási helyének megállapításához egyaránt felhasználtam régészeti és geológiai módszereket. Bor Hispania Tarraconensis, Dél-Gallia, Itália, a görög szigetek és Asia Minor területéről érkezett Dressel 2-4, kósi és rodoszi amphorákban. Olajat az Isztriai-félszigetről (Dressel 6B), majd a Guadalquivir-völgyéből (Dressel 20) és Khiosz, Knidosz és Argolisz térségéből importáltak. Különböző, jó minőségű hispaniai (Dressel 7-11, Beltrán 2A), itáliai (Aquincum 78) és észak-afrikai (Leptiminus 1) halmártásoknak is volt vevője a városban. Még észak-itáliai olivabogyó (Schörgendorfer 558) és palesztin füge és datolya (Camulodunum 189) fogyasztására is van bizonyíték a leletanyagban.

Bár viszonylag kevés amphora került elő Savariából, rámutatnak, hogy a város nagyon hamar a Római Birodalom szerves részévé vált. Az amphorákban tárolt termékek iránti igény a 3-4. században csökkent. A római katonák és itáliai lakosok előszeretettel fogyasztották ezeket az élelmiszereket, de nem maradtak örökké Savariában. A Borostyánkőút katonai ellenőrzése folyamatosan csökkent és a markomann háborúk után a még itt lévő római katonákat is átvezényelték a Duna partjára. A 2. század elejétől kezdve már nem csak itáliai katonák, hanem a helyi lakosság is beléphetett a legiókba, míg végül teljesen ők alkották a katonai egységet. Csak a parancsnokaik maradtak itáliaiak – nekik volt szükségük és ők tudták megfizetni is az amphorákban tárolt drága javakat. A bennszülött lakosság megtartotta étkezési szokásait.

NEMÉNYI RÉKA

Régészet, MA, 1. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Nagy Levente

egyetemi adjunktus, PTE BTK

Ókeresztény szimbólumokkal díszített későantik hagymafejes fibulák a Római Birodalomban

A késő római kor jellegzetes viseleti elemei közé tartozó, a Római Birodalom egész területén elterjedt hagymafejes fibulák az évtizedek folyamán jelentős – formai, technikai, díszítésbeli - átalakuláson mentek keresztül. A kései antikvitásban e ruhakapcsoló tűk egyes példányain olyan díszítőmotívumok – Krisztus-monogram, sztaurogram, Alpha és Omega, latin-és görög kereszt, galamb - is megjelennek, melyek a kora keresztény művészet formakincsének meghatározó elemei.

A dolgozat célja a Római Birodalom területéről előkerült, ókeresztény szimbólumokkal ellátott fibulák összegyűjtése és azok leletkontextusának vizsgálata, továbbá az egyes szimbólumok ikonográfiai elemzése, arra keresve a választ, hogy e tárgycsoport példányainak viselete alapján mennyiben követhetjük egykori használójának keresztény vallására.

ORMOS BÁLINT

Történelem, BA, 7. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Székely Melinda
egyetemi docens, SZTE BTK

A villa rustica rabszolgái

Dolgozatomban egy antik gazdasági üzemforma, a villa-gazdaság (villa rustica) munkaerő-állományának kérdését vizsgáltam meg. A rómaiak Kr. e. 3–2. században a Földközi-tenger medencéjében lefolyt hódítások során nem csupán területeket, hanem nagymennyiségű rabszolgát is zsákmányoltak. Emellett megismerkedtek az intenzív mezőgazdálkodás formájával, melyet Itáliában is meghonosítottak. A pun háborúk után, a parasztkatonák elszegényedésének következtében birtokkoncentráció zajlott le Itáliában. A korszak földbirtokos vállalkozói olyan mezőgazdasági üzemet alakítottak ki, mely állattenyésztésre, jól jövedelmező növénykultúrák (szőlő, olajbogyó) termesztésére, illetve az ezekből készült áruk (bor, olaj) előállítására és értékesítésére rendezkedett be. A villa rustica munkaállományában határozott szerephez jutottak a rabszolgák, akiket a birtokosok kezdetben a hellenisztikus Kelet mezőgazdaságilag fejlett területeiről vásároltak birtokaikra. Ekkor, a Kr. e. 2. században olcsón és nagy mennyiségben juthattak rabszolgához a rómaiak. Mindazonáltal ez az üzemforma szabad jogállású szezonmunkásokat és ókori vállalkozók által kiközvetített bérmunkásokat is foglalkoztatott. A felhasznált prózai (Cato, Varro, Columella) és jogi források (pl. Digesta) szemléletes képet adnak a gazdaságokban dolgozó vidéki rabszolgák jogi helyzetéről/kategóriájáról, ezen kívül kötelezettségeikről, illetve életkörülményeikről. Áttekintve a források illetve a tudományos irodalom (Maróti, Alföldy, Weeber) közléseit elötnük, hogy a villa rustica rabszolgái specializált termeszítő, tenyésztő és árutermelő feladatokat láttak el. Adott gazdaságban foglalkoztatott csoportjuk rétegzett volt, ugyanis a birtokos egy általa kiemelt és kedvezményezett rabszolga (vilicus) révén igyekezett irányítani gazdaságát és rabszolgáit. A császárkor első századára a Földközi-tenger térségében azonban lezárultak a hódítások és az új területek lakosságát már nem hurcolták szolgaságba. A keleti rabszolgák száma lecsökkent, áruk megfizethetlenné vált. Habár a hódítások folytatódtak az északi Barbaricumban, az innen származó rabszolgák már sem mennyiségileg, sem mezőgazdasági tudásukban nem haladták meg a rómaiak által kívánt mértéket. Mindez válságot okozott a rabszolgamunkán alapuló itáliai mezőgazdaságban, aminek következményeként létrejött a colonus-rendszer, azaz nagyobb számú rabszolga foglalkoztatása helyett a fölbirtokosok szabad kisbérletet ültettek felparcellázott földjeikre a következő századokban.

SZABÓ ANDRÁS

Régészet, MA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Visy Zsolt
egyetemi tanár, PTE BTK

Betű formájú övveretek a Római Birodalomban

Az írott és ikonográfiai források tanúbizonysága alapján a Kr. u. 3. századi római katonai viselet legjellegzetesebb, egyszersmind szimbolikus szerepű eleme a deréköv (cingulum vagy cingulum militare) volt. Éppen e szimbolikus szerepkörnek köszönhetően az öveket igyekeztek változatos díszítésekkel ellátni, nem ritkán igen gazdagon. Az ezen változatosságra való igény sajátos, a Duna-vidékre jellemző megnyilvánulásai azok a bronzból és ezüsből készült övveretek, melyek külön-külön betűket formáznak, valaha a derékszíjakra applikálva pedig értelmes üzeneteket olvashatott ki belőlük szemlélőjük. Ezek általában az „Utere felix!” („Használd szerencséved!”) jókívánságot adták ki összeolvasva, s csak egy-két egyedi övgarnitúra ismert a kutatás számára, melyek nem ezt az olvasatot mutatják. A dolgozatban néhány új, VTERE FELIX-típusú, közöletlen betű formájú bronzveret közreadása mellett egy publikálatlan, aquincumi lelőhelyű, egyedülálló ezüst övgarnitúra bemutatására is sor kerül. Ezen kívül a betű formájú övveretek kapcsán felmerülő tipológiai és kronológiai problémákra is igyekszünk rávilágítani és választ találni.

SZEBENYI TAMÁS

Régészet, MA, 3. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kulcsár Valéria

egyetemi docens, SZTE BTK

Barbaricum pecsételt kerámia Üllő 5–9. lelőhelyen

A szarmata Barbaricum telepkerámiájának egyik kevésbé kutatott típusát képviselik a pecsételt díszű edények. A Dunától 15 km-re fekvő Üllő 5. és 9. lelőhely anyagában 49 ilyen tál töredékei kerültek elő, így alkalom nyílt a pecsétlések egymáshoz való viszonyának vizsgálatára egy zárt leletegyüttesen belül.

A formakincs összesítése során 9 nagy csoport különült el. A leggyakoribb motívumcsoport a tojásfüzéreké. Variációi egyértelműen a nyugati terra sigillata edények hatásának tudhatók be a ritkán megjelenő girlandokkal egyetemben. Szintén népszerűek a pontokból és körökből kialakított fogaskerek is, melyek egyszerűségükkel éles ellentétei az összetett rozetta motívumoknak. Érdekes csoportja a pecsétléseknek a térkitöltő szerepet betöltő pálcátagok és S formák.

Az edények vizsgálata során nyilvánvalóvá vált, hogy csoportok felállítása csak az edényforma, a bevonat és a pecsétlés egységes figyelembevételével képzelhető el. Így két nagyobb részre oszlik a vizsgált anyag. Egyik a vörös vagy narancs bevonatú félgömbös edények csoportja, melyek leggyakrabban tojásfüzérrel díszítettek. Összhatásukban egyértelmű kapcsolatot mutatnak a Dragendorff 37 formájú terra sigillatákkal. Ezzel szemben a kónikus hasú tálak fő dísze a rozetta, gyakran kitöltő motívummal. Hasonlók a daciai és a beregsurányi anyagban figyelhetők meg.

Számos csak nehezen megválaszolható kérdés merül fel az üllői anyaggal kapcsolatban. Ilyen a korhatározás kérdése, mely során figyelembe kell venni a kettős (vagy inkább hármas) datálást. Nem tisztázott továbbá a terra sigillaták és a pecsételt edények viszonya sem, hiszen a mennyiségi adatok nem igazolják, hogy a luxuskerámiát váltották volna ki a pecsételt díszű tálakkal.

A provinciális analógiák hiánya és a gyakran rendezetlen pecsétlések miatt felmerül a barbár eredet lehetősége ennél a klasszikusan római importnak tartott edénycsoportnál. Műhelyhulladék hiányában az üllői gyártás kizárható, illetve a heterogén hatásokat mutató anyag több műhelykörzetet feltételezhet. Munkahipotézisként felmerülhet tehát, hogy Üllőn a Barbaricum belső kereskedelmének lehetünk tanúi, melyben egyaránt áramlanak a pannoniai és a daciai áru hatásait magukon viselő barbár eredetű pecsételt edények.

SZIKORA PATRÍCIA

Klasszika filológia, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Horváth László

habil. egyetemi docens, ELTE BTK

Chronicon breve - A műfaj sajátosságai a 63-as jelzetű krónika alapján

A Chronicon breve terminussal jelölt rövid krónikák a bizánci történetírás sajátos műfaját képezik. Szerzőjük ismeretlen, többnyire nem is kezelték őket önálló műként, emiatt hagyományozódásuk is megnehezíti tanulmányozásukat. A politikai, gazdasági, valamint vallási vonatkozású feljegyzések rövid, lényegre törő kijelentésekre szorítkoznak. A műfaj legnagyobb erénye az évről évre való szerkesztés: a IX. század után a bizánci történetírók műveiben visszaszorult az annalistikus szerkesztésmód, a kiskrónikák azonban még Konstantinápoly eleste (1453) után is nagy számban jelentek meg.

A kiskrónikákra a szövegkritikai kiadás megjelenése óta sem fordítottak kellő figyelmet, mindössze a szláv népek története és a török hódítás kapcsán foglalkoztak a témával. Holott a Chronicon breve vizsgálata a magyar kutatók számára is érdekes lehet: majdnem 40 krónika tartalmaz bejegyzéseket a magyar történelemre vonatkozóan, amelyeknek még nem jelent meg nyomtatásban magyar fordítása. A műfaj jellegzetességeit a legtöbb magyar történelmi eseményről tudósító 63-as számmal jelölt krónika, illetve négy szövegvariánsának bejegyzései alapján elemzem. Jóllehet a lejegyzett események a magyar történelemre vonatkozóan kevésbé bővítik ismereteinket, a magyar tulajdonnevek igen változatos formában jelennek meg. A szövegeknek a klasszika filológia (ókortudomány) és a bizantinológia módszereit alkalmazó kritikai elemzése, és a kéziratok kodikológiai és paleográfiai vizsgálata új eredményeket hozhat. Dolgozatomban amellet, hogy általánosan vizsgálom és kontextusba helyezem a kiskrónikákat, a vizsgálatukban rejülő további lehetőségekre is föl kívánom hívni a figyelmet.

TUHÁRI ATTILA

Ókori nyelvek és kultúrák-klasszika-filológia szakirány, BA, 5. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezetők:

Takács László
egy. docens, PPKE BTK

Adorjáni Zsolt
egy. adjunktus, PPKE BTK

Domitius Calderini: Commentarioli in Ibin

Dolgozatomban Domitius Calderini késő középkori humanista Ovidius Ibis címűátokdalához írt kommentárjának elemzésére teszek kísérletet. Munkám elsősorban azt a célt szolgálja, hogy hosszú mellőzöttség után ismét objektív képet kapijunk erről a maga korában rendkívül népszerű, s hibái miatt sem elmarasztalható alkotásról. A kommentárt bevezető szövegrész elemzése után magának a kommentár szövegének általános elemzése következik. Az előzményekre vonatkozó rövid kitekintés után formai, majd pedig tartalmi szempontból vizsgálom meg a mű szövegét, különös tekintettel annak erényeire és hibáira. A lezáró levél tömör vizsgálata és a bibliográfia után következő mellékletek között kapott helyet a kommentár szövege, a humanista szerzőéletrajza, a szöveg vizsgálata során készített, s az eredményeket jól tükröző néhány táblázat. A dolgot a kommentár kiadásainak listájával zárul.

BARATI ANDRÁS

Iranisztika, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szántó Iván
adjunktus, ELTE BTK

Guwayni (XIII. század) és Rasid al-Din (XIV. század) mint forráskritikus

Irán történelmének alakulására a legnagyobb hatással az iszlám megérkezése után a mongol hódítás volt. A pusztító invázió után azonban Hülegü ulusza a különböző tudományágak támogatóivá vált, köztük a történetírásnak is. A korábbi évszázadokhoz képest a krónikák Perzsia történelméről elsősorban perzsa nyelven íródtak. A perzsa historiográfia ennek következtében a mongol korban érte el érett korszakát, melynek két legmeghatározóbb történetírója Guwayni és Rashid al-Din volt. Mindkét történetíró külön kötetet szentelt krónikáikban – a Tarikh-i Gahangushay-ban és a Gami' al-tawarikh-ban – az isma'iliták történetének. Azon belül is a legfontosabb és legterjedelmesebb részt az isma'iliták nizárita ágának megalapítója, Hasan-i Sabbah (megh. 1124) kapta.

Az életére vonatkozó forrásaink szűkösek, ugyanis a perzsi isma'iliták alamuti korszaka (1094-1256) alatt született kevés írott anyag a mongol hódítás következtében elveszett. Csak néhány fontos nizárita munka élte túl különböző módokon a mongol pusztítást, például az ilkhánida (1256-1335) udvari történeti munkákban. Ezeket a nizárita munkákat ugyanis az ilkhánida kor perzsa történetírói látták és fel is használták műveikben, név szerint, Guwayni, Rashid al-Din és Kashani, akik a perzsi isma'iliták közösség és állam alamuti időszakáról történeti forrásként szolgálnak. A legtöbb nizárita forrás, melyet ezek a szerzők használtak, hamarosan elveszett a 14. század első fele után.

Ennek következményeként, ezek a perzsa történetírók lettek a legfontosabb tekintélyek e témakörben, nem csak az eseményekhez való időbeni közelségük, hanem azon kortárs isma'ilita források felhasználása miatt is, melyek számunkra mára már elérhetetlenek.

Hasan-i Sabbah életéről és alamuti uralmának főbb eseményeiről számol be a Sarguzasht-i Sayyidna című mű. Guwayni és Rashid al-Din is felhasználta ezt a munkát, melyet mindkét történetíró legfontosabb forrásának nevez meg. Kísérletet teszek annak megállapítására, hogy ez a bizonyos Sarguzasht-i Sayyidna mint történelmi forrás hitelesnek mondható-e, és arra, hogy Guwayni és Rashid al-Din kritikával illeték-e forrásaikat, és ha igen, miként tették azt. Ehhez összehasonlítom a két munkát az általam kiválasztott „epizódok” alapján, majd forráskezelési, hangvételi, stílusbeli és megszerkesztettségbeli különbségeket kiemelve vonom le a szükséges következtetéseket.

BARTÓK ANDRÁS

Japanológia, MA, 8. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

dr. Gergely Attila

egyetemi adjunktus, KRE BTK

Kína-Japán-USA: stratégiai kultúrák

Dolgozatomban szeretném szemléltetni, milyen módon követhetők nyomon eltérő „stratégiai kultúrák” különböző civilizációkhoz tartozó államok egymással való kapcsolataiban.

Mivel azonban a stratégiai kultúra fogalma viszonylag újkeletű, célszerűnek látom először is ennek ismertetését. A fogalom alkalmazhatóságát tekintve egyszerre jelentkezik kétely és lelkesedés. A nemzetközi szakirodalomban is szokásos pontosan megadni, mit értenek az egyes szerzők stratégiai kultúra alatt, illetve ennek a nagyobb kérdéskörnek mely részeivel kívánnak foglalkozni.

Először érdemes magát a kifejezést szemügyre vennünk: „stratégiai kultúra”. A „stratégia” meghatározása még viszonylag egyszerűbb. A stratégia cselekvések tervezése és kivitelezése egy bizonyos cél érdekében.

Sokan pusztán a hadviselést tekintik „stratégiaiának”, ám a stratégia nem csupán a konfliktust, vagy annak megoldását jelenti, hanem az ennek érdekében történő erőforrás-gazdálkodást is, illetve nemzeti szinten a külpolitikát és diplomáciát éppúgy, mint magát a hadviselést. A stratégia tulajdonképpen nem más, mint az ember képességének alkalmazása, hogy egy cél elérése érdekében összetett lépéssorokat gondoljon végig, illetve hajtson végre.

Bár a „kultúra” pontos meghatározása régóta viták tárgya, itt most maradjunk meg annál, hogy a stratégiai kultúra szemszögéből mit érthetünk kultúra alatt. Ilyen összefüggésben a kultúra egy közösségre jellemző jelek, szimbólumok, illetve szokások rendszere, melyen keresztül a közösség képes tudását az időn keresztül továbbadni.¹

A stratégiai kultúra tehát adott kulturális jellemzőkkel kialakuló taktikák, módszerek, célkitűzések, fenyegetésről alkotott képek stb. rendszere, amely nagy mértékben meghatározza egy csoport érdekérvényesítésének módját, akár még a „racionális” ellenében is.

A stratégiai kultúrát általában egyes csoportok, főként nemzetállamok biztonságpolitikájának értelmezésekor szokták figyelembe venni, ám tulajdonképpen egy csoportra jellemző stratégiai kultúra nagy valószínűséggel befolyásolhatja az emberek közötti érintkezést nem csupán államközi, de üzleti szinten, akár a magánéletben is.

BERECZKI NÓRA

Kereskedelem és marketing, BSc, 1. félév
Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar

Témavezető:

Dr. Mecsí Beatrix

PhD, habilitált egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A hagyományos japán tetoválás és a művészet kapcsolata

A hagyományos japán tetoválás „egy megőrzött művészeti irány?”

Az irezumi - a hagyományos japán tetoválás - már évezredek óta jelen van Japánban, és a mai napig is a társadalom és a kultúra egy meghatározó szegmensét alkotja. Azt vizsgáltam, hogy az évezredek során hogyan alakult át ennek a hagyományos testdíszítésnek a funkciója, mik befolyásolták az alakulását (hangsúlyosan kitérve a tradicionális japán fametszet - az ukiyo-e - hatására). Művészetnek tekinthető-e egyáltalán ezen megnyilvánulás, amely sokak által megőrzöttnek, elitélendőnek tartott, illetve mi az irezumi jövője. A témához kapcsolódó angol és japán nyelvű szakkönyveket, tanulmányokat, internetes forrásokat dolgoztam fel, illetve edo-kori japán fametszeteket tanulmányoztam, nagy hangsúlyt fektetve Utagawa Kuniyoshi Suikoden illusztrációira. Meglátogattam a Yokohamai Irezumi Múzeumot, a Tokiói Nemzeti Múzeumot, illetve a Tokiói Edo Múzeumot, ahol a témához kapcsolódó fotókat készítettem. Ötven magyar, illetve 50 japán diák között kérdőíves felmérést végeztem, melynek középpontjában az irezumi, illetve a művészet kapcsolata állt. Meglátogattam yokohamai műhelyében a jelenleg élő legnagyobb irezumi tetováló művészt, III. Horiyoshit, akinek egykori tanítványával, Takahiro Horitaka Kitamura japán származású, jelenleg Kaliforniában élő tetováló művésszel interjút készítettem. Az ukiyo-e, illetve az irezumi egymással kölcsönhatásban fejlődött, és köztük a legerősebb kapcsolat az Edo-korszakban volt. A japán és a magyar hallgatók véleménye között statisztikai módszerrel elemezve szignifikáns eltérést találtam az irezumi művészeti értékének megítélésében, amely a két ország közötti kulturális eltérésekből adódik. A tetováló mesterek az irezumit a képzőművészet egy ágának tartják. Az irezumi kultúra jelentősége az Edo-korszak után visszaesett, de a jövőben is meghatározó elemként jelen lesz a japán művészet egyik mellékágán.

Dolgozatomban a japán nevek esetében, ahol nincs megszokott magyar átírás, a Hepburn-féle átírást fogom alkalmazni.

BUDAI VERONIKA

Japán, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Vihar Judit
docens, KRE BTK

Színházi hagyomány a kortárs japán filmművészetben

A japán filmtörténettel foglalkozó szakértők számára közismert tény, hogy a japán film elsőévtizedeit a tradicionális színházi műfajok hatása formálta. Mind a nő, mind a kabuki és a dzsúruri bábszínház technikai és tematikai része megfigyelhető a második világháború előtt forgatott munkákon. Jogosan merül fel a kérdés: milyen mértékben maradhat fent a hagyomány inspiráló ereje abban a japán világban, ahol az elmúlt évtizedekben alapjaiban változtak meg a berögzült társadalmi normák?

A dolgozat célja bizonyítani, hogy a színházi hagyományhoz való visszafordulás, ha kisebb mértékben is, máig aktív része a japán filmrendezői szemléletnek. Az alapvető paradigmák, és néhány kisebb példa ismertetése után két ismert japán filmet (Sindó Kaneto Délutáni végrendeletét és Kitano Takesi Bábok című rendezését) elemzünk egy választott szemszögből – milyen részletekben fedezhető fel a színpadi művészet hatása.

A különböző példákat színdarabokból kölcsönzött idézetek és a filmekből vett képanyag is illusztrálja.

BURÁNY ANDRÁS

Iranisztika, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Szántó Iván
adjunktus, ELTE BTK

A csaldiráni ütközet (1514) két XVI. századi perzsa forrás tükrében

A Čaldirān-i (magyarosan: Csaldirán-i) csata (1514. augusztus 23.) az újkori iráni történelem egyik legmeghatározóbb eseményének számít. Ebben az ütközetben az iráni uralkodó, I. Ismā'īl (uralkodott: 1501-1524) nagyrészt türk etnikumú, nomád lovas qizilbaş alakulatokból álló serege ütközött meg I. Selim török szultán (uralkodott: 1512-1520) jóval nagyobb létszámú, ágyúkkal és egyéb tűzfegyverekkel is felszerelt hadseregével, és az iráni fél itt elszenvedett súlyos veresége miatt a csata jelentős fordulópontnak számít mind az ekkor még kialakulóban lévő szafavida állam belső folyamataira, mind a két nagyhatalom közötti küzdelemre nézve.

A csata jelentősége ellenére a történetírásával mindeddig kevesen foglalkoztak. Pedig ez a Čaldirān-i csata esetében különösen fontos lenne, ugyanis iráni részről kevés egykorú, hiteles forrás maradt fent róla, ráadásul ezek olyan anomáliákat mutatnak, amelyek a történeti kutatások eredményeit is eltorzítják, ha nem veszik kellőképpen figyelembe őket. Jelen cikk célja éppen ezen anomáliák bemutatása és a Čaldirān-i csata szafavida kori történetírása szemléletváltásának illusztrálása, két XVI. századi perzsa történeti forrás összehasonlítása által. Az egyik kiválasztott forrás a Ġiyāṭ al-Dīn Khwāndamīr által írt és 1524-ben, kevéssel I. Ismā'īl halála után befejezett Ḥabīb al-Siyar, amely az egyik leghíresebb szafavida kori krónika, és egyben a legkorábbi forrás a csatára nézve. A másik krónika Ḥasan Big Rūmlū Aḥsan al-Tawārikh című műve, amely több mint fél évszázaddal az események után, 1577-ben keletkezett.

Milyen adatok olvashatóak ki ebből a két műből, illetve általában a Čaldirān-i csatára vonatkozó iráni forrásokból? Mi a szerzők nézőpontja, és hogyan befolyásolja ez a művekben szereplő adatokat, és azok hitelességét? Hogyan változik a csata recepciója a XVI. század folyamán, és ennek milyen következményei vannak a történeti kutatás számára? A dolgozat ezekre a kérdésekre kísérel meg választ adni a két forrás összehasonlításával, és azoknak a csatára vonatkozó többi szafavida kori forrás kontextusába helyezésével.

GREZSA BENCE

Altajisztika, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Kempf Bajarma
adjunktus, SZTE BTK

A kazak nyelv színnevei

A különböző nyelvek színneveinek a nyelvészeti típusú vizsgálata az utóbbi időben egyre nagyobb népszerűségnek örvend. A színnevek vizsgálata segítséget nyújt a nyelvek történetének, fejlődésének, továbbá a nyelvhasználók kultúrájának, gondolkodásának a megismeréséhez. Az általam választott nyelvben, a kazakban megtalálható színneveket a történeti nyelvészet eszközeivel vizsgálom. A vizsgálódáshoz körülbelül egy ötszáz szót tartalmazó lista áll a rendelkezésemre, amelyet kazak nyelvű szótárakból gyűjtöttem össze. A listában a színnevekből képzett szavak, továbbá olyan összetett szavak, szó szerkezetek szerepelnek, amelyek színneveket tartalmaznak. Dolgozatomban elsőként kutatástörténeti áttekintést nyújtok a nyelvészeti típusú színnév kutatásokról, majd azt vizsgálom, hogy a színek milyen szimbolikus, átvitt értelmű jelentéssel bírnak az egyes színek a kazak nyelvi beszélők számára, majd a színnevekből képzett szavak kategóriáit és funkcióit mutatom be. A színnevek egy különös és speciális csoportját alkotják azon szóösszetételek, amelyeknek egyik eleme valamilyen színnév, kutatásom központjába ezen összetételeket helyezem, elsősorban jelentéstani szempontból vizsgálva.

HIDVÉGI ZSÓFIA

Keleti nyelvek és kultúrák, MA, 7. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Umemura Yuko
docens, ELTE BTK

OLÁH NIKOLETTA

Japanológia, MA, 7. félév

Veszélyeztetett rjúkjúi nyelvjáráások - az okinavai fiatalok nyelvjárás-használata

A dolgozat első felében az okinavai nyelvjárások jelenlegi helyzetét mutatjuk be. Röviden ismertetjük jellegzetességeiket, nyelvészeti, történelmi, földrajzi és politikai szempontból. Ezután bemutatásra kerülnek a különböző, a nyelvjárások megőrzésére irányuló tevékenységek is. A nyelvjárás megőrzésével kapcsolatban a pályamunka ismerteti nemcsak a különböző szervezetek tevékenységeit, a szónokversenyektől kezdve a rádióműsorokon át az újságokig, az interneten is hozzáférhető videóig, hanem a felmerülő beszélt és írott nyelvi nehézségekre és kérdésekre is kitér.

A pályamű második részében egy okinavai származású, de a főszigeten egyetemre járó hallgatói csoporttal készült kérdőíves felmérés eredményei kerülnek bemutatásra. A felmérés célja annak vizsgálata volt, hogy a szülőföldjüktől elszakadva milyen mértékben változik a hallgatók nyelvjárás-használata.

A felmérés eredménye és a kutatás alapján azt a következtetést vontuk le, hogy a nyelvjárást ugyan a szülőföldjükről elköltözött diákok is beszélik, de semmiképp sem olyan mértékben és mélységben, mint az idősebb okinavai generációk. Pontos feltérképezés hiányában sem a jelenlegi nyelvállapot, sem a beolvadás pontos mértéke nem meghatározható. Bár a helyiek erőfeszítéseket tesznek a dialektusok megőrzésére, a veszélyeztetett nyelvjárások folyamatos eltűnését nem tudják megállítani. A dolgozat szeretne rávilágítani a feltérképezés feltétlen szükségességére is.

IMRI LÁSZLÓ

Keleti nyelvek és kultúrák-japán szakirány, BA, 6. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Somodi Júlia

egyetemi tanársegéd, KRE BTK

Japán filmek fordítása és a magyar szöveg változása a szinkronizálási folyamat során

Az utóbbi években ugrásszerűen megnőtt azon japán filmművészeti alkotásoknak a száma, amelyek magyar szinkronnal a magyar közönséghez is eljutnak. Ez leginkább annak köszönhető, hogy a fiatalok körében hatalmas népszerűséget vívtak ki maguknak a japán rajzfilmek. A közönség azonban felemás véleménnyel volt a magyar szinkronról, sok kritika érte a bemutatott sorozatok magyar változatát, fordítását. Mivel magam is foglalkozom filmfordítással, belelátok a szinkron készítésének folyamatába, és sokszor alaptalannak találok a vádakat, amelyeket a rajongók felhoznak a magyar változat, különösen a magyar szöveg ellen, ezért úgy döntöttem, a dolgozatomban témájaként a japán nyelvű filmek fordítását választom, ezen belül is a rajzfilmek szövegeit szeretném górcső alá venni.

Először betekintést nyújtok az audiovizuális fordítás elméleti részébe: miről is beszélünk, amikor audiovizuális fordítást emlegetünk, milyen típusai vannak, ezek milyen előnyökkel és hátrányokkal bírnak, illetve összehasonlítom a felirat és a szinkron, az audiovizuális fordítás két legelterjedtebb változatát. Továbbá részletesen bemutatom, milyen feladatokat kell ellátnia egy szinkron dramaturgnak, milyen materiális problémák nehezíthetik a munkáját, hogy hogyan kell kinéznie egy magyar szövegek könyvnek, és hogy miben tér el a japán változattól. Ezt követően olyan fordítási problémákról írok (reáliák, hangutánzás és hangulatfestő szavak, név után illesztett utótagok és az elliptikus mondatok fordítása), amelyekkel a dramaturgnak meg kell birkóznia a munkája során, illetve azt vizsgálom, miben más, ha közvetítőnyelvből fordítanak egy filmet, mint ha az eredeti japán változat alapján készül a magyar szöveg. A dolgozat utolsó részében azt tárgyalom, hogy milyen változásokon esik át a magyar szöveg, miután a dramaturg továbbküldte a stúdióknak, és hogy tényleg minden esetben a dramaturg hibája-e, hogy egy film vagy sorozat magyar szövegébe félfordítások kerülnek. A dolgozatomban elsősorban két kérdésre kerestem a választ. Az egyik, hogy nehezebb-e egy japán filmet fordítani, mint egy szépirodalmi művet, a másik pedig, hogy csak a dramaturg felel-e a magyar szöveg minőségéért. Az első kérdésre egyértelműen igennel válaszolhatunk, mivel a filmfordítás során a fordítót a film, mint médium sajátosságai is korlátozzák. A második kérdés esetében pedig arra következtetésre jutottam, hogy a szövegen összességében olyan sokan dolgoznak, hogy jóformán elkerülhetetlen, hogy bekerüljön egy-két hiba a végleges változatba. Emellett céлом volt az is, hogy eloszlassak néhány negatív sztereotípiát, amely a magyar szinkronnal kapcsolatban kialakult a közönségben, és rávilágítsak arra, hogy nem is olyan könnyű filmet fordítani, mint ahogy azt sokan gondolják.

JESZENSZKY ZSUZSANNA

Keleti nyelvek és kultúrák, kínai szakirány, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Birtalan Ágnes

docens, ELTE BTK

Zoomorf jelenségek és szimbólumok a mandzsu samanisztikus kultúrában a Qing dinasztia korából származó források alapján

Dolgozatomban bemutatom a mai Kínához tartozó, kulturálisan, etnikailag és lingvisztikai szempontból mégis évszázadokon keresztül önálló mandzsu törzsek történelmét és samanisztikus vallását. Kutatásaim középpontjába a gazdag zoomorf szimbólumrendszert helyeztem, mivel úgy vélem, hogy ezeken a jelképeken keresztül közelebb kerülhetünk ehhez a nagyon is összetett hiedelemvilághoz.

A dolgozat első fejezetében összefoglalom az egykori mandzsu szállásterületeken kialakult fontosabb államokat, kapcsolatukat a környező birodalmakkal, elsősorban Kínával, a koreai királyságokkal és a mongolokkal. Ezt azért is tartom lényegesnek, mert a történelmi és politikai viszonyok jelentős hatást gyakoroltak a törzsek kulturális és vallási életére, viszonylag egységes etnikummá alakulásuk folyamatára. Nyomon követhetjük, hogyan válhattak az egykor szétszórt törzsek meghatározó politikai erővéés közel háromszáz éven keresztül Kína császáraivá.

A második fejezetet szánom a mandzsu samanisztikus kultúrában előforduló, zoomorf szimbólumok bemutatására. Ezek között helyet kapnak a legfontosabb totemisztikus ősök és kultuszállatok, illetve a sámán-szertartások fontos állatjelenségei úgymint áldozat-bemutatáskor, mitológiai énekekben és gyógyító dalokban előforduló állatok és a sámán lélek kísérei. A fejezet befejező részében mutatom be a rituális tárgyi világot, ezen belül a sámánruha, a dob és a maszk zoomorf jelképeit.

A Qing dinasztiát megdöntő forradalmat követő évtizedekben a politika ellenségként tekintett a vallásokra, de a Kínai Népköztársaság valamelyest enyhített a szigoron, napjainkban pedig – részlegesen – újra engedélyezte őket, így újból fontos kutatási témává válhattak.

KÁROLYI ORSOLYA

Buddhista tanító, MA, 9. félév
A Tan Kapuja Buddhista Főiskola

Témavezető:

Goto Fumiyo

főiskolai tanársegéd, TKBF

Japán nyelv és kultúra oktatása meséken keresztül - setsuwa a buddhista hitéleti oktatásban

Dolgozatom célja, hogy egy olyan tanulási és tanítási módszert mutasson be, mely segíti a diákokat abban, hogy a japán nyelv és a klasszikus japán nyelv számos nehézséggel járó elsajátítását játékos tanulással könnyítsék. A japán tanmesék (setsuwák) a japán buddhizmus tanulmányozásához, kutatásához szükséges ismeretek elsajátításához egyfajta kapaszkodót biztosíthatnak, olyan szavakat, történeteket ismerhetnek meg, melyekhez a további ismereteiket biztonsággal kapcsolhatják.

A japán nyelv tanulása során egy hatalmas, komplex rendszer átlátása szükséges. E nélkül a buddhista szaknyelv és a klasszikus japán nyelv megértése szinte lehetetlen feladat. A korai japán kultúra s a buddhista szaknyelv minél hamarabbi megismerését segíthetik az egyszerű tanmesék, melyek szép számmal tartalmaznak buddhista elemeket. Dolgozatomban érintőlegesen kitérek a japán nyelv és irodalom buddhizmussal való kapcsolatára, ezen belül pedig részletesen bemutatam a Konjaku Monogatari-t, mely a legnagyobb setsuwa gyűjtemény. Elemzem kialakulásának körülményeit és szerkezetét annak érdekében, hogy érthetővé tegyem hasznosságát az oktatásban való felhasználásban. Szót ejtek még a Boldizsár Ildikó által alkalmazott meseterápiáról, a mesék olvasóra való pozitív hatásáról, a „meseterápiás szemlélet” oktatásban való alkalmazhatóságáról.

Végezetül ismertetem a mesékkal való tanítás gyakorlati kivitelezésének lehetőségeit. Három lehetséges verziót emelnék ki:

- magyarra fordított mese olvasása
- modern japán szöveg olvasása
- a klasszikus eredeti olvasása

Hogy a fenti három lehetőség közül melyiket választjuk, az a diákcsoport szintjétől, valamint irányultságától függ. A cél természetesen az, hogy a csoport eljusson a harmadik szintig, azaz klasszikus eredetiben tudjon olvasni történeteket, vallási és filozófiai munkákat. Az egyszerűbb történetek által a tanuló könnyebben megszokhatja a klasszikus japán nyelvezetét, nyelvtanát, így a későbbiekben kevesebb nehézséggel kell számolnia, ha olyan gondolkodók tanulmányozására, fordítására adná a fejét, mint például Yoshida Kenko vagy Shinran.

SÁNDOR ANGELIKA

Elméleti nyelvész, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Zvolenszky Zsófia

adjunktus, ELTE BTK

Beszédszint-váltakozás a koreai és japán nyelvben - javaslat egy egységes elméleti keretre

A hagyományos nyelvtanok a koreai és japán beszédszinteket az udvariassági rendszer megjelenítőiként tartják számon, elsősorban a beszélő és a hallgató viszonyát figyelembe véve. Az újabb beszédelemzések azonban azt bizonyítják, hogy a beszédszintek korántsem csak ilyen viszonyokat kódolnak, hanem mivel a beszédszint-váltakozás igen gyakori, feltételezhetően más faktorok is közrejátszanak (pl. az érzelemkifejezés). A beszédszint-váltakozásra mindkét nyelvben több részproblémára fókuszáló elmélet született, átfogó keret azonban még nincs. Dolgozatomban felvázolok egy lehetséges elméleti keretet, mely egységesíti a részelméleteket, mindezt a nyelvfilozófiából kölcsönzött karakter eszközzel teszem. A karaktert David Kaplan az indexikus elemek és demonstratívumok szemantikájának megragadására alkalmazta; ez mint egy függvény, bármely kontextusra megadja a deiktikus kifejezések tartalmát. A karakter később a metafora leírásának is hatékony eszközévé lett: Stern elméletében a metaforikus karakter a metafora jelentését formalizálja. Az ötletük nyomán én a beszédszintekhez rendeltem metaforikus karaktert, mely az előbbiekhöz hasonlóan megadja azok konvencionális pragmatikai jelentését, ugyanakkor számot ad arról is, hogy mely kontextusban milyen tartalommal rendelkeznek. Elméletemet a beszédszintek váltakozó használatának szociolingvisztikai vonatkozásaival támasztom alá.

SZÁJLI KRISZTINA

Japanológia, MA, 10. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Farkas Ildikó
egyetemi docens, KRE BTK

Elfeledett tradíciók: chigo, wakashudo, nanshoku, douseiai

A japán kultúrával és irodalommal való majd egy évtizedes ismeretségem során, az azonos neműek szerelmével foglalkozó irodalmi és képzőművészeti remekművek számomra a legérdekesebb művészeti alkotások!

A következő tanulmány e művek kialakulásának történetét próbálja az olvasó elé tárni, kezdve a IX. századdal, az ezoterikus buddhizmus terjedésével, a kolostorok falai közti szerzetesi élet homoerotikus sajátosságaival és ezekről fennmaradt írásos emlékekkel. Ezt követően, már a samurájok körében is megjelenő, mester és tanítvány közötti testi-lelki kapocs elmélyüléséről szóló műveket, valamint ezekről szóló más tanulmányokat vizsgálom, ahol az utóbbiak szerint a buddhista tanítások révén terjedt el fokozottan a samurájok körében a férfiak közötti szexuális kapcsolat gyakorlása. Ezzel egyetemben a nő és a kabuki színházban is fellelhető homoerotikus elemek is górcső alá kerülnek, hiszen a kolostorok és a samurájok világa után ekkor váltak elérhetővé a köznép számára is az ilyen témájú történetek. Mindezek után külön fejezetben vizsgálom a Meiji-korban már nanshoku néven ismertté vált műfajt, olyan híres műveken keresztül, mint Ihara Saikaku Nanshoku Okagami-ja, vagy Ueda Akinari Eső és hold meséi (Ugetsu monogatari). A továbbiakban a modern japán irodalomban megjelenő, a homoszexualitás témáját érintő változásokról adok hosszabb magyarázatot, kiemelve a múlt pozitív és a modern kori negatív megítélés közötti éles ellentétet. Láthatjuk, ahogy a szerelmi történetek köntösébe bújtatott buddhista tanmeséket mára felváltották a meleg főhőst brutális gyilkosoknak beállító történetek. Végezetül a jelenkori irodalmi művekben, mangákban, animékben és más médiákban megjelenő, a homoszexualitással foglalkozó alkotásokról ejtek néhány szót, valamint az ezzel foglalkozó tudományág népszerűségéről (queer studies).

SZÁNTAI PATRÍCIA

Japanológia, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Umemura Yuko
docens, ELTE BTK

A japán onomatopoeiák - jellemzőik és fordításuk

A hangfestő és hangutánzó szavakat összefoglaló néven onomatopoeiáknak nevezzük. Minden nyelv rendelkezik onomatopoeiákkal, azonban nyelvenként eltérő a számuk, használatuk gyakorisága és használati módjuk. A magyar nyelv és általában véve az ázsiai nyelvek - így a japán is - igen gazdagok ebben a tekintetben. Azonban a magyar nyelvben elsősorban inkább csak a beszélt nyelvben használatosak, míg a japán nyelvben, beszélt és írott nyelvben egyaránt gyakran előfordulnak. Ezen kívül, míg a magyar nyelvben túlzott használatuk gyerekesnek, vagy népiesnek hathat, addig a japán nyelvben gyakori használatuk kifejezetten stílusosnak számít, és élővé teszik a beszélő mondanivalóját.

Az onomatopoeiák köthetnek általános fogalmakhoz, de nyelvi reáliákhoz is kapcsolódhatnak. A nyelvi reáliák kultur- és nemzet specifikusak, tehát fordításuk gondot okozhat, csakúgy, mint általában véve az onomatopoeiák fordítása. A különféle típusú szövegeket más-más módon kell fordítani, ezért az azokban szereplő onomatopoeiákat is máshogy kell megközelíteni. E miatt elengedhetetlenül fontos az alapvető fordítási műveletek és a szövegtipológia ismerete, valamint az onomatopoeiák esetében morfológiájuk és nyelvtanuk ismerete.

Dolgozatomban egyfelől a japán onomatopoeiák morfológiai és szófajai sajátosságait, az alapvető fordítási technikákat és szövegtípusokat vizsgálom, másfelől azt, hogy miként kapcsolódtak össze mindezek saját fordításom során, mind a japán onomatopoeiákat tartalmazó szövegek, mind az egyedülálló japán onomatopoeikus szavak esetén.

SZÉKELY MÁRTON ÁRON

Keleti nyelvek és kultúrák, török szakirány, BA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Jeremiás Éva

egyetemi tanár, ELTE BTK

Gardizi a Számánidákról: kutatási összegzés

A bu Sa'íd 'Abd-al-Hayy Gardizi perzsa történétíró a 11. századból, a török Ghaznavida dinasztia uralkodása idejéből. Egyetlen fennmaradt műve, a Zayn al-Akhhbâr, magyarul „A híradások ékessége” sok szempontból kiemelkedően jelentős történeti forrás. Gardizi művének legértékesebb, a khorászáni emírek történetét leíró része egy négy évszázadot felölelő elbeszélés az arab hódítástól saját koráig. Az első perzsa nyelvű világtörténetként felépítésében, stílusában is nagyban eltérő képet mutat a korábbi arab nyelvű történetíráshoz képest. Részletes, adatgazdag, és kortársaihoz képest szokatlanul száraz, tömör leírásának legfőbb témája a dinasztiák közötti konfliktusok, és a hatalom átruházódása a kelet-iráni térségben. Az idegen népek szokásait bemutató függeléke szintén igen értékes forrás, nagy mennyiségű etnográfiai adatot megőrizve. Gardizi a magyar történettudományban főként a magyar őstörténet egyik keleti forrásaként vált ismertté, és jelent fontos kutatási területet máig. Dolgozatomban arra szeretnék rávilágítani, viszonylagos ismertsége ellenére egészében mennyire kevésbé kutatott Gardizi műve. Célom a forrás elhelyezése a korabeli perzsa historiográfiában és a modern kutatásban, ismeretve kéziratait, fellelhető kiadásait, fordításait. Fontosnak tartom szemléltetni a korai perzsa kéziratok hagyomány ingatag voltát, nehézségeit. Pályamunkám második felében a Számánidák, a korai újperzsa világ egyik legfontosabb uralkodóházának leírását mutatom be az eredeti szöveg felhasználásával. Dolgozatom célja érzékeltetni, mennyire felhasználható forrás a Zayn al-Akhhbâr, különös tekintettel a kor turbulens politikai viszonyait, a keleti dinasztiák belviszályait, egymással folytatott konfliktusait, és a kalifátussal való kapcsolatukat illetően.

ARADI CSENGE ESZTER

Angoltanár-franciatanár, MA, 7. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Balázs Péter

egyetem adjunktus, SZTE BTK

Diskurzusok a 17. századi nőről és házasságról – Molière és Wycherley vígjátékainak összehasonlító elemzése alapján

Az alábbi tanulmányban a 17. századi angol dzsentrí és a francia polgári réteg házasság- és nőképét hasonlítom össze Molière Férjek iskolája (1661), Nők iskolája (1662) és William Wycherley Falusi feleség (1675) című vígjátékainak kontrasztív szövegelemzésén keresztül. A tematikus hasonlóság ellenére nyelvi szinten szembeszökő és minden bizonnyal jelentéssel bíró különbségek figyelhetők meg a két francia és az angol vígjáték között, melyek három fő területet érintenek: (1) a komikum eszköze az angol drámában a wit, míg Molière a commedia dell'arte-hez és a farce-hoz nyúlik vissza a nevetségesség kiváltásához, (2) a Falusi feleség szabadossága és erős metaforikussága éles kontrasztot képez Molière két vígjátékának visszafogottságával, (3) az angol drámában megjelenik a feleség-feleség dialógus. A kutatói kérdés arra irányult, hogy lehetséges-e a szöveg szinten megjelenő eltérésekből a két korabeli társadalmi réteg a házassággal, a nő, a feleség helyzetével szembeni eltérő attitűdjére és az ezeket meghatározó ideológiai különbségekre következtetni. Az elemzés módszertani alapját Claude Duchet (1971) szociokritikai megközelítése adta, mely a társadalmi struktúrák szövegszintű megnyilvánulásait keresi. Konklúzióként elmondható, hogy a nevezett társadalmi körökben a férj megcsalása általános jelenség, de eltérő a két kultúra hozzáállása: míg a francia férj egyértelműen elítéli felszarvazását, addig az angol sokkal pragmatikusabb, tisztában van vele, hogy felesége társadalmi pozíciójának megtartásához elengedhetetlen egy fiatal szerető. A megcsalás tehát elvárás, de semmiképpen sem esik pozitív társadalmi megítélés alá. Ez a viselkedés legitimizálja az egyéni és társadalmi hipokrizist. Emellett megállapítható, hogy az angol feleség bizonyos mértékű függetlenedése ellenére férje ugyanúgy tulajdonként tekint rá, mint ahogyan az Molière vígjátékainak negatív férfi szereplőire is jellemző: a diskurzus továbbra is a férfi hangján szólal meg. Végezetül ki kell emelni a wit szerepét az angol dzsentrí réteg életében: a szellemesség - nemtől függetlenül - nem csak kívánatos jellemvonás, hanem a népszerűség előfeltétele is. A két vizsgált Molière-dráma alapján ez gyakorlatilag teljesen hiányzik a francia felfogásból.

BIRÓ KRISZTIÁN

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 4. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Kulcsár Szabó Ágnes
tanszékvezető egyetemi docens, KRE BTK

Dr. Mészáros Márton
egyetemi tanársegéd, KRE BTK

Közelítések a rap értelmezéséhez

Domonkos István legutóbbi, 2008-ban megjelent könyve után hamarosan világhíressé vált, hogy a mű címében is megnevezett műfaji forma értelmezése bizonytalanságot kelt az irodalomkritikusok körében. Habár a magyar irodalomkritikában nincs egyetértés arról, hogyan definiálható a rap, általában kétféle felfogása figyelhető meg. Egyaránt tekintenek rá vulgáris nyelvi regiszterként és jellegzetes szóbeli struktúráként is. Természetesen mindkét megközelítés által érdekes eredményekre juthatunk, ám a rap átfogó vizsgálatára még nem került sor a hazai tudományos életben.

Viszont Akkezet Phia Kottazúr című lemezének 2010-es megjelenése után kifejezetten fontos lett, hogy átfogó tanulmány szülessen a rapról, ugyanis a csapat két előadója, Újonc (Závada Péter) és Saiid (Süveg Márk) olyan „fogásokkal” éltek a szövegeikben, amilyenekkel Parti Nagy Lajos, Kovács András Ferenc vagy Tandori Dezső költészetében is találkozhatunk. Tehát az új lemezük megkövetelte a rap elméleteinek felülvizsgálatát – főleg annak, amelyik a műfajt pusztán vulgáritásnak tekinti. Így a dolgozat célja az, hogy újragondolja a rapről alkotott elképzeléseket, s ennek érdekében három különböző (ám egymással összefüggő) aspektusból vizsgálja meg a műfajt: a „versformája”, a medialitása és a „retorikai” „teljesítménye” felől.

BODÓNÉ HOFECKER ZSUZSANNA

Fordító és tolmács, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Sutyák Tibor
egyetemi docens, SZTE BTK

Dr. Gyimesi Tímea
egyetemi docens, SZTE BTK

A szövegértelmezésről. A dekonstrukció hermeneutikai olvasata és a hermeneutika dekonstrukciója

Bármit olvasunk, bármit teszünk, minden tevékenységünk során értelmezünk is, az értelmezés teljesen áthatja a létünket. Ezért szorító szükséglet kideríteni, hogyan kell értelmezni, már csak azért is, mert erre nemcsak egy út kínálkozik. Azonban itt egy regressziós problémába ütközünk: értelmezési stratégiákat vizsgálva szintén értelmezünk, nem kerülhetünk az értelmezés elé, e kérdés véglegesen sosem tisztázható. E problémát nem feledve, sőt, ebből kiindulva – mivel a legjobb eljárás, ha legalább előre kinyilvánítjuk az értelmezési pozíciónkat – a dolgozat egy kísérletre vállalkozik, melyben két szembenálló értelmezésméleletet ütköztet meg egymással. Paul Ricoeur követve két ellentétes vonulatot, a hit és a gyanú hermeneutikáját különítjük el az interpretációelméletek halmazában, majd a hit hermeneutikája egy elméletének, az egzisztenciális hermeneutikának a pozícióját vesszük fel, és ebből értelmezzük egy, a gyanú hermeneutikáján belüli teóriának, a dekonstrukciónak egy rövid szövegét, majd ezt az eljárást fordítva is elvégezzük. A perspektíva-váltás talán előrébb vihet a probléma megoldásában. A két interpretált szöveg: Jacques Derrida: Éperons. Nietzsche stílusa és Hans-Georg Gadamer: Szöveg és interpretáció. Az egzisztenciális hermeneutika az értelmezések során tarthatatlannak bizonyul. Egyrészt maga a bizalom számolja fel az elméletet, ha egy szembenálló értelmezésméleltre alkalmazkodik: e hit maga után vonja az azonosulást az értelmezett fél nézeteivel, ami ez esetben azt eredményezi, hogy a jó hermeneuta szükségképpen dekonstruktőrre válik. Másrészt az egzisztenciális hermeneutika olyan elnyomott, elkendőzött előfeltevésekkel él (pl. a nevetséges létének tagadása), amelyek megkérdőjelezzik az elmélet legitimitását. Ugyanakkor a dekonstrukció sem tartható, főképp azért, mert általa nem érhető el semmilyen végső válasz és üzenet, mert azok mindig újból dekonstrukcióra szorulnak. Azonban kénytelenek vagyunk valamiképp élni, így minden egyes tettünk során fel kell adjuk a gyanakvás elvét, és cselekednünk kell valamilyen útmutatást és jelentést szem előtt tartva eközben. A dekonstrukció a végsőkig racionális, de elzárkózik a gyakorlattól, a hermeneutikában csorba esik a ráció, de a gyakorlatban kiválóan alkalmazható. Mind a racionalitás, mind a gyakorlat elválaszthatatlan része az antropológiai feltételezettségnek, így választani köztük – és a két elmélet közt – nem lehet. A kísérlet inkonzkluzív, de számos tanulsággal jár.

BURJÁN ÁGNES

Magyar-német tanári, MA, 5. félév
Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Szávai Dorottya
egyetemi docens, PE MFTK

A megtalált valóság. Rilke hatása Pilinszky János költészetére

Dolgozatomban Rainer Maria Rilke költészetének a Pilinszky-lírára gyakorolt hatását kíséreltem meg kimutatni. Munkám során egyúttal igyekszem rávilágítani az irodalomtörténeti hatás létrejöttének okaira, s bemutatni azokat a lehetséges hívóhatásokat a német nyelvterületen alkotó költő világértelmezésében és művészetfelfogásában, amelyeket Pilinszky a költőelődöt lírai műalkotásai, s esetleg egyéb írásai által megismerve beépíthetett saját írásművészetébe. Kutatásom alkalmával fény derült arra, hogy a két költő művészetfoglalma, s lírapoétikája több ponton is érintkezik egymással, ami mellett, hogy indokolttá, megalapozottá teszi a hatástörténeti kutatást magát, rámutat annak pszichológiai motiváltságára is.

Dolgozatom második részében Rilke Pilinszky János költészetére tett hatását – amelyet főként a lírai műalkotások versszubjektumának esetlegességében, a létezés szorongó magányának kifejeződésében, valamint a személyes létezés és a transzcendencia viszonyában láttam a leginkább érvényre jutni – próbálok a költőelőd versműveinek a Pilinszky-lírában fellelhető újraértelmezéseivel igazolni.

FELEKY MIRKÓ

Tanító, BA, 11. félév
Kecskeméti Főiskola, Tanítóképző Főiskolai Kar

Témavezető:

Dr. Galuska László Pál
főiskolai adjunktus, KF TFK

Másodteremtés

Fajunkat a kezdetek óta mozgatja a tudásvágy, a kíváncsiság, a mindent tudni akarás. A válaszokat, melyeket nem kap meg a tudományoktól fantáziájával helyettesíti. Egykor a mítoszok hordozták az emberiség tudását. Az újabb korokban a hagyományos mítoszokat a tudomány által felmutatott eredmények mellett a mitológiáknál gyakran semmivel sem megalapozottabb tudományos teóriák váltották fel. Mikor ezek a tudósok által létrehozott „tudományos mítoszok” már nem elégítik ki, esetenként viszont elkedvetlenítik, sőt, szorongással töltik el az embert, akkor, a hagyományos mítoszok pótlására – „másodteremtőként” – egész élő, lélegző világokat hoz létre. Az idő tükrében irodalmi példákön át szemléltetem az ókortól napjainkig ezeket a világokat, feltárom meghatározó alapfilozófiájukat, amely alapján megszülettek, s egymásra gyakorolt hatásait. A modern fantasy két univerzumát vizsgálom meg tüzetesebben, a talkieni Éa-t és a Warcraft világot, Azeroth-ot. Részletesen foglalkozom a rajtuk élő fajokkal, azok jellemével, hiedelemvilágával. A téma – amennyire tudom – hazánkban még kevésbé kutatott terület, pedig a barangolás az újkori fantasy világainak terein a gyermek- és ifjúsági irodalom széles olvasórétegeinek szerez mindennapi örömet.

KAPOSI KRISZTINA

Magyar nyelv és irodalom, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szávai János

professor emeritus, ELTE BTK

Estétikai tapasztalat és misztikus-vallásos élmény. Sík Sándor Alexiusa a Dionüsziosz Areiopagitész-i via triplex és a középkori szeretetmisztika tükrében

Dolgozatomban Sík Sándor egy talán kevésbé ismert alkotásával, Alexius című misztériumával foglalkozom. A műértelmezésén keresztül azt igyekszem bemutatni, hogy az a világi irodalomszemlélet számára archaikusnak ható olvasói tapasztalat, amely a művészetet (irodalmat) és a vallást, szakralitást egységben szemléli, s amely szerint az olvasás egyfajta unio mysticához vezet (het), hogyan éleszthető újjá a modern irodalom közegében. Ezt a célkitűzést szem előtt tartva, Sík Alexiusát a középkor két meghatározó eszmerendszere, a Dionüsziosz Areiopagitész-i misztikus teológia (mindenekelőtt a via triplex elve) és a középkori szeretetmisztika felől közelítem meg. Elgondolásom szerint e speciális interpretációs stratégia működtetése lehetővé teszi, hogy az Alexiust a kettős unio mystica irodalmi modelljeként olvashassuk: Az imitatio Christi analógiájára ugyanis elgondolhatunk egy imitatio Alexii-t is, amely a mű befogadásának eredményeképpen az olvasóéletébe beépülve egy második unio mystica lehetőségét hordozza magában. Sík alkotásának ezt a második, jóval mélyebb szinten meghúzódó, sokkal összetettebb szemantikai rétegét mindenekelőtt a mű intertextuális-parafrazstikus hálójára (legfőképp a mű erős bibliai intertextualizáltságára és a theologia mystica gondolati struktúráinak mély jelenlétére) és pragmatikai szövegenerációs eljárásaira figyelve fejthetjük fel; de az alexiusi deificatio értelmezéséhez segítségül hívott dionüszioszi spirituális modellben is elhelyezhetjük, ezáltal egy kétszeres interpretációs keretbe illesztve a műben meghúzódó unio mystica egyszerre esztétikai-irodalmi és misztikus-vallásos tapasztalatát.

KERESZTES BALÁZS

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dánél Mónika

tanársegéd, ELTE BTK

Houellebecq - A realizmus intézményes és mediális lebontása - A La carte et le territoire olvashatósága

Michel Houellebecq nemcsak a kortárs francia próza egyik legismertebb és legsikeresebb szerzője, de egyben generációjának Magyarországon is legolvasottabb képviselője. Dacára az irodalom nyilvánosságában betöltött előkelő helyének (előzetes információk szerint az íróépp az OTDK hónapjában lesz a Könyvhét díszvendége), valamint az utóbbi évtizedben kialakult francia, német és angolszász recepciójának, a magyar tudományosság mindeddig nem méltatta figyelemre életművét. Munkámban kísérletet teszek a leggyakrabban ellentmondásos vagy botránys jelzővel aposztrófált szerző legújabb, 2010-ben Goncourt-díjjal kitüntetett regénye, a La carte et le territoire megszólaltatására. A szóban forgó (élet)mű véleményem szerint nem csak irodalomtörténeti szempontból vonhatja magára a hazai irodalomértelmezők figyelmét: tematizált problémakörei (intézményesség és ökonómia, közvetítettség, materialitás), valamint mindezt láthatóvá tevő poétikai eljárásai, melyek a magas- és populáris kultúra regisztereit egyaránt felhasználják, műveit egy tágabb kultúratudományi összefüggésrendszerbe állítják. A legújabb regénye már csak azért is kézenfekvőnek tűnik egy effajta vizsgálódás számára, mert benne a művészet tematikus szinten is központi problémává válik. A dolgozat a regényben kifejtett látens művészetelméletet, mely a világtapasztalat alapvetően mediális és intézményes konstruáltságát, az ökonómiai diskurzustól való elválaszthatatlanságát teszi kiindulópontjává, a szerző recepciótörténetében leggyakrabban realistának nevezett poétikájával szembeveti. A regény kapcsán azt kívánja bemutatni, hogyan lehetséges egy olyan alkotói attitűd fenntartása, mely nem kíván lemondani társadalmon kívüli, tudományos igényű, objektív megfigyelői szerepéről, miközben kíméletlen éleslátással tudatosítja önnön realista igényű megszólalási pozíciójának mediális és intézményes alapjait. A tömegmédiá képeit, az ismeretterjesztő katalógusok és a Wikipedia szövegrészeit is feldolgozó műírásmódja nem csak a világról alkotott eredeti kép megalkotásának lehetőségeit problematizálja, de a közvetítés mechanizmusában az emberhez való hozzáférést is.

KISS GÁBOR

Skandinavisztika, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Annus Ildikó

könyvtárvezető, megbízott előadó, ELTE BTK

Gyermekversek felnőtt fejjele.**A svéd kortárs gyerekvers: gyerekvers-e egyáltalán?**

A tanulmány célkitűzése a svéd kortárs gyerekversek ismertetése és elemzése. Fő kérdésköre a gyermekirodalom műfajának komplexitása és kortárs svéd gyerekversek visszatérő témái. A tanulmány során továbbá megpróbálunk választ találni arra, hogy milyen jegyek teszik unikálissá a svéd kortárs gyerekverseket, illetve, nevezhetjük-e a svéd kortárs gyerekverseket valódi gyerekverseknek. A tanulmányban szereplő versek az „Ami a szívedet nyomja” című antológiából származnak, mely Magyarországon nagy sikernek örvend, így igyekszünk tehát utánajárni eme sikernek, mind kulturális és irodalmi szempontból. A tanulmány során példákkal illusztráljuk az irodalmi és kulturális tendenciákat, valamint elemzésekkel igyekszünk megkönnyíteni a művek átfogóbb megértését. A tanulmány tehát ilyen értelemben felöleli mind a magyar, mind a svéd irodalmat és kultúrát, ezzel egy átfogóbb képet adván mindkét kultúra gyermekirodalmáról, illetőleg a felnőtt interpretációk lehetőségéről.

KOVÁCS ANETT

Magyar, BA, 6. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kusper Judit

főiskolai docens, EKF BTK

A férfi és a nő a mesében

Választásom azért esett a mesékre, mert ezek a művek az emberiség több ezer éves ismereteit, hagyományát dolgozzák fel, örök érvényűek, és a történetek hiába nyúlnak vissza régre, mégis képesek mindig aktuális kérdésekre szintén aktuális válaszokat tartogatni. Mindenki a saját életének hőse, és meséink gazdag tárháza között mindenki talál olyat, ami olyan, mintha róla írták volna. Dolgozatomban a meséken belül is a népmesékkal, azon belül pedig tündérmesékkal foglalkozom. A továbbiakban a férfi és női kapcsolatokon, feladatokon belül arra a kérdésre keresem a választ, hogy a hősnők valóban csak várják-e, hogy a hős megmentésükre siessen, hogy aztán majd boldog feleségeik lehessenek. Valóban csak a hősöknek kell emberfeletti próbákat kiállni és feladatokat teljesíteni, a nő pedig otthon vár? Az alábbiakban Hamupipőke, A macskacica, A szép leány és a szörny, valamint A békakirály című meséken keresztül kutatom a választ erre a kérdésre. Dolgozatomban láthatjuk, hogy bizony a hősnőnek legalább akkora feladatot (ha nem nagyobb) kell kiállnia ahhoz, hogy megszerezze szíve választottját, mint a hősnek. Itt vége is lehetne a mesének – de mi van utána? Hamupipőke és Macskacica története azt mutatja be, hogyan jutunk el ideig. A szép leány és a szörny, valamint A békakirály még ennél is izgalmasabb kérdésekre tartogat választ: mi történik utána? Vajon mi szükséges a mesék szerint ahhoz, hogy a kapcsolat működjön és milyen fejlődési szakaszokon kell keresztülmenniük a hősöknek, hősnőknek ehhez?

Dolgozatom második fejezetében azt tárgyalom, voltaképpen mi is a mese, és miért fontos, hogy ne csak olvassuk, hanem értelmezzük a meséket. Kitekintek a mesélés hagyományaira, magára a mesélőre, valamint arra, hogy mit adhatnak nekünk a mesék. A harmadik fejezetben ismertetem a mesék típusait, hogy láthassuk, mi közül választottam ki a tündérmeséket és miért. A hősök és hősnők című fejezetben azt tárgyalom, hogy miben különböznek a férfiak is a nők a hősi pozíciót tekintve, ennek mi a jelentősége. Ennek a mesék feldolgozásánál kulcsfontosságú szerepe lesz. A következő fejezetben a mellékszereplők típusait ismertetem, hogy a kik, illetve mik segítik vagy épp akadályozzák hősünket vagy hősnőnköt a feladat teljesítésénél. Az utolsó fejezetben a meséken keresztül támasztom alá hipotézisemet.

PÁLI ATTILA

Magyar nyelv- és irodalomtudomány, MA, 11. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Osztrólczyk Sarolta

óraadó oktató, PPKE BTK

A tér mint a matéria rendezőelve a lírában

„Ő, az ember... neki meg nem kell semmi más,
csak meglegyen a napja, földje, holdja.
Látni, élni, sírni.”

(*Kemény István: Isteni legyintés*)

Nehézzen tudjuk elképzelni a gondolkodást a tér mindent átható, mindenütt jelen levő metaforája nélkül. Az ember számára evidens, hogy napja, földje, holdja van, van fönt, lent, irányok vannak, térstruktúrák, és gondolkodása az anyagba (azaz a térbe, mivel hogy tér csak az anyag által van) való vetettsége folytán maga is térbeli, mint ahogyan a nyelv is a „fent”, „lent” (szintagma), „mellett” (paradigma) struktúrái mentén szerveződik, mint ahogyan minden nemű gondolati rendszer. Ez a tény egyáltalán nem meglepő, hiszen az ember maga is anyagi lény, a teste anyag, idegrendszere is anyag: tér. Gondolkodása a materiális létezők érzéki megtapasztalásából fejlődött ki, absztrahálódott, vonatkozódott el az idők folyamán, a legelvonabb fogalmaink mögött is meghúzódik a képiség (tehát anyagiság) emléke. Jelen dolgozat nyelvi képződményeket, verseket vizsgál, abból az alapfeltevésekből kiindulva, hogy a nyelvi jel tudattartalmakat fejez ki, tudattartalmakat rögzít és örökít, amely tudattartalmak absztrakt fogalmiságukon túl mindig hordozzák magukon a matéria, a tér konkrétságát, képiségét, és azt tartja szem előtt, hogy a nyelv logikai-grammatikai elrendezettségén túl komoly viszonyban van a képiséggel és zeneiséggel, tehát a festészettel, a szobrászattal, a zenével rokon, azaz mediális természetű, mert szemantikája oly módon rétegzett, hogy különbözőérzéki és absztrakt elemeket tart egybe. Ez a tulajdonsága a líra esetében kiemelt jelentőségű, hiszen lírai szövegnek nem elsősorban pragmatikai jelentéssíkja (grammatikai jelentés) hivatott hatást kiváltani, hanem a szó mediális összetevőiből összefonódóérzéki síkja is. Olvasáskor az ember az anyag állandósága és szelleme állhatatlansága rendíti meg, a tudat magára döbben, saját nyomai között bolyong. Holmi foltok egy sima felületen képesek az embert mozgásba hozni, és olyan gomolygást létrehozni benne, aminek szemlélése gyönyörű, borzongató és kétségbeejtő. A dolgozat azt vizsgálja a modern magyar irodalom néhány versének segítségével, hogy a líra anyagi meghatározottságában (a tinta a papíron, a rezgés a levegőben), érzéki mivoltában milyen kifejezési potenciálok rejlenek.

STUMMER KRISZTIÁN

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szavai János

professor emeritus, ELTE BTK

Pestis és ismétlés

Dolgozatom középpontjában Daniel Defoe A londoni pestis (The Journal of the Plague Year) című műve áll. Nem a regény komplex elemzését tűztem ki célul, hanem a pestis jelenségének, metaforájának működését szerettem volna vizsgálni Kierkegaard ismétlés-teóriájának felhasználásával. A két műösszekapcsolása merész vállalkozásnak tűnhet, lévén a Defoe-szöveg (mint elemezendő mű) történeti elsőbbsége a dán filozófus könyvéhez (mint elméleti, filozófiai háttérhez) képest. E szokatlanok tűnő társítás, véleményem szerint, megnyitja a művek határait. Egybefolyván tágabb horizont felé irányulnak – mint önmagukban elemezve –, mely irány a pestis, mint tömegbetegség, valamint a pestis, mint metafora jelenségeit, jellegzetességeit helyezi előtérbe történelmi (a betegség, a tömegsírok ismétlődő felbukkanásai) és irodalmi (Boccaccio, Poe, Flaubert, Manzoni, Camus) viszonylatban. Választott témám kulturális egyetemességét egy tematikailag ide tartozó festmény (Jean-Antoine Gros Napóleon Jaffában) játékba hozásával érzékeltettem.

Defoe és Kierkegaard társításában Jób története adta a kiindulópontot. A dolgozatban körbejártam a pestis emblematikus jelentéseit, s Kierkegaard Jób-elemzését próbáltam vele kapcsolatba hozni. Az individuumot (Jóbot és Defoe Névtelenjét) fenyegető krízis kapcsán az ismétlés és az emlékezés Kierkegaard-nál fennálló ellentétét állt szándékomban összhangba hozni, nevezetesen azt, hogy – Jób példáját felidézve – a kettő nem zárja ki egymást, hanem épp ellenkezőleg, Jóbnak emlékeznie kell korábbi életére, s az azt követő „bűnhődésére”, hogy az ajándékol, a vezeklésért kapott megismételt élet érvényességét kaphasson.

Jób történetének, illetve Kierkegaard Jób-interpretációjának figyelembe vételével próbáltam megrajzolni a pestis metaforájának működését Defoe könyvében, s magát a történetet mintegy a Jóbéhoz hasonló szenvedéstörténetként olvasni. Az ismétlés, következtetésem szerint, nem átélhető, de leírható. Kierkegaard és Defoe hősei naplót írnak, az ismétlés tehát az emlékek révén valósulhat meg. Defoe regénye így nem csupán a pestis világról való tárgyilagos tudósítás, hanem a megfertőződött környezetben a személyiség megszületésének, a Névtelen elnevezésének meséje.

TOKOS BIANKA

Magyar alapszak, BA, 5. félév
Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

dr. Kovács Gábor

egyetemi adjunktus, PE MFTK

Homérosz nyomában

Dolgozatom célja, hogy bemutassa egy műfaj, az eposz, illetve a műfaj paródiáin keresztül annak változását, irodalomban betöltött szerepét, mindezt úgy, hogy ebből a hosszú alakulástörténetből három művet ragadok ki, s ezeket értelmezem: az antik eposzt, Homérosz Odüsszeia és Íliász című művén keresztül, az eposzi hagyománnyal való szakítás példáját, Petőfi Sándor A helység kalapácsa című paródiáját, illetve egy kortárs megvalósulást, Varró Dániel Petőfi Sándor című művét.

A dolgozat első részében általánosan vizsgálom az irodalmi hagyományt, az irodalom mozgatórugóit, középpontban az utánzás-eredetiség és az intertextualitás fogalmak tisztázásával, a paródia szükségessége, jelentősége, jellemzői is tárgyalásra kerülnek. A dolgozat középpontjába a három mű interpretációja kerül, összehasonlítva a közös elemeket; az eposzi kellékek és a nyelvi paródia eszközeit, funkcióját, valamint a szövegszervező eljárásokat. Igyekszem visszautalni a fent említett fogalmakra, s vizsgálom ezek megvalósulását az alkotásokban, különös figyelmet fordítva az intertextualitás jelenségére. Kísérletet teszek arra, hogy bebizonyítsam, hogy a művek hermeneutikája csak rendszerben működik (hermeneutikai kör), illetve vizsgálom, hogy a riceuri hármás mimézis „modellje”, illetve fogalmi mennyiben alkalmazhatók a három szövegre.

A befejező részben kitérek a homéroszi hagyomány lírában való folytatásának lehetőségeire is, elsősorban Kovács András Ferenc, Konsztantinosz Kavafisz és Jorge Luis Borges költeményeinek értelmezésével.

TÓTH ZSÓFIA

Magyar, BA, 6. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hermann Zoltán

tanszékvezető egyetemi docens, KRE BTK

Női szerepmoделlek a pöttyös és csikos könyvekben

A Móra Ferenc Ifjúsági Kiadó által kiadott pöttyös és csikos sorozathoz tartozó lányregények igen széles olvasóközönségnek örvendtek az elmúlt több mint fél évszázad során. A sorozatokban megjelent regények közül néhányal foglalkozott behatóbban a szakirodalom, azonban az 1958 óta kiadott regényekről még csak összesített lista sem jelent meg. Ezt a hiányt igyekszem pótolni dolgozatomban, valamint a regényeket kategorizálni és főbb jellemzőiket ismertetni. Dolgozatomban kitérek két, nem hagyományos lányregény a Harisnyás Pippi valamint az Anni és a film című regények elemzésére is.

VILMOS ESZTER JUDIT

Magyar-francia, BA, 2. félév

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szolláth Dávid

egyetemi tanárságéd, PTE BTK

**Ízes nap-cafat, nyálás, nyúlós azúr – A lírafordítás modern hagyományai magyar
Részeg hajó-fordítások tükrében**

A Nyugat első nemzedékének versfordításai máig számos idegen nyelvű költemény legismertebb tolmácsolásai hazánkban, noha az azóta eltelt évtizedekben többen újrafordították őket, hol csatlakozva Tóth Árpád, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső formahűségre alapuló hagyományaihoz, hol eltávolodva tőlük. Rimbaud Részeg hajója is, amelynek eddig legalább nyolc különböző magyar változata ismert, bejárta ezt a fordítástörténeti utat, melyet végigkövetve érdekes fordításelméleti és fordításgyakorlati kérdésekkel szembesülünk; felmerül egyrészt a fordítói hűség kérdése, mely a korai nyugatosoknál leginkább a versforma és az egyéni költői nyelv túlzott előtérbe helyezésével válik problematikussá, és amely lehetetlensége mellett francia nyelvterületeken komoly elméleti munkánk érvelnek. Emellett felmerül az újrafordítás kérdése, ami az eredeti költő, a fordító és az újrafordító alapvető versenyhelyzetére és utóbbiak kritikai szerepére enged rálátást, és a fordításokat összevetve újabb stratégiákat, ezeken keresztül nemzedékenként eltérő perspektívákat világít meg.

Arthur Rimbaud *Le Bateau Ivre* című versét Tóth Árpád, Kardos László, Rónay György, Franyó Zoltán, Timár György, Tornai József, Dunajcsik Máttyás és Lackfi János tolmácsolásaiban vetem össze a magyar változatokkal, és azokat egymással. Megfigyelhetjük, hogy Tóth Árpád után, aki viszonylag szabadon bánt a fordítandó szöveggel, egyre pontosabb fordításokra törekednek költőink, azonban ritkán érik el a klasszikussá vált fordítás esztétikai színvonalát, noha ennek felülmúlása általában nem is képezi a fordítói intenciók részét. A Nyugat költőinél tapasztalt individuális fordítás éles ellentétben áll a napjainkban nyugaton (leginkább Franciaországban) képviselt „láthatatlan fordító” eszményével, melyre hazai fordítóink többsége is egyre inkább törekszik.

Kortárs költőink gyakran említik a magyar fordításkritika szükségességét. Fontos, hogy kritikai, elemző szemmel vizsgáljuk a magyarra (és magyarról) átültetett műveket, így segíthetjük a világirodalmi művek hazai megértését, az idegen kultúrák és szerzők minél pontosabb megismerését.

BÍRÓ GYÖNGYVÉR

Régészet, MA, 3. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Wolf Mária

egyetemi docens, SZTE BTK

Árpád-kori teleprészlet Jászfényszaru–Szőlők-alján

Jászfényszaru–Szőlők-alján 2007-ben Kertész Róbert vezetett megelőző feltárást, amelynek során egy nagyterjedésű Árpád-kori település részlete látott napvilágot. A feltárást nagy felületen végezték, több mint 300 jelenséget tártak fel, és már a nagy mennyiségű leletanyag első szemrevételezésénél kiderült, hogy több olyan kerámiatípus, ill. díszítési forma is szerepel az anyagban, amelyek keltezési, tipológiai vitákat válthatnak ki. A fémanyag mennyisége elenyésző ezek közül is kevés tárgy bír keltezőértékkel, így az objektumok korának meghatározására a bőséges kerámiaanyag adhat lehetőséget. A feldolgozó munka még folyik, így most két házcsoport, és ezek leletanyaga került bemutatásra. A leletanyag régészeti datálása mellett fontos szerepet kaptak az objektumok között fennálló szuperpozíciók, és ezek térinformatikai kiértékelése. Utóbbiak alapján a feltárt településnek két Árpád-kori periódusa is volt, a korábbi a 11. sz. vége és a 12–13. sz. fordulójá közötti időszakra, míg a későbbi a 12–13. sz. fordulójától a 13. sz. folyamára tehető. Érdekességet jelentett a belső peremdísz kései felbukkanása, ahogy a pecsétlő kerékkel készült minta jelenléte is. A két periódus kerámiaanyaga alapanyag összetétel szempontjából hasonló, de makroszkóposan és petrográfiailag jól elkülönült egymástól. A kerámiák égetési hőmérsékletének max. 800–850°C-ra becsült értéke ellentmond a korábbi, magas égetési hőmérsékletéről szóló feltételezéseknek. A térinformatikai elemzés alapján őseink az Árpád-korban (is) lehetőség szerint a magasabb térszíneket részesítették előnyben. A tudatos területrendezésre utalnak a házsorok és a településen átfutó, utcaként azonosítható sáv, így a múlt század közepén meggyökeresedett, laza szerkezetű Árpád-kori falukép halványulni látszik. Kiemelendő ennek a feltárásnak a fontossága, mivel kevés Árpád-kori települést ismerünk, amelyet ilyen nagy felületen kutathattak az ásatók, ill. még kevesebb, amely ezek közül publikálásra került. A telep többrétegűsége még érdekesebb teszi a Szőlők-alján feltárt lelőhelyet, így a feldolgozási munka folytatása nem csak időszzerűsége miatt szükséges, de Árpád-kori településeink ismeretanyagához is fontos adatokkal járulhat hozzá. Mindezek miatt érdemes minél több nézőpontból, minél több módszerrel (történeti adatok, relatív kronológia, régészeti értelmezés, archeometria, térinformatika) vizsgálni az adott lelőhelyet és annak leletanyagát, hogy a lehető legtöbb információt gyűjtsük elődeink életéről.

FEKETE LÁSZLÓ

Régészet, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Wolf Mária

egyetemi docens, SZTE BTK

Újabb régészeti adatok a Bódva-völgyének avar kor végi történetéhez

Hídvégárdó-Malomszög lelőhely feltárása gyarapították ismereteinket a Bódva-völgy 9. századi ismerteinket.

Az objektumok a korszak más lelőhelyről előkerült gödör típus itt is meghatározó, funkciójára sajnos csak következtetni tudunk. A földbemélyített házak hiánya utalhat felszíni, faszkeretű házak használatára. A két külső kemencének már megléte is jelentős.

A kerámia töredékek kis számuk ellenére nagyon változatosak. Háromféle soványítási módot lehet megkülönböztetni, köztük a ritka meszes soványítást. Az égetésük is ugyanilyen sokszínű. Ebben is van egy helyi sajátosság, a gázbuborékos, porózus darabok magas aránya. A díszítésük egységes, vonalkötegekből és hullámvonalkötegekből áll. A töredékeket párhuzamok alapján a 9. századra lehet keltezni,

Az agancstégely különlegessége folytán külön figyelmet érdemel. A kutatás egyöntetűen egyetért sőtartó funkciójában és eredetét az avarokhoz köti. A tárgy keltezése nehézséget okoz. Lehetőséget csak a díszítés kínál, pontos párhuzama nincs, de a részlet minták a 9. század felé mutatnak

A helyi lakosság etnikumának meghatározása nehéz. Államiságuk bukását az avar emberek valószínűleg túlélték és régi lakhelyeiken folytathatták életüket. Helyi szlávokra sincs bizonyítékunk, bár a nyelvészeti források utalnak a jelenlétükre.

Bár a lakosság etnikuma kérdéses, az avarokhoz való kötődése valószínűsíthető. Az szintén feltehető, hogy tartósan itt éltek és átvészelve a 9. századot megérhették a magyar honfoglalást.

HARAMZA MÁRK

Történelem, MA, 3. félév
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. habil. Fehér Bence

egyetemi docens, KRE BTK

IX-XII. századi iszlám acélgyártási eljárások rekonstrukciója

Atárgyalt korszak had- és fegyvertörténetét tanulmányozva számos különlegességet találhatunk. Ezek közül az egyik legkiemelkedőbb az iszlám vasművességben is fellelhető damaszkuszi acélnak nevezett fém típus, mely köré legendák kötődtek.

Ugyanilyen tisztelet övezte a készítési módot, is, ami legalább annyira féltve őrzött kincs volt, mint maga a fegyver, hiszen drága összetevőin kívül számos tudás és mesterember szaktudása ötvöződött egy pengében.

Dolgozatom célja azon kísérletek, és eredményeinek bemutatása, melyek a források értelmezésére, és a damaszkuszi acél – illetve gyártási technológiáinak – lehetőségek szerinti rekonstrukciójára irányultak.

A tanulmány jellegét tekintve kísérleti régészeti és archeometriai, bár az összetevők és az eljárások egy részét kénytelen voltam modern megfelelőjűkkel helyettesíteni. A fémgyártási technikákat nem egészben vizsgáltam, megvalósításainak általában egy-egy részére koncentráltam abból a megfontolásból, hogy annak folyamatát jobban sikerüljön megérteni, ne vesszen el az egészben.

Az ilyen, gyakorlati úton végzett forráskritika során lehetőség nyílik az írottak új szemszögéből történő vizsgálatára, valamint annak illusztrálására, hogy hány szakma és tudományág együttes munkájára volt szükség ahhoz, hogy a föld érceitől, ásványi anyagaitól és növényeitől eljussanak a damaszkuszi acélpengékig.

HAVASY ORSOLYA

Régészet, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Tomka Gábor

főmuzeológus, régész MNM, Magyar Nemzeti Múzeum

Kék alapszínű habán edények a budai várból

A budai vár területén az 1940-es évek végétől folyamatosan zajlanak a régészeti feltárások. Ezeknek a kutatásoknak eredményeként a különböző régészeti korszakok leletei hatalmas mennyiségben kerülnek a Budapest Történeti Múzeum raktáraiba. A jelen tanulmány ezek egy bizonyos 17. századi típusból dolgoz fel darabokat: a dolgozatban 71, kék alapszínű habán kerámiaedény töredéke kerül feldolgozásra, négy különálló ásatás anyagából.

Történeti forrásokból a kerámiák készítőit és azok történetét jól ismerjük: tudjuk, hogy az anabaptisták őseinek a svájci területekről hitük miatt menekülniük kellett, majdnem százéves vándorlás után egy időre pedig hazánkban találtak menedéket. A habán kézművesek termékei értékes és nagy becsben tartott darabok voltak. A kék habán edények a kutatásban külön problémakört képviselnek: vitatott megjelenésük, készítésük helye és annak technikája is, amihez a szerző az egyes formacsoportok ismertetése után a tárgyak díszítését, színezését elemezve próbál hozzájárítani. A leleteken ugyanis jól megfigyelhetők a készítés menetére utaló jelenségek is.

A díszítmények vizsgálata során az anyagon belül egy külön típus bontakozik ki: a csillagmintás edények köre. Nem kizárt, hogy ezek az egyszerűen dekorált, egymáshoz nagyon hasonló darabok valamilyen a nagybani kereskedelemre termelt vagy a szegényebb társadalmi rétegek számára is elérhető tömegárut képviselnek. Külön fejezetet érdemel a habán-török kereskedelmi kapcsolatok kérdése. Habár újkeresztények tudomásunk szerint nem éltek a Hódoltság területén, termékeik mégis több török kori lelőhely anyagában felbukkannak. Az írott forrásokból az is kiderül, hogy a hódoltság területe nagy felvevőpiac lehetett az adott korban, bár nem egészen világos, hogy pontosan melyik társadalmi vagy etnikai csoport tartott itt igényt a habánok ónmázás díszkerámiáira.

Végezetül a fenti témakörökön végighaladva elmondható, hogy az amúgy épségben fennmaradt gyűjteményes habán fajanszok feldolgozása mellett érdemes az ásatásokból származó töredékes anyaggal is foglalkozni, hiszen így jóval több tárgy elemzésére nyílik mód, jobban leszűkíthető az egyes típusok keltezése, jobban megfigyelhetőek az előállításnál alkalmazott technikák, valamint fény derül a korszak kereskedelmi kapcsolataira és a habánok lakhelyétől messzire jutott, szabad kereskedelemre szánt tárgyak jellegzetességeire.

HERBST ANNA

Történelem-régészet, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Mordovin Maxim

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Árpád-kori település Páparól

Dolgozatom célja Pápa város Árpád-kori képének bemutatása a rendelkezésemre álló irott, történeti források és a régészeti kutatások eredményeit felhasználva. Az eddig ismert kutatási eredmények összegyűjtése, kritikai elemzése és szintézise mellett saját eredményeimre is támaszkodtam. Saját kutatásaim keretében a 2011-ben Pápa Fő terén folyt ásatás egy részét dolgoztam fel.

Pápa neve először 1214-ben tűnik fel a forrásokban és ettől fogva már rendszeresen említik a 10-14. században főként főesperese és az itt élő királyi udvarnokok kapcsán. Az Árpád-kori forrásanyag elég szegényes, de annál informatívabb. Az oklevelekből egy széttagolt, több kisebb településből álló, királyi udvarnokok lakta falusias hálózat képe rajzolható meg, melynek központjában Pápa állt. Itt egy korai, királyi, esetleg királynéi udvarház megléte feltételezhető, erről árulkodik a Szent István vértanúnak szentelt exempt jogállású plébániatemplom és a főesperesség is. Mithay Sándor, Ilon Gábor, Szvath Márton és Mordovin Maxim ásatásai már a felszínre hoztak több Árpád-kori településséget a mai Eszterházy kastély, az egykori, Pápa részét képező Hanta falu (ma a város déli része), a Korvin utca és a Fő tér területéről. Szintén fontos adatokat gyűjtöttek az MRT írói, akik részletes terepbejárásaikkal további településrészeket tudtak feltérképezni a város területén. A 2011-ben végzett Fő téri feltárás során előkerült Árpád-kori településrészlet ezek közéékelődik, a tőle északra elhelyezkedő, Mithay által feltárt településtől egy árok választotta el. Kérdéses a Fő téri és az Ilon Gábor által a Korvin utcában feltárt 12-13. századi objektumok kapcsolata, a két lelőhely összetartozása közelségük miatt valószínűsíthető. A Fő téri feltárások során kiderült, hogy a 10-13. századi objektumok a tér délnyugati sarkában sűrűsödnek, választásom ezért is esett az itt található öt szelvényre, melyeknek objektumait és kerámiaanyagát dolgozatom keretében feldolgoztam. Pápa topográfiájában a 14. században történt egy nagy változás: az addig 300 éven keresztül lakott Fő téren egy kavicsos burkolatú piacteret hoztak létre, melynek során az Árpád-kori objektumokat feltöltötték, a területet elplanírozták. A város képének megváltozása a társadalmi átalakulással függhetett össze, hiszen az addig királyi szolgáltatónépek, udvarnokok lakta településből egy városias központ alakult ki, a kiváltságokkal rendelkező hospesek megjelenésével, a Garai család földesurasága alatt.

KISS ATTILA

Régészet, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Révész László

tanszékvezető, egyetemi docens, SZTE BTK

„A Kazár-tenger északi vidékét képezi a guzzīya pusztasága” A 10. századi oguz temetkezések régészeti vonatkozásai

Dolgozatunkban azt tűztük ki célul, hogy amennyire a téma szakirodalmi bázisa – ami alig negyedik százados múltra tekinthet csak vissza – megengedi, átfogó képet rajzoljunk a Kaszpi-tenger északi partvidékén tömörülő X. századi oguz temetkezések régészeti vonatkozásairól. Az orosz földi kutatás kurgánközpontú szemlélete miatt azonban témánk társadalomtörténeti vonatkozásban szükségszerűen korlátolt, így az csak az elit kurgántemetkezéseit taglalhatta, és nem érinthette az oguz köznép kérdését, amelynek régészeti hagyatéka egyelőre nincs meghatározva. Ezzel párhuzamosan a tárgyi anyag összehasonlító vizsgálata, valamint az oguz korszak régészeti emlékeinek belső kronológiája is kidolgozásra vár. A nehézségek ellenére a dolgot elkészítését indokolta az a tény, hogy a választott téma a magyar nyelvű szakirodalomban előzmény nélküli. A besenyők és a kunok hazai régészeti anyaga steppei párhuzamainak vizsgálata mellett a késő nomád régészeti körhöz tartozó oguz emlékek vizsgálata nem kapott figyelmet. Pedig ennek a jól megragadható műveltségnek a kutatása nélkül nem lehet igazán értékelni sem a sarkel-belaja vežai nomád – oguz-besenyő – temető anyagát, sem az oguz és besenyő töredékekből szervezett, XII. századi „fekete süvegesek” emlékeit. Még szélesebb körű vizsgálati lehetőségeket biztosít azonban a téma kidolgozása a besenyők és kunok, valamint a Kaszpi északi térségében oguzok előtt élt népek temetkezéseinek vizsgálatához – különösen, ami az átfedéseket illeti. A dolgot a téma kutatásának története után a X. századi oguz szállásterület körvonalazza az írott kútfők és az oguznak minősített kurgántemetkezések elterjedése alapján, majd ezt követi az oguz elit tumulusai rítusának, annak jellemzőinek taglalása. A temetkezési szokások összefoglalását a kurgánok tárgyi anyagának a leltára követi, az eddig megismert, egységes oguz régészeti anyagon belül két csoportra osztva – 1. csoport (nők és gyermekek temetkezései), 2. csoport (férfisírok). A tárgyi anyag vezértárgyai – mint oly sok esetben – itt is a női (és gyermek-) sírokból kerültek napvilágra (csepp-alakú, áttört csüngők, amulettek és madarat illetve madárszárnyat megjelenítő felvarrók, csüngők). A további emlékek használati eszközökben, ékszerekben és viseleti elemekben, fegyverekben, övgarnitúrákban valamint lószerszámokban és azok ékítményeiben öltének testet. A tárgyak bemutatását és jellemzőinek leírását összegzés, a felhasznált szakirodalom listája és a vonatkozó mellékletek zárják.

MIHÁCSI-PÁLFI ANETT

Régészet, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. B. Tóth Ágnes

egyetemi docens, SZTE BTK

Avar kori torzított koponyás esetek a Tiszántúlon

Munkám során a tiszántúli avar kori torzított koponyás temetkezéseket vizsgáltam meg közelebbről. Dolgozatomat egyrészt problémafelvetésnek, másrészt az évtizedek alatt felgyűlt, olykor vitatható szakirodalmi adatok tisztázásának szántam. A kutatás célja, hogy az antropológusok segítségével összegyűjtött avar kori torzított koponyás eseteken belül a publikált esetek revízió alá, a publikálatlan esetek pedig embertani és régészeti szempontból is feldolgozásra kerüljenek.

A dolgozatban ismertetett avar kori torzított koponyás lelőhelyek egyértelműen jelzik, hogy a régióban a korábbi időszakban (5–6. század) elterjedt koponyatorzítás szokása nem tűnt el teljesen a Hun Birodalom és a Gepida Királyság bukását követően, mint ahogy azt korábban vélték. Az embertani és a régészeti anyag kutatása alapján egyes lelőhelyen a korábbi közösség avar korba nyúló továbbélése feltételezhető, míg más lelőhelyen teljességgel kizártnak tartható. Az egyre gyarapodó torzított koponyás lelőhelyek számát összevetve a nem torzított koponyás lelőhelyek számával az állapítható meg, hogy az avar kori koponyatorzítás kuriózumnak számít, így a viszonylag kevés esetszám miatt az avar kori szokás kialakulásának a körülményeiről következtetéseket csak óvatosan lehet levonni.

Dolgozatomban – leszámítva Szegvár-Oromdűlő lelőhely 32 női sírját – 13 lelőhelyről 25 avar kori torzított koponyás temetkezést ismertettem. Ebből a számból 8 lelőhelyről származó 11 bizonytalan eset mellőzése után csupán 7 lelőhelyről származó 14 biztos esetet találtam alaposabb vizsgálatra alkalmasnak. A 14 biztos esetben belül meg kellett különböztetni a kifejezetten (4 eset), illetve az enyhén torzított koponyákat (9 eset). A két csoporton belül az eseteket a nemi és az elhalálozási életkor szerinti eloszlás, a temetkezési szokás, a tárgyi emléktanyag, a datálás, valamint az adott torzított koponyás sír és a temető belső rendje közti viszony szempontjából vettem sorra. A torzított koponyájú egyének társadalomban betöltött szerepének a meghatározása egyelőre problémás.

POKROVENSZKI KRISZTIÁN

Történelem, BA, 2. félév
Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Pusztainé Fischl Klára
egyetemi adjunktus, ME BTK

Dég–Erdősor utca Árpád-kori temetője és temploma

Dég településéről elsősorban adatunk 1138-ból származik, a dömösi prépostság adománylevelében szerepel Degu alakban. Természetesen a terület már korábban is lakott volt, például a római kori szórványtelepek és településnyomok is ezt bizonyítják. Kutatásaim szempontjából dolgozatomban témáim elsősorban az Árpád-korra fókuszál, azon belül is Dég templom körüli temetőjére. Magáról a temetőről az 1970-es évektől van tudomásunk. 1973-ban, a vízvezeték árkának ásása közben embercsontok kerültek elő az Erdősor utcában, majd néhány ház alapozása során is hasonló csontokat találtak. Az utca idősebb lakói ma is emlékeznek a kertjükben talált embercsontokra, melyekre kapálás, ásás közben leltek. Csukás Györgyi régész középkori templom körüli temetőt határozott meg a területen, illetve sikerült feltételezhetően a temetőhöz tartozó templom maradványait is lokalizálni a 13-as szám alatti telken. 2006-ban újabb adatok kerültek napvilágra a Dég és Lajoskomárom községek tervezett szennyvízhálózatához készített Kulturális Örökségvédelmi Hatástanulmányának köszönhetően. Ekkor Árpád-kori és 14-15. századi kerámiatöredékeket találtak, melyek középkori településre utalnak. A tervezett szennyvízhálózat Erdősor utcai nyomvonalának megelőző régészeti feltárására 2011-ben került sor, mely ásatás szakmai munkálatában magam is részt vettem.

A feltárt területen nem csak sírok kerültek elő, hanem településnyomokat is találtunk. Ez utóbbi minden bizonnyal fiatalabb eredetű, mivel egyes részei vágják a sírokat. A sírok között is megfigyelhetők bizonyos eltérések, melyek elemzésével, a településnyomok hozzájuk való viszonyával és a településtörténetben való elhelyezéssel foglalkozik dolgozatomban a rendelkezésemre álló adatok alapján.

Fontos, hogy egy-egy település történetének meghatározásánál figyelembe vegyük a régészeti feltárások eredményeit, mert e kor szegényes írásos emlékei nem minden esetben nyújtanak kielégítő információkat elődeink mindennapjaival kapcsolatban.

SIMON ELVIRA

Történelem-régészet szakirány, BA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szeverényi Vajk
mehívott oktató, PTE BTK

Késő rézkori állatáldozatok és értelmezési lehetőségeik a Kárpát-medence területén

A „Késő rézkori állatáldozatok és értelmezési lehetőségeik a Kárpát-medence területén” című előadásomban és dolgozatomban megkíséreltem összegyűjteni, valamint az általam összeállított katalógusban meghatározott, egységes szempontrendszer alapján elemezni a badeni kultúrához, az ún. badenizálódás folyamatához kapcsolódó, temetők és telepek területén feltárt állatáldozatokat. Időbeli keretként a legújabb kutatások szerint a Kr. 3600-2800/2600 körülire datálható időszakot határoztam meg, mely a boherázi, a klasszikus badeni és a posztbadeni Kostolac fázisokat jelenti. Kutatásom során arra a kérdésre próbálok választ kapni, hogy a késő rézkorban azok az állatok játszottak-e fontos szerepet az áldozatokban, amelyeket az ugyancsak ebben az időszakban kiteljesedő, ún. „másodlagos termékek forradalma” során fontosabb szerephez jutattak. Áttekintem továbbá a késő rézkorban bekövetkező változások több (elsősorban gazdasági) aspektusát és a különböző állatfajok szerepét ezekben. A vizsgált háziállatok elsősorban a szarvasmarha, kiskérődzök, sertés, valamint a kutya. Az állatáldozati rítusoknak számos értelmezése lehetséges, ezek közül néhány a dolgozatban is helyet kap. Mindehhez a rítusok régészeti és antropológiai interpretációjában bekövetkezett változások áttekintése is szükséges volt.

TARBAY J. GÁBOR

Régészet, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. V. Szabó Gábor

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Hogyan vallassunk kincsleletet? Elemzési módszerek egy későbronzkori depólelet kapcsán

Dolgozatunk a Kesztlőc-Bodzás-dűlői (Magyarország, Komárom-Esztergom) depólelet esetén fogalmaz meg új vizsgálati irányokat. A hagyományos tipo-kronológiai kérdések helyett, a lelet technológiai elemzésére, az együttes kapcsolatrendszerének felkutatására és a kontextus kiértékelésére koncentrálok. Fő kérdéseim, hogy vizsgálataim mennyire segíthetik a bizonytalan értelmezésű későbronzkori depóegyüttesek interpretációját? Erre a Ha A1 és Ha A2-es (Kr.e. 1200 – 1000) időszakban elrejtett 107 tárgyas depó jó vizsgálati lehetőségeket biztosít.

A makro megfigyelések során hat technológiai csoportban vizsgáltuk meg az együttes tárgyait. Ennek kapcsán fény derült változatos technikai fogásaikra és minőségi különbségeikre. Fontos eredményként könyvelhetjük el a lelet fragmentációs fokának és a tárgyakon észlelhető szándékos rongálásnak a kimutatását.

A kapcsolatrendszer vizsgálata során betekintést nyerhettünk abba, hogy egy ilyen őskori együttes mögött milyen összetett és dinamikus szociális és technológiai hálózat húzódik meg. Bemutatásra került, hogy a kesztölci depó hogyan illeszkedik rá egy a teljes Kárpát-medencét és szomszédos régióit egymásba fogó rendszerre.

A kontextus rekonstrukciója esetén összefüggést tudunk kimutatni a technológiai és kapcsolatrendszeri vizsgálatok és a depó lerakása között. Emellett rávilágíthatunk az együttes szabályos elhelyezésére.

TÓTH ZOLTÁN

Régészet, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Vida Tivadar

egyetemi docens, ELTE BTK

Dr. Rác Zsófia

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Dr. Birtalan Ágnes

egyetemi docens, ELTE BTK

Az avar kori hitvilág régészeti forrásai

A régészeti kultúrák hagyatékában a hitvilág megjelenése, annak értelmezése nem minden korban nehezíti meg, hogy írott forrásokkal nem rendelkezünk az adott népcsoport hiedelemvilágáról. Ha mégis maradtak ránk szövegrészletek, azok gyakran hiányosak, szinte csak minimális információkat tartalmaznak. A téma több szempontból is figyelmet érdemel. A forrásokból annyi információval rendelkezünk, hogy az avarok hiedelemvilága a sámánizmusra épülhetett. A keresztények által leírt szövegekben az avarokat pogányoknak, barbároknak nevezik. A temetkezési szokásaik pogánynak tekinthetők, mivel elhunytjaikat mellékletekkel együtt (fegyverek, ékszerek, szerszámok, ételek és italok, stb.) temették el.

A feljegyzéseken kívül a sámánok tevékenységét – belső-ázsiai szerepük és lehetséges avar sámánok (ok)on keresztül –, és annak „nyomait” (trepanációk, sérvkötők, sípok) részben ismerhetjük. A hitvilágra utalhatnak bizonyos tárgytipusok (amulettek, arcas csörgők, gyöngyök), a tárgyakon megfigyelhető állatábrázolások, valamint a temetkezési szokások (tájolás, többes temetkezések, halotti áldozatok, tojások és sarlók) is.

Az írott források, a régészeti leletek és a temetkezési szokások alapján kijelenthetjük, hogy az avaroknál a sámánizmus jelen volt, ezen kívül nem valószínű, hogy valamelyik világvallást felvették volna. A keresztény tárgyak néha megtalálhatók az eltemetett tárgyi hagyatéka között, azonban ez a szinkretizmusra utal, nem feltételezhetjük, hogy használója keresztény volt. Kronológiailag és földrajzilag sem mutat egységes képet a Kárpát-medence az avar korszak alatt a dolgozat témájának szemszögéből. A legtöbb szokás és tárgytipus már az avar kor első felétől kezdődően jelen van egészen a 8. század végéig vagy a 9. század első harmadáig. Azonban területileg jobban megfigyelhetők a különbségek, elsősorban regionális szinten. A Tiszántúlon és a Duna–Tisza közén a keleti, sztyepei hagyományok hosszabb ideig továbbéltek. A dunántúli, pannóniai területeken erősebb lehetett ez a hitvilági sokszínűség, hiszen az antik és germán elemek kontinuitása itt hosszú időn keresztül kimutatható, gondolhatunk itt pl. a Keszthely-kultúrára, vagy az amulettek néhány csoportjára is.

VADÁSZ EMESE

Régészet, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Wolf Mária

egyetemi docens, SZTE BTK

Egy különleges fegyvertípus. Adatok a másfélkezes kardok hazai történetéhez

A kardok különböző részei egyszerre több funkciót is ellátnak; formájukat alapvetően a kardforgatóízlése, az aktuális divat, a fegyver egyensúlya és a védőfegyverzet típusa határozza meg, így a X–XV. században számtalan variációjuk létezett. Bár a kutatók megkíséreltek egy, a markolatgomb- és keresztvasformák változásán alapuló időrendet felállítani, a korhatározáshoz elsősorban a kardpengét, annak alakját, hosszát és keresztmetszetét kell vizsgálni, s ezt kiegészíteni a keresztvas és a markolatgomb formájából levonható következtetéseket. A rövid kardtörténeti összefoglalásból kitűnik, hogy a védő- és támadófegyverzet változásai szorosan összefüggnek; az egyre fejlettebb védőfegyverzet kialakulása indukálja a mind hatékonyabb támadófegyverek megjelenését. A vizsgált másfélkezes kardtípus megjelenését is a XIII. század folyamán használatba kerülő, fejlettebb vértetetek felbukkanása idézte elő. Ezek a kardok speciális rendeltetésű fegyverek voltak, amit a tárgytipus középkori elnevezései – csatakard, hosszúkard – is megerősítenek; mindig kiemelik a fegyver szokatlanul nagy méretét és különleges rendeltetését, miszerint ezt a kardot a harcra csak a csatátérre vitte magával. A másfélkezes kardtípus jelentőségét jól mutatja, hogy forgatásának elsajátítását mind a német-, mind az itáliai harcművészeti iskola kiemelten fontosnak tartotta, s az ilyen jellegű munkákban a rapír térhódítása ellenére egészen a XVII. századig szerepel.

A fegyvertípus magyarországi megjelenésének idejét a kutatás jelen állása alapján nem ismerjük. Valószínűnek tartom, hogy Európa más területeihez hasonlóan hazánkban is a XIII. század közepe körül jelenhetett meg, de az általam vizsgált összesen 9 fegyver alapján általános következtetéseket levonni nem lehet, ehhez további kutatás szükséges. A téma magyarországi elhanyagoltságával szemben a külföldi kutatásnak sikerült elkülönítenie egy valószínűsíthetően magyar másfélkezes kardtípust, melynek képviselői Marko Aleksic gyűjtése szerint kifejezetten a Magyar Királyság területére összpontosulnak. A kutató által elkülönített N kardcsalád valószínűleg szerb eredetű lehet, s előfutárai a XIV. század végén – XV. század elején érkeztek a Magyar Királyság területére a mind északabbra tolódó török front hatására. Aleksic úgy véli, a típus a XV. században végig használatban volt a Királyság területén, s az ide sorolható fegyvereket minden valószínűség szerint itt is készítették.

VARGA ZSUZSANNA

Régészet, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Révész László

tanszékvezető, egyetemi docens, SZTE BTK

Csongrád-Vendelhalom 10–11. századi temetője régészeti és természetföldrajzi szempontból

Tanulmányomban Csongrád természetföldrajzi vizsgálatán keresztül jutottam el egy lelőhely szorosabb elemzéséhez. A földrajzi, vízrajzi viszonyok megfigyelésére után képet kaphatunk az eddig viszonylag száraznak hitt Alföldről, hiszen a térképen jól látszódnak az északnyugat-délkeleti irányítású vizes területek, mocsarak, erek, melyek mindegyike a Tisza felé igyekszik. Az útvonalak iránya is a vízrajzi viszonyok felvetítése után válhat érthetővé, hiszen, megfigyelhető, hogy a nagyobb vizes területeket kikerülve a lehető legegyszerűbben haladnak állomásaik felé. A dolgozat címét adó Vendelhalom lelőhely elemzése után elképzelhető, hogy egy előkelőbb csoport kezdhette meg a halmon temetkezését, erre utal a veretes csizma, illetve az aranyozott bronz szerelkes szablya előkerülése is. A további sírok leletanyagában megtaláljuk a katonáskodó réteget (további szablyák, íjászfelszerelés), néhány női temetkezésekben figyelhetünk meg a ruhadíszeket, de előfordulnak egyszerű karikaékszerrel, vagy melléklet nélkül eltemetett halottak is. Messzemenő következtetések levonására nem törekedhetek a temető töredékessége miatt, hiszen lehet, hogy további gazdag mellékletanyagú sírokat semmisítettek meg az évek során, de az is előfordulhat, hogy az előkerült veretes csizmát és szablyát tartalmazó sírok voltak a temető „leggazdagabbjai”, s a szerencsének köszönhetően pont ezek kerültek napvilágra. Úgy gondolom, hogy a Kárpát-medencei viszonylatban is sok szablya előkerülése egy temetőn belül felhívja a figyelmünket arra, hogy mennyire összetett folyamatok voltak hatással egy-egy csoport megtelepedési és temetkezési szokásaira. Véleményem szerint a dolgozatomban tárgyalt kereskedelmi útvonalaknak nem csak az Árpád-korban, hanem már a honfoglalás korában is kiemelt helyzetűek voltak. A Szeged-Szolnok útvonal, valamint az Erdély felől a Körös mellett érkező útvonalak és a délkeleti irányból, Szentés előtt egyesülő utak is a Bödi-révnél keltek át az Alföldre, s folytatták útjukat. Ezeket az útvonalakat felügyelhetők az ide települt emberek már a honfoglalás előtt is, hiszen az itteni dombokról, halmokról messzire el lehetett látni, így az átkelőhöz érkező nem kívánt személyeket, csapatokat már messziről észrevehették, s a rév és környékének védelmét biztosíthatták. A Bödi-rév mindkét oldalát körülölelik a lelőhelyek egy nagyobb kört alkotva körülötte. Úgy tűnik, hogy a természetes vízrajzi viszonyokat kihasználták, s a rév közelébe jutást minden irányból ellenőrizték.

FARKAS CSABA

Történelem, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Nagy Balázs

egyetemi docens, ELTE BTK

Bizánc és Antióchia. Diplomácia, avagy egy hatalmi játszma kérdései (1137-1143)

Adolgozat II. János bizánci császár két, Antióchia ellen vezetett hadjáratát mutatja be, melyekre 1137-38-ban, illetve 1142-43-ban került sor. A dolgozat kifejezetten a két hadjárat eseményeire és a bizánci-antióchiai kapcsolatok alakulására fókuszál a jelzett időszakban. A kortárs latin és bizánci források alapján próbál képet adni arról, mik is voltak János elképzelései. Elsőként az előzményekről olvashatunk az első kereszteseektől 1137-ig. A Bizánci Birodalom a Komnénosz császárok idején a térség egyik legerősebb hatalmává lett, miközben Antióchia válságokkal küszködött (trónöröklés, háborúk). Nyugati háborúi befejezését követően János Antióchia megszerzésére törekedett. Ennél a pontnál a szerző a hadjárat okait vizsgálja.

A hadjárat a korabeli források alapján több okra vezethető vissza, elsőként említhető az örmények kilikiai terjeszkedése, másodsorban Konstancia antióchiai örökösnoé Poitiers-i Rajmund házassága, illetve a rég elfeledett hűbérúri jogok felelevenítése. Ezt követően a császár és a herceg által megkötött 1137. évi egyezségről van szó, ahol a szerző felhívja a figyelmet az egyes problematikus részekre, mint amilyen például a herceg esküjének, illetve rekompenzációjának kérdése. Az egyezmény értelmében Rajmund elfogadta a bizánci hűbért és katonai segítségnyújtást ígért Zangi atabég ellen. Az események tükrében feltehetjük a kérdést, vajon melyik fél szegte meg az 1137-es egyezséget?

Az 1138-as sikertelen próbálkozás után János császár 1142-ben újból Antióchia alá vonult, és az öt évvel korábban kötött egyezségre hivatkozva követelte a bevonulást, ám azt Rajmund elutasította. János téli szállásra Kilikiába vonult vissza, a következő évben bosszúra készült, ám egy vadászbaleset során életét vesztette.

A tanulmány végén a szerző arra keresi a válaszokat, hogy mik voltak a két hadjárat eredményei, következményei. Rajmund és hercegsége sikeresen bújta ki a császár követelései elől, ugyanakkor a diplomáciai kapcsolatok új mederbe terelődtek. A két hadjárat segítségünkre van abban, hogy megértsük, mi is történt az első keresztések és Mánuel uralkodása között eltelt időszakban Antióchia és Bizánc között. Az egész egy hatalmi játszma, melynek célja a Szíria feletti hegemonia megszerzése volt.

GÁL KLAUDIA

Történelem, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hunyadi Zsolt
egyetemi docens, SZTE BTK

I. Henrik leányának részvétele az angol trónért vívott harcokban

Dolgozatom fő célja, hogy Matilda – I. Henrik angol uralkodó leányának és örökösének – az angol trónért vívott harcban betöltött szerepét olyan szemszögből vizsgáljam meg, amelyre a szakirodalomban még nem történt kísérlet. Munkám teljessége érdekében – mivel a hazai kutatási területen kevésbé tárgyalt témáról beszélhetünk – dolgozatom első felében Matilda életpályáját ismertettem, nagy hangsúlyt fektetve a trónviszály éveire. Munkám második részében a háborús konfliktus három eseményét, nevezetesen a „zászlós csatát” (1138. augusztus 22.), a lincolni ütközetet (1141. február 9.) és Oxford ostromát (1142. szeptember – december) kortárs narratív források segítségével elemeztem, és ezek alapján megvizsgáltam Matilda részvételét a fent említett eseményekben, abban a tekintetben, hogy nőként hogyan és milyen módon tudta akarátát érvényesíteni a katonai döntések meghozatalakor.

A három, fentebb említett ütközet, illetve ostrom eseménytörténetét több kortárs narratív forrás megörökítette, azonban Matildát, mint a konfliktus egyik főszereplőjét, nem emelik ki. Ennek ellenére mégis több nyomot fedezhetünk fel ezekben a dokumentumokban, melyek alapján azt feltételezhetjük, hogy Matilda aktívan közreműködött a katonai akciók megtervezésében, de konkrét információkat kapunk arról, hogy részt is vett azokban – bár akarátán kívül. Ennek nyilvánvaló bizonyítékai a Matilda által Dávidhoz, a skótok királyához írt levélről való híradás, illetve az oxfordi ostrom leírása, mely Matilda sikeres szökési akciója következtében a háború leghíresebb eseményévé vált.

Matilda nem csupán tehetséges politikus, hanem egy igen ambiciózus, férfias viselkedésű nő volt, aki gyorsan tudott alkalmazkodni az új helyzetekhez. Feltételezhetjük, hogy nem törődött bele abba, hogy akarátát teljesen figyelmen kívül hagyják a katonai döntések meghozatalakor. Azonban a trónért folytatott háborúban nőként aligha tudott volna ilyen mértékű ellenállást kifejteni féltestvére és bizalmasa, Gloucesteri Róbert segítségével, aki Matilda legfőbb embereként irányította a császárné erőit.

A dolgozat eredménye, hogy rámutat Matilda közvetett vagy közvetlen módon való részvételére a hadi eseményekben, melyet a szakirodalom egyértelműen kizárt, azon álláspontot hangoztatva, hogy Matilda végig a háttérben

ILKÓ KRISZTINA

Művészettörténet, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Klaniczay Gábor
címzetes egyetemi tanár, ELTE BTK

Szent Zoerard-András hagiográfiája nyugati és keleti források tükrében

Az 1083-ban, I. (Szent) László király által kezdeményezett kanonizáció során - ünnepnapja alapján - elsőként Zoerard-András véteztet fel a szentek közé Magyarországon. Egyben ő a főszereplője Boldog Mór (1000 k.-1070 k.) pécsi püspök 1064-1070 körül írt vitájának, amely a hazai hagiográfia első fennmaradt darabja. E két megállapítás alapján körvonalazható a zaborhegyi remete, Szent Zoerard-András kiemelt szerepe a magyar történetírásban.

Kutatásom során válaszokat próbáltam találni a zaborhegyi remete szokatlan önsanyargatási módjaira, illetve feltárni azok eredetét elsősorban görög és latin nyelvű szövegek vizsgálatával. Zoerard-András rendkívül szigorúan böjtölt, mindössze negyven diót evett a Szent Negyvennap idején. A diókat apátjától, Fülöptől kapta, ahogyan hasonló gyakorlatot említ Mór vitája az Egyiptomi Mária biosából ismert palesztin Zosimas abba esetében is. Zoerard-András más önsanyargatási módokat is kitalált: egy fából készült abroncsot rakott a fejére, amelyre oldalról köveket függesztett fel és éles nádszálak közéült, így ha elbóbiskolna a virrasztás közben a kövek a fejét megütik, a nádszálak a testét megszurják. Számos hasonló palesztin és szír módszer ismert, így Pachomios és Nagy Euthymios, ám talán az egyik leginkább Bessarión abba gyakorlata releváns, aki elmondása szerint tüskék közt állt a sivatagban negyven napon keresztül, de nem aludt el, és negyven éven keresztül sosem aludt az oldalán fekvé. Bessarión ugyanis nem csak éberségét próbálta feléleszteni, hanem önmagát fizikai fájdalommal büntette, hogy prancsoljon a testének. Zoerard-András a stylitákhoz is hasonlít, az oldalába pedig belenőtt ciliciuma, ahogyan Stylita Szent Simonnak. Úgy gondolom, jóval több keleti előkép található aszkézisének gyakorlásához, mint azt az eddigi kutatás feltételezte. Egyben kísérletet tettem a cseh, szlovák, lengyel és magyar szakirodalom összefoglalására és felülvizsgálatára is, amelyek gyakran figyelembe se veszik az övékkel párhuzamosan futó kutatások megállapításait.

KOVÁCS KITTI

Történelem-földrajz tanár, MA, 1. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szántó Richárd
egyetemi docens, SZTE BTK

A Maeotis ingoványai. Történeti-földrajzi vizsgálat antik és középkori szerzők, valamint korai térképek alapján

Az antik és középkori forrásokban többször is előforduló Maeotis elnevezést a szakirodalom egyértelműen azonosítja a mai Azovi-tengerrel, bár a mellette szereplő terminusok – mocsár, ingovány, tóés tenger – ezt nem feltétlenül igazolják. A dolgozat célja a Maeotistra vonatkozó információk bővülésének nyomán követése Hérodotosztól egészen Kézai Simonig, különös tekintettel az egyes szerzők személyes tapasztalataira, valamint az információk hagyományozódásnak feltérképezése.

Strabón, Jordanes, Mascudi és Rubruk Willelmus munkáiból kigyűjtöttem a Maeotistra vonatkozó földrajzi adatokat, majd ezeket összehasonlítva megállapítottam a hasonlóságokat és különbségeket. A térképi források elemzésekor főleg a 16-18. századi ábrázolások kerültek előtérbe, mivel ezeken jól követhető a középkori ismeretek átalakulása. Térképi megnevezése a 18. század közepéig Palus Maeoti(de)s, de ezt megelőzően is egyértelműen tengerként ábrázolták. A kapott adatokat a mai viszonyokkal összefüggésben is megvizsgáltam. Az írott és térképi források környezettörténeti elemzésénél felvetettük az adatok és az éghajlati változások közötti kapcsolatot, de részletesebb kutatás hiányában nem vontunk le konkrét következtetéseket.

A számba vett forrásokban egyaránt előfordult a tó, tenger, mocsár és ingovány megnevezés is, de ezek mind a mai Azovi-tengerre vonatkoztak, tehát helyes az azonosítása a Maeotisszal. A mocsaras, ingoványos jelzők a Don torkolatára, valamint az Azovi-tenger nyugati részére, a Szivas-öbölre értendők, melyek lápos, iszapos jellegükkel teljes joggal kiérdemelték ezen elnevezést.

MIRCIK BÁLINT

Történelem-magyar tanár, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Nagy Balázs
egyetemi docens, ELTE BTK

Áldott vagy átkozott szegénység: A szegénység fogalmának változása a késő-középkori Angliában a Piers The Ploughman című költemény nyomán

Ezek a reformok mintegy hatvan-hetven városban zajlottak le, és az alamizsnázkodás hagyományos tanával szembeni mély ellenszenv jelei voltak. Egyike volt ez azon hatalmas változásoknak, melyek végül a modern társadalom kialakulásához vezettek. –Így jellemzi Bronislaw Geremek társadalomtörténész a 16. század eleji Európa szegénységpolitikájának változásait, helyesebben annak megszületését. Mik voltak azok a tényezők, melyek a kereszténység „hagyományos” attitűdjét ennyire megváltoztatták, hol, miért és mikor következett be az „erózió”, mely az európai társadalom viszonyát a szegénység és munka (általában együtt járó) fogalmi iránt ebbe az irányban formálták – ez a dolgozat témája. Különböző forrásokra támaszkodva, mégis elsősorban a Piers The Ploughman címet viselő 14. század végi angol verses alkotás nyomán azt vizsgálom, hogyan változott a többségi társadalom attitűdje – mely elsősorban felelős az önmagukat szegénynek tartó kisebbség identitásáért – a szegénység jelenségével szemben.

A költemény utópisztikus képein keresztül felvázolom hogyan változott az alamizsnázkodáshoz, és mindenekelőtt a kolduláshoz fűződő középkorias viszony, hogy átadja helyét egy a munka és szegénység kérdéseit újszerű fényben értelmező szemléletnek. Piers, a szentéletű szántóvető történetében ezt a szemléletet követem, s jutok arra következtetésre, hogy a műben, – mintegy 150 évvel megelőzve azt – a „protestáns munkaetika” gyökereit fedezhetjük fel. Helyesebb ezért a reformációt és az azt megelőző korszakot e tekintetben sem izoláltan szemlélni, hanem az olyan lényeges kérdések, mint a szegénység és munka értelmezéseinek változásait összetett, szerves fejlődés eredményeként látni.

RIBI ANDRÁS

Történelem, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Nagy Balázs

egyetemi docens, ELTE BTK

Keresztesek a tengeren és Silves ostroma 1189-ben

1189 áprilisában tizenegy hajó hagyta el Brémát, hogy a harmadik keresztes hadjárat keretében nekivágnak a Szentföldre vezetőútnak. Ennek során végighajóztak Nyugat-Európa atlanti partvidékén, meglátogattak két híres zarándokhelyet, Oviedót és Compostelát, majd I. Sancho portugál király szövetségében sikeresen megostromolták Silves városát. Az utazás egyik résztvevőjétől származik az a nemzetközi és magyar szakirodalomban egyaránt kevésbé ismert narratív forrás, mely *Narratio de Itinere Navali Peregrinorum Hierosolymam Tendentium et Silviam Capientium* A. D. 1189 néven ismert. Jelen dolgozat ezen forrás alapján vizsgálja a keresztesek útját és Silves ostromát, arra keresve a választ, hogy vajon egy ilyen forrás révén mennyivel juthatunk közelebb a keresztes hadjáratok és a reconquista kapcsolatának megismeréséhez, illetve a tengeri úton a Szentföldre tartók utazásának rekonstrukciójához. A dolgozat részét képezi a kutatás során készített itinerárium, a Silves ostromának eseményeit bemutató táblázat és egy térkép.

A dolgozat bemutatja a *Narratiót*, kitér a témát érintő egyéb forrásokra és szakirodalmi munkákra. Ezt követi előbb a hajóút, azután az ostrom részletes vizsgálata, kiegészítve a szakirodalomban fellelhető információkkal. Ennek elemei többek között a hajótipus megállapítása, a hajókon tartózkodók megismerése, az utazás egyes állomásainak bemutatása, a két zarándoklat, a Gibraltári-szoroson valóáthajózás és a Marseille-be való megérkezés elemzése. Az ostrom kapcsán kitérünk az előkészületekre, foglalkozunk a város fekvésével és erődtévesével, vizsgáljuk az ostrom egyes lépéseit, majd a város feladásakor felmerülő portugál-keresztes konfrontációt is.

Végeredményként megállapítható, hogy a portugál királyok nagyon jól kihasználták saját céljaik érdekében a Szentföldre tartóészak- és nyugat-európai keresztesek jelenlétét, melynek Lisszabon 1147-es bevételén túl kiváló, ám elhanyagolt példája Silves 1189-es elfoglalása is. A dolgozat következtetései további kérdéseket, kutatási irányokat is felvetnek, mint például a kaggék korai jelenléte a Földközi-tengeren, a *Narratio* földrajzi leírásainak vizsgálata és Lisszabon és Silves ostromainak összehasonlító elemzése.

SZABÓ RENÁTÓ

Történelem, MA, 7. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bradács Gábor

egyetemi tanársegéd, DE BTK

Egyházi középréteg a yorki érsekségben (1100 és 1199 között)

A TDK dolgozatom címe az angol egyházi középréteg vizsgálata a 11. és 12. században, a yorki érsekség esetében. A dolgozatomnak számos célkitűzése volt. Egyrésztől igyekeztem egy szemléletes ismertetőt adni arról, hogyan is nézett ki a korabeli York érseksége, továbbá bemutatni azt, hogy az egyházi középréteghez tartozó tisztviselők milyen feladatkörökkel és gazdasági, politikai erővel rendelkeztek. Más részből egy tiszta képet adni arról, hogy az angol egyházi középréteg York egyházterületén, miként élhette meg a normann hódítást a társadalom szintjén és azt, hogy vajon az angolszász őslakosság, hogyan lett az említett helyen és időben kezelve? Vagyis a dolgozatom központi kérdése az, hogy Hasting utáni jó 140 évben milyen mértékben tudták képviseltetni magukat az angol szász őslakosság a káptalani testületben és a főesperesség intézményén belül.

Így az angol egyházi középréteget három vizsgálati szempont alá vontam. Az, ilyen szempont egy társadalomtörténeti szempontot jelent, mely során az okleveles forrásokban előforduló egyházi tisztviselők neveit tanulmányozva határoztam meg származásukat. A második, ilyen szempont egy gazdaságtörténeti szempontot takar, mely során a beazonosítható prebendák kutatásával vontam le a következő következtetéseket. Harmadik pedig egy politikátörténeti szempont, mely során az említett réteg tisztviselőinek politikai törekvéseiről és politikai szerepvállalását jellemeztem.

Végkövetkeztetésképpen a következő eredményeket vontam le. A 12. század elején létezett egy jelentős angolszász társadalom a yorki egyházmegye területén, mely összetétele főként egyszerű kanonokokból állt. Gazdaságtörténeti konklúzió, hogy ez az angolszász társadalom számos prebendával rendelkezett, mely azt jelenti, hogy az egyház gazdasági életében is fontos tényezőt jelentett.

SZANKA BRIGITTA

Történelem, MA, 1. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Gálffy László

egyetemi docens, KRE BTK

Császári ünnepek. Rítusok, politikum és az utazó királyság intézménye az egyházi ünnepekhez kötődően Merseburgi Thietmar krónikája alapján

Dolgozatom témája a szász dinasztiai uralkodók ünnepeinek bemutatása, amelyet Merseburgi Thietmar krónikája alapján készítettem el. Kutatásom célja az egyházi ünnepekhez kapcsolódó események vizsgálatán túl a kora középkori ünnepi rítusoknak és az ünnepeknek az utazó királyság hétköznapiakra gyakorolt hatásának a megfigyelése. Ezt a kérdéskört a három nagy egyházi ünnephez (Karácsony, Húsvét és Pünkösd) és a szentek ünnepeihez kötődően vizsgálom. Természetesen a koronázás is, mint politikai jelentőségű ünnep a császári ünnepek fontos elemét képezte, azonban dolgozatomban a temetési szertartásokhoz hasonlóan csak az egyházi ünnepekkel kapcsolatba hozható koronázási szertartásokkal foglalkozom.

Elemzésem alapján megfigyelhető, hogy politikai és egyházpolitikai szempontból is fontos események zajlottak le; a koronázások és a temetés mellett zsinatok, udvari és fejedelmi gyűlések, szövetségkötések, bíraskodási és beiktatási ügyek kapcsolódtak az ünnepekhez. Továbbá a krónikában az uralkodó politikai szerepvállalása mellett más példákat is találunk bizonyos rítusok meglétére, mint az esti körmenet és az ajándékozás.

Az ünnepi tartózkodási helyszínekkel kapcsolatban találunk arra is példát, hogy az ünnepekkor Pfalzok, püspöki székhelyek és kolostorok szintén rendelkezésre álltak. Ehhez kötődően is megfigyelhető, hogy a szász dinasztia korában épített, főként Szászország területén található Pfalzok közül több is (pl. Magdeburg, Quedlinburg, Merseburg, Pöhlde, Allstedt) kiemelkedő szerepet játszott a politikában. Ugyanakkor az uralkodók Karoling-kori Pfalzokat is igénybe vettek.

A királyok mozgása alapján megállapítható, hogy előre meghatározott útitervet készítettek, hiszen adott esetben a közelgő ünnep nagy távolságok megtételére kényszerítette az uralkodókat. Továbbá megfigyelhető, hogy a tavaszi és a kora nyári (Virágvasárnap, Húsvét, imnapok, Pünkösd), valamint a karácsonyi ünnepek (Karácsony és Vízkereszt) bizonyos mértékben felgyorsították a helyszínek egymásutániságát.

SZOLNOKI ZOLTÁN

Történelem, MA, 3. félév

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Galamb György

docens, SZTE BTK

A firenzei vendetták képe

Dolgozatom témája két toscanai vérbosszú leírása. Az egyik a Buondelmonte-gyilkosság, ami 1216-ban történt, a másik a firenzei fehér-fekete párharchoz köthető Cancellieri-vérbosszú. Utóbbi érdekessége, hogy maga a vendetta Pistoia városához köthető. A kortárs firenzei krónikások jelentős része mégis egy firenzei párharchoz hozza összefüggésbe. Ezekben a krónikákban a Cancellieri-vérbosszú időpontja nincs pontosan meghatározva, de egyértelműen a XIII. század végéhez köthető. A két vendetta időben távol helyezkedik el egymástól, azonban témájukban és társadalmi kontextusukban is szorosan összefüggnek. Az elemzett XIII. századi vendetták, a firenzei történeti hagyomány olyan sajátos cselekményei, amelyek mondanivalójukat a következő századokban is megőrizték.

A kutatás legfőbb irányzatai a vendettákat elsősorban társadalomtörténeti, jogtörténeti nézőpontok szerint vizsgálják. Munkámban a két firenzei vendetta-leírást rendhagyó módon elemzem. Az 1216-os gyilkosság, különböző szerzőknél található leírásai, szerkezeti és tartalmi hasonlóságokat egyaránt mutatnak. A történetek bizonyos részei állandóak és az összes elemzett forrásokban megtalálhatóak. Más elemek változékonyságot mutatnak. Az állandó részek egyes elemei speciális, mögöttes jelentéstartalommal bírnak. Messer Buondelmonte megölésének története olyan eseményeket tartalmaz, amelyekre a szereplők békés és agresszív választ egyaránt adhatnak. A történeti munkák szerzői bizonyos szimbolikus elemek segítségével hangsúlyozzák a közösség számára hasznos döntéseket. Munkámban ezeket elemezve következtetek a vendetták korabeli gondolkodásban betöltött szerepére. Az egymást követő lépéseket, az elemzett szimbólumok segítségével, játékelméleti szempontok szerint is modellezem.

A Cancellieri-vérbosszú leírásakor számos szerző számára mintaként szolgálhatott az 1216-os vendetta története. Egyrészt megvizsgálom a történetek szerkezeti hasonlóságait, másrészt, pedig a mondanivalójuk közötti egyezést. A Cancellieri-vérbosszú helyzete speciális. Az elbeszélő forrásokban betöltött szerepe, az 1216-os vendettához hasonlóan, számos információval szolgál a korabeli gondolkodásról.

TARJÁN ESZTER

Történelem, MA, 4. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Bertényi Iván

professzor emeritus, ELTE BTK

A Walford- és a Camden címeretekercsek

Jelen dolgozat két, a 13. századi Angliában keletkezett címeres tekercest vizsgál, a tekercek behatóbb elemzéséhez azonban szükséges volt áttekinteni az I. Vilmos hódítástól kezdve kimutatható normann és angolszász heraldikai párhuzamokat és azok egymásra gyakorolt hatását is. Mindkét tekercs a század második felében, közel egy időben készült: a Camden-tekercs az 1280-as években, a Walford-tekercs pedig 1275 körül. Közös vonásuk, hogy uralkodói címerleírásokat tartalmaznak, ebből fakadóan szerepeltetik a magyar királyi címet is. Mindkét tekercs esetében elsősorban a fiktív, vagy téves címerleírásokra koncentráltam. A címerrajzok és –leírásokban szereplő egyezések (pl. tévedések átvétele) alapján kimutatható, hogy a kutatás által eddig behatóbban nem vizsgált Camden-tekercest készítője egy másik heraldikai forrásból, az ún. Herald-tekercs alapján állította össze. A Walford-tekercs kapcsán felmerülő problémák elemzése során a forrás mindhárom ránk maradt változatát megvizsgáltam. A Camden-tekercshez hasonlóan itt is a nem valós, vagy a valóságnak ellentmondó címerleírások képezték a kutatás gerincét. Mindkét forrás tárgyalásakor kiemelten foglalkoztam a magyar, a dán, a norvég, illetve a walesi Llywelyn ap Gruffydd címerével. Emellett közlöm tekercsekben szereplő uralkodói címerek ófrancia és francia nyelvű leírásait is és magyar fordításait.

VARRÓ ORSOLYA

Történelem, BA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Molnár Péter

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Aquitania hatalmi erőviszonyai az első ezredfordulón

Általánosan elfogadott tény, hogy Franciaország egyes tartományaiban az ezredfordulón a királyi hatalom névleges volt. A hatalomgyakorlás átalakulásának mértéke azonban vita tárgyát képezi. Habár ennek során már gyakran felmerült Aquitania példája, a tartomány belső hatalmi viszonyairól átfogó elemzés még nem született. Ezen viszonyok vizsgálata hozzájárul a kérdés megválaszolásához: ki volt Aquitania legfőbb ura az ezredfordulón?

A probléma megoldásához elsődleges forrásként Adémar de Chabannes Krónikájára és a Conventumra támaszkodhatunk. Bár a két forrás szemléletmódja eltérő, mindkettő megerősíti, hogy Aquitániában nem a király gyakorolta a legfőbb hatalmat. Ebből fakadóan az elmúlt hatvan év kutatásai során két nézőpont feszült egymásnak. Míg Georges Duby és követői szerint a hatalom a várurak kezébe került, többek között Dominique Barthélemy arra az eredményre jutott, hogy a tartományurak megőrizték vezető szerepüket.

Kutatásom elsősorban a térség hatalmi erőviszonyainak feltérképezésére irányult, amely a hatalmi struktúra mikroszintű vizsgálata nyomán valósult meg. Ennek során tanulmányoztam a térség politikai életében kiemelkedő szerepet betöltő családok kapcsolatait, különös tekintettel V. Vilmosnak, Aquitania hercegének (990-es évek közepe–1030) személyére, akit a Krónika és a Conventum egyaránt a tartomány legnagyobb hatalommal rendelkező birtokosaként nevez meg.

A kapcsolatokat állandó konfliktusok terhelték, amelyek a birtokosok között ideiglenes szövetségeket szültek. A konfliktusok oka mindenekelőtt abban keresendő, hogy a földbirtokosok a hierarchia minden szintjén folyamatosan hatalmuk kiterjesztésére törekedtek, amelynek alapja a hűbértartás volt. Ennek öröklése vagy elvesztése meghatározó tényezőként volt jelen a tartomány belsőéletében.

A további kutatási lehetőségek között szerepel a kapcsolatok erősségének és a külkapcsolatok fontosságának vizsgálata további források (elsősorban oklevelek) bevonásával.

BALI DÁVID

Magyar alapszak, BA, 6. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kiss Farkas Gábor

adjunktus, ELTE BTK

„Particular à oro” - Mátyás király és a pszeudoepigrafikus alkimista receptek

A franciaországi Chantilly-ban őriznek egy olyan kolligátumot, melyben egy Mátyás királynak tulajdonított alkimista recept is található. A kézirat – amit kezdősora miatt a „Particular à oro” néven említek a továbbiakban – az 1930-as évek fordulóján Karl Lajos és Szathmáry László jóvoltából egy kisebb tudománytörténeti diskurzusnak is alapot adhatott, ám a sietve elfojtott vizsgálatok ugyanarra mutattak: a recept hamis.

Azonban az ismeretterjesztő-szórakoztató szándékú felhang, amely megteremtette a recept minősítését, bírálatát, egy olyan könnyed kontextusban állította középpontba a szöveget, amely mellőzött mindennemű filológiai apparátust, és távol maradt a numizmatikai, kémia-történeti lehetőségektől is. Dolgozatomban ezért új vizsgálatba fogtam: az eredeti szövegből kiindulva vizsgáltam meg azt, hogy a jóval Mátyás halála után elkészült kézirat a szövegtulajdonítás, azaz a pszeudoepigráfia jegyében milyen előzményekre tekinthet vissza, milyen kapcsolatban állhat a magyar pénzreform sikerével, illetve ha kereskedelmi-értékesítési szándékkal íródott (újra) az irat, az a gyakorlatban mennyire volt kivitelezhető. A kutatásom, amely a szöveg áthagyományozódását az előbbiek tekintetében, valamint Nicolas Flamel példáján keresztül ragadta meg, eredményesen zárult, ugyanis egy – mind időben, mind tartalmilag – lehetséges archetípus igazolja azt, hogy a paracelziánus receptfelfrissítő gyakorlat (amely immáron az anyaghármasság jegyében gondoskodik az átalakításról) egy olyan példájával állunk szemben, amely az alkimisták által módfelett kedvelt Mátyás jóvoltából kívánt értékessé válni. Mindez pedig azért fontos, mert a dolgozat eredményei arra is igyekeznek választ adni, hogy beszélhetünk-e egyáltalán Mátyás korabeli alkimiai gyakorlatról, valamint kirajzolódik egy olyan kutatás lehetősége, amely az alkimista recepteket immáron egy történeti kontextusból rendszerezné, vizsgálná – és ami talán még fontosabb, ismertetné el abból a szempontból, hogy nem minden esetben holmi kurzslásról, netán anyagi célú szemfényvesztésről van szó.

CSERMELYI JÓZSEF

Történelem, MA, 4. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Rácz György

egyetemi docens, PPKE BTK

Weispriachné háborúja - Egy 16. század eleji Sopron megyei konfliktus eseményei és értékelése

Dolgozatomban megkísérlem megvizsgálni a 16. század eleji Nyugat-Magyarország történetének egyik ellentmondásos eseményét, az ún. lánzséri viszályt.

Az 1511 és 1529 között folyó, kölcsönös pusztításokat, falvak feldúlását, utazó kereskedők kifosztását és túszedést sem nélkülöző konfliktus a Lánzsér várát zálogjogon birtokló Weispriach Ulrik özvegye és a vár visszaváltásában érdekelt királyi hatalom helyi képviselője, Trenka György soproni városkapitány között zajlott. A dolgozatban bemutatom a Weispriach család magyarországi megjelenését, és a lánzséri uradalmat, illetve a soproni városkapitányság intézményét. Nyugat-Magyarország viharos 15. századi történelme és az 1491-es pozsonyi béke miatt a magánháború nemzetközi jelentőségre is szert tesz I. Miksa császár beavatkozásakor, aki a Weispriach családot támogatja, mivel ők a császár alattvalóinak is számítottak. E magánháborúban és a hozzá szorosan kötődő bírósági perben a német jogban ismert Fehde (engedélyezett fegyveres jogvédelem) intézményének újabb magyarországi felbukkanását vélem felfedezni, ezért a vonatkozó szakirodalom alapján kitérek a Fehde és hatalmaskodás fogalmak összehasonlító vizsgálatára. A német jogintézmény magyarországi megjelenésével kapcsolatban kitérek korábbi, Nyugat-Magyarországot is érintő fehdeseeményekre. Végül megállapítom az, hogy az özvegy magánháborúja sikeres volt, mert a lánzséri uradalom a család kezén maradt 1548-ig.

KÁDAS ISTVÁN

Történelem, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Draskóczy István

egyetemi tanár, ELTE BTK

Az Abaúj megyei szolgabírói társadalom a Zsigmond-korban

Dolgozatomban az Abaúj megyei szolgabírók társadalmi rétegét elemzem. A munkát nehezítette a téma forrásszegénysége, mivel nem áll rendelkezésre a megyei hatósági oklevelek teljes körű kiadása. Az abaúji kiadványokban harmincöt szolgabírót, megyei kiküldöttet találtam, akik mintegy húsz családból kerültek ki. Kutatási módszerem alapját a szolgabírók és megyei emberek családjainak, rokoni és familiáris kapcsolatainak rekonstruálása képezte. Fő eszközeinek a genealógia, a prozopográfia és az archontológia számíthatnak. Ez a módszer alaposabb következtetések levonását segítette elő a szolgabírók társadalmi helyzetével és a megyei tekintélyükkel kapcsolatban. Kutatásom Engel Pál megállapításainál eltérőbb eredményeket hozott. Abaúj szolgabírói bár vagyonuk alapján a kismemesség közé a sorolhatók, kapcsolatrendszerük túlmutat azon. Feltűnnek tehetősebb, középbirtokos rokonok, és sok példát találunk a megye határait átlépő házasságokra is. Engel véleményével ellentétben gyakran kimutatható, hogy főúri szolgálatba léptek, várnagyi és offciális feladatokat láttak el. A családi és familiáris kapcsolatok képezte társadalmi háttér folytán megyebéli tekintélyük nagyobb lehetett, ami szerepet játszhatott a szolgabíróvá választásukban. Az ilyenféle hivatalviselés a későbbi karrier megalapozására is szolgálhatott. Az esetek többségében tehát nem a hivatallal járó fizetség reményében feladatot vállaló elszegényedett egyetlen nemesekkel van dolgunk. A szolgabírói tisztség vállalása Abaújban a Zsigmond-korban nem számított megvetendő és kerülendő hivatalnak.

KÁLMÁN DÁNIEL

Történelem, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Körmendi Tamás

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A Zsigmond-kori címereslevelek heraldikai és diplomatikai vizsgálata

Jelen dolgozat a Luxemburgi Zsigmond uralkodása idejéből (1387–1437) ránk maradt összes, közel száz címereslevelet vizsgálja, elsősorban oklevél- és címertani szempontból. A címeradományok – mivel a Nyugat-Európában elterjedt címerkönyvek hazánkban nem keletkeztek – kétségtelenül a magyarországi címerhasználat középkori történetének jelentős forrásai. Ezen belül is kiemelendő a Zsigmond-kor, mivel a szörványos Anjou-kori előzmények után éppen ekkoriban – nagyrészt Zsigmond nyugati útjainak köszönhetően – egyre több címeradomány születik Magyarországon is. Ennek ellenére, bár a hazai kutatás (többek között a Turul folyóiratban és a háromkötetes Magyar czímeres emlékekben) bizonyos összefüggéseiben, vagy résztemáit illetően nagy figyelmet szentelt az egyes címeresleveleknek, egy komplex oklevéltani és heraldikai elemzéssel azonban mindmáig adós maradt. Dolgozatom e hiány pótlásához kíván hozzájárulni a Zsigmond-korból (eredetiben vagy másolatban) ránk maradt összes címereslevél vizsgálatával, az oklevél- és címertani szempontok mellett röviden érintve más, a szóban forgó armálisokhoz kapcsolódó kérdéseket is. A formulakincs beható elemzése során elkülönítettem több oklevélcsoportot, amely különböző formuláskönyvek használatára, vagy egy esetben (a formulás 1433 nagymértékű változásakor) talán egy kancelláriai reformra engednek következtetni. Emellett bizonyítható a korszakban a címerkérő folyamodványok megléte, amelyet eddig újkori fejleménynek tartott a kutatás. A heraldikai vizsgálat fontos hozadékaként említhető, hogy sikerült kimutatni az eddig újkori heraldikai jelenségnek vélt természetes szín és testszín igen korai magyarországi alkalmazását. Továbbá egy másik adósságot is részlegesen törleszteni kívántam, nevezetesen középkori címeresleveleink kiadásának megkezdett, de félbe maradt vállalkozását, a Zsigmond-kori armálisoknak a függelékben közölt kritikai jegyzékével és a kiadatlan címereslevelek közlésével.

KANÁSZ VIKTOR

Történelem, BA, 5. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Rácz György

tanszékvezető egyetemi docens, PPKE BTK

Középkori főúri életrajzok problémái Kanizsai László (†1477/78) példáján

Dolgozatomban egy Mátyás király korabeli főúr, Kanizsai László politikai életrajzát szeretném felvázolni. A témában eddig született munkák áttekintése és elemzése után számtalan ellentmondás és kérdés merült fel, amelyekre csak a szakirodalom és a források szisztematikus vizsgálata és értékelése hozhat megoldást. Dolgozatom fő célja a historiográfiai áttekintés mellett a szakirodalom tévedéseinek feltárása, a szakirodalomba való bekerülésük okainak mérlegelése, és eddigi kutatási eredményeim ismertetése. Ez kiterjed többek között a főúr Nándorfehérvár ostromában, és a Mátyás-ellenes összeesküvésekben játszott szerepére, valamint a halálának körülményeire is. Az eddigi kutatás egyrészt nem foglalkozott kifejezetten Kanizsai Lászlóval, másrészt pedig a korabeli krónikák leírására sem fektetett elég hangsúlyt; e hiány pótlására is kísérletet teszek. Emellett elemzem a főnemes birtokpolitikáját, amely nélkül a politikai életrajza sem vizsgálható, mert e kettő szoros kölcsönhatásban áll egymással.

LADOS TAMÁS

Történelem, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Thoroczkay Gábor

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A Monomakhos-korona és I. András koronázása

A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményének egyik legértékesebb darabja az 1860-as években, Nyitraivánkáról előkerült rekeszománc lemezekből összeállított, Monomakhos-korona néven ismert leletegyüttes. A diadém egyedi mivolta révén megkerülhetetlen forrása mind a bizánci ikonográfia, mind a középkori uralkodói reprezentáció kutatásának. Ennek megfelelően az elmúlt évszázadban számos tudományos vita bontakozott ki körülötte a készítésének körülményeivel, a lemezek egymáshoz illesztésének módjával, a rajtuk szereplő alakok jelentésével, a korona programjának meghatározásával, valamint a lelet egészének hitelességével kapcsolatban is. Dolgozatom első részében, a lemezek részletes bemutatása mellett, ezen kérdések beható ismertetésével foglalkozom.

Ugyancsak problémaként merült fel, hogy hogyan került a korona a Magyar Királyság területére. Ezzel kapcsolatban egy, a hazai szakirodalomban széles körben elterjedt elmélet szerint, a fejdísz I. András idején érkezett az országba egy hasonló koronaküldés eredményeképpen, mint amelynek során I. Géza jutott hozzá a Corona Graecához néhány évtizeddel később. Kutatásom célja annak meghatározása volt, hogy mennyiben tartható egy esetlegesen ily módon 1046-47 során Bizánctól Magyarországra érkező királyi koronának, illetve a Monomakhos-koronának az azonossága. Munkám második részében ezért, elsősorban a vonatkozó szakirodalom felhasználásával, vizsgálat alá vonom a fejdísz lelohelyét, a lemezek rekonstrukcióját és szimbolikáját, illetve a 11. századi magyar királykoronázások szertartásrendjéről rendelkezésünkre álló forrásanyagot. Elemzéseim során, főként az angolszász koronázási ordónak a korszakban valószínűsíthető alkalmazása alapján, arra a következtetésre jutottam, hogy nagy bizonyossággal kizárható annak lehetősége, hogy I. Andrást a Nyitraivánkán talált koronával avatták volna fel.

MÁTYÁS BOTOND HUNOR

Történelem, MA, 9. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Font Márta

egyetemi tanár, PTE BTK

„Ez a király szereti a muszlimokat”. Az Árpád-kori magyarországi muzulmánokról

Történetírásunkban a 19. század közepe óta vitatott kérdés, hogy vajon milyen eredetű népcsoport lehetett és honnan érkeztek hazánkba az Árpád-kori forrásokban gyakran előkerülő muzulmánok. Az izmaelita, saracenus, böszörmény és káliz elnevezésekkel illetett népességet történetírásunk azonosította már besenyőkkel, kabarokkal, alánokkal, székelyekkel, arabokkal és szeldzsukokkal, származásuk helyét pedig történészeink próbálták már lokalizálni a Horezmi Birodalomtól a Balkánon át Északnyugat-Afrikáig. Jelen munka kísérletet tesz a Kárpát-medencében élt muszlimokkal kapcsolatos teljes forrásapparátus (hazai és külföldi elbeszélő források, okleveles anyag, törvények, hely- és személynevek) és régészeti leletanyag részletes feldolgozására, annak kritikai vizsgálatára, végül pedig a források és a korábbi szakirodalmi álláspontok ütköztetésére. Vizsgálatom kiterjed a muzulmánok Árpád-kori hadszervezetben, illetve pénzügyigazgatásban betöltött szerepére is. A kutatás végső célja, hogy kiderüljön, kik lehettek a magyarországi muzulmánok és milyen szerepet tölthettek be hazánkban.

SZABÓ PÉTER

Történelem, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Draskóczy István
egyetemi tanár, ELTE BTK

Az I. Károly-kori megye vám- és kereskedelemirányító feladatai

A középkori magyar királyok közül I. Károly volt a legelkötelezettebb a gazdaság fejlesztését tekintve. Munkánkban azt a tényt szerettük volna bizonyítani, hogy a honor rendszer is kapcsolatban állt ezzel a gazdasági törekvéssel, s hogy a honorok nem ad hoc módon, és nem pusztán az azokból befolyó jövedelmek miatt lettek kiosztva. Hatalmi téren a honor jelentőségét nem kérdőjelezzük meg, csupán némileg pontosítva a képet azt mondhatjuk, hogy I. Károly azokat az embereit ültette adott vármegye vagy vár élére, aki számára azt visszaszerezte valamely tartományúrtól. Engel Pál archontológiája azonban rámutatott, hogy a vármegyék egy szűkebb csoportja került a zászlósorak kezelésébe. Ugyanakkor a király külpolitikai és katonai konfliktusaival, a korábbi tartományúri területekkel nem volt összefüggésbe hozható a rendszer. A további kutatások nyomán kiderült, hogy a kérdéses időszak városi kiváltságleveleinek több, mint 50%-a és a királyi várak szintén több, mint a fele ezeken a területeken található, ahogy a különleges védelemről szóló oklevelek több, mint 90%-a is. A királyi vámok kezelése a honor birtokosának feladata volt, ám ehhez kapcsolódóan kettős kötelezettség is hárult rá: az utak, hidak és révek karbantartása, ill. az úton közlekedő kereskedők és utazók védelme. Erről a magyar-cseh kereskedelmi egyezmény, ill. a kereskedelmi védlevelek is szólnak. A megyének meg volt a szükséges joghatósága ennek érvényesítésére, ami a honti ispán 1338-as okleveléből, de az Árpád-kori törvényekből is kitérünk. A védelem gyakorlati megvalósítására szinte az összes főútvonalról találtunk adatokat. A király feltehető személyes elképzelése bontakozik ki tehát a forrásokból, amely a királyi kincstár zilált helyzetén igyekezett segíteni. A még meglévő belső vámok, de főleg a külkereskedelmi vám, a harmincad, mely valamiképp szintén kapcsolatba hozható a rendszerrel nem elhanyagolható bevételt jelentett a király számára. Közvetve azonban a rendszer a városok gyarapodásával, a városoktól befolyó adók által is segítette a királyi fiscus helyreállítását. Arra azonban, hogy ez a gazdasági volumen az egész rendszeren végighúzóó motívum, avagy csak I. Károly személyes elképzelése volt, a rendszer eredetének és I. Károly utáni alakulásának vizsgálata deríthet fényt.

TERNOVÁ CZ BÁLINT

Levéltár, Közép- és kora újkor szakirány, BA, 6. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Körmendi Tamás
egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A bogumil eretnység a Magyar Királyság déli területein a 11. században

A bogumil eretnység XI. századi magyarországi jelenléte – a herezis észak-balkáni történetének kutatásához viszonyítva későn – először a XX. század közepén jelent meg a magyar kutatásban. A téma kutatói véleményüket elsősorban Szent Gellért Deliberációjára és az Intelmekre alapozzák, érveiket azonban a szakirodalom egységesen mindmáig nem fogadta el. Dolgozatomban összefoglalom a tárgyalt probléma kutatóinak nézeteit, azt felülvizsgálva kibővítem saját kutatásommal és az arra alapozott eredményeimmel.

A bogumil eretnység antik manicheus alapokon a X. század közepén született meg a Bolgár Cárországban. E magterületről a tanok futótűzként terjedtek az észak-balkáni területeken. Bár ezzel a térhódítással a herezis alapvető hittételei megmaradtak, régióként tapasztalhatóak eltérések: például amíg a bolgár bogumilok elvetnek mindennemű egyházi és világi hatalmat – a Sátán művének tartva azt – Boszniában az eretnekek és a hatalom szoros együttműködése tapasztalható. Leszögezhető, hogy a bogumilizmus csak ott tud gyökeret verni, ahol az egyházi jelenlét még nem szilárdult meg, valamint a kereszténység még megmaradt a pogány hagyományoktól befolyásolt szinten.

Az Intelmekben, Szent Gellért Deliberációjában és homiliáinak fennmaradt bevezetőjében a szerző egyértelműen eretnekekről és nem pogányokról ír. Ezen eretnység hittételeinek többsége a rendelkezésünkre álló csekély forrásanyag alapján megegyezik az Észak-Balkánon dúló bogumil eretnység tanaival, vagy levezethető azokból. A bogumil eretnység a legyőzött Ajtony területein megalapított csanádi egyházmegye területén volt jelen, a Maroson túli térhódításáról nincs tudomásunk. Az eretnekek etnikai azonosítása a fennmaradt források alapján nem lehetséges.

A szakirodalomban korábban előfordult az a nézet, miszerint Aba Sámuel jelentősen pártolta a bogumilokat, sőt talán maga is az eretnekek soraihoz tartozott. Mindez azonban a források alapján nem bizonyítható, sőt elmondhatjuk, hogy Aba uralkodása elején az egyházzal való kapcsolata kifejezetten harmonikus volt. Szegegy László véleménye szerint az 1046-os Vata-féle pogánylázadáskor a felkelők soraiban a bogumil eretnekek is jelentős szereppel bírtak volna. Erről viszont forrásaink még utalások szintjén sem szólnak, ezért felkelésben való bogumil részvételt nem lehet megerősíteni.

VERES KRISTÓF GYÖRGY

Történelem, BA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Körmendi Tamás

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Az Árpád-házi uralkodók itineráns életmódja a 11-12. században

Dolgozatunkban az egyetemes illetve a magyar szakirodalom elemzése után a rendelkezésre álló forrásanyag szisztematikus vizsgálatával illetve a külföldi kutatók eredményeinek bevonásával rekonstruáljuk a XI-XII. századi magyar királyok életmódját. A korszakban keletkezett királyi oklevelek kiadási helyeinek vizsgálatával igazoljuk az Árpádok udvarának vándorlását, majd a királyi pecséttel ellátott magánoklevelekben szereplő birtokok elhelyezkedésének új módszertan szerinti elemzésével a valódi vándorlóéletmód térbeli kereteit hozzávetőlegesen a Dunántúlra szűkítjük le. A XIV. századi Krónikakompozíció alapján rámutatunk, hogy az Árpádok udvara nemcsak a Medium Regniben vándorolt életmódszerűen, hanem a Duna, a Mecsek, a Dráva és a Rába által közrezárt, jelentősen nagyobb kiterjedésű területen. Azonban a Medium Regniben összefutó jelentős kereskedelmi útvonalak miatt királyaink már viszonylag korán meg tudták oldani a Duna, a Mecsek, a Dráva illetve a Rába által határolt területen elhelyezkedő udvarházakban megtermelt terményeknek a kiemelt királyi székhelyekbe való szállítását. Forrásaink összevetése alapján megállapítjuk, hogy a XI. században királyaink az udvarházaknak sokkal nagyobb hányadát látogatták személyesen, mint a XII-ben. Emellett úgy tűnik, hogy a XII. század második felében az Árpádok udvara már csak a Medium Regni területén tartózkodott életmódszerűen. Ugyanakkor a Medium Regni fogalma nem cserélhető fel a magterület kifejezéssel, hiszen magyar viszonylatokban az utóbbi sokkal nagyobb területet jelölt, a Duna, a Mecsek, a Dráva és a Rába által közrefogott régiót. A Medium Regni a „központ központjaként” azt a területet jelentette, ahol a Magyar Királyság legfontosabb igazgatási, gazdasági stb. centrumai helyezkedtek el.

Az ország távoli részein lévő udvarbirtokok kapcsán ismertetjük azt az észrevételünket, hogy a XI. századi viszonyok között királyaink vélhetően nem tudhatták a központba szállítani vagy pénzre váltani az ezekben az udvarházakban megtermelt javakat. Ez a dilemma könnyedén megoldható, hogyha azt feltételezzük, hogy a XII. században felbomlóóriásvármegyékben az udvarbirtokok rendszerének kiépülése egybe esett ezeknek hatalmas szervezeti egységeknek a feldarabolódásával. Végül a magyar királyok itineráns életmódjának megszűnését nem forradalmi változásként, hanem egy lassú, több lépcsős folyamatként definiáljuk, melynek kezdete a XII. század közepén keresendő, utolsó felvonása pedig II. András uralkodásának idején zajlott le.

VÖRÖS MÁTYÁS

Tanár-történelemtanár, MA, 1. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szabó Tamás

egyetemi docens, NYME BTK

A csurgói rendház évszázadai

Jelen tanulmány alapvető célja, hogy monografikus módon feltárja a csurgói johannita rendház történetét, a település rend általi birtokbavételétől egészen a mohácsi vészig. Természetesen a dolgozat kitér a Johannita rend megalakulására, valamint Európában és Magyarországon való megtelepedésére is. Ismerteti Csurgó XI-XII. századi történelmét és ezzel együtt megpróbálja letisztázni a település akkori birtokjogait. A tanulmány fő része a két fejezetet felölelő johannita rendház története, az Árpád-kor utolsóévszázadától az Anjou-kor végéig. Mindez érinti a rendház személyzetét, birtokainak nagyságát, a magyar-szlávon rendtartományban játszott szerepét és az Árpád-kori hiteleshelyi tevékenységét. Külön fejezet tárgyalja a csurgói preceptorium területén kialakult rendházak kilétét és a perjelségben elfoglalt helyzetét. Az utolsó rész a rendház utóéletét tárgyalja a vránai perjelségbe való beolvadását követő időszakról egészen Csurgó világi kézre kerüléséig. A múlt századi és a legfrissebb szakirodalmak érintőlegesen adatai miatt a téma teljesen önálló kutatást kívánt meg. A kutatás alapját a tárgyalt időszak okmánytárai, valamint az Országos Levéltár digitálisan elérhető Diplomatikai gyűjteményében fellelhető oklevelek adták. A témával kapcsolatosan több új oklevél került elő, melyek új lendületet adtak a kutatásnak. A források összegyűjtését és elemzését követően a témában megjelent szakirodalmak nyújtottak segítséget, melyek pontos és kritikus felhasználásával született meg a dolgozat.

A tanulmány, a teljesség igénye nélkül feltárta a rendház több mint háromszáz éves történetét. Az új kutatási eredményeknek köszönhetően megállapítható, hogy a csurgói rendház 1217/1226 – 1431-ig működött. A témával kapcsolatos valamennyi forrás felhasználásra került, amely láthatóvá vált a konvent hiteleshelyi szerepének és az ezzel kapcsolatos személyi háttérének bemutatásává.

A meglévő források vizsgálati során kiderült, hogy a település az Árpád-korban királyi birtok volt, egészen a johannita lovagok letelepedéséig. A csurgói preceptorium birtokainak korszakonkénti lebontásával a gyakorlatban láthatjuk, milyen gyorsan fejlődő birtoknak számított a vizsgált korszakokban. A csurgói johannita rendház történetének kutatási eredményei hozzájárulnak a dél-somogyi térség és a magyar-szlávon rendtartomány történelméhez. A tanulmányból kiderül, hogy a csurgói rendház tevékeny szereplője, és szervezője volt a perjelség történetének alakításában.

BALATONI BALÁZS

Történelem-földrajz tanári minor, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Vukman Péter

tudományos munkatárs, SZTE BTK

Az első Balkán-háború a brit források tükrében

Dolgozatomban az első Balkán-háborút kívánom bemutatni korabeli brit források, elsősorban a brit parlament (alsó- és felsőház) üléseiről készült jegyzőkönyvekre támaszkodva. Az ott elhangzottak árnyalása, illetve az időbeli hiátusok áthidalása végett a korabeli brit sajtó, a mérvadó, kormányközeli *The Times* és a konzervatív *The Spectator* témába vágó cikkeit is felhasználtam. Az *Ethnic Minorities in the Balkan States* dokumentumgyűjtemény felhasználásával pedig publikált külügyi iratokat is beillesztettem érvelésembe.

Az 1912. október 8-án kitört háborúélnék visszhangot váltott ki Nagy-Britanniában, mind a politikum, mind a szélesebb közvélemény körében. Mind a sajtó, mind a parlamenti képviselők már napokkal a háború tényleges kitörése előtt érzékelték, hogy a balkáni nemzetállamok és az Oszmán Birodalom közti feszültség valódi konfliktust hordoz magában. Az első Balkán-háború kitörése azonnal napirendre került a brit parlamentben. Ezt követően mind az alsóház, mind a Lordok Háza folyamatosan reflektált a háború fejleményeire. Az első időszakban a parlamenti vitákban pragmatikus kérdések, elsősorban gazdaságiak domináltak, egészen a londoni konferenciáig. A háború második szakaszában az etnikai atrocitásokra vonatkozó felszólalások adták a viták magját. A képviselők sokszor, meglepő részletességgel számoltak be az elkövetett erőszakos cselekedetéről. Végül az albán kérdés került előtérbe, különösen a Szkutari-válság, melynek az európai békére gyakorolt hatását inkább a sajtó boncolgatta. Az 1913. május 30-án aláírt londoni egyezményt a brit közvélemény egyöntetű sikerként fogta fel, amely szélesebb értelmezési tartományban az európai békét is megmentette, és amelyben mind a politikai elit, mind a közvélemény, Edward Grey külügyminiszternek elévülhetetlen érdemeket tulajdonított.

GÉGÉNY LEVENTE

Történelem, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Bodnár Erzsébet
egyetemi docens, DE BTK

Dr. Lévai Csaba
tszv. egyetemi docens, DE BTK

Napóleon és Anglia - A csempészet szerepe a kontinentális rendszer bukásában

A fekete kereskedelem, korunk egyik jelentős problémája, már évszázadokkal ezelőtt is komoly problémákat okozott az államoknak. A csempészet a kereskedelemmel és a technika fejlődésével lépést tartva, egyre újabb és bonyolultabb módszereket alkalmazva a XIX. század elején is nagy hasznot hozott és mindemellett komoly károkat is okozott. Ennek megítélése csak nézőpont kérdése. A XIX. század első felében, az Európát felforgató háborúk alatt Napóleon birodalma és Anglia semmit sem kímélő gazdasági háborújában a csempészet az előbbi gazdasági válságba és összeomlásba sodorta, még az utóbbit hasznos fegyverként segítette.

A Napóleon birodalmát átszövő csempészkereskedelemről a szakirodalomban többen is említést tesznek. Geoffrey Ellis és Francois Cruzet művei a kort gazdasági szempontból kutatják. A fekete kereskedelem problémájának ennek ellenére mindkét mű pár oldalt szán. Ugyan ez mondható el a Napóleonnal foglalkozó szakirodalom további műveivel kapcsolatban. Ezért vált érdekessé számomra a korabeli csempészet témaköre. A gazdasági háborús és a kontinentális zárlat rendelkezései olyan táptalajt biztosítottak a fekete kereskedelem számára, melyen az könnyedén működhetett. Úgy gondolom, hogy ez nem elhanyagolható tényezőés csak úgy kaphatunk a kontinentális zárlat eredménytelenségéről teljes képet, ha ezt a lehető legjobban megvizsgáljuk. Céлом egy olyan kutatás és diskurzus elindítása, mely segítségével pontosabb képet kaphatunk a korabeli fekete kereskedelem súlyáról.

Dolgozatom nívumát elsősorban az adja, hogy az eddig megjelent szakirodalmak nem, vagy csak kis mértékben foglalkoznak a csempészetrel és annak hatásával a kontinentális rendszerre. Probléma centrikus összegzéssel nem találkoztam olvasmányaim során. Kutatásom során rengeteg használható forrással találkoztam, ezeknek a feldolgozása jelen pillanatban is folyamatban van.

Munkám során arra a következtetésre jutottam, hogy a francia-angol gazdasági háború kimenetelét jelentősen befolyásolta a csempészet és ezzel a kontinentális rendszer összeomlásához és Napóleon birodalmának széthullásához is nagy mértékben hozzájárult.

HADNAGY MÁRTON

Történelem, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Ring Éva
egyetemi docens, ELTE BTK

Galíciai lengyelek és a Resolutios program (1866-1870)

Dolgozatom célja az 1772-ben a Habsburg Birodalomhoz csatolt Galícia története egyik legfontosabb eseményének, az 1868. szeptember 20-án elfogadott Rezolúciós határozat keletkezésének és tartalmának bemutatása. A határozat fontossága abból ered, hogy szerzői pontokba foglalták a tartomány vezetésében irányító szerepet játszó lengyel politikusok autonómia követeléseit, amivel hosszú időre meghatározták a Birodalom vezetéséhez fűződő viszonyukat.

A kutatás során felhasználtam a Pesti Napló 1866 és 1870 között megjelent számait, melyek egészítették a Galícia történetére vonatkozó szegényes, magyar nyelven hozzáférhető szakirodalmat. A vizsgált időszakban legnagyobb példányszámban megjelenő lap cikkei ugyanakkor lehetővé tették számomra a korabeli közvélemény egy része felfogásának megismerését is a galíciai autonómia törekvésekre vonatkozóan.

A dolgozat első részében bemutatom a témával kapcsolatban rendelkezésre álló szakirodalmat, majd röviden vázolom a tartomány történetét 1772 és 1866 között. A következő fejezetben az 1866-ban bekövetkező változásokat mutatom be a Habsburg Birodalmon belül, nagy hangsúlyt fektetve a galíciai autonómia törekvések kezdetére. Az 1867-es. esztendő történéseinek bemutatása alkotja a következő egységet, amelynek keretében a kiegyezési tárgyalások hatását elemzem a lengyel politikusok állásfoglalására.

Ezután térek rá az 1868-as év tárgyalására, amikor a Rezolúciós határozatot elfogadta a lebergi szejm. Részletesen bemutatom a határozat keletkezésének előzményeit és pontjait, utalva azok megvalósíthatóságának lehetőségeire. Az utolsó részben az 1869 és 1870-es esztendőnek a Rezolúciós határozattal kapcsolatos vitáit, és a galíciai autonómiaért folyó küzdelem eredményeit mutatom be.

Összefoglalva: a dolgozat rövid áttekintést nyújt egy, a magyar történelemtudományban kevésbé ismert eseményről, amely hosszú időre meghatározta Galícia és az ott élő lengyelek helyzetét az Osztrák-Magyar Monarchiában.

HEGYI BRIGITTA

Történelem-olasz, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Falvai Dávid
egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Giambattista Manuzzi kémjelentései, avagy a 18. századi Velence az Állami Inkvizíció szemével

Dolgozatom témája Giambattista Manuzzi 18. századi velencei kémjelentéseinek bemutatása, melyek segítségével a mindennapi élet jellemzőit igyekszem ábrázolni kitérve az Állami Inkvizíció működésének ismertetésére is.

Az Állami Inkvizíciót a Tízek Tanácsa hozta létre 1539 szeptemberében, az államtitkok kiszivárgásának megakadályozására. Az évszázadok során a működését körülölgő titokzatosság, az ügyek végrehajtásának gyorsasága és az alkalmazott kínzások miatt a Velencei Köztársaság rettegett intézményévé vált.

A 18. századi Velence utcáin, színházaiban, kávéházaiban mindenhol kémek figyelték a nemesek, polgárok és külföldiek viselkedését, ügyelve az erkölcs fenntartására. Minden apróságot jelentettek, hogy ezáltal is bizonyítsák ügybuzgalmukat és munkájukat jól végezve fix fizetésű szerződött kémekké váljanak.

Giambattista Manuzzi 1750 és 1774 között állt az Inkvizíció szolgálatában. Figyelme elsősorban a kávéházak, a színházak és a köpenyben, álarcban járó nemesek megfigyelésére terjedt ki, mely utóbbit a velencei törvények tiltották. Neki köszönhetően került börtönbe a 18. század híres kalandora, Giacomo Casanova. Nem egy esetben besúgói segítségével szerzett maga is információkat, melyeket továbbított az inkvizítorok felé.

Három iratcsomónyi jelentést hagyott az utókorra. Ezek máig kiadatlanok, ismertetésükre most először ez a dolgozat tesz kísérletet a magyarul el nem érhető olasz nyelvű szakirodalom eredményeit is összefoglalva.

KOVÁCS MÁRTA

Történelem, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Bodnár Erzsébet
egyetemi docens, DE BTK

Dr. Lévai Csaba
tszv. egyetemi docens, DE BTK

A szipojfelkelés és következményei

Dolgozatomban az 1857-58-as Indiában zajló szipojfelkelés menetét és következményeit, valamint annak ismertségét és a hátterét szeretném bemutatni az angol sajtós és a parlamenti felszólalások szemszögéből. Kutatásom kiindulópontja az Indiában zajló gyarmatosítási folyamat, annak fordulópontjaként a felkelés, és az azt követő változások az angol gyarmatpolitikában. Ezt egy összehasonlító elemzéssel is szeretném kiegészíteni, amely Benjamin Disraeli és a miniszterelnök, Lord Palmerston vitájának a bemutatásán alapulna, a parlamenti felszólalások és a brit sajtó két terméke alapján.

Célom az volt, hogy feltárjam annak a kornak egy fontos eseményét, amelyben India a Brit Birodalom gyémántja lett. Az egyik legfőbb kérdésem ebben a témában, hogy a bennszülött katonák lázadása milyen szerepet játszott az átalakítások előidézésében. Emellett a felkelés egy olyan oldalának feltárása is szándékomban állt a parlament és a sajtóösszekapcsolásával, amely Magyarországon kevésbé ismert és kutatott.

Kutatási eredményeimet szeretném különböző források használatával is alátámasztani és prezentálni. Ilyen forrásként alkalmaztam a korszakban alkotott törvényeket, főként az 1858-as „Törvény India jobb kormányzásáról” címűt, a brit parlamentben elhangzott vitákat és beszédeket, valamint a rendelkezésemre álló korabeli sajtótermékek híryanagát. A kor lapjai közül a Punchra és a The Spectatorra esett a választásom, amelyekben végigkövethető a két politikus vitája, a törvénytervezetük sorsa, és a sajtóérdeklődése is. Ezek kapcsán ismertetem a kor sajtójának állapotát röviden, majd a két újság híryanagát, és annak változásait.

A dolgozatomban mindezekkel azt szeretném bemutatni, hogy a szipoj katonák közössége és fellépése radikális változásokhoz adott végső okot a Brit Birodalom indiai területein, és ezek nagyon fontos hatással voltak India későbbi történetére. A híreket vizsgálva pedig azt, hogy a felkelés folyamata és okai ismertek voltak a korban, hogy a lapok az olvasóközönség igényei és a belpolitika eseményei szerint foglalkoztak a kérdéssel. Vagyis az események jelentősége az érdeklődés és a politikai irányultság miatt ingadozó volt.

KÖVECSES LÁSZLÓ

Történelem-földrajz, BA, 7. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kontler László

megbízott előadó (CEU prof.), KEE

Ősi rítusok a reformáció Angliájában

Dolgozatomban azt a kérdést igyekszem körüljárni, hogy a XVI. századi Angliában mennyire tekinthető törésvonalnak a protestantizmushoz csatlakozó anglikán egyház létrejötte egy olyan ősi beavatási rítus tekintetében, mint az uralkodók felkenése? Alapvetően arra keresem a választ, hogy egy olyan ősi katolikus beavató szertartás, mint a felkenés, miért tudott fennmaradni VIII. Henrik államegyházi reformja után is? Mi változott benne, ha változott? Megsínylette-e valamelyest az egyházpolitikai változásokat? Végül is mennyiben érhetjük tetten az aktuális eszmék jelenlétét egy konkrét rítus esetében?

Döntően kettő primer forrást használtam fel kutatásom során. A Liber Regalis a XIV. századtól a XVII. századig határozta meg a koronázások rendjét Angliában, a Pontificale Romanum c. katolikus szertartáskönyv pedig ugyanezen ceremónia „hivatalos” verzióját közli, így kitűnő összehasonlítási alapot nyújt az angol rituáléval.

Egyfelől az általam eddig tanultaknak megfelelő eredményre jutottam, másfelől viszont számomra meglepő tényekkel szembesültem a források elemzése kapcsán. Elsősorban az a szakmai körökben már jól ismert tény tűnik egyértelműen igazoltnak előttem, hogy a Pápaság és Anglia között nem VIII. Henrik alatt romlott meg a viszony. Voltaképpen ez a „pápaellenes” beállítódás egybecseng a protestantizmus pápai egyházfőiséget elvető doktrínájával.

Csakhogy már legalább két évszázaddal Luther fellépése előtt az angol királyok jelképesen kifejezték rezisztenciájukat a pápa iránti feltétlen engedelmesség követelményének a fej megkenetése által. A Liber Regalis előtti ordókban valószínűleg még a király és a canterbury érsek közötti kollégális viszonyt kifejező kézfogás is szerepelt. Ez a liturgikus elem újabb párhuzamot von a Pontificale Romanum püspökszentelési leírásával. Mindezek alapján kijelenthető, hogy a reformáció megjelenése Angliában szinte egyáltalán nem jelentett törést a felkenés rítusának gyakorlásában. Inkább is úgy fogalmaznánk, hogy bizonyos értelemben maga a felkenési rítus jelentett törésvonalat már legalább 1307 óta a pápa és az angol király viszonyában.

KRÁNITZ PÉTER

Történelem, MA, 7. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kovács Bálint

megbízott előadó, PPKE BTK

**Hegyi Karabah etnikai térképe és annak változásai
a 19. század első harmadában**

Ami de jure Azerbajdzsán területét képezte, azonban de facto független állam, Hegyi-Karabah Köztársaság területét az 5. században foglalta el Perzsia, s egészen a 19. század elején bekövetkező orosz hódító háborúig meg is tartotta. Ekkor Karabahban a Perzsiában uralkodó Kadzsar-házból származó Ibrahim kán (1760-1806) uralkodott. Az orosz előrenyomulás 1805. május 14-én arra kényszerítette, hogy aláírja a golestani egyezményt, így országa az Orosz Birodalom védnöksége alá került. Karabahnak az Orosz Birodalomba való végső betagozódása 1822 októberében történt meg, miután Ibrahim kán utódja, Mahdi Qoli kán Perzsiába menekült. A Dél-Kaukázus térsége a két orosz-perzsa háború során (1804-1813; 1826-1828) etnikailag nagy változáson ment át. A környező perzsa és oszmán területekről a bevonuló orosz kormányzat pártolásával mintegy 57.000 örmény vándorolt be, így a korábbi 20%-hoz képest 1932-re a Dél-Kaukázus lakosságának mintegy felét örmények tették ki. Az örmények a dél-kaukázusi régió városi lakosságát, így Tbiliszi 60%-át, Ganja városának pedig mintegy 91%-át adták. A ma azerbajdzsánnak nevezett etnikum a korban még nem létezett, nemzettudatuk, nemzeti identitásuk, kollektív emlékezetük még nem forrott ki, ez a folyamat csak a 20. század hajnalán ment végbe. Karabah muzulmán lakosságának túlnyomó többségét ekkor nem kevesebb, mint ötvenhat különböző török törzs képezte, melyek az oguz-török nyelv más-más dialektusait beszélték, közös identitást ekkor még csak közös vallásuk eredményezett. A török törzsekön kívül számos perzsa, kurd, javansir, tatár, etc. törzs bővítette a muszlimok számát. A különbözőútleíró naplók és perzsa krónikák, valamint a hivatalos orosz iratok és diplomáciai levélváltások tapasztalata alapján válasz adható az örmény és azerbajdzsán történetírás legnagyobb ellentétét szülő kérdésére: melyik volt a történeti Karabah többségi lakosságát képező etnikum? Az 1823-ban készült orosz kormányzati felmérés alapján kijelenthető, hogy a körülbelül 114.000 fős Karabah lakosságának mintegy 73%-át (64.000 fő) a muzulmánok tették ki, a maradék 27% (23.700 fő) azonban örmény volt. A vallási eloszlást mutató adatok azonban megtevesztőek lehetnek, hiszen nem jelentenek egyet az etnikai eloszlással. A muzulmán lakosság csaknem 60 különböző törzsből tevődött össze, így az egyes törzsek létszáma arányosan elosztva kb. 1000-1100 főből állhatott, melyhez képest a 23.700 fős örmény lakosság hatalmas többségnek tűnhet.

MOLNÁR DÁNIEL MÁRTON

Történelem, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Novák Veronika

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Az első angol telepesek és az indiánok

Dolgozatom, melynek címe „Az első angol telepesek és az indiánok”, egy Magyarországon kevésbé ismert témával foglalkozik. Munkám témája Roanoke, Anglia elsőállandóészak-amerikai telepe volt. Ez a telep 1585 és talán 1590 között létezett, megszakításokkal, valamint még 1584-ben egy expedíció is járt a területen, amely alkalmas helyet keresett a kolóniának. Az 1590-es dátum azért nem biztos, mert nem tudni, a telepesek mikor hagyták el végleg a szigetet, az évszám csak az eltűnés felfedezésének az ideje.

A telep történetéből egy három éves időszakot, az 1584-1586 közöttit vizsgáltam részletesebben. Meglátásom szerint ugyanis ebben a három évben történtek olyan események, amelyek meghatározták a telep későbbi sorsát, végső soron annak pusztulásához, elhagyásához vezettek. A dolgozatomban a gyarmatosító expedíciók résztvevői által írt forrásokat használtam fel. Ezek közül kettő hivatalos jelentés, úti beszámoló Arthur Barlowe és Ralph Lane tollából, a harmadik pedig egy általános, a korabeli Virginiáról írt ismertető, amit Thomas Hariot írt és John White illusztrált. A későbbiekben Richard Hakluyt valamennyi leírást kiadta, egy évtizeddel a gyarmat pusztulása után.

Ezek alapján, valamint a gyarmatosításról, idegenképről szóló szakirodalom segítségével megpróbáltam összegyűjteni azokat a motívumokat, amelyek az indiánokkal való viszony megromlását okozhatták, és az általam ismert, Roanoke-ról szóló, jórészt leíró szakirodalom nem szentelt elég figyelmet.

Fontos elemzési szempontjaim voltak azok, amelyek a kulturális, vallási, szokásbeli különbségeket vették figyelembe. Ezen kívül vizsgáltam a telepesek és vezetőik viselkedését, korábban idegen környezetben szerzett tapasztalataikat, hogy megállapítsam, milyen események vezettek az indiánokkal való viszony gyors megromlásához. Dolgozatom végén pedig összegezve az eseményeket röviden vázoltam, hogy melyek voltak azok a hibák, amelyeket később az angolok – akarva-akaratlanul – már nem követtek el. Ezek közül, véleményem szerint, a legfontosabbak a telepek vezetői közötti alapvető különbségek, valamint az indiánokkal folytatott politika megváltozása.

MOLNÁR DÁVID

Történelem, MA, 7. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Sashalmi Endre

egyetemi tanár, PTE BTK

**Az isteni jogalap és a kormányzás allegóriája Henry Peacham
Minerva Britannia című munkájában**

Témám Henry Peacham 1612-es *Minerva Britanna* című emblémás könyvében található politikai tartamú jelképek vizsgálata, amelyek révén betekintést nyerhetünk I. Jakab angol király államának szimbolikájába. Peacham művét sokáig az Angliában íródott legkifinomultabb jelképkönyvnek tekintették, ezenfelül az isteni jogalapú monarchia koraiújkor ikonográfiai vizsgálatához is kitűnő alapot ad. A korszakban ugyanis a jelképek népszerű kifejeződési formát szolgáltattak a politikai és vallási tanok számára.

A korai Stuart-kor királyi hatalomfelfogásának dokumentuma ez a jelképkönyv, azonban nem csak a jelképek, hanem egyéb művészeti alkotások is reprezentálják az udvar barokk fényét, és mindezek egy ideális keresztény fejedelem eszményét építik. Ez az eredendően vallásos kultúra az, ami legitimálja és reprezentálja az uralkodó kormányzatát, mint az isteni hatalom földi képviselőjét.

Egyúttal választ keresünk arra is, hogy a korabeli politikai szimbolizáció eszközeit hogyan használták fel a politikai közösséget, az adott államot megszemélyesítő uralkodó reprezentálására, s mindezt hogyan egészítette ki a királyok isteni jogalapjának teóriája.

SCHREK KATALIN

Történelem, MA, 4. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Bodnár Erzsébet
egyetemi docens, DE BTK

Angol-orosz együttműködés és vetélkedés a görög ügyben: a pétervári protokoll (1826) diplomáciai háttere

A XIX. század első felében Nagy-Britannia és Oroszország egymáshoz való viszonyát az együttműködés és rivalizálás kettősége határozta meg, amely az európai ügyek és a keleti kérdés vonatkozásában egyaránt megmutatkozott. Utóbbira kiváló példaként hozható fel – a mind a londoni, mind pedig a szentpétervári kabinet számára neuralgikus problémát jelentő – görög szabadságharc (1821-1830). A két állam kapcsolatának alakulását tekintve ezen időszak egyik legjelentősebb diplomáciai aktusa az 1826. április 4-én Péterváron aláírt angol-orosz protokoll volt. A kétoldalú megállapodás amellel, hogy rögzítette a szerződő felek kooperációjának elveit, új alapokra helyezte a szóban forgó nagyhatalmak partnerségét.

Nagy-Britannia és Oroszország közös fellépését hosszadalmas diplomáciai egyeztetések előzték meg. Ezek során rendre felszínre kerültek a külpolitikai ambíciók összeegyeztetésében rejlő sarkalatos nézetkülönbségek. Dolgozatomban azt a célt tűztem ki magam elé, hogy London, illetve Szentpétervár által a görög ügy kezelésében megfogalmazott koncepciók komparatív elemzése révén bemutassam az angol, valamint az orosz kormányzat válságkezelési módszereinek legfontosabb jellemző jegyeit és részletesen ismertessem a szerződés megkötését eredményező bonyolult tárgyalási folyamatok menetét. Nagy-Britannia és Oroszország együttműködésének vizsgálatokor kiemelt figyelmet fordítottam a konzultációk alatt felmerülő vitás kérdések tanulmányozására és az eltérő szemléletmódok mögött megbúvó motivációs tényezők feltárására.

A téma feldolgozása szempontjából releváns források bázisát a Foreign Office és a Minisztertanács Inostrannih Gyel publikált dokumentumgyűjteményei képezték. A formális jellegű iratokon túlmenően azonban a diplomáciatörténet prominens személyiségeinek nyomtatásban közzétett, magánjellegű anyagainak egy része is feldolgozásra került. Mindent egybe vetve munkám megírásakor arra törekedtem, hogy a pétervári jegyzőkönyv példáján át összetett képet alkossak az angol-orosz kapcsolatok bonyolult viszonyrendszeréről.

SZUROMI KRISTÓF

Történelem, MA, 9. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Óze Sándor
habil. egyetemi docens, PPKE BTK

Az oszmánokról kialakult negatív és pozitív képek Európában a 16. századtól a 18. század első feléig

Az Oszmán Birodalom európai hódításai következtében egyre nagyobb félelem támadt a kontinens jelentős részén (első sorban a Német-római Birodalom és a Magyar Királyság területén és Itália bizonyos részein) a 15-16. században. Ez a félelem és veszélyérzet egyfelől számos gondolkodót, utazót és művészt a humanizmus és a reformáció időszakából arra ösztönzött, hogy újabb és újabb híreket, információt nyerjen a törökökről, a törökök eredetéről, sőt magáról az iszlámról, hogy aztán ezt a szerzett tudást többek között a propagandában alkalmazhassa. Másrészt a fokozódó félelem következtében hamarosan az eszkatológus események sorában is elhelyezték az oszmánokat és már nem csak világi, katonai, hanem egyben spirituális fenyegetést is láttak bennük. Nem csak az apokaliptikus népek (Góg és Magóg népe), Isten büntetésének, hanem magának az Antikrisztusnak is tartották mind katolikus, mind protestáns oldalról. Az oszmánokat kezdetben pogányoknak tartották, akik tértendőek voltak, ám a későbbiekben sokak számára már eretnekeknek minősültek, akik ellen minden eszközzel küzdeni kell. A törökellenes képnek német területen nagy népszerűsége volt és a képzőművészetektől az egyházi irodalomig számos helyen előfordult. Ugyanakkor már a 16. századból találni egy olyan jellegű toposzt, melyben az irdalmas szamaritánus történetét feldolgozóábrázoláson egy fegyveres török alak jelenik meg a szamaritánus szerepében, aki a sebesülte gondjaira veszi. Ezeknek az ábrázolásoknak jelentős része az evangélikus Szászországban található, illetve Németalföldön is előfordul, keletkezésük ideje pedig nagyjából akkorra tehető, amikor a török főellenségként, Antikrisztusként szerepel a térség általános közvéleményében. Ennek a toposznak jelenlegi tudomásunk szerint nincsen magyarországi képviselője a 16-17. századból, ugyanakkor a német területekkel való kapcsolatok ezt nem tették volna lehetetlenné. A 17. századtól, mikorra az oszmánok nyílt csatában való legyőzhetősége már bebizonyosodott, egyre inkább csökken az ellenségkép apokaliptikus színezete, sőt a század folyamán már egyre nagyobb igény alakul a török kultúráról, vallásról szóló szakzerű leírások iránt. A nagy félelem Bécs 1683-as ostromakor újból fellángol egy időre, ám a Szent Liga sikeres hadjárata következtében ismét jelentéktelenné válik. A 18. század osztrák-török háborúiban szintén felfedezhető a régi törökfélelem, ám ezek is csak rövid ideig éledtek föl és egyre inkább a török iránti érdeklődés fog dominálni.

SZÜCS ORSOLYA

Történelem, MA, 2. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kökény Andrea
egyetemi adjunktus, SZTE BTK

A bostoni mészárlás - az események a források tükrében

Dolgozatom témája a bostoni mészárlás. Az esetet a legtöbb szakirodalom leírja, de nagyobb terjedelemben Frederic Kidder Boston Massacre c. 1870-es munkáján kívül egyik sem foglalkozik vele. A dolgozat célja ezért egyrészt az volt, hogy teljes egészében rekonstruáljam az eseményeket a kezdetektől a perek végéig, másrészt, hogy a forrásokon keresztül cáfoljam meg azt a tévhitet, hogy a katonák ártatlan bostoni embereket „mészároltak le”.

A gyarmatok szerte kialakuló ellenállási mozgalmat többek között Massachusetts gyarmat egyre romló viszonya váltotta ki az anyaországgal. Ezután küldtek katonákat a gyarmatok határainak védelmére, többek között Bostonba is.

1770. március 5-én a bostoni tömeg a Várház előtt fizikailag bántalmazott egy csapat katonát. Azok közül valaki kiadta a tűzparancsot, végül öt halott hevert a földön. Az esetet követően a katonákat vád alá helyezték. A kapitányt felmentették, a katonák közül kettőt bűnösnek találtak, őket azonban a gyarmatokon még érvényben lévő benefit of clergy gyakorlata miatt nem ítélték el.

A vád a katonák esetében kiemelte azok indulatos viselkedését, és hogy a King Streeten összeverődött tömeg védelmi célból hordott magánál fegyvert. A vád tanúi közül senki sem állította azt, hogy olyan tárgyat látott volna az emberek kezében, ami önvédelmi célra használható lett volna. A védelem ezzel szemben kétségbe vonta a vád tanúinak szavahihetőségét. Beszélt egy 12 főből álló tengerész csoportról, akik a verekedést kezdeményezték. A védelem a katonák önvédelmét teljesen jogosnak tartotta.

A „mészárlás” fontos előzménye volt a függetlenségi háborúnak, mivel ez volt az egyik mozgatórugója a későbbi eseményeknek, és a sérelmek között, a Függetlenségi Nyilatkozatban is hivatkoztak rá.

VÁRADI KATALIN

Történelem, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Dr. Bodnár Erzsébet
egyetemi docens, DE BTK

Dr. Lévai Csaba
tszv. egyetemi docens, DE BTK

Bismarck megítélése a Pesti Napló és az Üstökös alapján (1862-1871)

Dolgozomban Bismarck megítélését, a külpolitikájáról megfogalmazott véleményeket szeretném bemutatni a Pesti Napló és az Üstökös híryanagái alapján 1862 és 1871 között. Elemzésemhez a következő eseményeket választottam: a miniszterelnöki kinevezést, a lengyel felkelést és a három háborút, amelyek a német egység létrejöttéhez vezettek.

Vizsgálatom során arra kerestem a választ, hogy a Pesti Napló vezető napi lapként és az Üstökös éklapként mennyire követte figyelemmel az említett történéseket; értékelésüket mennyire befolyásolta liberális szemléletük és a magyar belpolitikai élet változásai. Továbbá ítéleteikre mennyire hatott más külföldi sajtótermékek véleménye, ezeknek a híryanagait milyen szempontok szerint válogatták össze. Az Üstökös esetében próbáltam megragadni a sokoldalú megközelítést, nemcsak írásai révén, hanem karikatúrái alapján is.

A két lap az osztrák birodalom szemszögéből nézte az eseményeket, az Üstökös ezen kívül nagy hangsúlyt fektetett a magyar érdekekre is. Ennek megfelelően sokáig negatívan nyilatkoztak Bismarckról, a külföldi lapszemle összeállításával is az igazukat igyekeztek bizonyítani. Az éklap ezen kívül a helyzetekben rejlő fonákosságokat, a diplomácia valódi törekvéseit is megjelenítette gazdag eszköztárával.

Továbbá a vizsgálódásom során igyekeztem kimutatni azt, hogy az elsővekben reakciós politikusként megjelenő Bismarckot a háborúk alatt hogyan ítélték meg a korabeli sajtóban, mikortól kezdték elismerni a tehetségét. Emellett arra is hangsúlyt fektettem, hogy a porosz sikereket mennyiben tulajdonították a porosz külügyminiszternek, mennyire látták ezekben III. Napóleon közreműködését.

Megállapítható, hogy az első kedvező vélemények Bismarckról már 1863-ban megjelentek, viszont még elnyomták ezeket a konzervatív porosz belpolitika eseményei. A ravasz, ügyes politikus képe már a Schleswig-Holstein ügynél feltűnt, ám érdemeinek elismerését befolyásolta az, hogy a francia császár követőjeként tartották számon. A fordulat 1866-ban következett be, ekkor valóban csak a külpolitikája nyomán ítélték meg Bismarckot a Pesti Napló és az Üstökös. 1871-re pedig a kancellárt képességeinek és győzelmeinek köszönhetően Európa elsőszámú emberének tartották.

BERZSENYI ANETT

Levéltár, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Pandula Attila

egyetemi docens, ELTE BTK

A Somssich család története

A Somssich család Somogy vármegye egyik legmeghatározóbb familiája volt a 18-19. században, valamint országos szinten is fontos szerepet tölthettek be. Történetükről ennek ellenére eddig nem született átfogó, mindenre kiterjedő családtörténeti munka. Jelen dolgozat célja, hogy változtasson ezen az állapoton. A dolgozat első részében a genealógia kerül bemutatásra, különösképpen ügyelve az eddigi irodalomban megjelent, tévesnek bizonyuló adatok korrekciójára, valamint kitérve a család társadalomban elfoglalt helyére és házassági, nevelési szokásaira, ami nem elhanyagolható a család férfitagjainak sikeres pályafutása szempontjából. A második fejezet politikai, katonai és birtokigazgatási szempontból fontos személyek életrajzának bemutatására szolgál, időrendben haladva. Elsőként szerepel a vármegye életében fontos szerepet játszó és a családi birtokállományt megeremlítő Somssich Antal, majd az ő leszármazottai közül azon férfiak, akik a vármegyei kereteken belül, majd azon kívül is sikeres pályát futottak be és jeles alakjai a magyar történelemnek, így a reformkori politikusok, Somssich Miklós és Pongrác, vagy a kiegyezés és azt követő évek kiváló politikusa, Somssich Pál. Ugyancsak a kiemelt alakok sorát gazdagítja a két katona, az idősebb grófi ágat létrehozó Somssich János, valamint Miklós fia János, akinek az élete tragikus módon, rendkívül fiatalon ért véget.

A harmadik fejezet foglalkozik a család vármegyei birtokaival, azok kialakításával és fejlesztésével. A Somssich család tagjai különös gondot fordítottak a családi birtokállomány helyi növelésére, és nem egy település a család fejlesztő munkájának köszönheti, hogy kilépve az elmaradottságból területileg igen jelentős szerepet tölthetett be. A negyedik fejezet az eddig nem vizsgált címerváltozatokkal foglalkozik, a levéltári anyagon túl felhasználva a megyében még fennmaradt tárgyi forrásokat is. A szélesebb körre kiterjesztett vizsgálatnak köszönhetően eddig nem ismert címerhasználati szokásokra derült fény.

A dolgozat lezárásában rövid kitekintést ad a család 20. századi történetére. A század első felében ugyanis a Somssichok még mindig Somogy vezetői voltak, azonban a két világháború pusztítása és az azokat követő változások lehetetlenné tették ennek a pozíciónak a megtartását. A század elején a Somssichok fényűző kastélyaikról és óriási könyvtáraikról voltak híresek. Mára azonban nagyrészt csak dűledező

KALMÁR ANNA

Történelem, MA, 11. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Krász Lilla

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Főúri könyvtárak, pedagógiai olvasmányok Magyarországon (1760-1815). A magyar nyelvű nevelési és életvezetési kézikönyvek kultúrtörténeti vizsgálata

Jelen dolgozatunkban a nevelési tanácsadó, életvezetési- és illetankönyv irodalom magyarországi recepcióját vizsgáljuk egy sajátos metszetben: nyolc, könyvgyűjtési stratégiáikat, a könyvgyűjtő személyét és motivációit figyelembe véve reprezentatívnak tekinthető főnemesi-nemesi könyvtár kézirat, nyomtatott vagy kiadott katalógusa nyomán tekintjük át az 1760 és 1815 közötti időszakra nézve legnépszerűbb pedagógiai olvasmányokat. Ennek során két kutatási koncepciót, a könyvtörténeti és könyvtártörténeti perspektívát kíséreljük meg összekapcsolni. Témánk szempontjából fontosnak tartottunk férfi és női gyűjteményeket egyaránt megvizsgálni. A nyolc vizsgált katalógus közül Ráday Gedeon, Teleki Sámuel, Széchényi Ferenc, Festetics György gyűjteményei a korszak mintaszerű, tudatos könyvtárépítő koncepciót követő könyvtárai. A másik négy, szintén modellértékűnek tekinthető katalógus Bethlen Kata, Bethlen Zsuzsanna, Újfalvy Krisztina, Zichy Mikósné Berényi Erzsébet bibliofil nemes asszonyok könyvgyűjtési szokásait és érdeklődését rögzítik.

A 18. században Európa-szerte kibontakozó pedagógiai diskurzusok, olvasmányok és a különböző irányelveket követő nevelőintézetek, s mindezek mögött álló személyiségek tekintetében bőséges nemzetközi, elsősorban német és francia nyelvű szakirodalom áll rendelkezésre. Magyar vonatkozásban részben a pedagógiatörténeti szakirodalomban, részben a nőtörténettel foglalkozó munkákban megjelennek ugyan a korszak életvezetési és/vagy illetankönyvei, de ezekben a munkákban a könyv- és recepciótörténeti szempontok nem kapnak feltétlenül hangsúlyos szerepet. Mindeztől arra nem történt kísérlet, hogy a pedagógiai tárgyú egykorú nyomtatott irodalmat a könyvtártörténeti perspektívával összekapcsolva vizsgálják.

Pragmatikai szempontból a nyomtatásban kiadott magyar nyelvű pedagógiai munkáknak a recepciótörténet szempontjából meghatározó aspektusait vizsgáljuk: azokat a szerkezeti, tartalmi és formai elemeket, amelyek nyomán rekonstruálhatóak az egyes kiadványok fordítóinak, szerzőinek illetve fordító-szerzőinek célkitűzései, valamint a megcélolni kívánt olvasóközönség igényei és elvárásai.

KARDOS TÍMEA

Történelem, MA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Papp Klára

egyetemi tanár, DE BTK

Thököly Imre a visszafoglaló háború idején, 1686-1688

Dolgozatomban Thököly Imre életének egyik legviszontagságosabb és legérdekesebb korszakával foglalkoztam. Egyrészt azért, mert láthatjuk, hogy a felső-magyarországi fejedelem, hogyan próbál a váradi elfogatása után egykori területeire visszajutni, milyen diplomáciai lehetőségeket feszeget, másrészt hogy a változó történelmi-politikai helyzetet hogyan kezeli, s esetlegesen hogyan próbálja meg saját javára fordítani. Szerepe bár a nagypolitikában már nem meghatározó, mégis annál érdekesebb és egyedibb. A török defenzív háborújában a keleti szárny vezetése hárul rá, és az ő irányítása alá rendelt hadakat próbálja egészen Munkácsig vezetni, s egykori fejedelemségébe visszatérni.

Dolgozatom másik központi problematikája Thököly Imre és az Erdélyi Fejedelemség változó viszonya, melyben egy sajátos helyzet alakul ki ezen időszakban. Thököly 1686-ban él a nemesi ellenállás jogával az Erdélyi Fejedelemség területén saját zászlaja alatt hadakat vonultat fel, alig egy éve elkobzott birtokait fegyveres ellenállással próbálja visszaszerezni. Már a tárgyalt korszakban ígéretet kap az erdélyi fejedelmi trónra, s a történelem Thökölyt igazolja: néhány évvel később, 1690-ben még ha csak rövid időre is, de valóban erdélyi fejedelem lesz.

E két év mozgalmas időszakára vonatkozóan dolgozatomban érintem Zrínyi Ilona és Thököly Imre változatos levelezésének elemzését is, melyben megjelenik a szteganográfia és a sifírozás is. Érintőlegesen láthatjuk, hogyan hat Thököly Imre sorsára az eperjesi vértörvényszék, a pozsonyi országgyűlés, Thököly sebesülése, a munkácsi vár kapitulációja.

Mindezen tények és események teszik érdekessé mozgalmassá az 1686-1688-ig tartó küzdelmes éveket Thököly Imre életében, s dolgozatomat mindezen elemekre kitérve készítettem el.

KIS CSABA

Történelem, MA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Papp Klára

egyetemi tanár, DE BTK

A Rákóczi szabadságharc és Eger

A II. Rákóczi Ferenc fejedelem által vezetett szabadságharcot a kora újkori magyar történelem függetlenségi küzdelmeinek sorában az egyik legkiemelkedőbb megmozdulásként értelmezhetjük, figyelembe véve annak bel- és külpolitikai, gazdasági, társadalmi, közjogi, s nem utolsósorban kultúrtörténeti jelentőségét. Dolgozatomban e szabadságjogokért folytatott küzdelmet, mint önálló várostörténeti perspektívát kezelve, Eger város vonatkozásában törekszem a történeti irodalomban legalább részben megjelenő legfontosabb had-, gazdaság- és társadalomtörténeti kérdéseinek újragondolására, illetve ezzel párhuzamosan Eger város viszonyainak megrajzolására 1687. évi visszafoglalásától egészen a szabadságharc 1711. évi lezárulásáig. A felvetődő kérdések számának és jellegének megfelelően dolgozatom egy hosszabb távú „kutatói projekt” első, ám annál fontosabb állomásának tekinthető, hiszen munkámban meghatározom a vizsgálatok további lehetséges irányait, illetve módszereit.

KISZELYNÉ TÓTH ANETT

Történelem, BA, 7. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bessenyei József

egyetemi tanár, EKF BTK

Guthi Országkristóf helye a XVI. századi magyar arisztokráciában

A Guthi Országkristóf család a XIV. századtól kezdve jelen van és a XV. századtól, Luxemburgi Zsigmond király uralkodásának közepétől pedig igen jelentős közigazgatási pozícióban, nagyon magas rangú tisztségeket töltöttek be a dinasztia tagjai, élükön mindjárt, I. Mátyás király nádorával, Guthi Országkristóval. A Guthi Országkristóf család jelentőségéről, a politikai, hadi szerepükről, a család genealógiai szerkezetéről és más, főnemesi családdal történő dinasztikus kapcsolatrendszerükről ez idáig nem született összefoglaló tudományos, ismeretterjesztő mű.

Munkám arra lenne hivatott, hogy ezt a sötét teret megvilágítsa a magyar közép és koraiújkori történetírásának színpadán.

Eme főnemesi család történetét a kezdetektől, a dinasztia alapításától, a köznemességből a főnemességig történő felemelkedésük, valamint a bárói méltóság viselése, és az ország első emberének tisztségviselésén túlmenően egészen 1567-ig amikor is az utolsó férfi tagjaként Guthi Országkristóf halálával magvaszakadt a Guthi Országkristóf családnak, valamint az azt követő birtoköröklési rendszer és a család leányági leszármazásának vizsgálatát kívánom nyomon követni.

Guthi Országkristóf és az Guthi Országkristóf család szerepének vizsgálata kiterjed a társadalmi és politikai életben való részvételükre a birtokviszonyaik alakulására, kapcsolatukra a bécsi udvarral, a magyar királlyal és a mindenkor uralkodóval valamint az arisztokráciával.

A család részletes ismertetése és kapcsolataik feltárása mellett kulcsfiguraként mutatom be Guthi Országkristóf személyét, aki egy személyben viselte - a felmenői közül egyedülállóan – szinte a legtöbb királyi méltóságot és legfontosabb udvari tisztségeket.

Baráti kapcsolata I. Ferdinánd magyar király és német-római császárral, valamint magánlevelezése Nádasdy Tamás nádorral szintén egy ez idáig nem kutatott, fel nem tárt terület, amelyet munkámban szeretnék kifejteni és forrásokra alapozva egy összefoglaló képet alkotni a munkásságáról, a magyar koraiújkori történelmét alakító kihatásairól. Dolgozatom célja tehát hogy megvalósíthassam azt az összefoglaló tudományos munkát, amellyel megfesthetem a közép és koraiújkori Magyarország egyik legkiemelkedőbb és legnagyobb érdemeket elért főnemesi család a Guthi Országkristóffok portréját.

PÁL ADRIENN

Történelem, MA, 4. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. J. Újváry Zsuzsanna

egyetemi docens, PPKE BTK

Egy Zala megyei nemes árva fiú ellátása a XVIII. században

Születésem óta Zalaváron, egy kicsi Zala megyei településen élek, így nem volt kérdés számomra, hogy dolgozatomat e terület múltjából fogom elkészíteni. A levéltári kutatásaim során akadtam egy kismemesi árva fiú feldolgozatlan anyagára. A több mint, 800 oldalas anyag között számos nyugta, számadás, adóslevél maradt fent. Dolgozatomban, így Móricz István árván maradt fiára, Lázárra fordított költségeket gyűjtöttem össze 1787 és 1795 között. A nyugták tartalmazzák a fiú iskoláztatására, öltözködésére, házának fenntartására és egyéb kiadásokra fordított összegeket.

A mindennapi élet, a múlt embereinek hétköznapijai állnak érdeklődési köröm középpontjában, így számos kérdés merült fel bennem. Hogyan élhetett egy árván maradt fiú a 18. század végén? Hogyan látta el a gyám a feladatát? Milyen jövő várt a fiúra?

A fő részben Lázár mindennapiainak kiadásait kívántam részletezni. A fennmaradó nyugták alapján összegyűjtöttem, hogy mikor és hol tanult Lázár, ezzel milyen kiadások terhelték a családi kasszát 1787 és 1793 között. Részletesen kitérek Lázár öltözködésére, amely valószínűsíthetően a fiú életében fontos helyet foglalt el. Az öltözékre vonatkozó nyugtákból kiszámoltam, hogy mennyibe kerül Lázárnak egy öltözet, milyen fajta és mennyi ruhaneműt vásárolt, valamint összeszámoltam a ruhákra költött összeget 1787 és 1793 között. Képet kapunk Lázár petrikeresztúri otthonáról két forrás alapján. Felkutatam Lázár saját kezűleg aláírt leveleit is.

A dolgozat végén összegeztem Lázár mindennapi kiadásait a 7 év alatt. Az éves kiadás összege viszonylag magasnak mondható, egy átlagos árva kismemesi fiúhoz képest a 18. században. Ez számomra arra enged következtetni, hogy a tutor gondosan, pontosan és megbízhatóan látta el a magára maradt fiút. Lázár tanulhatott, jól öltözködhetett, jól élhetett a kor gyámsági visszaéléseinek ellenére.

PAPP RITA

Történelem, MA, 5. félév

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Papp Klára

egyetemi tanár, DE BTK

Erőszakos bűncselekmények és lopás Debrecenben 1701 és 1705 között

Dolgozatomban a Debrecenben 1701 és 1705 között elkövetett erőszakos bűncselekményekről, lopásokról, tolvajokkal való társalkodásról, azok büntetéséről igyekszem átfogó képet nyújtani. Azért választottam ezt a néhány évet, mert kíváncsi voltam, hogy ez a viharos időszak hozott-e változást a közbiztonság, a bűncselekmények gyakorisága terén.

A bűncselekmények és büntetések témakörével már többen is foglalkoztak, például M. Antalóczy Ildikós Hajdu Lajos. Munkáik nagy segítséget nyújtottak a kutatáshoz és a téma megértéséhez, azonban a dolgozatomban elsősorban a forrásokra támaszkodva, s ezekre alapozva építem fel. A legfontosabb források, amelyeket felhasználok, a város magisztrátusi jegyzőkönyvei, a büntető-törvényszéki jegyzőkönyvek, valamint a város 1696. és 1698. évi összeírása. Az erőszakos bűncselekmények kategóriája sok mindent magában foglal, én az emberölést, a testi sértést és a rendbontást soroltam ide. Főként arra igyekszem megadni a választ, hogy melyek voltak a leggyakoribbak ezek közül, milyenek voltak a körülmények, kik voltak az elkövetők, az áldozatok, illetve, hogy milyen büntetés várt a tettesekre. A források bővelkednek a büntető perekben, így sok a témához kapcsolódó pert megismerhetünk a vizsgálatuk során. A vizsgált években 10 férfit vádoltak gyilkossággal és 79-et, valamint egy asszonyt testi sértéssel, verekedéssel vagy rendbontással. A legtöbb esetben csupán kisebb rendzavarásról, verekedésről volt szó, az emberölés és a komolyabb testi sértések nem voltak olyan gyakoriak Debrecenben. Többségük házakban, csapszéken vagy az utcán történt, többször volt családon belüli erőszak, ilyenkor a feleség volt az áldozat, de többször támadtak hitelezőkre, katonákra, kocsmárosokra, stb. Az ügyeket mindig alaposan kivizsgálták, és a büntetések igen szigorúak és következetesek voltak.

A lopással kapcsolatos bűncselekmények vizsgálatakor a körülményeket, a tolvaj és az áldozat közti esetleges kapcsolatot, az eltulajdonított értékeket, valamint a büntetéseket vizsgáltam meg alaposabban. Itt 55 férfi és 21 női vádlottal találkoztam. Az ellopott értékek nagyon különbözőek voltak, zsákmányoltak nagyobb pénzösszegeket, értékes tárgyakat, jószágokat, de egy-egy ruhadarabot, és kevésbéértékes dolgokat is. A büntetések hasonlóan az erőszakos bűncselekményekhez, nagyon szigorúak voltak. Az elkövetők társadalmi háttérének vizsgálata céljából néztem át a város két összeírását, de azok még nem adnak elégséges alapot sokoldalú következtetés levonására.

RUSZKAI ZSÓFIA

Történelem, MA, 7. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Forgó András

adjunktus, PPKE BTK

A Rákóczi-szabadságharc az angol és az itáliai propagandában

A XVII. század végén zajló Wesselényi- és Thököly-féle függetlenségi törekvések nagy visszhangot váltottak ki a korabeli sajtótermékekben. Ez a visszhang nyitott utat a későbbi Rákóczi-szabadságharc elleni propaganda előtt. A felkeléssel kapcsolatban keletkezett, elsősorban német és angol nyelvű röplapok és újságok a hazai szakirodalomban jól ismertek. Míg a császári propaganda gépezete keményen dolgozott, hogy minél kedvezőtlenebb színben tüntesse fel II. Rákóczi Ferencet, addig Angliában bár szívükön viselték a magyar protestánsok ügyét, de nem helyeselték a felkelést.

A Rákóczi-szabadságharcra kapcsolatban keletkezett röplapok, pamfletok és hetilapok tömkelegéből kitűnik egy olasz nyelvű röpirat, amely az Intő manifesztum az 1704. évi Rákóczi Ferenc felkelésében résztvevő felbuzdított magyarok számára címet viseli, és kiválóan szemlélteti a császárpárti állásfoglalást. A dolgozatban bemutatott olasz nyelvű nyomtatvány ismeretlen szerzője a törvényes és jószágos Habsburg uralkodókat szembeállítja a „megbolondult” Rákóczival és „ennek az istenkáromlóösszeesküvésnek martalékává” vált nemességgel. A második fejezetben a magyar szakirodalomból már jól ismert Daniel Defoe hetilapjáról olvashatunk, amelyben eredetileg a spanyol örökösödési háborúval foglalkozik, érintve az azzal párhuzamosan zajló felkelést. A két forrásban ismertetett, a felkelés elenni vádakkal és érvekkel bepillantást nyerhetünk a korabeli közvélemény befolyásolásának eszköztárába. Ilyen például a múlt eseményeire, mint a Wesselényi- és Thököly-féle összeesküvésekre való utalás a felkelés esetében, az utóbbi esemény megemlékezésével fenntartották az emberek emlékezetében a kereszténység elárulásának toposzát. Ezt párhuzamba állítják Rákóczi francia párti politikájával és az olvasók elé tárják az igazságot a francia király valós szándékáról is. A XVIII. század eleji függetlenségi törekvés szereplése a külföldi sajtóban azt mutatja, hogy befolyással bírt Európa nagyhatalmainak külpolitikájára.

A XVII. század végi és a XVIII. század eleji magyar eseményekről szóló negatív hangvételű sajtótermékek száma jól tükrözi a hírekre való igényt a társadalom írni-olvasni tudó rétegeinek. Az információáramlás felgyorsulása következtében azonban a hamis hírek is teret nyertek, ahogyan ezt alá is támasztja a két forrás. A dolgozat elején a korabeli nyilvánosság színtereinek, a propaganda és a közvélemény fogalmának áttekintésével jobban megérthetjük az olasz és az angol szerzőirésében rejlő véleményüket.

SZEMETHY TAMÁS

Történelem-földrajz tanár, MA, 9. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szijártó M. István

egyetemi docens, ELTE BTK

Az 1720 és 1759 között főnemesi címet nyert új arisztokrácia társadalmi helyzete

Az 1720 és 1759 között főnemesi címet nyert új arisztokrácia társadalmi helyzete
Jelen munkámban azt vizsgáltam meg, hogy az 1720 és 1759 között főnemesi címet nyert köznemesek mennyire tudtak beilleszkedni az arisztokraták rendkívül szűk társadalmi csoportjába. A vizsgált negyven éves időszakot két 20 éves szakaszra bontva egy 34 és egy 17 fős csoportot hoztam létre. Alaphipotézisem az volt, hogy a második csoport tagjai szorosabban kapcsolódtak a hagyományos arisztokrácia tagjaihoz, mint az első, jóval nagyobb számú csoport tagjai, ami a vizsgálat során (bizonyos fenntartásokkal) megerősítést nyert.

SZULY RITA

Történelem, MA, 6. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Medgyesy S. Norbert

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

**Társulati élet és megélt vallásosság a jezsuita rend munkássága
nyomán a 18. század derekán Győrött**

A jezsuita rend gondozásában működő Congregatio Agoniae Christi (működése Győrött: 1656–1782) sok szempontból fontos szerepet töltött be Győr városának életében. Vallási téren a barokk vallásosság terjesztésének egyik sarokköve: nem csupán a győr-nádorvárosi Kálvária hegyre, Lébénybe vagy Bácsára vezetett processziók lélekformáló ereje, de a Szűzanya és a magyar szentek tiszteletének lelkekbe plántálása miatt is. Az Agonia társulat kiterjedt tevékenységi körének alapfeltétele volt bizonyos társulati vagyoni felhalmozása és kezelése. E több forrásból (adományok, kegyes hagyományok, temetésre hagyott összegek) táplálkozó alap tette lehetővé, hogy az Agonia társulat is betölthessen karitatív, művészeti, mecénási feladatkört. Az Agonia társulat és munkássága társadalmi szempontú vizsgálata alapján pedig kijelenthető, hogy az 1749-ben több, mint 200 lelkes tagsággal rendelkező és ütemesen gyarapodó társulat idővel átveszi a vezető szerepet a ferencesek gondozásában működő kongregációktól. Továbbá kirajzolódik, hogy nemtől vagy vagyoni helyzetétől függetlenül, a halál közeledését érző embereknek fontos volt, hogy az utolsó útjukra az Agonia kongregáció közössége kísérije, illetve lelkéért a kongregáció közössége imádkozzon.

VARGA DÁNIEL

Történelem, MA, 11. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. J. Újváry Zsuzsanna

egyetemi docens, PPKE BTK

**A borsi uradalom várkastélya I. Rákóczi György (1630-1648)
erdélyi fejedelem alatt**

A dolgozat I. Rákóczi György erdélyi fejedelem (1630-1648) borsi kastélyát mutatja be az 1638-as inventárium alapján. A tanulmány a bevezetőben röviden ismerteti a Rákócziak birtokszerzeményeit, ezután pedig a kastély történetét.

Az összeírás figyelmet fordít a kastély alsó szintjére, amely az épület és az uradalom gazdasági feladatait látta el. Ennek értelmében a szerző részletesen be tudja mutatni, hogy a helyiségekben milyen gazdasági eszközök vagy termények voltak az összeírás időpontjában, és a szükséges fogalmakat, kifejezéseket megmagyarázza, hogy az Olvasó megfelelően értelmezhesse a szöveget. A munka a forrás részletességének köszönhetően különlegesen életszerű képet fest a kastélyról, és megismerhetővé válik, hogy a kora újkorban hogyan is nézett ki egy uradalom gazdasági központja, annak helyiségei és bútorzata.

A szerző ezután – szintén az összeírásra támaszkodva – a kastély felső szintjét mutatja be. Az épület ezen szintje leginkább a lakószobákat foglalta magában, de itt volt a kastélyok és udvarházak nélkülözhetetlen, többnyire a legnagyobb és legszebb helyiséget rejtő, ún. ebédlőháza vagy „ebédlőpalotája” is. Kicsit szokatlan módon, néhány emeleti helyiségben szintén raktároztak terményeket is. Ez arra utalhat, hogy az összeírás idejében nem állandó jelleggel lakták ezeket a traktusokat.

Ahogy a kastély helyiségei ismertetésre kerülnek, úgy a tanulmány arra is rávilágít, hogy jelentős felújítást és bővítést is végeztek az összeírás előtt. A kutató nagy szerencséjére, a folyosót, a lépcsőt és a kastély kapuját is összeírták; ebből kiderül, hogy az épület e részeit is nemrég, talán az összeírás előtt újították fel. I. Rákóczi György talán fontos családi központnak szánta a borsi kastélyt?

Végezetül a dolgozat arra is kitér, hogy a kastély – viszonylag messze az oszmán-magyar határ menti peremvidéktől, de azért könnyen megközelíthető sík vidéken, természetes védelem nélkül állva – alapvetően nem hadi feladatokat látott el. A kastély leginkább uradalmi központ volt, de nem nélkülözhetette az épület körüli vizes árkot, s nyilván az azt körülvevő palánkot sem, s mindezzel együtt némi fegyvertet is tartottak benne.

ZILA GÁBOR

Történelem, MA, 4. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. habil. Papp Sándor

egyetemi docens, KRE BTK

**Illésházy István és a zsitvatoroki béke. A békemű létrejötte
Illésházy István levelei alapján**

Az előadás során feltárjuk Illésházy István – eddig ismeretlen – levelezését Thurzó Györggyel, melyben a tizenöt éves háborút lezáró zsitvatoroki béke tárgyalásának idején egyeztettek. Célunk tovább árnyalni a magyar történetírásban kialakult képet erről a – sok tekintetben korszakalkotónak nevezhető – békeműről, mely hosszú háborúskodást zárt le.

Előadásunkban ismertetjük Illésházy István életrajzát, mely során röviden kitérünk karrierjére, mely anyagi és később társadalmi felemelkedését is felöleli. Ismertetjük perét az udvarral, mely egy egyszerű magánjogi esetről, országos jelentőségű és szimbolikus értékűvé nőtte ki magát. Ezt a pert azért is tartjuk fontosnak, mert jól kirajzolódik a későbbi nádort jellemzőnek egy része. Néhány példán keresztül igyekszünk a személyiségrajzot tovább is árnyalni.

A tizenöt éves háborút, a Bocskai szabadságharcot és a bécsi békét csak röviden érintjük, mint a békekötés előfeltételeit. Előadásunkban részletesen foglalkozunk a zsitvatoroki béke létrejöttének körülményeivel. Ezt a források alapján mutatjuk be, melyeket tovább részletezünk az eddig nem publikált levelek megismertetésével.

Tüzetesen megvizsgáljuk a két későbbi nádor levelezését. Ebből megkíséreljük rekonstruálni elgondolásaikat a békefolyamatról, illetve a felvetődő nehézségekről. Több hosszabb idézettel, bemutatjuk azokat az eddig ismeretlen adatokat, melyek révén betekintést nyerhetünk Illésházy motivációiba, illetve azokba a körülményekbe melyek hátráltatták, vagy segítették a „frigy traktálását”. Igyekszünk bemutatni azokat a megoldásokat, amelyek a tárgyalás konkrét részét jelentették, mint például a felek kommunikációját.

Zárásként röviden (vázlatosan) ismertetjük magát a szerződést, mely új korszakot nyitott a Habsburg-oszmán diplomáciában. Röviden utalunk azokra a problémákra, melyek még több évig meghatározták a két birodalom kapcsolatát. Továbbá kiemeljük azokat a novumokat, amik a levelezés feltárása során kerültek napvilágra.

ANGELOVICS HELGA

Történelem, MA, 1. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dobszay Tamás

egyetemi docens, ELTE BTK

Vay Miklós ínségügyi királyi biztos tevékenysége

A 19. század történetében rendkívül kiemelkedő formátumú konzervatív politikus, báró Vay Miklós (1802- 1894) érdemi feldolgozásra váró és méltó pályafutásának egy viszonylag rövid alperiódusát, az 1847. évi felvidéki illetve az észak- magyarországi vármegyékre kiterjedő ínségbiztos tevékenységét szeretném bemutatni dolgozatomban.

Mint ahogy erről még nem készült elemzés, működését behatóbban csak a fennmaradt viszonylag csekély mennyiségű levéltári források, feljegyzések alapján ismerhetjük meg. Ezen iratanyagok feldolgozása révén Vay biztos tevékenységéről egy általános képet tudunk nyújtani, ami egy esetleges későbbi teljes Vay életmű megírásához, – de már önmagában is – fontos és hasznos információkkal szolgálhat.

Munkám során figyelmemet arra összpontosítottam, hogy tevékenységét a kinevezésekor megfogalmazott elvárások tükrében ismertessem, azáltal hogy mennyiben tudott megfelelni azoknak. Mint ahogy vizsgálatunk központjában Vay személye áll, királyi biztos működésén keresztül, egy-egy jellegzetes példa kiemelésével a válságkezelő politika illetve a szociális gondoskodás reformkori gyakorlatát mutattam be.

A források alapján megállapíthatjuk, hogy az ínség elhárítására tett központi intézkedések hatékonyságát az állam pénzhiánya mellett (350 000 pengő forint segély) tovább nehezítette egyrészt, hogy nem rendelkezünk szakszerű, fejlett közigazgatási rendszerrel, hiányoztak a szükséges szervezeti- intézményi keretek, másrészt az éhezők megsegítése, a szükséges vetőmag előteremtése elsősorban a helyhatóságok feladata maradt, míg a legszegényebbek megsegítését a magánszemélyek és a jótékony szervezetek hatáskörébe vélték tartozónak.

Mindezen tényezők figyelembe vételével kell értékelnünk Vay tevékenységét. Megállapíthatjuk, hogy az adott körülményekhez és adottságokhoz képest sikeres munkát végzett, hiszen a földek nagy részét sikerült vetőmaggal bevetni, a termés megfelelő minősége érdekében hozott előzetes intézkedések által, és természetesen az éghajlati tényezőknek köszönhetően is, 1847-ben végre kielégítő hozamú volt az aratás. Ennek következtében éhhalál és az elvándorlás aránya is csökkent. Az élet lassan visszatért a normális kerékvágásba.

JÁNOKI DÁVID

Történelem-gazdaság és társadalomtörténet, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mátay Mónika

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Mentalitás és információ a reformkorban - A váci kisemberek és az információáramlás csatornái 1836-1842 között

A dolgozatomban a reformkor egyes kiválasztott eseményeit a váci kisemberek szemszögéből vizsgálom meg. A kisember vitatott fogalma alatt Natalie Zemon Davis definícióját értem (Menu Peuple). Többek között E.P. Thompson, Jacob Levi Moreno és Peter Glick történeti-szociológiai és szociálpszichológiai elméletei segítségével végig kísérem az 1840. évi XIX. tc (A Zsidókról) váci fogadtatását. Kutatósom hiánypótló céllal készült, ugyanis az eddigi történeti kutatás többnyire a Széchenyi-Kossuth vitára, a reformkori diétákra, vagy éppen a jobbjágyfelszabadítás körüli vitákra fókuszált. Dolgozatomban a püspökváci tanácsülési jegyzőkönyvek és az úriszéki iratok alapján egyfajta szociográfiáját kívánom adni a váci kisemberek heterogén társadalmának. Míg a céhek tagjairól kiderül, hogy a céhes normák követése már háttérbe szorult a kialakuló kapitalista etikával kapcsolatban, addig kiderül az is, hogy a kisemberek egymás közti nézeteltéréseiket inkább rendezték erőszakos úton, mint törvényesen. Ezenkívül rávilágítok arra, hogy az 1840. évi XIX. tc fogadtatása sem volt egységes. Míg a kurrens szakirodalom azt állítja, hogy a zsidóemancipációs törvény sikeres volt, addig mikroszinten e tézis nem állja meg helyét, mert a helyi lakosok gyakorlatilag a váci püspök közbenjárása mellett fellázkodtak az országgyűlés határozata ellen. Több hónapnak kellett elteltie ahhoz, hogy a tömeg nyomása alatt lévő városi tanács olyan döntéseket merjen meghozni, amely elősegíti a zsidóság emancipációját. Bemutatom a váci révészek és molnárok viszályát is az információs csatorna szempontjából, amely szerint egy információs csatorna működését jelentősen tudta akadályozni az, amikor a vásárra igyekvő emberek mozgását megakadályozta a váci révet árendálók és a vízparton malmokat üzemeltető emberek több évre visszanyúló viszálykodása. Végül soron pedig Bácskai Vera kutatásainak kiterjesztéseként 5066 tanácsülési bejegyzés átvizsgálása mellett elkészítettem egy információs térképet, amely a Vácra beérkezős onnan távozó információmennyiséget súlyozottan képes mutatni. Ennek alapján megállapítható, hogy a reformkorban az információk elsődlegesen nem az országgyűlés színhelyéről, Pozsonyból érkeztek kiválasztott településünkre, hanem Pest-Budáról, illetve Szolnok és a Tápó-térségből. A dolgozat a tudományos értelemben Jonathan Clark-i értelemben vett revizionista történetírói irányzatot képviseli.

KAPITÁNY ADRIENN

Történelem-levéltár, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Pajkossy Gábor

egyetemi docens, ELTE BTK

A közlekedés fejlesztésére vonatkozó elképzelések az 1828-1830. évi országos bizottság javaslatainak tükrében

Dolgozatomban egy átfogó, ám ebből a szempontból részletesen még nem elemzett forráscsoport segítségével arra keresem a választ, hogy hogyan gondolkodtak a közlekedés fejlesztéséről és az azzal összefüggő kérdésekről a reformkor kezdeti szakaszában. Az 1825–1827. évi országgyűlésen kiküldött országos bizottság kereskedelmi munkálata tíz törvénycikket és indoklását tartalmazta a közlekedés fejlesztésével és egyet a közhasznú beruházások finanszírozására felállítandó közalappal kapcsolatban. A dolgozat egyik célja e munka ismertetése és elemzése. Másrészt, figyelmemet kiterjesztettem a javaslatra válaszul adott, az Országos Levéltárban található, többnyire kéziratossá vármegyei véleményekre, bevonva a vizsgálatba a szélesebb, vármegyei közvéleményt is. Ugyan a bizottság munkálatainak többségét – a kereskedelmi munkálatot is beleértve – összességében konzervatívnak értékelték a kortársak és a történettudomány is, éppen a közlekedésre vonatkozó javaslatai között található néhány egészen előremutató és modern gondolat. A javaslatok vizsgálata során megállapíthatjuk, hogy a kereskedelmi munkálat és a rá adott megyei válaszok nemcsak összefoglalását jelentik a kor közlekedési problémáinak és megoldandó feladatainak (utak és csatornák építése, folyók szabályozása, törvénytelenül szedett vámok eltörlése stb.), de sok mindent elárulnak a közgondolkodás alakulásáról is. A megyei vélemények elemzésével láthatóvá válik, hogy milyen ellentmondásokat okozott a rendi kiváltságok megőrzésének igénye és az a felismerés, hogy a nemességnek is részt kell vennie a közlekedés fejlesztésében. A társadalmi különbségek nélküli vámfizetés, a közalap felállításához történő nemesi hozzájárulás problémái, valamint az utak építése kapcsán megjelenő, a jobbjágyterhek csökkentésére irányuló törekvések beemelik a javaslatot a reformkor nagy törekvései, a közteherviselés és az érdekegyesítés kérdéskörébe. A munkálat ugyan soha nem került az országgyűlés elé, az 1832–1836. évi diétán néhány kiragadott kérdésben mégis olyan nagyjelentőségű törvények születtek e tervet alapján, mint a Pestet és Budát összekötő állandó hídról vagy a vasút-, csatorna- és hídépítő vállalatoknak adandó kedvezményekről szóló törvények.

MORVAI ANITA

Történelem, MA, 3. félév
Nyugat-magyarországi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Katona Attila

egyetemi docens, NYME BTK

**Nagypirit és Kispirit történeti demográfiaja a XIX. században
- Ha kedd, akkor esküvő**

Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy bemutassam két Marcal-menti település, Nagypirit és Kispirit történeti demográfiai változásait a 19. század folyamán.

Kutatásom alapját a helyi református anyakönyvek adták. A kronológiailag rendszerezett, primer forrás anyagát Excel program alkalmazásával digitalizáltam. Ez alapján sikerült egy saját adatbázist létrehozni, minek segítségével összefoglaló táblázatokat, diagramokat és grafikonokat szerkesztettem az elemzés alátámasztására. Segítségükkel rávilágíthatok a fent jelölt, kismemesek által lakott, többségében református vallású települések népesedési viszonyaira, kapcsolatrendszerükre, házasodási szokásaira (a szó nem néprajzi értelmében) stb.

A forrás széles körű vizsgálatra ad lehetőséget, de jelen dolgozatban csak a házasságok mélyebb elemzését tűztem ki célként. A falvak rövid történetének és népesedési viszonyainak áttekintését követően, olyan kérdésekre keresem a választ, mint pl.: melyik hónapban és melyik napon kötötték a házasságok többsége és miért? Beleillik-e az országos trendek valamelyikébe a nagypiriti illetve kispiriti „minta”? Jellemző volt-e a térségre a vallási homogenitás a házasságok tekintetében, mikor a szomszédos falvak jelentős része katolikus, vagy evangélikus lakossággal bírt? Megjelenik-e a lokális endogámia, és ha igen, akkor ennek mi lehet az oka?

SUHAJDA SZABOLCS

Rusisztika, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szvák Gyula

egyetemi tanár, ELTE BTK

A cári intervenció az 1830-31-es lengyel felkelésben és az intervenció magyarországi vonatkozásai

A bécsi kongresszus határozatait garantáló szent szövetségi rendszer ellenére a Habsburg Birodalom és Oroszország között a korszakban többször voltak diplomáciai konfliktusok. A lengyel felkelés előtti években elsősorban a balkáni kérdés, orosz-török háború miatt éleződtek ki a külpolitikai kapcsolatok a két nagyhatalom között. A bécsi kongresszus értelmében Oroszországhoz került a korábbi Varsói Nagyhercegség nagyobb része Kongresszusi Lengyelország néven. Kezdetben viszonylagos szabadság volt megfigyelhető a területen. A feszültségek az 1820-as évek elején kezdtek el kiéleződni. Az 1830. november 29-én kirobbant a felkelést a cári csapatok 1831. szeptember 7-én verték le, amelyet komoly megtorlás követett. A magyar társadalom számára először 1830. december 10-én a Magyar Kurír tudósít a Kongresszusi Lengyelországban történekről. A magyar sajtó a fennálló cenzúra ellenére gyakran közölt a felkelőkkel rokonszenvező cikkeket. Felkeléssel leggyakrabban a Hasznos Multságok címűújság foglalkozott. A magyar társadalom szimpátiája nemcsak gesztusokban, hanem konkrét társadalmi megnyilvánulásokban is megmutatkozott. Elsősorban az ország északkeleti részén van erre sok példa.

A lengyel felkelés idején a kelet-európai nagyhatalmak szövetsége újra kezdett helyreállni. Poroszország mellett Ausztria is passzívan Oroszországot támogatta. Az országba érkező lengyel menekülteket a hatóságok igyekeztek kiadni Oroszországnak, határokat igyekeztek lezárni. Az 1831 júliusában az északkeleti vármegyékben kirobbant parasztfelkelés azt mutatta, hogy a magyarországi szláv és ortodox nemzetiségek nem a lengyel felkelőkkel, hanem Oroszországgal szimpatizáltak.

A politikai életben először a vármegyei közgyűléseken foglalkoztak a kérdéssel 1831-32-ben. Itt még megjelenik a lengyel felkelők megsegítésének konkrét elképzelése azonban jellemzővé válik, hogy általánosabb érvényű vélemények fogalmaznak meg a közgyűlésen felszólalók. 1833 novemberében került sor vitára az országgyűlésen a lengyelekről. A felszólalások tükrében nyilvánvalóvá válik, hogy az országgyűlési követek a lengyelek ügyét saját belpolitikai jogaik érdekében igyekeztek felhasználni. Oroszország bírálata gyakrabban jelenik meg. A követek elsősorban az autokratikus orosz berendezkedéssel és az orosz nagyhatalmi politikával kapcsolatban fogalmaznak meg kritikákat.

SZUHAJ KATALIN

Kulturális örökség tanulmányok, MA, 4. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar

Témavezető:

Dr. Tóvári Judit

főiskolai tanár, EKF TKTK

**Pyrker János László egri érsek művészettörténelmi tevékenysége
Velencében és Egerben**

A dolgozat Pyrker János László velencei pátriárka, majd egri érsek művészettörténelmi tevékenységének bemutatása három fő tengely mentén:

- Pyrker Képtár kialakulása, majd a pesti Nemzeti Múzeumba, illetve a Szépművészeti Múzeumba való kerülése és múzeumi utóélete ;

-A Pyrker Képtár művészettörténelmi bemutatása - párhuzamba állítva Pyrker János László velencei érseknek meghatározó művészeti élményeivel

-Pyrker érsek művészettörténelmi tevékenysége Egerben, az egri vár kultusza

A történelmi, művészettörténelmi ismertetőn túlmenően a dolgozat egyik fő célkitűzése Pyrker érsek Egerhez és Velencéhez fűződő, gyakran ellentmondásos viszonyának elemzése történelmi, művészettörténelmi és irodalmi források tükrében.

SZÜCS DIÁNA

Okleveles történelem, MA, 4. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pap József

egyetemi docens, EKF BTK

Életpályaelemzések az aszói latin iskolában végzett diákok körében

A társadalomtörténelmi írás az utóbbi időkben kiemelt figyelmet szentel az egyes oktatási intézmények mikrotörténelmi vizsgálatának. A témában rejlő lehetőségeket felismerve az aszói latin iskola diákjai adatainak elemzésére szántam el magam. Aszód mezőváros a Galga-mentén helyezkedik el, a Gödöllői dombság tövében. Az evangélikus többségű várost magyar mellett szlovák és német ajkú evangélikus falvak vették körbe, földesura pedig a felvidéki származású evangélikus Podmaniczky család volt, ők voltak az iskola fenntartói, az evangélikus egyházzal egyetemben. Ezek a tényezők is kihatnak az iskola életére, diákságára. Az ide 1833-64 között járó diákok társadalmi hátterének feltárása mellett lehetőségeik és céljaik megismerésére is kísérletet tettem. Fő forrásom az aszói latin iskola anyakönyve, mely igen jól elemezhető adatokkal szolgál számomra. A diákok születési és lakhelye, valamint az apjuk foglalkozása mellett a vallásukat, és társadalmi rangjukat is megismerhetjük. A forrás ezen adottságait kihasználva a diákok társadalmi összetételének vizsgálata mellett az egyes foglalkozáscsoportok képviselőinek lehetőségeit, céljait is igyekeztem megállapítani, a kérdéssel kapcsolatban vizsgálható összes tényezőösszevetésével, esetleges összefüggések keresésével. Mindezek után a diákok későbbi életének vizsgálatát hajtottam végre. Egy részüknek későbbi életét is sikerült feltárnom. 487 diák közül 102 életéről rendelkezem információval. Ehhez a helyi egyházi anyakönyvek mellett tisztcímárakat, almanachokat, a Pozsonyi Jogakadémia korabeli hallgatóságát tartalmazó forráskiadványt, evangélikus gyülekezettörténelmi munkákat, korabeli folyóiratokat használtam fel. Statisztikai módszerekkel is megvizsgálom az egyes foglalkozáscsoportok gyerekeinek későbbi pályaválasztását, annak lehetséges okait, valamint próbát teszek általános megállapítások tételére egy-egy foglalkozáscsoportot illetően, amennyire persze ez lehetséges egy ilyen jellegű vizsgálat során. A társadalmi felemelkedés mértékét is megvizsgálom a már feltárt életutak tükrében. További céljaim közé tartozik az iskola helybéli diákjainak későbbi életének, gazdasági hátterének, családi kapcsolatainak teljes feltárása, anyakönyvek, hagyatéki leltárak, népszámlálások, periratok, birtokívek, egyszóval minden lehetséges forrás felhasználásával.

VAS RÉKA

A kulturális örökség kutatása és hasznosítása, MA, 8. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar

Témavezető:

dr. Pál Judit

egyetemi docens, BBTE

„Meglehet, hogy rosszul gondolkozok a mostani világhoz képest.”

Kornis Anna grófnő naplója, 1850–1851

Egy szakdolgozat témája olykor a „muszájnak”, máskor pedig a szerencsének vagy a véletlennek köszönhető. Ez utóbbi igaz jelen esetben is, hiszen a naplóra egy szakdolgozathoz való dokumentálás során bukkantam rá.

Az 1850. október 1. és 1851. február 1. közötti időszakra vonatkozó feljegyzések legfontosabb témáit a család, a lánynevelés, a házasság jelentik, ugyanakkor működésükben láthatjuk azokat a szokásokat, normákat, amelyeket az a korabeli társasági életet jellemezték. A magyar és erdélyi arisztokrácia széles köre elevenedik meg, de osztrák, lengyel, angol előkelőségek is felvonulnak.

A napló személyes jellegű műfaj lévén érdemes a tükrözés jellemzőire is figyelni: hogyan élte meg a szerzőés környezete a politikai–gazdasági–társadalmi eseményeket, változásokat és ezeket hogyan értékelte (jelen esetben az 1848-as forradalomra történik utalás); az emlékezet szerepére a megjelenített esetben; de ugyanígy írás és a szöveg kapcsolatára, a kifejezőmódra, de az írásképre.

VAS RÉKA

A kulturális örökség kutatása és hasznosítása, MA, 8. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar

Témavezető:

dr. Pál Judit

egyetemi docens, BBTE

„Pedig csak szükséges valami elszóródása a léleknek.” A napló szerepe, önjellem-

zés, ideálok és szerepek a reformkorban három női napló kapcsán

A naplóba foglaltakat – legyen az füzet, blog, vagy közösségi oldalon elkövetett bejegyzés – a Titok, a Képzlet, az Emlékezet és a Remény szervezi, a leírtak a külsős és a belső tér és idő síkjain születnek meg. Hogyan és mi célból? – ez a Kornis Anna grófnő, a Kölcsey Antónia és a Slachta Etelka naplójával kapcsolatos kérdésem. Mindezt a mikrotörténeti perspektívából kiindulva fogalmazom meg, lévén az a történetírói perspektíva, amelyet a személyes dokumentumok természetével – a szabályok, normák, szokások stb. működésükben való láttatása – a leginkább összeegyeztethetőnek vélek.

Miért vezettek naplót, hogyan vélekedtek önmagukról és a környezetükről, milyen ideáljai voltak és milyen szerepeknek kellett megfelelniük a szerzőknek, illetve adott esetben a naplóknak? A vizsgált szövegek mind művelődés-, mentalitás- és társadalomtörténeti szempontból árnyalják ismereteinket, de nyelvészek, pszichológusok számára is értékes források lehetnek.

CSERNUS-L. SZILVESZTER

Történelem-jogász, MA, 8. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pelyach István
tudományos munkatárs, SZTE BTK

**Kossuth Lajos halála és temetése a magyarországi szerb, román,
német és szlovák sajtó tükrében**

AXIX. század vitathatatlanul legfontosabb kommunikációs eszköze a sajtó volt. A dualizmus-kori kormányoknak, pártoknak, és más jelentős értelmiségi csoportosulásoknak mind megvolt a maga sajtóorgánuma, ahogy a magyarországi nemzetiségeknek is. A kor újságai, folyóiratai szóltatták meg részben a társadalom hangját, ekhóját, de elsősorban a lapot működtető csoportosulások vélekedéseit tükrözték.

A dolgozatban húsz magyarországi szerb, román, német, illetve szlovák nyelvű újság mérlegén vizsgálom Kossuth Lajos halálát és temetését, valamint az ahhoz kapcsolódó, 1894. március-áprilisi politikai viszonyokat. Az ezen primer források elemzéséhez használt alapanyagot Magyarországon az Országos Széchényi Könyvtár sajtógyűjteményében találtam meg. Átnézésük, digitalizálásuk, majd fordításuk elkészülte után vált lehetővé a lapok vizsgálata.

A dolgozat célja tanulmányozni a szerb, román, német, illetve szlovák vélekedést a korabeli politikáról, véleményüket Kossuth Lajosról és vele együtt az 1848-49-es időszakról. Munkámban a dualizmus-kori nemzetiségpolitikai háttér felvázolása után tematikai sorrendben bemutatom ezen nemzetiségi orgánumokat, elemzem a témáról szóló cikkeket, majd következtetéseket vonok le a nemzetiségek országos gyászban való részvételét, valamint a magyarországi politikában való elhelyezkedésüket illetően. Bemutatom hogyan, és milyen okból utasították vissza a „magyarosító”, szabadságharcos Kossuth gyászát a román, szerb és szász orgánumok (a német és a szlovák lapok többségében a hazafias magyar álláspontot képviselték), s ezen nekrológok, vélekedések mennyiben vezethetők vissza 1848-49-re, vagy mennyire mutatkozik meg bennük a dualizmus-kori magyar politikához való viszonyulás.

Ezen források nemcsak a sajtótörténet számára felhasználhatók. A dualizmus-kori nemzetiségi mozgalmak vizsgálatának szempontjából is hasznosak, új kutatási felületeket nyithatnak meg. Emellett képesek rekonstruálni a politikai életből jórészt kiszoruló nemzetiségi tömegek helyzetét, politikai vélekedését, valamint 1848-49-es múltértékelésüket.

KOVÁCS ANITA

Történelem, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Deák Ágnes
egyetemi docens, SZTE BTK

Rudolf trónörökös a magyar sajtó tükrében 1880-1889 között

Dolgozatom főhőse Ferenc József és Erzsébet királyné egyetlen fia, Rudolf trónörökös (Laxenburg, 1858. augusztus 21.- Mayerling, 1889. január 30.). Munkám során a magyar sajtó 1880 és 1889 közötti anyagán tekintettem át a következőket: a halálakor megjelent cikkekben közvefített Rudolf-képet elemeztem, a magyarországi tartózkodásai alkalmával közölt híradásokat vettem össze a halálakor kibontakozott Rudolf-képpel. Végül megvizsgáltam, hogy hogyan illesztették be alakját a magyar és Habsburg történelmi hagyományokba. A vizsgálat alapkérdései közé tartozott: kimutatható-e különbség az eltérő szemléletű újságok Rudolf-képeiben; miért alakulhatott ki, és milyen elemek játszottak fontos szerepet a trónörökös magyarországi kultuszában.

A Rudolf-kép esetében arra a következtetésre jutottam, hogy míg a kormánypárti újságokra végig a kiegyensúlyozottság, fesztelenebb kép volt jellemző, addig az ellenzéki sajtóban a Rudolf iránti bizalom fokozatos elmélyülése volt megfigyelhető.

A trónörökös kultusza nem a halála miatt alakult ki, Rudolf tragédiája csak megerősítette azt. Véleményem szerint már az 1880-as évektől fokozatosan formálódott ki, s ebben három fő motívum játszott jelentős szerepet: az 1881. évi házassága, az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képből című kiadványa és az 1885-ben rendezett Budapesti Országos Kiállítás. Több kisebb elemet is ide lehet sorolni, például a magyar írókkal, tudósokkal és politikusokkal kötött barátságát.

Rudolf szerepe és jelentősége ennek ellenére halálakor értékelődött fel a magyar közvéleményben, amire idealisztikus és utópista megjegyzések utaltak. A halála idején megjelent két tábor újságai között alapvető különbségekről nem beszélhetünk, csupán a súlypontok elhelyezésében és megfogalmazás terén tapasztalható némi eltérés. A magyar sajtó mindenképpen fontos forrásanyagot rejt Rudolf kortárs értékelésében, leginkább a magyarországi látogatásait illetően.

KOVÁCS MIHAI

Pasztorális teológia, BSc, 4. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Római Katolikus Teológia Kar

Témavezető:

dr. Marton József
egyetemi professzor, BBTE

Lönhárt Ferenc erdélyi püspök élete és munkássága

Dolgozatomban az erdélyi egyháztörténelem egyik kevésbé ismert és méltatott alakját, Lönhárt Ferencet (1819-1897, 1882-től haláláig erdélyi püspök) szeretném bemutatni, saját írásainak és beszédeinek, a róla készült életrajzi kiadványok és újságcikkek, illetve néhány korával kapcsolatos átfogóbb munka fényében. A rendelkezésemre álló forrásanyag egyoldalúan pozitív képet alkot Lönhárt püspökről, ezért munkám során igyekeztem csak a történelmi értékű, kritikai szemmel nézve is helytálló információkat bedolgozni. Lönhárt Ferenc az egyszerű, korán árvaszágra jutott bányászfiú, aki Isten kegyelmének és párját ritkító szorgalmának köszönhető felemelkedését az akkori társadalom legmagasabb köreiből. Úgy gondolom, hogy ebből a dolgozathoz Lönhárt püspök személyén túl betekintést nyerhetünk a 19. század második felében Erdélyben uralkodó egyházi-társadalmi viszonyok és egyházas gondolkodás néhány aspektusába.

LISZTES NIKOLETT

Történelem, MA, 4. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Velkey Ferenc
 egyetemi docens, DE BTK

Széchenyi István halála ábrázolási irányainak kezdetei

Gróf Széchenyi István haláláról írt első szövegek politikai érdekekkel telítődött értelmező sugalmazásait a kollektív emlékezet azonnal elfogadta, és hosszú időn keresztül használta. A dolgozat 1860-tól az 1866-os évvel bezárólag, a Széchenyi István halálával kapcsolatos, nyilvánosság előtt is megjelent, különemű szövegek ábrázolási irányait vizsgálja. Az első reakciókat nyújtó sajtóanyagok segítségével az adatközléseket és a kultikus beszédmód jellemzőérvelési módjait elemzem, ami a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában található Viszota Gyula Gyűjteményének felhasználásával készült. A nyilvános beszédben a kezdetektől élt az elv, hogy Széchenyit nem érheti kritika, az emlékezés egyetlen célja a méltatás. A kultikus retorikának állandó elemei vannak, ábrázolása szimbólumokban rendkívül gazdag. A közvetített Széchenyi képre az emberi szférától elkülönült, isteni örökléthez közelítő tökéletesség, és állandó alkotó folyamat a jellemző.

A szövegeket már a kezdetektől fogva áthatotta egyfajta torzulás, ami prekoncepciókkal látta el az esemény megítélését. Lackó Mihály, Széchenyi elájul, Pszichotörténeti tanulmányok c. tanulmánykötetében vezeti be a történetközpontú-élményalapú és az alkattani-pszichológiai jellemzés elbeszélői hagyományát, amely jelentős segítséget jelentett a tartalmi kategorizálásban. A szövegekben egymás mellett él a két megközelítés, egyik a másiknak kiegészítőérveléseként létezik. Kecskeméthy Aurél és Falk Miksa döblingi évekről készített visszaemlékezései majd hatvan évig határozták meg a Széchenyi-ábrázolások jellegét. A két munkára való reakciót Gyulai Pál, Gróf Széchenyi István utolsó éveit című munkájával és báró Eötvös József, 1866. október 6-án kelt levelével mutatom be.

A szerzők egyéniségének különbözősége dominálja az emlékszövegek tartalmát, mind más szemzőből mutatják Széchenyit, noha fő céljuk a nagy halott magasztalása. Minden tekintetben tisztelik személyét, és valóban történelmi jelentőségűnek tartják. Ez a kultikus beszéd azon gesztusára is kiterjed, hogy Széchenyi élettörténetének ellentmondásosabb eseményeit különböző stratégiákkal igyekeznek megmagyarázni.

Az 1860-1866 között vizsgált szövegek nem tartalmaznak gyilkosságot vagy merényletet mérlegelő gondolatmentet. A politikai érdekekkel telítődött szövegek ugyan lebegtetik a témát, és vannak az öngyilkosság tényét elbizonytalanító gesztusok, de ezen megjegyzések a felelősök keresésén nem lépnek túl.

SCHMIDT ÁDÁM

Történelem, MA, 5. félév
 Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Czoch Gábor
 egyetemi docens, ELTE BTK

A Tudományegyetem Campusai - Az Egyetem téri telep és a Múzeum körüti Campus kialakulása és története a dualizmus időszakában

Afelsőoktatás-történet kutatása eddig kevés figyelmet szentelt a telephelyek, campusok és épületek történetével való foglalkozásra (telepítéstörténeti munkák a Műegyetem esetében is rendelkezésre állnak, azonban a (Budapesti) Tudományegyetem esetében eddig csak egy 1896-os kiadvánnyal találkoztam). Kutatásom célja volt, hogy az eddigi főbb kutatási témákkal ellentétben a (Budapesti) Tudományegyetem Múzeum körüti Campusát és Egyetemi téri telephelyét vegyem vizsgálat alá. A vizsgálat során kiderült, hogy a Múzeum körüti Campus mai területe négy telekből alakult ki, melyre a (Budapesti) Tudományegyetem kívül a Műegyetem is építkezett. A Múzeum körüti Campus a XX. század elejéig, mint természettudományi és műszaki campus funkcionált, majd a Műegyetem Lágymányosra való költözése után teljes egészében a (Budapesti) Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara foglalta el. Az Egyetem téri telep esetében a XIX. század elejétől a (Budapesti) Tudományegyetem a birtokos, azonban a Szerb utcai szárny csak 1867 után épült ki (két ütemben), az Egyetem téri új szárnyat pedig, miután a régiről kiderült, hogy nem újítható fel, 1900-ra átadták. A kutatás eredményeképpen elmondható, hogy míg a Műegyetem esetében (illetve feltételezhetően az új egyetemek esetében, melyek a dualizmus és Horthy-korszak idején épültek ki) olyan helyet sikerült találni a dualizmus ideje alatt, mely mind a múltban, mind a jelenben biztosítja az egyetem számára a fejlődéssel arányos építkezések számára a megfelelő teret, addig a (Budapesti) Tudományegyetem esetében, sem a múltban, sem a jelenben nem sikerült olyan helyre költözni, ahol egy egységes campus keretében tud működni az ország legrégebbi felsőoktatási intézménye. A két vizsgált telephely azonban nem képezi a teljes (Budapesti) Tudományegyetem ingatlanállományát. A kutatás további célja a (Budapesti) Tudományegyetem Orvostudományi Kara két telephelyének illetve a Fűvészkert történetének feltárása, mellyel lényegében elkészülne a (Budapesti) Tudományegyetem dualizmus kori ingatlanvagyonai feltára. Ennek elkészülte lehetőséget ad a Horthy-korszakban való bővítések vizsgálatára (kontrasztba állítva a szegedi, debreceni és pécsi építkezésekkel), illetve rávilágít arra, hogy mit is veszített el a (Budapesti) Tudományegyetem 1945 után.

SUDÁR ORSOLYA

Amerikanisztika, MA, 1. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bollobás Enikő
egyetemi tanár, ELTE BTK

In Search of Memory: Tracing commemoration and remembering in New York and Budapest through the analysis of the Tenement Museum and Orczy House

Ezen cikk szerzője a New Yorkban és Budapesten jelenlévő megemlékezési, emlékezetpolitikai jegeket kívánja értelmezni és vizsgálni a New York-i Tenement Museum és a budapesti Orczy Ház kapcsán. A várost, mint szöveget kívánja értelmezni a szerző, lehetővé téve a két ház metaforikus olvasatát. Míg a Tenement Museum a múzeumlátogatókat az 1860-as évekbeli migráns történelmének megismerésére hívja meg, az Orczy Ház, mivel 1938-ban eltűnt a város felszínéről, megvonja a látogatótól az emlékezés lehetőségét. A már korábban vizsgált New York és Budapest között fellelt hasonlóságok mellett ez a munka további konstansokat keres, melyeket a két hely azonos társadalmi funkcióiban talál meg. Mindkét épület valaha lakóház volt, mely migránsoknak, átutazóknak, és ami számunkra itt a legfontosabb: a zsidó közösségnek épült. A két város átfogó történelmi és társadalomelméleti vizsgálata teszi lehetővé, hogy a Michel de Certeau által megkülönböztetett hely és tér (lieu és espace) legyen a város szövegi olvasatának alapja. Ebben az olvasatban az Orczy Ház, bár nem-létező, hiszen nem képezi részét a vizuálisan felfogható urbánus közegnek, hasonló emlékezetpolitikai jegeket hordoz magában, mint a Tenement Museum, hiszen része a térnek, mely az egyén azonosítására képes. A városi közegben mindkét épület iránypontnak fogható fel, amit alátámaszt a Kevin Lynch által megfogalmazott azon öt összetevő vizsgálata, mely a városi képet alkotja. Ebben az értelmezésben a múzeum és az Orczy Ház is egyaránt iránymutatók, és alapvető részei a várost meghatározó körzeteknek; hiszen részt vettek/vesznek mindkét körzet, a New York-i Lower East Side és a pesti gettó konceptuális meghatározásában. A két házat, mint a városi közeg (társadalmi, demográfiai) változásainak lenyomatait is lehet értelmezni, de ebben az esetben nyilvánvalóvá válik, hogy a teljes körű értelmezés (és a szövegi olvasat) kizárólag a történelmi kontextuson belül történhet meg. Felmerül a kérdés, hogy vajon a két helyet lehet-e, a Pierre Nora által bemutatott lieux de mémoire, azaz emlékezet-helyekként értelmezni. Ezen kérdés óhatatlanul és végérvényesen maga után vonja a következtetést, hogy mindkét hely szorosan összekapcsolódik a holokauszt emlékezettel, mely az emlékezet narratívájaként szerepel mindkét hely olvasatában.

SZTANCS GÁBOR

Történelem, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Miru György
tszv. egyetemi docens, DE BTK

Egy utópia alkonya

Jelen dolgozat Jászi Oszkár nemzetiségi politikájának három kérdéskörét, a minimális programot, a Dunai Egyesület Államokat és a keleti-Svájcot elemzi. Dolgozatom központi témája a Közép-Európa terve, mert ez egy izgalmas és minden korban aktuális kérdéskör, hiszen ez a térség napjainkig is megoldatlan terhet hordoz a hátán, a nemzetiségi kisebbség terhét.

Rövid bevezetés és a hipotéziseim felállítását követően a dolgozat első részében képet próbálok adni az olvasónak az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségi összetételéről és viszonyairól, kitérve a magyarországi megoszlásukra. Az 1868-as magyar nemzetiségi törvény bemutatásával kívánom felvázolni a nemzetiségek jogait. A törvény értelmezésén keresztül jutok el bírálóihoz, köztük a polgári radikálisok vezéralakjához, Jászi Oszkárhoz. Ezt követően igyekszem arra a kérdésre választ adni, hogy hogyan is jutott el a nemzetiségi kérdéshez, mit ért a „minimális programja” alatt.

A folytatásban kutatásom központi témája kerül bemutatásra. Dunai Egyesült Államokat a kor viszonyai között kívánom bemutatni. Összehasonlítási alapként Friedrich Naumann tervének rövid felvázolása után rátérnék Jászi Oszkáréra. Az államszövetség berendezésének és működésének elképzelésében hasonlóságokat találtam Naumann-éval és a dualista berendezkedéssel. Kitérek arra, hogy az osztrákokat milyen érvekkel igyekezett ügye melléállítani. 1918 őszén a nemzetiségekkel folytatott tárgyalások eredményéből született meg a keleti-Svájc. A kantonok bemutatását követően, a nemzetiségek oldaláról tárom az olvasó elé a terv elfogadhatatlanságát.

Vizsgálódásom eredményeként elmondhatom, hogy Jászi Oszkár elképzelései a nemzetiségi kérdés megoldására; megszületésük pillanatában utópiaként jelentek meg. A hipotézisemet igazolja, hogy a nemzetiségi vezetők 1918-ra elfordultak az ilyenfajta megoldásoktól, céljukká az önálló nemzeti lét vált. A világháború után a kor szellemét nem az integráció hatotta át, hanem az önálló állami lét. A keleti-Svájc nem jöhetett létre 1918-ban, mert a nemzetiségek célja a történelmi magyar állam de-integrációjára irányult. Jelen korunkban az integrációk időszakában a Kárpát-medence nemzetiségi kisebbségeinek problémáját és az itt élő népek egységét valósíthatná meg Jászi Oszkár keleti-Svájca.

TÓTH HELÉN

Történelem, MA, 11. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Barta Róbert
egyetemi docens, DE BTK

A darwinizmus hatása a magyar tudományos és politikai életre a 19. század második felében

A dolgozatom a 19. század közepén előretörő darwinizmusról és ennek a magyar tudományos gondolkodásra és a politikai életre gyakorolt hatásáról szól.

A dolgozatom első tartalmi egységében a darwinizmus európai elterjedését általánosságban tekintem át. Darwin elméletéről szóló első komolyabb ismertetéseket a természettudományban a második egységben mutatom be, valamint az első fordításokat, kapcsolatfelvételeket is itt ismertetem. A fontosabb követőket emeltem ki, mint például Margó Tivadart. A követők mellett azonban itthon is megjelentek az antidarwinisták. A századfordulón jelentősebb vita Méhely Lajos és Palágyi Menyhért között zajlott.

A harmadik egységben a magyar politikai életre vonatkozó evolucionalista gondolatokat mutatom be, amelyek először az irodalomban jelentek meg. Költőink, íróink közül néhányan politikai pályára léptek, ennek hatásaként nacionáldarwinista gondolatmenetük hatott politikai szereplésükre is.

A Kávéfórással nevezett csoportosulás, amelyben fiatal írók, költők, politikusok is részt vettek részben darwinista elveket vallott, ide tartozott Asbóth János is, akinek munkásságában fellelhetőek a nacionáldarwinista és biológiai evolúciós tanok.

Az 1882-83-as tiszaszlári vérvád után előtérbe került antiszemita ideológiájukba bevontak darwinista elemeket is, például Verhovay Gyula, akinek beszédein kívül könyveiben is megjelent a magyarság zsidósággal való küzdelem, a „létharc”, a természetes kiválasztódás elemeivel színezte.

A dolgozat megírásához korabeli, az említett tudósok által kiadott könyveket, tanulmányokat, cikkeket használtam fel, valamint a politikusok esetében országgyűlési beszédeket és propaganda kiadványokat, korabeli és újabb összefoglalásokat és tanulmányokat.

TÓTH TAMÁS

Történelem, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Miru György
egyetemi docens, DE BTK

Dr. Bodnár Erzsébet
egyetemi docens, DE BTK

Egy elfeledett néprajzkutató: Baráthosi Balogh Benedek és a Dai Nippon

Baráthosi Balogh Benedek mandzsu-tunguz kutatóról és közíróról Diószegi Vilmos 1947-es nekrológja és a vele foglalkozó 1996-os Hoppal Mihály által szerkesztett kötet megjelenése között semmilyen írás sem született. Azóta is csak néhányan, többek között a japanológia, a Korea-kutatás és mindenekelőtt a néprajz területéről foglalkoztak a két világháború közötti időszakban nagy népszerűségnek örvendő kutatóval. Célom e hiátus kitöltése egy részletes portré elkészítésével, s ennek elsőállomásának tekinthető jelen dolgozatom.

A bevezetésben megjelölt törekvések között szerepel a Baráthosi által írt Dai Nippon bemutatása és elemzése, ami az első magyarországi Japán-monográfia, eme kezdeti munkájával ugyanis egyik korábbi kutatója sem foglalkozott nagyobb mértékben. Ezzel összhangban fontosnak tartottam arra is rávilágítani, milyen kutató is volt a három kötetes munka szerzője s milyen kontextusba ágyazódik bele az általam vizsgált szöveg. Egyúttal nem titkolt szándékom volt ezzel a dolgozattal hozzájárulni Baráthosi egyelőre meglehetősen sovány szakirodalmához.

Dolgozatom névumát elsősorban az képezi, hogy – amint már említettem – a korban egyébként nemzetközi tekintélyű néprajzi gyűjtő első könyvével, a Dai Nipponnal még nem foglalkoztak részletesen. Másrészt azokban a tanulmányokban és kötetekben, amelyek mégis megpróbálták vázlatos képet adni róla, figyelmen kívül hagyták a műről írt korabeli recenziókat, melyek jócskán árnyalják megítélését. További újdonság, hogy a szerző bemutatásához felhasználtam a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának címzett leveleit is, melyekből megtudhatjuk többek között, hogy milyen anyagi korlátai voltak kutatásának, és milyen fogadtatása volt Tokióból hazaküldött gyűjteményének. Végezetül, azok a kutatók, akik foglalkoztak a Dai Nipponnal, elsősorban néprajzi leírásait s a japán kultúra részletes bemutatását méltatták. Azzal azonban nem foglalkoztak, hogyan tette ezt meg a szerző.

Munkám során arra következtetésre jutottam, hogy Japán ismertetése Baráthosi történetének csak az egyik szála. A másik a szerző egyéni nézetrendszerének kifejeződése, amely nagyjából egybeesik a turáni gondolattal. Nem véletlen, hogy alig pár évtizeddel később a legaktívabb turanisták között találjuk.

BÁLINT ANGELIKA

Történelem, Muzeológia, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mátay Mónika

egyetemi tanársegéd, ELTE BTK

Lakáshiány és hajléktalanok a fővárosban 1873-1900

Budapest gyors fejlődése, modern nagyvárossá alakulása korábban nem ismert társadalmi problémák jelentkezésével járt együtt. Ezek közé tartozott a hajléktalanok ügye is. A helyzetet a város-egyesítést követő évtizedekben súlyosbította a lakáshiány, mivel emiatt az egyébként dolgozó rétegek is nehezen jutottak otthonhoz, a magas bérleti díjak következtében al- és ágybérlők tömege osztozott a túlszűfolt lakásokon.

Dolgozatom célja, annak áttekintése, hogy az otthonatlanok helyzetét milyen szempontokból kiindulva közelítette meg a Fővárosi Tanács lakásüggyel foglalkozó bizottságai, illetve az intézményes hajléktalan-ellátás jellemzőinek bemutatása.

A probléma nem került el a városvezetés figyelmét, az 1870-es évektől folyamatosan foglalkoztak vele. A lakáshiány kapcsán folytatott diskurzus része a hajléktalanok ügye is.

A lakásügyi bizottságok tevékenységét levéltári források alapján rekonstruálom, kiemelve Neményi Ambrus és Gerlóczy Károly szerepét. A lakáshiányt és zsúfoltságot elemző vitákon és beszédeken keresztül megfigyelhető, hogy mely események kapcsán került a Fővárosi Tanács látókörébe a hajléktalanság. Rámutatnak arra is, hogy a fővárosi szociálpolitika kiket tekintett hajléktalannak, milyenek látták őket és hogyan ítélte meg helyzetüket.

A hajléktalanok ellátását az állami szegénypolitika társadalmi feladatként kezelte. Budapesten szegények segélyezésével, ételmezésével több egylet is foglalkozott, emellett léteztek szegényházak is, azonban egyetlen olyan jótékonyági intézmény létezett, amely kifejezetten a fedél nélkülieknek igyekezett szálláslehetőséget biztosítani, a Hajléktalanok Menhelye Egylet. Az egylet iratanyaga egységesen nem maradt fenn. Tevékenységüket a szórványosan fellelhető források és az éves jelentéseik alapján ismertetem.

A különböző koncepciók és probléma-megoldási stratégiák segítségével pontosabb képet alkothatunk a korszak szociálpolitikájáról, a városvezetés és a társadalmi jótékonyág együttműködésének kereteiről. Elemzésem során rámutatok a hatóságok hajléktalanokkal és szegényekkel kapcsolatos sztereotípiáira is.

BERECZ ANITA

Kulturális örökség tanulmányok, MA, 4. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pap József

egyetemi docens, EKF BTK

**Társadalmi csoportok lakóhelyi elhelyezkedésének vizsgálata
a dualizmuskori Egerben**

A dolgozat több mint négyszáz egri, közvetlenül a belvároshoz tartozó ingatlan elemzésére illetve tulajdonjog változására épül a dualizmus korszakában. Azt vizsgálom, mennyiben játszott szerepet a 19. század végén, a belvárost is felosztó négy negyed az egri társadalmi csoportok lakóhelyi elhelyezkedését tekintve. A dolgozat egyik alapját egy 1890-es kataszteri térkép adja. Az ezekhez tartozó tulajdonlapok vizsgálatával vált lehetségessé az egész belváros területének ingatlan viszonyai illetve ezek tulajdonjogi változásának feltérképezése. A tulajdonlapokat a városi adót magába foglaló 1883-as adójegyzékkel vettem össze. A két forrásnak, együtt vizsgálva kiemelkedőértéke van, hiszen lehetővé vált kijelölni egy időmetszetet, amely rekonstruálja az adott évben bizonyos társadalmi csoportok pillanatnyi lakóhelyi elhelyezkedését. A harmadik meghatározó forrás egy 1884-es évi Házadóösszeírás, amely részletezi az ingatlanban található helyiségek számát illetve azt, hogy ezekből mennyit adtak bérbe az adott évben. A források feldolgozásához a Microsoft Access adatbázis kezelő programot használtam fel, a statisztikai elemzéseket pedig az SPSS program segítségével végeztem el.

A dolgozatom kísérletet tesz a századforduló környéki egri lakos mobilitásnak bemutatására, lakóhelyi változására a különböző negyedekben. További szempont a különböző társadalmi rétegek lakóhelyi szegregációjának a bemutatása. Vizsgáltam továbbá, hogy a korban általánossá vált bérházak városon belül többnyire melyik területen helyezkedtek el illetve a lakóközössége milyen társadalmi összetételű emberekből állt össze. Fontos vizsgálati szempont volt a házak lakásminősége a különböző negyedeken belül illetve a lakásmobilitás változásának alakulása is.

További kutatási terveim között szerepel többek között a kataszteri térkép digitalizálása, melyen szemléltetni szeretném az eddigi munkámat illetve az egész, hóstyák nélküli belvárosi ingatlan tulajdonosok struktúráját. Továbbá, ugyanezeket a szempontokat szeretném megvizsgálni és az adatokból megállapítani, mennyire szilárdult vagy éppen változott meg a társadalmi csoportok különélése - kijelölve egy újabb időmetszetet - az 1908-as évek végén.

CZEFERNER DÓRA

Történelem, MA, 4. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Nagy Mariann

egyetemi docens PTE BTK TTI, PTE BTK

**A Nő és a Társadalom női munkavállalásról közvetített
nézetei a 20. század elején**

Jelen dolgozatnak kettős célja van. Egyrészt – A Nő és a Társadalom című folyóirat cikkeire támaszkodva – rámutat arra, hogy a magyar nőmozgalom tagjai a választójogért folytatott harcuk mellett a dolgozó nők érdekvédelmére is figyelmet fordítottak az első világháború kitörése előtt. Másrészt több perspektívából szemlélve vizsgálja, hogy az 1907 és 1913 között megjelenő lap milyen nézeteket közvetített a nők kereseti tevékenységéről olvasói felé.

Munkám középpontjában A Nő és a Társadalom 28 lapszámának női munkavégzésről szóló újságcikkei állnak, melyeket egy statisztikai módszer segítségével választottam ki a periodika hét évfolyamából. A 241 cikket kvantitatív és kvalitatív eszközök alkalmazásával, egy általam felállított szempontrendszer alapján tanulmányoztam. Műfaji és tartalmi csoportosításuk mellett külön kategóriába soroltam a hazánkban, illetve a külföldi országokban dolgozó nők helyzetéről tudósításiakat, melyeket az újsághír-elemzés és a diskurzus analízis eszköztárának felhasználásával vizsgáltam.

CSERHÁTI KATALIN

Történelem, MA, 5. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Pap József
egyetemi docens, EKF BTK

A Magyar Királyi Államvasutak Igazgatóság alkalmazottainak társadalomtörténete 1886-1918 között

Dolgozatomnak a „Magyar Királyi Államvasutak Igazgatóság alkalmazottainak társadalomtörténete 1886-1918 között” címet adtam. Fontosnak tartottam elsőként az Igazgatóság felépítését ismertetni, ezen belül a Segédhivatal elhelyezkedését bemutatni. A Segédhivatal szerkezetének, személyi változásainak, feladatkörének az ismertetése értelmetlen lenne az irattörténet bemutatása nélkül, a Segédhivatal feladatköre volt ugyanis az iratok őrzése. Az almanachokban, szemantikusokban megtalálható névlisták, beosztások segítségével próbáltam az adott személyeket visszakeresni, ezáltal a Segédhivatal alkalmazotti összetételét rekonstruálni, a felmerülő kérdésekre választ adni, többek között miért növekedett meg 1906-1911 között az alkalmazottak aránya a Segédhivatal alkalmazásában. Az alkalmazottak iskolai végzettségével összefüggésben mutattam be az első alkalmazotti beosztást, annak részletes ismertetésével együtt. Bemutattam a Segédhivatal alkalmazottainak iskolai végzettségének összetételét, és az ahhoz szorosan kapcsolódó első beosztásokat is illusztráltam. Kiderült a díjnyelvi beosztás miért is volt olyan gyakori a vasutasok körében, hisz aki ajánlóval és felsőfokú végzettséggel rendelkezett is ebben a beosztásban kezdte szolgálatának letöltését. A vasút az individualizáció lehetőségét is jelentette, melyet a kinevezések, előléptetések, illetve az egyéb járulékok is alátámasztottak. A kinevezésekhez, előléptetésekhez szükséges tanfolyamok, tisztképzők elvégzését is bemutattam az alkalmazottak körében, illetve ezzel szoros összefüggésben a beosztások változásának lehetőségét. Az illetmények összetételét, összegét, lehetőségem szerint összehasonlítottam az állami tisztviselőkével, alátámasztva, a vasút nemcsak megfelelő munkalehetőséget, hanem biztos kereseti lehetőséget is teremtett dolgozói számára. A dolgozat zárásaként a vasutasok személyi összetételének magánjellegét mutattam be, rámutatva, a magánjelleg alkalmazást befolyásoló tényezőire.

HADOBÁS ESZTER

Történelem, MA, 4. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Bartók Béla
főiskolai docens, EKF BTK

Az egri Érseki Jogakadémia hallgatóinak társadalomtörténeti vizsgálata (1862–1874)

Az Egeri Érseki Jogakadémia tanulóit térbeli és társadalmi szempontok alapján vizsgáltam meg 1862-1874 között az iskolai anyakönyvek adatai alapján. Egy általános áttekintést adtam a jogakadémiai képzés kialakulásáról, a jogi képzés kezdeteiről az országban, valamint arról, hogy milyen mozgatóerők voltak az ilyen jellegű intézmények kialakulásának. Bemutattam az Egeri Jogakadémia létrejöttét. Az iskolák működésével kapcsolatos szabályozások, hogyan változtatták meg ezen intézmények működését és az állami hivatalokban ez miként alakította az itt megszerzett végzettség elfogadottságát. Egymással párhuzamosan működtek egyházi és állami fenntartású jogi oktatást nyújtó iskolák. Az egri jogakadémiát, mint a neve is mutatja az egyház működtette. 1862-1874 között egységesítették a jogakadémiai képzést és a korábbi 2 éves tanulmányi időt 3 évre növelték. Célom volt a tanulók lakhelyének, születési helyének vizsgálatával megállapítani az egri intézmény vonzáskörzetét. Az volt a feltevésem, hogy főként Heves vármegyéből és a környező vármegyékből érkeztek elsősorban a diákok. Lényegesnek tartottam annak kiderítését is, hogy társadalmi szempontból milyen helyzetű szülők vagy gondviselők gyermekei jártak ide. A felekezeti hovatartozás esetében azt feltételeztem, hogy a tanulók többsége római katolikus vallású volt. Egy külön fejezetet szenteltem annak, hogy az anyakönyvekben milyen adatokat rögzítettek a tanulókról. Ez jelentősen befolyásolta a vizsgálati lehetőségeimet és azt, hogy az elsődleges feltevéseimből mit tudok megvizsgálni és igazolni. Két részre osztható a vizsgálat. Az első részben a diákok térbeli jellemzőinek vizsgálatával foglalkoztam. Megnéztem a születési helyet, a lakhelyet, a gimnáziumok helyét valamint az érettségi helyét. Ezekből az adatokból meghatároztam a jogakadémia vonzáskörzetét, a legtöbb diák Heves vármegyében élt. A vallási megoszlás vizsgálatára is lehetőségem nyílt, ami igazolta elképzelésemet, mely szerint a római katolikus felekezethez tartozók többsége domináns volt. A másik részben a hallgatók társadalmi hátterét vizsgáltam meg. Erre a szülő vagy gondviselő foglalkozásának feltüntetése adott lehetőséget. Ennek az adatsornak a vizsgálata több problémát is felvetett. A foglalkozások száma majdnem elérte a 100-at, ezekből alakítottam ki társadalmi-foglalkozási kategóriákat. Sikertelenül sikerült meghatározni, mely kategóriához tartozók gyermekei voltak többségben. Az adatok alapján megfigyelhető az önrekrutáció is. A kutatás tovább vizsgálatot igényel.

KÓSA MAJA

Történelem, BA, 5. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pallagi Mária
meghívott előadó, SZTE BTK

"De egy nemzet lötenyésztesének virágzása nem csak gazdagít: erkölcsaire 's karakterére is hasznos befolyással vagyon." (Wesselényi) A lóversenyek világa az Osztrák-Magyar Monarchiában

Örökvényű mondás: a magyar lóra termett. Több évszázados lovas kultúránk különböző szakaszokra tagolható, de van egy meghatározó kor, amelyben a magyar lovászat aranykorát élte: az Osztrák-Magyar Monarchia évtizedei.

Munkámban gróf Széchenyi István és báró Wesselényi Miklós a lovászat ügyének érdekében tett erőfeszítéseit alapul véve mutatom be ezt az időszakot. A lóversenyek világának ismertetése által szeretném felhívni a figyelmet a dualizmus korának sokszínűségére. A legkülönbébb emberek és eszmék találtak itt közös nevezőre, ami által a turf a politika, a gazdaság és a közösségi élet megkerülhetetlen színterévé vált. A gazdag futtatók, a fogadásokban örömeiket lelő kispolgári réteg, a magukat állandóan sanyargató zsoké és a divatozóúrinők világa volt ez, ahol a nemzetközileg elismert lónemesítés legkiválóbb képviselői futottak. A verseny egyszerre oldotta fel, és mélyítette el a társadalmi ellentéteket. Ugródeszka volt az alacsonyabb sorban lévők számára, ugyanakkor gyakran megesett, hogy a könnyen szerzett pénz, könnyen kifolyt a kezek közül. A kor egyik emblematikus alakja Gróf Sándor Móric volt, aki lovas bravúroival és halált megvető bátorságával írta be magát a történelembe.

A lóversenyek mellett a falkavadászat és az agarászat is fontos találkozóhely volt a nemesi réteg számára. A vadászatok alkalmával komoly társasági élet folyt, amelynek keretében barátságok szövődtek, érdekcsoportok alakultak ki, vagy éppen ellentétek kerültek felszínre.

SIMONKAY MÁRTON

Történelem (földrajz minor), BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Estók János
egyetemi docens, ELTE BTK

„Áldott felszabadulás a féktelen vizek zsarnoksága alul” - A Rába-szabályozás 1886 és 1893 közötti munkálatainak társadalmi megítélése

Százharminc éve, 1883 telén kétségbeesve fordultak Árpás rábaközi falu előljárói a szolgabíróhoz: „községünk nagyobb részben víz alatt áll, szobák, istállók és pajták egy aránt, s olyan nagy remülést okozott a községben, hogy azt sem tudta az ember merre meneküljön.” Az árvíz, amely a Rábaköz vidéke mellett Győr városát is elöntötte, szinte az utolsó csepp volt a pohárban: tovább már nem késlekedhetett az állami beavatkozás a Rába és a Rábca megregulálására. A 6,6 millió forintos költségvetésű munkálatok az 1885. évi XV. törvénycikk nyomán a rákövetkező évben indultak meg. A mederátvágások, töltéssépítések és más folyómenti munkák nem voltak előzménytelenek: csaknem háromszáz év vármegyei vitája, valamint egy erkölcsileg és pénzügyileg meghasonlott vízszabályozási társulat állt ekkor már az Alsó-Rába-vidék vízrendezése mögött. A nagyszabású tervek véghezvitelében a korszak kiváló magyar mérnökei működtek együtt, megalapozva ezzel a kortársak által Magyarországon első sikeres vízszabályozásaként emlegetett műveletet. Hogyan vélekedtek azonban erről azok, akik számára mindennapos volt a Rábának és mellékfolyóinak árvízi fenyegetése? Írásomban – a szabályozás körülményeinek, szerveződésének bemutatása mellett – erre keresek választ: városiak és vidékiek, vezetők és munkások, birtokosok és parasztok hozzáállásáról és ennek változásairól igyekszem képet adni levéltári iratok és a korabeli helyi sajtó segítségével.

TANGL BALÁZS

Történelem, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Czoch Gábor

egyetemi docens, ELTE BTK

Kőszeg és helyőrsége. A katonaság szerepe egy vidéki kisváros fejlődésében a dualizmus első felében (1867-1889)

A hadsereg és város (és általában véve a hadsereg és társadalom) kapcsolata a magyar történetírás kevésbé kutatott témái közé tartozik, s ha születtek is bizonyos eredmények (részben történeti okok miatt), ezek elsősorban a kora újkorra vonatkoznak. Ezzel szemben a 19. század, illetve azon belül is a dualizmus időszaka, mind a mai napig szinte érintetlen területnek számít, annak ellenére, hogy a katonaság éppen a 19. század utolsó harmadában jelenik meg tömegesen a városokban a nagy laktanyaépítéseknek köszönhetően.

Jelen munka célja Kőszeg példáján keresztül bemutatni, hogy a katonai helyőrség milyen szerepet játszott egy dualizmus-kori város pénzügyi-gazdasági életében. Kőszeg a nagy katonai hagyományokkal rendelkező városaink egyike, melynek történetében a hadsereg évszázadok óta meghatározó szerepet töltött be. A 19. század második felében még inkább felértékelődött helyőrségének jelentősége, mivel a hanyatló település elsősorban ebben kereste a megoldást gazdasági problémáira. A korszakban zajló változások eredményeképpen azonban 1889-re Kőszegről végül áthelyezték a katonaság nagy részét, így a válságból való kilábalás érdekében is gyökeresen új módokat kellett keresnie.

Dolgozatomat alapvetően négy részre bontottam fel. Először a szakirodalom segítségével röviden bemutatam Kőszeg 19. századi fejlődését, ezt követően pedig ismertetem a katonai elhelyezés korabeli gyakorlatát, jogszabályi hátterét, valamint a korszakban Kőszegen elhelyezett cs.kir. és honvéd alakulatokat. Ezután térek rá a katonaságnak a város költségvetésére gyakorolt közvetlen hatásainak valamint a polgárság érdeklődésére az elemzésére. Végül röviden szólok az alakulatok áthelyezésének okairól és a helyőrség elvesztésének hatásairól. Kutatásaimban elsősorban a korabeli sajtó és a Vas Megyei Levéltár anyagaira támaszkodtam. Utóbbi némileg megnehezítette az a tény, hogy Kőszeg város levéltárában egy 20. század eleji selejtezés miatt a korszakra vonatkozó anyagok rendkívül hiányosak. Mivel a város 1876-ig önálló törvényhatósági joggal rendelkezett, a Magyar Országos Levéltár Belügyminisztériumi iratai is nagy segítséget nyújtottak. Ezzel szemben a Hadtörténelmi Levéltárban található források csak korlátozott mértékben könnyítették meg a kutatást.

TRÁDLER HENRIETTA

Történelem, BA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Mátay Mónika

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A cinkotai Kékszakkál: Egy sorozatgyilkosság értelmezései

Dolgozatomban a magyar Kékszakkál, a cinkotai asszonyirtó Kiss Béla rémdrámáját dolgoztam fel a korabeli sajtó és a ponyvairodalom alapján. Célom mikrotörténeti módszerek bevonásával a történet pontos és alapos rekonstrukciója, illetve magyarázata. A dolgozat négy kérdéskört foglal magába.

Feltárja az események sajtóreflexióját, így megismerhetjük a bűntényt és szereplőit. A vizsgált korszakban a publikum elvárja, hogy mindenről tájékoztassák a napilapok, ezért levéltári források hiányában is részletesen rekonstruálni tudtam az esetet.

Kiss Béla és segédje, Nagy János budapesti életének bemutatásával jelenítem meg a bűnös város képét, amely a századfordulón jelenik meg a köztudatban. Az áldozatok a cselédek közül kerültek ki, ezért vizsgálódásom tárgyát képezi a cselédtársadalom hétköznapiainak elemzése. A rémtett ponyvareflexióját vizsgálva a Közbiztonság című rendőri hetilap egyik cikkének segítségével bemutatom a ponyvairodalom értéksökkenését, a bűnügyi ponyvát és hatását a társadalomra, illetve a gyilkosra.

Hipotézisem szerint Kiss Bélára negatív hatást gyakorolt a budapesti miliő, ahol 1905-ig élt. Cinkotára költözését követően is megmaradt kapcsolata a várossal. Kiss gyilkosságai idején a bűnözés átalakul, a különböző brutális rablások, emberölések száma 1896–1914 között csaknem megkétszereződik. A cselédyilkosságok hátterében az áll, hogy a nagyvárosba érkező lányok erkölcsi normái fellazulnak, de nem szakadnak szét. A lányok egy szexuálisan szabadabb, a szülői repressziótól mentes életbe csöppennek. A cselédség számukra átmeneti életszakasznak minősül. Városi tartózkodásuk idején mindvégig férjet keresnek. Kiss Béla műhellyel, segéddel rendelkező bádogosmesterként ígéretes férjjelöltnek számít. A férfi a lányoknak házasságot ígér. A nők a kapcsolat intézményesülésében reménykedve mindenüket Kissnek adják. A bádogos a cselédnők kiszolgáltatott helyzetét, vágyait kihasználva kirabolja, majd megöli őket és bádoghordókba rakja a testeket. Kiss Béla gyilkosságainak szellemi alapjául Schenk Hugó 19. századi asszonyirtó története szolgált. A rendőrök megtalálták lakásán az esetet feldolgozó ponyvát, újságcikkeket. A bűnügyi ponyva negatív hatással volt a társadalomra, ezt bizonyítja vizsgált esetünk is. A cinkotai Kékszakkál történetének feldolgozása tovább már nem várható magára, mivel a bádogos alakja a média hatásának köszönhetően újra és újra megjelenik.

BOCZ BALÁZS

Történelem, BA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Majoros István
egyetemi tanár, ELTE BTK

Brit külpolitika és nagy stratégia, 1919-1939

„York napsütése?”
A két világháború közötti időszak az egyik leginkább kutatott az emberiség történetében. Ennek oka - mint neve is sugallja - az, hogy a XX. század két, a történelem alakulására legnagyobb befolyást gyakorló eseménysorozata között helyezkedik el. A téma rendkívül bonyolult, gazdasági, politikai, katonai, kulturális összefüggéseket egyaránt tartalmazó, felvető. Az Egyesült Királyság (1927-ig Nagy-Britannia és Írország, utána Nagy-Britannia és Észak-Írország) és rajta keresztül a Brit Birodalom (a második világháború alatt terjed el hivatalosan is a Brit Nemzetközösség kifejezés) a világ legnagyobb birodalma ekkor, a szárazföldek 1/4-ét átfogó területtel és a világ össznépségének hasonló részével. Olyan kérdésekbe ütközik az ember bele politikája vizsgálatakor, mint a "kollektív biztonság", a Népszövetség működése, vagy a '30-as évekbeli hírhedt appesament. E témák megismeréséhez igyekeztem közelebb kerülni és - a sok közül - egy nézőpontból megvilágítani, az alapvető tényezőket, a birodalmi kötelezettségeken, az európai politika néhány szeletén és a gazdasági-katonai lehetőségeken keresztül.

A rendkívül sokrétű tapasztalat, mely az összes európai nép történelmi emlékezetét ehhez az időszakhoz fűzi, rendkívül vegyes értékeléseket szült. A lengyel származású brit történész, Norman Davies szavaival: „Minden nemzetnek, mely részt vett a második világháborúban, megvan a maga verziója az eseményekről. Britek és amerikaiak, németek és olaszok, franciák és hollandok, oroszok és lengyelek, zsidók és sokan mások, mind saját népük tapasztalatait hangsúlyozzák. Tudatosan, vagy sem mindannyian kisebbitik a tapasztalatok különbözőségét és gátolják a nagy panoráma megmutatását. Eltakarják a teljes képet. Mégis, a tény hogy az egész fontosabb, mint a rész, megmarad. Minden kísérletet a kép egy részének megvizsgálására azé a nagyobb szerkezeté, melybe a rész beilleszthető, kell kísérjen vagy megelőzzön.”

Ugyanez igaz a két világháború közötti időszakra is (melynek, mint látszik valódi neve sincsen, hacsak nem tekintjük korrektnek a feltételezést, amit implikál e kifejezés). Vajon valóban csak egy harmincéves háborúról (Winston Churchill, híres a II. világháborút feldolgozó könyve előszavában), vagy 20 éves fegyverszünetről (Foch marsall) van -e szó, vagy valóban megvolt a reális esélye egy új alapokon nyugvó békének?

EPRESI JUDIT

Skandinavisztika, BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Annus Ildikó

könyvtárvezető, megbízott előadó, ELTE BTK

Egyesült erővel Északon: Az Észak-európai együttműködés a mai kor kihívásainak tükrében

Bevezetésként a dolgozat azt szeretné bemutatni, hogy hogyan definiálhatjuk az északi régiót („Norden”), tehát a leíró részben a skandináv, illetve északi régió definiálásának problémaköre jelenik meg. Az elemzés első része továbbá történelmi áttekintést ad az északi országok kapcsolatáról és azokat a közös csatlakozási pontokat szeretné kiemelni, melyek a történelmi háttérnek köszönhetően összekötik ezen államokat, s melyeket a gazdasági tényezők mellett összetartó erőként lehet bemutatni. Példákkal szeretném illusztrálni, hogy milyen északi unióra való törekvéseket láthattunk a történelem során, s hogy ezek mennyiben adtak ideológiai alapot a 20. század második felében felerősödött északi együttműködésnek.

A dolgozat arra kíván választ adni, hogy több-e Norden, mint regionális együttműködés, illetve ez az északi (intézményesített) együttműködés tekinthető-e egy kisebb uniónak több nézőpontból: egy geopolitikai, európai, egy politikai, Európai Unió, illetve egy szélesebb, nemzetközi perspektívából.

Azt szeretném továbbá elemezni, hogy mi az, ami életre hívta az Északi Tanácsot és a 60 éve fennálló, intézményi keretek között működő sikeres északi együttműködést. A dolgozat ezen része az északi országok esetében a közös múltban, kultúrában és szocializációban rejlő elemeket vizsgálja, melyek szoros együttműködéshez vezettek az északi régióban, valamint bemutatja az Északi Tanács törekvéseit és azt a magas fokú integrációt, mely a mindennapi élet területén ment végbe az 1950-es évektől kezdve. A dolgozat második felében arra térek ki, hogy az északi országok a hidegháború alatt és azt követően milyen különböző stratégiákat választottak nemzetközi szinten és ez hogyan befolyásolta az északi együttműködés jövőbeli lehetőségeit. A dolgozat fontos kérdésként vizsgálja, hogy milyen irányba haladhat az északi együttműködés az európai integráció tükrében, hogy milyen hatással van az az északi, szubregionális együttműködésre. A dolgozat egyfajta kitekintést próbál nyújtani a jövőbeni északi külpolitikai együttműködés lehetőségeiről. Kitér arra, hogy a mélyülő európai integráció milyen változásokat eredményezhet egy történelmi jelentőségű, azonban példaértékűen szoros kulturális együttműködés esetében. Végezetül pedig összefoglalja az elemzést, s az együttműködés reális jövőbeli lehetőségeit vizsgálja.

FÓRIS ÁKOS

Történelem, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Krausz Tamás

egyetemi tanár, ELTE BTK

A holokauszt kérdése a német történészvita tükrében

Németország modernkori történelmének feldolgozása nem mentes történetírói vitáktól. A hatvanas évek óta meglévő viták, mint a „Fischer-vita”, a „Sonderweg-vita”, a „történelmi intencionalizmus-funkcionalizmus vita” vagy az 1970-es években újjászülető német társadalomtörténet-írás vitái mind kötődtek Németország második világháborús szerepéhez. E viták különleges szeletét jelenti a szűkebb szakmai körökön túllépő, és közvélemény felé nyitott 1986-1987-es ún. német történészvita (Historikerstreit).

Dolgozatom során e vita keretein belül értelmezem a holokauszt jelenségét. Vizsgálatomat a történettudományi illetve a társadalmi-politikai feltételrendszer ismertetésével kezdem, melyek az 1980-as évek identitáspolitikájában találkoznak. A holokauszt kérdése két aspektus révén jelenik meg a vitában. Egyrészt egy narratívabeli problémaként, mely arra vonatkozik, hogy a holokauszt egyedisége mennyiben áll fenn a többi népiirtással szemben. Másrészt arra az Ernst Nolte által felvetett problémára reagál, miszerint fel lehet-e oksági kapcsolatot állítani Auschwitz és a Gulag között.

A tanulmány során a vita legfontosabb szövegeit összegyűjtő kötetén túl a legjelentősebb német, angolszász – s külön figyelemmel – magyar értelmezéseit kívánom megvizsgálni. Vizsgálatom tárgyába bevont művek köre túlnyúl a vita keretein a résztvevők – elsősorban a vitát provokáló Ernst Nolte – állításainak megfelelő kontextusba helyezése miatt.

A kutatásom során rá kívántam mutatni, hogy a Historikerstreit értelmezése nem lehet független a párhuzamosan zajló, a történetírás jövőjéről szóló vitáktól, a vita tudományon belüli és kívüli viszonyai a történetírás új szerepére mutatnak rá. A történészvita során a konzervatív történelemszemlélet széles körű kritika érte a holokausztértelmezésük kapcsán, amely kritikákat megerősítették az elmúlt negyed évszázad tudományos eredményei.

HAMERLI PETRA

Történelem, MA, 9. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Hornyák Árpád
egyetemi docens, PTE BTK

Fiume az olasz külpolitikában és a békekonferencián (1918-1920)

OTDK-dolgozatom témája Fiume az olasz külpolitikában és a békekonferencián (1918-1920). Az első világháborút követően megváltozott európai hatalmi rendszerben Fiume kulcsfontosságúnak bizonyult Olaszország számára. Az olaszok fő külpolitikai célja ugyanis az volt, hogy nagyhatalmi státuszát megerősítse, ennek érdekében pedig – más területek mellett – az Adrián kívánt befolyásra szert tenni. Ennek eléréséhez elengedhetetlen volt, hogy megszerezze Fiume városát.

A városra azonban egy másik hatalom, az újonnan alakult Szerb–Horvát–Szlovén Királyság is igényt tartott, mint természetes kikötőjére. Így a város birtoklása nagy vitákat eredményezett a békekonferencián, és áprilisban az olasz küldöttség kivonult Versailles-ból. Woodrow Wilson amerikai elnök a viták során a délszlávok pártját fogta, ami gyökeresen megváltoztatta az elnök addig pozitív olaszországi megítélését. Mint eddig nem vizsgált kérdést, ezt rendkívül fontos és a témához szervesen illeszkedő pontnak tartom. Olaszország végül is nem kapta meg Fiumét, ezért Gabriele D’Annunzio költő kézbe vette az ügyet, és önkénteseivel elfoglalta a várost. Létrehozott egy alkotmánytervezetet is, melyben a legkülönbözőbb ideológiák elemei keveredtek egymással. A költő akciója kellemetlen helyzetbe hozta az olasz kormányt, amely tovább folytatta a többi nagyhatalommal való tárgyalásokat.

1920-ban Olaszország Jugoszláviával is tárgyalt, és a két államnak sikerült megegyeznie. Az így aláírt rapallói szerződés átmenetileg megoldotta a helyzetet.

Dolgozatomban az olasz diplomáciai iratok, a békekonferencia-jegyzőkönyvek, a korabeli sajtó, levéltári források és dokumentumgyűjtemények alapján vizsgáltam Fiume sorsának a háború utáni alakulását. A témát mind olasz, mind magyar szempontból relevánsnak tartom. Olaszország számára Fiume jelentős stratégiai pont volt, Magyarországnak pedig egyetlen magyar kikötőként volt fontos. A kutatás során főleg az olasz nézőpontra koncentráltam, és a következő kérdésekre igyekszem válaszolni: miért volt fontos az olaszoknak Fiume megszerzése, mi mozgatta az olasz külpolitikát? Miért alakultak úgy a város birtoklása körüli viták a békekonferencián, hogy (közvetve) elvezettek az olaszok távozásáig? Hogyan változtatták meg a viták Wilson olasz megítélését? Milyen volt D’Annunzio berendezkedése az általa elfoglalt Fiumében? Hogyan sikerült a kérdést megoldani?

HEGEDÚS ZOLTÁN

Történelem, BA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Barta Róbert
egyetemi docens, DE BTK

Konzervatív brit választási kampányok 1945, 1951

Kutatásom témája a brit Konzervatív Párt választási kampánya az 1945., illetve az 1951. évi választások alkalmával. A dolgozat első részében bemutatam a korszak kampányainak jellemzőit, amelyhez Pippa Norris tipologizációját használok fel. Ezt követően rátérek az 1945. évi kampányra, melyen Churchill és pártja komoly vereséget szenvedett. A súlyos „bukást” 1950-ben már egy „szoros” vereség követte, de mégsem ezzel, hanem az 1951-es győztes kampánnyal folytatam. Tapasztalataimat a két kampány összehasonlításával összegzem, illetőleg szeretnék a választások kapcsán egy politikai társadalomtörténeti dimenzió bemutatásával élni. A kampányanyagok közül Churchill beszédeit, és a konzervatívok plakátjait fogom elemezni, emellett rövid áttekintést szeretnék adni a sajtóviszhangról, a korabeli írott sajtótermékek elérhető cikkeinek, fotóinak áttekintésével.

A vizsgálódásom során több kérdést igyekszem körüljárni, ezek pedig a következők: Miért ne válasszák az emberek a Munkáspártot? Milyen támadási felületet talált ellenfelén a Konzervatív Párt? Miért van Nagy-Britanniának a Konzervatív Pártra szüksége? Mit emelnek ki a kampányból, és hogyan használják az egyes médiumok lehetőségeit? Milyen hibákat követtek el a kampányok alatt? Mivel nem egy klaszikus média- vagy politikatudományi értelemben vett kampányelemzés a célom, igyekeztem inkább a programpontra, érvekre, és az összefüggésekre figyelni, kiegészítve ezen tudományelméletek módszereivel, de elsősorban mégis a történelmiséget szem előtt tartva.

A kutatás első részében 1945. kapcsán a legfontosabb konzekvenciaként azt fogom bemutatni, hogy hiába a háborús siker és Churchill népszerűsége, az emberek a háború után más retorikára és ígéretekre vágytak. A szocialisták központosítási törekvéseivel való fenyegetőzés, illetve Churchill kemény támadásai politikai ellenfelei ellen nem hozták meg a kívánt eredményt. Újjáépítéssel, a jólét ismételt ígéretével és a társadalmi, illetve szociális problémák megoldásával kecsegtető kampányra lett volna szükség, mivel egy háború után az emberek a demagóg kampányok jelszavait szeretnék hallani. Az 1951-es választások legfontosabb tanulsága az volt, hogy a toryk képesek voltak kihasználni a kül- és belpolitikai problémák által generált lehetőséget, felismerni a közhangulatot, és megváltozott retorikájukat sikerre vinni. A nemzet jövőjét, az újjáépítést, a társadalmi felemelkedés ígéretét, vagyis jóval populistább programpontokat helyeztek választási ígéreteik homlokterébe.

JOÓS ATTILA

Történelem, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Lugosi Győző

egyetemi docens, ELTE BTK

Irak regionális szerepének változásai 1979-2003 között

Irak a közel-keleti térség politikai rendszerében mindig is a legfontosabb államok közé tartozott. A hetvenes években olyan gazdasági és katonai fejlődést produkált, amelynek köszönhetően megnyílt a lehetőség előtte, hogy a térség vezetője legyen. Ezt a lehetőséget azonban 1991-re elvesztette. A dolgozat célja, Irak regionális felemelkedésének és bukásának bemutatása.

MÁTÉ ZSOLT

Történelem, BA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fischer Ferenc

egyetemi tanár, PTE BTK

Az 1959-es New York-i szovjet és moszkvai Amerika kiállítás és amerikai-magyar sajtóvisszhangjának összehasonlítása

Dolgozatomban bemutatom és összehasonlítom az 1959-es New Yorkban megrendezett szovjet kiállítást és a moszkvai, Egyesült Államok által rendezett tárlatot. Kitérek a kiállításokat megnyitó személyek körutazásaira és az amerikai és magyar lapok visszhangjára.

A két nagyhatalom 1958 végén aláírt egy határozatot, amelyben elfogadták, hogy egy-egy kiállítást rendeznek. A szovjet kiállítás megnyitójára Frol Kozlov, a Szovjetunió minisztertanácsának első helyettese érkezett, majd beszélt Eisenhower elnökkel a Fehér Házban és ellátogatott Californiába és Detroitba. Utóbbi helyszínen a magyar emigráció tüntetéseket rendezett ellene. A moszkvai tárlatot Richard M. Nixon, az amerikai alelnök nyitotta meg. A kiállításon Hruscsovval folytatott vitái "konyhai vita" néven vonult be a történelembe. Pár napos moszkvai tartózkodása után egy körutazást tett a Szovjetunióban. A látogatás jelentősen emelte a népszerűségét az akkor kezdődött amerikai elnökválasztási kampányban.

A Szovjetunió a kiállításán a legnagyobb figyelmet Szputnyikra és a Lenin atomjégtörőre helyezte, de a hétköznapi élet tárgyait is bemutatta. Az amerikai szakértők a kiállított szovjet termékekről rossz véleményen voltak, de erről a magyar lapok nem számoltak be. Egy millió fő látogatta meg a kiállítást.

Az Egyesült Államok az amerikai életet próbálta bemutatni a szovjet embereknek. A legnépszerűbb kiállítási tárgyak közé tartozott a Pepsi kóla, az autók, a RAMAC számítógép és a model ház. A szovjet újságok és a hatóságok próbáltak ellenpropagandát folytatni, de a számítógépen leadott szavazatok és a látogatók nagy száma (három millió fő) alapján elmondható, hogy ennek ellenére nagy népszerűségnek örvendett a tárlat.

RAPALI VIVIEN

Történelem, BA, 5. félév

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Makkai Béla

egyetemi docens, KRE BTK

**A Dnyeszter-menti Köztársaság területi integrációja
- Rendezési kísérletek (1994-2007)**

Dolgozatom célja egy átfogó, magyar nyelvű ismertető a moldovai Dnyeszter-menti Köztársaságról. Értekezésem írása során különös hangsúlyt fektetek a transznisztriai fegyveres konfliktus (1992) utáni rendezési kísérletekre, ezt egyben a dolgozat magjának tekintem. A magyar és külföldi szakirodalom átfésülésekor úgy döntöttem, hogy időben az 1994 és 2007 közötti időszakot vizsgálom meg közelebbről. A Dnyeszter-menti Moldáv Köztársaság, más néven Transznisztria, a rendszerváltás után önállósodott Moldáv Köztársaságtól elszakadt terület a Dnyeszter folyótól keletre. De facto önálló állam, jogállamisága vitatott, gyakorlatilag egyetlen állam sem ismeri el a világon. Függetlenségét 1990. szeptember 2-án nyilvánította ki. A Moldovával folytatott rövid fegyveres konfliktust (1992. március 2 – 1992. július 21) olyan békével zárták le, melynek köszönhetően Chişinău a terület politikai, gazdasági és szociális ügyeibe semmiféle beleszólással nem bír. A transznisztriai konfliktus egyike a posztsovjét államokban ma is fennálló négy nagy befagyasztott konfliktusnak, elnevezéséből adódóan a mai napig megoldatlan. A befagyasztott konfliktusok napjainkban is aktuális problémák mind az Európai Unió, mind az Orosz Föderáció nagypolitikai játéktérében. A közel 20 éve fennálló konfliktust, rendezési tervek, európai uniós missziók teljes skálájával próbálták már megoldani – sikertelenül. Tanulmányomban főként e sikertelenség okait és következményeit kívánom górcső alá venni. A téma két központi kérdéseként, az egyes rendezési kísérletek kudarcainak okait, valamint a két politikai tömb, nevezetesen a szakadár köztársaság függetlenségét támogató orosz, és az ezt ellenző nyugati tömb motivációit kutatom. A tanulmány megírásakor nem célom sem egyik, sem másik oldalon politikailag állást foglalni, csupán objektív leíró jelleggel, az olvasó számára érthető magyarázatokkal szeretném felvázolni ennek a különleges státusú Kelet-Európai „államnak” a 20. század végi történetét, Európában elfoglalt helyzetét és szerepét. A rendezési kísérletek vizsgálata közben Moldova kiszolgáltatott helyzetét, s a moldáv központi vezetés lehetőségeit is nagy vonalakban ismeretem. A transznisztriai kérdéskört nem csak politikai szempontból hasznos megvizsgálni, hanem szociológiai-jogi aspektusból is, hiszen a Dnyeszter-menti Köztársaság kérdéses létének tisztázása követendő példát kínálhat az egyes államokon belüli, etnikai problémák asszimiláció nélküli, jobbára békés úton történő megoldására is.

SOPRONI TAMÁS

Anglisztika, MA, 5. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Gall Cecília

lektor, ELTE BTK

**A csendes-óceáni megoldás: A 2000-es évek legvitatottabb
bevándorláspolitikai irányvonala**

John Howard tizenegy éves miniszterelnöki periódusa alatt az ausztrál kormány külkapcsolati politikája a korábbi Ázsiabarát megközelítésről egyre inkább Egyesült Államok- és Egyesült Királyság-központúvá vált. Ezt a változást tükrözi az úgynevezett Pacific Solution („csendes-óceáni megoldás”), mely az évezredforduló óta a nyugati félteke által ismert talán legszigorúbb kormányzati bevándorláspolitikai irányelv. Ez a fajta külkapcsolati vezérvonal, mely 2001 és 2007 között volt érvényben, több ezer szigetet zárt ki Ausztrália migrációs zónájából, és lehetővé tette a kormányzat számára, hogy a menedékkérőket egy harmadik ország területére szállítsa egészen menekülti jogállásuk megállapításáig. Esszémben Ausztráliának az előbb említett időszak során érvényben lévő bevándorláspolitikájáról nyújtok áttekintést, beleértve annak történelmi és társadalmi hátterét is. Emellett részletesen szólok a Pacific Solutiont érő kritikákról is (például a nemzetközi szerződéseknek való megfeleléséről), valamint megvizsgálom és alternatív magyarázatot kínálok nyújtani állítólagos sikerességére is az illegális bevándorlók számának csökkenésére vonatkozóan. Esszémben azt az álláspontot képviselem és próbálom védeni, mely szerint ez a fajta külkapcsolati politika valójában nem járt sikerrel a jogosulatlan határátlépések csökkentésében.

STOMFAI MÁRK

Történelem, MA, 4. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Ferwagner Péter Ákos
egyetemi docens, SZTE BTK

Az iszlám hatása az afroamerikai identitásra a XX. században

A dolgozat a magyar történettudomány által egyelőre kevésbé feldolgozott témát boncolgat, legnagyobbrészt angol nyelvű szakirodalom és elsődleges források felhasználásával. Az elsődleges források között található néhány kevésbé szokványos (dalszövegek, médiatermékek) is. Ezek felhasználását egyfajta módszertani kísérletnek szánom. Ezen források a témával kapcsolatban sikeresen használhatók, hiszen a kultúra és a média az identitás kifejezésének és terjesztésének fontos eszközei és fórumai. A téma tárgyalása közben a történettudomány több aldiszciplínájának eredményeit is igénybe veszem. Természetesen elengedhetetlen a téma esemény- és politikatörténeti kontextusba való elhelyezése, hiszen a muszlim afroamerikai identitás kialakulása, terjedése és végül átalakulása (szétválása) csak ezek ismeretében érthető meg. Az esemény- és politikatörténeti elemzés azonban közel sem elégséges. A főbb gondolkodók ideológiájának bemutatásához az eszme- és a vallástörténet egyfajta keveréke szükséges. Az eszmetörténet magától értetődő, a vallástörténet azonban magyarázatra szorul. A muszlim afroamerikai identitás „muszlim komponense” sokszor kevés hasonlóságot mutatott és mutat az ortodox iszlám tanáival, így a két iszlámértelmezés ütköztetése a dolgozat szerves részét képezi. Annál is inkább, hogy a muszlim afroamerikai identitás terjedésének és sikerének egyik fő magyarázata éppen az, hogy az iszlám amerikai viszonyokhoz igazodó, egyéni értelmezésén alapult. Ennek az egyéni értelmezésnek az Iszlám Nemzete volt a zászlóshajója, így a dolgozatban e szervezet történetének, illetve a hozzá kapcsolódó fontos személyiségek bemutatása központi szerepet játszik. Malcolm X esetében személyének, ideológiájának a muszlim afroamerikai közösségen túlnyúló hatását is kiemelem. A muszlim afroamerikai identitás a kezdeti egység után mára két nagyobb „ágra” szakadt. Az egyik ág szunnitává lett, a másik pedig többé-kevésbé ragaszkodott az eredeti tanításokhoz. Az Iszlám Nemzete rövid idő alatt (1950-es, 1960-as évek) elterjesztett egy teljesen új ideológiát, mely az iszlámhoz kötődött, de „több” is volt annál, hiszen megvolt a maga politikai, gazdasági és kulturális vetülete. Ezek a komponensek esetenként átalakultak, a súlypontok máshova helyeződtek, az iszlám azonban ma is afroamerikaiak milliói számára jelenti valamilyen formában az identitásuk egy részét. A főbb tendenciák, az általános és esetenként a személyes motivációk vázolásával érthetővé válhat számunkra az ideológia vonzereje.

BENKÉNYÉ JENŐFFY ZSUZSANNA

Történelem, MA, 4. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Gárdonyi Máté
megbízott oktató, PPKE BTK

„Miért kell egy káplánnak magát politikába áztatni?” - A győri egyházmegye papságának helyzete az Ausztriához csatolt területen 1918-1922 között

Az 1919. szeptember 10-én megkötött saint-germain-i és az 1920. június 4-én megkötött trianoni békeszerződés a győri püspökség 99 plébániáját csatolta Ausztriához. A határmódosítás komoly egyházkormányzati bonyodalmakat vont maga után, melyek 1960. augusztus 15-ig, az önálló kismartoni püspökség megalapításáig meghatározták a térség helyzetét. Az egyházkormányzati problémák elszenvédője volt az elcsatolt terület, Nyugat-Magyarország papsága. E dolgozat a békeszerződések körüli időket kívánja megvizsgálni, hogyan viszonyultak az elcsatolt területen működő papok a zavaros politikai eseményekhez, a nemzetiségi problémákhoz, az egyházkormányzati helyzet változásához.

CSÁSZÁR ILDIKÓ

Történelem, MA, 9. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Barta Róbert

egyetemi docens, DE BTK

A hirtenbergi fegyverszállítási botrány visszhangja

Dolgozatomban a sajtóés a diplomácia felől közelítettem meg a hirtenbergi fegyverszállítási botrány visszhangját.

Kutatásaim során a hirtenbergi üggyel kapcsolatos diplomáciai levelezéseket, jelentéseket és egyéb iratokat a Külügyminisztériumi Levéltárban vizsgáltam meg. A magyar sajtóvisszhang feltérképezésére 18 darab folyóiratot használtam fel.

A dolgozatom célja, hogy minél több sajtóvéleményt megjelenítsek és rávilágítsak arra, hogy milyen politikai tartalma és üzenete volt az egyes híradásoknak. Vajon a korabeli sajtó mennyire ismerte a diplomácia berkein belüli eseményeket és intrikákat? Miért sikerült mindösszesen két hónap alatt elsimítani a hirtenbergi ügyet? Milyen diplomáciai manőverezések történetek a botrány elcsendesítésére? Továbbá azt is vizsgáltam, hogy a botrány miként hatott az olasz-magyar-osztrák viszonyra.

1927. április 5-én megkötötték az olasz-magyar barátsági szerződést. Titkos szóbeli megegyezés született arról, hogy Mussolini segíti Magyarországot a titkos fegyverkezésben. A szentgotthárdi fegyveraffér után szükségesnek látszódott az, hogy Ausztria barátságát is megszerezzék. Miután az olasz-osztrák és magyar-osztrák szerződések is megkötöttek, azután a szélsőjobboldali Heimwehr segítségével a fegyverszállítások tovább folytatódtak. 1933. január elején az osztrák Arbeiter Zeitung címlapon közölte azt, hogy titkos fegyverszállítások folynak Ausztria területén, mégpedig Olaszország és Magyarország között. Az olasz- magyar-osztrák diplomáciai levelezések világossá tették számomra, hogy a kapcsolattartás intenzív volt a hirtenbergi fegyverüggyel kapcsolatban. Olaszország dominanciája megmutatkozott mind a nemzetközi téren és mind a hármaskapcsolaton belül. A hirtenbergi fegyverbotrányt azért tartom fontos eseménynek, mert a magyar propaganda arra használta fel ezt az incidenst, hogy a revízióügye újra napirendre kerülhessen. Továbbá kitűnően látható, hogy Anglia és Franciaország mennyire is tartott a hitleri Németországtól. Akár nagymennyiségű fegyverszállítások felett is képesek voltak szemet hunyni csak azért, hogy Olaszország támogatását ne veszítsék el. A hirtenbergi fegyverszállítási botrány fontos momentumra volt az olasz-osztrák-magyar kapcsolatok fejlődésének, hiszen ez volt az első olyan nemzetközi esemény, ahol Ausztria bebizonyíthatta megbízhatóságát Olaszország és Magyarország számára is.

CSEH BALÁZS ZOLTÁN

Történelem-földrajz tanári, MSc, 9. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Püski Levente

egyetemi docens, DE BTK

A boletta kérdés

Dolgozatomban a Képviselőházi naplók segítségével egy olyan témát igyekeztem elemezni, ami a történeti köztudatban ritkán és ráadásul tévesen szerepel. A bevezetés a nagy gazdasági világváltsággal és annak hatásaival kezdődik, amire a válasz egy kormányzati reform volt. A gabonatermelés megsegítésére előterjesztenek egy törvényjavaslatot, amelynek középpontjában a gabonajegy vagy az ún. boletta áll, ami erősen megosztja a kormánypártot és ellenzéket. A törvényjavaslat előterjesztése, a javaslat és a gabonajegy mellett állásfoglalók (kormánypártiak) és a javaslatot ellenzők, a gabonajegyvet hevesen bírálók (ellenzékiek) meglátása szerint próbálja a dolgozat megérteni a boletta szerkezetét, lényegét. Célja a gabona eladásának segítése úgy, hogy a kormány 3 pengős támogatást ad minden métermázsza eladó gabonája után a termelőnek, akinek pedig nincs eladó búzája, azt más eszközökkel igyekszik támogatni, tehát a reform nem csak a gabonajegyéről szólt.

FODOR JÁNOS

Nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok szak, BSc, 6. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar

Témavezető:

dr. Hunyadi Attila Gábor

egyetemi adjunktus, BBTE

Román–magyar kapcsolatok a kommunizmus időszakában – Az 1958–1959-es találkozói körülményei és következményei

A román-magyar kapcsolatok feltárására már számos kísérlet született, ami a kommunista időszakot illeti. A jelen dolgozat e kísérletek egyféle hiánypótlásaként született, magyar illetve román levéltári források felhasználásával. Az 1958-as tárgyalások román szempontból sikeresek voltak, ugyanakkor egyértelmű kudarccá vált a magyar fél részéről. A tárgyalások nem oldották meg a pártközi kapcsolatok problémáit. A jóval stabilabb, és szovjet szemszögből „rangidősnek” tartott Gheorghe Gheorghiu Dej által vezetett Román Munkáspárt nem számított egyenlő félnek, a diplomáciai elszigeteltségéből kitörni akaró Magyar Szocialista Munkáspárttal és a vezetői tisztségét megtartani és erősíteni próbáló Kádár Jánossal szemben. A magyar diplomácia kudarcos lépéseit az 1959-es nemhivatalos látogatás próbálta javítani, sikertelenül. A román fél helyzetét erősítette a találkozó, a nemzetiségi kérdés tekintetében fontos következményeket hozott magába. A tanulmány továbbá kitér a diplomáciai folyamatok részletes ismertetésére, különféle módszerek, taktikák alkalmazásának elemzésére. Fontosnak tartom a találkozó előtti események, illetve a tárgyalások későbbi utóéletének ismertetését is, mivel ezek komoly hatással voltak az erdélyi magyarság akkori helyzetére, valamint a magyar külpolitika számára egy fontos, elkerülendő precedenst teremtett az 1958-as találkozó.

HORUCZI ANDRÁS

Történelem, MA, 3. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Zeidler Miklós

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

Prónay Pál katonai, közéleti és politikai tevékenysége 1922-1945

A dolgozat Prónay Pál 1922 és 1945 közötti katonai, közéleti és politikai tevékenységével foglalkozik. A szerző arra a kérdésre keresi a választ, hogy hogyan találta meg a helyét Prónay Pál a konszolidálódó rendszerben, képes volt-e beilleszkedni az új rendszerbe. Az első fejezet azt vizsgálja, hogy a hatalmi elit milyen előzmények után döntött a korábban számára komoly szolgálatokat tevő különítményparancsnok félreállításáról. Ezt követően Prónay Pálnak a hatalmi elithez fűződő, konfliktusokkal terhelt viszonyáról olvashatunk az Etelközi Szövetséghez (EKSz), Gömbös Gyulához és gróf Bethlen István miniszterelnökhöz fűződő kapcsolatán keresztül. Ezt követően Prónay lovagias ügyei kerülnek bemutatásra, különös tekintettel Bethlen Istvánnal folytatott ügyére, majd pedig a nyugat-magyarországi felkelés során Prónayt és feleségét ért sérelmek, a felkelés során végrehajtott fosztogatások és sikkasztás miatt egykori tisztjeivel való hosszan elhúzódó pereskedéseit és Nagy Pál honvéd-főparancsnokkal kapcsolatos bírósági ügyeit mutatja be. Példákon keresztül világítja meg a szerző az igazságszolgáltatási apparátus által felsőbb sugalmazásra, az EKSz által patronált tisztiek és Nagy Pál érdekében Prónayval szemben elkövetett szabálytalanságokat és törvénytelenégeket. A következő fejezetekben Prónay pályájának a jobboldali radikális szervezetektől a legitimista táborig terjedőívét rajzolja meg. Összességében megállapítható, hogy Prónay nem volt hajlandó elfogadni a konszolidálódó rendszert, és a félreállításából fakadó sérelem határozta meg a rendszerhez való viszonyát az 1922 utáni bő két évtizedben. 1925-ig a fajvédő táborban, az évtized végétől 1938-ig pedig a legitimista mozgalomban a rendszer jobboldali ellenzékéhez tartozott. A második világháborúban – készülve a főváros szovjetek általi megostromlása ellen – újból különítményt szervezett, az ostromot követően pedig hadifogságba esett, és ezzel lezárult magyarországi pályafutása.

IVÁNCsó ÁDÁM

Történelem, MA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kerepeszki Róbert
egyetemi adjunktus, DE BTK

A szlovák emigráns mozgalmak kapcsolatai a magyar kormányzattal a két világháború között

Oszták-Magyar Monarchia számára az I. Világháború jelentette a végső kegyelemdőfést. A kisebbségek öntudatra ébredése, mely a 19. század óta egyre komolyabb erővel veszélyeztette a dualista államot megoldhatatlan feladat eléállították Bécs és Budapestet. Az asszimilációs törekvések a kívánt eredmény helyett inkább katalizátorként hatottak a nemzeti mozgalmakra, melyek vezetői közül többen jóérzéssel fedezték fel, hogy a Monarchia a „Nagy Háború” éve alatt a nyugati hatalmak szemében elvesztette tekintélyét és azt a képet, hogy ez az állam az európai erőegyensúly egyik sarokpontja. A szomszédos országok részéről megnyilvánult expanzív törekvések mellett a csehek által kifejtett belső bomlasztó erők jelentették a legnagyobb fenyegetést. A Tomáš Masaryk által kigondolt demokratikus berendezkedésű az államalkotó nemzetségek számára széleskörű autonómiát biztosító ország koncepcióját a szlovák kisebbség vezetőinek többsége is támogatta. De a harmónia nem tartott sokáig 1919 első felére Szlovák Néppárt több tagja is, mint Andrej Hlinka és Frantisek Jehlicka felismerte, hogy Masaryk az ígéret ellenére egy központosított államot akar, ahol nincs helye a szlovák autonómiának. Ezért a Saint-Germain-i békeszerződés után szlovák értelmiségiek egy kis csoportja elhagyta az új államot, és a magyar revíziós törekvések szószólója lett. Tanulmányomban szeretném bemutatni egy szlovák emigráns csoport történetét, tevékenységét és azt, hogyan illeszkedett bele ez a mozgalom a magyar kormány revizionista törekvéseibe a két világháború között.

MIKLÓs DÁNIEL

Történelem, MA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Benedek Gábor
egyetemi docens, ELTE BTK

Magyarország a cseh internáltak szemével 1940-ben

A dolgozat célja, hogy a nyugati, emigráns katonai egységekhez csatlakozni vágyó, azonban Magyarországon elfogott csehek szemével adjon betekintést a korabeli internáltak ellátási viszonyaira: milyen körletekben szállásolták el őket, illetve hogy milyen volt az étkeztetésük hazánkban.

A csehek emigrációs útvonalai a második világháború kezdetével változtak meg: Lengyelország lerohanása után az emigránsok Balkánon keresztül (Balkánká trasa), Magyarországon át jutottak el olyan országokba, ahonnan biztonságosan tudtak a közel-keleti vagy franciaországi emigráns csehszlovák egységekhez csatlakozni. Ez az útvonal – a magyarországi viszontagságok ellenére is – viszonylag biztonságos volt, egészen az 1941-es balkáni hadjáratig.

Magyarország csehszlovák ellenes magatartása megnyilvánult abban, hogy az itt elfogott cseh menekülteket illegális határsértőknek, és nem hadifoglyoknak nyilvánították, mint a lengyeleket. A hivatalos vezetés, ezt gyakran, meglehetősen arrogáns stílusban hangoztatta, amikor különböző országok (Franciaország, Nagy-Britannia) diplomatái számon kérték az eltérő bánásmódot.

A csehek számára egy-egy diplomáciai misszió elérése jelentette Magyarországon a fő célt a továbbutazáshoz: akinek ez nem sikerült a Tolonházba, a Mária Terézia kaszárnyába vagy a Citadellába került. A vidéken elfogottak ottani börtönökbe, táborkba kerültek: az itteni negatív tapasztalatokról (zsúfoltság, zaj, rossz ellátás) gyakran bőven szólnak a visszaemlékezések. Azzal is sokan tisztában voltak, hogy a lengyelek jobb ellátásban részesülnek Magyarországon, így nem volt ritka az, hogy lengyelnek próbálták kiadni magukat: sőt, gyakran hamis lengyel iratokkal utaztak tovább Magyarországról Jugoszlávia irányába. A visszaemlékezésekből kiderül, hogy hazánkról a csehek nem rendelkeztek sok ismerettel: a fent említett jó magyar-lengyel kapcsolaton kívül azzal voltak csak tisztában, hogy itt nem fogják tárt karokkal várni őket. Érdekes adalék az, hogy milyen szavakkal találkoztak az internáltak, valamint ezek hogyan jelennek meg a visszaemlékezésekben. Németország nyomás alatt tartotta Magyarországot az itt elszállásolt lengyelek és csehek miatt. A Harmadik Birodalom a minél előbbi kitoloncolásra akarta rávenni Magyarországot. A nyugati segélyszervezetek (YMCA, Amerikai Unitárius Egyesület) is próbáltak nyomást gyakorolni a magyar vezetőségre a csehek ügyében: végül 1940 tavaszán megoldódott helyzetük: kitoloncolták őket az országból, az óhajtott irányba: Jugoszlávia felé.

PÁLINKÁS BARNABÁS

Történelem, MA, 5. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Fejérdy Gergely

egyetemi adjunktus, PPKE BTK

Kisebbségek „lenyomata” A magyarországi kisebbségek az MTI könyvmegos híreiben 1920-1925

A kisebbségek történetének kutatása az MTI hírárchívumának fényében furcsa kísérletnek tűnhet, de ha figyelembe vesszük, hogy a nemzeti hírügyökség 1920 és 1925 között közel negyven ezer oldal hírányagot készített, és a korszakban lett egy fiókszervből nemzetközi elismerést is kivívó „médiabirodalom”, akkor máris új megközelítésbe helyeztük a témát. Trianon nemzetiségpolitikailag is a legnagyobb törésvonal Magyarország történetében, amikor az egyik pillanatról a másikra, a nemzetiségi viszonyokat tekintve, egy rendkívül heterogén „középhatalomból” egy majdnem homogén kis ország lett; új kihívásokkal, új félelmekkel, egy új felállásban.

A dolgozat – az igen jelentős levéltári, hírügyökségi anyag vizsgálata során – elsősorban a nemzeti kisebbségek hírbeli helyzetére, megítélésére koncentrált. Különös hangsúlyt kapnak azok a kérdések, melyek a kisebbségi csoportok identitására, államhoz kapcsolódó lojalitásukra, asszimilációs hajlandóságukra és a velük szemben, mellettük és fölöttük működő magyar kormányzat, magyarországi politikai rendszer irántuk tanúsított politikájára keresik a választ.

RÉVÉSZ TAMÁS

Történelem, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Zeidler Miklós

egyetemi docens, ELTE BTK

Hadsergyszervezés Magyarországon 1918-1919-ben

„Soha többé katonát nem akarok látni.” Minden bizonnyal ez a mondat a legismertebb kijelentés, amit valaha magyar hadügyminiszter tett. Linder Béla sokat idézett és számos legendával övezett szavait az elmúlt közel száz évben politikai oldaltól függetlenül rendszeresen használták a Károlyi-kormány katonapolitikájának jellemzésére és állították szembe a Tanácsköztársaság 1919. tavaszi viszonylag sikeres „honvédő” harcaival.

Pályamunkámban én is a magyar történelemnek az első világháborút közvetlenül követő rövid, de igen mozgalmas periódusát kívánom görccső alá venni. A dolgozat alapvető célja, hogy megvilágítson egy történetírásunkban csak részben feltárt kérdést: mi lehetett az oka annak, hogy az 1918 novemberre és 1919 augusztusa között eltelt alig pár hónapban csak a Tanácsköztársaságnak sikerült többé-kevésbé ütőképes hadsereget létrehozni és miért maradtak eredménytelenek a Károlyi-kormány hasonló próbálkozásai? A pályamunka a problémát két egymással összefüggő szempontot figyelembe véve vizsgálja. Egyfelől bemutatja a különböző katonapolitikai koncepciókat, a hadsereg felépítéséről és feladatáról szóló eltérő elképzeléseket, rávilágítva olyan tényezőkre, mint például a nacionalista propaganda szerepe a katonák toborzásában. Másfelől igyekszik kitérni a hadsergyszervezés gyakorlati kérdéseire és áttekintést adni arról, hogy 1918-19-ben a kormányok milyen módszerekkel próbáltak új fegyveres erőt létrehozni, milyen társadalmi bázisra kívántak támaszkodni?

Kutatásomban az eddig megjelent magyar, illetve nemzetközi szakirodalom feldolgozásán túl elsősorban a Hadügyminisztérium és a Hadügyi Népbiztosság szervezési osztályának levéltári anyagaira támaszkodtam. Az itt megtalált napi jelentések alapján sikerült a korábbiaknál teljesebb képet kapni a jelentkezők számának alakulásáról. A korabeli propaganda és hadsereggel kapcsolatos elképzelések rekonstruálásához a sajtóanyagokon kívül felhasználtam a résztvevők visszaemlékezéseit, illetve a Politikátörténeti és Szakszervezeti Levéltár rölap- és személyi gyűjteményének egyes fondjait is. A korszakról alkotott kép teljessé tétele érdekében továbbá beépítettem munkámba Minisztertanácsi jegyzőkönyveket, a Hadtörténelmi Levéltár tanulmánygyűjteményének és a MÁV Központi Irattárának egyes fontos és a témához tartozó anyagait.

VARGA ADRIENN LILLA

Történelem, MA, 1. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Földesi Margit

habil. egyetemi docens, PPKE BTK

Jankapuszta a nemzetközi sajtó tükrében - A marseille-i merényletet követő első hónap híradásai

1934. október 9-én délután 4 órakor a marseille-i kikötőbe megérkezik I. Sándor jugoszláv király. Óriási tömeg gyűlt össze, hogy köszöntsék az uralkodót, akit több magas rangú francia államférfi fogad, köztük Louis Barthou külügyminiszter. Az illusztris társaság nyitott kocskba ül, és elindulnak Marseille főutcáján. 16 óra 10 perckor egy férfi előtűnik a tömegeből, és több lövést ad le a királyra és kíséretére.

Mégis kiknek állt érdekében a jugoszláv király halála? Nem kellett sokáig várni, hogy megtalálják a vélt bűnösöket a horvát usztasákban. Ezzel azonban nem volt vége a bűnbak keresésének, hiszen további kérdések merültek fel. Kik támogathatják az usztasákat? Olaszország és Németország túl nagy falatnak bizonyult ahhoz, hogy megvadjolják, hogy ha nem is közvetlenül, de szerepük volt a marseille-i merényletben. Így maradt Magyarország, és a hozzávezető szálát is sikerült megtalálni a jankapusztai tábor „személyében”.

Munkámban a tragédiát követő első hónap Jankapusztáról szóló sajtóhíreit dolgoztam fel. Jankapuszta kis pont a térképen, mégis 1934 októberétől a nemzetközi sajtó figyelme e pontra irányult, ugyanis a marseille-i merénylet számai Jankapusztára vezettek, állandó témát adva ezzel a külföldi lapoknak.

A külföldi lapok híreinek legfőbb forrása a párizsi és csehszlovák sajtó voltak, így számos esetben a különböző országokban megjelent napilapok ugyanazokat a híreket adták közre. Dolgozatomban ezért leginkább a Jugoszláv Királyságban megjelent napilapok híreit ismertetem Jankapusztáról, de felhasználtam a francia, angol, holland, német értesüléseket is néhány esetben.

Természetesen nehéz objektívnek maradni a Magyarországot ért vádaskodás, rágalomhadjárat láttán, célom azonban nem az igazságtétel volt, hanem bemutatni, hogy 1934 októberében mit lehetett megtudni Jankapusztáról a napilapokat olvasva. Úgy vélem, a hírek önmagukért beszélnek, és világos kép alakul ki, hogy a merénylet után miért Magyarországot vádolták a gyilkosságokért és kiknek állt érdekében Magyarország besározása.

BAYER ÁRPÁD

Történelem, MA, 3. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Szívós Erika

egyetemi adjunktus, ELTE BTK

A helyi identitás kialakulása és az épített környezet a Baross Gábor telepen (1905-1950)

A Baross Gábor telepet az 1900-as évek elején parcellázta fel egy magánvállalkozó, és hamar benépesült: kezdeten budapesti nyaralók költöztek a területre, majd az ipari munkásság került túlsúlyba. A telep 1950-ig (Nagy-Budapest létrejöttéig) közigazgatásilag Nagytétényhez tartozott, te attól több kilométer távolságban, Budapesthez közelebb, Budatétény (Kistétény) határában található.

A telepen már 1909-ben alakult polgári kör, és már a az 1910-es években megjelent a Nagytéténytől való elszakadás igénye. Pár év alatt egy erős „barossstelepi” öntudat fejlődött ki, ami több esetben az anyaközséggel szemben fogalmazta meg önmagát. A telep önálló iskolát és templomot épített, az infrastrukturális és intézményi fejlődéseket azonban botrányok kísérték.

Miért alakult ki önálló, a nagytéténytől eltérő identitás a Baross Gábor telepen? Mik és kik erősítették ezt a folyamatot? Milyen kapcsolata volt az anyaközségnek és a telepnek? Mik voltak az érdekellentétek alapjai? Mi váltott ki konfliktust, és miben volt együttműködés? Az épített környezet, az infrastruktúra és különböző intézmények történetének feltárása kapcsán rendszeresen találkozunk a barossstelepi identitásra való utalásokkal. Ezek a források szolgáltatták az alapját a dolgozatnak, amiben az erős telepi „mi-tudat” kialakulásának okaira keresem a választ.

Az önálló identitás kialakulásának hátterében két fő tényezőt különítettem el. Az első a telep és a község távolsága: a Baross Gábor telepen élők számára a község távol van, ráadásul a szintén közeli Budafok város (1923-tól) vagy Budapest presztízsével nem tudott versenyre kelni Nagytétény. A másik tényező a telepen élők önszerveződése, a Polgári Kör és egyéb szervezetek létrehozása és működtetése. Ezt erősítették a nemzetiségi (sváb, magyar) és társadalmi (agrárképesség, szemben a telepen élő munkássággal és polgársággal) különbségek is.

BELICZA GYÖRGY

Történelem-földrajz, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Szilágyi Zsolt

egyetemi tanársegéd, DE BTK

Sajóalgóc gazdaság- és társadalomtörténete 1895-1943

A dolgozatban Sajóalgóc társadalma, gazdasága és a helybeliek mentalitása kerül vizsgálatra az 1895 és 1943 közötti időszakban. A cél, hogy a településről egy olyan átfogó, komplex kép rajzolódjon ki, amelyben megmutatkoznak a meghatározó társadalmi- és gazdasági folyamatok és a rokonsági, szomszédsági viszonyok ismertetésével a kapcsolati hálók sokasága és ennek jelentősége. Sajóalgóc térszerkezetét tekintve centrumok alakultak ki, mégis a falu a helyi lakosság társadalmi kapcsolatait tekintve szerves egészként értelmezhető. A demográfiai viszonyokat vizsgálva a statisztikai adatsorok alapján megmutatózó népességnövekedés lehetséges okaként a természetes szaporodás mellett a munkalehetőségek számának növekedése is szerepel. Az anyakönyvi adatok felhasználásával és a családrekonstrukciós módszer segítségével a lakosság népesedési jellemzői kerülnek ismertetésre. A falu társadalmának foglalkozás-szerkezetében megfigyelhető, hogy a helyi társadalom egy szűkebb csoportja több foglalkozással bírt a vizsgált időszakban. Végül a helyi elit belső kiválasztódásának szemléltetése esettanulmányokkal történik, amelyben láthatóvá válik az elit tagjainak a helyi társadalomban betöltött vezető szerepe és funkciói. Mindez egy mikrotörténeti elemzés keretében a posztmodern történetírás eszközeivel és a „history from below” módszerének alkalmazásával.

KOLOH GÁBOR

Történelem, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kövér György

egyetemi tanár, ELTE BTK

Az „ormánsági egyke” és toposza. Születésszabályozás Dél-Baranyában 1895-1930 között és a kérdés megjelenése a 20. századi magyar esztörténetben

Búvópatakként kerül a népesedés kérdése a társadalmi jelenségekről vitázók diskurzusaiba és így válik a társadalomtörténetben is egy, az aktualitását újra és újra elnyerő, ezáltal kutatást érdemlő területté. A hazai társadalomtörténeti kutatásoknak – leginkább Andorka Rudolf eredményei révén – több évtizede jól ismert témája az ormánsági egykezés jelensége. Kérdés viszont, hogy az Andorka által 1895 októberével lezárt vizsgálat után az 1930-as évek első felében erőre kapott úgynevezett „egyke-vitáig” hogyan alakultak a térség népesedési mutatói, s így mennyiben voltak megalapozottak az Ormánság magyarságát elsiratók félelmei? Úgy vélem, hogy az ormánsági egykezéssel folytatott vita gyűjtőpont: olyan összetett demográfiai és irodalmi háttérű kérdéskör metszéspontjában áll mind kibontakozásának időpontját, mind az arról vitatkozók szakmai képzettségét, nívóját, mind pedig a későbbi, szintén inspiratív kutatást tekintve, hogy önként kínálja magát az elemzésre. A dolgozat kettős szerkezetét így a demográfiai eredmények statikus ismertetését kiegészítő dinamikus diskurzus-elemzés biztosítja.

A kutatás során megismert és felhasznált irodalom közül Andorka Rudolf ormánsági egykét feldolgozó tanulmányai a feltenni szándékozott kérdések újrafogalmazásakor irányítóként szolgáltak. A demográfiai elemzés e tanulmány keretében a nem nominatív adathalmazokra koncentrált, tekintve, hogy számos tendencia mérhető, több mechanizmus elemezhető és néhány magyarázó elv megérthető a rendelkezésre álló adatok felhasználásából. Sor került az Ormánság egyik központi településére, Vajszló polgári anyakönyveinek részleges feldolgozására éppúgy, mint a 19. század utolsó és a 20. század első négy népszámlálásának ormánsági településekre vonatkozó adatainak felvételére, amelyeket a Klinger-féle községsoros adatbázis számsorai kiegészítenek.

Hogy kérdéseimre választ nyerjek, a társadalomtörténet által kedvelt interdiszciplináris nyitottsággal és komparatív szemlélettel igyekeztem eljárni, mikor a lehetőleg pontos méréseket kiegészítettem a korabeli publicisztika, a szépirodalom és a néprajz vidékeire tett kirándulásokkal.

MAG DÁVID

Történelem, MA, 11. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Erős Vilmos

egyetemi docens, DE BTK

A magyar és a szlovák történetírás vitái a két világháború közötti korszakban - különös tekintettel az Iványi-Skultéty vitára

A két világháború közötti korszakban a magyar és a szlovák történetírás kapcsolatait elsősorban a viták jellemezték. Miután felbomlott az Osztrák-Magyar Monarchia és létrejött Csehszlovákia és Magyarország, a két hivatalos nemzeti történetírás egymással ellentétes és sokszor összeegyeztethetetlen elméleteket állított fel. A dolgozatomban áttekintést kívánok adni a két történetírás vitáinak a legjelentősebb és leginkább jellemző témáiról, és megvizsgálni azt a kérdést, hogy mikor következett be szerintük a szakítás a két nemzet között. A felismert eredményeket a korszak leghíresebb történetírói vitáján – az Iványi Béla és Jozef Skultéty között lezajló vitában – kívánom prezentálni.

A dolgozat első felében megvizsgálom azt, hogy a magyar és a szlovák történetírás hogyan vélekedett a szlovákság eredetéről. Továbbá, ismertetem a korszakban létrejövő történetírói viták leggyakoribb témájaként szolgáló kérdéseket.

Ezt követi aztán az Iványi-Skultéty vita részletes elemzése és ezen belül a magyar és a szlovák történetírás elméleteinek a bemutatása. A vita általános ismertetésén túl kitérek a forrásaik bemutatására, az elméleteik tudományos fogadtatására, illetve ismertetem a vitába bekapcsolódó más történészek, neves közéleti személyiségek véleményeit is.

A dolgozat legfontosabb következtetése az, hogy a történetírók többsége szerint a két nemzet közötti szakítás csak a legújabb korszakban, a 19. században következett be, továbbá felismerhetővé válik az a folyamat, hogy a magyar történetírás változtatott a szlovákokkal szemben folytatott viták stílusán a két világháború közötti korszakban.

PAP ELIZA

Történelem, MA, 8. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Karsai László

egyetemi tanár, SZTE

A kiskunmajsai zsidóság története a letelepedéstől a Shoa-ig

Jelen dolgozat célja, hogy feltárja és elemezze a kiskunmajsai zsidóság történetét, különös tekintettel a II. világháborúra. A főként levéltári kutatómunka formájában megvalósult kutatást az tette különösen indokolttá, hogy Kiskunmajsra esetében ilyen még senki nem végzett. Az ekképp hiánypótló tanulmány rövid történeti bevezetője bemutatja a zsidók be- és megtelepedését Kiskunmajsán, elemzi a zsidó közösség szerepvállalását a 19-20. század fordulóján polgárosodó településen, majd a vészkorszakra fekteti a hangsúlyt. A zsidótörvények hatását elemezve jól mutatja be, kiket és milyen módszerekkel tettek tönkre ebben a városban is „legális”, bürokratikus eszközökkel. Külön fejezet foglalkozik a zsidóvagyon és a háború után visszatért túlélők sorsával, valamint a felelősségre vonásokkal is. A szerzőnek számos ponton sikerült pontosítani a régebbi és újabb szakirodalom álláspontját. Különösen az események kronológiáját illetően tud felmutatni új és fontos eredményeket, úgymint az első zsidók Kiskunmajsán való letelepedésének, a 20. századi utódaik iparjogosítvány-bevonásának, a kiskunmajsai zsidóknak a kömpöci gettóba való szállításának a források alapján korrigált időpontját. A szerző elsőként mutatott rá a kömpöci gettó négy évvel korábbi munkatábor funkciójára. A táblázat, dokumentum és fényképmellékletekkel is kiegészített dolgozat a levéltári források és a csekély számú vonatkozó szakirodalom mellett, a túlélők és szemtanúk visszaemlékezéseit is hasznosítja. A közösség tagjairól fellelhető információk teljességre törekvő összegyűjtése által a koncentrációtáborokból visszatértek számát is sikerült pontosítani.

RAKITA ESZTER

Történelem, MA, 4. félév
 Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Pap József

egyetemi docens, EKF BTK

Vecsés társadalma a kataszteri és az adózási iratok tükrében a két világháború között

Az általam választott téma a kis hidegháború korszakában megfigyelhető szuperhatalmi szembenállás egyik feltűnő jelenségét, a sportban kiéleződő ellentétet öleli fel és mutatja be. Azért választottam ezt a témát, mert a sport kisgyerekkorom óta közel áll a szívemhez és érdekelt a sportvilág történelmi háttere. Véleményem szerint az 1980-as és 1984-es olimpiák történelmileg jól kutathatóak és vizsgálhatóak, van elegendő forrás és kutatási lehetőség, valamint a botrányoktól sújtott sportesemények közül ez érdekelt leginkább.

Elsősorban sporttörténelemmel szeretnék foglalkozni, kiemelve és interpretálva mind a magyar, mind az egyetemes történelmi vonatkozásokat. Elsődleges célomnak tekintem, hogy az olimpiákat kísérő hidegháborús háttéreseményeket és ezeknek összetevőit sajtóanyagok és interjúk segítségével a nagyközönségnek prezentáljam, a hallott és olvasott tapasztalatok fényében új megállapításokat közöljek. Kutatásomat a témával kapcsolatos szakirodalom olvasásával, vizsgálatával kezdtem, majd alaposan áttanulmányoztam a korszak fontosabb sajtóanyagát. Munkám során interjút készítettem Wladár Sándor olimpiai bajnok úszóval, Magyar Zoltán olimpiai bajnok tornásszal, Növényi Norbert olimpiai bajnok birkózóval, Vitray Tamás sportriporter úrral és Schmitt Pál elnök úrral.

Dolgozatomat három fejezetre osztottam. Az első részben a moszkvai olimpia és a politika kapcsolatát kívánom elemezni, beleértve a játékok előzményeit és a döntési folyamat részleteit, hátterét. A második fejezetben a keleti blokk által adott viszontválaszt szeretném bemutatni, ezeknek körülményeit. Hangsúlyosabban szeretném részletezni a magyar távolmaradás okait, a döntési folyamatot. Végül a záró fejezetben összegezni kívánom a megállapításaimat, főbb gondolataimat, tisztázva az általam fontosnak tartott összefüggéseket is. Ki szeretném említeni azokat a részleteket, amelyek a nyilvánosság előtt nem voltak eddig jól ismertek. Megállapítottam és megerősítettem, hogy a politika minden szinten áthatotta az általam bemutatott két csonka világversenyt, háttérbe szorítva az olimpiai eszmét. A két esemény kiemelt hidegháborús konfliktus volt a két szembenálló fél között. A magyar sportolók felé mindkét olimpia ideje alatt a döntésekről tárgyilagos bejelentést tettek az érintett edzők, sportvezetők, politikusok. Bizok benne, hogy munkámban eddig nem ismert kutatási eredményeket is közlök az olvasókkal, valamint komplex képet tudok adni az 1980-as és 1984-es csonka olimpiákról.

SZÍVÓS TAMÁS

Történelem, BA, 5. félév
 Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Barta Róbert

egyetemi docens, DE BTK

Az esztergomi Ferences Gimnázium élete a Horthy korszakban az iskolai évkönyvek alapján

Dolgozatomban igyekszem bemutatni az esztergomi ferences iskola életét a Horthy Miklós kormányzó által fémjelzett években. Kutatási munkálataim egyik legkönnyebb, de legnehezebb része is ez volt. Hiszen nagy mennyiségű irodalom állt rendelkezésemre, hogy bemutassam a ferenceseket, ám ezekből csak a lényegét próbáltam kiemelni és olykor saját tapasztalataimmal tüzdelni. Kutatásom nem titkolt célja, hogy egy korszak toposzát valamelyest leromboljam, és bemutassam, hogy egy református államvezetés mellett sem csorbultak a katolikus iskolák jogai, és a lehetőségek számukra is nyitva álltak. Három fő szempontot tartottam a szemem előtt kutatásaim kapcsán. Politika, vallás és társadalom. Klebelsberg Kunó és feleségének viszonya a „barátokkal”. A huszadik században egyre inkább felmerült egy ferences iskola alapítása, nem utolsósorban saját utánpótlás megteremtése céljából. Kutatásaim egyértelműen rámutattak, hogy a ferencesek hiányosságokat szenvedtek az oktatásban, ám ezt orvosolni próbálták és tudták is. A kezdeti problémák és konfliktusok mellett egy stabil intézményt hoztak létre, mely ma már 82. éve folyamatosan várja diákjait. Vallási szempontjaim egyikét már érintettem a bencések és ferencesek kapcsán, de mindenképp fontosnak tartottam a két tartomány összeütközését. A Mariánus provincia és a Kapisztránus provincia ellentéte az iskola alapításának éveiben. Az egyik legfontosabb vallási szempont azonban az érsek és a ferences rend közti belső konfliktus. Leginkább Serédi Jusztinián magánvéleményét emelném ki, melyben a Magyar Katolikus Egyház feje negatívan nyilatkozik meg az iskola alapításával kapcsolatban. Társadalmi szempontként az iskola életét próbálom bemutatni. A növendékek, tanulók mindennapjait, a tanárokkal való kapcsolatukat. Magyarszéky Gábor öregdiák visszaemlékezése segített abban, hogy az iskola egyik vezető személyiségét, az egykori igazgató atyát, P. Weiss Richárdot, bemutassam. Az iskola történetének talán legfontosabb alakja, P. Vinkovits Viktor tartományfőnök és P. Nagy Arisztid mellett. Az értesítők olvasása alatt érti meg az ember az intézményvezető atyák erejét mely, összefogta lélekben az iskolát. „Nem is ember, hanem állapot”. Nyilatkoztak a rendtársak P. Nagy Arisztid kollégiumigazgatóról, és én is e szavakkal tudom jellemezni az előbb említett személyeket.

ZLINSZKI ZSOLT

Andragógia, BA, 6. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Vitéz János Kar

Témavezető:

Dr. Cseszka Éva

főiskolai docens, PPKE VJK

Egy irredenta emlékhely metamorfózisa – A monori országzászlós trianoni emlékmű története

A TDK dolgozatomban kettős, de egymással szorosan összefüggő céllal került megírásra. Az egyik cél: a Monori Országzászlós Trianoni Emlékmű (a továbbiakban: az Emlékmű) történetének feldolgozása (a kutatási technika, adatgyűjtési módszer: tartalom-, dokumentum-, forráselemzés és forráskritika; mélyinterjúk) legfőképp a helytörténeti ismeretanyagot kívántam gyarapítani. A másik cél: az Emlékmű feldolgozott történetére alapozva, kérdőíves felmérés révén, Monoron a trianoni békediktátumhoz és az Emlékműhöz fűződő érzelmi hozzáállás (attitűd) vizsgálata. Azt feltételeztem, hogy Trianon alapvetően érzelmi tényező. Két korcsoportot vizsgáltam és hasonlítottam össze: az egyik a 18. évet betöltött életkorúakig terjedt, a másik az e felettiek voltak. A célok elérését két tudományterületen – a történelemtudomány és a társadalomtudomány – is végzett kutatómunka tette összetettebbé. Az Emlékmű történetének kutatása által számos eddigi ismeretet sikerült pontosítanom, illetve fontos új, eddig nem ismert információkkal sikerült gyarapítanom a helytörténetet. A kérdőíves felmérést tekintve a hipotézis-együttesem összességében mindkét korcsoportnál igazolást nyert, melyből az Emlékmű történetét közvetlenül illető részt kiragadva: a monoriak az Emlékműre inkább, mint emlékhelyre tekintenek, annak ellenére, hogy az Emlékmű történetéről az ismeretanyaguk az elvártnál valóban kevesebbnek bizonyult. Ez utóbbi a véleményem szerint szintén azt erősíti, hogy Trianon valóban érzelmi tényező. A kutatásom eredményeit – mellyel a helytörténet iránt érdeklődők gazdagíthatják a tudásukat – népfőiskolai előadássorozat keretén belül mutattam be. Az innen általam elindított közadakozás révén az Emlékmű teljes helyreállítása történhetett meg. A közoktatási intézmények, a nemzeti összetartozás napja pedagógiai háttéranyag oktatásának módjában hasznosíthatják a kérdőíves kutatásom eredményeit, ill. kiegészíthetik az Emlékmű helytörténeti információival mind az előbb említett pedagógiai háttéranyagot, és a helyi tantervet is bővíthetik vele. Az OTDK pályamunkámban – a szekció felhívásból eredő terjedelmi korlát miatt – az eredeti (intézményi) TDK dolgozatból az Emlékmű történetét bemutató részt emeltem ki. Az empirikus kutatási részt a dolgozatban megőrizve, de a mellékletek részbe helyeztem át; tettem mindezt azért is, mert a két (tudományterületi) kutatómunka az OTDK dolgozatban teljesen összefonódott és szerves, összetartozó egységet alkotott.

BODNÁR ALEXANDRA

Történelem, BSc, 5. félév

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Társadalomtudományi Tanszék

Témavezető:

Csatáry György

docens, HT

Kolhozosítás Mezőkaszonyban

A munkában a Mezőkaszonyi Kolhozgazdaság létrejöttével és további tevékenységével foglalkoztunk, visszaemlékezések és a szakirodalom alapján kaptunk képet az egykori kollektív gazdaságról. A munkánk mind gazdaság- és településtörténet, mind pedig társadalom-szociológiai szempontból egyaránt aktuális. Az Engelsz Kolhozban dolgozó emberek már jóval túl vannak a hatvanadik életévükön. Ők azok, akik valós képet tudnak adni a kolhozi életéről, annak szépségeiről, viszontagságairól. Mára az egykor milliomos kolhoz istállóinál, szárítóinál, simítóinál, gépállomásainál sétálva szörnyű kép tárul elénk. A romokból már alig-alig vehetőek ki az épületek, és ha ez így folytatódik, néhány év múlva nyoma sem lesz falunkban az egykor virágzó Engelsz Kolhoz maradványainak. A munka megírása során helyi történészek Kárpátalja történetével foglalkozó munkáit használtuk fel. Ezek mellett elemeztük a Vörös Zászló folyóiratban az 1947-1960 között közölt cikkeket, amelyek a kaszonyi kolhozgazdasággal foglalkoztak. Összegeztük a historiográfiai adatainkat, és alkalmaztuk az oral history módszert. Először is arra kerestük a választ, hogy milyen volt a kolhozrendszer részesének lenni. A megkérdezettek többsége azt vallotta, hogy jó volt, elbeszéléseikből kitűnik az, hogy azért tartják így, mert volt az embereknek munkájuk, biztosítva volt a megélhetés. Az adatközlők közléseik során a politikai állapotokra csak ritkán tértek ki. A további cél az volt, hogy hitelesen vázoljuk a kolhozi életet, a kolhozban dolgozók életét. Ezt a mélyinterjúk segítségével próbáltuk megvalósítani. Az adatközlőktől megtudtuk, hogy hány órát dolgozott egy kolhoz munkás, mennyit keresett, meg tudott-e ebből élni, milyen feladatok tartoztak munkaköri kötelességeihez, illetve nehézséget okozott-e ezek ellátása. A kutatás során találkoztunk számunkra meglepő dolgokkal. A legidősebb adatközlő szinte minden mondat után megkérdezte, hogy szabad-e ezt mondania, nem lesz-e ebből problémája. Egy másik adatközlő gondolata is mély benyomást gyakorolt ránk, amikor kifejtette, hogy azt kellett csinálni, amit a párt mondott, ha nem csinálta volna, nem lett volna biztos munkája, nem volt más választása. Ezen kutatás eredménye szerint megtudhattuk, hogy az Engelsz Kolhozban dolgozó munkások a kolhoz fennállása alatti időkre szép emlékekkel gondolnak vissza. Ugyanakkor jelen van még bennük a szovjet-rendszerrel mára már szinte egygyé nőtt megfélemlítés.

BOTH NOÉMI ZSUZSANNA

Történelem, BA, 6. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem-Filozófia kar

Témavezető:
dr. Hunyadi Attila Gábor
adjunktus, BBTE

Népszolgálat és kompromisszum. Életmű a szocialista Romániában

Az empirikus társadalomkutatás igényének a megfogalmazódása, majd episztemológiai eszköztárának a kiforrása, éppen úgy kétszáz éves, ahogyan E. Hobsbawm szerint a nacionalizmus is. Az egybeesés nem véletlen: azt jelzi, hogy a nemzeti identitásnarratívák fontos eleme a nemzeti múlt, szakszerű eszközökkel való re-, ill. megkonstruálása. Éppen ezért, 1918 az erdélyi kisebbségi magyar történetírás tekintetében cezúrát jelent, mivel ezt követően központi célá az asszimilációs közegben való nemzeti megmaradás emelkedett, melynek intellektuális eszközökkel való beteljesítését a népszolgálat ideológiája hatotta át. Lévn, hogy a '40-es évek végén, Romániában kiépített totalitárius rendszer hivatalos ideológiájával a népszolgálati értékek nem voltak összeegyeztethetőek, ezen utóbbi képviselői kényszerpályára terelődve igyekeztek továbbra is hűek maradni a két világháború közötti időszakban formát öltött értékrendhez. Dolgozatomban a szocializmus időszakában alkotó, legnevesebb erdélyi magyar történészek életpályáján és életművén keresztül próbáltam meg betekintést nyújtani, a hivatalos ideológiával szemben elhelyezkedőértékmentő stratégiák módozataiba.

DEBRECZENI MÁRK

Történelem, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Barta Róbert
egyetemi docens, DE BTK

Hidegháború és a sport: a moszkvai és a Los Anegales-i olimpiák interjúk és sajtóanyag tükrében

Búvópatakként kerül a népesedés kérdése a társadalmi jelenségekről vitázók diskurzusaiba és így válik a társadalomtörténetben is egy, az aktualitását újra és újra elnyerő, ezáltal kutatást érdemlő területté. A hazai társadalomtörténeti kutatásoknak – leginkább Andorka Rudolf eredményei révén – több évtizede jól ismert témája az ormánsági egykezés jelensége. Kérdés viszont, hogy az Andorka által 1895 októberével lezárt vizsgálat után az 1930-as évek első felében erőre kapott úgynevezett „egyke-vitáig” hogyan alakultak a térség népesedési mutatói, s így mennyiben voltak megalapozottak az Ormánság magyarságát elsiratók félelmei? Úgy vélem, hogy az ormánsági egykezéssel folytatott vita gyűjtőpont: olyan összetett demográfiai és irodalmi háttérű kérdéskör metszéspontjában áll mind kibobbanásának időpontját, mind az arról vitatkozók szakmai képzettségét, nívját, mind pedig a későbbi, szintén inspiratív kutatást tekintve, hogy önként kínálja magát az elemzésre. A dolgozat kettős szerkezetét így a demográfiai eredmények statikus ismertetését kiegészítő dinamikus diskurzus-elemzés biztosítja.

A kutatás során megismert és felhasznált irodalom közül Andorka Rudolf ormánsági egykét feldolgozó tanulmányai a feltenni szándékozott kérdések újrafogalmazásakor irányítóként szolgáltak. A demográfiai elemzés e tanulmány keretében a nem nominatív adattfeldolgozásra koncentrált, tekintve, hogy számos tendencia mérhető, több mechanizmus elemezhető és néhány magyarázó elv megérthető a rendelkezésre álló adatok felhasználásából. Sor került az Ormánság egyik központi településére, Vajszló polgári anyakönyveinek részleges feldolgozására éppúgy, mint a 19. század utolsó és a 20. század első négy népszámlálásának ormánsági településekre vonatkozó adatainak felvételére, amelyeket a Klinger-féle községsoros adatbázis számsorai kiegészítenek.

Hogy kérdéseimre választ nyerjek, a társadalomtörténet által kedvelt interdiszciplináris nyitottsággal és komparatív szemlélettel igyekeztem eljárni, mikor a lehetőleg pontos méréseket kiegészítettem a korabeli publicisztika, a szépirodalom és a néprajz vidékeire tett kirándulásokkal.

FÁBIÁN MÁTÉ

Történelem, MA diszciplináris, MA, 1. félév
Eszterházy Károly Főiskola, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Rainer M. János
egyetemi tanár, EKF BTK

Miskolc politikai tablója a második világháborútól napjainkig

A dolgozatomban két célom van. Elsősorban igyekszem összefoglalni a mindenkorai pártstruktúrában bekövetkezett változásokat, illetve rövid elemzést készíteni az országgyűlési és helyhatósági választásokról. További célom, hogy érvekkel támasszam alá vagy adott esetben cáfoljam meg azon feltevést, mely szerint Miskolc hagyományosan a baloldal bástyája volna.

Ahhoz, hogy a város politikai karakterét hozzávetőleges pontossággal ábrázolni tudjam, nyolc országgyűlési és hat helyhatósági választás egyéni választókerületi és területi listás választási jegyzőkönyveit elemeztem. A levéltári források bevonása mellett a témához köthető szakirodalmakat is beépítettem a dolgozatba, ezek segítségével próbálva a pártrendszer változásait bemutatni, és ezt kapcsolatba hozni a választások országos és helyi eredményeivel.

A kutatási munka a dolgozat végén található következtetések levonásával nem fejeződött be, hiszen még részletesebb és a valóságot még jobban tükröző politikai karaktert, politikai tablót lehet ábrázolni abban az esetben, amennyiben az egyes szavazóköri eredményeit külön is megvizsgáljuk. Ezáltal Miskolc egyes városrészeit külön-külön is elemezni lehet, amik esetleg újabb kutatások alapjait jelenthetik.

A dolgozat fő kérdésének a megválaszolásához azonban ez a mikrokatatás is közelebb vitt, hiszen a rendelkezésre álló választási adatok, illetve az ezek nyomán megfigyelhető tendenciák és trendvonalak alátámasztják azt a tényt, hogy Miskolc a baloldal (pontosabban a szociáldemokrácia) egyik legrégebbi és legkitartóbb bástyája.

FARKAS ZSÓFIA

Nemzetközi tanulmányok, MA, 3. félév
Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Témavezető:

Dr. J. Nagy László
egyetemi tanár, SZTE BTK

Szaddám Huszein Budapesten

Dolgozatomban Szaddám Huszein magyarországi látogatásának és a budapesti tartózkodás körülményeinek részletes bemutatására vállalkoztam. Magyarország és Irak közötti kapcsolatok 1937-ben indultak meg, a huszadik század második felében igen intenzívvé váltak. Az együttműködésben mindig is nagy szerepet játszottak a politikai és pártkapcsolatok. Ebben pedig kiemelt helyet foglalt el Szaddám Huszein látogatása.

Dolgozatomban azt a kérdéskört vizsgálom, hogy az iraki-magyar kapcsolatok fejlődési irányai milyen módon járultak hozzá Szaddám Huszein magyarországi tárgyalásainak megszervezéséhez és megvalósításához. Az iraki delegációval folytatott megbeszélések és a Parlamentben rendezett plenáris ülések témáit elsősorban az együttműködést meghatározó gazdasági és külpolitikai kérdések alapján alakították ki. A budapesti tartózkodást előkészítő munkálatok feltárása révén hangsúlyt fektetek arra, hogy a tárgyalások sikeressége milyen mértékben függött Szaddám Huszein, az iraki Forradalmi Parancsnoki Tanács alelnökének személyétől. Az Iraki Köztársaság „elszámú” vezetőjéről készült jelentések precíz, olvasott, nagy ívű politikai pályát bejárt Szaddám Huszeint ismertettek, akinek jellege és személyisége jelentősen alakította a budapesti tárgyalás eseményeit. Dolgozatomban a magyarországi látogatás utóéletére is kitérek.

Szaddám Huszein 1975. május 7-9-i budapesti látogatása, annak sikeressége és felemelő iraki visszhangja kiváló bizonyíték arra, hogy az iraki Forradalmi Parancsnoki Tanács alelnökének magyarországi tartózkodása és a magyar állam vezetőivel tartott megbeszélései elősegítették a magyar-iraki kapcsolatok további fejlődését, valamint növelték a korszak Magyar Népköztársaságának külpolitikai tekintélyét.

FODOR JÁNOS

Nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok szak, BSc, 6. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar

Témavezető:

dr. Hunyadi Attila Gábor

egyetemi adjunktus, BBTE

Román–magyar kapcsolatok a kommunizmus időszakában – Az 1958–1959-es találkozó körülményei és következményei

A román–magyar kapcsolatok feltárására már számos kísérlet született, ami a kommunista időszakot illeti. A jelen dolgozat e kísérletek egyféle hiánypótlásaként született, magyar illetve román levéltári források felhasználásával. Az 1958-as tárgyalások román szempontból sikeresek voltak, ugyanakkor egyértelmű kudarccá lett a magyar fél részéről. A tárgyalások nem oldották meg a pártközi kapcsolatok problémáit. A jóval stabilabb, és szovjet szemszögből „rangidősnek” tartott Gheorghe Gheorghiu Dej által vezetett Román Munkáspárt nem számított egyenlő félnek, a diplomáciai elszigeteltségéből kitörni akaró Magyar Szocialista Munkáspárttal és a vezetői tisztségét megtartani és erősíteni próbáló Kádár Jánossal szemben. A magyar diplomácia kudarcos lépéseit az 1959-es nemhivatalos látogatás próbálta javítani, sikertelenül. A román fél helyzetét erősítette a találkozó, a nemzetiségi kérdés tekintetében fontos következményeket hozott magába. A tanulmány továbbá kitér a diplomáciai folyamatok részletes ismertetésére, különféle módszerek, taktikák alkalmazásának elemzésére. Fontosnak tartom a találkozó előtti események, illetve a tárgyalások későbbi utóéletének ismertetését is, mivel ezek komoly hatással voltak az erdélyi magyarság akkori helyzetére, valamint a magyar külpolitika számára egy fontos, elkerülendő precedenst teremtett az 1958-as találkozó.

GÁL MÁTÉ

Történelem, MA, 11. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Püski Levente

egyetemi docens, DE BTK

Brezanóczy Pál: modernkori Fráter György vagy az állam alapos kiszolgálója

Brezanóczy Pál neve ismert lehet az egyháztörténettel foglalkozók számára. Nem csupán a hagyományos eseménytörténeti munkákból, hanem az állam és a katolikus egyház rendszerváltás előtti viszonyával foglalkozó művekből is. A dolgozatban magam is az utóbbi kérdéskört ragadtam meg a dolgozatban Brezanóczy Pál egri érsekkal kapcsolatban. Egri érseki pozíciójáig igen mozgalmas életút kötődik nevéhez, s 1945 után fokozatosan jó viszonyt épített ki az állammal, majd az 1951-ben megalakult Állami Egyházügyi Hivatal vezetőségével is személyes ismeretségbe került. Élete folyamán kétszer is állami kintetetésben részesült a katolikus egyház és az állam közti jó viszony kiépítéséért tett erőfeszítése miatt. Műveltsége és karrierizmusa mellett ezek a tényezők segítették életpályájának alakulását.

Aktív résztvevője volt a békepapi mozgalomnak, melynek okán igen sokat járt külföldön, és szerepelt nem csak a katolikus, de időnként a politikai lapok hasábjain is. Manapság talán a legismertebb, a korszakban nem teljesen nyilvános határon túli útjai a II. Vatikáni Zsinathoz köthetők. Ezekkel az utazásokkal kapcsolatban kell megemlékezem Brezanóczy Pál ügynöki tevékenységéről, hiszen a zsinat éve alatt, Kékes Pál fedőnéven a III./III-as ügyosztálynak dolgozott. Másrésztől hatalmát és kapcsolatait igyekezett papjai és az egyházmegye érdekében is felhasználni, így véleményem szerint, mai megítélésében Brezanóczy életének ezt a szegmensét is érinteni kell.

Brezanóczy Pál életével kapcsolatban összefüggő monográfia még nem született, s a vele foglalkozó munkák is inkább a II. Vatikáni Zsinat és az egyházi ügynökkérdéssel hozzák párhuzamba a nevét. Ennek okán a dolgozatomban próbáltam hozzájárulni személyének árnyaltabb megítéléséhez azáltal, hogy pályafutása vizsgálatánál különös hangsúlyt fektettem az eddig még kevésbé tárgyalt érseki éve alatt betöltött közéleti szerepére. Ezt elsősorban hazai és emigráns katolikus és politikai sajtóanyag szisztematikus vizsgálatával értem el. Munkám során természetesen górcső alá vettem a sokszor eltérő véleményeket tartalmazó és a témával foglalkozó szakirodalmakat.

GULYÁS MARTIN

Történelem, MA, 7. félév

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. M. Kiss Sándor

intézetvezető egyetemi tanár, PPKE BTK

Kádár János és Nagy Imre politikai koncepciója 1956-ról

Dolgozatom és előadásom két korszakos politikus nézetrendszerének összevetésére, a két koncepció közti párhuzamosságok és különbségek kimutatására és ezek okainak feltárására vállalkozik. Mit jelent a második szovjet fegyveres intervenció előtt és után a forradalom és ellenforradalom Kádár és Nagy Imre kontextusában? E kérdés feszegetése a ma szemszögéből már szinte feleslegesnek tűnik: a nemzeti emlékezet forradalomként és szabadságharcként írja le – teljes joggal – az 1956 októberében történteket. A rendszerváltás előtti három évtizedben, s különösen az 1956-ot követő fél évtizedben azonban ez a kérdés komoly indulatok és vita forrásává vált, hiszen az 1956. decemberére kialakuló ellenforradalom-értékelés, mint legitímációs teória az új rendszer egyik alapozó mítosza volt. Munkámban ennek kialakulásának csomópontjait tekintem végig a primér források segítségével 1956. október és 1957. június között, amíg lehetséges, kiélezve Kádár János és Nagy Imre látens beszélgetésére. Az „árnyék-párbajnak” a jelentősége mélyebbre, a magyar reálszocializmus forrásvidékére, az 1945-től terjedő időszakra is perdöntő bizonyítékokat szolgáltat. Nagy Imre, a kádári megtorlások koronamártírja élete végéig megalkuvás nélkül nemzeti demokratikus forradalomként tételezte az eseményeket, melyet a magyar munkásosztály vezényelt a bolsevik típusú szocialista rendszer megreformálása érdekében. Míg Kádár belső vívódása során egy több stációból állóátértékelési folyamat párt által is elfogadott eredményét tudta felmutatni az 1956. évi decemberi párthatározatban: az ellenforradalom paradigmát 4 fontos okkal támasztotta alá, összefüggéseiben levezetve. Ez a határozat az ellenforradalom kibontásának okai közül a Rákosi-kori közelmúlt bűneit, a terrorállam népellenes politikáját teszi az első helyre, míg 1957. februárjában a Nagy Imre és áruló csoportja, a klikk tevékenysége kerül az kibontási okok közül az élre, mely „utat nyitva” az ellenforradalomnak, fedezője volt a szocialista rend megdöntési kísérletében. Fontos kellő tárgyilagossággal állást foglalni a két politikus szerepének értékelésében, mely a szakirodalomban is mindmáig vitatott, legtöbbször szerzői elfogultságból adódóan. Kellő tárgyilagossággal kívánom ismerteti Kádár János és Nagy Imre kölcsönös, bár minőségében eltérő kiszolgáltatottságában hozott döntéseik mozzatárugóit, próbálva megérteni az e mögött álló lelkiállapotot is.

HUHÁK HELÉNA

Történeti muzeológia, MA, 9. félév

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Varga Zsuzsanna

egyetemi docens, ELTE BTK

Népnevelők a Rákosi-korszakban

Dolgozatom célja a Rákosi-korszakban működő népnevelő-hálózat kialakulásának, felépítésének és működésének vizsgálata. Igyekszem vázolni, milyen helyet foglaltak el a népnevelők a Magyar Dolgozók Pártja propagandaszervezetében és milyen szerepet tölthettek be egy-egy város, falu, üzem életében. Kitérek arra is, kikből lettek népnevelők, milyen elvárásokat fogalmazott meg a párt velük szemben, hogyan képezte ki őket, milyen feladatokat osztott ki rájuk és milyen módszerekkel, eszközökkel kellett végre hajtaniuk a párt utasításait. A témának – mind a népnevelők, mind a propaganda tekintetében – igen kevés szakirodalma van. A levéltári források szerencsére bőségesek. Az 1940-es évek végétől a népnevelők részeseivé váltak a dolgozók mindennapjainak, ott voltak a munkahelyen, a boltban, a kocsmában, a szálláson, de még az otthonokban is. A munkaidő alatt, előtt, után, az ünnepeken és a szabadnapokon is folyt a felvilágosítás, a párt határozatainak végrehajtására irányuló meggyőzés. A hétköznapi átpolitizálása eddig sosem tapasztalt módon valósult meg térben és időben. A struktúrában a népnevelők fontos szerepet tölthettek be, hiszen ők érintkeztek közvetlenül a dolgozókkal, ezért tőlük várták el, hogy hiteles képet fessenek a közhangulatról, ellenőrizzék a munkavégzést és jelentsék az reakció támadásait. A propagandahálózat túlméretezett, túlszervezett és bürokratikus volt, a központban a feladatokat nem életszerűen dolgozták ki. A munkavégzés nem tudott folyamatossá válni, csak a nagyobb kampányok alatt nőtt meg az aktivitás. A népnevelés fontosságát a vezető pártszerveknek még megyei szinten sem mindig sikerült tudatosítani, a pártszervezetek igyekeztek szabadulni ezen feladatokról, a jelentéseket hamisították, az előadásokat nem tartották meg, a propagandaanyagot nem osztották ki, az ország pedig tele volt olyan népnevelőkkel, akik tulajdonképpen nem is tudták magukról, hogy népnevelők. Az elvárások irreálisak voltak, a népnevelés nem számított „főállásnak”, a népnevelőnek egy olyan tervet túlteljesítő, élenjáró munkások kellett lennie, aki még olvasott, a hírekben tájékozott is volt, illetve agitációra is mindig készen állt. Mindezen jellemzők összességében járultak hozzá ahhoz, hogy az MDP által vázolt propagandahálózat – sok népnevelőcsoporttal egyetemben – csak papíron valósult meg.

JAKAB MÁTYÁS ANDRÁS

Történelem, MA, 11. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Püski Levente
egyetemi docens, DE BTK

Az Illés zenekar 1970-es letiltása

A dolgozat célja az Illés zenekar 1970-es letiltásának bemutatása, melyhez alapvetően három különféle forrást használtam fel: az ügyben érintett személyek későbbi interjúit, visszaemlékezéseit, a korabeli sajtóban megjelent cikkeket, valamint a zenekar körül az államhatalom megbízásából tevékenykedőügynökök jelentéseit.

A dolgozat első része röviden bemutatja a magyar könnyűzenei élet változásait az 1960-as évek közepétől, az Illés zenekar ebben betöltött szerepét, az együttes által elért sikereket és a nevükhöz fűződő „botrányokat”. Ezután következett 1970 elején egy londoni turné, és az ott adott interjú a BBC magyar nyelvű adásának, mely miatt hazatérésük után az év végéig szilenciummal sújtották a zenekart. Sajnos a rádiónyilatkozat részletes elemzésére nem nyílt lehetőség, mivel csak egy rövid részlet maradt fenn belőle, így ebben az ügyben kénytelenek vagyunk közvetett forrásokra támaszkodni. Röviden bemutatom az állami hivatalok, hozzáállását a zenekarhoz, melynek két végletét a Művelődési Minisztériumban dolgozó keményvonalas Barnáné és az Országos Rendezői Iroda igazgatója, Keszler Pál képviselte, aki kiállt az Illés mellett, és vidéki koncerteken rendszeres fellépési lehetőséget biztosított nekik. A dolgozat legnagyobb részét az ügynökjelentések vizsgálata, elemzése teszi ki, ezek egy része jelenti az újdonságot is, a korábban nem vizsgált anyagokat. Négy ügynök jelentéseit vizsgáltam meg behatóbban – fedőnevek: „Gara”, „Mosolygó”, „Papp Ferenc” és „Pier”, akik különböző irányokból érkeztek a zenekar köré. „Gara” és „Papp Ferenc” a zenészsakma tagjaként, az Illés különböző tagjaival baráti viszonyt ápolva; „Pier” a közönség soraiban gyűjtötte a híreket; „Mosolygó”-t pedig az együttes baráti körébe kísérelték meg beépíteni.

Külön fejezetben foglalkozom Takács István a Magyar Ifjúságban megjelent Sértett szentek vagy Illésék és pofonjaik című újságikkal, mely tulajdonképpen a letiltás hivatalos okairól volt hivatott tájékoztatni a nagyközönséget. Röviden bemutatom a cikk születésének körülményeit, majd hosszabban elemzem a szöveg egyes részeit. Az ügynökök jelentése alapján képet kaphatunk a cikkre adott reakciókból is. A Magyar Ifjúság hasábjain pedig a zenekar is kifejtette saját álláspontját, melyről természetesen szintén ejtek szót. 1970 decemberében Aczél György engedélyezte a szilencium feloldását, így a zenekar működése visszatérhetett a normális mederbe. A dolgozat utolsó része a letiltás végét, és annak utóhatásait mutatja be.

KELEMEN DÁVID

Történelem, MA, 9. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Gözsy Zoltán
egyetemi adjunktus, PTE BTK

A magyar állam egyházpolitikája egy falusi plébános életútjának szemszögéből, különös tekintettel az 1950-es évekre

Dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy megrajzoljak egy átlagosnak mondható plébánosi életutat, egy olyan lelkipásztorét, aki nem volt a diktatúra áldozata, de nem is működött együtt a papi békemozgalommal. Életútja talán egy átlagos papi pályát tükröz, a lelkipásztorok többségének életútját. Az ilyen irányú lokális megközelítésre viszonylag kevés példát találunk, éppen ezért így talán árnyaltabb kép rajzolható az 1950-es évekről.

Együttal a magyar állam és a katolikus egyház kapcsolatának vizsgálatához, az egyházi személyek életútjához, illetve egy északnyugat-magyarországi község, Sopronkövesd helytörténetének feltárásához is új adatokkal, eddig nem ismert részletekkel szolgál. A dolgozat központi témája: hogyan alakították az egyházpolitikai döntések, az egyházak visszaszorítására irányuló kísérletek egy falusi lelkipásztor, Derdák János sopronkövesdi plébános (1937–1966) magatartását és jellemét. Kutatásom elsősorban a plébános személyére irányul, azonban ezzel szoros kapcsolatban álló folyamatokat is magában foglal, például a hívő és nem hívő közösség viszonyulását a lelkipásztorhoz, a politikai hatalom és az egyházközösség kapcsolatát, valamint a közösség életét befolyásoló tényezőket. Helyi szinten is megfigyelhető 1945 és 1948 között a politikai szervek és az egyházközösség együttműködése, ezt a hozzáállást azonban a következőekben megváltozott magatartás, a megfigyelés és ellenőrzés váltotta fel. Az 1950-es években pedig éles fordulat állt be állam és egyház kapcsolatában. Mindezeket szeretném bemutatni Sopronkövesd plébánosának példáján keresztül.

LUKA DÁNIEL

Történelem, MA, 9. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Rab Virág

egyetemi adjunktus, PTE BTK

„A kulákságot likvidáljuk”. Az állampárt agrárpolitikájának helyi végrehajtó szerve Győr-Sopron megye csornai járásában 1950-ben

I 1950-ben a Magyar Dolgozók Pártja az állam minden területén az átfogó centralizálás végső útján haladt. A kommunista diktatúra ellenőrizte és irányította az ipar, a pénzüzetek legtöbbjét, emellett az államvédelmi hatóság bármilyen célra bevezethető volt a párt számára. 1950-ben bevezették a tanácsrendszert. 1949-től nyíltan folyt vidéken a kollektivizálás, amely során létrejövő termelészövetkezési csoportok az állampárt tervezetése szerint kellett, hogy gazdálkodjanak. Mindemellett szükség volt a helyi mezőgazdasági igazgatás átszervezésére is az állam részéről, így jött létre 1950-ben a megyei mezőgazdasági igazgatóságok mellett járási szinten a mezőgazdasági osztály. Dolgozatomban arra szeretnék rámutatni, hogy a Győr-Sopron megye Csornai Járási Végrehajtó Bizottságának Mezőgazdasági Osztálya milyen funkciókat látott el, hajtott végre, mennyire volt hatékony a létrejött szövetkezetek állami irányításában s milyen szerepet játszott a kulákküldözésben.

MÁRKUS BEÁTA

Történelem, MA, 9. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Vitári Zsolt

egyetemi adjunktus, PTE BTK

„Malenkij robot” - baranyai civilek szovjet kényszermunkára szállítása

A z előadás a Baranya vármegyei civil lakosság második világháborút követő szovjet jóvátételi munkára szállítását vizsgálja, főként eddig fel nem tárt, lokális levéltári források alapján. Kiindulópontja, hogy annak ellenére, hogy 1944. december 16-án Sztálin a német származású lakosság igénybevételét rendelte el, a végrehajtás az etnikailag heterogén vármegye teljes területét érintette, beleértve „színmagyar” településeket is. A – főként oral history-n és országos levéltárak forrásain alapuló – szakirodalom nem keres és nem ad magyarázatot arra, hogy kerülhettek leszerelt katonák és magyar nemzetiségűek is németként szovjet munkatáborokba, mivel ezt egy zavaros korszak eredményének tekinti. A lokális szintű kutatás azonban választ ad minderre, megvilágítva az események földrajzi és történelmi összefüggéseit, tisztázva a kérdést: ki számított Baranyában németnek 1944-ben? E kutatás eredményeit mutatom be, lehetőséget adva az események a korábbiaknál objektívebb, kevésbé emocionális megítélésére.

NAGY GYÖNGYI

Történész, MA, 4. félév
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Bencsik Péter

egyetemi adjunktus, SZTE BTK

Az 1956-os forradalom és szabadságharc a nemzetközi jogi vonatkozások tükrében. A Szovjetunió felelőssége

Az 1956-os forradalom és szabadságharcról az elmúlt évek során számos tanulmány, monográfia és forrásgyűjtemény látott napvilágot. Ezek leginkább az eseménytörténet, a politikatörténet, a hadtörténet és a szociológia oldaláról vizsgálták e rendkívül összetett kérdéskört. A szóbeliségre támaszkodó interjúk (oral history) szintén kedvelt műfajjá váltak az elmúlt két évtizedben. Ezen kívül a magyar forradalomnak számos olyan eleme is van, amelyek a mikrotörténelem számára nyújtanak lehetőségeket. Az általam írt dolgozat a történetírás azon kategóriájába tartozik, amely egy nagyon széles problémakör egyetlen szeletét, nevezetesen a Szovjetunió felelősségét vizsgálja, adalékokat nyújtva ezzel a magyar forradalom történetéhez.

A magyar forradalom előzményei egészen 1945-ig nyúlnak vissza. A II. világháború utolsó évében kialakult status quo alapján Magyarország a szovjet érdekszférába került. Az 1956-ban kirobbant forradalommal Magyarország olyan mértékben került előtérbe, mint addig egyszer sem a XX. század történelme folyamán. Dolgozatomban a Szovjetunió felelősségét a nemzetközi jog tükrében kívánom elemezni. Kutatásaim alapján kilenc többoldalú nemzetközi szerződés, egy kétoldalú szerződés és egy a Szovjetunió által tett nyilatkozat bemutatásával szeretném szemléltetni, hogy a Szovjetunió milyen rá is vonatkozó szerződéseket, egyetemes jogokat szegett meg 1956-os intervenciójával. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió biztonságpolitikájának ismertetése után a II. és III. fejezetekben VI. fejezetekben előkészíttem azt a részt, amely bizonyítja, hogy a Szovjetunió felelős az 1956-os események szerencsétlen alakulásáért, így a forradalom fogalmának pontos megértéséhez bemutatok néhány forradalomelméletet, s a nemzetközi jog néhány eleméről is szólok. A dolgozat végén írok a sortüzekről, amelyekért a Szovjetuniót ugyancsak terheli a felelősség, végül összegzem azokat a tapasztalatokat és észrevételeket, amelyek a bizonyítási folyamat után felmerültek bennem. A Szovjetunió legnagyobb felelősségét abban látom, hogy a magyar társadalom több generációját megfosztották azoktól a bizonyosságoktól, amelyekre egy gondolkodó, alkotóéletet fel lehet építeni. Éppen ezért dolgozatomban célja a figyelemfelkeltés.

TÖRŐ LÁSZLÓ DÁVID

Történelem, MA, 7. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Erős Vilmos

egyetemi docens, DE BTK

Michael Foucault és a magyar történetírás

Michael Foucault magyar recepciója ma már meglehetősen széleskörű, filozófusok (Kelemen János, Sutyák Tibor), történészek (Klaniczay Gábor, Gyáni Gábor, Lafferton Emese, Takács Ádám), szociológusok (Hadas Miklós), irodalomtudósok (Angyalosi Gergely) egyaránt reflektáltak Foucault-ra és elméleteire. Kisantal Tamás értékelése szerint azonban a történészek egyfajta hideg távolságtartással kezelik Foucault-t, míg a filozófia, az irodalomtudomány képviselői sokkal fogékonyabbnak bizonyultak a témában. Tanulmányomban megpróbálom felvázolni azokat a kereteket, amiken belül egy ilyen (historiográfiai) kérdés vizsgálható. Kutatásom középpontjában a történelmi recepció, illetve kiemelten foglalkozok Klaniczay Gábor munkásságának vonatkozó elemeivel. Klaniczay ugyanis a magyar történelmi Foucault-recepció egyik legjelentősebb alakja, hiszen nem csak kritikákat írt Foucault munkáiról, segédkezett műveinek magyarra fordításában, de történelmi kutatásaiban, a „gyakorlatban” is kama-toztatta annak elméleti munkásságát, amikor az egyház-eretnység viszonyát Foucault hatalomról alkotott elképzeléseivel próbálta leírni. Klaniczay történelmi recepciója jelentős mértékben árnyalja a tanulmányomban felvetett kérdéseket. Az elemzés mélyítése érdekében Klaniczayval interjút készítettem, melyet a dolgozathoz csatoltam mellékletként.

BALOGH FRUZZINA

Kommunikáció- és médiatudomány, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kálai Sándor

egyetemi adjunktus, DE BTK

Jane Austen-adaptációk

Jane Austen írónőéletműve az angolszász örökség egyik legkiemelkedőbb és legtöbbet idézett darabja. Austen nem csak saját kora kulturális szintereit határozta meg, napjainkban is számottevő teljesítménye, hagyatéka. A 19. század elején, a romantika fénykorában valami egészen újat alkotott: mellőzve a korszak teremtette pompázatos világot modern műfajt teremtett a hétköznapi élet ábrázolásával. Regényeiben felvonultatott életszerű figuráival és intenzív párbeszédeivel a lélektani regény és a társadalmi szatíra műfajait konstruálta meg. Sajátos stílusa mozgalmat indított a századbeli irodalmi életben, előkészítette a női individuum színrelépését.

Austen neve egyfajta jelenséggé vált, anekdotái és regényhősei napjainkra nézve is érvényes és aktuális felületekre találtak. Az írónőéletműve táptalajra lelt egy mindinkább transzmediatikus közegben, adaptációk sora készül műveiből, olykor a teljes elbeszélések színrevitele, máskor a kor értékeinek kiragadása és mai viszonyok közé transzformálása a cél. Dolgozatomban ezt a jelenséget vizsgálom: Mivel magyarázható Jane Austen népszerűsége, illetve mely szintereken nyer leginkább jelentőséget hagyatéka? A dolgozat fő kérdése: Van-e valami aktuális társadalom-lélektani oka Austen népszerűségének? Elemzésem fő célja Jane Austen egyik legismertebb regényének, a *Büszkeség és balítélet* című művének összehasonlítása az elbeszélésből készült két audiovizuális adaptációval. Az első fejezetben az adaptálás kérdéskörét, illetve az új médiumok identitáskeresésének történetét tekintem át. A médiumok közti vándorlás problematikáit kutatom, ezen belül kiemelten az irodalom és a film kapcsolatát. Ezt követően térek rá a vizsgált elbeszélés adaptációira, stratégiai pontok mentén hasonlítom össze a két audiovizuális mű megoldásait. Az utolsó fejezetben az írónőörökségét tárgyalom.

Kutatásom során arra a következtetésre jutottam, hogy Austen kezdetben irodalmi jelentősége később társadalmi szintéren is megmutatkozott, az ő korában kezdődtek meg a női író autonomikus törekvései, melyet párhuzamosan kísért a középosztálybeli nő, mint nemi autoritás térnyerése. A női individuum releváns pozíciójának kérdése napjainkban is tart, a médiumok kiváló közegeként szolgálnak ennek tárgyalására. Ezen a ponton kapcsolódok vissza, mintegy bezárva a kört Jane Austen hősnőihez, azzal a kérdéssel, hogy a tárgyalt adaptációk miként táplálkoznak az elbeszélések nőképéből és hogyan transzformálódnak mindezen elemek idővel.

BARANYI GYULA BARNABÁS

Anglisztika, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Csató Péter
adjunktus, DE BTK

Episztemológia, igazság, és interpretáció Christopher Nolan Mementójában

Christopher Nolan Memento (2000) című filmje egy komplex neo-noir alkotás, amely hatásosan tematizálja a szubjektum és a valóság kölcsönhatásának problematikáját, ami leginkább a mű radikálisan szubjektív narratív technikájában érhető tetten. A néző számára lehetetlen bármilyen objektív tudást szerezni a szereplőkről és a filmben zajló eseményekről, ezáltal Nolan műve közvetett módon az igazság természetére vonatkozó filozófiai elmékedés-ként is felfogható. A film két ellentétes ismeretelméleti álláspontot ábrázol a két főszereplő, Leonard Shelby (Guy Pearce) és Teddy (Joe Pantoliano) karakterén keresztül, de problematizálja is ezen pozíciókat mégpedig oly módon, hogy azokat végül interrelációban és nem egymást kizáró ellentétpárként látatja. A filmre vonatkozó interpretációk gyakran csak az igazság és az objektív tudás dekonstrukciójaként értelmezik az filmalkotást, ami állításom szerint reduktív olvasatokhoz vezet. Értelmem szerint azonban a film által reprezentált tudás- és igazság-konceptió komplexebb ennél; a mű nem csupán leszámol az objektív tudás és igazság lehetőségével, hanem újra is értelmezi azokat, amely újraértelmezés leginkább a wittgensteini nyelv-játék fogalmára támaszkodva írható le. Ez megnyitja egy Rortyánus „ironista” olvasat lehetőségét, ahol az igazság és tudás validálásának legfőbb ismérve nem a valóságnak való megfelelés, hanem a retorikai meggyőzőerő és a koherencia.

BIRÓ VIVIEN

Kommunikáció- és médiatudomány, BA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Dr. Kálai Sándor
egyetemi adjunktus, DE BTK

A vallás és az egyház reprezentációja a közszolgálati médiában

A vallás és az egyház szerepét nem csak médiatudományi szempontból lehet vizsgálni – olyan téma ez, ami közel állhat akár a vallásokról, egyházakról érdeklődőkhöz, de azokhoz is, akik tudományos szempontból kívánják vizsgálni az adott témakört. Hogyan reprezentálódik a vallás és az egyház a közszolgálati televíziós csatornákon? A kutatásom a magyarországi televíziózás rövid történetére, a közszolgálati fogalmának körüljárására, a vallások és egyházak társadalmi jelenlétére, a médiatörvények elemzésére, a paleo- és neotelevíziózás problémájára, valamint egy konkrét mintavételre és annak értékelésére épül. Különösen fontosnak tartottam a médiatörvények átfogó elemzését, főképp az első médiatörvényre kitérve, de érdekesnek találtam az egyházak véleményét, az egyház és a média kapcsolatának vizsgálatát akár internetes, akár a nyomtatott sajtóban megjelent cikkek, szakirodalomból, felmérésekből. Dolgozatomban vizsgálni próbáltam a paleo- és neotelevíziós sémákat, ezek megvalósulását a közszolgálati, ezen belül pedig az egyházi és vallási műsorok körében. Igyekeztem összegyűjteni a témában érdekeltek – tehát televíziós műsorszerkesztők, televíziós referensek, műsorvezetők – írásait, véleményeit. Kutatásom a kitöltött kérdőívek elemzésével próbál meg (nem reprezentatív) képet adni a vallási gyakorlatokat, a televíziós (és rádiós, esetleg internetezési) szokásokat, az egyházi kommunikációt illetően.

HLAVACSKA ANDRÁS

Irodalom- és kultúratudomány, MA, 9. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Bengi László
adjunktus, ELTE BTK

Kísértet-históriák - A romantikus fantasztkum filmes továbbélése

Dolgozatomban négy fantasztkum művet elemzek: Arany János két balladáját, A honvéd özvegyét és az Éjféli párbajt, egy 1921-es svéd némafilmet, A halál kocsisát és egy 2007-es spanyol-mexikói koprodukciót, az Árvaházat. A művek vizsgálatakor arra voltam kíváncsi, hogy a romantikus fantasztkum témái és különösen technikai fogásai hogyan élnek tovább a film médiumában; van-e létjogosultsága ennek a műfajnak a 20., 21. században, képes-e időtállóértékeket képviselni, tud-e újat mondani. A kutatáshoz elsősorban Todorov fantasztkum teóriája és Kittler elméleti írásai nyújtottak segítséget. A romantikus fantasztkum narratív technikai fogásai közül egyet választottam vezérmotívumnak, a jelöletlen nézőpontváltást. Jelöletlen nézőpontváltásról akkor beszélünk, amikor egy történet során megváltozik az események észlelőjének a személye, ám erre csak a mű végén (A honvéd özvegye), vagy a második befogadás alkalmával derül fény (Éjféli párbaj, A halál kocsisa, Árvaház). A négy mű ennek segítségével vezeti félre és tartja bizonytalanságban a befogadót, aki nem tudja eldönteni, hogy az eseményeknek racionális vagy csodás magyarázatot adjon.

A művek mind másféleképpen használják a jelöletlen nézőpontváltást (mely különbségek egy része természetesen a mediális eltérésekből fakad). Ez leginkább az alkotások befejesénél, a nézőpontváltás feloldásánál érhető tetten. Az Éjféli párbaj, A halál kocsisa és az Árvaház egy második olvasásra/nézésre készíti a befogadót, melynek során ráébredünk a nézőpontváltásra. Ez azonban nem minden esetben jelenti azt, hogy a kétféle magyarázat (racionális és csodás) közül is választani tudunk. Az utolsó, „nagy” romantikus elbeszélések után több mint száz évvel a kortárs fantasztkum művek, mint például az Árvaház, tehát azt is üzenik, hogy korunk emberének racionális világtapasztalata még mindig nem áll olyan erős lábakon, mint gondoljuk, hogy tragikus események láncolata bármikor megváltoztathatja a világgképét.

KERESZTESI FERENC

Anglisztika, BA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:
Kalmár György
adjunktus, DE BTK

Robotzsaru: Egy ikonikus kiborg születése, filmjei és kálváriája

Az alábbi filmtörténeti tanulmányoknak a célja nem más, mint a Robotzsarunak nevű filmes alaknak, továbbá mint letűnt szimbólumnak és az Őt foglalkoztató mozgóképalkotásoknak a részletes bemutatása. Szó lesz itt mind a karakter eredetéről és a megtervezéséről, továbbá az első film forgatásától a „trilógia” záró darabjának merőben más hangnemén át, egészen a későbbi sorozatokig bezárólag minden egyes produkcióról, és végezetül a 2014-re várható feldolgozás új koncepciójáról is. A projekt ezen alkotásokat elemezve elsősorban azt hivatott ábrázolni, hogy az eltérő stílusú folytatások hogyan is hatottak a karakterre és annak jövőjére, egyszersmind a Robotzsarunak mint kultikus filmhősnek a mára kialakult ellentmondásos megítélésére.

A munkám első fejezete során előbb részletesen bemutatom a karakter ötletének megszületését, annak formai kidolgozását, valamint ha már egyszer egy kiborgról van szó, akkor ennek a tudományos-fantasztkum létformának a teóriájáról és a Robotzsarun kívüli egyéb filmes kibernetikus organizmusokról is ejtek néhány szót. A második fejezetről fogva a Robotzsaru trilógia filmjeit és azokban is elsősorban magát a karaktert elemzem. Ennek megjelenítésével, kezdeti előre majd visszafejlődésével, viselkedésével és az egyes folytatások készítői által ráerőltetett újabb koncepciók jellemzőivel és azoknak a karakterre és annak eladhatóságára gyakorolt negatív hatásaival foglalkozom. Végezetül a harmadik fejezetben megvizsgálom azokat a további mozgóképalkotásokat, melyekben főszerepet kapott és még a jövőben fog kapni Robotzsaru: ezek az egy évadot megélt televíziós sorozat, a tévéfilmekből álló minisorozat és a jelenleg még éppen készülő, 2014-re várható nagyjátékfilm-feldolgozás produkciói.

A dolgozat egyszersmind rávilágít majdan arra is, hogy hogyan is mennek Hollywood-ban már régóta a dolgok: azaz, ha a középpontban egy eladható hőst felvonultató film sikeresnek bizonyul, akkor miként próbálják annak eredményeit meglovagolni, valamint mi történik akkor, ha az egyébként a siker kulcsával tisztában nem levők kísérletezni kezdenek a karakterrel, természetesen az újabb dollármilliók reményében. Nos, ez utóbbi általában nem vezet semmi jóra, ráadásul ahogyan azt a Robotzsaru franchise negatív példája is mutatni fogja: az új megközelítés előbb bukáshoz, majd a karakter piacképtelenné válásához vezet.

KOVACH DOROTTA

Kommunikáció- és médiatudomány, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kálai Sándor

egyetemi adjunktus, DE BTK

Internet Killed Television - Videoblogok a Youtube-on

I. A dolgozat tárgya

Az internet a blogok és fórumok óta nyilvánosságot biztosít a magánembernek, hogy hangot adjon véleményének, vagy tehetségét mutassa be a nagyérdeműnek. A YouTube, az internetes videók jelenleg létező legnagyobb tárháza pedig audiovizuális megjelenési lehetőséget, publicitást biztosít ingyenesen bárkinek, aki saját készítésű videóit meg akarja osztani az internetezőkkel. A megfelelő savszélesség ehhez már jó ideje elérhető, az utóbbi időben azonban a videoblogok (vlogok) készítése és megosztása köré komplett médiaiparág alakult ki. Olyannyira, hogy egész családok egyetlen jövedelemforrása, hogy naponta megosztanak személyes témájú felvételeket több százezer, esetenként több millió lelkes nézővel, rajongóval. A valóságshow-k, a magánjellegű naplózás, illetve a nyilvános blogírás keverékének tekinthetjük ezt az új műfajt.

II. A témaválasztás indoklása

A YouTube a videoblogok köréépült szórakoztató-iparaggal úgy teremt lehetőséget a sztárságra, hogy közben kihagyja a menedzserek lépcsőfokát. A médiaszövegek készítői saját műsorok rendezői, producerei, és ők gondoskodnak a megjelenésről is: a kész anyagok közvetlenül a készítőktől jutnak el a nézőkig. Ettől egy olyan eredeti műfaj alakult ki, amely – a nézettségi adatokat összehasonlítva – akár a televízió sokáig töretlen egyeduralmával is felveszi a versenyt a médiumok között, miközben alternatív szórakozási lehetőséget nyújt a vlogok kedvelőinek. Bár magyar nyelvterületen a videoblogok még kevéssé ismertek, és a YouTube-ot a helyiek leginkább más módokon használják, globálisan növekvő népszerűségük miatt a vlogok témáját mégis érdemesnek tartom a kutatásra.

III. Kutatási kérdések

Dolgozatomban az internet ezen médiumspecifikus műfajának sajátosságait, működési mechanizmusát kívánom vizsgálni. Kitérek az iparág gazdasági aspektusaira is, tehát arra a kérdésre is választ keresek, hogyan tud több ezer YouTube-os videoblogger megélni az ingyenes portálra feltöltött videóival. Számos erkölcsi problémát is felvet ennek az újfajta nyilvánosságnak a felhasználása, ezen kérdések feltevését is megkísérlem. Ezen kívül egy vlogcsatorna médiaszöveg-elemzésén keresztül próbálom a vlogok természetét és a blogolók szubkultúráját bemutatni.

RÓTH EMESE BLANKA

Anglisztika, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kalmár György

adjunktus, DE BTK

Szuperhős Filmek és Rajongói Társaságaik

Ez a dolgozat két témát dolgoz fel s ennek megfelelően két fejezetből áll. Ahhoz, hogy a másodikról írni lehessen, először tisztázni kell néhány fogalmat az elsővel kapcsolatban. Ennek megfelelően az első fejezet az internetes rajongói közösségek általános jellemzőit és működésük mikéntjét tárgyalja. A második fejezet specifikusabban a Joss Whedon által rendezett Bosszúállók című film rajongóiról szól mely 2012 derekán jelent meg. Számptalan ok van, melyek miatt érdekes e rajongói közösség vizsgálata. Különösképpen azon aspektusok áll a figyelem középpontjában, mely a viselkedésük tükrözését vizsgálja a tagok demográfiai adataik alapján.

SZABÓ VIKTÓRIA

Magyar, BA, 5. félév
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Orbán Jolán

egyetemi tanár, PTE BTK

Maya Brush esztétikája

Maya Brush, vagyis a „homo virtualis” 2011. február 4-én született. Ő egy háromdimenziós szobor, aki egyszerre van jelen a valós és a digitális világban. Maya a nő prototípusa, a topmodellek új generációja, a tökéletes szépség reprezentálója. Ő az első modell, aki teljes egészében számítógéppel lett megalkotva. Annak ellenére, hogy a digitális tér szülötte, interakcióba léphet vele bárki az interneten keresztül.

Dolgozatom fő célja Maya Brush ábrázolásának filozófiai és esztétikai hátterének feltárása Hans-Georg Gadamer és Heller Ágnes könyve alapján. Kitérek Pithagorasz világgképére, illetve az aranymetszés és a matematikai szépség eszményére. Párhuzamot állítok fel Maya testábrázolása és Platón „hideg szépség” terminusa között. Ezen kívül foglalkozom még a felvilágosodás esztétikájával, a szépség terminusával Burke és Kant munkássága alapján, és érintem Hegel művészet végéről szóló tézisét. Továbbá elemzem 21. század testábrázolásának esztétikáját Lev Manovich és Mark B. N. Hansen szövegei alapján. Dolgozatomban olyan kérdésekre keresem a választ, hogy mi a kapcsolat a világ matematikai felfogása és Maya Brush között, mi a kapcsolat az univerzális szépség és Maya Brush között? Mi az oka annak, hogy egy 21. századi alkotás testábrázolása az ókorig vezethető vissza? Maya a magas- vagy a tömegkultúra része? Mi történik olyankor, amikor a „homo virtualis” a virtuális térből kilép a valóságba?

SZIRÁK SÁRA

Kommunikáció- és médiatudomány, BA, 3. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Kálai Sándor

egyetemi adjunktus, DE BTK

A stand-up comedy alakulástörténete a rendszerváltás után

Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy vajon minek köszönhető a stand-up comedy hazai sikere. A külföldi kontextus áttekintésével és a hazai előzmények számbavételével azt vizsgálom, hogy a stand-up viszonylag széleskörűnek mondható hatását mennyiben alapozza meg globálissá vált szabályrendszere, valamint az a hagyomány, amelyet a Rádiókabaré, s mások mellett Hofi Géza, Sándor György és Fábry Sándor alapoztak meg. Ezzel összefüggésben foglalkozom a magyar rádió- és televíziós kabaré által megteremtett megszólalásmódokkal, azok társadalom- és médiatörténeti összefüggéseivel. Mindezek alapján arra a következtetésre jutok, hogy a stand-up comedy meghonosítása a 2000-es évek elején felbukkanó, több tehetséget is felvonultató új generációnak azért sikerülhetett, mert a honi humorista hagyományokhoz kapcsolódva produktívan vette át az amerikai „receptet”, s alkalmazta azt a színpadon, a rádióban és a televízióban. A Showder Klub műsorában fellépők közül három markáns arcú humorista – Bödöcs Tibor, Kormos Anett és Kiss Ádám - médiászövegét elemezve igyekszem bemutatni a műfaj mibenlétét, eszközrendszerét és hatásmechanizmusát.

TANOS MÁRTON

Magyar nyelv és irodalom, MA, 11. félév
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Témavezető:

Dr. Finta Gábor

óraadó oktató, PPKE BTK

**Egymást „olvasó” médiumok - adaptáció és transzmedialitás
(Mészöly Miklós: Film, Surányi András: Film...)**

Dolgozatomban megkíséreltem Mészöly Miklós Film című regényének és a regény Surányi András által rendezett adaptációjának együttes vizsgálatát. Az elsődleges cél a két mű viszonyának feltárása után a közös értelmezés lehetőségének megteremtése volt. Ehhez számba kellett venni a szöveg és a film médiumainak különbségeit és közös tulajdonságait is. A két médium kulturális háttérének vázlatos áttekintése után elsősorban azt vizsgáltam, hogy a Mészöly-regényben milyen módon érvényesül a filmes gondolkodás, a kamera-szemlélet. Kiindulási pontom az volt, hogy az adaptáció korántsem problémamentes fogalma lehet a kulcs a regény belső viszonyainak tisztázásához valamint annak megértéséhez, hogy Surányi filmje milyen módon reflektál a regényre.

TÓFALVI KATALIN

Anglisztika, BA, 5. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Kalmár György

adjunktus, DE BTK

A női test reprezentálása önportrékon keresztül a kortárs fotográfiában

A fogyasztói kultúra által diktált szépségideál nyomása alatt az emberek nehezen tudnak azonosulni a tökéletes testeket ábrázoló képekkel. Ha valaki nem illik bele a szépség kánonjába, akkor meg kell találnia az önmeghatározásához vezető saját útját. A fotográfia és az önportrék járhatóútnak bizonyulnak a test megfigyelésében és a határok megállapításában. Két kortárs fotográfus, Hannah Wilke és Ana Casas Broda, megkísérelték, hogy válaszokat találjanak a saját, betegséggel, illetve túlsúllyal küszködő, testük fényképezése révén. Felfedik a valóságot, anélkül, hogy elrejteneék tökéletlenségüket és megtalálják a saját útjukat önmaguk reprezentációjára. Dolgozatomban a művészek önfelfedezésének őszinte és egyenes útját, illetve eredményeit vizsgálom.

TÓTH LAURA

Kommunikáció- és médiatudomány, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Maksa Gyula

egyetemi adjunktus, DE BTK

Karikatúraszzerűség és képregényes alakítottság a mémekben

Dolgozatomban a politikai kommunikáció egy szegmensével foglalkozom. Kutatásom anyagát olyan vizuális megnyilvánulások képezik, amelyek a társadalom felől érkezően reflektálnak a média által közvetített politikai eseményekre. Ezek a köznyelvben javarészt a „mém” fogalmával illetett képek a humor műfajait gazdagon képviselik, megjelenésükben és terjedésükben fontos szerepet játszik a digitális technika és az internet.

Hipotézisem szerint ezen a speciális módon a politikai karikatúra hagyományának egyfajta módosult változata él tovább. Másrésztől azt kívánom kutatni, vajon az a jelenség, amely magában foglalja megjelenésüket, terjedésüket és utóéletüket, vajon bír-e a látszólagosnál nagyobb komplexitással, jelentéssel?

Dolgozatomban első felében igyekeztem egy értelmező elméleti kontextust teremteni. Ehhez először bemutatottam a politikai kommunikáció alapjait, kitérvén internettel való kapcsolatára is. Ezután az internet sajátosságait vizsgáltam, kiemelve a közösségi médiát, definiálván a „mém” fogalmát. Majd a humor társadalmi szerepét, funkcióit mutattam be, kiemelve a karikatúrát, mint nagy hagyománnyal és politikai vonatkozásokkal rendelkező humoros műfajt.

Az elemzés során világossá vált, hogy az általam vizsgált jelenség releváns szerepet töltött be a politikai kommunikációban egy dinamikus lezáró folyamat keretében. A képekben a humor típusai változatosan megmutatkoznak, céljuk az elutasító magatartás kifejezése. Ezáltal a képek beépülnek a karikatúra hagyományába, ahol a cél a hatalom képviselőjének szimbolikus lealacsonyítása, egyfajta lázadás kifejezése, a társadalmi frusztráció oldásának érdekében.

VÁRI BEÁTA

Kommunikáció és médiatudomány, MA, 9. félév
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Témavezető:

Dr. Maksa Gyula

egyetemi adjunktus, DE BTK

A Shounen manga hibrid média közegben

A dolgozatomban azt próbálom bemutatni, hogy a shounen manga mely jellemzőit vette át a nyugati képregény világ, valamint elemzem azt a hibrid műfajt, ami ebből létrejött. Véleményem szerint a Scott Pilgrim c. képregény tökéletes példa a kutatásomhoz, épp ezért a dolgozatomban is ráépül.

Az elemzésemben, Scott Pilgrim példáján keresztül szeretnék választ adni arra a kérdésre, hogy miért áll a keleti és a nyugati képregény világ olyan közel egymáshoz? Ennek a képregénynek melyik része szól a fiataloknak, és melyek azok a vizuális elemek, amelyeket sikeresen lehet a keleti képregény világból a nyugatiba integrálni? Van-e ennek a jelenségnek bármi nemü előfeltétele? Mennyiben játszik ebben szerepet az alkotó leleményessége?

Annak érdekében, hogy ezekre a kérdésekre választ találjak, elemeztem a Scott Pilgrim c. képregény sorozatot, megnéztem a belőle készült filmet és kisfilmet. Megvizsgáltam a képregény kötetetek vizualitását, a háttereit, előtereit, a stílusát, az effektjeit, a non-verbális kifejezéseit, a szövegbuborékjait és a képeit is. Az elemzésben felhasználtam Scott McCloud hat részből álló panelkategorióját is. Ez által elemezhettem a filmet is, mivel az is átvette ezeket a képregényes elemeket és sajátjaként használta fel őket. A kisfilmet viszont egy részt a képregény felől, másrészt a japán animék felől vizsgáltam.

A konklúzióban arra jutottam, hogy a képregény szerzők is képesek olyan alkotásokat létrehozni, amelyek mind a nyugati, mind a keleti közönség számára érdekesek lehetnek. A Scott Pilgrimben megvannak ezek az elemek, amelyek sikeresen együttműködve, egy dinamikus és szórakoztató történetet alkotnak. Ez lehet az érdektelenné vált klisék új felhasználási módja. A hibrid képregények valóban közelebb hozhatnak egymáshoz két merőben különböző kultúrát.

ZSÉDER ANITA

Magyar, BA, 6. félév
Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar

Témavezető:

Dr. Seress Ákos

adjunktus, KE PK

A Tekintet hatalma (Határátlépő aktusok Julio Cortázar Nagyítás és Michelangelo Antonioni Blowup című műveiben)

A metalepszisnek, Gérard Genette kis könyvecskéje szerint, eredetileg két jelentése van. A fogalom használatának első változatában a szerző úgy tesz, mintha ő hozta volna létre az általa elbeszélte eseményt. Ezt úgy tudjuk a legkönnyebben elképzelni, mondja Genette, ha az Aeneis IV. énekében, ahol Didó meghal, nem arra gondolunk, hogy Vergilius elmeséli Didó halálát, hanem mintha ténylegesen elhangzana a szerző/Vergilius szájából a következő mondat: „Az Aeneis IV. énekében megölöm Didót.” Ennek során azt a látszatot kelti, hogy ő maga hozta létre az általa elmesélt eseményt. Didót tehát nem egy szereplő őrli meg, és nem is az Aeneas iránt érzett szerelemben pusztul bele, hanem a szerző közvetlenül avatkozik be az általa elbeszélte diegetikus világba, megsértve annak törvényeit. A másik változat szerint pedig úgy tesz, mintha megparancsolná, hogy megtörténjen az esemény. Genette Voltaire Fontenoi című elbeszélő költeményét hozza példának, amelyben a narrátor felszólító kijelentését, hogy „Rajta király népe, menj, hozd el a diadalt. . .”, úgy kommentálja, hogy ennek során az „elbeszélő szerepéből a teremtő vagy kényúr szerepére váltunk.” Világos, hogy mindkét változat egy határátlépő aktus eredménye, amennyiben az eredetileg kívülálló elbeszélő, ennek köszönhetően, maga is szereplőjévé válik az általa bemutatott diegetikus történetnek. Ez ráadásul nem csupán azzal a kézzelfogható előnnyel jár, hogy az olvasó úgy érzi, közvetlenül a szemé előtt láthatja kibontakozni az eseményeket, de egyidejűleg azzal a egyértelmű hátránnyal is, amelyet az a szorongása szül, hogy a fikció bármelyik pillanatban betörhet az általa mindeddig valósnak érzékelt, biztonságos határokkal rendelkező világba. Ha a látszólag külső elbeszélő instanciáról nem dönthető el, hogy az elbeszélés éppen melyik szintjén tartózkodik, akkor az olvasónak is megszűnik minden biztosítéka, hogy ő maga nem rendelkezik-e már egy fikcionális szereplő minden jellegzetességével. Dolgozatomban annak vizsgálatára teszek kísérletet, hogy a Cortázarnál bevett határátlépő aktusok milyen hatásokat hozhatnak létre a befogadás szintjén, illetve, hogy a Nagyítás Michelangelo Antonioni révén készített filmes feldolgozása miként rajzolja át ezt a szövegek olvasása során keletkező alapvető tapasztalatot. Vizsgálatomban Antonioni filmje nem pusztán egy másik médiumba valóátthelyezése egy előre megírt történetnek, hanem vizuális ekphrasziszként szolgál a novellában lényegi szerephez jutó látás problémájához.

A KONFERENCIA TÁMOGATÓI

Magyar Tudományos Akadémia
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Országos Tudományos Diákköri Tanács
Nemzeti Tehetség Program
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Debrecen Megyei Jogú Város
Pipelife Hungária Kft.
Road Service Kft.
Tran-co Kft.
Siemens Zrt.
Janus Antikvárium
MTA Irodalomtudományi Intézet
Magyar Nyelvtudományi Társaság
Goethe Intézet
Pro Scientia Aranyérmesek Társasága
Doktoranduszok Országos Szövetsége
Német Kulturális Fórum
Magvető Könyvkiadó
Attraktor Könyvkiadó
Apertúra folyóirat
Médiakutató folyóirat
Jelenkor
Literatura
Déri Múzeum
MODEM
Tourinform Iroda Debrecen
Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok Botanikus Kert
MH 5. Bocskai István Lövészdandár
Debreceni Közlekedési Vállalat Zrt.

**ORSZÁGOS
TUDOMÁNYOS
DIÁKKÖRI
TANÁCS**